

قال الله تبارك وتعالى

﴿مَنْ سَأَلَ عِلْمًا فَخَسَّنَا لَهُ لُغَتَهُ﴾

﴿مَنْ سَأَلَ أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم

«مَنْ سَأَلَ عِلْمًا فَخَسَّنَا لَهُ لُغَتَهُ» (الحدیث)

احسن الفتاوی

اول جلد

(له ابتداء، ختمہ تر آخر د فصل فی الاستنجاء پوری)

تالیف - فقیہ العصر مفتی اعظم حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ

ناشرین

مولوی محمد ظفر «حقانی» مولوی امیر اللہ «شیروانی»

د ملاویدو پتہ

مکتبہ فریدیہ محلہ جنگی قصہ خرائی پیسور

د مطبعي تول حقوق لا لشر سر معفوظ ندي

د کتاب نوم : احسن الفتاوى (اول جلد) له ابتدا اخځه تر آخر د فصل في الاستنجااء پورې .

د مؤلف نوم : فقيه العصر مفتي اعظم حضرت مفتي رشيد احمد صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ پښتو ترجمه او کمپوز : مولوی محمد همايون صاحب .

ديزاين ، اصلاح او نظر ثاني : حافظ محمد ولي بهلاني
د چاپ کال : ۲۰۱۲

د چاپ شمير : ۱۰۰۰ ټوکه

فاشوين : مولوی محمد ظفر «حقاني» مولوی امير الله «شیراني»

د ملاویدو پته : مکتبه فریدیه محلہ جنگی قصه خوانی پېښور

د مکتبي مسؤل : مولوی محمد ظفر «حقاني» صاحب .

بسم الله الرحمن الرحيم

تذكرة المؤلف

خاندان

د فقيه العصر مفتی اعظم حضرت مفتی وشید احمد صاحب دامت برکاتہم وطن مالوف لدهیانه دې چه مشرقی پنجاب کښې واقع دې او نن سبا بهارت کښې شامل دې ، لدهیانه د علم او فضل په اعتبار سره یو تاریخی حیثیت لری ، د لویو لویو علماؤ اود اولیاء کرامو مرکز پاتې شوي دي .

حضرت محترم د علماء لدهیانه په مشهور خاندان کښې دې ، چه دخپل علم ، ذهانت ، تقوی ، احوال باطنه ، کشف او کرامات ، شجاعت ، د حق وینا کولو ، د جسماني قوت او انگریز سره په جهاد کښې دښکاره کارنامو د وجهې نه غیر معمولی شهرت لری ، د دوی والد محترم حضرت مولانا محمد سلیم صاحب مدظلهم چه د حضرت تهانوی رحمة الله علیه د صحبتونو نه مستفید شوي دي ، او «بزم اشرف» کښې د صاحب الرؤیا په لقب سره معروف دي د زمینداری په سلسله کښې د لدهیانه نه د فیصل آباد ولسوالۍ ته ، او بیا دهغه ځای نه د ملتان ولسوالۍ او خانپوال علاقه داری «تحصیل» ته تشریف راوړو ، او هغله ته په یو نوآباد کلی چک نمبر ۱۰۱ ، ۱۵ ایل کښې سکونت اختیار کړو اود اشرف الاولیاء په نوم باندې دهغه کلی نوم «کوټ اشرف» کیځوه لو .

ولادت او مقام ولادت

هم په هغه مبارک کلی کښې د «راس المتقین رشید ثانی» ولادت د چهارشنبې په ورځ د ۳ صفر ۱۳۴۱ هجری ، مطابق ۲۲ ستمبر ۱۹۲۲ء کښې اوښو . د حضرت گنگوہی رحمة الله علیه په نوم باندې د دوی نوم کیځودلې شو . د دوی تاریخی نوم **سعود اختر دي** . دا نوم دوی پخپله د پنځلسو کالو په عمر کښې تجویز کړې وو ، د دوی د ټولو نه رومېن تصنیف «تسهیل المیراث» کښې ددې نوم ذکر دي .

طفولیت او ابتدائی تعلیم

په ابتدائی عمر کښې د والدینو د دوی سره غیر معمولی مینه وه ، او دوی باندې ښې انتهای

شفقت کولو . هم هغه شفقتونو دوی لره « وشیډ ثاني » چرکړو . والد محترم تقريباً د پنځو کالو په عمر کښې د قرآن مجيد او د مونځ تعليم ورکول شروع کړه . ۱۳۳۸ هجري نه ۵۲ هجري پورې يې په حکومتی ابتدائی مکتب کښې څلورم صنف پورې تعليم حاصل کړو . د ذهانت د وجه نه هميشه پخپل جماعت کښې ممتاز را تللو .

د فارسی ابتدائی تعليم

د حضرت مشر ورور مولانا محمد نعیم صاحب ، مولانا محمد خليل صاحب او مولانا محمد جميل صاحب د رومي نه ملتان ته نژدې گهوته شريف کښې دینی علوم وئيل . ۱۳۵۳ هجري کښې والد صاحب دوی لره هم د دینی علم حاصلولو دپاره هم هغه ځای ته واستولو ، والد محترم دوی لره او مولانا محمد جميل صاحب لره د میاچنو ریلوے استیشن نه ریل باندې سواره کولو سره ، ورسره ناست یو ځوان ته ئې اووئيل چه دا ماشومان په احتیاط سره ملتان کښې کوز کړه .

حضرت محترم او فرمائیل چه په لاره کښې هغه ځوان زمونږ نه پوښتنه اوکړه چه چرته څو ؟ مونږ اووئيل چه دینی علم وئيلو دپاره خو . نو هغه اووئيل « ملاکيدلو سره به بیکاره شی » او د دینی علم نه وئيلو دپاره ئې کافی اوږد تقریر اوکړو . راقم الحروف د حضرت والا نه پوښتنه اوکړه . بیا مو هغه ته څه جواب ورکړو ؟ وې فرمائیل « ماشومان خو وو څه جواب مو ورکړې وې » لیکن په هغه حالت کښې هم زمونږ دهغه نه نفرت کيدلو . او الحمد لله دهغه په وینا سره د دین نه متنفره نه شواو دا هم د الله کرم دې او که نه نو مونږ څوک یو او زمونږ حیثیت به څه وی ؟

ددې نه پس حضرت محترم او فرمائیل : « که چرته دې جنتلمین صاحب نن زه کتلې وې نو معلومه شوې به وې چه څوک بې کاره دی ؟ الحمد لله ، الله تعالی په دنیا کښې د آرام او راحت ټول سامان عطا کړې دې او د نوابانو په شان ژوند تیروم ، عزت او منصب ئې راکړې دې او د ټولو نه لویه خبره دا چه د سکون قلب دولت نصیب دې چه یو جنتلمین ته په خوب کښې هم نه ملاویږي ، الله تعالی دې دهغه مغفرت اوکړی ، آمین »

بیانې او فرمائیل : « دا خو مسافر خانه ده نه دلته د راحت اعتبار شته نه د تنگسیا اعتبار . اعتبار خو د آخرت دې . وروره ددې فیصله نه هغه کولې شی او نه زه کولې شم ، ددې فیصله به سبا وی چه کله د احکم الحاکمین په بارگاه کښې پيشی کیږي هغه ورځ به معلومه شی چه مونږ څه یو . الله تعالی دې مونږ ته خپلو مرضیاتو باندې د روانیدلو توفیق راکړی او مونږ دې د آخرت دپاره فائده مند جوړکړی آمین »

گهوته شریف ته رسیدلو سره دوی دخپلو نورو وروڼو سره قیام اوکړو او دخپل مشر ورور مولوی محمد خليل صاحب نه ئې د فارسی ابتدائی کتابونه اولوستل

بشارت

گهوتنه شریف کښې د تعلیم په دوران د علم دین په خاطر په ماشوم خوب کښې د والدینو نه د سختې جدانې په عوض کښې حضرت محترم ته یو شپه په خوب کښې د حضور صلی الله علیه وسلم زیارت نصیب شو او حضور صلی الله علیه وسلم ئې اوکتلو چه ژبه مبارکه کښې ئې د لکنت اثر دې هم هغه وخت د دوی خیال او شو چه لکنت خو د حضرت موسی علیه السلام په ژبه مبارک کښې هم وو ، حضور صلی الله علیه وسلم باندي دهغه اثر څنگه شوې دې ؟ چه کله د خوب نه بیدار شونو دوی خپل مشر ورور ته د خوب تذکره او کړه مگر هغوی د کوم بزرگ نه دهغې د تعبیر پوښتنه اونه کړه .

تعبیر

نن نه تقریباً درې کاله وړاندي ۹۳ هجری کښې دوی ته ناگهانه هغه زور خوب په یاد راغې ، نو بنده ته ذکر کولو سره یې اوفرمانیل . ددې تعبیر په فکر کښې دا راځی چه علم نبوت به راته حاصلیږی . د ژبې لکنت نقلی وحی طرف ته اشاره ده « انا سنلقى علیک قولاً قلیلاً » علاوه ددې نه په دې کښې د نسبت موسویه حصول طرف ته هم اشاره ده . د نسبت موسویه مظهر د حضرت محترم د ژوند ډیر واقعات د راقم په علم کښې دی چه دهغې تفصیل د حضرت محترم مفصل سوانح عمری په « انوار الرشید » کښې لیکلې شوی دی . دا خوب په دې لحاظ سره نور هم زیات د اهمیت حامل دې چه دا د هغه وخت واقعیه ده چه دوی تازه تازه علم دین حاصلول شروع کړی وو ، په داسې وخت کښې دا بشارت د الله تعالی د طرف نه یولوی نعمت دې .

د عربی ابتدائی تعلیم

شوال ۱۳۵۳ هجری کښې څلور واړه وروڼه د تعلیم په غرض جهانگیر آباد تحصیل خانپوال چه د رتو والا په نوم سره مشهور دي ، د مولانا سلطان^۱ محمود صاحب په خدمت کښې حاضر شول . مولوی محمد جمیل د فارسی تکمیل کولو سره عربی شروع کړه ، حضرت محترم هم دده سره شریک شو ، د فارسی تعلیم یې هم ور سرور سره کولو . د درس نظامی دویم کال ۵۴ ، ۵۵ هجری دوی ککتهر ضلع گوچرانواله او دریم او څلورم کال ۵۵ ، ۵۷ هجری ، جنهگ کښې تیر کړو ، ددې دریو کالو کتابونه دوی د خور خاوند حضرت مولانا

^۱ د حج د سفر په مرفع باندي د دوی سره یو خوندوره واقعیه پېښه راغله چه دهغې تحصیل په « انوار الرشید کښې کتلې شېن . ۱۲ آسیا آبادی

محمود احمد صاحب نہ او و تیل . ۱۲۵۷ هجری کبھی د دوی پلار د زمینداری پہ سلسلہ کبھی خیرپور (سندھ) تہ تشریف راوړو چه دهغی د وجه نہ د خامنو د تعلیم سلسلہ یی هم د سندھ پہ علاقو کبھی شروع شوه حضرت او د دوی ورور مولانا محمد جمیل صاحب دخپل استاذ مولانا محمود احمد صاحب سره جامعه دارالهدی تهیتری ته راغلل ، دلته دوی د مولانا محمود احمد صاحب نه علاوه د مولانا محمد صاحب نه هم یو څو کتابونه او و تیل ، مولانا محمد صاحب د علم او عمر د دواړو په لحاظ سره اکابرو علماؤ کبھی وو ، ډیر قابل او متقی بزرگ وو ، دوی د ریاضی یو کتاب پخپله تصنیف کړې وو .

علم هندسه ، مثلث او کرویاتو کبھی زمونږ د حضرت مهارت د دنیا په شمیر یو څو د ریاضی ماهران اندازه کولې شی ، د دې یو څو مثالونه د دوی مفصل سوانح عمری «انوار الرشید» جلد اول کبھی کتلې شی .

په همدغه کال یعنی ۵۷ ، ۵۸ هجری کبھی دوی د مولانا محمود احمد صاحب نه هدایه اولین ، مختصر المعانی او مطول او و تیل او د مولانا محمد صاحب نه ټی حاشیه عبدالغفور ، میر قطبی او د ریاضی کتاب او و تیلو .

۱۳۵۸ هجری کبھی د دوی ورور مولانا محمد جمیل صاحب د ا بهیل نه فارغیدلو سره تشریف راوړو نو هغه او مولانا محمود احمد صاحب دواړه په پیرجهندو جدید «درگاه شریف» کبھی مدرس شو ، حضرت هم دهغوی سره وو .

په دې کال کبھی دوی دخپل خورخاوند مولانا محمود احمد صاحب او د ورور مولانا محمد جمیل صاحب نه سلّم العلوم ، ملاحسن ، میبذی ، شرح عقائد نسفی ، خیالی ، سبع معلقه او تفسیر بیضاوی او و تیلو علاوه د دې نه مطالعه مذاهب باطله ، تمرین مناظره او د انشاء عربی مشق یی هم او کړو .

د فنونو تکمیل

په راروان تعلیمی کال شوال ۵۹ هجری کبھی دوی د معقولاتو مشهورې درسگاه انهی ضلع گجرات پنجاب ، ته تشریف یوړو چه هغلته مولانا ولی الله صاحب د فنونو غټ کتابونه درس کول . په هغه یو کال کبھی دوی چه څومره کتابونه او و تیل ، هغه دنن سبا طالب علم تقریباً په دریو کالو کبھی نه شی پوره کولې ، په دې کال ټی مندرجه ذیل کتابونه او و تیل :

ملاجلال مع حاشیه میرزا هاد ، رساله قطبیه مع حاشیه میرزا هاد و غلام یحیی قاضی مبارک ، حمد الله ، شرح مواقف مع حاشیه میرزا هاد ، شرح عقائد عضدی شرح اشارات ، صدرا ، شمس بازغه ، الدرحة المیادة ، تصریح ، شرح چغینی بست باب ، السبع الشداد ، ربع مجیب ، ربع

مفتظر ، اکرثاؤ ، دوسیسوس ، اکر مناظر ، کره متحرکه ، توضیح تلویح ، معلم الشهوت ، ددی نه
علاوه مشکوة بیضاوی هدایه آخرین ، السبع المعلقات ، اود مقامات د طلبو سره نه تکرار
اوکرو ، مجموعه ۳۰ کتب ،

دارالعلوم دیوبند کنبی داخله

اود دوره تکمیل حدیث

د نورو علومو او فنونو د تکمیل نه پس دوی دوره حدیث وئیلو دپاره مشهوره عالم دینی
درسگاه دارالعلوم دیوبند تشریف یوو ،

حضرت شوال ۱۳۲۰ هجری کنبی دارالعلوم دیوبند کنبی داخل شو او شعبان ۱۳۲۱ هجری
کنبی فارغ شو هغه کال نه مندرجه ذیل کتابونه د لاندینو استاذانو نه اووئیل ،
(۱) صحیح بخاری (۲) سنن ترمذی

دا دواړه کتابونه نه د حضرت مولانا مدنی صاحب نه اووئیل ، د کال په آخر کنبی حکومت
برطانیه حضرت مدنی لره گرفتارولو سره مراد آباد جیل ته واستولونو دا دواړه کتابونه حضرت
مولانا اعزاز علی صاحب ختم کړه ،

(۳) صحیح مسلم : حضرت مولانا محمد ابراهیم صاحب بلیاوی

(۴) سنن ابی داؤد (۵) شمائل ترمذی

حضرت مولانا محمد اعزاز علی صاحب امروهوی

(۶) سنن نسائی : حضرت مولانا عبدالحق صاحب نافع

(۷) سنن ابن ماجه : حضرت مولانا مفتی ریاض الدین صاحب

(۸) طحاوی : حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب

(۹) موطا امام مالک : حضرت مولانا ادریس صاحب کاندهلوی

(۱۰) موطا امام محمد : حضرت مولانا ظهور احمد صاحب

په دې کال حضرت د دوره حدیث سره سره د تجوید په کتابونو کنبی فوائد مکیه او جزری د
قاری عزیز احمد صاحب او خلاصه البیان د قاری حفظ الرحمن صاحب صدرالقرآن نه اووئیل ،

په فطرت کنبی د جهاد جوش

الله تعالی د جهاد جوش د حضرت په فطرت کنبی اجولې وو ، دا دولت دوی ته په خاندانی
وراثت کنبی ملاؤ شوې دې ، د دوی د خاندان اکابر علماء او مشائخ د انگریز په خلاف په جهاد
کنبی ډیر مشهور دی ، دوی په کم عمر کنبی د علوم اسلامیہ د تحصیل سره د جهاد د مشق سلسله

هم جاری ساتله ، د رسول الله صلى الله عليه وسلم اود صحابه گرامو رضی الله عنهم شزوات په مجالسو کښې اورولوسره د سامعینو په زړونو کښې به ئې د جوشي جهاد اور را برسیره کولو ، بیا دارالعلوم دیوبند کښې د داخلي نه پس د حضرت مدنی رحمة الله علیه صحبت مبارکه اود حدیثو په کتابونو کښې مفازی اود جهاد موضوع گانو په بدن باندې د پیټرولو کار او کړو ، چونکه دارالعلوم دیوبند کښې د تعلیم نه علاوه تربیت جهاد هم بنیادی مقاصدو کښې دې ، ددې وجه نه طالبانوت د جهاد اود فنون حرب د تربیت ورکولو دپاره ددې فن ماهرین استاذان د دارالعلوم د طرف نه وو ، حضرت د ټولو نه د پورته درجې استاذ عبد الرحمن او استاذ عبدالرشید نه فنون حرب کښې مهارت حاصل کړو .

د باطن تربیت

بشارت قبل از ولادت : د حضرت نیکه مولانا محمد عظیم صاحب لوی صاحب مقام بزرگی او کشف او کرامت کښې مشهور وو ، دوی د خپل شیخ نه دیو خوب د تعبیر پوښتنه او کړه ، شیخ اوفرمائیل ، « د صالح فرزند بشارت دې چه شاید د محمد سلیم (د حضرت د پلار) دگور چراغ وی ، د حضرت پلار خوب ډیر خلې ذکر کولوسره د حضرت په باره کښې فرمائیل چه تاسو ددې بشارت مصداق ئې .

حضرت تھانوی قدس سره : په بچپن کښې د پلار د زبان نه د حضرت تھانوی رحمة الله علیه مواعظ او ملفوظات په غوږونو کښې پریوتل چه کله پخپله د ونیلو قابل شو نو د حضرت حکیم الامت د مواعظ او ملفوظاتو د مطالعې معمول ئې جوړ کړو ، شوال ۱۳۲۰ هجری کښې د تکمیل حدیث دپاره دارالعلوم دیوبند ته تشریف اوړلو په وخت رومی ئې تھانه بهون ته حاضرې ورکړه . ددې نه پس د دیوبند نه تھانه بهون ته ډیر خلې د حاضرې شرف ملاؤ شو هغه زمانه کښې حضرت تھانوی صاحب د ضعف د وجه نه پخپله بیعت نه فرمائیلو .

شیخ الادب حضرت مولانا محمد اعزاز علی صاحب رحمہ الله تعالی

دارالعلوم دیوبند کښې حضرت شیخ الادب کښې شان اصلاح ښکاره لیدلوسره د دوی نه روزانه د یو څو منټو دپاره صرف د حاضرې اجازت او غوڅتلو ، حضرت د خپلې خصوصې مطالعې او تصنیف په وخت کښې اجازت را کړو ، دا خصوصې عنایت صرف حضرت باندې وو ، یو خلې د مصافحې په وخت د حضرت لاس ئې مضبوط نیولوسره داسې توجه او کړه چه دهغې اثر په پوره بدن باندې د بجلنې د کړنټ په شان محسوس شو .

حضرت مدنی صاحب

د حضرت شیخ الادب نہ استشارہ او استخاری نہ پس د حضرت مدنی صاحب سرہ بیعت اوشو . حضرت شیخ الادب اوفرمائیل چه د حضرت مدنی په خدمت کښې د بیعت په غرض کښې خان سرہ به دې بوخم مگر اتفاق داسې اوشو چه حضرت د حضرت مدنی د زیارت دپاره خانقاه باندې حاضر شو نو حضرت مدنی د راتللو د مقصد پوښتنه اوکړه ، حضرت بلا تکلفه عرض اوکړو چه هغې باندې حضرت مدنی ازراہ شفقت فوراً بیعت اوفرمائیلو .

حضرت مفتی محمد حسن صاحب

د حضرت مدنی د انتقال نه پس د حضرت مفتی صاحب سرہ مې تعلق اوساتلو د حضرت مفتی صاحب په حضرت باندې خاص نظر وو . یو ځل دارالعلوم کراچی کښې د حضرت مفتی صاحب اچانک تشریف راوړلو د وجه نه حضرت ته حاضر خدمت کیدلو کښې څه قدرې تاخیر اوشو ، پس دې لږې غونډې وقفه کښې حضرت مفتی صاحب د حضرت مفتی محمد شفیع صاحب نه څو ځلې د حضرت په باره کښې پوښتنه اوکړه ، وروستو حضرت مفتی محمد شفیع صاحب حضرت ته دا ماجرا بیان فرمائیلو سرہ ډیر په خوشحالی سرہ ئې ورته اووئیل چه د اکابرو داسې توجه ډیرلوی سعادت دې

سلطان العارفین حضرت پهلپوری قدس سرہ

حضرت ته په آخره کښې حضرت پهلپوری ته شرف بیعت و خلافت حاصل شو ، د بیعت نه وړاندې خوب کښې اولیدلو چه دوی دارالعلوم دیوبند کښې پاسنی منزل باندې مهمان خانه کښې مقیم دې . حضرت شیخ الادب ډیر په تلواری سرہ تشریف راوړو او وې فرمائیل ستاسو الارم راغلې دې تلوار اوکړئ بیا ئې اوفرمائیل چه زمونږ په اصطلاح کښې اهم تیلفون ته الارم وائی . بیا تاسو دخپلې العاری نه یو کتاب رااویستلو او حضرت لره ئې خان سرہ کولو سرہ یو باغ ته لاړه . ددې خوب نه څه مده پس د حضرت پهلپوری سرہ بیعت اوشو نو د دوی په خدمت کښې دا خوب پیش کړو دوی اوفرمائیل ددې تعبیر اوشو . یعنې باغ ته تلل د پهلپوری دربار ته راتلل دی .

یو ځل دوی حسب معمول شب جمعه کښې د حضرت پهلپوری سرہ مقیم وو خوب کښې حضرت اوفرمائیل زر راڅه یو بزرگ سرہ دې ملاووم ، بهر راوتلم نو په سرک باندې مغرب طرف ته یو یو بزرگ تشریف اوری چه هغه باندې د جلال غلبه ده دهغه سرہ ملاولو دپاره حضرت پهلپوری وړاندې شو او حضرت وروستو په منډه دې ، نزدې اورسیدلو نو هغه بزرگ پخپله شاته تاویدلو سرہ حضرت ئې د سینې سرہ جوخت کړو سحرته ئې د حضرت پهلپوری چه خدمت کښې خوب پیش کړو نو وې فرمائیل چه هغه بزرگ زمونږ مرشد پاک وو یعنې حضرت تھانوی رحمہ اللہ تعالیٰ

د بیعت اجازت

يو مجلس کښې حضرت پهلپوری صاحب اچانک اجازت بيهضه عطا کړو حضرت زیات پریشان شو . نه مې د امانت د بوجه تحمل کولې شو اونه مې انکار . په دې پریشانۍ کښې یو دوه ورځې تیرې شوې وې چه په مجلس کښې یو صاحب اووئیل ، مولوی صاحب دیریا اثرسری دې تاسو دوی ته خلافت ورکړئ نو خلقو ته به دیر فائده اوشی» دې اوریدلو سره حضرت پهلپوری فوراً سیده کیدلو سره کیناستلو او په دیرجوش سره ئې او فرمائیل «آیا دا خدا د کور څیز دې چه چاته غواړم ورکړم . که چرته داسې کیدلې نو ما به د ټولو نه وړاندې خپلو بچو ته ورکړې وې دا د ميا دین دې دچا دپاره چه وی هغه ته ورکولې کیږي دا قصه کتلو سره د حضرت پریشانی ختمه شوه او پوهه شو چه شعر

لطف عام اوکے جوید سند آفتابش برحدشعائے زند

دهغه وخت نه ددې دعا معمول جاری دې اللهم الهز وعلو من اکره علیه انزل الله علیه ملکاً یسده.

د ژوند دویمه مرحله

تدریس ، افتاء ، ارشاد

د حضرت او د دوی د پلار ددې زیات احساس وو چه د علم دین په تدریس او نشر و اشاعت باندې د دوی ژوند وقف وی ، چنانچه د حضرت د تدریس سلسله ۱۳۲۲ هجری کښې مدینه العلوم بهیندو ضلع حیدرآباد سندھ نه شروع شوه ، بحیثیت مدرس درجه علیا د دوی تقرر شو . ۱۳۲۴ هجری کښې دوی لره صدر مدرس جوړ کړئ شو او هم دهغه کال نه د بخاری شریف اود نورو کتب حدیث تدریس هم شروع کړو .

د افتاء گار هسې خو د ۱۳۲۲ هجری نه شروع شوې وولیکن د ۱۳۲۲ هجری نه د دارالافتاء مکمله ذمه داری د دوی په اوږو باندې واچولې شوه . د ۱۳۲۲ هجری نه تر ۱۳۲۹ هجری پورې دوی بیک وقت شیخ الحدیث ، صدر مدرس او صدر مفتی پاتې شو .

دارالهدی تهرمی

۱۳۷۰ هجری کښې حضرت بحیثیت شیخ الحدیث و صدر مفتی جامعه دارالهدی تهرمی تشریف یووړ . د صحیح بخاری او د نورو علومو اوفنونو تقریباً د اتو اسباقو وئیلو معمول وو ، دې سره سره په ئې د دارالافتاء مکمله ذمه داری هم پوره کوله .

دارالعلوم کراچی

شوال ۱۳۷۲ هجری کسی د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب دامت برکاتہم پہ فرمائش
ماندی دوی بحیثیت شیخ الحدیث دارالعلوم تشریف راوړو او شعبان ۱۳۸۲ هجری پورې دارالعلوم
کسی وو .

د ۱۳۷۲ هجری نه تر ۱۳۸۳ هجری پورې هر کال دوی صحیح بخاری درس کړه . په دې حساب
سره دوی شل کړتې درس بخاری ورکړو . شروع کښې د دارالعلوم د نظامت تعلیم ذمه داری هم
دوی ته په حواله شوه مگر څه مده پس دوی هغه علمی خدماتو کسی مخل گټلو سره ترک کړه .

د فتوی لیگل

مې خو د ۱۳۲۲ هجری نه حضرت نه د فتاوی نویسی موافق نظلی راتللی . لیکن د ۱۳۲۲
هجری نه د دارالافتاء مکمل ذمه داریاسې د حضرت په حواله شوی مگر ۱۳۲۹ هجری پورې چه
کومی سوی مادی شوی دی دهغې د جمع کولو او ضبط کولو هڅه انتظام اونه کړی شو . سوا
دیو څو په مصرفو نه چه دهغې نقل محفوظ کړی شو . په دې لړه مده کسی د دوی شان تحقیق
او تعمق نظر نه دومره شهرت حاصل شو چه د سرور ملک علمیه هه منکلو مسائلو کښې دوی
طرف نه رجوع کول شروع کړه . د هر قسمه فتوؤ د بیه مرجع خواص و عوام جوړ شو . علمای کښې
پیچیده مسائل د فیصلو دپاره دلته راتلل شروع سو دوی په دې مصعب ماندي فائز کیدلو سره هغه
محبت او فریاس ورکړه چه فتوی نویسی به بخځور ماندي دوی ماندي فحردې .

د ۱۳۷۱ هجری نه تر ۱۳۷۲ هجری پورې دوی د جیل تحریر کړی شوو اهمو مسائلو نقلونه
محفوظ او مسائل اگر چه کثرت مشاغل د وجه به اکثر مسائل نقل نه شو . د دې پنځو کالو په مده
کسی ټولې دوه زره صفحه وشت فتاوی تحریر کړې چه په هغې کښې صرف څلور سوه یو پنځوس
فتاوی نقل کړی شوی چه د « احسن الفتاوی » په نوم سره شائع کیدلو سره عوامو او خواصو کښې

دومره مقبول شو چه (میاں / امیر میاں) چه ښکاره خیر لړه د ښکاره کولو ضرورت نشته مقوله ده .
ددې نه پس دارالعلوم کراچن کښې اگر چه د دارالافتاء مستقل ذمه داری دوی ماندي نه وه .
خوسا هم د زیاتو اهمو او پیچیده مسائلو تحریر به هم د دوی په حواله کیدلو . فقیه او مفتیان خو
دیروی . لکن فقیه النفس دیر کم وی . حضرت مولانا گنگوہی رحمه الله تعالی لړه الله تعالی
فقیه النفس جوړ کړو . او زموږ حضرت لړه « رشید ثانی » الله تعالی علم او فقه لړه د حضرت په
رگونو کسی داسې ښایسلی وو چه مسائل فقهیه د حضرت پاسیدل کیناستل جوړ شو

دارالعلوم کښې د ۱۳۸۱ هجری نه د دوی زیر تربیت د تخصص فی الفقه شعبه شروع کړی شوه .
دوه کاله پس حضرت دارالعلوم پریځودلو سره د « دارالافتاء والارشاد » نیاد کیځودلو نو په

د رانهموم کښې دا سلسله څه وخته پورې بنده وه . دهغې نه پس بیا جاری کړئ شوه .

د دارالافتاء والارشاد بنیاد

د حېل خيخ حضرت مولانا عبدالغنى بهولپوری په خواش او عېبې اشارې باندې حضرت اقدس دامت برکاتهم رمضان ۱۲۸۲ هجرې کښې د اعلیٰ استعداد لرلو والا فارغ التحصيل علماؤ د سمرين افتاء دپاره د «دارالافتاء والارشاد بنیاد کيڅودلو او اوس تر ۱۳۹۴ هجرې پورې دلته هم دا خدمت جاری دې . الله تعالی دې همه خدماتو لره قبول او فرماني او د دوی سوري دې په مسلمانانو باندې قائم اوساتي . آمین

د مدارس عربيه نه فارغ السحصيل علماؤ د دوی په خدمت کښې حاضرېږي او د تحرير افشاء د تحرين سره فیض باطن تقوی ، استغناء او د تعلق مع الله دولت هم د ځان سره اوړي .

د رشد او هدايت مجلسونه

حضرت اقدس هسې خو د هر راتللو والا په غوږ کښې څه ناڅه د دين خبره رسولو سره پريږدي . د دوی د نشست و سرخاست هر آن سو مستقل سبق دې بلکه د دوی ژوند ټول په ټوله د شريعت معده يوعملې تصوير دې ليکن د جمعې او اتوار شپه دوی د تلمين او هدايت دپاره وحب فارغوی چه په هغې کښې د اطرافو نه په کثير تعداد کښې سړي او ښځې حاضرېدلو سره فيض يابه کيږي . بالخصوص د نوجوان طبقې دپاره دا مجالس عجيب التاثير دي په يو څو ورځو کښې دهغوی د زړو حالت بدليږي او داسې ماآشنا انقلاب راځي چه د ژوند طور طريقي ورسره بدليږي . د دوی بعضې خدامو د ۱۳۹۱ هجرې نه هغه مجالسو کښې د جمعې بياناتو لره په التزام سره او اکثر ويشتد اتوار بياناتو لره ليکلي دي ، چه محفوظه دي دهغې د طباعت انتظام روان دې .

خصوصيات

په دې تحرير کښې ټول مضامين مختصر ليکلي شوي دي . چه د يو صاحب ذوق قاري دپاره يقيناً ناکافي دي . دهغوی رعایت کولو سره د حضرت مفصل سوانح عمري بنام «انوار الرشيد» زیر ترتيب دې ، دلته د نورو عنواناتو سره دهغه عنوان هم صرف اشاره ليکلو باندې اکتفا کوي . د مفصل دپاره «انوار الرشيد او گورن» د دوی بعضې خصوصيات دادی

- ۱، **د معاملاتو صفاتی** دا د حضرت حکيم الامت امتیازی شان دې . حضرت هم د صفاتی معاملاتو دومره اهتمام کوي چه هر څومره اهم کار وی مگر صفاتی معاملات دهغې تعلق حقوق العباد سره همه مقدم ساتی ، په دې باندې د حضرت څه ډیر عجيبه واقعات دي .
- ۲، **تقوی او نسلب فی الدين** سره د طبی غلبه مروت يو موقع باندې هم د تقوی او نسلب

فی الدین لمنہ د لاسہ نہ اوښکله ، په دې باندې څه ډیر سبق آموز واقعات دي .
(۳) استغناء - د استغناء د اعالم دې چه حکومت او لوی لوی مالدار کروړپتی خلق د دوی په دروازه باندې پوزه را کاږی ، د دوی د استغناء خلاصه داده شعر
نه لالچ دے سکیں برکز تجھے سکوں کی جھکارس

ترے دست توکل میں ہیں استغناء کی تمہ ارس
(۴) د شهرت د مواقع نه اجتناب (۵) د مشایخو او علماؤ مخصوص وضع داری او تکلف نه آزاد سادہ او بی تکلفه ژوند
د دې عنواناتو تفصیل او د همت او استقلال نا آشنا واقعات به 'نوار الرشید' کښې وگورئ
په دوی کښې دا خصوصیات دومره ښکاره دي چه د سحت نه محب مخالف ه د دعوی نه
اعتراف باندې مجبور دي .

قصایف ۱۰

- الاجتثاث لموحد الطلقات الثلاث
- اجتماعی «مجالس ذکر»
- احسن الفتاوى ۱۰ جلدونه
- احسن القضاء فی الذبیح باعانة الکهرباء
- احکام زکوة . صدقة الفطر . قربانی
- احکام الکلام فی احکام الخروج علی الامام
- د معذورات احکام
- اخساء العادیة لفضل معاویة «رضی الله عنه» .
- اداء القرض من الحرام
- الارشاد الی مخرج الضاد .
- ارشاد الانام بجواب ازالة الاوهام
- ارشاد اولی الابصار الی شرائط حق القرار
- ارشاد السبیل الی انوار التنزیل «مقدمه د تفسیر بیضاوی»
- ارشاد العابد الی تخریج الاوقات وتوجیه المساجد
- ارشاد القاری الی صحیح البخاری

- ارغام العنيد في ميراث الحفيد .
- ازالة الريب عن مسألة علم الغيب
- ازالة الاوهام عن الرق في الاسلام .
- استيناس الابد بشرح فضل العالم على العابد .
- د اسلام عادلانه نظام معيشت .
- اعدل الانظار في الشفع بعد الايتار
- الافصاح عن خيار نسخ النكاح
- الاكتحال للرجال .
- امام الكلام في تبليغ صوت الامام
- انصراف الامام الى جهة الانام
- الاوامر والنواهي
- ايفاع الطلقات بالقاء الجمرات .
- د ايمان او كفر معيار .
- د باغونو مسائل
- بسط الباع لتحقيق الصاع .
- بشارة اللظى لآكل الربا .
- دمرى بعضي ضروري احكام
- بلاسود نكاري
- د گدي به صورت گنبي شرمخ ، ديندارانجمن
- پراويدنت فند
- تبليغي جماعت اود يوكم پنخوس کرورو ثواب
- تحرير الثقات لمحاذاة الميقات
- التحرير الفريد في تركيب كلمة التوحيد (غير مطبوع)
- تحرير المقال في التعزير بالمال
- تحقيق شب براءت
- تحقيق شب معراج
- تسهيل الميراث
- تعدد الازدواج
- التفريق بين التقييد والتعليق

- • د تقسيم وراثت اهميت .
- • تكفير شيعة باندي د اشكالاتو جوابات
- • تنبيه المغفلين في بيان التفاضل بين المرسلين
- • تنمية الخير في التضحية عن الغير
- • توقيع الاعيان على حرمة توقيع الانسان
- • د تي وي حرمت .
- • جبري خلق .
- • جبري نكاح .
- • الجوهر الفرد في حكم الذبيح فوق المقعدة .
- • د جهينگي «يوقسم وړوگي کب دي» حرمت .
- • د حج ضروري مسائل .
- • حرمة المقعاص برمية للرصاص .
- • حريم قناة
- • الحط من المزجل بشرط اداءه المحجل .
- • حفظ الحياء بتحريم متعة النساء .
- • حقيقت شيعة
- • حكمة الازدواج باربع ازواج .
- • الحكمة الغراء في عدم توريث الانبياء
- • الحكم الرياني لرجم الزاني
- • د حلال لواحرام نه مخلوط مال .
- • حلية دخول مكة بلا احرام
- • د اكرتري تعليم دپاره انساني دهانچي «اسكليت» .
- • ذب الجهول عن ضبط الرسول صلى الله عليه وسلم ،
- • الرجوم الشهابيه على الفرقة الذكورية والاباضية
- • رد البدعات
- • رفع الحجاب عن حكم الغراب
- • رفع النقاب من وجه الانتخاب
- • رؤيت هلال كنبي دريدو خبر
- • زبدة الكلمات في حكم الدعاء بعد الصلوات

- زیادة البدل لاجل الاجل
- د نبی صلی اللہ علیہ وسلم د قبر زیارت
- السبک الفريد لسلک التقليد
- السراج الاحکام العشر والخارج
- سنان القناعلى محل الربا
- ساست اسلاميه
- شرح الصدر فى الفرق بين صلاتى الفجر والعصر
- صبح صادق
- صيانة العلماء عن الذل عند الاغنياء
- ضعيف حديث باندې عمل کرلو کنبې مفسد
- ضميمه مفيد الوارثين
- طريق السداد لسحل الخضاب بالسواد
- و الطولع لتتویر المطالع
- طويل النهار مقاماتو کنبې مونځ او ورځ
- عمدة التفسير لاية التطهير
- عمدة الكلام فى عرف الطلاق بالحرام
- د بنخي ديت
- عيون الرجال لروية الهلال
- غلبة اسلام
- القتل المشدد لقتل المرتد
- فتنة انكار حديث
- الفصل الحقنى لقتل الزانى
- فيصله، د اور ۷ مسائلو وضاحت
- قاديانى مذهب (بقية فهرست په صفحه ۲۹۵ باندې)
- ثراء، د مسنونه
- د ثرآن خلاف کمپيوټري سازش
- د ثرآنئى وحبوب
- القول الاظهر فى تحقيق مافة السفر
- القول لساثر عن حكم المسوق خلف المسافرين

- القول الصدوق في بيع الحقوق
- القول الصواب لهداية المرتاب بنيايه
- القول الفاصل بين النكاح الفاسد والباطل
- القول المبرهن في كراهة بيع الراديو والتلوزن
- القول المتين في شرح اطلبوا العلم ولو بالصين
- القيد المراد بالعرف لا يزداد
- د كارخاني به منافعو كنبي د مزدور شركت
- كاغذي نوب اود كرنسي حكم
- كشف الغبار عن مسألة سوء الاختيار
- كشف الغطاء عن حقيقة اختلاف العلماء
- الكلام البديع في احكام التوزيع
- د غوا به قرياني كنبي ديو سري دوه حصي
- لمعات المصاييح في ركعات التراويح
- مجال التحرير لخيال الزمهرير
- مروجہ احاديث موضوعه وضعيفه
- دمسخي او تيمم مشهوره طريقه ثابت نه ده
- المشرقى على المشرقى
- المشكوة لمسالة المحاذاة
- المصاييح الفراء للوقاية عن عذاب الغناء
- المضامين الجاهلية في صورة القوانين العائلية
- معجم العلوم والكتب والمصنفين (نامكمل)
- المقالة البيضاء في العمامة السوداء
- المقالة المستقيمة للسائل عن حكم البيعة
- منكرات اهل مدارس واهل ثروت
- منكرات د تبليغ او خانقاه او سياست
- منكرات د رمضان او تراويح او عيدين
- د واده اود غم منكرات
- منكرات دمجالس دينيه او مبلغينو او واعظينو
- منكرات د محرم

- منكرات د مساجدو او اوقافو
- منكرات د معاشرې
- مودودي صاحب او تخريب اسلام
- النخبة في مآلة الجمعة والخطبة
- النذير العريان عن عذاب صورة الحيوان
- په مونځ كښې اغلاط العوام والخواص
- د نوافلو جماعت
- د نويونو مبادله او چيک
- نيل السعادة بالافتداء في الصلوة المعادة
- نيل الفضيلة بسؤال لوسيلة
- نيل المارب بحلق الشوارب
- نيل المرام بالتزم السكوت عند قراءة الامام
- الوصية الاخوانية في حكم الجماعة الثانية
- وطن الارتحال يبقى ببقاء الاثقال
- الهدايات المفيدة لتنزيه المدارس من العلوم الجديدة
- هداية امرتاب في فرضية الحجاب

تجديدي کارنامې

مسائل حاضرې باندې د دوی سمجه د اړه نگاه او هغې سره متعلق د دوی جامع او مدلل تحریرونه ، قوت استنباط ، مختصر الفاظو سره د مضبوطو دلائلو هغه مبالغه «پروالي» چه دهغې د یو څو صفحاتو د شرحې دپاره ډیر دفاتر پکار دی ، په اسلام کښې د پیدا کیدلو والا فتنو ختمول او د براهین قاطعه په مجانب سره دهغې استیصال . د هرې نوې راپورته کیدلو والا فتنې په وخت محاسبه ، دلائل نقلیه وعقلیه ، فنون قدیمه وجدیډه اود تجارب اود مشاهداتو په رڼا کښې داسې دتحقیقات چه دهغې نظیر نه ملاویږي ، مثلاً اختلاف مطالع ، د صدقه الفطر مقدار ، حرمین شریفین کښې د زنانو مونځ ، او تحقیق صبح صادق او نور تحقیقات ، د امت د اصلاح درد . کومه گناه چه د معاشرې جزء جوړه شوې ده او بغیرد ویرې علانیه کولې کیږي اودهغې په سیلاب کښې دینداره کورنئ او علماؤ او صلحاء هم بهیږي ، دهغې د تباهن نه امت لره د بیج کولو فکر او بذریعه وعظ وارشاد بالخصوص نوجوانانو لره دهغه هولناک دلدل نه د ویستلو کوشش او په هغې کښې ښکېل کامیابی . د دوی په مجالس وعظ او ارشاد کښې د شریک کیدلو والا نوجوانانو په ژوند

کڻي ناآشا انقلاب . د وخت د حفاظت اود صفائ معاملاتو بي مثال ه تمام ، اود غلبه مروت باوجود دين کڻي د تصلب ديو لوي نه لوي تعلق هم په هغې کڻي د ويخته قدرې لچک پيدا کولې نه شو . اود حکومت اود مالدارو نه داسې استغناء چه دهغې نظير تلاش کولو باندې هم نه ملاويږي . د دوي پير حضرت تهانوي رحمه الله په شان کڻي اووئيږي شو شعر :

نه لالچ دے سکين هرگز تجھے سکون کی جھکارن

ترے دست توکل میں ہیں استغناء کی تموارن

بعينه په دوي باندې صادق راخي . دهغه د کمالاتو باوجود د مناصب نه انکار اود شهرت د مجالسو او واقعو نه احتراز .

د مذکوره مواهب لدنيه او انعامات ربانيه په بناء باندې اکابر علماء او صلحاء د دين عظيم او اهم ترين خدمات علميه او عمليه او اصلاح امت کڻي د دوي د امتيازي شان قائل دي .

اولاد

(۱) صاحبزادي صفوه . تعليم تجويد القرآن . اردو دينيات ، تمرين قواعد صرف ونحو عربي . ترجمه القرآن . (۲) حافظ قاري مولوي محمد (۳) حافظ قاري مولوي احمد (۴) حافظ قاري مولوي حامد (۵) صاحبزادي اسماء . تعليم حفظ قرآن مع تجويد . اردو دينيات ، عربي صرف ونحو کڻي غير معمولي مهارت . رياض الصالحين . ترجمه القرآن .

وصيت نامه

حضرت په مختلفو اوقاتو کڻي درې وصيت نامې تحرير کړې وې په رومينو دوو کڻي اگرچه خاص اولاد ته خطاب دې مگر دهغې فائده عام ده د دريو وارو وصيت نامو مجموعه ديو مستقل رسالې په صورت کڻي شائع شوې ده چه دهغې په رومينو پاڼو باندې دا آيتونه ليکل شوي دي

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ سَبِيلًا وَيُخْرِجْهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾

اوس درې واره وصيت نامې په ترتيب سره ليکل کيږي

(۱) د عزيزي اسماء سلمها الله تعالى د تکميل حفظ قرآن په موقع باندې دا وصيتونه وليکل شو

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَمَنْ يَهَاجِرْ يَهْجُرْ بَيْنَهُ وَيَعْقُوبُ يَنْبَغِي أَنْ اللَّهَ اسْتَطَاعَ لَكُمْ الْإِيمَانَ فَلَا تَمُوتُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا مَا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَاللَّهُ مُتَابِعُكَ بِمَا تَعْبُدُ فَاسْتَمِعِ لَهَا وَصِيًّا وَحَنَّا لِلَّهِ مُسْلِمُونَ﴾

رومبنی آیت کنبی ددی بیان دی چه حضرت ابراهیم علیه السلام او حضرت یعقوب علیه السلام خپل اولاد ته مړه کیدلو پورې اسلام باندې د قائم پاتې کیدلو وصیت کړې وو او دویم آیت کنبی ددی ذکر دی چه حضرت یعقوب علیه السلام بوقت رحلت دخپل اولاد دا عهد او اقرار اخستلي وو چه ځما نه پس به صرف د الله عبادت کوئ او صرف هغه ته به سجده کوئ دا بڼه په ذهن کنبی کینوئ چه اسلام یا د الله تعالی عبادت صرف دکلمې و نیلو یا د مونځ ورژه وغیره یوڅو عباداتو ادا کولو نوم نه دی بلکه ددی مطلب دادې چه پوره ژوند د شریعت مطابق وی او بنده خپل ټولو خوا هشاتو لره د الله تعالی په رضا کنبی فنا کړی ،

پس زه هم تاسو ته ددی وصیت کوم چه د دین د حفاظت دپاره د امور ذیل دیر اهتمام کوئ ،
(۱) خپل اولاد لره د اسکول اود کالج د تعلیم نه داسې بچ کوئ څنگه چه د شیر یا د شرمڅ نه بچ کولې کیږی ، په دې ماحول کنبی بچو لره استیلا دغوی لره پخپلو لاسونو سره جهنم کنبی ورغورځول دی ، هغله تللو سره په لاکهونو کنبی دیو دین محفوظه پاتې شی نو دا به بطور خرق عادت وی چه محض دالله تعالی فضل او کرم دی ، څنگه چه چالره د یو خونخوار شیرد خلی نه یا د بل شوی اور نه که چرته الله محض پخپل فضل سره بچا کړو نو ددی دا مطلب نه دی چه عمداً د شیر په څله کنبی د تللو یا په اور کنبی د غورځیدلو یو جواز دی ، دنیوی تعلیم مضر نه دی ، بدماحول مهلک دی ،

(۲) خپل ژوند د خدمت دین دپاره وقف کړئ ، د دین یو کار هم که الله تعالی واخلی نو هغه لوی انعام گنځی اگر چه دخلقو په نظر کنبی هغه کار د ذلت او حقارت ولې نه وی ، عزت او ذلت صرف هغه معتبر دی چه د مالک په نظر کنبی وی ، شعر:

اگر اک تو نسیر میرا تو کوئی شے نسیر میری جو تو میرا تو سب میرا فلک میرا زمین میری

د خدمت دین صلاحیت لرلو سره دهغې نه کار نه اخستل دنعمت الهیه بې قدری اوناشکری ده ،
تقرض دا چه د دنیوی کار مشغله مه جوړوئ ، دهغې د وجه نه به تاسو د خدمت دین نه محرومه کیدلو نه علاوه په ډیرو گناهونو کنبی به هم مبتلا شئ ، خدمت دین کنبی مشغول پاتې کیدل د

گناهونو د حفاظت دپاره ډيره مضبوطه قلمه ده .

(۳) روزانه بلاناغه د تلاوت پابندئ کړئ .

(۴) د مندرجه ذيل گناهونو نه د بېچ کيدلو اهتمام ساتلو بټاکيد وصيت کوم ،

(الف) يو داسې مجلس کښې کيनाستل چه هغلته ديوجاندار تصويروې يا تصوير اخستلې کيږي

(ب) د چا يو حق خورل

(ج) چانه تکليف رسول

(د) بلا اجازه د چا څيز استعمالول

(ه) چا باندې بهتان لگول

(و) د چا غيبت کول

(ز) غيبت اوريدل

(ح) د شرعي پردې اهتمام نه کول

(۵) دا هم وصيت کوم چه تاسو خپل اولاد ته هم دمرگ په وخت کښې ددې ټولو امورو

وصيت اوکړئ ، زه په جمات کښې کيनाستلو سره الله تعالى لره گواه جوړولو سره تاسو ته د

پاسنو امورو وصيت کوم اود الله تعالى په حفاظت کښې مو ورکوم : اللهم بلغه، اللهم بلغه

اللهم بلغه، اللهم وافية كوافية الوليد، سفاطر السموات والارض المعولي الدنيا والاخره توفي مسلما

والحقني بالصالحين، واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين والصلو والوسلام على سيد المرسلين وعلى اله وصحبه

اجمعين، امين برحمتك يا ارحم الراحمين .

رشيد احمد دارالافتاء والارشاد ناظم اباد کراچي

۳ جمادى الاخرى ۱۳۸۷ هجرى عشية الجمعة

(۲) بسم الله الرحمن الرحيم

يو اهم وصيت اولاد اود هغوي د پييانو په نوم

خما عزيزانو! ديو څو ورځو نه ستاسو د مستقبل په باره کښې يو اهم فکر خما په دماغو باندې

مسلط دې نن بتاريخ ۱۳ رمضان المبارک ۱۳۹۳ هجرى د پنجشنبې په ورځ د سحر مونځ نه پس

چه هرکله زه مخ په قبله پخپلو معمولاتو کښې مشغوله شوم نو الله تعالى په زړه کښې په ډير قوت

سره دا القاء او فرمائيله چه دې باره کښې يو وصيت اوليکه ، رمضان المبارک کښې د اشراق نه

فارغيدلو سره د دوو گڼهټو د خوب معمول دې خيال وو چه ددې معمول نه فارغه شم نو وصيت به

اوليکم مگر الله تعالى هغه خيال لره دومره حده پورې مسلط کړې وو چه ما په مشکله نيمه گڼهټه

خوب پوره کړو دهغې نه پس مې د اوده کیدلو ډیر کوشش او کړو خو خوب نه را تللو نو پاسیدم او په هغه تحریر کښې مشغول شوم

خما خامنو او لوړو! په ماشوم توب کې ستاسو په خپل مینځ کې تعلق او مینه خما په نظر کې ډیره حده پورې قابل اطمینان او موجب د خوشحالی وو او نورو په نظر کې خو باعث د پېښیدلو او لائق د تعریف وو. اوس ماشاء الله تاسو ټول ځوانان شري شې. د بعضو واده شوي دي او د بعضو کیدلو والا دي. اوس ستاسو په مینه باندې د امتحاناتو وخت راروان دي. د بنغو بچو اود مال او منصب په غلط محبت کې اړینختلوسره لوی لوی عقلا او بهادران هم پریوځي او ستونه لاندې اړېدی. علاوه ددې نه یوځای قسام و طعام او هغې سره متعلق کار هم کله ناکله د اختلاف سبب جوړېږي

ددې وجه نه تاسو ټاکید وصیت کوم چه پخپل مینځ کې د مینې نازکې رشتې لره یو وخت کې هم ماتولو ته پریږ نه دي. ددې نازک ترینې رشتې د حفاظت دپاره که چرته ټول خواهشات او مال و منصب هم قربانول پیښ شي نو د هغې نه هم دریغ اونه کړئ. پخپل مینځ کې اتفاق او محبت سره د الله تعالی د رضا او د آخرت د نعمتونو نه علاوه دنیا کې هم راحت. سکون. خوشحالی. برکت او عزت مال کې تر ق کیږي. ددې په عکس اختلاف د خالق د ناراضگي اود آخرت د بربادې نه علاوه دنیا کې هم د پریشاني د ذلت او غریبي باعث جوړېږي. اوس زه مختصراً اسباب اختلاف او اسباب محبت بیانوم دپاره ددې چه د اول نه اجتناب او دویم سره د اقترب اهتمام او کړئ شي.

د اختلاف اسباب

(۱) د گناهونو نه ځان نه بچ کول او گناه اوشي نو فوراً توبه نه کول. په دې سره الله تعالی ناراضه کیږي او داسې خلقو باندې د اختلاف عذاب مسلط کوي (۲) حب مال (۳) حب جاه. ددې دواړو د وجه نه پخپل مینځ کې اختلاف. فتنه وفساد. وژل جهگړې. د تباهي او بربادې مونږ شپه او ورځ مشاهده کوو. (۴) غیبت. عیب لټول او مسخرې کول. (۵) بد اخلاقي. بد مزاجي او بیهوده خبرې (۶) د مشترکه کار نه ځان خلاصول (۷) خوراک څکاګ. اغوستلو او آرام راحت کې خپل نفس ته ترجیح ورکول.

د محبت اسباب

(۱) تقوی. یعنی د گناه نه د بچ کیدلو اهتمام کول او که یو گناه اوشي نو فوراً توبه ویستل. په دې سره د الله تعالی رضا حاصلیږي او دهغه رحمت پخپل مینځ کې د محبت اود پرامن ژوند په

صورت کښې ښکاره کیږي . (۲۰) د حب مال علاج (۲) د حب جاه علاج ، د دې دواړو خطرناکو اود آخرت دنیا دواړو دپاره د تباه کون امراضو علاج د اهل الله صحبت او که چرته دا میسر نه وي نو دهغوی په ملفوظاتو اود مرگ په مراقبې سره او کړی شی (۴) دیو بل د خبرو او کار اود څیزونو تحسین او غائبانه تعریف دې او کړی شی (۵) پخپل مینځ کښې د بې تکلفه صحبت اظهار دې او کړی شی او ورته دې او و نیلې شی چه څما ستا سره صحبت دې ، دا د صحبت زیاتولو ډیره ښه نسخه ده . (۶) خوراک ، ځکاک ، اغوستلو او آرام اوراحت کښې دې د ایشار نه کار واخستلې شی ، یعنی نورو ته دې پخپل ځان باندې ترجیح ورکړی شی ، (۸) که چرته د چا نه شکایت وی نو هغه دې په زړه کې نه ساتی هغه ته دې په نرمی و صحبت سره او وائی ، (۹) دیو بل دپاره دې دعا او کړی شی (۱۰) الله تعالی نه پخپل مینځ کښې د صحبت دعا اود اختلاف د عذاب نه دې پناه غواړی ، فقط والله المستعان وعلیه التکلان

رشید احمد مقیم دارالافتاء والارشاد ناظم آباد کراچی
۱۳ رمضان المبارک ۱۴۹۳ هجری

(۲) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عن ابن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما حق امر مسلم له من يبريد ان يوصي فيه يمينه على اثنين الا ووصيته مكتوبة عنده (متفق عليه)

«کوم مسلمان ته دا حق نشته چه دیو څیز وصیت په هغه باندې ضروری وی بیا هغه دوه شېې هم داسې تیرې کړی چه دهغه وصیت دهغه سره لیکلې شوې نه وی .»

عن جابر بن عبد الله رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من مات على وصيته مات على سبيل سنة ومات على تلي وشهاد ع ومات مظلورا له (ابن ماجه)

«کوم سړي چه وصیت کولو سره مړ شو هغه په صراط مستقیم او طریق سنت باندې مړ شو او تقوی وشهادت باندې مړ شو اود مغفرت په حالت کښې مړ شو»

په دې احادیثو سره ثابت شوه چه که چرته د چا په ذمه باندې څه حقه واجبه دې نو هغه باندې دهغې وصیت لیکل واجب دې او که چرته یو حق دهغه په ذمه نشته دې نو بیا هم وصیت کول د مغفرت اود لوی ثواب باعث دې ، لهذا زه د امور ذیل وصیت کوم .

(۱) اوصی نفسی وایاکم بتقوی الله ، «زه خپل نفس ته او تاسو ته هم د الله نه د ویریدلو وصیت کوم» دا دولت دیو الله والاد صحبت نه سوا نه حاصلیږي ، لهذا دیو داسې شخصیت صحبت لره

لازم اونیسی چه هغه سره په کیناستلو سره د دنیا نه بې رغبتی اود آخرت فکر پیدا کیږی . که چرته داسې مجلس میسر نه شی نو د اهل الله د کتابونو مطالعه روزانه بلا ناغه معمول جوړ کړی

(۲) د الله تعالی د نعمتونو استحضار کولو سره د شکر ادا کولو معمول جوړ کړی دې عاجز به

چه خه حاصل شو د شکر نعمت په وجه اوشر ،

(۳) د الله تعالی په دې عاجز بنده باندې دا لوی کرم دې چه د چا هم خه مالی حق ددې بنده په ذمه باندې نشته ، د آئنده دپاره هم د رب کریم نه د حفاظت امید دې البته بدنی حقوقو کښې د ابتلا- مواقع پېښیو راپېښیو ، خپل اولاد او طلباؤ ته د اصلاح په غرض او بعضې غیر متعلق خلقو ته هم د حمیت دیني په باعث زچروتوبیع او بعضې کړت د بدنی سزا هم نوبت ر غلو ، چونکه په دې مواقعو کښې د ضرورت نه زیات د شدت یا د نفس د ملاوت احتمال دې ددې وجه نه هغه ټولو حضراتو نه نهایت عاجزی سره درخواست کوم چه الله دپاره مې د زړه نه معاف کړی ، الله تعالی به دهغوی گناهونه معاف کړی ، دا معاف کول انشاء الله دهغوی دپاره به هم مفید اود لوی ثواب باعث وی ، د معاف کولو ډیر زیات فضائل راغلی دی او معذرت کولو والا لره نه معاف کولو باندې سخت وعیدنو راغلی دی ، د محسن اعظم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې « کوم سړی ته چه د هغه ورور معذرت او کړی او هغه هغې لره قبول نه کړی هغه به ماته حوض کوثر باندې اونه موندلې شی » (ترغیب وترهیب) په یو حدیث کښې دی «یو سړی چه خپل مسلمان ورور ته معذرت او کړی او هغه هغې لره قبول نه کړی هغه باندې به داسې گناه وی څنگه چه ظلماً محصول وصولولو والا باندې وی » (ابن ماجه) اود ظلماً محصول اخستلو والا په باره کښې دا وعید دې ، « الله تعالی به (په ورځ د قیامت) خپل مخلوق ته (بلعاض رحمت و مغفرت) نزدې شی پس د بدکارې زنانه او (ظلماً) محصول اخستلو والا نه سوا دچاچه غواری مغفرت په کوی ، » (طبرانی) په یو بل روایت کښې دی (ظلماً) محصول وصولولو والا به جنت ته نه داخلېږی ، » (ابوداود، ابن خزیمه ، حاکم) ځما د ډیر وخت نه دا معمول دې چه دهر هغه سړی دپاره چه هغه ته ځما نه خه قسمه تکلیف رسیدلې وی ، روزانه بلاناغه دعا د مغفرت کوم اود خپلو ټولو نیکو اعمالو د ثواب بخشش کوم او ځملاوه ددې نه درې ځلې سورة اخلاص وئیلوسره هم ایصال ثواب کوم ، ما باندې د ظلم کولو والا په باره کښې هم ځما دا معمول دې ،

(۴) د وصیت په باب کښې ځما په نزد د دارالافتاء والارشاد معامله ډیره اهم ده ، ما تراوسه پورې دا فیصله اونه کړئ شوه چه د دارالافتاء والارشاد د نظم متعلق خپل وصی څنگه مقرر کړم ، که چرته آئنده که یو قابل اطمینان صورت ښکاره شو نو دهغې مطابق به وصیت او کړم ورنه د الله تعالی په حواله کوم وهو حسبی ونعم الوکیل ،

(۵) زه خپل تمام متعلقینوته او بالخصوص اولاد ته ددې وصیت کوم چه کله هم د قرضو لین دین اونه کړئ ، نه دخپل ذات دپاره اونه د یو دیني کار دپاره ، خپلو ټولو حاجاتونو لره صرف خپل مالک ته پیش کوی ، حضور صلی الله علیه وسلم د قرض نه پناه غوختلې ده او استعاذه (پناه غوختلو) کښې مفرم او ماثم (قرض او گناه) یو ځای ذکر فرمائیلې ده ، قرض اخستلو کښې دعزت

او دين دواړو نقصان دي ، قرض ورکول اگرچه لوی ثواب دي مگر په دې زمانه کېنې د خلقو د بدو معاملو د وجه نه پخپل مینځ کېنې د عداوت او منافرت باعث جوړیږي ددې وجه نه دهغي نه هم احتراز لازم دي بحمدالله ما ترننه پورې کله هم د چا نه دخپل ذات دپاره یا د یو دیني کار دپاره قرض نه دي اخستلي ، شما د رب کریم په رحمت باندې یقین دي چه هغه به آئند ، هم حفاظت کوي ، سفر کېنې څوک راسره وی نود مصارف سفر اندازه کولو سره دهغي نه هم څه کافی زیات رقم دهغه په حواله کوم ، سفر ختمیدلو باندې هغه حساب کولو سره بقیه رقم واپس کوي ، زه حساب نه کوم ، البته ډیرو کسانو ته مې قرض ورکړو په هغوی کېنې چا هم په خوشحالی سره واپس نه کړو ډیرو ته مې خو معاف کړو او همیشه پخپل مینځ کېنې د خفگان سبب جوړ شو .

(٦) که د څه امانت ایخودلو معامله کوئ نود څیزونو پوره تفصیل اود رقم مقدار لیکلوسره هغي باندې دې مالک دستخط اوکړي محض حافظې باندې اعتماد کول کله نا کله د غلط فهمی اود بدگمانی سبب جوړیږي ،

(٧) یو رقم که دیو خاص مدوی نوڅومره چه زړکیدلې شی هغي باندې یادداشت اولیکئ ، هم دغه شان یو صاحب تاسو ته یو څیز یا څه رقم بطور امانت درکړي اگرچه د لږ وخت دپاره وی هغي باندې هم چه څومره زر ممکن وی د مالک نوم اود رقم مقدار اولیکئ معلومه نه ده کوم وخت مرگ راځي هروخت د ټولو معاملاتو نه فارغیدل لازم دی ،

(٨) ما وړاندې ددې نه یو وصیت نامه ٣ جمادی الاخره ١٣٨٧ هجری کېنې د اسماء د حفظ قرآن دتکمیل په مواقع باندې داعمالو د اهتمام په باره کېنې لیکلې وه بیا په ١٣ رمضان المبارک ١٣٩٣ هجری کېنې پخپل مینځ کېنې د محبت او اسباب اختلاف او اسباب محبت باندې مشتمل دویمه وصیت نامه اولیکله دهغه دواړو وصیت نامو مطابق عمل کولو اوس بیا وصیت کوم .

(٩) ما په یو حال کېنې هم هسپتال کېنې داخل مه کړئ او دومره مشوره خو ټولو ته ورکوم چه کله د مریض حالت مایوس کن وی نو هغه هسپتال ته مه بوځئ ،

(١٠) په کوم کلی یا ښار کېنې چه ځما انتقال اوشی نو ما هم د هغه ځای په یو عام قبرستان کېنې دفن کړئ کوم یو بل مقام طرف ته مې مه منتقل کوئ اونه ځما دپاره د عام قبرستان نه جدا یو بل ځای منتخب کړئ ،

(١١) مړی ته چه د غسل ورکولو په وخت کومه کپړا د ناف نه گوډو پورې اچولې کیږي هغه د ترلوندولو کیدلو نه پس د بدن سره اینځلی چه په هغي سره د بدن رنگ او حجم په نظر راځي ددې وجه نه ماته د غسل راکولو په وخت ناف نه گوډو پورې څه کت وغیره ایخودلو سره دهغي دپاسه دې خادر واچولې شی یا د کت په ځای دې خادر د دواړو طرفونو نه دوه کسان نیولوسره د بدن نه لږ اوچت اونیسې

تمهيد

طبع جديد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يهدي به في ظلمات الجهل والاعتراف الاراء وافصح سبيله الصراط المستقيم لمن اتقى وان اضطر به فيه الا هو او جعل في كل زمان رجالاً على الحق اذلاء تيسر الله تعالى وجعل منهم ائمة ومحدثين عاشعين لله علماء والصلوة والسلام على الفضل المرسلين وخاتم الانبياء وعلى اله وصحبه الاتقياء من حلال حلوهم من العلماء والاولياء صلوة والسلام ما دأبوا ما طلع القمران والدمجور في الشهر ابرام اما بعد:

الله تعالى هغه كائناتو ته وجود وركړو نو په هغې كښې اشرف المخلوقات حضرت انسان لره اوسلو سره هغه ته مزید شرف عطا كړو ليكن انسان خود پخپل ذات كښې اشرف او اعلى نه دي جوړ كړي بلكه د يو خارجي غيږ ايمان او اسلام سره ئې منور كړو او هم دا نعمت په نورو عام مخلوق باندې دهغه د شرف او مزيت موجب جوړشو ،

چنانچه وقتاً فوقتاً د الله تعالى د جانب نه انبياء كرامو عليهم السلام تشریف راوړلو اود الله بندگانو ته ئې د ايمان او اسلام حقيقت ښودلو ، د هدايت دا سرچشمه د انبياء اود رسولانو د وجود مبارك نه راخوټيدلو سره د مسلمانانو د ايمان پټی لره ئې اوبه ولو ، ، بالآخر دا منبع هدايت سرکار دوعالم فخر موجودات خاتم الانبياء حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم پوري رارسيدلو سره خپلې انتهاء ته اورسيدله ، څنگه چه د دوی ذات گرامی لره د مينځ نه اخوا كړلو سره د هدايت حصول ناممكن دي هم هغه شان د رشد او هدايت انتها هم د دوی په راوړلې شوی كتاب اوست باندې وي ، هم دا دفيضي نبوت هغه سرچشمه ده چه دهغې په ياره كښې ارشاد دي .

عن ابی هريره رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تركتكم ههين من تضلوا ابعدها كتاب الله وسنتي . (مستدرک حاكم)

«ره په تاسو كښې دوه خيزونه پريږدم دهغې نه پس به تاسو نه گمراه كيږئ . كتاب الله او خپل سنت . (حاكم)

په نورر الفاظو سره ددې تعبير داسې كيدلې شي چه محسن اعظم صل صلی الله عليه وسلم د هدايت طالبينو ته چه كوم پيغام رحمت وركړو هغه صراط مستقيم دي . دا هم هغه صراط مستقيم دي چه هغې لره پروردگار عالم صراط الذين انعمت عليهم يعني د منعم عليهم سدگانو

طریقه فرمایشې ده . معلومه شوه چه د کتب الله اود سنت هم هغه تعبیر و تشریح صراط مستقیم باندې بوتللو والا ده چه د منعم علیهم بندگانو ، صحابو ، تابعینو ، سلف صالحینو او ائمه مجتهدینو بیان کړی شوی وی . د کتاب او سنت هم دا تعبیر او تشریح چه هغې ته صراط مستقیم اوونیلې شو . ددې دویم نوم «فقه» دې . هم فقه هغه علم دې چه د انسانانو دپاره منضبط طور باندې یو مکمله ضابطه حیات پیش کوی .

دهغه هدایت په سرچشمو کښې اگر چه د جزئیاتو نه هم کافی بحث کړی شوې دې لیکن کلیات چه د یو جامع شریعت روح وی ، هغې ته کتاب ، سنت او فقه کښې زیات اهمیت ورکړی شوې دې ، لیکن ظاهره هغه کلیاتو لره په جزئیاتو باندې منطبق کول دهرزید ، عمر بکر کار نه دې ، خصوصاً ددې ترقی په دور کښې چه هر کله انسان زهره او قمر ته خپری هره ورځ داسې ایجادات کیږي راکیږي چه دهغې متعلق د سلف په تحریرنو کښې یو صریح حکم پیدا کیږي نه د نن سبا هر انسان ته دهغه ایجاداتو خصوصاً د اکتری طریقو د علاج وغیره سره خو روزانه مخامخ کیدل کیږي او دیو مسلمان دا خواهش وی چه د شریعت مطهره حکم معلومولو سره خپل روزانه معمولاتو لره دهغې په سانچه کښې واچولې شی لیکن دا معلومات د چرته نه حاصل کړی شی ؟

ددې وجه نه د هر دور د علوم دینیه ماهرینو د خپل خپل دور نژد مسائلو طرف ته خپله توجه فرمائیلو سره امت ته دهغې حل پیش کړي دې ، لیکن دهغې باوجود نن سبا څه داسې عجیبه مسائل پیدا شوی دی ، چه هغې لره کتلو سره یو عام انسان حیران پاتې کیږي چه ددې مشکلاتو حل به چرته ملاؤ شی ؟ چه په هغې کښې څه د نژد ایجاداتو او اکتری طریقو علاج کښې د ترقی د وجه نه پیدا شوی دی او څه د عوامو د جهالت اود نوې تعلیم یافته طبقې د خواهشاتو اود خود ساخته پیغمبرانو د وجه نه پیدا شوی دی .

علاوه ددې نه بعضې داسې اهم مسائل هم دی چه هغه د حکومتی سطحې نه د بنکونو او د نورو ذرائعو په واسطې سره راپورته کیږي ، غرض دا چه تقریباً د دیارلسمې صدی د مینځ نه واخله تر ننه پورې د څلورو طرفونو نه داسې مسائل پیدا کیږي چه دهغې سیلاب عوامو لره هم پخپله طریقه بهولی دی ، بلا شبه علماء کرام او اهل فتوی حضرات داسې نژد مسائلو باندې تفصیلی بحثونه کړي دی او په هغې باندې ډیر تحقیقات کولو سره دهغې حل تلاش کړي دي ، لیکن دهغه فتاوو نه صرف هغه خلق مستفیض کیدلې شی چه هغوی دهغه مسائلو حل زیانی یا په لیکلو سره دریافت کړي دي . مگر د نشر و اشاعت ذرائع د محدود کیدلو د وجه نه دا تحقیقات د کاغذونو په صفحاتو اود لاتعداد رجسترونو د اوراقو زینت دي او دهغې نه هر کس ناکس استفاده کوی ، چه دهغوی عمرونه په دې میدان تحقیق کښې زاړه شوی دی دهغوی دپاره هم بروقت دخپلې لیکلې شوې یو مسئلې لره دومره په لویه ذخیره کښې لتول ناممکن نه دی نو مشکل ضرور

کړئ شوي يا اختصار سره دهغي ذکر راغلي دي .

(۱) داسي مسائل چه تراوسه پورې طبع شوي نه دي . يا طبع شوي خو دي مگر د جلدونو د کميدلو د وجه نه د ضائع کيدلو خطره ده

(۲) مسائل اکثر تحقيقی او اصطلاحی زبان کښي ليکلي شوي دي دې دپاره چه علماء حضرات دهغي نه کماحقه استفاده او کړئ شي .

(۳) بعضي مسائل او فتاوي آسان زبان کښي دي او په کومو کښي چه د عربي کتابونو عبارتونه زيات دي په هغي کښي دهغه مسئله خلاصه د بحث په شروع کښي يا آخر کښي درج کړئ شوي دي دې دپاره چه عوام هم د مسئلي د نوعيت نه خبر شي ، البته د عربي عباراتو او دلائلو خو عوامو ته ضرورت نشته دي . ددې وجه نه دهغي د ترجمي ضرورت اونه گنلې شو ، نيز دا د تطويل باعث هم دي چه دهغي نه بچ کيدل ضروري وو

(۴) د احسن الفتاوى ترتيب د نورو فتاؤو په شان فقهي ساتلي شوي دي

(۵) په دې فتاؤو کښي زياته حصه د دارالافتاء والارشاد شعبه کښي دکار کوئو والا دمختلفو علماؤ تحرير کرده دي مگر چونکه هره مسئله حضرت پخپلي خاص نگرانئ کښي اود خصوصي هداياتو لاندې ليکلوسره په هغي باندې تصديق کړې دي ددې وجه نه هره مسئله کښي تحقيق د حضرت دي . اگرچه تحرير د مختلفو علماؤ دي .

(۶) په هغه تمام مسائلو او رسالو باندې حضرت د چاپ کيدلو نه وړاندې نظر ثانی کړې ده . د عاده چه الله تعالی دې مجمر عې لره د عوامو او خواصو دپاره د رهنمائي ذريعه جوړه کړي . وما ذلک علی الله بعزیز ، واخر دعونا ان الحمد لله رب العالمين

احتشام الحق آسیا آبادی عفا الله عنه
دارالافتاء و الارشاد کراچی

هربيع الاول ۱۳۹۲ هجري مطابق ۷ مارچ ۱۹۷۴ء

(اول اشاعت)

بسم الله الرحمن الرحيم

هسي خو د ۱۳۲۲ هجري نه بنده ته د تحرير افتاء مواقع پيش راتللي . مگر د ۱۳۲۲ هجري نه الله تعالى د دارالافتاء مکمل ذمه داري او مستقل طور باندې د خدمت افشاء د نعمت نه منور کړو ليکن افسوس چه ۱۳۷۰ هجري پورې د محرره فتاوي د جمعي او ضبط هېڅ انتظام اونه کړي شو (الانادرأ) د ۱۳۷۱ هجري نه منعم حقيقي ددې توفيق هم عطاء کړو . دکثرت مشاغل د وجه نه دهرې فتوي پخپله د نقل کولو فرصت نه وو د بل چا په نقل باندې اعتماد نه وو . ددې وجه نه بطور يادداشت نمبر خو دهرې مسئلې درج کړي شو مگر د مضمون په نقل کښې مکرراتو (الانادرأ لفائدة) اود فرائضو تخريجاتو (چه په هغې کښې د متاسخه د طويل تخريجاتو لويه حصه ده لره ترک کړو . ۱۳۷۴ هجري پورې دا سلسله جاري وه . دهغې نه پس دارالعلوم کراچي نه منتقل کيدلو باندې چونکه د دارالافتاء مکمله ذمه داري پاتې نه شوه او کثرت مشاغل کښې مريده اضافه اوشوه . ددې وجه نه په هغه وخت کښې چه دکومو مسائلو د تحرير نوبت راغلو په هغې کښې د ديرو مسائلو د ضبط کولو همت اونه شو (الامشاء الله)

پس د ۱۳۷۱ هجري نه واخله تر ۱۳۷۴ هجري پورې د پنځو کالو د فتوؤ کل تعداد خو ۲۰۲۵ وو . مگر په هغې کښې محفوظ صرف ۴۵۱ وې چه په هغې کښې بعضي د مدت مذکوره نه وړاندې يا د بعد هم دي . مگر ديري کمې بلکه کالعدم دي . نامساعد حالاتو کښې ددې مجموعې د تبويب اود طباعت او اشاعت قادر مطلق توفيق عطاء کړو . الله تعالى دې محنت لره شرف د قبول ورکړو او ددې عاجز دپاره ئې ذريعه د نجات جوړه کړه . او ظلمونو . جهالت اود معاصي عيوب ظاهره او باطنه لره ئې چه څنگه په دنيا کښې پخپل محض کرم سره د دنيا والو د سترگو نه مستور کړي دي هم هغسې په آخرت کښې هم سواتر رحمت سره مغفور او فرماتي .

اللهم اجعل سيرتي عمود من علائقي واخرتي عمود من دنياي آمين بر جمعك يا ارحم الراحمين ويحي سديد رسالتك صلى الله عليه وسلم وعل الواسعاه اجمعين . وانا الحمد

وشيذا احمد

۲۳ جمادى الآخرة ۱۳۷۹ هجرى . ليوم الخمس

بسم الرحمن الرحيم

کتاب الایمان والعقائد

د یو سړی دا وئیل چه پیغمبر صلی الله علیه وسلم

ماقه فرضی مونځ معاف کړي دي

سوال څه فرماني علماء دين مبین و شرع متین د داسې سړی متعلق چه دهغه عقیده او بیانات

حسب ذیل وی

عرض دي چه ډاکتر عسکری صاحب چه خپل خان ته ډاکتر او سید هم وائی ، په دیرو ضلع لارکانه کښې آباد شوې دي ، دده متعلق ایډیر اخبار رهبر سنده ډیر څه لیکلي دي ، بعده عسکری صاحب معافی غوځتلوسره دهغه نه تیښته حاصله کړه ، د ډاکتر عسکری صاحب عقیده او بیانات حسب ذیل دی

ډاکتر عسکری صاحب مذکور ددي کسانو ، صوفی عبدالستار صاحب ، محمد حسن جان صاحب ، احتشام الدین صاحب سابق استیشن ماستر نودیرو ، تیغ علی خان ، سید رشید الدین ، احمد صاحب پوست ماستر نودیرو ضلع لارکانه سنده په وړاندې او ډیر ځلي حسب ذیل بیان او کړو چه

(۱) پیغمبر اعظم حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څما دپاره فرمائیلی دی چه مونځ کولو نه

آزاد دي

(۲) حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ، حضرت خواجه غریب نواز صاحب او حضرت خواجه قطب الدین صاحب او حضرت خواجه فرید الدین شکر گنج صاحب او حضرت خواجه نظام الدین صاحب څما کور نودیرو ته تشریف راوړو او څما په عالم بیداری کښې څما سره خبرې اترې اوشوئ ، بزرگان موصوفینو دا هم او فرمائیل چه مونځ تول به تاسو سره دلته درې ورځې استوگنه کوؤ ، چنانچه دریو ورځو پورې پاستو مذکورو خلکو کښې بغیر د صوفی عبدالستار صاحب نه بقیه مذکوره څلورو اشخاصو باندې مې دعوت او خوړلو .

(۳) یو ورځ ئې بیان او کړو چه نن سیدې فاطمې رضی الله عنها څما کور ته تشریف راوړو او زه راپاسیدلم ، مگر دملا نه لاندې مې تول بدن مفلوج شوې وو ، پاسیدلې نه شوم ، زه بیداره ووم او کتل مې ، ابن ابن چغې مې وهلې .

(۴) یو ورځ ئې بیان او کړو چه نن شپه حضرت سیده سکینه رضی الله عنها او فاطمې رضی الله عنها څما کور ته تشریف راوړو او څما عالم بیداری کښې زیارت اوشو .

(۵) یو ځلې ټې اوونیل چه نن شپه کښې حضرت خواجه غریب نواز تشریف راوړې وو او ماته ټې د مسلم چیلې پخولو فرمائش اوکړو اود پخولو ټې خاص ترکیب هم رابښودلې دې . دیوې ورځې د چیلې بچې مې پخولو سره پرې اوخوړلو ، دهغه خوراک خوړلو نه پس بعضو ته کانګې هم راغلې

(۶) بیان ټې اوکړو چه زه یو ورځ په دهلی کښې پیدل تیز روان ووم . په لاره کښې د یو بزرګ صاحب مزار وو . چه هر کله زه د مزار لږ نه وړاندې شوم نو صاحب مزار آواز راګولو سره اوفرمائیل چه اوس نه راځې زه واپس شوم او مزار باندې حاضر شوم اومې کتل چه صاحب مزار خاندی ، ماسره ټې خبرې اترې اوشوئ او بیا زه لارم . دا دعوی ټې هم اوکړه چه ما د اهل قبورو سره خبرې کړې دی ، چه هر کله ټې د داسې قسم قصې روز نه بیانول شروع کړه نو په مذکوره اشخاصو کښې بعضو مذکور عسکری صاحب ته اوونیل چه داسې قسم قصې بیانول بند کړه ، دا قوت الله تعالی انبیاء ته ورکړې دي . ستاسو په بیاناتو ته د بزرګانو توهین اود حضور صلی الله علیه وسلم په ذات مقدس باندې حمله او بهتان دي . په دې سره زموږه زړه آزار پورې . په جواب کښې ټې اوونیل چه څما خپل ګورګردن ماپیسې خرج کولو سره دا حاصل کړی دی ماته د چا نه هیڅ نه دی پکار

الجواب ومنه الصدق والصواب . دتیر شوی سوال عقیدو ساتلو والا سرې زندیق دي ، دموځ وغیره اود ظاهري احکامو انکار کفر دي ، د داسې سرې معتقد کیدل هیچرې جائز نه دی . هر سرې باندې دهغه تکذیب او انکار واجب دي . کوم سرې چه دهغه تصدیق اوکړو هغه هم زندیق دي ، علامه محمد برکلی رومی رحمه الله علیه په طریقه محمدیه کښې فرمائی : ((ما یدعیه بعض المتصوفة فی زماننا اذا انکر علیهم بعض امورهم المخالف للشرع ان حرمة ذلك فی العلم الظاهر وانما من اصحاب العلم الباطن وانه حلال فیهم وانکم تأخذون عن الکتاب وانا نأخذ من صاحبه یعنی محمدا صلی الله علیه وسلم . کله الحادوا ضلال اخفیة از دراء بالشریعة المعبودة فالواجب علی کل من سمع هذا المقالة الا انکر علی قائله وانجزم بطلان قوله بلاشک ولا تردد ولا توقف والا فهو من علمهم ویمکرم بالزندقة علیهم الخ والله تعالی اعلم)).

۲۲ شوال ۱۳۲۱ هجری

اولیاء الله لره متصرف او عالم الغیب ګڼل

سوال دا ولیاء الله ارواحولره متصرف فی لامور او عالم الغیب ګڼل څنگه دی ؟ سنوا توحروا

الجواب ومنه الصدق والصواب ددې عقیدې کفر کیدل په قرآن ، حدیث او فقه کښې

مصرح دی . کفر له تعالى . ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَقْمًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَا سَعَعْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ (۷۱ . ۱۸۸) . ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ (۷۳ . ۲۱) . من قال ان ارواح المشايخ حاضرة تعلم يكفر (برایه) ذکر الحنفیة تصریحاً بالكفر باعتقاد ان النبی صلی الله علیه وسلم يعلم الغیب لمعارضه قوله تعالى ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ (هرح فقه اکبر) ومعها ان ظن ان المیت يتصرف في الامور دون الله تعالى واعتقاده ذلك کفر (البحرانی ج۲) "قاضی خان وغیره کتب فقه کنبی د داسی سری تکفیر کړې دې چه په نکاح کنبی خدای او رسول صلی الله علیه وسلم ، لره گواه جوړ کړی خکه چه هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم لره عالم الغیب وگنلو ، په دې باب کنبی آیتونه ، حدیثونه او فقهی عبارات په داسی کثرت سره دی چه هغې لره په تحریر کنبی راوستل مشکل دی . فقط والله تعالى اعلم ۳۱ ذی الحجه ۷۱ هجری

د قبر بنکول

سوال . آیا قبر لره بنکول شرعاً جائز دی او که حرام ؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : قبر لره بنکول په نیت د عبادت او تعظیم کفر دې او بغير له نیت د عبادت نه قبر بنکول کبیره گناه ده . ((وکلنا ما يفعلونه من تعظیم الارض بین یدی العلماء والعظماء لمرام والفاعل والراضی به الثمان لانه یضیه عبادة الوثن وهل یکفر ان علی وجه العبادة والتعظیم کفروا نصل وجه الصیة کفر الخ)) تنقیح لقولین ، قال الزیلعی و ذکر الصدر الشیخین انه لا یکفر بهذا السجود لانه یرید به الصیة ، وقال الشمس الائمة السرخسی ان کان لغیر الله تعالى علی وجه التعظیم کفرا ه قال القسستانی وفي الظهوریة یکفر بالسجدة مطلقاً ، وفي الزاهدی الایماء فی السلام الی قریب الركوع کالسجود ، ولی المعیط انه یکره الایحاء للسلطان وغیره اه و ظاهر کلامهم اطلاق السجود علی هذا التعظیم . (رد المحتار کتاب المحظر والایاحة) مزید دلائل . د محدثینو او فقهاؤ تصریحات په عزیز الفتوی جلد ۱ کنبی ارگورئ . فقط والله تعالى اعلم . ۱۷ شوال ۷۱ هجری

روژه خور کافر ندي

سوال يو سړې روژه نه نيسي ، مگر خپل خان لره بدبخت او گنهگار گڼي . دلته بعضي علماء هغه ته کافر وائي ، محترم په دلائلو سره په دې باندې نظر اوکړئ ، ځکه چه په دې کښې اختلاف پيدا شوې دې . بينوايې دليل توجروا بالا جر الجزيل .

الجواب ومنه الصدق والصواب تارک صوم بلا استحلال د ټولو اهل سنتو په اتفاق سره مسلمان دې . لان الکفر هو انکار ما ثبت من الدين ضرورة ، د گناه کبيرې د وجه نه خروج عن الايمان د معتزلو او خوارجو مذهب دې ، ومن ادعى الارتداد فلما طلع لنا قرنه ولم يعرض لي مضمار البهتان مهره فان من قال انما وقع في العناد اهل سنتو په نزد بعضي اعمال مثل شذرتار والقاء القرآن وغيره ځکه موجب د کفر دې چه دا انکار او تکذيب باندې دال دي . فقط والله تعالى اعلم .

۱۵۰ فیضه ۲۲ هـ

په رمضان کښې د ښکاره خوراک خوړلو والا حکم

سوال - شاميه کتاب الصوم کښې دې چه په رمضان کښې ښکاره خورلو والا کافر دې . پس يو سړې په رمضان کښې ښکاره خوراک کوي . مگر ورسره خان ته قصور وار او گنهگار هم وائي . د محترم دهغه متعلق څه خيال دې ؟ فی شرح التعویز ولو اکل عذًا بلا عذر يقتل وتمامه فی شرح الوهبانية وفي الشامية (قوله وتمامه فی شرح الوهبانية) قال فی الوهبانية ولو اکل الانسان عذًا او شهرة : ولا عذر فيه قيل بالقتل يؤمر قال الشرع لا یصورها تعمد من لا عذر له الاکل چهار ا یقتل لانه مستهزى بالدين او معکر لما ثبت منه بالضرورة ولا خلاف فی حل قتله والا مر به فتصیر المؤلف بقیل لیس بلامر الطهف . اهـ ح (شاميه ج) بینوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب د شاميه عبارت مذکوره فی السؤال واقعی موجب د تکفیر دې . مگر اولاً دا امر قابل د لحاظ دې چه په شاميه کښې علت د تکفیر استهزاء بالدين ذکر کړې ده . او ښکاره ده چه کوم سړې خپل خان قصور وار او گنهگار گڼي او دهغې اقرار هم کوي هغه مستهزی بالدين نه دې بلکه تکاسلاً روژه خوري . او تکاسلاً تارک صوم متعلق خود شاميه کښې لیکلی دی چه هغه ته دې د قید او ضرب سزا ورکړي شی . اودې نه وژلي شی . او باتفاق حنفیه ، شافعيه ، مالکيه تارک صلوة کافر نه دې نو تارک صوم به طریق اولی کافر نه وي . او ثانیاً حکم قتل موجب د تکفیر نه دې . کسکه القتل حد او قصاص او ثالثاً قابل د توجه امر دادي چه د

مسلمان په تکفیر کښې د احتیاط کولو زیات ضرورت دی . ولقد کران المسئلة المتعلقة بالكفر اذا
كان لها تسع وتسعون احتمالا للكفر واحتمال واحد في نفسه في الاولى للمفتي والقاضي ان يعمل بالاحتمال الذي لان
الخطا في ابقاء الف كالمرآة من الخطا في ابقاء مسلم واحد (شرح فقه اكبر لملاهي القاري ص ۳۸)

شمیه باب المرتد کښې (قوله قال في المعرو وقد الزمنا نفس الخ) لاندې نهایت اوږد او تفصیل سره د
احتیاط فی التکفیر ټی ډیر زیات تاکید کړې دي . اود ډیرو کتابونو عبارات ټی را نقل کړې دي .
او ددې ځای نه لږ وړاندې تللو سره پخپله درمختار کښې دهغې سخت تاکید کړی شوی دي . لهذا
داسې سړی باندې د کفر فتوی لگول د احتیاط خلاف دی . البته هغه ته د تجدید یمان او د
تجدید نکاح حکم ورکول بهتر دی . کما فی شرح التنویر معزیا الی شرح الوهبانية للمصنوع لایزال ما یکون
کفرا اتفاقا یبطل العیلة والنکاح واولاده اولاد ذنا و ما فیہ خلاف یومر بالاستغفار والتوبة وتجدید النکاح .
ولی الهامة (قوله والتوبة) ای تجدید الاسلام (قوله وتجدید النکاح) ای احتیاطا (الی قوله) وظاهرة انه لا
یمکن القاضي بالفرقة بينهما وتقدم ان المراد بالاختلاف ولورواية ضعيفة ولو فی غیر المذهب (هامية ج)
فقط والله تعالی اعلم . ۱۷ محرم ۷۴ هجری

د علم او د اهل علم اهانت کفر دي

سوال - یو سړی اهل علم او صلاح او علماء حق ته کنځلې کوی ددې شرعاً څه حکم دي ؟
بیتوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب . د علم دین اهانت او علماء حق ته څکه کنځلې کول چه
هغوی حاملین د علم او دین دی کفر دي . لهذا داسې سړی لره دوباره مسلمانولو سره تجدید نکاح
ضروري ده . او هغه لره جلاوطن کول پکار دی که چرته دوباره مسلمان نه شی نو شرعاً د هغه د
وژلو حکم دي . قال فی البریقة المحمودية شرح الطريقة المعمدية قال فی الاشهاد الاستهزاء بالمعلم
والعلماء کفر وعن مدیة المفتی تحطیف العلم والعلماء کفر وعن الخزانة من اقل العلماء یفتی من البلد یمن
تجدید الايمان وعن مجموع الدوازل اهانة علماء الدین کفر وعن المحيط ان شتم عالما فقد کفر فطلق امراته
الخ (سریقة محمودية ج) فقط والله تعالی اعلم . ۲۰ ذی الحجة ۷۳ هجری

پردي لره بد گنل کفر دي

سوال - یو سړی خپلې ښځې ته د پردې کولو حکم ورکړو . ښځې په جواب کښې ا . ویل چه زه
په آخری عمر کښې دې لعنت لره نه قبلووم . دې ښځې دپاره شرعاً څه حکم دي ؟ بیتوا بالبرهان

توجروا عند الرحمن ،

الجواب ومنه الصدق والصواب به سوال کتبی ذکر شوی لفظ، کلمه دکفر ده . په دې کتبی دنص صریح نه د ثابت شوی حکم حجاب انکار بلکه اهانت دې «قال لصرح العنود والكفر لغة السوء وهرماً تكذيبه صلى الله عليه وسلم في شيء مما جاء به من الدين ضرورة» وقال لميل هذا من هول بلفظ كفر ارتدوا لم يعتقدوا الاستغفاف الخ ولى الشامية المراد بالكذب عدم التصديق الذى مرأى عدم الاعتراف والقبول لما علم جميعه به صلى الله عليه وسلم ضرورة (الى قوله) وليس المراد التصريح بأنه كاذب فى كذا لان مجرد نسبة الكذب اليه صلى الله عليه وسلم كفر الخ» (رد المحتار، كتاب (مرتد ج) فقط والله تعالى اعلم
٢١ ذو الحجه ١٢٣ هجرى

گناهونو باندې فخر کول کفر دې

سوال :- څه فرمائی علماء دین و مفتیان شرع متبیین د داسې سړی په باره کتبی چه علانیه گناهونو کتبی مبتلاء دې او ورسره دا هم وائی چه ماته په خپلو گناهونو باندې فخر دې . شریعت کتبی ددې څه سزا ده ؟ بینوا توجروا ،

الجواب باسم ملهم الصواب د شریعت د احکامو مخالفت او د الله تعالى په نافرمانی باندې فخر کول بلا شبهه کفر دې ، لهذا داسې سړی د اسلام د دائرې نه خارج او مرتد دې ، په ده باندې تجدید ایمان او تجدید نکاح ضروری ده ، حاکم وخت باندې فرض دی چه هغه ته د توبې او د تجدید ایمان تلقین او کړی ، که چرته خداخواسته توبه نه کوی نو دهغه د قتل حکم دې ورکړی ، **قال لصرح العنود** من هول بلفظ كفر ارتدوا لم يعتقدوا الاستغفاف (رد المحتار ج) وفيه ايضاً تعمد من لا علم له الاكل (في رمضان) چهار ايقاع لانهم سهرى بالدين او معكروا ايضاً تعمد به ضرورة (رد المحتار ج) مزاحاً كلمه د كفر وثيلو والا او علانيه گناه كولو والا لره مرتد او واجب القتل گرځولې شوې دې . نو به گناهونو باندې د فخر كولو والا په كفر كتبی څه شبهه ده . فقط والله اعلم
٢٢ ربيع الاخر ٩٦ هجرى

په رساله د «التلقين والهداية لمن انكر الكرامة» باندې تبصره

ما د مولانا محمد خليل الله صاحب د تحرير اود مولانا عبد الكريم صاحب اود مولانا دوست محمد د جواباتو بغور مطالعه او كړه . ځما په خيال كتبی جواب ليكلو والا هر دوو حضراتو د مولانا خليل الله صاحب مقصد باندې په پوره طريقي پوه نه شو . چه دهغې د وجه نه د مولانا محمد خليل الله صاحب د تحرير جواب مكمل نه دې . په جواب كتبی دوه امر مذكور دي .

(۱) د کرامت وقوع په درجه د قدر مشترک نصوص قطعیو سره ثابت ده حالانکه محمد خلیل الله صاحب هم ددې منکر نه دي .

(۲) د هرې واقعي اود جزئی کرامت د ثبوت دپاره د نص قرآنی یا د احادیث متواتره ضرورت شته دي . حالانکه محمد مولانا خلیل الله صاحب هم ددې قائل نه دي .

خما په خیال د مولانا خلیل الله صاحب مقصد دادې . والله تعالی اعلم بمراد عبادہ ، چه مثلاً احراق نار د مشاهده کیدلو د وجه نه قطعی دي . اوس که چرته د یو ولی متعلق دا خبره راشی چه هغه لره د کرامت په طور باندې اور نه سوزوی نود هغه واقعي د تصدیق دپاره دهغه علم قطعی ضروری دي . یعنی مخامخ په مخامخ تللو سره بالمشافهه اولیدلې شی یا دهغې خبر حد متواتر پورې اورسی ، غرض داچه قطعی نه مراد علم قطعی دي . په دې باندې ښکاره دلیل دي چه د قطعی نه مراد قطعی الوجود بالمعاینه وغیرها دي . ثابت نص القرآن ی بالحديث القطعی مراد نه دي . د مولانا خلیل الله صاحب د تحریر مقصد د واضح کیدلو نه پس معلوم شو چه په رساله کښې ذکر شوی جوابات د مولانا د استدلال د تردید دپاره کافی نه دی ، لهذا د مولانا د استدلال بالاختصار دوه جوابونه لیکلولي کیږي . یو الزامی او دویم تحقیقی .

(۱) الزامی جواب - د انبیاء کرامو علیهم السلام اکثر معجزات په اخبار آحاد سره ثابت دي ، د دوی د استدلال مطابق به ددې جمله معجزاتو انکار کول پېښیږي ، دا جواب د مولانا عبدالکریم صاحب په تحریر کښې هم موجود دي . مگر مندرج ذیل تحقیقی جواب طرف ته چاړې توجیه نه ده کړې .

(۲) تحقیقی جواب - د مور عادیه خلاف بعضی واقعات چه هر کله مسلم او قطعی دي نو امور عادیه قطعی پاتې نه شو بلکه عام مخصوص منه البعض کیدلو د وجه نه ظنی شو . لهذا دهغه په مقابله کښې خبر واحد عادل کافی دي حالانکه موجب د ظن غالب دي . غرض داچه که چرته یو کرامت د خبر واحد عادل نه منقول وی نو دهغې تصدیق لازم دي . فقط والله اعلم ،

۲ ربیع الاول ۱۳۷۴ هجری

سپوږمۍ ته رسیدل د شریعت خلاف نه دی

مهر و بانی کولو سره ددې سوال تسلی بخش جواب تحریر کړی . د قرآن شریف نه ﴿ تَبَارَكَ الَّذِي

جَعَلَ لِي السَّمَاءَ بُرْجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا مُنِيرًا ﴾ نه دا معلوم ښیږي چه دا ټول په آسمانونو کښې دي . هم دغه شان په یو څو تفاسیرو کښې هم تحریر دی چه ټول په آسمان کښې اوسن سبا خلق سپوږمۍ ته کوزیږي او هم دغه شان زهره ته کوزیږي او هغلتنه استیښن قائموی اودا خلق د آسمانونو قائل نه

دی او دلیل هم دا ورکوی چه که چرته آسمان وې نو مونږ ته به رکاوټ وې . مهرباني کولو سره جواب تحریر کړئ . والسلام

الجواب باسم ملهم الصواب : د سماء لغوی معنی ده اوچت (پورته) لهذا آیت مذکوره کښې که چرته دهغه لغوی معنی مراد واخستلې شی چه په کثرت سره راځی ، کما قالوا فی قوله تعالی ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ نوهیڅ اشکال باقی نه پاتې کیږي چه په (()) کښې د فلک لغوی معنی یعنی تدویر مراد اخستلو سره اعتراض رفع کیږي ، نیز دواړو ځایونو کښې دا هم وئیلې کیدلې شی چه حرف «فی» د ښکاره رؤیت په اعتبار سره راوړلې شوې دې ، یعنی په ظاهره دا سیارات په آسمان کښې دننه په نظر راځی اگرچه په حقیقت کښې لاندې دی ، چنانچه عام طور باندې وئیلې کیږي چه ما په آسمان باندې یا آسمان کښې فلانکې څیز اولیدلو یا په آسمان باندې ورېځ ده حالانکه دا څیزونه د آسمان نه ډیر لاندې دی ،

نیز آیات مذکوره دا نه ثابتیږي چه سیارات ثخن سماء کښې مرکوز دی . ځکه چه د اشیاء مجاوره دپاره هم «فی» استعمالیږي کما فی قوله تعالی له ما فی السموات وما فی الارض ، پس قرب الی السماء یا بالطبع مائل الی المحيط کیدلو د وجه نه د «فی السماء» اطلاق صحیح دې ، بلکه د «یسبحون» نه هم دامراد دی ، فقط والله تعالی اعلم

۳ ربيع الاول ۸۹ هجری

پیرې لره بدگنل کفر دي

سوال : د سنت نبویه (صلی الله علیه وسلم) خصوصاً پیرې پورې خنده کول څنگه دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : ادنی نه ادنی سنتولره بدگنل یا هغې پورې خنده کول په حقیقت کښې اسلام او حضور صلی الله علیه وسلم پورې استهزاء ده چه دهغې په کفر کیدلو کښې هیڅ شبه نشته دې ، چه هر کله سنتو پورې استهزاء کفر دې نو ډیره خو واجبه ده اود اسلام شعار دې ، دیو متی نه کمول په اجماع سره حرام دی هغې پورې خنده کول بطریق اولی کفر دې ، قال فی العلائیه واما الاخذ منها وهی دون ذلك کما یفعله بعض البغاریة ومحنة الرجال فله یحبه احد (شامیه ج ۲ ص ۱۲۳) هغه دې دوباره مسلمانولو سره نکاح دې هم دوباره اوکړی شی . که چرته دوباره اسلام قبول نه کړی نو حاکم باندې فرض دی چه دهغه د وژلو حکم دې ورکړی . فقط والله تعالی اعلم .

یوم عیدالاضحی ۸۶ هجری

د ختم نبوت په مسئله باندې یو خوندوره مناظره

— جمع او ترتیب —

احشام الحق آسیا آبادی

الحمد لله وكلي وسلام على عباده الذين اصطفى. اما بعد:

خما روحانی مربی حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم د ابتدائی تدریس په زمانه کښې یو قادیانی مناظره سره اتفاقاً ملاقات اوشو، د قادیانی سره دهغه یو شاگرد هم وو، ملاویدلو سره قادیانی مناظره په خپل تعریف او مهارت باندې تقریر او کړو او وې وئیل چه ما د بوعلی سینا کتابونه وئیلی دی، عیسائیانو او آریانو سره مې ډیرې مناظرې کړې دي، دخپل قابلیت او مهارت ئې څه ډیر زیات صفتونه کول او حضرات په خاموشۍ سره اوریدل، ددې نه پس ئې په مسئله د جریان نبوت باندې خبره شروع کړه، لاندې ددې مختصرې او خوندورې مناظرې کیفیات پیش کولې کیږي چه په هغې کښې خاص طور سره د علماء کرامو دپاره ډیرې د مفید خبرې راغلې دي، د اختصار په خاطر حضرت والا لره به د مفتی صاحب او قادیانی لره به د قادیانی مناظره په عنوان سره ذکر کولې کیږي «آسیا آبادی»

حضرت مفتی صاحب: ستاسو اصل دعویٰ خو اثبات د مرزا د نبوت ده، نو آیا مسئله د جریان نبوت ستاسو د نبوت په دعویٰ باندې د دلیل دپاره صغری ده او که کبری ده؟
قادیانی مناظره دا زمونږ دلیل نه دې بلکه دې مسئلې لره مونږ ځکه بیانوو چه د مرزا صاحب په نبوت باندې بحث کولو سره اکثر علماء دا بحث پخپله چیرې چه نبوت ختم شوې دې، ددې وجه نه مونږ دا بحث کوو.

مفتی صاحب: دا بحث تاسو هغه عالم سره او کړئ چه هغه له دې مسئلې نه بحث کوي، ما سره براه راست پخپلې دعویٰ د مرزا په نبوت باندې بحث او کړه، ځکه چه زه خو ددې قائل یم چه بالفرض والمحال که چرته نبوت جاری وی نو بیا هم مرزا صاحب نبی نه شی کیدلې.
د حضرت ددې اصرار نه باوجود قادیانی مناظره هم جریان نبوت باندې بحث کولو باندې ټینګ وو، اصل وجه داده چه قادیانی مناظره په دې مسئله کښې اصل مدعا طرف ته راتللو سره ویرېږي، ده ته دا معلومه ده چه د مرزا صاحب نبوت لره د ثابتولو وړاندې د ازغو ډیرې دي، ددې وجه نه حضرت د اړخه عنان دپاره هم جریان نبوت باندې بحث کولو باندې رضامند شو چه چرته هغه دا اونه گنی چه د کومې کمزورۍ په بناء باندې ددې بحث نه ډډه کوي، چنانچه اوس بحث شروع کیږي، مولوی محمد جمیل صاحب د فارسي تکمیل کولو سره ئې عربي شروع کوله، حضرت والا لره ئې هم په عربي کښې دده سره شریک کړئ شو. د فارسي تعلیم هم ورسره ورسره کیدلو

حضرت مفتی صاحب دا بحث خو دې بالکل فضول مگر چه هر کله تاسو خپلې مدعا طرف ته رانل نه غواړئ او هم په دې باندې ټینګ نې چه جریان نبوت باندې بحث اوشی نو صحیح ده . په دې باندې بحث اوکړئ

قادیانی مناظر - د حضرت آدم علیه السلام نه واخله تر حضور صلی الله علیه وسلم پورې په اتفاق سره نبوت جاری وو ، د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس ستاسو دا دعوی ده چه نبوت ختم شو . کوم سرې چه د متفق علیه حقیقت خلاف قائل وی هغه ته مدعی وئیلې کیږی اود مدعی په ذمه باندې دلیل بیانول وی ، تاسو مدعی ئې ، لهذا ختم نبوت باندې دلیل بیان کړئ .

حضرت مفتی صاحب - آیا تاسو مالره مدعی تسلیموئ ؟

قادیانی مناظر - «په ویره سره اووئیل» او په دې حیثیت سره چه تاسو د متفق علیه حقیقت خلاف قائل ئې

حضرت مفتی صاحب :- تاسو حیثیت وغیره پرېوډئ او صفا ددې اقرار اوکړئ چه آیا تاسو مالره مدعی منئ ؟

قادیانی مناظر - «په ټیټ آواز سره ئې اووئیل» او تاسو مدعی ئې

قادیانی مناظر ته د حضرت مفتی صاحب مدعی تسلیمولو کښې تردد ددې وجه نه کیدلو چه په مناظره کښې هریو کس د مدعی جوړیدلو نه د بچ کولو کوشش کوی ، مگر دلته پخپله حضرت مفتی صاحب دخپل مدعی کیدلو دهغه نه اقرار اخلی ،

حضرت مفتی صاحب دا اوواڼې چه ستاسو په نزد نبوت بشرط لاشیء جاری دې یا لابشرط شیء .
قادیانی مناظر تاسو علمی اصطلاحات مه استعمالوئ ، په آسانه ژبه کښې خبره کول پکار دی
حضرت مفتی صاحب - دلته د عوامو څه مجمع نشته ددې وجه نه په علمی اصطلاحاتو کښې څه خرج خو نشته دې ، خو سره ددې نه ستاسو د خواش رعایت کوم ، څما مطلب دادې چه ستاسو په نزد مطلق نبوت جاری دې یا النبوة المطلقة ؟

قادیانی مناظر - په دواړو کښې څه فرق دې ؟

حضرت مفتی صاحب - ما خیال اوکړو چه تاسو د بوعلی سینا کتابونه کتلې دی پوهه به شی مطلب دادې چه ستاسو په نزد د نبوت دوه قسمونه دی ، تشریعی او ظلی ، دا دواړه قسمونه جاری دی یا یو ؟

قادیانی مناظر - یو قسم جاری دې یعنی ظلی ، تشریعی نبوت ختم شوې دې ،

حضرت مفتی صاحب - د حضرت آدم علیه السلام نه واخله تر حضور صلی الله علیه وسلم پورې نبوت تشریعی جاری وو تاسو دهغې د ختمیدلو قائل ئې ، د متفق علیه د حقیقت خلاف وائې نوځکه تاسو مدعی اوگرخیدلئ . تاسو په دې باندې دلیل بیان کړئ

قادیانی مناظر - زه مدعی نه یم

حضرت مفتی صاحب - په کومې طریقې سره چه زه دې مدعی جوړ کړي ووم بعینه هم په هغې طریقې سره تاسو مدعی جوړ شوی اوس که چرته تاسو مدعی نه ئې نو زه هم مدعی نه یم ، قصه بالکل ختمه شوه

قادیانی مناظر - « مجبوره کیدلو سره دخپل ځان مدعی کیدلو په زړه ماتی سره اقرار کولو سره دلیل پیش کوی ، د نبوت تشریعیه دپاره څه شرائط دی » دهغه شرائطو تفصیل بیانولو نه د ځان بچ کولو دپاره ئې اووئیل چه ، دا شرائط تاسو ته معلوم دی

حضرت مفتی صاحب - ماته دهغه شرائطو علم نشته دې تاسو ئې پخپله بیان کړئ . نیز دا هم اووائی چه دهغه شرائطو بالکل وجود ممکن نه دې یا ممکن خو دې واقع نه دې ؟

قادیانی مناظر - ممکن نه دې مگر واقع دې

حضرت مفتی صاحب - په دې سره دا ثابته شوه چه حضور صلی الله علیه وسلم نه پس نبوت تشریعی خو ممکن دې مگر واقع نه دې

قادیانی مناظر - د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس نبوت تشریعی بالکل ممکن نه دې ،

حضرت مفتی صاحب - دا څنگه کیدلې شی چه شرط ممکن شو او مشروط ممتنع ؟

قادیانی مناظر کافی وخته پورې په دې مسئله کښې اینختې وو چه شرائط ممکن دی او نبوت تشریعی ممکن نه دې ، مگر آخر ئې ددې اعتراف اوکړو چه د نبوت تشریعی شرائط هم ممکن نه دی .
حضرت مفتی صاحب - اوس د دوو دعوو اثبات ستاسو په ذمه باندې شو ، یو خو دا چه یو څیز تاسو بیان کړئ دهغې شرطیت په دلیل سره ثبت کړئ ، دویم د چه دهغه شرط ممتنع کیدل هم ثابت کړئ

قادیانی مناظر - « یو آیت [۱] وئیلو سره » په هغې سره دا ثابته شوه چه تشریعی رسول هغه وخت راځی چه هرکله دهغه نه وړاندې په کتاب کښې تحریف شروع شی . چونکه کریم کښې څه تحریف نه شو کیدلې ددې وجه نه تشریعی رسول هم نه شو راتللي .

حضرت مفتی صاحب - په دې آیت سره خو سببیت ثابت شو نه چه شرطیت ، تحریف ماقبل د نوی رسالت سبب دې ، شرط نه دې ، یعنی د نه ثابتیږی چه بغیر د تحریف ماقبل نه یو نوی رسول نه شی راتللي . چنانچه حضرت آدم علیه السلام تشریعی نبی وو ، مگر د دوی نه وړاندې د کوم یو دین تحریف اونه شو ، آیا د نوی رسول د راتللو دا وجه نه شی کیدلې چه په دین ماقبل کښې څه

۱ - یاد نه دی چه کوم یو آیت وو ، شاید دا آیت وی ﴿يَتَأَخَذُ الْمَسْكَنَةَ فَذَٰلِكَ مَسْكَنُكَ وَمِنْهَا مَكْنَنُ رُسُلِكُمْ﴾

مَكْنَنًا مِّنْهَا مَكْنَنُ رُسُلِكُمْ

بحریف هم نه وی مکمل طور باندې صحیح طریقې باندې موجود وی . ددې نه باوجود دهغه احکام د طبیعتونو مناسب نه وی ، ددې وجه نه الله تعالی د نوی رسول په ذریعې سره دهغه زمانې د طبیعتونو مطابق په احکامو کښې ترمیم او فرمائیلو ، بهر حال شرطیت نه ثابتیږي .

قادیانی مناظر - «په شرمندگي سره ټي او وئیل چه» شرطیت وی یا سببیت خبره یو ده .

دې وئیلو سره ټي خپل بحث لره پخپله ختم کړو اود حضرت مفتی صاحب د بار بار اصرار نه باوجود نه ټي اصل مدعا یعنی د مرزا د نبوت په اثبات باندې خبرو کولو ته تیار شو او نه ټي په مسئله جریان نبوت باندې مزید کلام اوکړو ، بالکل خاموشه شو ، حضرت مفتی صاحب او فرمائیل چه «مونږ یو مناظر سره داسې خاموشه کیدلو سره نه دې لیدلې اونه مو اوریدلی دی ، دا صاحب په خپلې خاموشۍ کښې منفرد دې

۴ ربیع الاول ۹۶ هجری

قادیانیانو سره د تعلقاتو لړلو حکم

سوال - یو سړې صحیح عقیدې والا دې ، دروژې ، مانځه او زکوٰۃ پابند دې ، لیکن دهغه دنیوي تعلقات د قادیانی جماعت سره دې ، آیا د داسې سړی نه د جماعت دپاره چنده اختل او د داسې سړی سره تعلقات لړل جائز دی ، او داسې سړی ته د خنزیر نه بدتروئیل او گنجل څنگه دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داسې سړې چه د روژې اود مانځه پابند وی لیکن دهغه تعلقات د قادیانی جماعت سره دې که چرته هغه په زړه سره هم هغوی لره ښه گڼي نو هغه مرتد دې او بلاشبه د خنزیر نه بدتر دې . دهغه سره تعلقات لړل ناجائز دی ، که چرته هغه د جماعت دپاره چنده ورکوی نو دهغه نه وصولول جائز نه دی ، او که چرته هغه د قادیانیانو د عقیدو سره متفق نه وی او نه هغوی لره ښه گڼي بلکه تجارت وغیره ، د دنیوي معاملاتو حده پورې د هغوی سره تعلق ساتی نو دا سړې مرتد نه دې ، البته ډیر سخت مجرم او فاسق دې . قادیانی زندیق دې ، چه دهغې حکم د عام مرتد نه هم زیات سخت دې ، مرتد اودهغه څوئ دخپل مال مالکان نه دی ، لهذا دهغوی د سعي او شراء ، د اجارې او استجارې ، د هبې لین دین وغیره یو تصرف هم صحیح نه دې ، البته که نوی مال خپله گټلې وی هغه په کښې تصرف کولې شی . مگر د زندیق نوی هم دخپل گټلی نوی مال مالک نه دې اود هغه د تصرف نافذ نه دې ، ددې وجه نه قادیانی نه که په هرې ذریعې سره ه څه مال واخستل نو هغه حلال نه دې

د تجارت وغیره معاملاتو نه علاوه قادیانیانو سره یو قسم تعلقات هم جائز نه دی . په دې کښې دا معاسد دی

۱۰ . په دې کښې قادیانیانو سره تعاون دې

۴، په داسې طريقې سره قاديانيانو ته دخپل جال خورولو مواقع ملاويږي
ددې وجه نه قاديانيانو سره لين دين او نور هر قسمه معاملاتو كېنې قطع تعلق ضروري دي
دهغوي سره تعلقاتو ساتلو والا سړې اگرچه هغوي لره بد گڼي قابل د ملامتيا دي ، د داسې سړي
پوهول په نورو مسلمانانو باندې فرض دي ، فقط والله تعالى اعلم
قاديانيانو سره متعلق مزید مسائل په جلد ۱۱۲ باب المرتدوالبغاوة كېنې دي او زيات
تفصيل په كتاب الخطر والاباحه كېنې

۲۱ محرم ۱۶ هجري

د حضرت عيسى عليه السلام د شهادت عقیده لرل كفو دي

سوال - مرزائيانو كتابونه چاپ كولو سره په كلوكېنې ټي تقسيم كړه چه په هغې كېنې هغوي
د قرآن په آيتونو سره ثابت كړي دي چه حضرت عيسى عليه السلام لره يهوديانو شهيد كړي دي ،
ځنې مسلمانانو دې عقيدې طرف ته رجوع هم او كړه نو آيا هغه مسلمانان مرتد او خارج عن الاسلام
او كافر وگڼلې شي او كه ضعيف الايمان مسلمانان ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د حضرت عيسى عليه السلام د شهادت عقیده لرلو والا خارج
از اسلام او بلا شبهه كافر دي ، ځكه چه نص قرآن سره ثابت دي چه هيچا حضرت عيسى عليه
السلام لره شهيد نه كړئ شو بلكه الله تعالى هغه لره آسمان ته اوچت كړو ، قال الله تعالى ﴿ وَمَا
فَعَلُوهُ وَمَا مَكْبُوهٌ وَلَكِنْ شِئَهُمْ وَلَئِنْ اَلْتَمَعْتُمْ يَوْمَهُ لَيَكُنَّ مَكْرَهُكُمْ بِمَا رَمَوْا بِهِ مِنْ ظُلُمٍ اِلَّا اِتِّبَاعَ الْفُلِيِّ وَمَا
فَعَلُوهُ يَقِيْنًا ﴾ ﴿ بَلْ رَفَعَهُ اللهُ اِلَيْهِ وَكَانَ اللهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴾ ترڅو پورې چه دا خلق توبه او
استغفار سره تجديد د ايمان اونه كړي دوي سره دې داسې معامله او كړئ شي څنگه چه قاديانيانو
او نورو مرتدينو سره كولې كيږي ددې تفصيل دا دي چه دوي سره هر قسمه تعلق او كاروبار وغيره
ناجائز دي ، علاوه ددې نه چه د مرتد په حالت ارتداد كېنې گتلي شوې مال دهغه وارثانو ته نه شي
ملاوېدلې بلكه د مسلمانانو حق دي ددې وجه نه به د بيت المال په مصارفو كېنې خرج كولې شي ،
تيز د مرتد تصرفات نكاح ، شركت مفاوضه ، ولاية على الولد الصغير ، هبه ، اجاره ، قبض دين
وغيره نافذ كيږي نه اود احد الزوجين په ارتداد سره نكاح باطليږي ، ((قال في التدوير ويطل منه
النكاح والذبيحة والصيد والعهدة والارث يتوقف منه المفاوضه والتصرف على ولده الصغير والمبايعه
والعتق والتدوير والكفاية والهبة والاجارة والوصية ان اسلم لفلان هلك او لحق به دار الحرب وحكمه بطل))
(رد المحتار ص ۳ ج ۲) فقط والله اعلم

د صفر په مياشت کښې واده لره منحوس گڼل

خلق د صفر په مياشت کښې واده کولو لره بد گڼي ، يو مولوی صاحب اووئيل « چه د خلقو د نحوست گمان غلط دې ليکن خما د ورور واده په دې مياشت کښې او شو نو نتيجه ښه نه وه » د مولوی صاحب دا وينا څنگه ده ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د مولوی صاحب د قول « نتيجه ښه نه وه » نه د غلطې عقيدې تائيد کيږي ددې وجه نه په هغه باندې توبه لازمه ده ، نیز د کومو خلقو په مخامخ نې چه دا وئيلي دي دهغوی وړاندې دې دخپلې غلطې اعتراف او توبه اوکړي ، فقط والله اعلم
١٢ ربيع الاول ٩٥ هجري

« لی خمسة اطفی بها » شرک دې

سوال - لی خمسة اطفی بها حرالرباء الحاطمه المصطفى والمرتضى وابناهما والفاطمه تعویذ لکول جائز دی یا نه ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ناجائز او شرک دې ، فقط والله تعالى اعلم .
٢٢ ربيع الاول ٨٧ هجري

تحقیق د ﴿وَمَا أَوْلَٰیٰ بِمَدَنِيٍّ لَّيْلَةٍ﴾

يوه فتوی ستاسوپه خدمت کښې پيش کولې شی دهغې جواب راکړئ

سوال :- ایصال ثواب بروج بزرگان او هغوی طرف ته څاروی منسوب کول او بیا هغوی لره زیارت ته بوتلو سره ذبحه کول «بسم الله اکبر وئیلو سره» او په غریبانانو کښې تقسیمول جائز دی یا نه ؟

الجواب ایصال ثواب للغير جائز دې ، زیلعی «شرح کنز» درمختار ، فتاوی عالمگیری او کما می کښې دا مذکور دی او یو څیز لره غیر الله طرف ته منسوب کول هرگز حرام نه دی بلکه په احادیثو سره ثابت دی ، مشکوة شریف باب فضل الصدقة کښې د حضرت سعد بن عبادة واقعه مذکوره ده چه کله دهغه مور وفات شوه نو هغوی پوښتنه اوکړه یا رسول الله صلی الله علیه وسلم څما مور وفات شوې ده دهغې دپاره کومه صدقه افضل ده ؟ حضور صلی الله علیه وسلم وفرمائیل اوبه . چنانچه هغوی دخپل مور په نوم باندې یو کوهی او کتلو «مشکوة»

په دې سره معلومه شوه چه خیرات وغیره لره اولیاء امت طرف ته منسوب کول جائز دی . که چرته څوک انکار اوکړی نو هغه منکر حدیث دې ، او منکرینو په دې آیت کریمې سره استدلال کړي

دي . ﴿وَمَا أَهْلَ يَوْمَ يُغَيِّرُ اللَّهُ﴾ حالانکه باجماع مسلمين دا دهغه خناورو په باره کښې دې چه هغوی باندې د ذبحه په وخت کښې د غير الله بسم واخستلې شی . ولا خلاف بين المسلمين ان المراد به الذبيحة اذا اهل به لغیر الله عند الذبح (احکام القرآن للجصاص ص ۳۰ ج)

ومن ههنا علم ان البقرة المذكورة للاولياء كما هو الرسم في زماننا حلال طيب لانه لم يذکر اسم غیر الله علیها وقصد ذبح وان كانوا يذبحونها له (تفسير ابن ابي عمير ص ۳۰ ج ۱) واثبتوا

الجواب باسم ملهم الصواب ايصال ثواب بروح بزرگان واولياء كرام ثابت او موجب د احوال ثواب دې په دې کښې څه كلام نشته دې ، ليکن دې سره يو قسم تقيد او تخصيص احداث في الدين او بدعت دې ، د اولياء كرامو په نوم باندې څاروي متعين كول او بيا مزارونو ته بوتللو سره ذبحه كول ﴿وَمَا أَهْلَ يَوْمَ يُغَيِّرُ اللَّهُ﴾ کښې د داخليدلو د وجه نه شرک دې او دهغې خوړل حرام دی اگر چه په هغې باندې په زرگونو بسم الله الله اکبر ونيولې شوی وی ، مجيب چه په جواز باندې کوم دلائل پيش کړي دی ، په هغې کښې يو دليل هم مفيد د مدعا نه دې ، اوگورئ (قوله) علماء كرام متفق دی چه هر کار حير الخ (قول) په دې تقرير سره دومره ثابت شو چه ابصال ثواب الى غير مطلقاً جائز دې . او په دې کښې مونږ ته هم څه كلام نشته دې البته دې دپاره څه وخت متعين كول او قيود لگول بدعت دې چه دهغې هيڅ ثبوت نشته دې .

(قوله) منكرينو په ﴿وَمَا أَهْلَ يَوْمَ يُغَيِّرُ اللَّهُ﴾ استدلال کړې دې الخ (اقول) مجيب په هغه ټول تقرير سره د نذر لغیر الله د اثبات کوشش کړې دې اود احکام القرآن للجصاص حواله ئې ورکړې ده ، (ان المراد به الذبيحة اذا اهل بها لغیر الله عند الذبح) . ليکن دهغې نه وړاندې ئې نظر وانه چولو چرته چه مصرح دی ((وظاهر قوله عال وما اهل به لغیر الله يوجب تحريمها اذا سمى عليها بسم غير الله لان الاهلال به لغیر الله هو اظهار غير اسم الله ولم يفرق الآية بين تسمية المسيح وتسمية غيره بعد ان يكون الاهلال به لغیر الله اه (احکام القرآن ص ۳۰ ج ۱))

بالفرض د ما اهل به لغیر الله تخصيص ذبح باسم غير الله سره تسليم هم کړلې شی نو د منذور لغیر الله حرمت په «وما ذبح على النصب» کښې مصرح دی ، دويم حواله د تفسيرات احمدیه ورکړې ده «ان البقرة المذكورة للاولياء اه ددې مطلب دادې چه نذر خو د الله دپاره او منلې شی او ثواب د اولياؤ دپاره وی ، دا وضاحت پخپله مصنف په منهيه کښې فرمائېلې دې ، (بيان القرآن) ددې په جواز کښې هيڅ كلام نشته دې ، که چرته اولياء الله لره متصرف في الامور او د نفعي او نقصان مالک گڼلو سره دهغوی د رضا دپاره څاروي ذبحه

کوی نو دا بلا شبهه په ما اهل به لغير الله کښې داخل دي او نن سبا د عومو عقیده هم دا وی ((الان العلماء لو ان مسلماً ذبح ذبیحه وقصد بذبحها التطرب الى غیر الله تعالی صار مرتداً و ذبیحه مرتداً)) (نفسه نه پورې) امام رازی رحمه الله علیه په خپل تفسیر کښې صراحة ددې حرمت بیان کړې دي او ټول فقهاء کرام هم ددې په حرمت باندې متفق دي ، درمختار کښې دی ((ذبح لقدم الامیر و لحو لانه سنة الخلیل علیه السلام و اکرام الضیف اکرام الله تعالی و الفارق بینهما ان قدمها لیاکل منها کان الذبح لله تعالی و المندعة للضعیف او للولیمة و ان لم یقدمها لیاکل منها بل یدفعها لغيره کان لتعظیم غیر الله فتحریم و هل یکفر قولان انتهى الاشیاء و العظائم)) فقط والله تعالی اعلم ۲۴ محرم سنه ۱۳۹۵ هـ

د سائبې تحقیق

سوال - حضرت تهانوی رحمه الله علیه په بیان القرآن کښې د سائبې حرمت ثابت کړې دي او حضرت مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله علیه په معارف القرآن کښې حلال لیکلې دي او وجه ټې دا بیان کړې ده چه سائبې ته حرام و نیلو سره د مشرکانو د عقیدې تائید کیږي ، ستاسو تحقیق څه دي ؟ سائبه په ما اهل به لغير الله کښې ده ی نه ؟ نیز د څارو نه علاوه متهائی وغیره چه د غیر الله د نذر په طور باندې تقسیمولې کیږي هغه حلال دی ی حرام ؟ او ما اهل به لغير الله هغې ته شامل دي یا نه ؟ یینوا بیانا شافیا ، توجروا اجرا وافیاً ،

الجواب باسم ملهم الصواب - حضرت مفتی محمد شفیع صاحب په امداد المفتین ص ۷۴۳ ج ۲ کښې د سائبې د حلت طرف ته د حضرت تهانوی رحمه الله علیه رجوع نقل کړې ده ، د حضرت مفتی صاحب د طرف نه سوال او د حضرت تهانوی رحمه الله علیه جواب د امداد المفتین نه نقل کولې کیږي ،

سوال - یو فتوی د ریاست قزولی د دربار (حلت) سائبه و بحیره وغیره دلته راغلې ده چه په هغې کښې د حضرت هم تصدیق دي ، غالباً د تصدیق په نقل کښې خو غلطی نشته دي ځکه چه د بیان القرآن جدید په حاشیه کښې هم حضرت ، هم دي صورت ته ترجیح ورکړې ده . او څه یاد دی ، زبانی هم حضرت نه یو څو جملې احقر اوریدلې دی مگر په هغې کښې یو مشکل د هغه وخت نه راوان دي هغه دادي چه صورت ثالثه چه په هغې کښې اراقة دم لغير الله مقصود نه دي مگر د نذر لغير الله په حد کښې خو داخل دي اود منذور لغير الله په حرمت باندې صاحب بحر عبارت ذیل کښې اجماع مسلمین نقل کړې ده ، په هغې سره معلومیږي چه د داسې څاروی د حلت دپاره صرف اذن مالک کافی نه دي بلکه د مالک دخپل نذر نه رجوع کول هم ضروری دی ، او که چرته سائبه

وغيره خارو او منذور لغير الله کنبی خه فرق وی نو بی شک دا شبهه رفع کیدلې شی مگر ماته په دې دواړو کنبې خه فارقی معلومه نه شو چه اصل علت تقرب الی غیر الله دې هغه په دواړو کنبې یوشان دې ، صرف بحیره ساتبه کنبې صیغه د نذر نشته دې که چرته کیدلې شی نو هغې باندې نظر اچولو سره دهغې حل او فرماني دې دپاره چه اشکال رفع شی اودهغې جواب هم اولیرلې شی

جواب . ددې مسئلې متعلق خما رایه باندې درې دوره تیرشوی دی ، یو د زید د موافقت (حرمت) او په ما په تفسیر کنبې هم دې لره اختیار کړې دې ، دویم د تردد ، د تفسیر د جلد ثالث په منهی کنبې دې تردد لره ښکاره کړې دې ، دریم د بکر په موافقت کنبې (حلت) اود امداد الفتاوی په فتوی منقوله سوال کنبې دهغې حکم کړې دې چه په تفسیر کنبې زماناً متاخر دې . پس اخیر رایه هم دا ده او رومینی دواړه رائي مرجوع عنه دی چه دهغې خلاصه دا ده چه سوانب په ماهرل به لغير الله کنبې داخل نه دی ځکه د ناذر مقصد دهغې ذبح نه ده پس د هغې حرمت به د کوم بل عارض (عدم اذن المالك) نه وی چه دهغې په ارتفاع سره به حرمت اکل بعد الذبح مرتفع کیږي ، چنانچه په کثرت سره مفسرینو د آیت « **يا ايها الناس کلوا مما فی الارض حلالاً طیباً** » سبب نزول هم دې تحریم سوانب لره لیکلې دې او د آیت نه ئې د حلت اثبات اود حرمت نفی کړې ده و بعضو چه کوم یو بل سبب نزول لیکلې دې هغری هم دهغه حلت نفی اود حرمت اثبات اونه کړو نو مسئله متفق علیه شوه البته خما په تحقیق کنبې « **ما اهل به لغير الله** » کنبې یو دویم عموم دې یعنې ((**مدلور به لغير الله غیر حیوان**)) لره هم د حرمت حکم شامل دې مگر په دې تفصیل سره چه د حیوان حرمت مدلول نص بلا واسطه دې ((**لان الايات و دردت قطعاً فی الحیوانات**)) اود غیر حیوان حرمت مدلول بواسطه قیاس دې ، ((**لاشترک العلة و هی ذیة التقرب الی المخلوق**)) د بحر فتوی هم په دې قیاس باندې مبنی ده ، باقی چه تاسو کوم خلجان لیکلې دې دهغې جواب په قواعدو سره دادې چه ((**مدلور به لغير الله**)) کنبې هغه تصرف چه په هغې کنبې تقریر دې د ناذر غرض د باطل حرام دې ((**لان اعانة الحرام حرام**)) او چه په کوم تصرف کنبې ابطال دې د غرض ناذر هغه جائز دې پس د « **ما اهل به لغير الله** » په ذبح او تناول کنبې خو تقریر دې ددې غرض اراکه دم ددې وجه نه حرام دې اود سوانب په ذبح او تناول کنبې ابطال دې دهغې غرض ددې وجه نه حرام نه دې ، او د بحر په جزئیاتو کنبې د مجاورینو انتفاع یا ایقاد قنادیل وغیره دا ټول تقریر دې د ناذر غرض ځکه حرام دی . په دې سره فرق راوتلو د سوانب په تناول کنبې او د منذور للقبور په تناول کنبې ، والله اعلم

کتبه اشرف علی ۳ ربيع الثاني سنه ۱۴۰۲ هجری

سوانب او منذور للقبور کنبې یو بل فرق هم معلومیږي هغه دادې چه د منذور للقبور حرمت د تقرب الی غیر الله د وجه نه دې او تقرب د قربت په واسطې سره دې ، او تصدق و اراکه دم شرعاً

قربت دي مگر محض تسييب لره شريعت قربت نه دي گرځولې اگرچه مسييب هغه قربت گڼي لهذا سوانبو کښې تقرب الی غیر الله اونه موندلې شو چه علت تحریم دي .
 غرض داچه سائبه فی نفسه حلاله ده مگر عدم اذن د مالک د وجه نه حرامه ده . که چرته د مالک د طرف نه صراحه یا د اباحت عامه د لاندې اذن اوموندلې شی نو سائبه حلاله ده د «ما اهل به لغير الله» په عموم کښې متهانی وغیره هم داخله ده ، او د «ما ذبح علی النصب» بالاستقلال سره ذکر په دې باندې قرینه ده چه «ما اهل به لغير الله» حیوان وغیر حیوان دواړو لره شامل دي او که چرته دي لره حیوان سره خاص اوساتلې شی نو د غیر حیوان حرمت به ثابت بالقیاس وی بعله التقرب الی غیر الله ، فقط والله تعالی اعلم
 ۲۳ جمادی الاولی ۹۶ هجری

نجومی ته لاس ښودل

سوال - څه فرمائی علماء کرام په دې مسئله کښې چه یو مولوی صاحب دا وائی چه نجومی ته لاس ښودلو سره حالات معلومول جائز دی . علم غیب خو صرف الله تعالی ته دي . نجومی اسبابو باندې نظر کولو سره د نتیجې پیشگوئی کوی څنگه چه د موسمیاتو محکمه او نورې مختلفې محکمې او ماهرین فن د اسبابو لاندې پیشگوئیانې کوی راکوی . نیز بعضې خلق دا وائی چه دا علم الله تعالی حضرت ادریس علیه السلام ته ورکړې وو او نجومی چه د حوادثو د واقع کیدلو خبر ورکوی هغه امر تقدیری د نجوم په قواعدو سره ښودلې کیږی دا په علم غیب کښې شمیر نه دي . آیا د مسلمانانو دپاره دا عقیدې ساتل شرعاً جائز دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : اسبابو سره متعلق عامه قاعده هم داده چه که چرته هغې لره مؤثر اونه گټلې شی بلکه د سببیت په درجه کښې ساتلو سره مسبب باندې استدلال اوکړی شی نو دا جائز دی مگر شریعت په دې قاعدې سره علم نجوم لره مستثنی گرځولې دي یعنې نجوم سره د سبب په درجه کښې هم واقعاتو باندې استدلال سره په سختی سره منع فرمایلي ده . ددې استثناء د حکمت په پوهه کښې راوستل ضروری نه دی . سره ددې نه په ظاهره دا حکمت معلومیږی چه په دې کښې دومره غلو شوي ده چه دې طرف ته متوجه کیدلو و لا بالعموم د نجوم د تاثیر قائلیږی . محض سببیت باندې توقف نه شی کولې . نیز په دې علم کښې هیڅ فائده نشته دي بلکه بعضې وختونو کښې د ډیرو پریشانیانو سبب جوړیږی . علاوه ددې نه دا هم وئیلې کیدلې شی چه شریعت د نجوم د سببیت انکار کوی یعنې نجومی چه د کومو امورو نسبت نجوم طرف ته کوی شریعت دهغې تغلیظ کړې دي هسې خو مطلقاً سببیت بالخصوص شمس اوقمر کښې مشاهده ده . دا هم وئیلې کیدلې شی چه علم نجوم او علم فراست په اصل کښې صحیح دی مگر قواعد نه په کړنې

دلیل سره ثابت نه دی ددې وجه نه په دې کبې عموماً غلطی واقع کېږي چه په بعضې وختونو کبې د بدگمانن باعث جوړېږي او بدگمانن سره فتنه ، منافرت او نور ډیر مفاسد پیدا کېږي ، چنانچه د غل د شناخت عمل هم ددې وجه نه ممنوع دي .

افلاطون سره به چه چا ملاقات کول غوځتل نو رومین به نې د هغه تصویر راغوځتلوسره د فراست په ذریعې سره به نې د هغه اخلاق معلومول که د ملاقات قابل به وو نو هغه ته به نې اجازت ورکولو . د یو کس تصویر کتلوسره نې د ملاقات نه انکار او کړو نو هغه او وئیل چه د افلاطون فراست صحیح دي واقعی په ما کبې ردائل وو مگر اوس ما د هغې اصلاح کړې ده چه هرکله د افلاطون په شان مشهور صاحب تصرف اشراقی نه غلطی کیدلې شی او هغه بدگمانی پیدا کولې شی نو بل څوک څنگه محفوظ پاتې کیدلې شی ، غرض دا چه شریعت ددې نه منع فرمائیلې ده او په دې باندې سخت وعیدونه راغلی دي

(۱) من اتی عرافاً فسئله عن شیء لم تقبل له صلاة اربعین لیلة (صحیح مسلم ، مسند احمد بن حنبل)

(۲) من اتی عرافاً او کاهناً فصدقه عما یقول فقد كفر عما انزل علی محمد (مسند احمد ، مستدرک احکام)

(۳) من اتی کاهناً فصدقه عما یقول او اتی امرأه حائضاً او اتی امرأه فی حبرها فقد برء مما انزل علی محمد (سان)

اربعه ، مسند احمد)

(۴) من اتی کاهناً فسئله عن شیء جمیعاً عنه النبوه اربعین لیلة فان صدقه عما قال کفر (طبرانی)

قال فی رد المحتار تحف (قوله التحجیم) واقاد ان تعلم الزائد علی هذا المقدار (ای مقدار ما یصف به مواقیف الصلوة والقبلة) فیه یأس بل صرح فی الفصول بحر منته وهو ما مضی علیه الشارح والظاهر ان البراهبه القسم العالی دون الاول ولذا قال فی الاحیاء ان علم العجوم فی نفسه غیر مذموم لذاته افهو قسمان الخ (ثم قال) ولكن مذموم فی الشرع وقال عمر تعلوا من العجوم ما تهتدوا به فی البر والبحر ثم امسکوا وانما زجره من ثلاثة اوجه احدها انه مضرب اکثر الخلق فانه اذا القی الیه من ان هذه الآثار تحذف عقیب سیر الکواکب وقع فی نفوسهم انما المؤثره وثانیها ان احکام العجوم تحجیم بعض ولقد کان محجزة لا یریس علیه السلام لیا یحکم ولذا یدرس وثالثها انه لا فائدة فیه فان ما قدر کائن والاعتزاز عنه ظور ممکن اهما لخصاً (رد المحتار ص ۶ ج)

دا وئیلې شوی دی چه علم نجوم حضرت ادریس علیه السلام ته د وحی په ذریعې سره ښودلې شوې وو ، اولاً خو دا خبره ثبوت ته نه رسی ، ثانیاً د نجوم قواعد په سند سره ثابت نه دی چه هغې باندې اعتماد او کړئ شی . او دا او وئیلې شی چه دا هم هغه علم دي چه حضرت ادریس علیه السلام ته ورکړئ شوې وو . ثالثاً پخپله منجمین اود هغوی نه بوښتني والا عام طور ددی

کواکبو لره متصرف او فاعل گنی چه شرک جلی دې . فقط والله تعالی اعلم
 جمادی الاولی ۱۴۱۶ هج

د ترور د خوئی نه پردې کولو لره بد گنل کفر دې

سوال . د ترور ، ماما ، د چاچا (تره) د خامنو نه پردې لره بد گنلو والا دپاره شرعاً څه حکم دې
 ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . د ترور د خوئی وغیره نه پرده فرض ده او د شریعت کوم حکم لره
 بد گنل کفر دې . فقط والله تعالی اعلم
 ۳ ذی قعدة سنه ۸۷ هجری

جی ایم سید په کفر کښې جید

سوال کتب « جبین ذنوموا » تصنیف جی ایم سید طابع و ناشر نور محمد پلېجی . پیش
 خدمت دې . تحریر او فرمائی چه ددې د مصنف او طابع او ناشر په باره کښې د شریعت حکم څه دې
 ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب ما دې کتاب لره په ډیرو ځایونو کښې کتلې دې نو معلومه شوه چه
 دا د صریح او د ناقابل تاویل کفریاتو مجموعه ده په دې کښې مذهب او خداپرستی لره د وهم
 پرستی ثابتولو باربار کوشش کړئ شوې دې . د الله تعالی صفاتو سمع . بصر . رزق . رضا .
 غضب وغیرها اود اسلام بنیادی عقائدو خلق انسان . حیات بعد الموت . برزخ . قیامت . پل
 صراط . میزان . جنت او دوزخ . حج . طواف . رمی . سعی . قربانی . صدقات . سنتی د څارؤو
 حلت او حرمت . عبادات . اوراد . وطائف او روژه وغیرها احکام لره قدیم او وهم پرستی گرځولی
 دی (ص ۱۰۴) دا د نمونې په طور باندې ذکر کړئ شو گنې دهغه دوو سوو صفحو په کتاب کښې
 شاید یو صفحه هم د الحاد او کفر نه خالی وی . انتهای د حیرت او تعجب مقام دې چه د
 مسلمانانو په حکومت او ملت کښې داسې صریح د اسلام سره دښمنی اود عقائدو اود اسلام د
 اصولو پورې خنده اود صریح کفر او الحاد د نشر و اشاعت جرات څنگه اوشو ؟ بیا مسلمانانو او
 مسلم حکومت هغه برداشت څنگه کړو ؟ حکومت باندې فرض دی چه د هغه کتاب د ضبط کولو
 فوری حکم ورکړی او داسې مردود د دښمنان اسلام ته د ټولو په وړاندې یو عبرتناکه سرا ورکړی او
 عامة المسلمین . خصوصاً په علماء کرامر باندې فرض دی چه ددې ښکاره توهین اسلام اود
 کفر و الحاد د نشر و اشاعت خلاف احتجاج او کړی اود هغې د سندولو دپره دې د حکومت نه مطالبه
 او کړی . مسلمانانو دپره دهغه کتاب د مصنف اود طابع او ناشر سره هېڅ قسمه تعلق ساتل جائز

نه دی . دهغه مرتدینو نکاح هم باقی پاتې نه شوه . دهغوی په ښځو باندې فرض دی چه فوراً دې د هغوی نه جدا شی هغوی سره د ښځې په شان تعلق ساتل به په زنا کښې شمیروی اود هغوی نه پیدا کیدلو والا اولاد به ولد الزنا وی ، والله يقول الحق وهو يهدي السبيل
۱۳ جمادی الاولی ۸۸ هجری

نور او بشریت

سوال - رسول الله صلى الله عليه وسلم لره نور گنل څنگه دی ؟ بینواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب - د نور معنی ده رڼا . چنانچه الله تعالی سپوږمئ ته نور فرمائیلې دې « هو الذي جعل الشمس ضياء والقمر نورا » رڼا چونکه پخپله ښکاره کیږي او نورو څیزونو لره هم روښانه او ښکاره کوي ددې وجه نه د نور التزامی معنی ده ((الظاهر المظهر)) هم په دې مناسبت سره انبیاء کرامو علیهم الصلوة والسلام ته هم نور وئیلې کیږي ځکه چه هغوی پخپله هم په هدایت باندې دی او نورو دپاره هم وصول الی الله لارو لره ښکاره کولو والا او د صراط مستقیم هدایت کولو والا . بلکه په دې معنی سره هر مقتدا نور دې . حدیث کښې د ((اللهم اجعلني نورا)) دعانه هم دا مراد دی . د نورالدين . نورالاسلام . نورالله وغيره نوم ایڅودلو عام دستور دې . په دې سره هم دا مقصد دې . یعنی د دین او اسلام هدایت کولو والا ، نور او بشریت کښې بهیڅ منافات نشته دې گڼي د بشرنوم نورالدين وغيره ایڅودل به جائز نه وي . هم دغه شان به د بشر دپاره ((اللهم اجعلني نورا)) دعا جائز نه وي . ځکه چه ددې معنی به دا وي چه « یا الله هغه لره د بشریت او انسانیت نه اوباسه » قرآن کریم کښې هم دینی هدایت ته نور او همراهي ته ظلمت وئیلې شوی دی . ﴿ اَوَمَنْ كَانَ مِثْلًا فَلَاحِیَّتُهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا یَمْشِیْ بِوَهِّیْ النَّارِیْنَ کَمَنْ مَثَلُهُ فِی الظُّلُمَاتِ اَیْسَ مِخَارِجٍ مِنْهَا ﴾ هم دا نور هدایت به د محشر به ورځ پره کیږي ، ﴿ یَقَعْنَ ثُورُهُمْ بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ وَیَاْتِیْهِمْ ﴾ الله تعالی پخپله دخپل ذات په باره کښې فرمائی ﴿ اَللّٰهُ نُورٌ السَّکُوْنُیْتُ وَالْاَرْضُ ﴾ مفسرینو حضراتو دلته هم نور په معنی د هدایت فرمائیلې دې یعنی الله تعالی د زمکې او اسمانونو ټولو مخلوقاتو ته هدیت ورکولو والا دې . د بنده په خیال کښې ددې زیات واضح و زیات جامع مطلب دادې چه څنگه د رڼا کښې استفاده کولې کیږي هم دغه شان زمکه او آسمان او په دې دواړو کښې چه څه دی دهغه ټولو وجود او صفات محض د رب کریم فیض دې
حقیقت دادې چه نور په معنی د هدایت سره اصل کمال دې او دا د ظاهري رڼا نه بدرجها زیاته افضله ده . چنانچه نمر . سپوږمئ او ستوری د ظاهري نور کیدلو باوجود د بشر خادماز دی .

﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ﴾ چونکه بشر اشرف المخلوقات دي . ددي وجه نه الله تعالى د نور هدايت دپاره هم بشر لره منتخب او فرمايلو . ارشاد دي ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَنفَقْنَ بِهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ﴾ منكرين بشریت حضور صلى الله عليه وسلم لره د اشرف المخلوقات د جنس اود بشریت د اعلى ترين مقام نه غورځولو سره په كوم مخلوق كښي داخلول غواړي ؟ كه چرته د هغوى مطلب دادې چه د ملاتكو په شان دوى هم په مجرداتو كښي دي نو دا د مدعيان محبت او د كم عقل دوست په شان د محسن اعظم صلى الله عليه وسلم توهين كوي . الله تعالى په ملاتكو باندې حضرت آدم عليه السلام ته سجده او كړه . حضور صلى الله عليه وسلم خود حضرت آدم عليه السلام نه هم افضل دي . بشریت او رسالت كښي د تضاد كفار عقیده وه . هغوى وويل چه رسول الله صلى الله عليه وسلم صرف فرېسته كيدلې شي . الله تعالى د هغوى په هغه غلطه عقیده باندې قرآن كريم كښي ځاى په ځاى رد فرمايلې دي . الغرض حضور اكرم صلى الله عليه وسلم نور هم دي او بشر هم . د دوى د بشریت انكار د قرآن د نصوصو خلاف او د دوى صلى الله عليه وسلم توهين لره مستلزم كيدلو د وجه نه كفر دي . فقط والله تعالى اعلم

۲۵ شوال سنه ۹۱ هجرى

مسلمان ته كافر ويل كفر دي

سوال - څه فرمائى علماء كرام په دې مسئله كښي چه امير بادشاه ديو ديني جماعت د مو حنفي ناظم وو . او كمال الدين صاحب دهغه جماعت مركزي ناظم ، امير بادشاه په جماعت كښي دا مسئله پورته كړه چه امام مسلم لره مشرك او گرځوئ . دا مسئله دهغه جماعت د شوري زير غوروه امير بادشاه دومره سختو لي اختيار كړو چه كوم كتبونه چاپ شوى دي او هغې باندې رحمه الله ليكلي شوى دي هغه كت كړئ شوري فيصله وركړه چه ترڅو پورې د مسئلې آخرى فيصله شوري ورنه كړي تر هغې پورې رحمه الله نه شي كت كيدلې . په دې باندې امير بادشاه او وويل زه د داسې جماعت يو كار هم نه كوم او د جماعت په كار كښي به هيڅ حصه نه اخلم يعنې د جماعت نه به جدا شم . او عملي طور باندې جدا شو . د مركزي ناظم كمال الدين صاحب په ميتنگ كښي ټول زور په دې خبرې باندې وو چه امام مسلم رحمه الله هيچرې مشرك نه وو . بلكه كللك مؤمن وو . اتفاقاً په يو بله مسئله باندې د مركزي ناظم كمال الدين صاحب اود جماعت امير اود شوري په ټولو ارگانو كښي اختلاف شو . امير جماعت او ټوله شوري يو طرف . او كمال الدين صاحب مركزي ناظم خان له بل طرف ته وو نو امير بادشاه پخپله مسئله باندې نېگيدلو سره پخپل پوره طاقت سره كمال الدين صاحب سره شو . براتي كرم د قرآن او حديثو په رڼا كښي مونږ ته تحرير كړئ چه

مور دهنوی سره څه رویه اختیار کړو . اوس مو اوریدلی دی چه صحیح هم دی چه کمال الدین صاحب دهنه جماعت امیر جوړ شوې دي او امیر بادشاه مرکزی ناظم جوړ شوې دي . بیوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حضرت امام مسلم رحمه الله مقام خو ډیر اوچت دي . یو ادنی مسلمان نه هم کافریا مشرک وئیلو والا پخپله کافر کیږي . لهذا امیر بادشاه چه ترڅو پورې د توبې او د تجدید ایمان اعلان اونه کړي ترهنه وخته پورې دهنه سره هیڅ قسمه تعلق ساتل جائز نه دی . که چرهنه امیر بادشاه واده کړي وی نو دهنه نکاح دي هم دوباره اوکړي شی . د تجدید ایمان نه پس تجدید نکاح هم لازمه ده . کمال الدین صاحب اگرچه د تکفیر مؤمن په شان د کفر مرتکب نه شو مگر امیر بادشاه سره د معاون د وجه نه قاسق دي ترڅو پورې ئې چه دهنه سره د تعلق کتکولو اعلان نه وی کړي ترهنه وخته پورې دهنه سره هم هیڅ قسمه تعلق ساتل جائز نه دی حکومت باندې فرض دی چه هغه دو رو ته عبرتناکه سزا ورکړي ، ((عن ابن عمر رضي الله عنه تعالى عنها قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ائما رجل قال لا محیه کافر فقد باء بها احدها (متفق عليه) وعن ابي ذر رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا یرحمی رجل رجلاً بالفسوق ولا یرحمیه بالکفر الا ارتد عن علیه ان لم یکن صاحب کلک (رواه البخاری) فقط والله تعالى اعلم)).

۱۰ جمادی الاخره ۹۵ هجری

رسائل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هُوَ وَآلَتُهُ عَالِمًا جَمْعُهُ (شرح السنه)

د ایمان او کفر معیار

۱۱ گاندهی لره مسلمان کنړل کفر دي

۱۲ د مسلمان تعریف

سوال گاندهی په جلسه عام کښې تقریر کولو سره دا الفاظ او وئیل «خما به فکر کښې نه راځی چه زه کلمه ولې نه وایم؟ زه ولې د الله تعالی تعریف ونه کړم؟ ولې زه محمه

لره خپل پیغمبرونه گنم ، ماته د ټولو مذاهبر او د دهرمیانو په مهاتماؤ او پیغمبرانو کښې شک دې، آیا په مذکوره الفاظو وئیلوسره گاندهی ته مسلمان وئیلې کیدلې شی او که نه ؟ جواب زر را کړئ ځکه چه ماته د یو تبلیغی رسالې دپاره ضروری دې . بینو ابالبرهان اجرکم الرحمن

الجواب باسم ملهم الصواب د ایمان تعریف دادې ((هو التصديق بما علمه محمد الرسول صلى الله عليه وسلم به اجمالاً فيما علم اجمالاً وتفصيلاً فيما علم تفصيلاً)) په دې تعریف کښې د تصديق نه مراد بصديق منطقي يعنې معرفت او ادراک نسبت نه دې او نه تصديق لغوی ((أي نسبة الصديق الى الباطل)) مراد دې بلکه مقصود تصديق شرعی دې چه د امور ثلاثه مجموعه دې (۱) معرفت (۲) تصديق لغوی (۳) انقياد واستسلام . یا داسې او وئیلې شی د ایمان حقیقت صرف تصديق لغوی دې . مگر د ایمان د تحقق دپاره معرفت او انقياد شرط دې . عندالجهمیه ایمان صرف معرفت دې ((وهو محدود لانها غير اختيارية والایمان اختیاری لکونه مکلفاً به والعکلیف علی الأفعال الاختيارية. وایضاً قوله تعالى فاعلم انه لا اله الا الله ای اکتسبه بدلی صلی کون الايمان کسبياً والمعرفة لهست بحسبیه وایضاً المعرفة كيف والتصديق فعل وبيتهما تضاد.))

د قرآن کریم نصوص هم د جهمیه تردید کوی ﴿وَمَحَلُّوْا بِهَا وَاسْتَيْقِنَتْهَا اَنْفُسُهُمْ ظُلُمًا وَّظُلُوْمًا، الَّذِيْنَ ءَاتَيْنٰهُمْ الْكِتٰبَ يَتَرَفُّوْنَ كَمَا يَتَرَفُّوْنَ اَنْۢبِيَآءُهُمْ، فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَا عَرَفُوْا حَكَمُوْا بِهٖ﴾ وقال الله تعالى حکایة عن موسى عليه السلام مخاطباً للفرعون ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا اَنْزَلَ مِنْۢ سُلٰلٰةٍ اِلَّا رِبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ بَسَآءَ رَبِّیْ وَاِنِّیْ لَآ اُظَنُّکَ بِتَفْرِغُوْثٍ مَّشْجُوْرًا﴾

غرض دا چه د ایمان دپاره صرف معرفت کافی نه دې بلکه تصديق او انقياد هم لازمی دې ((قال امام الحرمین فی الارشاد التصديق علی التحقيق کلام النفس ولكن لا یفصح الامع العلم الخ قال ابن الهیثم وظاهر عبارة الاشعری فی هذا السياق ان التصديق کلام للنفس مشروط بالمعرفة یلزم من عدمها عدمه ویمکن ان الايمان هو المجموع من المعرفة والكلام النفسی فیكون کل منهما کفایاً من الايمان فلا بد من تحقیق الايمان علی کلا الاحتمالین من المعرفة اعنی ادراك المطابقة دعوی البقی صلی الله علیه وسلم للواقع ومن امر آخر هو الاستسلام الباطن والانقياد بقول الاوامر والنواهي المستلزم للاجلال وعدم الاستغفاف (مع التعبد من الکفر الذی کان فيه) وهذا الاستسلام الباطن هو المراد بكلام النفس وبه عبر المصنف (۵)

الغزالي في كلامه على الايمان والاسلام وانما قلنا انه لا يدمع المعرفة من الامر الاخر وهو الاستسلام الباطن
لما تقدم من ثبوت مجرد تلك المعرفة مع قيام الكفر الخ قال العلامة الزبيدي في شرح الاحياء الاظهر ان
التصديق قول للنفس غير المعرفة لان المفهوم من التصديق لغة هو نسبة الصديق الى القائل وهو فعل
والمعرفة ليست فعلاً إنما هي من قبيل كيف المقابل لمقولة الفعل فلزم خروج كل من الانقياد الذي
هو الاستسلام من المعرفة عن مفهوم التصديق لغة مع ثبوت اعتبارهما شرعاً في الايمان وثبوت اعتبارهما
بهذا الوجه على انهما جزءان لفهمه شرعاً او شرطان لاعتبارهما لاجراء احكامه شرعاً والغائي هو الوجه الثاني
الاول يلزم نقل الايمان من المعنى اللغوي الى معنى اخر شرعي وهو بلا دليل يقتضي وقوعه منتفلاً عنه بخلاف
الاصل فلا يصار اليه الا بدليل بل قد كثرت في الكتاب والسنة طلبه من العرب واجاب من جاب اليه دون
استفسار عن معناه وان وقع استفسار منهم فأنما هو عن متعلق الايمان وعدم تحقق الايمان بدون المعرفة
والاستسلام لا يستلزم جزئيهما لفهمه شرعاً لجواز ان يكونا شرطين للايمان شرعاً وحقيقة التصديق
بالامور الخاصة بالمعنى اللغوي واذا تقرر ذلك ظهر ثبوت التصديق لغة بدونها مع الكفر الذي هو ضد الايمان
اهو ناقش في بعضه العلامة الالوسي فقال بعد الكلام وحاصل ذلك منع حصول التصديق للمعاد فانه ضد
الانكار وانما الحاصل له المعرفة التي هي ضد النكارة والجهالة وقد اتفقوا على ان تلك المعرفة خارجة عن
التصديق اللغوي وهو المعتبر في الايمان ((فتح البلهم ج)

غرض داچه تصدیق لغوی د معرفت او انقیاد نه جدائی یا نه شی بهرکیف د ایمان د تحقق دپاره انقیاد ضروری دې د انقیاد نه سوا زیانی اقرار هم معتبر نه دې . اظهار حق کبې د هرقل الفاظ خو مره اهمیت لری مگر بیا هم د فقد ن انقیاد د وجه نه هغه ته مؤمن نه شی وئیلې کیدلې . د انبیاء کرامو علیهم السلام د محاسنو بیانولو نه پس هرقل وائی ((فان کان ما تقول حق فسیبک موقع قدی هاتین وقد کذب علیک انا عارجل و لم اکن اظن انا منکم فلو انی اعلم ان اخلص الیه لتجشمت لقاءه ولو کذب عدله لفلسنت عن قدمیه . قال هرقل هذا ملک هذه الامة قد ظهر . انا کتاب من صاحبه یوافق رأی هرقل علی خروج النبی صلی الله علیه وسلم وانه نبی)) لقال یا معشر الروم هل لکم فی الفلاح والرشد و ان یحبب لکم فی کتاب یحیوا هذا النبی)) (بخاری)

وفي الفتح عن الطبراني ((فقال قيسر اعرف انه كذلك وفي مرسل ابن اسحاق ان هرقل قال ويحك والله اني اعلم انه نبي مرسل) وفي مسند احمد انه كتب من جهوك الى النبي صلى الله عليه وسلم ان مسلما فقال النبي صلى

لله عليه وسلم كذب بل هو على نصرانيته وفي كتاب الاموال لابي عبد الله عليه السلام من مرسل بكر بن عبد الله
البرقي نحوه والمطه فقال كذب عدولنا ليس بمسلم فعل هذا اطلاق صاحب الاستيعاب انه امن اي اظهر
العصديق لكنه لم يعمر عليه ولم يعمل بمقتضاها بل فتح مملكته واثر الفانيته على الباقية فانه الموفق (فتح
المعاري جلد ١)

قال النووي لا علم فيها قال لوالي اعلم لصفت لانه قد عرف صدق النبي صلى الله عليه وسلم وانه فتح
بملكه ورغب في الرئاسة فآثرهما على الاسلام وقد جاء ذلك مصرحاً به في صحيح المعاري (عمدة القاري ج)
هرقل زبان سره هم اقرار او كرو او ليكل تي هم واستول چه زه مسلمان يم . سره ددي نه
حضور صلى الله عليه وسلم دهغه تكذيب او فرمائيلو . خكه جه انقياد نه وو . حضرت ورقه بن نوفل
باندې هم صرف دهغه د اقرار او الفاظو د وجه نه د مسلمان كيدلو حكم نه شي لكيدلې . بلكه د
حضور صلى الله عليه وسلم د روڼي نه د دوى ايمان ثابت نه شو . ابوطالب د حضور صلى الله عليه
وسلم خومره عقيدتمند وو د اسلام په اشاعت كښې خومره تكاليف برداشت كړه په قول او عمل
دواړو سره ټي د حضور صلى الله عليه وسلم مدد كولو . حضور صلى الله عليه وسلم ته خطاب
كولو سره فرمائي

فدعوتنى و علمت انك صادق	ولقد صدقت وكنت قبل امينا
والله لن يصلوا اليك بجمعهم	حتى اوسد في التواب دفينا
فاصدع بامرک لا تصبك مضاضة	وابشر بذاك وقر منك عيونا
و لقد علمت بان دين محمد	من خير ادیان البرية دينا
لولا العلامة او حذارى سبة	لوجدتني سمعاً بذاك مبينا

ددې نه باوجود د انقياد نه كيدلو د وجه نه ابوطالب ته مؤمن نه شي وئيلې كيدلې

((نقل في فتح الملهم قول الحافظ ابن تيمية بل ابوطالب هو خير كذا ما مع محمد للنبي صلى الله عليه وسلم
ومحمد لعلوا كلمته من عدم حسد لهم لموعليهم بصدقه واقرارهم به حملهم الفهم للدين قومهم وكرامهم
لغير المؤمنين لهم على عدم اتباعه على حيدته القويم وهدية المستقيم فلم يتركوا الايمان لعدم العلم
بل ليهوى الانفس فكيف يقال مع هذا ان كل كافر انما كفر لعدم علمه بالله او على هذا قال الكفر انواع كفر انكفر
وكفر محمدي وكفر عباد وكفر نفاق يعني ان كان التكذيب اي عدم التسليم بالقلب وباللسان جميعاً فهو الاول

وان كان باللسان فقط مع حصول المعرفة والاستيقان بالقلب فهو العالي وان كان مع حصول المعرفة والاقرار باللسان لبعض العباد فهو الثالث))

هرقل . ابوطالب او كاندھی په دې قسم كښي داخل دی . ((وان كان بالقلب فقط مع التسليم والالتزام باللسان فهو الرابع)) (فتح الملهم ج)

پورته بيان سره معلومه شوه چه د ايمان د تحقق دپاره انقياد لازم دي . بيا وجود او تحقق انقياد دپاره اصل دادي چه هغه هر سرې داسې اوگنې چه ده خپل اصل دين پريخودلوسره اسلام كښي داخل شوي دي . ددې قانون تفصيل په شرح التنوير كښي په دې الفاظر سره مسطور دي .

((الكفار اصناف خمسة من يدكر الصنائع كالتبرية ومن يدكر الوحدانية كالثنوية ومن يدكر لهما لكن يدكر بعقة الرسل كالفلاسفة ومن يدكر الكل كالوثنية ومن يدكر بالكل يدكر ~~مذاهب~~ ومذاهب المصطفى صلى الله عليه وسلم كالعيسوية فيكتفي في الاولين بقول الا اله الا الله وفي الثالث بقول محمد رسول الله وفي الرابع بأحدهما وفي الخامس بهما مع التعدي عن كل دين يخالف دين الاسلام (الى قوله) والذي اخفى به صحتة بالشهادتين بلاتير لان التلطف بها صار علامة على الاسلام فيقتل ان يرجع مالم يعد، وفي الشامية تحت (قوله فيكتفي في الاولين الخ) لان هؤلاء معتدون عن الشهادة اصلا فاذا اقروا بها فذلك دليل ايمانهم، وتحت قوله (ولي الثالث الخ) فلو قال لا اله الا الله لا يحكم باسلامه لانه منكرو الرسالة ولا يمتنع عن هذه المقالة ولو قال اشهدان محمد رسول الله يحكم باسلامه لانه يمتنع عن الشهادة لكان الاقرار بها دليل الايمان وتحت قوله في الرابع الخ) علله في الدلالة لان معكرا الامرين جميعا فبايها شهد دخل في الاسلام (الى قوله) وزاذا انه لو قال انا مسلم فهو مسلم لان عمدة الاوثان لا يدعون هذا الوصف لانفسهم بل يبرمون على قصد المغايظة للمسلمين وكذا لو قال انا على دين محمد او على الحقيقة او على دين الاسلام وتحت (قوله وفي الخامس الخ) والظاهر انه لو اتى بالشهادتين وصرح بتعميم الرسالة الى بني اسرائيل وغيرهم او قال اشهدان محمد رسول الله الى كافة الخلق الانس والجن يكفي عن التعدي ايضا كما صرح به الشافعية وتحت عنوان (تدبيه) للمصنفين انما اكتفى عليه الصلوة والسلام بالشهادتين لان هل زمانه كانوا منكروين الرسالته اصلا كما يأتى ثم اعلم انه يؤخذ من مسئلة العيسوي ان من كان كفرا بانكار امر ضروري كحرمة الخمر مثلا انه لا بد من تبرئه مما كان يعتقد لانه كان يقر بالشهادتين معه فلا بد من تبرئه منه كما صرح به الشافعية وهو ظاهر وتحت (قوله هل عم في الدوا الخ) اما اليهود والنصارى فكان اسلامهم في زمنه صلى الله عليه وسلم بالشهادتين لانهم كانوا يدكرون رسالته صلى

لله عليه وسلم وأما اليوم ببلاد العراق فلا يحكم بأسلامه بهما مالم يقل تبرأت من ديني ودخلت في دين
 الإسلام لأنهم يقولون أنه رسول إلى العرب والعجم لا إلى بني إسرائيل كما صرح به محمد وفي شرح
 السير للسر هسي وأما اليهود والنصارى اليوم بين ظهراني المسلمين إذا أتوا واحد منهم بالشهادتين لا يكون
 مسلماً لأنهم جميعاً يقولون هذا ليس من نصراني ولا يهودي عندئذ يسأله الأقال هذه الكلمة فإذا استفسرته قال
 رسول الله إليكم لا إلى بني إسرائيل، ثم قال ولو قال أنا مسلم لم يكن مسلماً بهذا لأن كل فرقة يدعي أن ذلك
 لنفسه فالمسلم هو المستسلم للحق وكل ذي دين يدعي أنه مدقاً للحق وكان شيئاً إلا ما يقول لا يجوز
 في ديننا فإن من يقول معهم أنا مسلم يصير مسلماً لأنهم يأبون هذه الصفة ويسبون به أولادهم ويقولون يا
 مسلمان اه (إلى قوله) فعل هذا يقال كذلك في اليهود والنصارى في بلادنا فإنهم يحتجون عن قول مسلم حتى
 إن أحدهم إذا أراد منع نفسه عن أمر يقول إن فعلته أكون مسلماً فإذا قال أنا مسلم طائفاً فهو دليل إسلامه
 وإن لم يسمع منه العطق بالشهادتين كما صرح به في شرح السير فيمن صلى بجماعة فإنه يحكم بأسلامه وبأنه
 يحكم بالإسلام بمجرد سيماء المسلمين في حق الصلوة وعليه إذا مات وكذا يحتجون من العطق بالشهادتين أشد
 الاعتناء فإذا أتوا طائفاً محبب المحكم بأسلامه لأنه فوق السيماء إذا شك أن محمداً إنما اشترط التعري ببناء
 على ما كان في زمنه من القرارهم بالرسالة على خلاف ما كان زمن النبي صلى الله عليه وسلم من انكارها
 فإذا انكروها في زماننا وامتنعوا من العطق بالشهادتين يجب أن يرجع الأمر إلى ما كان في زمنه صلى الله عليه
 وسلم الظاهر في وجهه للعقول عنه على أن محمداً إنما أحكم على ما كان في بلاد العراق لا مطلقاً كما يؤمهم في الدبر
 وعن هذا فكر العلامة قاسم أنه سئل عن سامري (إلى قوله) فأنهم ذكروا أن بعض اليهود يخص رسالة نبينا
 صلى الله عليه وسلم بالعرب وهذا يكفيه مجرد الشهادتين بخلاف من يدكر الرسالة أصلاً وبعض من أعمى الله
 قلبه جعلهم فرقة واحدة في جميع البلاد حتى حكم في نصراني منكر للرسالة تلفظ بالشهادتين ببقائه على
 النصرانية لأنه لم يتبرأ، والمأصل أن الذي يجب التعويل عليه أنه إن جهل حاله يستفسر عنه وإن علم كما في
 زماننا فالأمر ظاهر وقال محمد (قوله) لأن التلفظ بها صار علامة على الإسلام (الخ) فإذا بقوله صار أن ما كان
 في زمن الإمام محمد تغير لأنهم في زمنه ما كانوا يحتجون عن العطق بها فلم تكن علامة الإسلام فلذا شرط
 معها التعري أما في زمن قاري الهداية فقد صار علامة الإسلام لأنه لا يأتى بها إلا المسلم كما في زماننا هذا

(الی قوله) وهذا يجب التصير اليه في خيار المصير بالقاهرة لانه لا يسمع من اهل الكتاب فيها الهادئان والناهيان
محمد بالعراق (الی قوله) احمد بن كمال باشا (الی قوله) وهو المعبول به فليحفظ وقال محمد عدوان (عامه اعلم
ان الاسلام يكون بالفعل ايضاً كالصلوة بمجاعة او الاقرار بها او الاذان في بعض المسلم او الحج وشهود
المناسك لا الصلوة وحده ومجرد الاحرام بمحرم وقدم الشارح ذلك نظماً في اول كتاب الصلوة وقدمها الكلام
عليه مستوفى وذكرنا هناك انه لا فرق في الاسلام بالفعل بين بالعيسوي وغيره والمراد انه دليل الاسلام
ليحكمه صل فاعل ذلك به الخ)) (رد المحتار كتاب الجهاد باب المرتد ج ٢)

د در مختار او رد المحتار په مفصل عبارت سره ښکاره شوه چه د تحققي انقياد مدار په عرف
باندې دي . موجوده عرف کښې د گاندهي په شان الفاظو ونيلو والا ته مسلمان متصور کيږي نه .
اونه د غير مذاهب خلق داسې الفاظو نه احتراز و امتناع کوي . د گندهي نه هم زيات د اسلام
اود رسول الله صلى الله عليه وسلم تعريف د مختلفو مذاهبو نه په نشر او تنظيم کښې ثابت دي . د
داسې الفاظو ونيلو نه پس هم عوام هندو و مسلم او خود متکلم هم خپل خان هندو گني . چانه د
هغه د مسلمانيدلو وهم هم نه راځي . هم ددې وجه نه د گاندهي د مرگ نه پس د مسلمانانو په
علماءو کښې چه د گاندهي د سرانحو نه ښه واقفه وو بلکه په سياست کښې دهغه ملگري وو هغوی
په گندهي باندې د جنازي د مونځ اود تجهيز او تکفين مطالبه اونه کړه . اونه هندو قوم هغه لره
مسلمان گڼلو سره دهغه د تجهيز نه بيزاري ښکاره کړه . غرض دا چه د گاندهي ددې الفاظو د وجه
نه نه مسلمانانو هغه لره مسلمان او گڼلو او نه هندوانو . او نه خود گاندهي ته دا علم او خيال او شو
چه په دې الفاظو سره هغه مسلمان شوې دي . ځکه چه آئنده د مسلمانانو طريقې اختيار کړي .
يا کم از کم د مرگ په وخت کښې د جنازي د مونځ وصيت او کړي داسې الفاظ بلکه ددې نه هم زيات
هميشه په نورو مذاهبونو کښې پوهه کسان و ئي را وائي مگر يو سړي هم هغه لره مسلمان نه گني .
موجوده عرف کښې مسلمانان هله پوهيږي چه صفا او وائي چه زه مسلمان يم يا بلا استهزاء
شهادتين او وائي او آئنده د مسلمانانو طريقې اختيار کړي د گاندهي دا جمله « ماته د ټولو مذاهبو
اود هندوانو په مهاتماؤ او پيغمبرانو کښې وسواس دي » دا عقیده د اسلام خلاف ده . ددې ظاهره
ده چه گاندهي موجوده جمله مذاهب اسلام . عيسائيت . يهوديت او هندوسکه وغيره لره حق گڼل
ددې احرى جملي نه د گاندهي عقیده اود هغه په اسلام کښې نه دا خليلد صفا ښکاره دي

حقيقت دا دي چه گاندهي داسې قسم اعلان صرف مسلمانانو ته د د هوکي ورکولو دپاره کولو
حکه چه ښکاري د ښکار گيړولو دپاره دهغه آواز کوي که چرته گاندي واقعه اسلام لره حق گڼلو
د دهغه دپاره قبول اسلام نه منع څه وو ؟ دده په شان مکار او قطعي کافر لره مسلمان گڼل کفر

دې . فقط والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

۲۲ ربيع الآخر سنه ۱۴۲۶ هجري

د مسلمان تعريف

سوال - يو رساله «د مسلمان تعريف» ارسال خدمت ده . ددې د تلبیساتو څه قدرې تفصيل سره د امت مسلمه رهنمائی او کړئ .

الجواب باسم ملهم الصواب د مضمون نگار دا وئيل چه عمر بهر درس او تدریس او فتوی ورکولو والا علماء دهغه سوال نه ډیر پریشان شو او ډیر په تکلیف سره جواب ورکړئ شو او متضاد جوابات ورکولو سره پخپله ئې د یو بل تکذیب او کړو . د خلاف حقیقت کیدلو نه علاوه د اسلام او مسلمانانو دپاره سخت او خطرناک حده پورې ضرری هم دې . حقیقت کسې دا بی دینه حکومت اود رسوا ئې زمانه د منیر کمیشتن تلبیس او غلطه پروپیگنده ده

مضمون نگار ته دا خیال راغلو چه هر کله د قرآن . حدیث او د فقهې په خدمت کسې عمرو نه صرف کولو والا او د اسلام د قوانینو ماهرینو هم ترته پورې د اسلام او د مسلمانانو صحیح مفهوم بیان نه کړئ شو نو اسلام ته په دنیا کسې د باقی پاتې کیدلو څه حق دې ؟ دا تحریر د اسلام په قصر کسې د درز اچولو . دهغې بنیادونو لړه د متزلزل کولو د اسلام د دینسانو ته د متجنیق مهیا کولو مترادف دې . مضمون نگار هغه سره د پوهې یا بغیر د پوهې نه هغه انداز سره لیکلې دې چه د هغې نه د قرآن . حدیث او د فقهې ټول په ټوله ماهرینو باندې د مضمون نگار د فوقیت دعوی مترشح کیږی ده د هغه تحریر د مضرت طرف ته توجه اونه کړه او دانې سوچ اونه کړو چه په دې سره هغوی څه امو ندل ؟

اے چشم اشکبار ذرا دیکه تو کسی یہ گھر جو یہ بابے کسین تیرا گھر تو

د مسلمانانو په تعريف کسې د علماء دین د عباراتو اختلاف لړه تضاد سره تعبیر کول د جهالت یا د تلبیس نه سوا هیڅ نه دې . که چرته اختلاف عبارت اختلاف حقیقت لړه مستلزه دی نو خود مضمون نگار د مسلمان په تعبیر کسې داسې آیتونه او حدیثونو ولې پش کړی دی چه دهغې عبارتونه مختلف دی . په هغې باندې دا شبهه ولې اونه شوه چه آیتونه او حدیثونه متضاد دی نو دا نتیجه ولې رااونه ټکلي شوه چه معاذ الله ! الله اودهغه رسول صلی الله علیه وسلم هم د مسلمان صحیح تعريف بیان نه کړئ شو

د مصور نگار د مسلمان د تعريف همه طریقې لړه غلط گرځول مالکل په ځای دی چه کومی

هر څه لره د اسلام نه خارجول يا هغه لره کافر گرځول وی هغه لره دي د وړاندې نه په ذهن کېني محفوظ کړی بيا دي د «مسلمان» يو داسې تعريف راوباسی چه په هغه کېني صرف هم هغه فرقې داخلي شی چه هغه لره تعريف کولو والا داخلول غواړی صحيح طريقه هم داده چه بالکل خالی الذهن کيدلو سره کتاب او سنت سره د مسلمان تعريف اخذ کړئ شی او ددې دې مطلقاً پرواه اونه کړئ شی چه دهغه په رڼا کېني څوک مسلمان او څوک کافر گرځولې کېږی ، کومه فرقه چه هم په دې تعريف کېني راشی هغه مسلمان او کومه چه ددې نه اوځی هغه به کافر وی .

بطريق مذکور قرآن او حديث کېني غورکولو سره ثابتېږی چه د اسلام تعريف ډير جامع ، مختصر او ډير آسان دي يعنې د الله تعالى هر حکم لره صحيح منل اسلام دي علماؤ ددې تعبير داسې کړې دي ((أحدنا بالله كما هو بأسمائه وصفاته وأفعاله جميعاً احكامه)) د قرآن او حديث په نصوصو کېني چرته چه ايمان بالله سره نور څيزونه مذکور دي مثلاً ملائکې ، کتابونه ، رسولان ، يوم آخرت وغيره دا مستقلاً مراد نه دی او نه په دې کېني حصر مقصود دي بلکه دا تولد ايمان بالله يو څو اهمې شعبي دي . ددې اهميت ښکاره کولو په خاطر ئې هغوی لره مستقلاً ذکر کړئ شوی دی استيعاب مقصود نه دي دا امر د ظاهر او مسلم کيدلو نه علاوه ددې وجه نه هم د انکار گنجائش نه لری چه که چرته ددې جمله امورو مستقل حيثيت تسليم کړئ شی ، نو په قرآن او حديثو کېني د اسلام په تعريف کېني هر مقام باندې د هغه ټولو امورو ذکر لازم وو حالانکه داسې نه دی بلکه مختلف مقاماتو باندې دا امور ډير لږ مذکور دي تردې پورې چه په ډيرو ځايونو کېني خو صرف ايمان بالله باندې اکتفاء کړئ شوې ده هم دغه شان ايمان بالرسول صلی الله عليه وسلم دپاره صرف د رسالت تصديق کافی نه دي بلکه د دوی د هر حکم تصديق لازم دي علی هذا القيس د ملائکو او د يوم آخرت صرف وجود او وقوع لره منل کفی نه دی بلکه د دوی سره متعلق د الله تعالى د هر هدايت تصديق ضروری دي .

اوس سوال پيدا کېږی چه دا علم څنگه وی چه فلانکې حکم د الله تعالى حکم دي دې دپاره چه د هغه منکر لره کافر او گرځولې شی نو ددې دوه طريقې دي

۱. د الله تعالى د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه بلا واسطه يو حکم معلوم وی

۲. تواتر سره او يقيني او بديهي طور باندې دا ثابته شی چه رسول الله صلی الله عليه وسلم دا حکم ورکړې وو دي دواړو طريقو سره حاصليدلو والا علم ته علم بديهي ضرور وئيلې کېږی او داسې احکامو ته د «ضرورياتو د دين» نوم ورکولې کېږی چه په هغه کېني د يو نه انکار هم کفر دي مثلاً چا د حضور صلی الله عليه وسلم نه روږو بلا واسطه دا حکم واوريدلو چه زه خاتم النبیین یم ځما نه پس به بېی نه وی ، هغه اوريدلو والا ته که چرته د دې حکم په صدق کېني ذره قدرې ترده هم وی نو هغه به بلاشبهه کافروی بعينه هم داسې چه کله دا حکم مونږ پورې په طريقی د مونږ

را اورسيدلو او بدهه او ضروره ددي حكم الهی كيدل ثابت شو نو ددي د منكر په حكم كښي د کومي شېهي څه گنجائش نشته دي . مضمون نگار دخپلي مجموعي په عجائبو کښي يو اعجوبه دا هم ليکلي ده چه د دين د ضرورياتو فهرست يو عالم پيش نه کړئ شو . د دين ضروريات څه پنځه لس نه دي چه د هغي فهرست تيار کړئ شي احکام ضروريه دومره زيات دي چه دهغي د فهرست د ليکلو که چرته څوک حماقت او کړي هم نو استيعاب به اونه کړئ شي او د استيعاب ضرورت هم نشته دي دومره ضروري دي چه د احکام شرعيه نه چه کومي مسئلې هم مخې ته راشي مونږ به دهغي په باره کښي بلانردد دا او ويلي شو چه دا د دين په ضرورياتو کښي داخل دي يا نه . الحمد لله د دين علماؤ ته په دي فيصلي کښي کله هم څه اشکال پيښيدلي نه شي .

مضمون نگار د مسلمانانو د تعريف دپاره د قرآن کریم شېو آيتونه ذکر کړي دي

- (۱) ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۝ ۸۱﴾ (۴)
- (۲) ﴿قَالُوا يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَأَطِيعُوا أَمَّا أَنْزَلَ يَعْلَمُ اللَّهُ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۝ ۱۱۱﴾ (۴)
- (۳) ﴿وَإِذَا أُوْحِيَٰتْ إِلَى الْوَارِثِينَ أَنِ امْلِكُوا بِ وَرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَآمَنَّا وَاتَّبَعُوا مُسْلِمُونَ ۝ ۵۱﴾ (۱۱۱)
- (۴) ﴿قُلْ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِكَ إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَحْدَهُ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۝ ۲۱﴾ (۱۰۸)
- (۵) ﴿فَإِنْ قَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا فِي الَّذِينَ ۝ ۹﴾ (۱۱)
- (۶) ﴿خَتَابُوا بِأَقْوَىٰ وَرَسُولِهِ الْآيَةُ الَّذِي يَقُولُ بِأَقْوَىٰ وَكَلَامَتِهِ وَاتَّبَعُوا لَمَّا كُنْتُمْ تَهْتَدُونَ ۝ ۷﴾ (۱۵۸)

په دي کښي د ايمان بالله په تفسير کښي د « الله توحيد » ليکلي دي حالانکه د ايمان بالله نه مراد دادي چه د الله تعالی په بولو احکامو باندې ايمان راوړي توحيد نه هم صرف هغه معتبر وي چه د الله تعالی د حکم مطابق وي گني يهود او نصاری حضرت عزيز او حضرت عیسی علیهما السلام لره د الله تعالی خامن گرځولو او د عقدي د تثلیث نه باوجود مدعی توحيد وو . بلکه مشرکان هم د یرو معبود او د عبادت کولو باوجود خپلو خاوندانو لره شی مؤحد گڼل او علامه نه ني وئیل ((لا اله الا هو یکاھولت جملکم وما ملکت)) مگر دهغوی سوجد څکه معسر نه دی چه د

حکم الهی مطبق نه دي . مونږ وړاندې تحریر کړی دی چه اسلام سره متعلق آیتونو او حدیثونو کښې مقصود صرف ایمان بאלله دي او بقیه امور هم ددې ایمان بאלله اهمې شعبې دي .
پیش نظر شپږو آیتونو کښې خو بعضې داسې امور مثلاً مونځ کول ، زکوٰۃ ورکول وغیره هم مذکور دي چه غالباً مضمون نگار به هم ددې پریڅودونکی ته کافر نه وائی .

ددې نه پس مضمون نگار د مسلمان د تعریف دپاره یو څو حدیثونه پیش کړي دي

۱، حدیث جبریل علیه السلام

۲، نبی الاسلام علی خمس - الخ

د دې دواړو حدیثونو مضمون هم هغه دي چه د قرآن په آیتونو کښې دي . دهغې تشریح وړاندې سیره شوې ده .

۳، کوم سړی چه زمونږه مونځ او کړو او زمونږه قبله ئې او منله او زمونږه ذبیحه ئې او خور له نو هغه مسلمان دي . (مشکوٰۃ) په دې حدیث کښې د مسلمان تعریف نه دي بلکه علامات ښودلې شوی دی . که چرته دي لره د مسلمان تعریف او څرغولې شی نو د توحید او د رسالت منکر به هم کافر نه وي لهذا لازماً وئیل پېښیږی چه دا امور د مسلمان په علاماتو کښې دي او محض په علاماتو سره حقیقت نه ثابتیږی . مثلاً دروغو وئیلو ته حضور کریم صلی الله علیه وسلم د متفق علامات وئیلی دي مگر د پوره امت اتفاق دي چه یو مسلمان هم محض دروغو وئیلو سره متفق کیږی نه . نیز د زمانې په اختلاف سره علامات بدلیږی رابدلیږی . د حضور کریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې یو مسلمان هم د دین د ضروریاتو منکر نه وو ددې وجه نه پاسنی امور د مسلمان حتمی علامت به شمیریدلو . ددې دا مطلب نه دي چه چا کښې یو وجه ښکاره کیدلو نه پس هم محض د علامات مذکوره په بیا باندې هغه به مسلمان گڼلې کیږی . که چرته دا مسلمان تعریف دي نو آخر منافقانو څو هم دا کار کولو هغوی لره مسلمان ولې شمیرنه کړی شو ؟ حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د صحابه کرامو رضی الله عنهم په اجماع سره د زکوٰۃ د مانعینو سره جهاد اوکړو حالانکه هغوی د مذکوره افعالو پابند وو مسيلمه کذاب هم مونځ کولو اذان نه ئې ورکولو اود هغه په اذان کښې به د اشهدان محمد رسول الله اعلان هم وو «تاریخ طبری ص ۲۴۴ ج ۳» بیا هغوی ولې د مسلمانانو د فهرست نه اووړستلې شو ؟

۴، بخاری کښې چه یو ځلې یو صاحب ته یو مسلمان غلام آزادول وو هغه احمقه شان یو حبشیه د حضور صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې راوستله او پوښتنه ئې اوکړه چه آیا دا مسلمان دي ؟ دوی صلی الله علیه وسلم د هغه نه پوښتنه اوکړه چه الله چرته دي ؟ هغه اسمان طرف به گوته اوچت کړه . دوی صلی الله علیه وسلم هغه صاحب ته او فرمائیل بوځه دي مسلمان دي .

دا حدیث په بخاری کښې نشته دي ، البته صحیح مسلم . ابوداود او نسائي کښې ددې قسم

روایت شته دې مگر د هغې په آخر کښې دا هم دی چه دوی صلی الله علیه وسلم پوښتنه او کړه چه زه څوک یم ؟ هغه اووئیل چه تاسو رسول الله ئې . چه کله هغه رینځې د دوی د رسالت د اقرار په ضمن کښې د دوی د هر حکم تصدیق او کړو نو دهغې په اسلام کښې څه شبهه پاتې کیدلې شی ؟ مضمون نگار چه د حدیث څومره حصه نقل کړې ده. د حدیث په یو کتاب کښې هم په هغې باندې اکتفاء اونه کړئ شوه . که چرته هغه معیار اسلام او ګرځولې شی نو په مسلمان او کافر کښې به څه فرق او امتیاز باقی پاتې نه شی . منکرین توحید ، منکرین رسالت ، یهود ، نصاری او مشرکان ټول په ټوله د مسلمان په تعریف کښې داخل شو ، «ماشاء الله» دادې د نن سبا وسعت نظر .

ددې نه پس بلاحواله لیکي ((العاویل نوع القبول)) یعنی تاویل د قبول او تسلیم یو شکل دي مشهوره ده چه مؤول کافر نه دي ، مگر ښه پوهه شی چه دا دومره عام نه دي څومره چه په ظاهره دهغې نه مفهومیږي بلکه دهغې نه داسې تاویل مراد دي چه انکار تواتر لره مستلزم نه وي . چونکه د قرآن الفاظ ټول متواتر دي او مفهوم اکثر متواتر نه دی ددې وجه نه وئیلې کیږي چه که چرته څوک د قرآن د لفظ انکار اونه کړی صرف په مفهوم کښې تاویل او کړی نو هغه کافر نه دي ځکه چه د امر متواتر انکار موجود نه شو مگر د قرآن ډیر مفهومات هم متواتر دي ، لهذا په هغه مفهوم متواتر کښې به تاویل کولو والا کافر کیږي چندانچه څنگه چه لفظ «خاتم النبیین» متواتر دي هم دغه شان ددې مفهوم هم تواتر سره ثابت دي ، لهذا دده په مفهوم کښې تاویل کول د انکار متواتر کیدلو د وجه نه بلاشبهه کفر دي .

تاریخ الخلفاء کښې دی چه په خوارجو کښې یو سرې مامون الرشید ته راغلو . مامون دهغه نه د عامة المسلمین نه د مخالفت د وجې پوښتنه او کړه . هغه اووئیل چه کتاب الله کښې دی «ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون» (او حضرت علی او حضرت معاویه رضی الله عنهما یو انسان لره حکم تسلیم کړو ، مامون اووئیل چه تاسو سره دهغه د قرآن کیدلو څه دلیل دي ؟ هغه جواب ورکړو چه اجماع امت ، مامون اووئیل چه څنگه تاسو دهغه د قرآن کیدلو دپاره اجماع لره دلیل ګرځولې دي هم دغه شان دهغه د مفهوم په تعیین کښې هم دغه شان اجماع لره حجت تسلیم کړئ . هغه اووئیل چه تاسو صحیح اووئیل

تاریخ الخلفاء مجتبی ص ۲۲۲

غرض داچه د اسلام او کفر اصل معیار تواتر سره ثابتیدلو والا د دین د ضروریاتو تصدیق یا تکذیب دي . لهذا د بدیهی اود متواتر مفهوم انکار او په هغې کښې تاویل کفر دي البته د غیر متواتر مفهوم مؤول کافر نه دي

په آخر کښې ئې دامام غزالی رحمه الله علیه قول ذکر کړو . «کوم ځای پورې چه کیدلې شی د اهل قلبی د تکفیر نه خپل زبانونه بند کړئ . ترڅو پورې چه هغوی د لاله الا الله محمد رسول الله علیه وسلم قنای وړ او دهغه خلافت نه کړی او خلافت د امام چه د حق رسول الله علیه وسلم

لره یو عذر سره یا بغیرد عذر نه کاذب او گړخوی .»

بعینه هم دا مفهوم د دین د ضروریاتو د انکار دې . که چرته یو سړې د داسې مسئلې انکار کوی چه دهغې حکم رسول الله صلی الله علیه وسلم کیدل دومره بدیهی او یقینی وی چه گویا هغه بالمشافهه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی او بیا دهغې نه انکار کوی نو آیا دې د رسول الله صلی الله علیه وسلم تکذیب نه کوی ؟

په دې کښې کلام دې چه د هر متواتر انکار کفر دې یا صرف د داسې متواتر انکار ته به کفر وئیلې کیږي چه دهغه په دین کښې کیدل دومره مشهور وی چه عوام هم هغه پیژنی . په دې باره کښې قول فیصل دادې چه داسې امر متواتر چه هغه لره صرف خواص پیژنی عوامو کښې دهغې شهرت نه وی شوي دهغه انکار د عوامو دپاره خو موجب کفر نه دې ځکه چه دا حکم دهغوی په حق کښې قطعی نه دې ، البته هغه خواص چه دهغه د تواتر اود قطعیت علم لری دهغوی د پاره دهغې انکار موجب تکفیر دې .

((قال ابن الهمام رحمه الله تعالى واما ثبت قطعاً ولم يبلغ حد الضرورة كما يستحق في كتب الامن السدس مع المنتب الصلبيه بأجماع المسلمين فظاهر كلام الحنفية الاكفار بمحمد بأنهم لم يهتروا في الاكفار سوى القطع في الذبوت (الى قوله) ويجب حمله على ما اذا علم المتكبر ثبوت قطعاً)) (سامر ص ۳۷)

د اهل قبله تکفیر

د عقائدو په کتابونو کښې دی چه د « اهل قبلې تکفیر جائز نه دې » په دې سره ملحدین ددې فریب ورکولو کوشش کوی چه ترڅو پورې یو سړې بیت الله لره خپله قبله تسلیموی دهغې تکفیر جائز نه دې ، دا محض تلبیس ابلیس دې ، حقیقت دادې چه د متکلمینو په اصطلاح کښې اهل اسلام ته قبله وئیلې کیږي او دا دواړه لقبونه مترادف دی او ددې مطلب دادې چه ترڅو پورې یو مسلمان د دین په ضروریاتو کښې د یو نه هم انکار نه کوی ترهغه وخته پورې دهغه تکفیر جائز نه دې . چنانچه د شرح العقائد النسفیة په شرح نبراس کښې دی .

((اهل القبلة في اصطلاح المتكلمين من يصدق بضروریات الدین (الى قوله) فمن انكر شيئاً من الضروریات (الى قوله) لم يكن من اهل القبلة ولو كان مما هذا بالطاعات وكذلك من باهر شيئاً من امارات العكوب كسجود الصمد والاھانة بأمر غیره والاستهزاء علیه فليس من اهل القبلة)) (نبراس ص ۳۷)

وقال الملا علی القاری رحمه الله تعالى اعلم ان المراد بأهل القبلة الذين اتفقوا على ما هو من ضروریات الدین كعند العالم وحفر الاجساد وعلم الله تعالى بالكليات والجزئیات وما اشبه ذلك من المسائل المهمة فمن اطلب طول عمره على الطاعات والعبادات مع اعتقاد قلبه العالم ونفي الحضر اوله علمه سبحانه

وتعالی بالجزئیات لا يكون من اهل القبلة وان البراد بعدہ تکفیر احد من اهل القبلة عدد اهل السنة انه لا
 یکفر احد ما لم یوجد فی من امارات الکفر وعلا ما انه ولم یصدر منه شیء من موجباته (شرح الفقه الاکبر)
 ولی شرح المقاصد فلا نزاع فی کفر اهل القبلة بالمواطبة طول العیر علی الطاعات باعطاء قدم العالم وشیء المهر
 وشیء العلم بالجزئیات ونحو ذلك کذلک تصدور فی من موجبات الکفر عنه (شرح المقاصد البیضاء ص ۳۸۱)
 وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی کل من کان من قبلنا (الی قوله) وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفر.
 وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی لا خلاف فی کفر المخالف فی ضروریات الاسلام من حدوث العالم
 وحشر الاجساد ولی العلم بالجزئیات وان کان من اهل القبلة المواطبة طول عمره علی الطاعات کما فی شرح
 التعریر (رد المحتار ص ۳۰۳ ج ۲)

د متکلمینو په نزد دا مسئله داسې پیدا شوه چه معتزله او خوارج د کبیري مرتکب لره د دائري
 د اسلام نه خارج گرځوی . دهغوی په تردید کښي متکلمین فرمائي چه اهل قبله یعني د اهل اسلام
 تکفیر د ارتکاب کبیري د وجه نه جائز نه دي ترڅو پوري چه هغه د دین د ضروریاتو نه انکار اونه
 کری . نقل فی شرح التعریر عن ابی حنیفه رحمه الله تعالی لا نکفر اهل القبلة بهذا (شرح الصریح ص ۳۰۳) ووقال
 فی النیراس ومعنی عدم تکفیر اهل القبلة ان لا یکفر بارتکاب المعاصي ولا بالنکاح الاسلام الحنفیة
 غیر المشهور قلنا ما حلقه المحققون (نیراس ص ۳۰۵)

وقال ابن تیمیة فی کتاب الایمان ونحن اذا قلنا اهل السنة متفقون علی ان لا یکفر بالذهب فایمان یدیه
 المعاصي کالزنا والشرب هو اوضحه القونوی فی شرح العقیدة الطحاویة
 د متکلمینو د هغه قول ماخذ دا حدیث دي

عن انس بن مالك رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث من اصل الايمان الكف عن
 قال لاله الا لا يولا تكفر بهذا ولا يخرج من الاسلام بعمل الحديث (ابوداود ص ۳۰۳ ج ۲)

چونکه د متکلمینو اود فقهاؤ رحمهم الله تعالی په نزد د اهل القبلة بمعنی اهل الاسلام
 اصطلاح او عدم تکفیر د اهل القبلة دا مطلب چه «ارتکاب کبیره موجب د کفر نه دي» ډیر مشهور
 او عام معروف دي . ځکه چه بعضي کړت صرف دومره لیکي چه د «اهل قبله تکفیر جائز نه دي»
 او اعتماداً علی فهم المختطب دهغې د تشریح ضرورت نه گڼي .

د بحث خلاصه

خلاصه داده چه د الله تعالی د ټولو احکامو تصدیق کولو والا مسلمان دي او د یو حکم نه

انکار کولو والا کافر دې ددې معروف تعبیر ددې چه د ټولو ضروریات د دین د تصدیق نوم اسلام دې او په هغې کښې د یو نه انکار کول کفر دې . فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد
۱۲ جمادی الاولی ۱۳۹۳ هجری

مَنْ أَحْبَبَهُمْ قَبِلْتُ أَحِبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ قَبِلْتُ أَبْغَضَهُمْ

د شیعه گانو حقیقت

- ✱ آیا شیعه گان مسلمانان دی ؟
- ✱ د شیعه گانو په کتابونو کښې د شیخینو او نورو صحابه گرامو تعریف
- ✱ شیعه گانو ته یوه مهمه مشوره

آیا شیعه گان مسلمانان دي ؟

سوال - آیا شیعه گان علی مسلمان دی او که کافر ؟ که چرته کافر وی نو د اهل کتاب په حکم کښې به وی او که نه ؟ که چرته اهل کتاب وی نو دهغوی د زنانو سره نکاح او هغوی سره تعلقات ساتل جائز دی او که نه ؟ بینوا الحق المبین واوضحوا بالبرهان المتین . اجرکم علی الله یوم الدین .
الجواب ومنه الصدق والصواب که چرته څوک حضرت علی رضي الله عنه لره باقی د ټولو صحابو رضی الله عنهم نه افضل گڼی نو صرف په دومره اعتقاد سره هغه کافر کیږی نه . مگر د نن سبا شیعه گانو صرف دا اعتقاد نه دې دهغوی د معتقداتو په کفر کښې څه شبهه نشته دې . چنانچه د تحریف قرآن مسئله دهغوی په نزد په مسلماتو او په متواتراتو کښې ده . دهغې تصریحات ستاسو په خدمت کښې پیش کولې شی

د تحریف قرآن عقیده

(۱) الاستفاد من مجموع هذه الاخبار وغيره من الروايات من طريق اهل البيت عليهم السلام ان القرآن الذي بين اظهره ليس بعامه كما انزل على محمد صلى الله عليه وسلم بل منه ما هو خلاف ما انزل الله ومنه ما هو مغير ومحرف وانه قد حذف منه اشياء كثيرة منها اسم علي في كثير من المواضع ومنها غير ذلك (ديباچه تفسير صافي)

ترجمه د اهل بیت په واسطې سره رسیدلی روایاتو سره دا خبره پایه ثبوت پورې رسیدلې ده چه کوم قرآن زمونږ سره دې هغه پوره په پوره داسې نه دې څنگه چه په محمد صلی الله علیه و سلم

باندې نازل شوي وو ، بلکه په هغې کښې څه حصه داسې ده چه د الله تعالى د نازل شوي قرآن خلاف ده ، او په څه حصه کښې تغير او تحريف واقع شوي دي او په هغې کښې څه ډير څيزونه ويستلي شوي دي

په هغې کښې مثلاً د حضرت علي رضي الله عنه نوم دي چه په قرآن کښې د ډيرو مقاماتو نه ويستلي شوي دي ، دهغې نه علاوه هم څه ډير داسې مقامات دي

(۲) لو هر حيت لك كل ما اسقل و حرف و بدل ما يجرى هلا المجرى لطلال و ظهر ما تحظر العقبة اظهار (اصحاب طبرسي ص ۳۰ طبع ايران)

ترجمه قرآن به چه څه ويستلي شوي دي يا په هغې کښې تحريف او رد و بدل وغيره کړي شوي دي که چرته زه هغه ټول بيان کړم نو خبره به ډيره اوږده شي او هغه څيز ښکاره شي چه د هغې د اظهار تنقيه اجازت نه ورکوي

(۳) قال السيد المحدث الجزائري ما معناه ان الاصحاب قد اطلقوا على صحة الاخبار المستفظة المعواترة الدالة بصرحها على وقوع التحريف في القرآن (فصل الخطاب علامه نوري ص ۳۰)

ترجمه . محدث جزائري وائي چه صراحة تحريف قرآن باندې دلالت کولو والا د متواتر روايتونو په صحت باندې (زمونږه) د ټولو اصحابو اتفاق دي ، (فصل الخطاب از علامه نوري ص ۳۰)

(۴) ان الاخبار الدالة على ذلك تزيد على الف حديث و ادعى استفاضتها جماعة كالشيخ والعلامة الداماد والعلامة المجلس (فصل الخطاب علامه نوري ص ۳۰)

ترجمه . تحريف قرآن باندې دلالت کولو والا روايات د دوو زرو نه زيات دي ، يو جماعت دهغې د متواتر کيدلو دعوي کړې ده لکه مفيد ، محقق داماد ، او علامه مجلسي وغيره

(۵) عن علي بن سويد السائي قال كتب الي ابو الحسن الاول وهو في السجن واما ما ذكرته على من تأخذ معالم دينك لا تأخذ معالم دينك من غير شيعتنا فانك ان تعديهم اخذت دينك عن الخائذين الذين خانوا الله ورسوله و خانوا اماناتهم اثمهم او تمعوا على كتاب الله جل و على حر فوة و بدلوه فعليهم لعنة الله و لعنة ملائكته و لعنة اهل الكرام الهرقة و لعنتي و لعنة شيعتي الى يوم القيامة (رجال كافي طبع محي ۳۰ هجري تكليف ابو عمرو محمد بن عمر عبد العزيز الكوفي ص ۲۰ سطر ۲)

ترجمه علي بن سويد رائي ابو الحسن اول ماته د جيل نه اوليكل «اي علي» دا چه تاسو ليكلي دي چه د دين بنيدي خبرې د چا نه زده کړم ؟ دخپل دين خبرې زمونږه د شيعه نه سوا د بل چا نه مه حاصلوه ځکه چه که چرته ، ته دهغوي نه سوا نورو ته لارې نوگويا تا د داسې خيانت والو نه علم

حاصل کرو چہ ہغوی د الله اود الله رسول صلى الله عليه وسلم سرہ خیانت کړې دې او کوم امانتونه چہ ہغوی سرہ یخودلې شوی وو پہ ہغې کښې ئې خیانت او کړو ہغوی سرہ کتاب الله امانت وو ہغوی پہ ہغې کښې تحریف او کړو او پہ ہغې کښې تبدیلیاتې او کړې او پہ ہغوی باندې دې د الله ملائکو ، خما د نیکو آباء واجدادو ، خما او خما د ټولو شیعہ گانو قیامتہ پورې لعنت وی»

(۶) مراد بقرآن قرآن محفوظ نزد انہ علیہم السلام ست کہ ہفدہ ہزار آیت ست (صافی شرح کافی

ج ۲، کتاب فضل القرآن جزء ششم طبع نولکشور ص ۶۵)

د قرآن نہ مراد ہغہ قرآن دې چہ ائمو سرہ محفوظ دې چہ دہغې اویا زره آیتونہ دی (صافی شرح کافی ج ۲ کتاب فضل القرآن جزء ششم ص ۲۵ طبع نولکشور)

موجودہ قرآن کښې ۲۲۳۲ آیتونہ دی . دہغې مطلب دا نہ دې چہ دوه حصې قرآن غائب دې او یو حصہ موجود دې . بلکه مطلب دادې چہ د موجودہ قرآن نہ درې چنده زیات قرآن پورہ پہ پورہ غائب دې چہ پہ ہغې کښې د قرآن یو حرف ہم نشته دې . چنانچہ آئندہ روایت کښې ددې صراحت راوان دې ، پہ دې سرہ ثابتہ شوه چہ د شیعہ مذهب مطابق موجودہ قرآن کښې یو حرف ہم صحیح نہ دې . پہ دې روایت کښې کہ چرته حرف د لفظ پہ تاویل ہم او کړئ شی نو بیا ہم ثابتہ شوه چہ د شیعہ پہ قرآن کښې ایمان ، کفر ، مونخ ، روزہ ، حج ، زکوۃ ، حشر ونشر ، حساب و کتاب ، جنت و دوزخ حتی چہ الله ، رسول او ملائکہ کښې یو لفظ ہم نشته دې .

(۷) عن ابی عبد الله علیه السلام وان عبدًا مصحف فاطمة وما يدرهم ما مصحف فاطمة قال مصحف فيه مغل قرانکم ثلاث مرات اوله ما فيه من قرانکم حرف واحد (اصول کافی ص ۳۱ طبع نولکشور، صافی کتاب الحجۃ جزء ص ۳۱)

ترجمہ ابو عبد الله نہ روایت دې چہ مونږ سرہ د حضرت فاطمې رضی الله عنها مصحف دې . ہغوی تہ څہ معلومہ دی چہ ہغہ څنگہ مصحف دې ، مصحف فطمہ رضی الله عنها ستاسو د قرآن نہ درې چنده زیات دې اود الله پہ قسم ستاسو د قرآن یو حرف ہم پہ ہغې کښې نشته دې

(۸) عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان القرآن جاءہ جبریل علیہ السلام الی محمد صلی لله علیہ وسلم سبعة عشر الف آية (اصول کافی ص ۳۱)

ترجمہ د ابو عبد الله نہ روایت دې چہ کوم قرآن جبریل علیہ السلام محمد صلی الله علیہ وسلم تہ راوړې وو دہغې اویا زره آیتونہ وو . (اصول کافی ص ۲۷۱)

(۹) قال یا ابا محمد وان عبدًا الجامعة وما يدرهم ما الجامعة قال قلبي جعلني فداك ما الجامعة قال صحيفة طولها سبعون خراها ينداع رسول الله صلی الله علیہ وسلم (صافی جزء ۲ کتاب الحجۃ ص ۳۱، اصول کافی ص ۳۱)

ترجمه او محمد وائی چه خُما استاذ ماته اووئیل . ای ابو محمد بی شک مونږ سره الجامعه ده . هغوی ته څه معلوم چه جامعہ څه دې ؟ ما اووئیل زه په تا باندې قربان جامعہ څه دې ؟ هغوی اووئیل هغه صحیفه ده چه دهغې اوږدوالې د حضور صلی الله علیه وسلم په گز سره او یا گز ده .
(۵) قال ابن عبد البر ما يدرهم ما انظر قال قلت لعماد من اهل فيه علم الدين والوصف وعلم العلماء الذين هموا من بني اسرائيل (اصول کافی ص ۳۰)

ترجمه . راوی وائی چه خُما استاذ اووئیل بی شک مونږ سره «جفر» دې . هغوی ته څه معلوم چه «جفر» څه دې ؟ ما اووئیل «جفر» څه دې ؟ نو وې فرمائیل هغه د یو چمږې تهیلۍ ده چه په هغې کښې د نیانو ، وصیانو اود بنی اسرائیلو د علماؤ علوم دی . (اصول کافی ص ۱۴۲)

(۶) عن ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلام قال قلت له قول الله عز وجل هذا كتابنا ينطق عليك بالحق قال فقال ان الكتاب لم ينطق ولن ينطق ولكن رسول الله هو الناطق بالكتاب قال عز وجل ذكر هذا رسولنا ينطق عليك بالحق قال قلت جعلت فداك انا لا نقر وما هكنا فقال هكنا والله نزل جبريل على محمد والكنه عرف من كتابه عز وجل (روضة کلینی ص ۴۰)

ترجمه . ابو بصیر ، د عبد الله نه روایت کوی چه ما هغه ته اووئیل چه د الله تعالی ارشاد دې «**هذا کتابنا علیکم بالحق**» دا زمونږه کتاب (اعمال نامه) به ستاسو خلاف تهیک تهیک وائی ابو عبد الله اووئیل چه کتاب نه کلام کړې دې اونه به اوکړی . البته رسول الله صلی الله علیه وسلم کتاب وائی . الله تعالی خو «**هذا رسولنا ينطق علیکم بالحق**» فرمائیلي دي ، ما اووئیل زه په تاباندې قربان ، مونږ داسې نه وایو ، نو وې فرمائیل په الله قسم جبریل علیه السلام په محمد صلی الله علیه وسلم باندې هم داسې (هذا رسولنا) نازل کړې وو لیکن د الله تعالی په کتاب کښې تحریف کولو سره ټپ دا بدل کړی شوې دې .

(۷) امر موسى كاظم لعلي بن سويد ولا تلتبس دين من ليس من شيعتك ولا تخين ديههم فانهم الخائون الذين خانوا الله ورسوله وخانوا اماناتهم وتدرى ما خانوا اماناتهم او تمعوا على كتاب الله فرفوه وهدلوه (روحه کلینی ص ۳۰)

ترجمه . موسی کاظم علی بن سويد ته حکم ورکړو چه څوک ستاسو په شيعه گانو کښې نه دی دهغوی نه دين مه حاصلوه اود هغوی دين لره دوست ماساته ځکه چه دوی هم هغه خیانت کولو والا دی چاچه د الله اود الله رسول صلی الله علیه وسلم ، سره خیانت کړې دې او پخپل امانتونو کښې ټپ خیانت کړې دې . تاته معلومه دی هغه څه امانتونه دی ؟ هغه لره په کتاب الله باندې امین جوړ کړی شو . هغوی په هغه کسې تحریف او کړو او هغه نه بدل کړو .

(۲) عن ابی جعفر قال نزل القرآن اربعة ارباع ربيع فربعا وربع لی عدونا وربع سنن واما مال وربع فرائض واحکام
 شرع (اصول کافی ص ۳۳)

ترجمہ . ابو جعفر وائی چہ د قرآن خلور حصی نازل شوی و ی . یو ربع زمونہ پہ بارہ کنبی او یو
 ربع زمونہ د دینمانو پہ بارہ کنبی او یو ربع کنبی سنن او امثال دی او یو ربع کنبی فرائض او
 احکام شرع دی . (اصول کافی ۲۲۹)

(۳) عن ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل ومن يطع الله ورسوله فی ولاية علی والائمة
 من بعده فقد فاز فوزا عظیما . هکذا نزلت (اصول کافی ص ۳۴)

ابو بصیر ، د ابو عبد الله نه روایت کوی چہ آیت ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾
 داسی نازل شوی وو «ومن يطع الله ورسوله فی ولاية علی والائمة من بعده فقد فاز فوزا عظیما»

(۴) عن ابی عبد الله علیه السلام فی قوله ولقد عهدنا الی ادم من قبل کلمات فی محمد وعلی وفاطمة والحسین
 والحسین والائمة من خریهم فتسی هکذا ولله نزلت علی محمد (اصول کافی ص ۳۴)

ترجمہ . ابو عبد الله په قسم سره وائی چہ آیت «ولقد عهدنا الی ادم من قبل فتسی» داسی نازل
 شوی وو «ولقد عهدنا الی ادم من قبل کلمات فی محمد وعلی وفاطمة والحسین والائمة من خریهم
 فتسی»

(۵) نزل جبرئیل بهذه الایة علی محمد صلی الله علیه وسلم وانه یبئس ما اشعروا به انفسهم ان ینکفروا ما
 انزل الله فی علی بنیها (حوالہ)

ترجمہ . جبرئیل آیت «بئس ما اشعروا به انفسهم ان ینکفروا بما انزل الله بنیها» محمد صلی الله علیه
 وسلم باندی داسی نازل کړی وو «(بئس ما اشعروا به انفسهم ان ینکفروا بما انزل الله فی علی بنیها)»

(۶) نزل جبرئیل بهذه الایة علی محمد صلی الله علیه وسلم هکذا فبدل الذین ظلموا ال محمد حقهم قولا غیر
 الذی قبل لهم فانزلنا علی الذین ظلموا ال محمد حقهم رجزا من السماء عما کانوا یفسقون (اصول کافی ص ۳۴)

ترجمہ . جبرئیل علیه السلام آیت «فبدل الذین ظلموا قولا غیر الذی قبل لهم فانزلنا علی الذین
 ظلموا رجزا من السماء بما کانوا یفسقون» لره په محمد صلی الله علیه وسلم باندی داسی نازل کړی
 وو «(فبدل الذین ظلموا ال محمد حقهم قولا غیر الذی قبل لهم فانزلنا علی الذین ظلموا ال محمد حقهم رجزا
 من السماء عما کانوا یفسقون)»

(١٨) هكذا نزلت هذه الآية: ((ولو أنهم فعلوا ما يوعظون به لكان غير الهم)) (اصول كافي ص ٣٨)

ترجمه آيت « ولو أنهم فعلوا ما يوعظون به لكان خيرا لهم » داسي نازل شوي وو . ((ولو أنهم فعلوا ما يوعظون به لكان غير الهم))

(١٩) نزل جبرئيل هذه الآية هكذا فإني أكثر العاس بولاية علي (اصول كافي ص ٣٨)

ترجمه حضرت جبرئيل عليه السلام آيت « فإني أكثر الناس بولاية علي كفو را » داسي نازل كړي وو ((فإني أكثر العاس بولاية علي كفو را))

(٢٠) ونزل جبرئيل بهذه الآية ((وقل الحق من ربكم في ولاية علي)) (الي قوله) ((أنا اعتدنا للظالمين آل محمد

نارا)) (اصول كافي ص ٣٨)

ترجمه جبرئيل عليه السلام آيت « وقل الحق من ربكم في ولاية علي » داسي نازل كړي وو ((وقل الحق من ربكم في ولاية علي)) (الي قوله) ((أنا اعتدنا للظالمين آل محمد نارا))

(٢١) نزل جبرئيل بهذه الآية هكذا: ((ان الذين ظلموا آل محمد طغوا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقا)) (الي قوله) ((يا أيها العاس قد جاءكم الرسول بالحق من ربكم في ولاية علي فامتوا غير الكفر وان تكفروا بولاية علي فانهما في السماوات وما في الارض)) (اصول كافي ص ٣٨)

جبرئيل عليه السلام آيت « ان الذين ظلموا آل محمد طغوا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقا » داسي نازل كړي وو ((ان الذين ظلموا آل محمد طغوا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقا)) (الي قوله) ((يا أيها العاس قد جاءكم الرسول بالحق من ربكم في ولاية علي فامتوا غير الكفر وان تكفروا بولاية علي فانهما في السماوات وما في الارض))

(٢٢) ((ستمعلون بامعشر المبكدين حيث انما تكلم رسالتي في ولاية علي عليه السلام والائمة من بعده من هولي خلال مبين كذا نزلت)) (اصول كافي ص ٣٨)

ترجمه آيت ستمعلون من هو في خلال مبين « داسي نازل شوي وو ((ستمعلون بامعشر المبكدين حيث انما تكلم رسالتي في ولاية علي عليه السلام والائمة من بعده من هولي خلال مبين كذا نزلت))

(٢٣) نزل جبرئيل بهذه الآية علي محمد صلى الله عليه وسلم واله هكذا ان كنتم في ريب مما نزلنا على عبدنا علي فأتوا بسور من مثله (اصول كافي ص ٣٨)

جبرئیل علیه السلام آیت « ان کنتم فی رب مما نزلنا علی هبدا فانوا بسورة من مثله » داسې نازل کړې وو . « (ان کنتم فی رب مما نزلنا علی هبدا فانوا بسورة من مثله) »

(۳) نزل جبرئیل علی محمد صلی الله علیه وسلم بهذه الایة یا ایها الذین اوتوا الکتاب امنوا بما نزلنا علی ص نور امیهدا (اصول کافی ص ۳۷)

جبرئیل علیه السلام آیت « یا ایها الذین اوتوا الکتاب امنوا بما نزلنا » داسې نازل کړې وو (۱) یا ایها الذین اوتوا الکتاب امنوا بما نزلنا علی نور امیهدا

(۴) اخرج المصنف الذی کتبه علی علیه السلام الی العاس حین فرغ منه و کتب فقال لهم هذا کتاب الله عزوجل کما انزل الله علی محمد صلی الله علیه وسلم لدمجته من اللوحین فقالوا هو ذا عندنا مصحف جامع فيه القرآن لا حاجة لنا فيه فقال اما والله ما ترونه بعد یومکم هذا ابدا انما کان علی ان اخرجکم حین جمعت له لتقرؤا (اصول کافی ص ۳۷)

حضرت علی رضی الله عنه چه کله د قرآن لیکلو نه فارغ شو نو هغه ئې خلقو ته راوړو او هغوی ته او فرمائیل . دا د الله کتاب دې څنگه ئې چه په محمد صلی الله علیه وسلم باندې نازل کړې وو . ما هغه په دوو لוחو کښې جمع کړې دې ، خلقو او وئیل د الله کتاب خو زموږ سره دې مونږ ته ستا د راوړلې شوی قرآن حاجت نشته دې ، په دې باندې حضرت علی رضی الله عنه په غصه شو او وې وئیل . اوس د الله په قسم د نن نه پس به تاسو دې لره کله هم اونه وینئ ، ځما په ذمه باندې خو صرف دا وو چه کله ما هغه جمع کړو نو تاسو او وایم چه تاسو ئې وائې . «

(۲۲)، (۲۷)، اصول کافی ص ۱۲۹ کښې ئې دوه روایتونه راوړی دی چه د حضرت علی رضی الله عنه نه سوا چاته هم ټول قرآن معلوم نه دي .

(۲۸)، اصول کافی ص ۲۷۰ باندې «لم یکن الذین الخ» سره متعلق د تحریف روایت دي .

(۲۹)، اصول کافی ص ۲۲۱ باندې هم د یو آیت د تحریف ذکر دي .

(۳۰)، قرآن مجید کښې داسې خبرې هم دي چه الله نه دی وئیلې (احتجاج طبرسی ص ۲۵)

(۳۱)، موجوده قرآن مجید لره د اولیاء الدین د ښمنانو جمع کړې دي (احتجاج طبرسی ص ۱۳۰)

(۳۲)، موجوده قرآن مجید کښې خلاف فصاحت او قابل نفرت الفاظ موجود دي . (احتجاج

طبرسی ص ۳۰)

(۳۳)، قرآن مجید کښې د سرور کائنات هم سپاکړئ شوي دي ، (حواله بالا)

(۳۴)، د موجوده قرآن ترتیب د الله تعالی د مرضی خلاف دي ، (فصل الخطاب ص ۳۰)

که چرته کوم خائی یو شیعه مصنف د اعتقاد تحریف نه انکار کړې دې یا نن سبا یو شیعه انکار کوی نو تقیه باندې مبنی دې ، لکه چه په ذکر شوو عباراتو کښې په ص . نمبر ۲ کښې د احتجاج طبرسی عبارت تیر شو چه د تحریف د عقیدې د اظهار نه تقیه مانع دې ، او تقیه مذهب شیعه کښې دومره مؤکد دې چه څوک تقیه نه کوی هغه بالکل مسلمان نه دې

(۱) ((لادین لمن لا تقیه له)) (اصول کافی ص ۳۳) یعنی څوک چه تقیه نه کوی هغه بې دینه دې

(۲) ((لا ایمان لمن لا تقیه له)) (اصول کافی ص ۳۳) یعنی څوک چه تقیه نه کوی هغه بې ایمانه دې .

مسئله د بداء

د شیعه دا هم عقیده ده چه د الله تعالی په علم کښې غلطی واقع کیدلې شی بلکه کیږي راکیري ، هغوی هغې ته بداء وائی او د بداء د عقیدې نه زیات دهغوی په مذهب کښې بل عبادت نشته دې

(۱) ((ما عظم الله بهیء عمل المدام)) (اصول کافی ص ۳۳) یعنی د بداء د عقیدې ساتلو برابر د الله تعالی یو عبارت هم نشته

(۲) ((ما عظم الله عمل المدام)) (اصول کافی ص ۳۳) یعنی د بداء د عقیدې برابر د الله تعالی هیڅ لویوالی نه دې بیان کړئ شوي ،

(۳) ((سمعنا الرضا علیه السلام قال ما بعف الله لنبأ قط الا بصحیرم الخیر وان یقرینه بالبداء)) (اصول کافی ص ۳۳) یعنی امام رضا او فرمائیل الله تعالی هر نبی ته د حرمت شراب او د بداء منلو حکم ورکولو سره لیرېلې دې

(۴) ((سمعنا ابا عبد الله علیه السلام یقول لو علم الناس ما فی القول بالبداء من الاجرام افتروا عن الکلام فیہ)) (اصول کافی ص ۳۳)

(۵) ((عن ابی الهاشم الجعفی قال کنت عند ابی الحسن علیه السلام (الی قوله) فقال نعم یا اباها هم یبدلونه فی ابی محمد کما یدل فی موسی)) (اصول کافی ص ۳۳)

ابو عبد الله وائی چه که چرته خلقو ته دا معلومه وي چه د بداء د الله طرف ته د غلطی نسبت عقیده ساتلو کښې څومره ثواب دې ، نو هغوی به ددې عقیدې نه ، نه حیصاریدل . حضرت علی او فرمائیل ، الله تعالی د ابو محمد په باره کښې غلطی اوشوه ، څنگه چه د موسی علیه السلام په باره کښې شوي وه .

آيا د مذكوره عقيدو په كفر كيدلو كښې چانه د شېبې گنجائش شته ؟ بلكه د شيعه تكفير په خپله دهغوى په كتبونو كښې دهغوى د بزرگانو نه منقول دي

د شيعه گانو تكفير په خپله د هغوى د كتابونو نه

(۱) قال ابو عبد الله عليه السلام ما ازل الله اية في المذللين الا وهي ليس ينصل العاصم (رجال كشي ص ۳۳۳)

ابو عبد الله وائي چه الله تعالى د منافقانو په باره كښې چه كوم يو آيت هم نازل كړې دي هغه شيعه گانو طرف ته منسوب خلقو په باره كښې دي .

(۲) سمعت علي بن الحسين يقول (الى قوله) ان قوما من شيعةنا سيهوننا حتى يقولوا ائمة ما قالت اليهود عزيز وما قالت النصارى في عيسى ابن مريم فلاحهم منا ولا نحن منهم (رجال كشي ص ۳۳۳)

علي بن حسين وائي زمونږ په شيعه گانو كښې يو قوم عنقریب زمونږ سره به د ملگرتيا اظهار كوي تردې پورې چه زمونږ په باره كښې به هغه خبرې كوي چه يهوديانو د عزيز عليه السلام په باره كښې او نصارى د حضرت عيسى عليه السلام په باره كښې او وييلې ، نه هغوى زمونږ نه نه دي اونه زمونږه دهغوى سره څه تعلق شته . (رجال كشي ص ۷۹)

(۳) عن ابن ابي يعفور قال كنت عند الصادق اذ دخل موسى لجلس فقال ابو عبد الله عليه السلام يا ابن ابي يعفور هذا خير ولدي وجمعهم الى غير ان الله عز وجل يضل به قوما من شيعةنا فانهم قوم لا اخلاق لهم في الاخرة ولا يكلمهم الله يوم القيامة ولا يزكهم ولهم عذاب اليم قلت جعلت فداك قد ارضيت قلبي عن هؤلاء قال يضل به قوم من شيعةنا بعد موته جزعا عليه (رجال كشي ص ۳۳۳)

ابن ابي يعفور وائي چه زه د امام جعفر صادق سره ووم . موسى كاظم راغلو او كيناستونو ابو عبد الله (جعفر صادق) او وئيل اي ابن ابي يعفور ! دا (موسى كاظم) زمونږ د ټولو نه بهتر او محبوب ځوئ دي ليكن الله تعالى دده د وجه نه زمونږ په شيعه گانو كښې يو قوم لره گمراه كوي دا شيعه داسې قوم دي چه په آخرت د دوى دپاره هيڅ حصه نشته دي . الله تعالى دهغوى سره د قيامت په ورځ به د رحم او كرم هيڅ خبره نه كوي اونه به هغوى لره پاكي . دهغه شيعه گانو دپاره درناك عذاب دي . ابن ابي يعفور وائي چه ما عرض او كړو چه څما زړه خو دهغه نه واوړيدلو . ابو عبد الله او وئيل هم دده د وجه نه به زمونږ په شيعه گانو كښې يو قوم دهغه د وفات نه پس به هغه باندې به جزع فزع كولو سره او په ژرديدلو سره به گمراه كيږي . (رجال كشي ص ۲۸۸)

(۴) ان عليا عليه السلام لما فرغ من قتال اهل البصرة اتاه سبعون رجلا من الزط فسلموا عليه وكلموه

یسا انهم فرد علیهم یسا انهم وقال الى نساء کما قلتم انما عهد الله مخلوق وقال فایوا علیه وقالوا له انما عهد الله
 فقال لهم انکم لم ترجعوا عما قلتم فی وتوبوا الی الله تعالی لا اقلبکم قال فایوا ان یرجعوا او یعوبوا فامر ان
 یحرق لهم ابار لم یفرق ثم عرق بعضها الی بعض ثم قذفهم فیها ثم طمر رؤسها ثم الهب العارلی یحرقها لیس
 فیها احد فدخل الدخان علیهم فیاتوا (رجال کشی ص ۳۷ طبع کربلا)

حضرت علی رضی الله عنه چه کله د اهل بصره د قتال نه فارغه شو نو دوی ته د زط قبیلې نه
 او یا سری راغلل . هغوی دوی ته سلام او کړو او پخپله ژبه کښې ئې خبره او کړه ، دوی هم دهغوی
 په ژبه کښې جواب ورکړو او وې فرمائیل چه زه داسې نه یم څنگه چه تاسو گنړئ . زه د الله بنده او
 مخلوق یم هغوی ددې نه انکار او کړو او وې وئیل چه تاسو هم هغه ئې (یعنې الله ئې) حضرت علی
 رضی الله عنه هغوی نه او فرمائیل که چرته تاسو دهغې نه . نه منع کیږئ څه چه څما په باره کښې
 وائې او الله تعالی ته توبه نه او باسئ نو زه به تاسو خلقو لره ضرور وژنم . هغه (شیعه گانو) د رجوع
 او توبې نه انکار او کړو ، دوی حکم او کړو چه دهغوی دپاره دې کوهیان او کنلې شی . بیا په هغې
 کښې سورئ کولوسره هغوی ئې پخپل مینځ کښې ملاؤ کړه ، بیا هغوی په هغه کوهیانو کښې
 غورخولوسره دهغه کوهیانو سرونه بند کړه . بیا ئې په هغه کوهیانو کښې یو کوهی کښې اور بل
 کړو چه په هغې کښې یو سړې هم نه وو هم دغه شان ئې په بل کوهی کښې په هغوی باندې لوړې
 داخل شو او هغوی ټول په ټوله مړه شو ، (رجال کشی ص ۱۰۱ طبع کربلا)

(۵) قال ابو الحسن لومضه یسوی ما وجدتم الا واصفوا لوما صحتهم لما وجدتم الا مرتدین الخ (روحه کلوی ۳۴)

ابوالحسن (موسی کاظم فرمائی ، چه زه که چرته خپلو شیعه گانو لره چا ئې کولوسره او گورم نو
 هغه ټولو لره به صرف خبرو جوړولو والا (منافق) او مومم ، که چرته دهغوی امتحان واخلم نو
 هغوی به ټول مرتدین رااوځی .

(۶) اگر عدد ایشان (شیعه) به سه صد و سیزده (۳۳۳) کسی بهیت اجتماعی رسد امام ظاهر خود، (صافی باب ۵

جز ۳۶ ص ۳۶)

که چرته دهغه (شیعه گانو) مجموعی شمیر درسه دیارلس پورې اوری نو امام (مهدی) به
 ښکاره شی . (صافی باب ۵ جز ۳ ص ۳۶)

معلومه شوه چه ترننه پورې کله هم درې سوه دیارلس شیعه په یو زمانه کښې جمع نه شو . دا
 ټول مدعیان تشیع منافق دی . او هغوی امام مهدی لره په غار کښې بند کړي دي او د امام د نه
 کیدلو د وجه نه امت د گمراهی او په دیبا کښې د فساد او فتني ذمه داری هم په هغوی باندې ده
 . که چرته په هغوی کښې هم درې سوه دیارلس صحیح شیعه گان جوړ شی او امام مهدی ښکاره

شی او ټولې جهکړې ختمې شی .

د اهل تشیع په خپل مینځ کښې لعن او طعن

لعن او طعن او کنخلو لره په حدیث کښې علامات نفاق شمیرلې شوی دی او د شیعه خلقو په خپل منځ کښې په یو بل باندې د لعنت سلسله عامه ده . چنانچه دهغوی په رواتو او بزرگانو باندې په خپله د هغوی بزرگانو نه د لعنت او بددعا نمونه پیش کولې شی

عن ابی جعفر قال امیر المؤمنین اللهم العن ابی فلان واهم ابصارهما کما عیب علی وبنی (قال فی الحاشیه)

هما عبدالله بن عباس وعبید الله بن عباس (رجال کشی ص ۸۸ س ۳)

توجهه ابو جعفر وائی چه حضرت علی رضی الله عنه او فرمائیل ، اے الله ! د فلانکی په دوو خامنو باندې لعنت او کړې اود هغوی بنائی سلب کړې څنگه چه تا دهغوی زړونو لره رانده کړی دی . حاشیه کښې لیکلی دی چه دا «دوه خامن» عبدالله بن عباس او عبید الله بن عباس دی .

(۲) په لاندې مقاماتو کښې د زرارہ انتہائی درجه تعریف اود مدحې روایات دی . رجال کشی ص ۸۸ س ۷ . ص ۹۱ س ۱۴ و س ۱۸ . ص ۱۱۳ . س ۸ . ص ۱۲۲ س ۱۱ . او ددې په عکس هم رجال کشی کسې ص ۹۹ ص ۱۲ کښې زرارہ باندې د لعنت روایت دې ،

(۳) او رجال کشی ص ۹۱ س ۱۸ . ص ۱۲۲ س ۱۱ کښې د بریده تعریف او ص ۹۹ ص ۱۲ کښې په هغه باندې د لعنت روایت دې ،

(۴) او رجال کشی ص ۹۱ س ۱۸ . ص ۱۹۲ س ۱۱ کښې د محمد بن مسلم د تعریف روایت او ص ۱۳ س ۱۱ کښې په هغه باندې د لعنت روایت دې ،

(۵) او رجال کشی ص ۹۱ س ۱۸ کښې د ابوبصیر د تعریف روایت او ص ۱۱۲ س ۲ کښې دهغه د مذمت روایت دې .

(۶) روایت ذیل نه ثابتیږی چه محب علی خواه هرڅومره لویه گناه کوی نوییاهم دهغه مغفرت یقینی دې .

سید بن محمد الحمیری اشعار در تعریف علی ساحتہ و دہم آں شعر فضیل الرسان در خدمت امام جعفر خواند (الی

قر) قال سمعت نعبا من وراء الستور قال من قال هذا الشعر قلنا السید بن محمد الحمیری فقال رحمه الله قلنا الی رایته یسر بنی هذا الرساق قال تعی الحمیر قلنا نعم قال رحمه الله وما ذلك علی الله ان لا یغفر لعب علی (رجال کشی ص ۸۸ س ۳)

توجهه سید بن حمیری د حضرت علی رضی الله عنه په شان کښې څه مداحیه اشعار و نیلې و د فضیل الرسان هغه اشعار جعفر صادق ته او و نیل (الی قوله) ما د چا آواز واوریدلو چه د سردی ~

٢١
٢٢
٢٣
٢٤
٢٥
٢٦
٢٧
٢٨
٢٩
٣٠
٣١
٣٢
٣٣
٣٤
٣٥
٣٦
٣٧
٣٨
٣٩
٤٠
٤١
٤٢
٤٣
٤٤
٤٥
٤٦
٤٧
٤٨
٤٩
٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢
٦٢٣
٦٢٤
٦٢٥
٦٢٦
٦٢٧
٦٢٨
٦٢٩
٦٣٠
٦٣١
٦٣٢
٦٣٣
٦٣٤
٦٣٥
٦٣٦
٦٣٧
٦٣٨
٦٣٩
٦٤٠
٦٤١
٦٤٢
٦٤٣
٦٤٤
٦٤٥
٦٤٦
٦٤٧
٦٤٨
٦٤٩
٦٥٠
٦٥١
٦٥٢
٦٥٣
٦٥٤
٦٥٥
٦٥٦
٦٥٧
٦٥٨
٦٥٩
٦٦٠
٦٦١
٦٦٢
٦٦٣
٦٦٤
٦٦٥
٦٦٦
٦٦٧
٦٦٨
٦٦٩
٦٧٠
٦٧١
٦٧٢
٦٧٣
٦٧٤
٦٧٥
٦٧٦
٦٧٧
٦٧٨
٦٧٩
٦٨٠
٦٨١
٦٨٢
٦٨٣
٦٨٤
٦٨٥
٦٨٦
٦٨٧
٦٨٨
٦٨٩
٦٩٠
٦٩١
٦٩٢
٦٩٣
٦٩٤
٦٩٥
٦٩٦
٦٩٧
٦٩٨
٦٩٩
٧٠٠
٧٠١
٧٠٢
٧٠٣
٧٠٤
٧٠٥
٧٠٦
٧٠٧
٧٠٨
٧٠٩
٧١٠
٧١١
٧١٢
٧١٣
٧١٤
٧١٥
٧١٦
٧١٧
٧١٨
٧١٩
٧٢٠
٧٢١
٧٢٢
٧٢٣
٧٢٤
٧٢٥
٧٢٦
٧٢٧
٧٢٨
٧٢٩
٧٣٠
٧٣١
٧٣٢
٧٣٣
٧٣٤
٧٣٥
٧٣٦
٧٣٧
٧٣٨
٧٣٩
٧٤٠
٧٤١
٧٤٢
٧٤٣
٧٤٤
٧٤٥
٧٤٦
٧٤٧
٧٤٨
٧٤٩
٧٥٠
٧٥١
٧٥٢
٧٥٣
٧٥٤
٧٥٥
٧٥٦
٧٥٧
٧٥٨
٧٥٩
٧٦٠
٧٦١
٧٦٢
٧٦٣
٧٦٤
٧٦٥
٧٦٦
٧٦٧
٧٦٨
٧٦٩
٧٧٠
٧٧١
٧٧٢
٧٧٣
٧٧٤
٧٧٥
٧٧٦
٧٧٧
٧٧٨
٧٧٩
٧٨٠
٧٨١
٧٨٢
٧٨٣
٧٨٤
٧٨٥
٧٨٦
٧٨٧
٧٨٨
٧٨٩
٧٩٠
٧٩١
٧٩٢
٧٩٣
٧٩٤
٧٩٥
٧٩٦
٧٩٧
٧٩٨
٧٩٩
٨٠٠
٨٠١
٨٠٢
٨٠٣
٨٠٤
٨٠٥
٨٠٦
٨٠٧
٨٠٨
٨٠٩
٨١٠
٨١١
٨١٢
٨١٣
٨١٤
٨١٥
٨١٦
٨١٧
٨١٨
٨١٩
٨٢٠
٨٢١
٨٢٢
٨٢٣
٨٢٤
٨٢٥
٨٢٦
٨٢٧
٨٢٨
٨٢٩
٨٣٠
٨٣١
٨٣٢
٨٣٣
٨٣٤
٨٣٥
٨٣٦
٨٣٧
٨٣٨
٨٣٩
٨٤٠
٨٤١
٨٤٢
٨٤٣
٨٤٤
٨٤٥
٨٤٦
٨٤٧
٨٤٨
٨٤٩
٨٥٠
٨٥١
٨٥٢
٨٥٣
٨٥٤
٨٥٥
٨٥٦
٨٥٧
٨٥٨
٨٥٩
٨٦٠
٨٦١
٨٦٢
٨٦٣
٨٦٤
٨٦٥
٨٦٦
٨٦٧
٨٦٨
٨٦٩
٨٧٠
٨٧١
٨٧٢
٨٧٣
٨٧٤
٨٧٥
٨٧٦
٨٧٧
٨٧٨
٨٧٩
٨٨٠
٨٨١
٨٨٢
٨٨٣
٨٨٤
٨٨٥
٨٨٦
٨٨٧
٨٨٨
٨٨٩
٨٩٠
٨٩١
٨٩٢
٨٩٣
٨٩٤
٨٩٥
٨٩٦
٨٩٧
٨٩٨
٨٩٩
٩٠٠
٩٠١
٩٠٢
٩٠٣
٩٠٤
٩٠٥
٩٠٦
٩٠٧
٩٠٨
٩٠٩
٩١٠
٩١١
٩١٢
٩١٣
٩١٤
٩١٥
٩١٦
٩١٧
٩١٨
٩١٩
٩٢٠
٩٢١
٩٢٢
٩٢٣
٩٢٤
٩٢٥
٩٢٦
٩٢٧
٩٢٨
٩٢٩
٩٣٠
٩٣١
٩٣٢
٩٣٣
٩٣٤
٩٣٥
٩٣٦
٩٣٧
٩٣٨
٩٣٩
٩٤٠
٩٤١
٩٤٢
٩٤٣
٩٤٤
٩٤٥
٩٤٦
٩٤٧
٩٤٨
٩٤٩
٩٥٠
٩٥١
٩٥٢
٩٥٣
٩٥٤
٩٥٥
٩٥٦
٩٥٧
٩٥٨
٩٥٩
٩٦٠
٩٦١
٩٦٢
٩٦٣
٩٦٤
٩٦٥
٩٦٦
٩٦٧
٩٦٨
٩٦٩
٩٧٠
٩٧١
٩٧٢
٩٧٣
٩٧٤
٩٧٥
٩٧٦
٩٧٧
٩٧٨
٩٧٩
٩٨٠
٩٨١
٩٨٢
٩٨٣
٩٨٤
٩٨٥
٩٨٦
٩٨٧
٩٨٨
٩٨٩
٩٩٠
٩٩١
٩٩٢
٩٩٣
٩٩٤
٩٩٥
٩٩٦
٩٩٧
٩٩٨
٩٩٩
١٠٠٠

حدثني ابو الحسن ابن ايوب المروزي قال روى ان السهيد بن محمد الشاعر اسود وجهه عند الموت فقال هذا يدل على انكم يا امير المؤمنين (رجال كشي ص ٣٨ ص ٣٩)

ترجمه ابو الحسن بن ايوب مروزي واثي چه د مرگ په وخت كښې د سيد بن محمد مخ تور شوې وو نو هغه اوونيل . اے امير المؤمنين آيا ستاسو احبابو سره هم دا معامله كولې كيږي ؟ په دې سره ثابته شوه چه د شيعه بزرگ دا عقیده ساتله چه دهغوی د محبينو مخ د مرگ په وخت كښې توريږي

(٤) عن رضا عليه السلام يونس بن عبد الرحمن في زمانه كسليمان الفارسي في زمانه (رجال كشي ص ٣٨ ص ٣٩) ترجمه رضا واثي چه يونس بن عبد الرحمن پخپله زمانه كښې داسې وو څنگه چه سلمان فارسي رضي الله عنه په خپله زمانه كښې وو (رجال كشي ص ٣٠٣ ص ٣١١) او د سلمان فارسي رضي الله عنه په تعريف كښې رجال كشي ص ٩١ ص ٩٧ او روضه كليني ص ١١٥ كښې روايت دي . د دواړو روايتونو مجموعي نه د يونس بن عبد الرحمن مدح ثابته شوه . مگر رجال كشي ص ٣٠٩ ص ٣١٢ كښې هم د رضا په روايت دي چه يونس بن عبد الرحمن ابن زانه او زنديق دي .

له اهل بيت سره دښمني

دهغه خلقو په خپل مينځ كښې د يو بل سره حسن معامله خو پاسنو رواياتو سره معلومه شوه . اوس لږ د مدعيان عشق اهل بيت حضرت حسين او حضرت فاطمه رضي الله عنهما سره متعلق حسن اعتقاد هم اوږورئ .

(١) عن ابى عبد الله قال ان جبرئيل نزل على محمد صلى الله عليه وسلم فقال له يا محمد ان الله يبعثك مولود يولد من فاطمة تقعله امك من بعدك فقال وعلى ربي السلام لا حاجة لي في مولود يولد من فاطمة تقعله امي من بعدى نخرج ثم مضى فقال له مفل ذلك فقال يا جبرئيل وعلى ربي السلام لا حاجة لي في مولود تقعله امي من

بعدی فخرج جبرئیل الی السماء ثم هبط فقال یا محمد ان ربك یقرنك السلام ویبصر لك بأنه جاعل فی ذریعه
الامامة والولاية والوصية فقال قد رضیت ثم ارسل الی فاطمة ان الله یبصر فی مولود یولد لك تفعله امی من
بعدی ثم ارسل الیه ان لا حاجة لی فی مولود تفعله امك من بعدك ثم ارسل الیها ان الله قد جعل فی ذریعه الامامة
والولاية والوصية فارسلت الیه الی الذریعة (الی قوله) ولهم یرضیع الحسن من فاطمة علیها السلام وولامی انی
کان یوتی به النبی صلی الله علیه وسلم فی حیة یرضع منها ما یکفیه الیومین او الثلاثة (اصول کامل
ص ۳۳)

توجه جعفر صادق فرمائی جبرئیل علیه السلام په حضور صلی الله علیه وسلم باندي نازل شو
تو وي فرمائی . اے محمد صلی الله علیه وسلم ، الله تعالى تاته د یو خوي بشارت درکوي چه د
فاطمې رضی الله عنها نه به پیدا کيږي چه هغه لره به ستاسو نه پس ستا امت شهيد کوي ، حضور
صلی الله علیه وسلم او فرمائی ، څما په رب باندي سلام ماته د داسې خوي ضرورت نشته دي چه
د فاطمې نه پیداوي او بیا هغه لره به څما نه پس څما امت شهيد کوي جبرئیل علیه السلام پورته
تشریف یوو او لږ وخت پس بیا نازل شو او بیا ئې هغه خبره او کړه ، دوی هم هغه جواب بیا ورکړو
جبرئیل علیه السلام بیا تشریف یوو او بیا ر غلو او وي فرمائی چه رب تاته سلام وئيلي دي او
هغه تاته بشارت درکوي چه هغه به دهغه په اولاد کښې امامت ، ولایت او وصیت گرځوي نو بیا
دوی او فرمائی چه اوس زه راضی یم ، ددي نه پس حضور صلی الله علیه وسلم حضرت فاطمې
رضی الله عنها ته پیغام واستولو چه الله تعالى ماته داسې خوي بشارت راکوي چه ستا نه به پیدا
کيږي . چه هغه لره به څما امت شهيد کوي ، حضرت فاطمې رضی الله عنها جواب ورکړو چه ماته
د داسې خوي هیڅ ضرورت نشته دي چه هغه لره به ستا امت شهيد کوي ، دوی بیا پیغام واستوو
چه الله تعالى دهغې په اولاد کښې امامت ، ولایت او وصیت گرځولي دي نو بیا حضرت فاطمه
رضی الله عنها راضی شوه (حضرت حسین رضی الله عنه دهغې بدله دخپلې مور بی بی نه
واخستله چه) دهغې نه پس ئې نه دخپلې مور بی بی شوده او څکل اونه د بلې ښځې (یعنې دهغه د
جنس ښځې نه نفرت پیدا شو چه دده په پیدا نش باندي ناخوښې وې ، دوی به حضور صلی الله
علیه وسلم ته راوستلې کیدل ، دوی صلی الله علیه وسلم به خپله گوته دهغه په خله کښې ورکوله .
حضرت حسین رضی الله عنه به دهغې نه شوه څکل چه دوه درې ورځې به دهغه دپره کافی وو

عن ابی عبد الله علیه السلام قال لما حملت فاطمة بالحسين جاء جبرئيل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقال ان فاطمة ستلد غلاماً تفعله امك من بعدك فلما حملت فاطمة بالحسين كرهى حملها وحزن وضعه
كرهى وضعه ثم قال ابو عبد الله عليه السلام لم ترفى الدنيا ام تلد غلاماً تكرهه ولكلها كرهته لما عسى انه

يَقْتُلُ قَالٍ وَلَهَا مِنْ زَلَمَةٍ اِلَا يَءَاثِرُهَا بِمَا كَانَتْ تَعْمَلُ (حوالہ بالا)

ترجمہ جعفر صادق فرمائی ہے کہ حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا حاملہ ہوئی حضور صلی اللہ علیہ وسلم تہ جبرئیل علیہ السلام راغلو او وې وئیل چه د فاطمې رضی اللہ عنہا بہ عنقریب یو بچې پیدا کیږي چه هغه لره به ستاسو نه پس ستا امت وژني ، پس چه کله حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا حاملہ شوه نو هغې به هغه حمل لره بد گنلو ، او چه کله ماشوم پیدا شو نو هغه به ټپي هم بد گنلو ، جعفر صادق او فرمائیل چه په دنیا کښې یو مور داسې نشته چه خپل بچي لره بد گنې مگر حضرت فاطمې رضی اللہ عنہا هغه بد گنلو ځکه چه هغه پوهیدله چه دا ماشوم به شهید کیږي (العیاذ باللہ د شهادت د نحوست د وجه نه هغې ماشوم لره بد گنلو) جعفر صادق او وئیل چه آیت «حملته امه گوها» هم په دې سلسله کښې نازل شوې دي ، «د هغه مور هغه لره د حمل په حالت کښې هم بد او گنلو او پیدا کیدلو نه پس هم ، دا ترجمه د اهل تشیع ده ، حالانکه د آیت مفهوم دادي چه هر انسان لره د مور شکرگزار او مطیع کیدل پکار دي ، ځکه چه مور د حالت حمل اود پیدائش د وخت تکلیفونه زغملی دي ،

یو شاعر هغې لره څه داسې منظوم کړی دي

باسے سے غیر مظلومی تری	روہوتی تیری بشارت تین بار
گرچه راضی ہو چکی تھیں قاطرہ	مگر بھی تیری ولادت ناگوار
کرتی ہے اس رمز کو قرآن میں	امہ کرہا کی گت آفکار
تمکو بھی غیرت کا ایسا جوش تھا	دودھ اس ماں کا نہ چوسا زہار

د شعرولو ترجمہ او کتل تاسو چه شیعہ مذهب کښې شهادت څومره بد څیز دي او حضرت حسین شهید کیدلو د وجه نه دهغوی په خیال کښې څومره مکروه او مبغوض دي او د حضرت حسین رضی اللہ عنه او د حضرت فاطمې رضی اللہ عنہا په مینځ کښې څومره عداوت او بغض ثابت کړی شوې دي «اعاذنا الله تعالى منه».

امید دي چه د پاسنی مضمون کتلو نه پس به د شیعہ په تکفیر کښې چاته هم شبه پاتې نه شي

آیا شیعہ گان اهل کتاب دي ؟

د معتزله په باره کښې د تهریر شامیه په بناء باندې شعیه ته اهل کتاب وئیل کیدل ، روستو معلومات اوشو چه دا خلق زندیقان دي ، ددې وجه نه هغوی په اهل کتابو کښې داخلول صحیح نه دي ، د زندیق دوه قسمونه دي :

(١) د منافق په معنى يعنى د اسلام مدعى وي او كفر به عقائد پتوي . قال العلامة العطار الى رحمه الله تعالى وان كان مع اعترافه بنبوته النبي صلى الله عليه وسلم واطهاره شعائر الاسلام يظن عقائده كافر بالاتفاق عص باسم الزنديق (شرح المقاصد ص ٣٠ ج ٢) وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى واعترف في تفسيره فقيل هو المظن للكفر المظهر للاسلام كالمنافيق (عمدة القارى ص ٣٠ ج ٢)

(٢) خوك چه د اسلام په عقائدو كښي تاويلات باطله كوي . داسې سړي انگرچه خپلي عقيدې كفرنې لره د پتې ساتلو كوشش نه كوي بلكه دهغې اشاعت كوي ددې نه باوجود هغه ته زنديق ونييل كيږي

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى (قوله المعروف) اي بالزندقة الداعي الذي يدعي الناس الى زندقته اذ حان قلب كيف يكون معروفا داعيا الى الضلال وقد اعتبر في مفهومه الشرع ان يظن الكفر قلبا بعد فيه فان الزنديق يموت كفرة وتزوج عظيمته الفاسدة ويخرجها في الصورة الصحيحة وهذا المعنى ابطال الكفر فلا يمانى في اظهار الدعوى الى الضلال وكونه معروفا بالضلال اذ ابن كمال (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ٢)

وقال الشافعي رحمه الله تعالى ان المغالفة للدين الحق ان لم يعترف به ولم يدع له لا ظاهرا ولا باطنا فهو كافر وان اعترف بلسانه وقلبه على الكفر فهو المنافق وان اعترف به ظاهرا لكنه يفسر بعض ما ثبت من الدين ضرورة بخلاف ما فسر الصعابة والتأبون واجتمعت عليه الامة فهو الزنديق (المسوى ص ٣٠ ج ٢)

د زنديق احكام

(١) زنديق واجب القتل دي

(٢) د گرفتارولو نه پس به دهغه توبه قبوله نه وي . د گرفتاري نه وړاندې قبوله ده . (٣) دهغه سره نكاح كول حرام دي (٤) دهغه ذبيحه حرامه ده

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى وكذا الكافر بسبب الزندقه لا توبة وجعله في الفتح ظاهرا المذهب لكن في حظر الخاتمة الفتوى على انه اذا اهل الساحر او الزنديق المروء الداعي قبل توبته ثم تاب لم تقبل توبته ويقتل ولو اخل بعد ما قبلت (رد المحتار ص ٣٠٠ ج ٢)

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى (تحبيه) يعلم مما احكم الدرر والعيامة فاهم في البلاد الشامية يظهرون الاسلام والصوم والصلوة مع انهم يعتقدون تناسخ الارواح وحل الجبر والزنا وان اللومة في خمس بعد خمس ويحسدون الحشر والصوم والصلوة والحج ويقولون المسمى به غير المعنى المراد يعكسون الى

جواب نهيدا صل الله عليه وسلم كلاما لطيفة، وللعلامة المحقق عبدالرحمن العمادي فيهم فتوى مطولة (الى قوله) ونقل عن علماء المذاهب الاربعة انه لا يحمل القرارهم في حيار الاسلام بحرية ولا غيرها ولا تحمل مآكلهم ولا ذبايحهم وفيهم فتوى في الحرية ايضا فراجعها، والحاصل انهم يصدق عليهم اسم الزنديق والبدائي والملاحد) وبعد الظفر بهم لا تقبل توبتهم اصلا (رد المحتار ص ٢٠٤ ج ٢)

د شيعه گانو په کتابونو کښي د شيخينو

او د نورو صحابه گرامو رضی الله عنهم تعريف

(١) عن فضيل الرسان قال سمعت ابا داود وهو يقول حدثني بريدة الاسلمى قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان الجنة تشعق الى ثلاثة قال فجاء ابو بكر فقبل له يا ابا بكر انت الصديق والتين الاخرى في الفار فلو سالت من هؤلاء الثلاثة (رجال كشي ص ٢٠)

ترجمه فضيل الرسان وائي چه ما د ابو داود نه واوريدل او هغه ته بريده اسلمى او وئيل چه ما د حضور صلى الله عليه وسلم نه اوريدلى دى چه جنت د دريو كسانو دپاره مشتاق دى . ددي نه پس حضرت ابوبكر رضی الله عنه تشریف راوړو نو هغه ته او وئيلي شو چه تاسو صديق نې او په غار ثور كښي د حضور صلى الله عليه وسلم رفيق خاص وئ ، كه چرته تاسو دا پوښتنه او كړئ چه دا دري واړه څوك دى (نوبهتره به وى)

ثم جاء عمر فقبل له يا ابا حفص ان رسول الله قال ان الجنة تشعق الى ثلاثة وانت الفاروق الذي ينطق الملك الخ (رجال كشي ص ٢٠)

ترجمه ددي نه پس حضرت عمر رضی الله عنه راغلو او هغه ته او وئيلي شو چه حضور صلى الله عليه وسلم فرمايلي دى چه جنت د دريو كسانو مشتاق دى ، او تاسو داسي فاروق نې چه ستا په ژبه ماندي فرينتي ونا كوى ، يعنې ستاسو د رائي مطابق وحى نازلېږي

(٢) قال بعض المغالين بحسرة الصادق عليه السلام لرجل من الشيعة ما تقول في العشرة من الصحابة قال اتول فيهم الخبز الجميل الذي يحط الله به سياق ويرقع به درجاني قال السائل الحمد لله على ما اتقنني من بعثك كدنا اظنك انضيا ببع الصحابة فقال الرجل من ابغض واحدا من الصحابة فعليه لعنة الله والملائكة فقال لعنك تعاول ما تقول فيمن ابغض العشرة من الصحابة فقال من ابغض العشرة فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين (تفسير عسكري مطبع جعفري - مطبعي تاليف ابن بابويه ص ٢٠٠ ص ٢٠١)

ترجمه بعضي مخالفينو د جعفر صادق په موجودگي كښي يو شيعه ته او وئيل چه په صحابه

کرامو کښي د عشره مبشره په باره کښي ستا څه رايه ده؟ نو هغه (شيعه)، اووئيل چه زه د هغوی په باره کښي ښه رايه لرم، هم دهغه حسن ظن د وجه نه الله تعالی به ځما گناهونه معاف کوی او ځما درجي به اوچتوی، پوښتني والا صاحب اووئيل د الله شکر دې چه هغه ملره ستا د بغض نه نجات راکړو، زه خو تالره د صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعين سره د عداوت ساتلو د وجه نه رافضي گڼم هغه سړی (شيعه)، اووئيل چه څوک د یو صحابي سره بغض لری هغه باندې د الله لعنت، هغه اووئيل چه شاید تاسو په دې قول کښي څه تاویل کوئ، د عشره مبشره په باره کښي اوواڼي چه ستاسو څه عقیده ده نو هغه اووئيل چه څوک د عشره مبشره سره بغض ساتی هغه باندې د الله، ملائکو او دېولو خلقو لعنت،

(۴) فروع کافی جلد ۲ نصف اول ص ۴ باندې هم د ابوبکر صدیق رضی الله عنه فضیلت مذکور

دې

(۵) نهج البلاغه کښي د حضرت علی رضی الله عنه خطبات منقول دی چه په هغې کښي په ډیرو ځایونو کښي د مشائخو مدح مذکور ده د مثال په طور باندې لاندې صفحې ستاسو په خدمت کښي دی نهج البلاغه جلد ۱ ص ۳۵، ۸۵، ۱۸۲، ۲۴۹ او جلد ۲ ص ۲۴، ۳۵، ۸۴، ۹۸، ۱۲۱، او جلد ۳ ص ۸

(۶) د شيعه معتبر کتاب تفسير عسکری کښي د آيت «اولئك عاكفون لهم ان يدخلوها الا خائفين» لاندې د حضرت عمر رضی الله عنه مشهور کرامت «ياسارية الجبل» مذکور دې

هذا عمر بن الخطاب اذا قيل لهم انه كان على المنبر يخطب اذ نادى في خلال خطبة ياسارية الجبل وعجبها الصحابة ما هذا من الكلام الذي في هذه الخطبة فلما نهي الخطبة والصلوة قالوا اقولك في خطبتك ياسارية الجبل فقال اعلوا انا وانا اعطيتهم بهي حتى رايهم وقد اصطفوا بين يدي جبل هناك وقد جاء بعض الكفار وليدور خلف سعد ابن ابى وقاص وسائر من معه من المسلمين فيحيطوا بهم فيقتلوه فقلعت ياسارية الجبل ليلحق اليه فيمدهم ذلك من ان يحيطوا به ثم يقاتلوا ومدح الله اخوانكم المؤمنين اكناف الكافرين وفتح الله عليهم بلادهم فاجفوا هذا الواقع فورد عليكم الخبر بذلك، فبين المديعة وبها ولدا كثر من خمسين يوما، (تفسير عسکری مطبع جعفری ص ۳۳)

ترجمه د حضرت عمر رضی الله عنه د بزرگي دا عالم چه په داسې حالت کښي چه دوی په منبر باندې خطبه ورکوله په اوچت اواز سره ئې اووئيل «يا سارية الجبل» ای د ساریه غره پناه واخلي، صحابه کرامو رضی الله عنهم په دې سره تعجب اوکړو، حضرت عمر رضی الله عنه چه کله د خطبې او مانځه نه فارغ شو نو پوښتني کولو باندې ئې او فرمائيل چه د خطبې په مینځ کښي ما

نظر و اچولو نو اومي کتل چه د مسلمانانو لښکر د غره لاندې صف بسته دي او يو څو کافران د غره په شا راغلل دي دپاره چه حضرت سعد بن ابی وقاص او نورو مسلمانانو باندې حمله اوکړو ، نو هغه وخت ما يا سارية الجبل او وئيل ، دي دپاره چه غره طرف ته پناه اخستلو سره د کافرانو د حملې نه بچ شي او بيا هغوی سره مقابله اوکړي الله تعالی ستاسو ورونرو لره د کافرانو د احاطې نه نجات ورکړو او کافرانو باندې مسلمانانو ته فتح نصیب شوه ، بيا ئې او فرمائيل دي وخت لره ياد ساتئ تاسو ته به ددې خبر راځي

د مدينې منورې اود نهادند (چرته چه دا لښکر وو) په مينځ کښې د پنځوسو روځو نه زيات مسافت دي .

(۴) وعن عروة بن عبد الله قال سالت جعفر محمد بن طه عليهما السلام عن جلية سيوف فقال لا بأس به فقال قد جلي ابوبكر صديق رضي الله عنه سيفه قلبي فتقول صديق فوثب وثبة واستقبل القبلة وقال ثم الصديق نعم الصديق نعم الصديق فمن لم يقل له الصديق فلا صدق لله قولاً في الدنيا والاخرة (كشف الغبه ل احوال الائمة طبع ايران ص ۳۰)

عروة بن عبدالله و ئي ما د امام باقر نه پوښتنه اوکړه چه آيا په تورو باندې سونا چاندې خيژول جائز دي ؟ نو وې وئيل چه جائز دي ځکه چه حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه پخپله توره باندې خيژولي وو ، رواي وائي چه ما عرض اوکړو چه تاسو هم صديق وائي ؟ نو امام باقر د غيرت د وجه نه تاؤ راتاؤ شو او پاسيدلو او قبلې طرف ته ئې مخ کولو سره او فرمائيل ، آو ! زه صديق وايم ، آو ! زه صديق وايم ، آو ! زه صديق وايم ، آو ! څوک چه دوی ته صديق نه وائي الله تعالی دي دنيا او آخرت کښې دهغه وينا هيڅ کله رښتيا نه کړي

فکته . افسوس چه شيعه گانو دخپل پنځم امام ابو جعفر محمد بن علي باقر خبره اونه منله او د افضل البشر بعد الانبياء عليهم الصلوة و السلام حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه لره نه صرف د صديقيت بلکه د صحابيت د شرف نه هم د غورځولو کوشش کولو سره خپل عاقبت برياده کړو اود امام باقر د بد دعا « فلا صدق الله له قولاً في الدنيا والاخرة » ، الله تعالی دي دهغوی پو خبرې لره هم په دنيا او آخرت کښې رښتيا نه کړي ، مستحق شو ، د شيعه گانو په حق کښې دهغه دا دعا قبوله شوه ، چنانچه شيعه خلقو تقية يعنې دروغو او دهرکو لره خپل مذهب گرځولي دي او وائي چه څوک دروغ نه وائي ، او دهرکې نه کوي هغه بهي دينه دي ، دهغه ايمان معتبر نه دي ، دي سره ئې دا دعوی هم اوکړه چه ټولو انبياء کرامو عليهم السلام هم دروغ وئيل ، ددي نه هم تجاوز کولو سره په الله تعالی باندې ئې هم دروغ اوتړل چه معاذ الله ، د الله تعالی هم غلطی کيږي . تردې پورې راغلل چه الله تعالی طرف ته غلطی لره منسوب کولو نه زيات څه بل عبادت نشته دي دا

دهغوی په قولی کذب بیانی او افتراء باندې د ژبو خوزولو نقشه وه . بل جانب ته دهغوی د اخلاقی حالاتو ددې نه اند زه اوکړئ چه دهغوی دا مذهب اختیار کړ چه د بشخو بلانکاح د متعې په صیغې سره د چا کور ته تلل اورد مذهب نه علاوه د اخلاقو او روایاتو بندش لره هم ماتولوسره د حیا اخستلو مرتکب کیدل هغه ئې د کار خیر بلکه د گناهونو د بخشش ذریعه او گرځوله د شیعه گانو د کتابونو نه د متعې فضائل نقل کولو نه وړاندې دیو اشکال جواب لیکلې کیږی د شیعه گانو په کتابونو کښې د صحابو حضراتو رضی الله عنهم تعریف کتلو باندې اشکال کیږی چه دا مردود خو د صحابو حضراتو رضی الله عنهم ښکاره دښمنان دی . بیا تعریف ولې ؟ ددې دوه جوابه دی .

- (۱) دا تعریف د تقیه په بناء باندې دې چه هغې باندې دهغوی د ایمان مدار دې ، څنگه چه د تقیه په بیان کښې د هغوی مذهب لیکلې شوې دې چه څوک تقیه نه کوی دهغه یمان نشته
 - (۲) الله تعالی په «حق» کښې داسې تاثیر ایښودلې دې چه هغه په بعضې وختونو کښې د باطل او د دښمن په ژبه باندې هم وینا کوی ، په دنیا کښې دهغې بې شمیره مثالونه دی .
- حقیقت دادې چه د حضرات صحابه کرامو رضی الله عنهم سره د بغض او عناد نه د شیعه گانو کتابونه دک دی ، دهغه نفوسو مقدسو په حق کښې داسې بې کاره کنځلې کوی چه د یو مسلمان په زړه کښې د ایمان ذره قدرې هم اثر وی هغه د یو مردود نه داسې کنځلې اوریدلوسره هغه جهنم ته د رسولو نه بغیر په کلاره نه شی کیناستلې

د متعې فضائل

(۱) قال ابو عبد الله عليه السلام ما من رجل تمتع ثم اغتسل الا خلق الله من كل قطرة تقطر معه سبعين ملكا يستغفرون له الى يوم القيامة (برهان المتعه ص ۳۰ مؤلفه سيد ابوالقاسم والدين سيد علي جاري)

ترجمه جعفر صادق وائی چه د متعې نه پس د جنابت د غسل نه غورځیدلو والا د ابو د هرې قطرې نه الله تعالی اويا (۷۰) فرښتې پیدا کوی چه د هغه متعې کولو والا (منحوس) دپاره قیامت پورې مغفرت غواړی .

(۲) قال النبي صلى الله عليه وسلم من تمتع مرة من سخط الله الجهاد ومن تمتع مرتين حضر مع الابرار ومن تمتع ثلاث مرات صاحب في الجنان (منهج الصادقين ص ۳۱)

ترجمه نبي صلى الله عليه وسلم او فرماښل څوک چه يو ځلې متعه اوکړی هغه به د الله د قهر نه نجات مومي ، او څوک چه دوه ځلې اوکړی دهغه حشر به د نيکو خلقو سره وی ، او څوک چه درې ځلې متعه اوکړی هغه به په جنت کښې څما سره وی ((اعوذ بالله من سخط الجبار ومن الکذب علی سيد

الإبرار صل الله تعالى عليه وصل الله الاطهار)

(۲) قال النبي صل الله عليه وسلم من جمع مرة واحدة عقی ثلثة من النار ومن جمع مرتین عقی ثلثا من

النار ومن جمع ثلاثا عقی كله من النار، (مذهب الصادقین ص ۱۳۱)

ترجمه نبی صلی الله علیه وسلم او فرمائیل خوک چه یو خلی متعه او کړی دهغه دریمه حصه د اور نه نجات مومی ، او خوک چه دوه خلی او کړی دهغه څلورمه حصه او خوک چه درې خلی «مخ تور کړی» دهغه ټول بدن د اور او دوزخ نه آزاد پیری ، (العیاذ بالله من شرور انفسنا ،

(۲) قال النبي صل الله عليه وسلم من جمع مرة درجة الحسن ومن جمع مرتین درجه کدرجه

الحسین ومن جمع ثلاثا مراد درجه کدرجه علی ومن جمع اربع مرات درجه کدرجه (تفسیر مذهب الصادقین ص ۱۳۱)

ترجمه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل ، کوم سړې چه یو ځل متعه او کړی هغه ته د حضرت حسن رضی الله عنه درجه ملاویری او خوک چه دوه خلی او کړی ، هغه ته د حضرت حسین رضی الله عنه ، او خوک چه درې خلی او کړی هغه ته د حضرت علی رضی الله عنه او خوک چه (العیاذ بالله ، څلور خلی او کړی هغه ته څما درجه ملاویری

(۳) قال ابو جعفر علیه السلام ان النبي صل الله عليه وسلم لما اسرى به الى السماء قال لحقني جبرئیل علیه السلام فقال يا محمد ان الله تبارک وتعالی يقول انی قد غفرت للبعثتین من امتک من النساء (من لا یحضره الفقه جزء ۳ ص ۱۳۱)

ترجمه ابو جعفر وائی د معراج په شپه چه کله حضور صلی الله علیه وسلم آسمانونو ته تشریف یوو نو وې فرمائیل چه جبرئیل ماسره ملاؤ شو او وې فرمائیل چه ای محمد ! الله تعالی فرمائی ما ستا په امت کښې د ښځو سره متعې کولو لره اوبښل

الله تعالی دې معافې او کړی ، د اهل تشیع په نزد حضور صلی الله علیه وسلم چه کله د معراج نه تشریف راوو نو د مونځ د تحفې په ځای دهغوی دپاره ئې د بې حیاتي سامان راوو ، او العیاذ بالله هغوی ته دا بشارت ورکړئ شو چه په هغې کښې ستاسو د نجات اخروی راز پټ دي

(۴) روی یکرین محمد بن ابی عبد الله علیه السلام قال سألته عن المتعة فقال انی لا کره للرجل المؤمن ان یخرج من الدنيا وقد یلقی علیه حلة من خلال رسول الله صل الله عليه وسلم امر یلقیها (من لا یحضره الفقه جزء ۳ ص ۱۳۱)

ترجمه د جعفر صادق نه د متعې په باره کښې پوښتنه او کړئ شوه نو وې فرمائیل زه د یو

مومن دپاره دا مناسب نه گنم چه د دنیا نه په داسې حالت کښې لار هې چه دهغه په ذمه باندې د نبی صلی الله علیه وسلم په محبوبو ستونکښې یو سنت باقی وی (یعنې متعې کولو سره ئې مخ تور کړې نه وی،

(۷) کوم سرې چه متعه او کړی په عمر کښې یو ځل ، هغه په جنت والو کښې دې (تحفة العوام ص ۲۷۱ ج ۲،

(۸) عذاب به نه ملاویږي هغه سرې او هغه ښځې ته چه متعه او کړی (تحفة العوام ص ۲۷۱ ج ۲، د بې غیرتۍ د مظاهرې اود نفس اماره د تسکین دپاره د متعې په شان «هم ثواب» نسخه هم کافی نه شوه نو ددې نه هم آسان ترکیب «تحلیل» راویستلو سره بې غیرتۍ ئې هم او شرموله ، ابن بابویه کتب اعتقادات کښې لیکي ، اسباب حل المراهقین اربعة الکاح وملك الهمین والمتعة والتحلیل.

د تحلیل د تفسیر د شیعه گانو په کتابونو کښې د لتولو موقع ملاؤ نه شوه ، یو مجتهد پربښني کولو سره او فرمائیل چه دهغې نه اعاده فرج مراد دې ، د دنیا بدترین نه بدترین ځناور هم دانسان ددې شرافت په وړاندې د شرم د وجه نه سرتیتوونکې دې.

شیعه خلکو ته سوچ پکار دې چه د یو صدیق د صداقت د انکار نه په هغوی باندې څه څه آفتونه راغلي دی ، چه په هغې سره د مذهب د روایاتو د بندش نه خو آزادی ملاؤ شوې ده . اخلاق او انسانیت هم د شیعه د معاشرې نه رخصت شو ، فقط والله العاصم .

۱۹ فی صبه ۱۳۸۱ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

شیعه گانو ته اهمه مشوره

خالص شیعه جوړ شی نو ټولې جهگړې ختمې

«انتباس ه حضرت الشیخ دامت برکاتهم له تقریر نه ، ۶ محرم ۹۶ هجری ۱۲ اسيا ابادی»

د شیعه گانو مذهب په اتفاق سره دادې چه دا قرآن زمونږ سره چه دې ددې یو حرف هم صحیح نه دې دهغوی د مذهب بنیاد هم په دې باندې قائم دې ، اگرچه بعضې شیعه گان د قرآن کریم تلاوت کوی ، دهغوی په کتابونو کښې یو کتلی دی چه دا مسئله د هغوی په نزد په متواترو کښې ده ، متواتر هغې ته وائی چه د یو څیز خبر ورکولو والا په دومره مقدار وی چه د دنیا یو طاقت دهغوی

پہ خلاف نہ شی اودریدلہی ، لکہ د مکہ وجود دہغہ سری دپارہ ہم یقینی دہی چہ ہغہ مکہ نہ وی کتہی ، ہم دغہ شان دہغوی پہ نزد دقرآن یو حرف صحیح نہ کیدل دومرہ یقینی دی چہ ہغہ شوک دروغژن کولہی نہ شی ، حالانکہ د اہل اسلام پہ دہی باندہی اتفاق دہی چہ د قرآن د یو لفظ نہ انکار کولو والا ہم کافر دہی

یو اعتراض اودہغہی حل

شاید تاسو دا اروائی چہ شیعہ گان دا وائی چہ مونہ قرآن کریم وایو قرآن زمونہ پہ کورونو کنبہی دہی پہ مونہ باندہی دا الزام غلط او بلاوجہ دہی ، مگر زہ وایم چہ ہرکله دہغوی پہ کتابونو کنبہی لیکلہی شوی دی او ہغوی ہغہ کتابونو لہہ صحیح گنی ہغہ ہنکلو ی ، سینو سرہ ئی جوختوی پہ خپلو کورونو کنبہی ئی ایردی نو آخر کہ دا کتابونہ چرتہ دہغوی د عقیدہی خلاف دی نودہغوی سرہ دا معاملہ ولہی دہ ؟ ما دہغوی کتابونہ ډیر نہ کتلی دی ، دہغہی مہی نہ مطالعہ کړی دہ ، څہ چہ وایم چاتہ جرات نشته دہی چہ دہغہی یو حرف ہم دروغژن کړی ، خواہ کہ دہغوی پہ کتابونو کنبہی ئی درتہ بنایم ، دہغوی پہ کتابونو کنبہی دا واقعہ لیکلہی دہ چہ پہ یو مجلس کنبہی د یو مجتہد صاحب نہ پوښتنہ اوشہ چہ قرآن څنگہ دہی ؟ نو جواب ئی ورکړو چہ صحیح دہی . روستو ہم دہغہ یو شاگرد او وئیل چہ تاسو خو مونہ تہ شپہ ورځ دا وائی او بنائی چہ دا قرآن غلط دہی او نن تا دا نوې خبرہ اړکړہ ، نو مجتہد صاحب او وئیل «قلہ تقیہ» ما تقیہ کړی وہ

د تقیہ حقیقت

تقیہ د ہغوی د دین جزء دہی . د تقیہ معنی دہ دروغ وئیل ، دنفاق نہ کار اخستل . چاتہ دہو کہ ورکول وغیرہ . دہغوی پہ مذهب کنبہی تقیہ صرف جائز نہ دہ بلکہ ډیر لوی ثواب دہی کوم سرہی چہ د نفاق نہ کار نہ خلی ہغہ بی دینہ دہی . د اصول کافی روایت دہی ((لَا اِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَهُ))^۱ او پہ یو بل روایت کنبہی دی ((لَا اِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَهُ))^۲ یعنی کوم سرہی چہ خلقو نہ دہو کہ نہ ورکوی ہغہ بی دینہ او بی ایمانہ دہی ، دہ څیزونو لہہ ملاؤ کړی ، یو د چہ دہغوی پہ ایمان کنبہی دا دی چہ پہ قرآن کنبہی یو حرف ہم صحیح نہ دہی او دوم دا چہ دروغ وئیل او دہو کہ ورکول فرض دی . بلکہ عین ایمان دہی ، اوس تاسو پخپلہ اندازہ اولگوئ چہ ہغوی پہ کورونو کنبہی قرآن ولہی ایردی ، سوا د دہو کہ ورکولو نہ نور څہ کیدلہی شی چہ دہغہی نوم ہغوی تقیہ ایخودلہی دہ . شعر

خود کا نام جوں رکھ دیا جن کا غر
جو چاہے آپ کا جس کر مہ ساز کرے

۱۔ اصول کافی ص ۴۷۲

۲۔ اصول کافی ص ۴۸۴

د اهل تشیع امتحان

د هغه منافقینو امتحان داسې واخلئ چه تاسو که چرته قرآن کریم ته صحیح وائې نو دا اووائې چه ستاسو کومو مصنفینو او مجتهدینو چه قرآن ته غلط وئیلې دی هغه مسلمانان دی که کافر ؟ که چرته تاسو پخپله دعوی کښې رښتینې ئې نو قرآن لره غلط وئیلو والا چه څومره تیرشوی دی ټولو ته کافر اووائې ، خپلو مجتهدینو ته چه دا ئې وئیلې دی کافر اووائې اودهغوی داسې کتابونه اوسوزوئ نومونو به اومنو چه تاسو پخپله دعوی کښې رښتینې ئې ، لیکن که چرته دهغوی کتابونه چاپ کوئ ، دهغوی تعظم کوئ ، دهغې مصنفینو لره خپل امام منلوسره دهغوی احترام کوئ نومعلومه شوه چه گڼېرې اولانجه شته دې

وراندو ورڅو کښې د قادیانانو هم څه داسې امتحان وشو چه هر کله هغوی دا اوونیل چه مونږ حضور صلی الله علیه وسلم لره منو ، زمونږ په ختم نبوت باندې ایمان دې نو هغوی ته وئیلې کیدل چه تاسو غلام احمد ته کافراووائې دهغه کتابونه اوسوزوئ

د حیدرآباد دکن د صدیق دیندارچن بسویشور په شمیربو څو معتقدین دی هغوی وائی چه مونږ مجاهدین اسلام یو ، زمونږ په اسلام باندې یقین دې ، مونږ دیندار یو ، هغوی ته هم دا وئیلې کیږی چه صدیق دیندار چه وړاندې د غلام احمد مرید جوړ شو ، بیا ئې ترقی کولوسره پخپله نبی جوړ شو و روستو ئې د خدائې دعوی اوکره ، هغه ته کافر اووائې ، دا عجیبه خبره ده چه غلام احمد قادیانی چه د صدیق چن بسویشور پیر دې هغه صرف نبی شو اودهغه مرید صدیق دیندار خدائې جوړ شو . شعر : برس عقل و دانش باید گریست

آخر د چا دعوی د صدق او کذب یو معیار خو هم وی ددې نه بهترکه یو معیار وی نو اووائې . نن که چرته خدانخواسته مونږ ته څوک داسې کتاب راوړی چه په هغې کښې لیکلی وی چه د الله وجود نشته دې مونږ هغه ښکل کړو سینو سره ئې اولگوؤ او دا اووایو چه مونږ الله منو نو آیا یو داسې بې وفوفه شته دې چه زمونږه ددې دعوی منلو دپاره تیر وی هم دا حال دې دهغه شیعه گانو چه دهغوی په یو کتاب کښې هم چرته نه دی لیکلی چه قرآن صحیح دې

د شیعه گانو اهم کتابونه

د شیعه گانو اهم کتابونه کافی او صافی دی ، صافی دوه دی ، یو د اصول کافی شرح ده او دویم د تفسیر په فن کښې دې ، ددې کتابونو حوالې که چرته کتل غواړئ نو ځما کتب «احسن الفتاوی» کښې دې لره په تفصیل سره کتلې شئ
بهر حال اصول کافی یو داسې کتاب دې چه دهغې یو شیعه هم انکار نه شی کولې ، د نورو

کتابونو پہ بارہ کنبی ہفوی دا وٹیلہ شی چہ مونہ مجتہد یو او یو مجتہد باندی د بل مجتہد قول حجت نہ وی ، ددی جواب دادی چہ کومر مجتہدینو د قرآن نہ انکار کری دے ہفوی تہ کافر ولہ نہ وائی ؟ نیز دہفوی کہ یو خبرہ وٹیل وی نو اصول کافی نیول پکار دی ددی . ہفوی پہ ہیخ حالت کنبی انکار نہ شی کولہ ، ددی وجہ دا ہم واورئ ، وائی چہ ابن یعقوب کلینی پہ ہفہ زمانہ کنبی دا کتاب اولیکلو چہ د امام مہدی د غیبت صغری زمانہ و ، د امام مہدی پہ غار کنبی د غائب کیدلو پہ بارہ کنبی دہفہ خیال دادی چہ یو زمانہ پوری چہ کوم غار کنبی ہفہ پت شوی دے دہفہ خاص خلقر دہفہ علم وو چہ چرتہ دے دا غیبت صغری دہ او روستو ہفہ داسی غائب شو چہ چاتہ ہم دہفہ پتہ اونہ لیبدلہ چہ اوس ہفہ چرتہ دے دا غیبت کبری دہ ، دا شیعہ گان دیر نافرمانہ دی دہفوی امام د مسلمانانو د ویری نہ پہ غار کنبی پت شوی دے او دوی دلتہ گرخی راگرخی خواہ مخواہ فساد کری

وائی چہ امام مہدی د بنس (سرمن راہ) پہ یو غار کنبی پت شوی دے . یعنی ہفہ بنار لہ گتلو والا خوشحالیری ، ابن یعقوب کلینی اصول کافی لیکلوسرہ غار تہ تللو سرہ امام مہدی تہ اوینودلو . امام مہدی کتلو سرہ اوفرمائیل «هذا کاف لشیعتنا» دا کتاب زمونہ د شیعہ گانو دپارہ کافی دے ، ہم دا ددی وجہ تسمیہ دہ ، اوس دے سرہ دہ خبری نورے ملاؤ کری ، یو داچہ امام دہفوی پہ نزد معصوم وی دروغ نہ وائی ، دویم دا چہ امام عالم الغیب وی ددی وجہ نہ دہفہ نہ غلطی نہ کیوی ، چہ د کوم کتاب تصدیق امام کری وی نہ پہ ہفہ کنبی غلطی کیدلہ شی اونہ پہ ہفہ کنبی د دروغو احتمال وی ، دہفہ کتاب پہ رومین پترہ باندی دا عبارت لیکلہ شوی دے (هذا ما قالہ امامہ الا کبر حجة الله المحطّر هذا کاف لشیعتنا) . واقعی دا د شیعہ گانو د وھلو دپارہ کافی دے

شیعہ صرف ہم د قرآن د تحریف قائل نہ دے بلکہ دہفہ دا عقیدہ دہ چہ قرآن د موجودہ کفر سنولرہ مضبوطی ((والتضییع من تلقائهم ما یقہون بہ دعائم کفرهم)) (تنبیہ الحائرین)

خلفاء ثلاثہ پہ قرآن کنبی ہفہ خبری درج کری چہ دہفہ پہ ذریعہ سرہ ہفوی دخیل کفر سننو لرہ قائمی کری شی . شیعہ گانو تہ د موجودہ قرآن سرہ دبنمنی خکہ دہ چہ پہ دے کنبی د شیعہ گانو طرف داری نہ دہ کری شوی ((اولا انہ لیس فی القرآن ما یفصل ما علی حقا علی ذی حقی)) (تنبیہ الحائرین)

کہ چرتہ پہ قرآن کنبی کمی بیشی نہ وو کری شوی نو زمونہ پہ یو عقلمند باندی بہ پتہ نہ وہ شیعہ عقیدہ تحریف قرآن لرہ بطور تقیہ د پتولو خواہ خومرہ کوشش اوکری مگر بیا ہم کلہ د نزد خبرہ پہ ژبہ باندی راخی ، چنانچہ سید محمد دھلوی پہ خپل کتاب «ضربت حیدریہ» کنبی لیکلی ای نظم قرآنی نظم مثنائی است برشیعان احتجاج بدان نشاید .

د قرآن موجوده ترتيب عثمانی دې ددې وجه نه قرآن په شيعه گانو باندې حجت نه شی کيدلې

د زړه د راز معلومولو عجيبه اصول (قاعده کليه)

دا امر تجربې او مشاهدې سره ثابت دې چه د نشې ، جنون يا د خوب وغيره په بې هوشن کښې د زړه خبرې په ژبه باندې راځي ، بعضې د نفسياتو نه واقف خلق دهغه اصرلو په ذريعې سره د زړه راز معلوموي ، څوک داسې خبره اوکړې چه اوريدلو والا په جذبه کښې راتللو سره بې هوشه شي او مغبوط الحواس کيدلو سره د زړه خبره رااوباسي .

چه کله د مولانا عبدالشکور صاحب لکهنوي «النجم» رجوم للشياطين جوړيدلو سره د قرآن په دښمنانو باندې ماتوونکې حملې اوکړې او هغوی باندې ئې د تقيه تلبیس لره خاورې کولو سره دهغوی اصل تصویر لره ښکاره کړو نوپورته شو اود «النجم» د دفاع دپاره ئې د مستقل تصانیفو نه علاوه تقريباً پنځوس رسالې جاري کړې ، مگر د «النجم» د راکت په وړاندې هغه بيت العنکبوت نه زياتې حصارې نه شوې او لږ لږ وخت نه پس يويل پسې ټولې ختمې شوې ، په هغه رسالو کښې يو هفته وار «درنجف» د سيالکوټ نه جاري کړئ شوې وو دهغې د اول اپريل ۳۲ء اشاعت کښې د شيعه گانو د علماؤ خصوصی ترجمان د عجاز حسن بدایونی مضمون شائع شوې وو ، مونږ دهغه مضمون رومبې هغه حصه پيش کوؤ چه په هغې سره به ناظرينو ته يقين اوشی چه اعجاز حسن صاحب هغه وخت د «النجم» سخت ضرب سره بې هوشه شوې وو دهغه بې هوشن په عالم کښې هغوی پټ راز لره ښکاره کړو .

د نظره دې نشی چه «النجم» څنگه چمکيدلې ستورې دې لکه دلی والا فلک د جرمنی چمکيدلې ستاره ، بس دومره فرق دې چه دهغې پانړو سره ويختان تورپړې اودهغې د وينې په چمک سره دعوامو د زړونو بينائی را پيدا کيږي

«النجم» د خرافاتو او مضراتو طومار دې او هغه يو بې ضرر خيز دې «النجم» پخپل نیز رفتار سره فساد خوروی او هغه پخپل چال سره کله کله دهوکه ورکوی ، د «النجم» رنگ د گرگت په شان بدلپړې رابدليږي او هغه د اول ورځې نه په نيله شيشه فلک کښې ضيabarدي ، د «النجم» نحوست د يوم نحس مستمرنه څه ډيرزيات دې چه دا ورځ په کال کښې يوځل کتل راپيښيږي اود «النجم» د وينې شعاگانې په هره مياشت کښې رنگ راوړی او مريخی اثر ښکاره کوی . او د «النجم» په تندې باندې دا آيت «وبالنجم هم يهتدون» داسې دې لکه د پير بې عمله په سرباندې

د شفاعت تاج ياد عالم با عمله په سر باندې د هدايت جبهه يا د خليفه پنچايت^۱ په بدن باندې د خلافت قصيص يا د جاهل احمق په کوپرې باندې د فضيلت دستار .

اي شيعه گانو ! عجيبه لطيفه ده چه هغه پخپله گمراه دې ليکن د هدايت جولن د هکوی . دهغوی مدير سراسر فاسق او بې دينه دې ليکن مونږ باندې خپل عيب لگوی . پخپله مؤمن بالقرآن نه دی او د هغه هم مشرب مگر خپله گناه زمونږ طرف ته منسوب کوی وړاندې تللو سره مدير «النجم» ته ليکي :

«مگر تاته حيا نه درځي او په اوبو کښې د وبيدلو سره نه مري چه قصه پاکه شی .» «د خپل د دروغو بکواس نه توبه او کړه»

اوس مونږ د هغه مغبوط الحواس تير شوؤ زهرو نه يو څو اقتباسات ذکر کوو :
«د رسول الله صلى الله عليه وسلم د رحلت نه پس د قرآن مرتب کيدل ديني بدعت او گرځيدلو ، بدعت پرستانو ! که چرته تاسو رښتيني ئي نو د قرآن موجوده صفحات د عهد رسول والا قرآن باندې منطبق کول گنې د خپلې باطلې دعوي نه توبه گار کيدل بيا کله هم د هغه قرآن د اصلي کيدلو دعوي نه کول»

«مستراالنجم ته په کومې خلې سره موجوده قرآن لره پوره قرآن بولې سره ددې نه چه اصلي قرآن کښې سورة احزاب د دوو سوو آيتونو وو . . .» «په دې سورت کښې د رجم آيت هم وو» . . . «او واورئ . د سورة توبې صرف يو حصه پاتې شوې ده ، باقي درې حصې غائبې شوي» . . . «د ډير افسوس خبره ده چه د قرآن د تواتر دعوي کولې کيږي مگر حال دادې چه د قرآن آيتونه ډير په مشکله سره ملاویدل . معلوميږي چه په هغه زمانه کښې صحابو کښې يو هم د پوره قرآن حافظ نه وو» ، «الغرض پوره قرآن موجود نه دې اونه دهغې دعوي صحيح ده»

«د قرآن نه پوره سورة - نورين - غائب شو» . . . «موجوده قرآن کښې دوه مکملې مسئلې يعنې «حقد وخلق» بلکل نشته دې . . .» «دا قرآن چه ستاسو په زعم ناقص کښې مکمل دې» که چرته د «انا له لعائنون» په ذريعې سره د اصلي او غير مجموع قرآن د حفاظت وعده الله فرمايلې وه نو هغه چرته محفوظه پاتې شوه . . . پس که چرته عهد رسول والا قرآن غير مخلوق دې چه مجموع او مجلد نه وو نو د هغه وجود د زمکې د مخ نه غائب دې ، او که چرته دا قرآن مراد دې نو

۱ - د خليفه نه مراد حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه دے ، او پنچايت نه مراد د انصارو او مهاجرينو هغه تاريخي اجتماع ده چه هغې باندې دنيايې اسلام ناز کوی او کوم کښې چه د حضرت ابوبکر رضی الله عنه انتخاب په عمل کښې راغلو . دا اجتماع د اقوام عالم په جمهوري ژوند کښې د جمهوريت د اولې نښې درجه لری .

ددې ترتيب کونکې جناب عثمان رضى الله تعالى عنه دې بيا څنگه قديم کيدلې شې « د حضرت ابوبکر صدیق رضى الله عنه قرآن غلط ثابت شو چه دهغه هريو آيت د دوو عادلو گواهانو سره ليکلې شوې وو . په هغې کښې فضول خبرې ثابتيدلو سره عدل صحابه او ايمان صحابه سره د حضرت ابوبکر رضى الله عنه د ايمان هم رخصت او شو چه دوى ټولو په ټولو غلط قرآن باندې ايمان لرلو » مگر تاسو حضرت عثمان رضى الله عنه ، ايجاد بنده او فرمائيلو ، اوس اووايه اصلې قرآن چرته محفوظه پاتې شو » .. د آيتونو بې ترتيبې او گورۍ .

« دويم آيت بلکل بې ربط مقام کښې ليکلې شوې دې چه هغې لره د آيت تظهير او د ازواج نبې په تذکره کښې ور داخل کړئ شوې دې . . . او واورئ د دولسمې سپارې په څوارلسمې رکوع کښې د طوفان نوح قصه په عجيب عنوان کښې ليکلې شوې ده چه دهغې نه د جامع قرآن د جهالت طوفان راسرگنده کيږي . ولي ميا عبد الشکور رښتيا وئيل هم دا ترتيب مطابق د لوح محفوظ دې آيا هم دا بې څنگه ترتيب توقيفي دې ؟ آيا هم ددې روڼد ترتيب د حفاظت وعده الله فرمائيلې ده . آيا هم په دې ترتيب باندې ستاسو او د جامع القرآن ايمان دې آيا دې اقتباساتو لره د کتلو نه پس به هم سيده ساده مسلمان د شيعه په کور کښې يا د هغوى د وئيلو بنودلو سلسله کتلو سره په دې دهوکه کښې راتللې شې چه شيعه په قرآن باندې ايمان لري ؟

د حضرت مفتي صاحب د يو شيعه مجتهد سره مناظره

اود مجتهد صاحب تيښته

يو ځل شيعه مجتهد په تقرير کښې د عامې مناظرې چيلنج ورکړو چه څوک هم غواړي څما مقابلې ته دې راشي . د سنده يو مقام ته زه رااوغوختلې شوم چه يو شيعه عالم باربار وئيلو سره د مناظرې چيلنج ورکوي ما او وئيل چه ماته تجربه ده چه کله هم زه څم هغه خلق مناظرې ته تيار نه وي ، خواه مخواه څما وخت به ضائع کيږي ، هغوى او وئيل چه په دې کښې د اهل سنتو سپکوالې دې . نو زه تيار شوم ، کتابونه راخستلو سره د مناظرې ځاى ته اور سيدلم ، د خلقو لويه مجمع وه . خبره هم هغه راوتله چه ما په شروع کښې وئيلې وه هغه شيعه مناظرې ته تيار نه شو او عذر ئې دا بيان کړو چه په دې سره فتنه فساد خوريږي نو ما او وئيل چه تاسو چيلنج ولې ورکړو ؟ ليکن هرکله چه هغه په يو صورت کښې هم تيار نه شو نو ما او وئيل چه يقيناً رښتيا دې او وئيل چه په دې فتنه فساد خوريږي مگر دا چه صلح ده په دې باندې قائميدل پکار دى داسې نه وي چه نن صلح وي او سبا ميدان خالى کتلو سره بيا چيلنج شروع کړي ، ددې وجه نه زه د پائيدارې صلح يو څو صورتونه پيش کوم تاسو چه په هغې کښې کوم صورت خوښوي دهغې انتخاب اوکړه

د صلح رومنی طریقه

د صلح بنیاد دې په دې باندې کیځودلې شی چه د چا په قبضه کښې مراکز دی هغه مذهب لره دې واخستلې شی خواه مغواه دخپلې یوې نیمې خفتې جمات جدا جوړول صحیح نه دی مرکزونو لره فیصل « فیصله کوونکی» مقررول پکار دی

رومېني مرکز الله تعالی

د شیعه گانو په نزد د ټولو نه لوی عبادت دادې چه دا عقیده اولرئ چه د الله نه غلطی کیږی . زه یو لفظ هم دخپل طرف نه نه وایم . کتاب راوښکلو سره مې ورته اوښودل . د اصول کافی روایت دې . ((ما عظم الله تعالی مثل المدام)) (اصول کافی ص ۳۰) دویم روایت ((ما عظم الله تعالی مثل المدام)) (اصول کافی ص ۳۰) دریم روایت ((سمعنا الرضا علیه السلام قال ما عظم الله نبیا قط الا بعصره الحمران یقر الله بالمدام)) (اصول کافی ص ۳۰)

د بداء معنی دهغوی په نزد داده چه الله تعالی یو کار اوکړی روستو بیا افسوس کوی چه غلطی اوشوه «نعوذ بالله منه» . د مسلمانانو عقیده داده چه د الله تعالی د هرې غلطۍ نه پاک دې او ستاسو په نزد د الله نه غلطی کیدلې شی بلکه کیږی راکیږی نو بس داسې اوگنړئ چه معاذالله د شیعه گانو په پیدا کولو کښې د الله تعالی نه غلطی اوشوه . بهرحال دا مرکز د مسلمانانو سره دې

دویم مرکز رسول الله صلی الله علیه وسلم

رسول معصوم وی هغه د چا د دېاؤ یا د ویرې نه یو کار نه کوی دا زمونږه عقیده ده او د شیعه گانو عقیده داده چه رسول هم تقیه کوی ((لادین لمن لا تقیه له)) (اصول کافی ص ۳۰) . ((لا ایمان لمن لا تقیه له)) (اصول کافی ص ۳۰) نبی او رسول هم چه ترخو پورې د دروغو او د هوکې نه کار وانخلي هغه ایماندار نه شی کیدلې ، نعوذ بالله منه

درېم مرکز د حضور صلی الله علیه وسلم اولاد

د رسول الله صلی الله علیه وسلم په اولاد کښې حضرت حسین رضی الله عنه ته خصوصیت حاصل دې او حضرت حسین د شیعه په مذهب کښې العیاذ بالله ډیر لوی منحوس دې ، نقل کفر کفر نباشد . اوکه نه نو ژبه دې وئیلو ته نه تیارېږی . د شیعه گانو په کتابونو کښې دی چه جبرئیل امین رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغلو اود حضرت حسین بشارت ئې ورته ورکړو او وې وئیل چه هغه به شهید کیږی . نو دوی اوفرمائیل ماته داسې نوسی نه دې پکار چه شهید وی بیا دویم خطی جبرئیل علیه السلام راغلو او هم داثې ورته اووئیل نو دوی اوفرمائیل چه ماته داسې نوسی نه دی

پکار . بیا دریم خلی جبرئیل راعلو او وی رئیل چه هغه اودهغه اولاد لره به الله تعالی امامان جوړوی نوهله دوی صلی الله علیه وسلم راضی شو بیا دوی صلی الله علیه وسلم حضرت فاطمی رضی الله عنها ته کسان استولوسره بشارت ورکړو . هغې اووئیل چه داسې خوئ نه دې پکار چه شهید وی . حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه امام به وی نوبیا هم حضرت فاطمه رضی الله عنه په مات زړه سره راضی شوه گویا چه د شهادت نحوست امامت سره هم لرې نه شو . ددې نه پس دا آیت نازل شو « جعلته امه کرها ووضعتہ کرها » حالانکه د قرآن کریم د آیت مطلب دادې چه اولاد نه د مور شکریه ویستل پکار دی ځکه چه هغې په څومره تکلیفونو سره هغه زیږولې دې او دا خلق هغه په فاطمه او حسین باندې چسپان کوی ، بیا دا خلق وائی چه امام چونکه عالم الغیب وی ددې وجه نه حضرت حسین ته پته اولگیدله چه دهغه مور هغه لره نه غوختلو نو هغوی انتقام واخستلو اودهغې د شودو ځکلونه نې انکار اوکړو . حضور صلی الله علیه وسلم به تشریف راوړو او خپله کټه گوته به نې دهغه په خله کښې کیځودله اوهغه به روله او په هغې سره به مړېدلو . اوگورئ څنگه مور او خوئ کښې عداوت ښکړه کوی . دې واقعې لره شیعه شاعر داسې نظم کړې ده

شعر

د دې تیری بشارت تین بار	بائے رے صبر مظلومی تری
بکر بھی تیری ولادت ناگوار	گرچه راضی ہو چکی تھیں فاطمہ
امہ کرھا کی آیت افکار	کرتی ہے اس رمز کو قرآن میں
دودھ اس ماں کا نہ چوسا زہار	تکون بھی غیرت کا ایسا جوش تھا

څلورم مرکز حرمین شریفین دا زمونږ په قبضه کښي دي

پنځم مرکز قرآن مجید دا هم مسلمانانو سره دې شیعه خود دده د صحت قائل نه دي

د صحتي دویمه طریقه

د صحتي دویم صورت دادې چه د نمبر طریقه اختیار کړئ شی یعنی د څه مودې دپاره ټول سنیان جوړ شی او څه موده ټول شیعه گان وی . دې دپاره چه اتفاق او اتحاد وی . وړاندې به په دې کسې اختلاف راپېښېږي چه رومین شیعه گان جوړ شی یا سنیان ، ددې فیصله داسې اوکړئ چه چا سره قانون فی الحال موجود دې نوهغه مذهب دې فی الحال واخستلې شی . زمونږه قانون قرآن او

حدیث موجود دی اود شیعه قرآن امام مهدی سره په غار کښې دې چه د اوبس د زنگونو برابر غمت او اویا گزه اوږد دې هغه خو دلته موجود نه دې ، چه دکوم مذهب د سره قانون نشته دې هغې لره به اخستلو سره څنگه کار چلیږی نو ددې وجه نه فی الحال ټول شیعه مسلمانان جوړشې چه کله هم امام مهدی ستاسو کتاب راوړی نوموړې ټول به هغه سره شو ، تاسو مونږ نه ددې په باره کښې معاهده واخلئ او دې لیکئ او بیا ئې رجستری هم اوکړئ

درېمه طریقه

که چرته د صلح دا طریقی منظوره نه وی نو آسانه خبره داده چه شیعه اصلی شیعه جوړشې نو ټولې جهگړې به پخپله ختمې شی . ځکه چه د شیعه گانو په مذهب کښې دا احکام دی
(۱) توري جامې اغوستل حرام دی ، عبارت یی لاندې پیش کولې شی :

(الف) قال امیر المؤمنین علیه السلام فیما علم اصحابه لا تلبسوا السواد فانه لباس فرعون کان رسول الله من الله علیه یکره لباس السواد الا فی ثلثة العیامة والافسوالکساء (من لا یحضره الفقیه الجزء الاول ص ۳۰)
ترجمه حضرت علی رضی الله عنه خپلو صحابو ته تعلیم ورکولو سره او فرمائیل چه توري کپړې مه اچوئ ځکه چه دا د فرعون لباس دی ، حضور صلی الله علیه وسلم به د پگړی ، موزې او خادر نه سوا په نور لباس کښې تور رنگ لره بد گڼلو

(ب) سئل الصادق علیه السلام عن الصلوة فی القلنسوة السوداء فقال لا تعجل فیها فانه لباس اهل العار
(من لا یحضره الفقیه الجزء الاول ص ۳۱)

ترجمه . جعفر صادق نه پوښتنه اوشوه چه په توره توپښ باندې مونځ کول څنگه دی ؟ وی فرمائیل په دې باندې دې مونځ اونه کړئ شی ځکه چه دا د جهنمیانو لباس دی «ایضاً»

(ج) روی اسماعیل بن مسلم عن الصادق علیه السلام انه قال اوص الله تعالى الی نبی من ابنائه قل للمؤمنین لا تلبسوا لباس اعدائ ولا یطعموا مطاعهم اعدائ ولا یسلکوا مسالك اعدائ فیکونوا اعدائ فاما بس السوداء للعلیة فلا اثم فیہ ، (من لا یحضره الفقیه ص ۳۲ ج)

ترجمه جعفر صادق وائی چه الله تعالی په یو نبی باندې وحی نازله کړه چه مومنانو ته او وایه چه ځما د دښمنانو لباس دې نه اچوی . دهغوی خوراک دې نه خوری او د هغوی په لاره دې نه ځی . که چرته هغوی داسې اوکړی نو ځما دښمنان به جوړ شی . البته د تقیه په طور باندې توري جامې اچولو کښې څه حرج نشته دې «ایضاً»

(د) فقد روی عن حذیفة بن منصور انه قال کتب عبدی صلی الله علیه وسلم بالعبودية فان الله رسول الی

العباس الخليفة يدعوا للدعا بمطر احد وجهيه اسود والآخر ابيض فلبسه ثم قال عليه السلام اما الى الله
وانا اعلم انه لباس اهل النار، (من لا يحضره الفقيه ص ٣٠ ج ١)

ترجمه - حيره کنبی د خلیفه العباس قاصد امام جعفر صادق لره غوختلو دپاره راغلو دوی د
باران نه د بچ کیدلو یو داسې کپره ر اوغوختله چه دهغې یو طرف تور او بل طرف سپین وو امام
جعفر هغه اغوستلو سره او فرمائیل زه دا قصداً اغوندم چه دا د دوزخیانو لباس دی «ایضاً»
(٢) ماتم کول د کافرانو کار دی .

(الف) من ابی عبد الله قال ان الصبر والجماد مستبقان الى اليوم من فباته الهلاک وهو صبور وان الجزع والهملاک
يستبقان الى الکافر فباته الهلاک وهو جزع قال قلعه له ما الجزع قال اهد الجزع المراح بالویل والحویل
ولطم الوجه والصدر وجز الشعر من الخواص (فروع کافی ص ٣٠ ج ١)

ترجمه - جعفر صادق وائی چه صبر او مصیبت مؤمن ته راخی ، چنانچه مؤمن باندي آفت راخی
نوهغه صبرکوی ، او هم داسې جزع او مصیبت کافر ته راخی ، چنانچه کافر ته آفت راخی نوهغه
جزع جزع کول شروع کړی د امام جعفر نه چه پوښتنه او کړئ شوه چه جزع څه ده نو وی فرمائیل
اشدترین جزع داده چه چغې پورې او وهلې شی ، مخ او سینه د شيعه گانو په شان ، او وهلې شی
او د تندي ويختان او شوکولې شی ،

(ب) من قام العوذة فقد ترک الصبر واخلق غیر طریقه (فروع کافی ص ٣٨ ج ١)

ترجمه - چاچه د ماتم مجلس قائم کړو نوهغه صبر لره پریخودلو سره بله لاره اختیارکړه ، (فروع
کافی ، ص ٢٢٨ ج ٢)

(٣) سنی امام پسي په رومېني صف کنبی د مونځ کولو دومره ثواب دي څومره چه رسول الله
صلی الله علیه وسلم پسي مونځ کولو کنبی .

من صل معهما في الصف الاول كن صل خلف رسول الله صل الله عليه وسلم (من لا يحضره الفقيه باب
الجماعة)

ترجمه - چاچه اهل سنتو سره صف اول کنبی مونځ او کړو هغه داسې دي لکه چه رسول الله صلی
الله علیه وسلم پسي ئې مونځ او کړو .

(٤) مناظره کول حرام دی ځکه چه دا د تقیې خلاف ده او د تقیې نه کولو والا ایمان باقی نه دي .
«د دې حوالې وړاندې وئیلې شوې دي» .

(٥) پیره ساتل او بریشونه پریکول واجب دی

دا ټول کارونه کول شروع کړئ نو آیا څه اختلاف باقی پاتې کیدلی شی ، د شيعه په مذهب

کښې تقیه فرض ده تاسو تقیه کولو سره سنیان جوړ شئ نو ټولې جهگړې به ختمې شي . د شيعه په کتابونو کښې د صحابو د مدحي ^{۱۱} روايتونه موجود دي . او نهج البلاغه کښې د حضرت علي رضي الله عنه څه ډيرې خطبې منقول دي چه په هغې کښې هغوی د شيخینو رضي الله عنهما مدح کړې ده ددې وجه نه تاسو هم د صحابو د مدحي جلسې کوئ ، بيا چه کله تاسو خلق ټول شيعه جوړ شئ نو امام مهدي به د غار نه رااوځي ، ځکه چه د شيعه گانو په کتابونو کښې ليکلی دی چه هرکله درې سوه ديارلس شيعه گان ^{۱۲} د زمکې په سر باندې موجود شي نو امام مهدي به د غار نه بهر رااوځي .

تاسو شيعه گان نه جوړیږئ او امام مهدي رااوځي نه ، هغه لره په ناحقه تاسو پخپلو کړو سره په غار کښې ديکه کړې دي ، پخپل امام باندې څومره ظلم کوئ ، همدارنگه ستاسو خالص شيعه نه جوړیدلو سره څومره لوی فساد روان دي ، دنيا گمراهې طرف ته روانه ده ، تاسو شيعه جوړ شئ نو امام مهدي به رااوځي او ټولې جهگړې به ختمې شي

حاضرینو ته خطاب

نورڅه نه خو ستاسو دلته کم از کم درې څلورسوه شيعه گان موجود دي تاسو ټول دلته عزم کولو سره پاڅه شيعه جوړ شئ نو فيصله به او شي امام مهدي به راشي ، که چرته تاسو سره د دومره شمير نه صرف درې سوه ديارلس شيعه گان هم نه شئ راوستلې نومعلومه شوه چه د شيعيت مدعيان ټول مناققان دي چنانچه ستاسو په کتابونو کښې د حضرت علي رضي الله عنه او د نورو ائمودا فيصله ^{۱۳} موجود ده چه زمونږ ټول شيعه گان منافقان او مرتد دي ، د شيعه گانو علماؤ ددې امورو هيڅ جواب رانه کړو او د مناظرې مجلس ختم شو . الله تعالی دې زمونږ د ټولو حفاظت اوکړی او صراط مستقيم باندې دې مونږ قائم او دائم اوساتي آمين

«د دې رسالې ضميمه د «احسن الفتاوي» په تمه کښې ده»

۱ - د دې حوالې په عنوان «د شيعه گانو په کتابونو کښې د شيخینو او د نورو صحابو رضي الله عنهم تعريف» کښې تيرې شوی دی ،

۲ - اگر د اهل بیت (شيعه) سرحد و سيزه (۳۳) کسی بیت اجتماع رسد امام ظاہر محمد (سالی باب ۵ ص ۳۶ ج ۲)

۳ - دا حوالې د عنوان «آيا شيعه گان مسلمانان دي» لاندې تيرې شوی دی . ۱۲ منه

وَأَرْسَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ يُبَيِّنُ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

د انکار حدیث فتنه

د حدیث په حجت باندې یو مفصل بحث

سوال :- نن سبا د انکار حدیث فتنه ورځ په ورځ په ترقی باندې روانه ده ، دهغې ختمول او عوامو لره د فتنو نه محفوظه ساتل د وخت د علماؤ فریضه ده ، لهذا استدعا ده چه حجیه الحدیث سره متعلق تفصیلی بحث فرمائیلو سره عندالله ماجور وعند الناس مشکور شو ، «والله لا یضیع اجر المحسنین»

الجواب ومنه الصدق والصواب

بسم الله الرحمن الرحيم

يا رب صل وسلم دائماً ابداً على حبیبک محمد والکلی کلهم

مصطفی رسال خویش را که دین همه اوست اگر باز زنده تمام یو بسی ست

عبدالله چکرالوی د ټولو نه رومبې د انکار حدیث فتنه سرگنده کولوسره د مسلمانان عالم زړونولره ئې مجروح کړه مگر دا فتنه په یوڅو ورځو کښې ختمه شوه ، حافظ اسلم جیراج پوری دوباره دې فتنې لره راسرگنده کړه او مرشوی اور لره ئې دوباره بلولوسره د عاشقان رسالت په زخمونو باندې مالګه اودروله او اوس غلام احمد پرویز بتالوی نگران رساله «طلوع اسلام» دهغه بل شوی اور تولیت قبلولوسره د رسول سره دښمنی باندې ملا وتړله او ولې نه چه هرکله قادیان او بتاله هم په یو ضلع کښې واقع دی ، بلکه بتاله دتحصیل کیدلو په وجه قادیان باندې یو قسم مرکزی فوقیت لری ، په دې لحاظ سره که چرته غلام احمد بتالری غلام احمد قادیانی نه د رسول په دښمنی کښې یو دوه درجې پورته اوخیژی نو څه بعیده نه ده ، د احمد صلی الله علیه وسلم هغه نامې جامې والا غلامانو د مشهورې مقولې مطابق «برعکس نهندنام زنگی کافور» د سیدالکونین صلی الله علیه وسلم په خلاف په دنیا کښې د بغاوت جنده «بیرغ» اوچته کړه ، د رسول سره دښمنی د پرویز «علیه ماعلیه» په عادت کښې پرته ده او دا امتیازی شان دهغه د منحوس نوم اثر دې هغه سیاه بخت کسری چه هغه د سیدالکونین صلی الله علیه وسلم نرم مبارک د کاغذ په راغونډولو سره شلولې وه ، هغه ته هم پرویز وئیلې کیدلو پرویز «علیه ماعلیه» ته معلومیدل پکار دی چه د کسری پرویز رسول دښمنی په شان ناقابل معافی جرم کښې نه صرف تاج اونخت بیلودلو بلکه ټول خاندان ئې تباہ اوبرباد شو ، دا خو د دنیا معامله ده چه دارجزاء نه ده

«وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ» هغه ورځ لرې نه ده چه دهغي متعلق ارشاد دي «وَيَوْمَ نَبْطِئُ الظَّالِمِينَ فَمَا يَكُونُ لَهُمْ أَنْ يَنْتَصِفُوا أَمْ يَكُونُ لَهُمُ الْكَفَّةُ مَعَ الْأَمْثِلَةِ سَيِّئًا» (۲۷، ۲۵) يعنى په هغه ورځ به ظالمان «د حسرت د وجه نه، خپل لاسونه کټکولوسره خورې او وائى به چه ارمان نيولې مې وې رسول سره لار يعنې د رسول اطاعت مې کړې وې

د څوارلسمې صدۍ پرويز ته هم دخپلو بدو کړو د سزا نه ويره پکار ده. «فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُفَالِحُونَ عَنْ أَمْثَلِهِمْ إِنَّهُ أُنْزِلَ بِهِمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» (خسر الدنيا والاخرة)

پرويز امين الدين صاحب روزنامه تسنيم لاهور. ۲۰ مارچ ۵۷. کښې تحرير فرمائى -. دا نوې فتنه د لاهور د ادارې ثقافت اسلاميه زيراهتمام د سرکارى امداد په مټو باندې روانه ده دا هم هغه اداره ده چه دهغي ذکر وړاندو ورځو کښې قومى اسمبلۍ کښې زمونږ د ملک وزير تعليم کړې وه اودهغي نه پس د مغربى پاکستان په بوديجه کښې دهغي دپاره د پنځوس زرو روپو د امداد انتظام هم ذکر شوې دي.

مفسد څوک دي ؟

موجوده فضا کښې چه هريو سرې يو داسې ضرورى او اهم مضمون باندې قلم اوچتوى چه د نفسانيت د خواهشاتو خلاف وى يا په هغې کښې ديوناپاکې فتنې د داخلولو کوشش کړئ شوې وى او د يو دښمن اسلام د بدعنوانيانو عادى وى نو بلا امتياز حق اوباطل هغه ته مفسد او مفتن وائى . د غور او فکر خبره داده چه که چرته يو سرې ديو څوارلسو کالو د مشهور ادارې رکښت قبول کړى دهغه ادارې ارکان سابقه په علم ، عملى جدوجهد او اخلاص کښې يوشان وى چه دهغي د شپې او ورځې په کوششو نو سره دهغي ادارې نوم څلورسوه افاقى عالم کښې روښانه شوې وى اوس دا جديد رکن اووائى چه د ادارې سابقه ارکان ټول په ټوله جاهل او د قوانينو نه ناواقفه وو يا په هغوى کښې اخلاص نه وو ، يا ټول په ټوله خائن وو يا په هغوى کښې عملى اقدام نه وو . هغه ټول قوانين چه هغې باندې څو رلسو کالو پورې عمل کيدلو سراسر غلط دى زه هغې لره د قبلولو دپاره تيار نه يم ، اداره کښې قانون هغه جارى وى چه زه جوړ کړم اودهغې فلاح هم په دې کښې ده چه زه اووايم . فکر صائب صرف هم هغه دي چه خدا په دماغو کښې راشى او نظريه صرف هم هغه صحيح ده چه زه پيش کړم نو ايا داسې رکن د ادارې خيرخواه دي يا بدخواه ؟ او مصلح دي يا مفسد ؟ د ادارې په ارکان سابقه کښې که چرته يو رکن هغه جديد روشن خيال لره پوهه کړى اود هغه د خرافاتو جواب ورکړى نو ايا دهغه فعل لره به فتنې او فساد سره نهمرگولې سى يا امن او اصلاح سره ؟ بعينه هم دامثال د غلام احمد پرويزى هم دي . د حضور صلى الله عليه وسلم د زمانې

نه ترنته پورې د دين مدار هم په دوو څيزونو وو ، كتاب الله او سنت رسول صلى الله عليه وسلم ، هم دې دوو ستنو باندې د دين عمارت ولاړ دې ، خلفائي راشدين او صحابه كرام ، تابعين ، تبع تابعين ، ائمه كرام ، محدثين ، فقهاي صوفيه او د تمام عالم اسلام علماء سنت نبويه لره دين كښې حجت منلوسره راروان دى ، مگر د غلام احمد پريوز خيال دې چه اوس امت مسلمه ته د قرآن هغه تفسير او تعبير قبلول پكار دى چه هغې باندې خدا د نوم چاپ لگولې شوې وى ، خدا د تفسير ، تعبير او تشرېح نه سزا چه څه دى هغه ملازم دې ، عجمى سزى دې ، جهل او نادانى ده ، اوسه پورې قرآن لره صحيح طور باندې پوهه چرته شوې ده ، لوى لوى علماء حديث اوفقه كښې اينختى دى بلكه د قرآن خلاف سازش كوى دا عجمى سازش د فتاده ، حسن ، مجاهد او عكرمه په شان مفسرينو قرآن كښې سند قبلولو ، ما دهغه ټولو مفسرينو على الرغم عبدالله چكرالوى ، سر سيد احمد خان او اسلم جيراچ نه فيض حاصل كړې دې ، لهذا د قرآن تفسير هغه معتبر دې چه زه كوم ، قرآن لره دهغه عجمى سازشونو نه نجات وركولو اود مظلوميت نه خلاصولو والا راشئ ، په منډه راشئ او خدا نه گير چاپيره جمع شئ ، تفسير ابن كثير ، بياضاوى ، ابن جرير او اتقان پانړې پانړې كړئ ، معارف القرآن اوواڼې د الله د آيتونو صحيح مفهوم هم په هغې كښې ملاويدهلى شى

پريوز ليكي چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم سنت او احاديث په دين كښې حجت نه دې ، د رسول الله صلى الله عليه وسلم اقوالو لره رواج وركولوسره چه په دين كښې حجت گرځولې شوې دې دا په اصل كښې د قرآن خلاف يو عجمى سازش دې پريوز گستاخ چه كومو نفوس قدسيه طرف ته عجمى سازش لره منسوب كړې دې دا هغه پاك روحونه دى چه هغوى لره د لوى نه لوى دجابر او ظالم حاكمانو ظلم د حق وينا نه بند نه كړئ شو چاچه كورې او خوړې او مصيبتونه ئې تير كړه ، د دار په تختو باندې زورنده شو ، د حق اوچتولو دپاره ئې د تورو لاندې او د توپونو په گولو كښې خپل خانونه قربان كړه ، هيڅ ويرې هغوى لره مرعوبه نه كړه اونه يو لوى نه لوى طمعې اود دنيا لالچ تابع كړه ، شعر:

تل نه سكته تھے ج میدان میں اڑ جاتے تھے پاؤں شہرہاں کے بھی میدان سے اُکھڑ جاتے تھے
 تجھ سے سرکش ہوا گولی تو بگڑ جاتے تھے تیغ تو کیا چیز ہے ہم سب توپ سے لڑ جاتے تھے
 نقش توجہ کا ہر دل پہ بنھایا ہم نے زیرِ خنجر بھی یہ پیغام سنایا ہم نے

دا داسې نفوس قدسيه وو چه د هغوى په عبادت باندې فرېستو ته فخر وو چه د هغوى لمنې د ملائكو دپاره مصلې جوړيدلې شوې چه د هغوى د پاكد امنئ قسم خوړلې كيدلې شو چه د هغوى بدنونه ټوله شپه د بسترونه به جدا وو ، هغوى به د ماسخوتن په اودس سره د سحر مونځ كولو او خشيت الهي د هغوى نه د دنيا ټول خوندونه ختم كړى وو ، څوك سرې چه هغه پاكو روحونو ته د

قرآن خلاف عجمی سازشونو کولو والاوانی . که چرته دهغوی د تحریرونو د وجه نه د عالم اسلام اود عاشقان رسول صلی الله علیه وسلم غیرت په جوش کښې راشی نود فتنې او فساد او بدامنن ذمه داری به په چاباندې عائد کیږی ؟

نایاک عزائم

د رسول صلی الله علیه وسلم د دښمنانو مقصد صرف انکار حدیث پورې محدود نه دی بلکه دا خلق (علیهم ماعلیهم) د اسلام ټول نظام لره مشکوک کولو سره د هرامراونهی نه ازادیدل غواړی . د مونځ د پنځو وختونو ، د رکعتونو شمیر و د فرائضو او واجباتو تفصیل ، د د روژې او مونځ مفصل احکام ، د حج مناسک ، قربانۍ ، بیع او شراء ، کورنی امور ، ازدواجی معاملات اود معاشرې قوانین ددې ټولو امورو تفصیل هم د حدیث نه ثابت دی . قرآن کښې د هرڅیز بیان اجمالاً دی چه دهغې تشریح او تفصیل په حدیثو کښې دی ، پرویز (علیه ماعلیه) هغه ټولو تفصیلاتو او پوره نظام لره یوشان بدلول غواړی ، باقی پاتې شو قرآن نو په هغې کښې هم خپل خانی تفسیر کولو سره حقیقی مطالب او مراد الهی لره ختمول غواړی ، دا خلق اهل قرآن بللې کیږی او په ظاهره د قرآن په تائید کښې مضامین هم لیکي لیکن حقیقت کښې هغوی د نستونړی مار جوړیدلو سره د قرآن مفهوم لره فنا کړې دی ، هم دا نه بلکه د قرآن حقانیت لره مشکوک کوی ، صحابه ، تابعین ، محدثین او فقهاء د پرویز گستاخ په قول د قرآن خلاف سازش کولو والا اود قرآن دښمنان وو نو هم دهغوی د اسلاکو په لاسونو سره مونږ پورې د رارسیدلی قرآن په صداقت باندې څنگه اعتماد کولی کیږی ؟

گندگی نه پټیږی

مشهوره ده چه گندگی نه پټیږی ، ځکه چه هم دهغې بدبونی دهغې شیطانی کوی په همدې مناسبت د منکرین حدیث د تحریرونو یوڅو جملې لاندې ذکر کیږی -

- (۱) منکرین حدیث د جدید اسلام بانیان دی رساله طلوع اسلام ص ۱۶ اگست دسمبر ۱۹۵۲ .
- (۲) بالکل ښکاره ده چه الله او رسول نه مراد «مرکزی حکومت» دی «معارف القرآن ص ۲۵۴ ج ۴»
- (۳) دین د قیام صلوٰة حکم ورکړې وو . مذهب کښې دا څیز د مونځ کولو مرادف جوړشو پرویز ، طلوع اسلام ص ۴۶ ، جون ۱۹۵۰ .
- (۴) مرکزی ملت ته به په هغې کښې «د مونځ په جزئیاتو کښې» د بدلولو حق وی پرویز ، طلوع اسلام ص ۴۷ ، جون ۱۹۵۰ .
- (۵) خدا دی خو صرف دومره ده چه فرض صرف دوه مرنځونه دی چه دهغې وختونه هم دوه

- دی ، باقی تول نوافل دی ، (عباد الله اختر ، طلوع اسلام ص ۵۸ اگست ۱۹۵۰ء)
- (۶) بیان سبب مسلمانان دوه مونځونه کولوسره ولې مسلمانان نه شي پاتې کیدلې (لاهوتی طلوع اسلام ص ۱۲۱ اگست ۱۹۵۰ء)
- (۷) مذهب کښې مونځ ، روژه ، صدقه ، خیرات د داسې خوشامدانه مسلک : یعنی د منافقانه ژوند خوشامدانه مسلک) مظاهرجوړیږي (پرویز ، طلوع اسلام جنوری ، فروری ص ۱۰۸ - ۱۹۵۰ء)
- (۸) حج یو بین المللی کانفرنس دې او د حج د قربانی مقصد بین المللی کانفرنس کښې شرکت کولو دپاره د خوراک خکاک سامان ورکول دی ، مکه معظمه کښې د حج نه سو د اختر د قربانی څه ثبوت نشته دې وغیره ، (رساله قربانی از اداره طلوع اسلام)
- (۹) د اختر په ورځ دولسو بجو پورې د لسو کروړو روپو قومی سرمایه ضائع کیږي او د لس کروړه هرکال ضائع کیږي ، (رساله قربانی)
- (۱۰) د اختر په ورځ دولسو بجو پورې د قوم بې شمیره روپې په ولو کښې بهیږي ، (اداره طلوع اسلام ص ۱ ستمبر ۱۹۵۰ء)
- (۱۱) روایات (احادیث نبویه) محض تاریخ دې (پرویز طلوع اسلام جولائی ص ۴۹ ، جولائی ۱۹۵۰ء)
- (۱۲) الغرض د حدیث صحیح مقام د دینی تاریخ وغیره دې ، په دې سره تاریخی فائدې حاصلولې شي ، لیکن د دینی حجت په طور باندې نه شي پیش کیدلې (اسلم جیراچپوری ، طلوع اسلام ، ص ۷۳ نومبر ۱۹۵۰ء)
- (۱۳) حدیثونه ظنی دی (مقدمه اول) د ظن پیروی د قرآن په رڼا سره منع ده (مقدمه دوم) د حدیث د نتیجې پیروی د قرآن په رڼا سره منع ده (اسلم جیراچپوری ، طلوع اسلام ص ۷۵ جولائی ۱۹۵۰ء)
- (۱۴) په خلاف دهغه ، نه حدیث باندې زموږ ایمان دې نه په هغې باندې د ایمان راوړلو مونږ ته حکم کړی شوی دې (اسلم جیراچپوری ، طلوع اسلام ص ۱۷ دسمبر ۱۹۵۰ء)
- (۱۵) د حدیثو پوره سلسله یو عجمی سازش وو او کوم ته چه شریعت وئیلې کیږي هغه د بادشاهانو پنداکړه دې (پرویز ، طلوع اسلام ص ۱۷ اکتوبر ۱۹۵۲ء)
- (۱۶) صرف مرداره ، بهیدونکې وینه ، خنزیر او د غیر الله نوم طرف ته منسوب څیزونه حرام دی . ددې نه علاوه نور څه حرام نه دی بلکه محمد صبیح ایدو کیت لیکي چه د مذکوره څلورو څیزونو

نه علاوه باقی د هر خیز خوږل فرض دی د خوراک نه انکار کول گناه اود الله د حکم معصیت دي .
(طلوع اسلام جون ۱۹۵۲ء)

يعني د سپی ، خر ، گیدې ، پيشو ، مېږې حتی چه د متيازو او د غټ اودس ماتې وغيره خوراک فرض دي ، د دې نه ښکارېږي چه منکرين حديث د الله د حکم د معصیت نه د بېچ کيدلو دپاره فرض او ثواب گټلوسره شپه او ورځ مذکوره خیزونه په مزې مزې سره خوري ، سود الله تعالی وجوهم .

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د لمني پریښودونکی خلک به

گوتې مروړی

د اکتوبر ۱۹۵۲ء رساله طلوع اسلام نه معلومېږي چه د پرویز (عليه ماعليه) پنشن زمانه نژدې ده او هغه ته دومره پنشن ملاویدلې شي چه هغه به د معاش د طرف نه بې فکره شي اوس خو هغه ته يو څو دوستان هم په لاس راغلي دي . لهذا پرویز (عليه ماعليه) اوس هغه مشن «انکار حديث» لره پوره تنظیم سره د چلولو اراده کړې ده

لهذا مونږ پرویز (عليه ماعليه) نه خبردارې ورکوو چه که چرته ستاسو هم دا عزائم او ارادې دي نو بسم الله مونږ هغه چیلنج لره قبلو ، د حضور صلی الله علیه وسلم په نوم باندې خان قربانولو او د سرور کائنات په سنتو او اسوة حسنه باندې خان قربانولو والا د الله په فضل سره اوس هم ژوندی دي او قیامته پورې به ژوندی وي ، زموږ د لاسونو نه به د رسول الله صلی الله علیه وسلم د لمني پریښودونکی خلک مغلوبه کولې کیږي ، د رسالت په لار کښې رکاوټ پیدا کولو والا به د یو نوک سره چلولې کیږي ، د رسول د دښمنی حوصلې ساتلو والا ډلې به ټکړې ټکړې کړلې شي اود رسول په لاره کښې ازغی خورولو والا د څوارلسمې صدی ابله بې د خپلو بدکاریانو نتیجه هم په دنیا کښې تیروي ، د پاکستان دستور ساز اسمبلن قرارداد مقاصدو کښې د کتاب الله سره چه د سنتو لفظ هم شریک کړې دي ، په هغې باندې پرویز (عليه ماعليه) ډیر خفه دي . متواتر چغې سوري وهی او فریاد کوی چه قرارداد د مقاصد نه دي سنت نبوی صلی الله علیه وسلم لره حذف کولو سره صرف کتاب الله لره دي باقی اوساتلې شي . دا درنده په پاکستان کښې د یو ډیروني فتنې دروازه خلاصول غواړي او حکومت ته مشوره ورکوی چه د دین اصل الاصول اود مسلمانانو اجماعی عقیدې لره په یوځای ختمه کړي شي ، مونږ ته یقین دي چه د پاکستان ارباب حل او عقد په وړاندې به داسې مفسدانه آوازونه بې فائدې تابسیږي . که چرته بالفرض والمعال دستور ساز اسمبلن قرارداد مقاصد نه سنت نبویه لره حذف کړو نو په کومه ورځ چه د الله دي نه کړي ، دا اعلان کیږي ، هغه ورځ به د پاکستان په تاریخ کښې ډیره سخته ورځ وي ، دا خبري په هغه مملکت کښې نه شي چلیدلې چه د کتاب او سنت په نوم باندې وجود کښې راغلی وي .

مسلمانان هغه متاع بهي بها لره په يو قيمت باندې هم نه شي پريخودلې ، زمونږه د تحرير د اندازې نه به يو صاحب ته هم د سختې شکايت نه وي ځکه چه دا منکرين حديث حقيقت گڼي منکرين اسلام دي ، دا د کفر او ايمان سوال دي مونږ په هغوی باندې ذره قدرې نرمي کول هم روا نه گڼو ، زمونږه او د هغوی جنگ دي او دهغې ابتدا مونږه نه ده کړې ، هغوی کړې ده ، هم هغوی د پرمېن فتنې اور بل کړې دي ، پس مونږ به هم هغه فتنې لره د ختمولو دپاره خپل ټول قوتونه صرف کوو ، د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم اسره حسنه زمونږ خان او ايمان دي ، د حضور صلی الله عليه وسلم دنوم اود کار د حفاظت دپاره خپل خان قربانول مونږ انتهائي سعادت گڼو ، شعر:

فان ابی ووالدق وعرهی لعرض محمد حکم وقاء

حق خو دادي چه داسې قسم ملحدانو لره په تورو وژلو سره هغوی ته دهغوی د کردار مزه ښودل پکار دی مگر د شريعت غراء د حفاظت اود امت مسلمه د امن په خاطر د قانون الهي مطابق د يو ملحد مړ کولو سره دهغه ناپاک وجود لره د دنيا نه فنا کول خو پريږده ، دلته خو د داسې قسم ملحدينو متعلق خبره کول او احتجاج کول هم ممنوع گرځولې شوې دي ، شعر

په دستور زباں بندي عجب ہے تیری محفل میں

یہاں تو بات کرے کو ترستی ہے زباں میری

په دنيا کښې ډير لوی احمقان پراته دي

پرويز (عليه ماعليه) دي خپلو عقيدتمندو باندې نه غاږه کيږي د عقيدتمندو جمع کيدل د حقانيت دليل نه دي ، په دي دنيا کښې يو داسې يوه موضوع نشته دي چه هغې باندې اجتماع نه وي شوي ، هر آواز باندې څه نه څه خلق جمع کيږي ، مونږه پاگلانو پسې د عقيدتمندو ټولگولو لره لاس ترلي کتلي دي ، هم زمونږ په کلی کښې يوسړي د يو هندو ددي وجه نه عقيدت مند دي چه هندو پاگل دي ، چه هرکله د قادياني مجنون (چه د مراق خپله اقرار کوي) پسې په زرگونو احمقان جمع کيدلې شي نو د بتالوی منکر اسلام د جهنمي لاندې که چرته يو څو بهي وقوفه يوځای شي نو څه تعجب دي ؟ په دنيا کښې د بي وقوفو کمي نشته دي دلته لوي نه لوي احمقان پراته دي

د خوفناکي فتنې په مقابلې کښې او درېږي

مونږ پورته ښکاره کړي دي چه د څوارلسمې صدې ابو لهب د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم سره د دښمني منصوبي لره جماعتی تنظيم سره چلول غواړي ، لهذا اے د شمع رسالت پروانو د سيد الکونين صلی الله عليه وسلم نوم اخستلو والو د محبوب د دو عالم د محبت او عشق د عویدارو

د شفیع المذنبین د شفاعت طلب گارو پاسی د دښمنان رسول د مقابلې دپاره اودریږی ، بې غیرته دې هغه سړي چه د حضور صلی الله علیه وسلم خلاف یو آواز واورى اودهغه حمیت بې چینه نه وی . بې ایمانه دې هغه کس چه د حضور صلی الله علیه وسلم د توهین کولو منصوبې پخپلو سترگو باندې گوری اودهغه په زړه کښی در اونه لگى . ملعون دې هغه مسلمان چه دهغه په مخامخ د حضور صلی الله علیه وسلم نوم او اسوه حیات لره ختمولې کیږی ، مگر دهغه په رگونو کښې وینه جوش نه وهی اود بدن ویختان یی اونه دریږی ، هر مسلمان باندې فرض دی چه دهغه خبیثې ونې اوباسلو دپاره تیار او کمر بسته شی ، هغه فتنې لره په نرمی سره ختمیدلې نه شی . دهغې د ختمولو دپاره پوره قوت استعمالول پکار دی ، هغه اهل ایمان چه د حضور صلی الله علیه وسلم اتباع لره عین ایمان گڼی دهغوی فرض دی چه تقریرونو ، تحریرونو ، عام محفلونو او صحبتونو کې هغه فتنې لرې ملاسته کړی او ناواقفه مسلمانانو لره دې د هغه بې دینۍ د سیلاب نه بچ کړی ، دا اختلاف د مسلمانانو مختلفو مسلکونو په مینځ کې د فروعی اختلاف په شان نه دی دا د ایمان او کفر اختلاف دی ، لهذا ټول جزئی اختلافاتو لره پریخودلو سره متحد محاذ قاتمول اود مسلمانانو ټولو جماعتونو لره په مقصد باندې جمع کیدلو سره دهغه فتنې مقابله کول فرض دی ددې نه پس مونږ حجیت حدیث باندې مختصراً یو څو دلائل پیش کوو ، حضرت حسان بن ثابت رضی الله عنه د دښمنان رسول په مقابله کېنې اودریدلو نو حضور صلی الله علیه وسلم به فرمائیس ((قل وجهل معك)) ددې وجه نه زه د دښمنان رسول په مقابله کېنې مضمون لیکلو په وخت هر لمحه انتهای سعادت او خوش نصیبی گڼم ، د آقائي نامدار صلی الله علیه وسلم د «فداء ابی و امی» مذكوره ارشاد گرامی چه کله مخې ته راشی نو په زړه کېنې هم هغه سرور محکم کیدل شروع شی چه د حضرت حسان رضی الله عنه په زړه کېنې کیدل ، دهغه خوند په وړاندې د دنیا ټول خوندونه بې فاندې او لوی نه لوی مصائب او رنج او غم ختمیږی ، هم دا صرف یو خدمت دی چه هغه زه اوثق الاعمال او ذریعه د نجات گڼم او هم دا هدیه دخپل آقا صلی الله علیه وسلم په بارگاه کېنې پیش کوم . شعر : گر قبول انحر زبے مرز و نمرز .

آیات ینات

(۱) «وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ مَكَرَهُ اللَّهُ إِلَّا وَتَحَاؤُنَ مِنَ اللَّهِ جُلُودًا رَشَوًا»

وحی لره د ارسال رسول په مقابله کېنې ذکر کول دال دی په دې خبره چه بغیر د ارسال نه هم وحی وی ، او هم دا حدیث دی

(۲) «وَمَا جَعَلْنَا الْفِتْنَةَ أَلًّی كُنْتُمْ عَلَيْهَا» په دې آیت سره معلومه شوه چه بیت المقدس طرف ته

استقبال حکم الهی وو ، حالانکه قرآن مجید کنبی دا حکم مذکور نه دی .

(۳) ﴿عَلَّمَ اللَّهُ أَكْثَرَكُمْ كُتُبًا فَتَنَّا نَوْتَ أَنْفُسَكُمْ﴾ سره معلومه شوه چه وړاندې د رمضان په شپه کنبی هم جماع کول حرام وو ، دا حرمت هم حدیث سره وو . قرآن کنبی ددې ذکر نشته .

(۴) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا إِلَيْكَ آيَاتِنَا لَعَلَّكَ تَفْهَمُ﴾ د احد په موقع باندې نازل شو چې په هغې کنبی مذکور دی چه په بدر کنبی الله تعالی د ملائکو د نازلیدلو وعده فرمائیلې وه . حالانکه قرآن کنبی د بدر په موقع باندې ددې قسم څه وعده مذکور نه ده . معلومه شوه چه د ملائکو د نازلیدلو وعده وحی غیر متلو سره وه چه حدیث دی .

(۵) قرآن کریم کنبی د وړاندینو انبیاء علیهم السلام حدیثونه مذکور دی چه د حدیث په حجیت باندې واضحه دلیل دی ، چه هرکله د وړاندینو انبیاء علیهم السلام حدیثونه دهغوی په امتونو باندې واجب الاتباع کیدل قرآن سره ثابت دی نو د نبی کریم صلی الله علیه وسلم حدیث مونږ باندې ولې واجب العمل نه دی ؟

(۶) قرآن کریم کنبی د حضرت ابراهیم علیه السلام د خوب واقعه مذکوره ده چه په هغې کنبی صریح دلیل دی چه د نبی خوب لیدل حجت او واجب العمل دی . حالانکه خوب لیدل وحی متلو نه ده . حضرت ابراهیم علیه السلام ته د ډیرو امیدونو نه پس آخر عمر کنبی الله تعالی فرزند ورکړو ، بیا هم حالت رضاع کنبی د ډیرمدې نازین خوئی لره په شاره زمکه کنبی پریخودلو سره د فراق صدمې برداشت کړې ، مگر د خلیل علیه السلام د مقام تسلیم او د رضا د امتحان یو سخت ترین مقام لا باقی وو . حضرت ابراهیم علیه السلام خوب لیدلو لره حکم الهی یقین کولو سره بغیر د څه تردد نه د تعصیل حکم دپاره نه صرف آماده کیږی بلکه لغت جگر لره د قربانو لوړ عمل هم نهایت تیزی سره شروع کوی ، د حضرت ابراهیم علیه السلام د نازین خوئی د ذبح اقدام کول او د اسماعیل علیه السلام د «افعل ما قوی» په خائی «افعل ما تؤمر» وئیل او د الله تعالی «قد صدقت الرؤیا ، وفدینه بذبح عظیم» ارشاد فرمائیل او هغه امتحان لره «بلاء هبین» سره تعبیر کول ، دا جمله امور ښکاره دلیل دی په دې خبره چه حضرت ابراهیم علیه السلام ته په خوب کنبی د ذبح ولد حکم شوی وو او هغه حکم واجب العمل هم وو .

(۷) قرآن کریم کنبی خائی په خائی ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ ارشاد دی ، که چرته د نبی قول او فعل قابل اعتبار نه دی نو د «اطيعوا الله» سره «واطيعوا الرسول» لفظ باربار ولې ذکر کړی شوی دی قرآن کریم کنبی ډیرو ځایونو کنبی باربار د اطاعت رسول تاکید کړی شوی دی او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په نافرمانی باندې وعید اورولې شوي دي

(۸) ﴿لَنْ نَنْزِعَهُمْ مِنْ قُلُوبِهِمْ قَدْ نَجَّيْنَاهُمْ إِلَى آلَافِ أَلْفٍ﴾ (۴۹ ، ۵۹) ترجمه که چرته تاسو یو ځیز کنبی جگر

او کړئ نو هغه الله او رسول ته حوالې کوي.

(۹) ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَرَزَقَهُمْ مِنْ غَدِيرِهِمْ وَبَارَكُ فِي ذَلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾

الکتاب والرحمة ﴿۳، ۱۲۴﴾

ترجمه: «یقیناً احسان کړی یې پلټتمالی په مؤمنانو باندې چه هر کله یې هم په هغوی کښې د هغوی د جنس نه یو داسې پیغمبر اولیږلو چه هغه، هغه خلقو ته د الله آیتونه وربښای او د هغه خلقو صفاتی کوي او هغوی ته د کتاب او د فهم خبرې ښایي»

(۱۰) ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا وَمِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَرَزَقِيكُمْ وَبَارَكُ فِي ذَلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾

وَرَزَقِيكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲، ۱۵۱﴾

ترجمه: څنگه چه مونږ ستاسو د جنس نه په تاسو کښې داسې رسول لرې اولیږلو چه تاسو ته زمونږ آیتونه درابښای او تاسو پاکوي او تاسو ته د کتاب اود فهم او د داسې علوقو حکیم درکوي چه دهغې نه تاسو ناواقفه وئ

(۱۱) ﴿رَبَّنَا وَأَعِزِّ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَبَارَكُ فِي ذَلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾ (۲، ۱۲۹)

ای زمونږه ربه! په هغوی کښې دهغوی د جنس نه یو داسې رسول لرې واستوه چه هغوی ته ستا آیتونه واوروي او هغوی ته د کتاب اود حکمت تعلیم ورکړي او هغوی پاک کړي.

(۱۲) ﴿مُرَّا لِي بَشَرًا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَرَزَقَهُمْ وَبَارَكُ فِي ذَلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾ (۲، ۲۳)

ترجمه: الله تعالی ناخوانده خلقو کښې دهغوی د جنس نه یو داسې رسول لرې اولیږلو چه هغوی ته د الله آیتونه وربښای او هغوی پاکوي او هغوی ته د آسمانی کتاب او د فهم تعلیم ورکوي

دا آیتونه د معنی او مفهوم لحاظ سره قطعی طور باندې محکم دي، چه دې کښې ښکاره دلالت دې چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کار د ډاگځانې د ډاگې په شان فقط رسول نه وی بلکه حضور صلی الله علیه وسلم د کتاب او حکمت معلم اود مسلمانانو دپاره مزکی هم وو، د تعلیم الکتاب فرض چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په ذمه باندې اولگولې شو نو دوی صلی الله علیه وسلم به هغه فرض لرې څنگه ادا کولو؟ آیا د قرآن طلبه صحابه رضی الله عنهم د دوی نه د یو آیت په باره کښې اړو څه پوښتنه نه کوله؟ او که چرته یې پوښتنه کوله نو آیا دوی دهغوی په جواب کښې هم د قرآن یو آیت پیش کولو؟ آیا دا طریقه د تعلیم قرین قیاس کیدلې شی چه یو معلم د یو کتاب تعلیم ورکړی نو طلبه تلاوت متن اود سماع نه سوا هډو د یوې خبرې پوښتنه اونه کړي، او که چرته څه پوښتنه او کړی نو استاد دهغې په جواب کښې هم د کتاب متن او وائی، خپل طرف نه هیڅ تشریح اونه کړی، د معلم فرض دی چه د کتاب د مجملاتو تفسیر او تشریح او کړی

اود طالبانو اعتراضاتو او شکوکو لره حل کړی ، د کتاب مفهوم او معنی باندې ښه پوهه کړی . پرویز وائی چه د قرآن د پوهې دپاره د حدیثو ضرورت نشته دي ، هریو سړې خپلو دماغو سره قرآن باندې پوهیدلې شی . مونږ پوښتنه کوو چه په قرآن کښې د صلو ، صوم ، حج او زکوة وغیره د تفاصیلو ذکر چرته دي ، او که چرته د قرآن د تفسیر کولو چاته حق نه دي نو تاسو معارف القرآن لیکلوسره د حماقت ثبوت ولې ورکړو ؟ د حضور صلی الله علیه وسلم تفسیر خو قابل قبول نه دي اود هغه گستاخ رسول تفسیر به قابل اعتباروی . حضور صلی الله علیه وسلم یقیناً خپل قول او فعل سره د قرآن تشریح فرمائیلې اود صحابو رضی الله عنهم د ژوند تزکیه به ئې کوله ، که چرته د حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل قابل اعتبار نه دي نو معلم الکتاب او مزکی څنگه شو ؟ او بیا د «**والحكمة**» عطف د مغایرت مقتضی دي ددې وجه نه مفسرینو د حکمت تفسیر حدیث سره کړې دي ، نیز «**ويعطكم مالم تكونوا تعلمون**» کښې تکریر عامل په دي باندې دال دي چه دا علوم د قرآن نه سوا دیوبل جنس دی ، هم دا حدیث دي ، حضور صلی الله علیه وسلم په چه د قرآن تشریح او تفصیل کولو هغه دخپل ذات طرف نه ، نه وو بلکه هغه به هم وحی او الهام کیدلو څنگه چه د آئنده آیت نه ښکاره دی

(۱۳) «**وَمَا يُلْقِیْ مِنَ الرُّوحِ اِلَّا قَوْلًا وَّحِیٍّ**» (۵۲ ، ۴) ، ترجمه تاسو د خپل نفسانی خواهشاتو نه خبرې نه کوئ ستاسو ارشاد خالص وحی ده .

(۱۴) «**فَلَوْحًا اِلَّا عَلَیْهِ مَا اَوْحَیْ**» (۵۳ ، ۱۰) ، ترجمه . الله تعالی پخپلو بندگانو باندې څه وحی نازل او فرمائیلې ، دي دواړو آیتونو سره معلومه شوه چه حدیث وحی ده

(۱۵) «**فَلَا وَرَیْكَ لَا یُفْثِنُ حَقُّ یُعْزَمُكَ فِیْمَا شَجَرَ یَنْهَیْ ثُمَّ لَا یُحْشَدُوا فِیْ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَیْتَ وَیُسَلِّمُوا تَسْلِیْمًا**» (۴ ، ۷۵) ، ترجمه . قسم دي ستا په رب باندې چه دا خلق هغه وخته پورې هیچرې مؤمنان نه شی کیدلې ترڅو پورې چه پخپلو اختلافاتو کښې تالره فصل جور نه کړی ، بیا ستا فیصلې نه زړه تنگی نه وی او په خوشحالی سره ئې قبوله کړی

(۱۶) «**لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِیْ رَسُوْلِیْ اٰیٰتٌ حَسَنَةٌ**» (۳۳ ، ۲۱) ، ترجمه ستاسو دپاره په رسول الله صلی الله علیه وسلم کښې بهترینه نمونه ده

الله تعالی خپلو احکامو لره په لفظونو کښې رااولیږی ، هغه پخپله مونږ کولو سره ، زکوة ورکولو سره . حج کولو سره او روزه نیولو سره اونه ښودل ، دي فریضې لره حضور صلی الله علیه وسلم عملی کړه . ددې وجه نه ئې او فرمائیل «**صلوا کما رایتمونی اصلی**» د الله تعالی ذات د ښځې ، بچو او شریک نه پاک دي ، نو حضور صلی الله علیه وسلم د ښځې سره حسن سلوک ، د ماشومانو تربیت ، د ملگرو او دښمنانو سره ښه سلوک کولو سره اوښودل ، د الله تعالی نازل کرده

احکامو لہ عملی کولو سرہ یونہی قائم کرہ ، غرض داچہ د حضور صلی اللہ علیہ وسلم ذات
گرامی قول او فعل او ذہنی او عمل سرہ د قرآن مفسر او معلم وو ، گویا چہ دوی و نیلی شوی قرآن وو
شعر . قاری نکر آئے نیی حقیقت میں نیی قرآن

(۱۷) ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ لَا وَمَنِ الْبَصِيرُ﴾ (۱۳، ۱۰۸) ، ترجمہ اووایہ چہ دا
لہا لارہ ، زہ اللہ طرف تہ راہلم پہ داسی حال کنہی چہ زہ او خما متبعین پہ دلیل باندی قائم دی
(۱۸) ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ (۳، ۳۱) ، ترجمہ اووایہ چہ کہ چرتہ تاسود اللہ
تعالی سرہ محبت لری نو خما اتباع او کریں .

(۱۹) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا يَطِيعُ مَا أَمَرَ اللَّهُ﴾ (۴، ۲۴) ، ترجمہ مونہہ ہر رسول خکہ
اولیہ لوی دی دپارہ چہ د اللہ پہ حکم سرہ دہنہ اطاعت او کری شی

(۲۰) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ (۳، ۵۰) ، ترجمہ : د اللہ نہ ویری پی او خما اطاعت کوئ

(۲۱) ﴿مَنْ طَاعَ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ (۴، ۸۰) ، ترجمہ . چاچہ د رسول اطاعت او کرو ہنہ د اللہ
اطاعت او کرو .

(۲۲) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاحَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۲۴، ۵۴) ، ترجمہ : کہ چرتہ د رسول اطاعت او کریں نو ہدایت بہ
اوہومین

(۲۳) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاحَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۰، ۹۰) ، ترجمہ خما اتباع او کریں او خما د حکم اطاعت او کریں
(۲۴، ۳۳، ۲۲) د اللہ اود رسول اطاعت او کریں

(۲۵) ﴿وَاطِيعِينَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ (۵۰، ۱۴) ، ترجمہ : کہ چرتہ تاسود اللہ اود رسول اطاعت او کریں
نو اللہ تعالی پہ ستاسو پہ عملونو کنہی ذرہ قدری کمی نہ کوئ .

(۲۶) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاحَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۸، ۲۴) ، ترجمہ : د اللہ اود رسول
صلی اللہ علیہ وسلم ، اطاعت کوئ ،

(۲۷) ﴿أَسْمِعُوا لَهُمْ قَوْلَهُمْ﴾ (۲، ۵۳) ، ترجمہ : ای زمونہ ربہ مونہہ ستا پہ نازل کریں شوی
احکامو باندی ایمان راورد او مونہہ د رسول صلی اللہ علیہ وسلم ، اتباع او کرہ

(۲۸) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاحَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۷، ۱۵۸) ، اووایہ چہ ای
خلفو زہ ستاسو تولو طرف تہ د اللہ ہمیریم .

(۲۹) ﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ خَشِيعًا﴾ (۲۱، ۱۰۷) ، ترجمہ مونہہ تہ رحمتہ
للعالمین جوہر لوسرہ اولیہ لہی

(۳۰) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا حَكَاةً لِلنَّاسِ بُشْرًا وَنَذِيرًا وَلَئِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (۲۸، ۳۳)

ترجمه مونږ ته د ټولې دنيا دپاره بشير او نذير جوړولو سره اوليېلې .

(۳۱) ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَئِنْ رَّسُولُ اللَّهِ وَفَاخِرَ الْبَشَرِ﴾ (۳۰، ۳۲) . ترجمه تاسود .

الله رسول شي او خاتم النبيين شي .

په دې څلورو وارو آيتونو كښې واضحه دليل دې چه ترقيامته پورې د حضور صلي الله عليه وسلم قول او فعل حجت دې . رحمت ، بشير او نذير هله كيدلې شي چه دوى مزكى دى او د دوى قول او فعل حجت دى

(۳۲) ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَذَكِّرْ بِالْآيَاتِ مَن قَبْلِكَ لَئِنْ كُنْتُمْ مِنَ السَّادِقِينَ﴾ (۱۹۵، ۲۲)

ترجمه قرآن تاباندې څكه نازل كړئ شو دې دپاره چه ته خلقو لره او ويره وې .

(۳۳) ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (۱۷۵، ۴) . ترجمه

رسولانو لره بشير او نذير جوړولو سره اوليېلې شو .

(۳۴) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِذِيهِ وَسِرَاجًا مُّبِينًا﴾ (۴۲، ۳۳)

ترجمه مونږ ته شاهد ، بشير او نذير ، الله طرف ته رابللو والا اوروښانه چراغ جوړولو سره اوليېلې

(۳۵) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ ذُرًّا مُّبِينًا﴾ (۱۷۴، ۴) . ترجمه اى خلقو

تاسو ته د الله د طرف نه دليل او ښكاره نور راغلي دي ،

(۳۶) ﴿قَدْ جَاءَكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ آيَاتٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ﴾ (۱۵، ۵) . ترجمه تاسو ته د الله د

طرف نه نور او ښكاره كتاب راغلي دي .

(۳۷) ﴿إِنَّا فَتَنَّا آلَافَ رُسُلَةٍ أَمَّا أَن يَكُونَ لَكُمُ الْفِتْنَةُ مِن أَمْرِهُم مِّن يَّمِينِ اللَّهِ وَرُسُلِهِ فَقَدْ خَلَّ صَقْلًا مُّبِينًا﴾

(۳۲، ۳۳) . ترجمه مؤمن سړى يا مؤمنه زڼانه ته دا اختيار نشته دې چه د الله او د رسول فيصلې

لره رد كړي چاچه د الله او د رسول نافرمانى او كړه هغه ښكاره په گمراهي كښې دي

(۳۸) ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ يُبَيِّنُ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (۴۴، ۲۲) . ترجمه مونږ په

تاساندي قرآن څكه نازل كړو دې دپاره چه ته خلقو دهغه تشرېح او كړئ ،

په دې آيت سره معلومه شوه چه د حضور صلي الله عليه وسلم منصب تبیین او تشریح ده ، د

ذکر نه مراد قرآن ، بیان نه حدیث او تفکر نه مراد اجتهاد او استنباط دي

(۳۹) ﴿فَقَرَأَ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا لِمَ نَزَّلْنَا إِلَکَ الْكِتَابَ قَدِ احْتَسَبْتُمْ مَقْعَدَ تَحَوُّلِکُمْ وَرُسُلَکَ وَتَشِیْعَ الرُّسُلِ﴾ (۲۴، ۱۴)

ترجمه د قیامت په ورځ کافران وائی چه ای ربه چه مونږ ته دې څه مهلت ملاؤ شی نو مونږ به ستاوستا د رسول اطاعت او کړو .

۴۰. ﴿قَالُوا كَذِبُوا بِالَّذِينَ قَالُوا لَهُمْ أَنُفِيسِهِمْ فَبَعَثَ اللَّهُ مُوسَىٰ بِطَبَقٍ مِّنْ حَبِّ الْوَلَدِ﴾ (۲۳، ۲۴)، ترجمه د رسولانو نافرمانانو ته د دنیاوی او اخروی عذاب نه ویریدل پکار دی

۴۱. ﴿وَيَوْمَ يُنْفَخُ الْأَفْكَالُ مَن يَدْنُو يَكُونُ يَدْنِي الْفَلَتُ نَحْ الرَّسُولِ سَبِيحًا﴾ (۲۵، ۲۷)، ترجمه په هغه ورځ به ظالمان د حسرت د وجه نه خپل لاسونو کتکولو سره خوری او وائی به چه کاش مونږ د رسول اتباع کړې وې

۴۲. ﴿يَوْمَ يَدْعُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصْعَقُوا الرَّسُولُ أَتُوْنَهُمُ الْأَوَّلَ﴾ (۴، ۴۲)، ترجمه د قیامت په ورځ به د رسول نافرمان تمناکوی چه کاش خاورې شو،

۴۳. ﴿يَوْمَ تَقُفُّ أَرْبَعُ أَعْيُنٌ عَلَىٰ الرَّسُولِ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَتَأَلَوْنَ﴾ (۳۳، ۳۴)، ترجمه دوزخیان به وائی چه کاش مونږ د الله او د رسول اتباع کړې وې .
مونږ پرویز ته بطور خیر خواهی مشوره ورکوؤ چه دهغه عذاب و رسوائی نه وړاندې د رسول د دښمنی نه توبه گار کیدلو سره د اسلام په دائره کښې داخل شه .

۴۴. ﴿قُلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (۲۹، ۳۰)، د ترجمه داسې خلقو سره جنگ او کړنې چه الله او آخرت باندې ایمان نه لری او د الله اود رسول حرام کرده څیزونو لره حرام نه گنی .

ددې آیت د حکم مطابق حکومت اسلامیه باندې فرض دی چه دقتال په ذریعې سره د پرویز بیخ کنی او کړی یعنې د مونده دې اوباسی .

۴۵. ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْفَاحِشَاتِ﴾ (۷، ۱۵۷)، ترجمه رسول پاکیزه څیزونو لره حلال او خبیث څیزونو لره حرامه وی

۴۶. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا مَلَكَتْهُمُ اللَّهُ ذُرِّيَّتُهُمُ﴾ (۹، ۵۹)، ترجمه که چرته دا خلق د الله ود رسول په ورکړو شوؤ څیزونو باندې راضی شوې وې نو دوی دپاره به بهتره وې .

۴۷. ﴿وَيُرِيدُونَ أَن يُقَرَّبُوا بِآلِهِمْ﴾ (۴، ۱۵۰)، ترجمه کافران د الله اود رسول په اطاعت کښې فرق کول غواړی .

۴۸. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا مَنَاسِكَكُمْ وَلَقَدْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الَّتِي لَا تَحْمِلُ أَسْفِلَ الْأَرْضِ﴾ (۲، ۴۹)، ترجمه که چرته تاسو د رسول په آواز باندې خپلو آوازونه

اوچتوی نو ستاسو اعمال به ضائع شی .

حافظ ابن قیم وائی چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم آواز باندی دخیلو آوازونو اوچتول چه هرکله د اعمالو د بربادیدلو باعث دی نود رسول الله صلی الله علیه وسلم د حکم په مقابله کنبی خپلی رائي لره مقدم ساتل د اعمالو د تباهن سبب ضرور وی

(۴۹) ﴿الَّذِي أَتَىٰ أَهْلَهُ بِالتَّوْبَةِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ (۲، ۳۳)، ترجمه . نبی د مؤمنانو سره پخپله دهغوی د نفس نه هم زیات تعلق لری

(۵۰) ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بِهِ الْآيَاتُ مِمَّا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ نَبِيٍّ مُؤْتَاهٍ سَفَا﴾ (۱۰۵، ۴)، ترجمه . مونږه سفا طرف ته قرآن ددې وجه نه نازل کړو چه ته په خلقو کنبی حکم الھی سره فیصله اوکړی

(۵۱) ﴿يَوْمَ مَأْتِكُمُ الرُّسُلُ فَخُذُوا مِمَّا تَنْهَكُمُ عَنْهُ فَأَنْتُمْ عَرَاهُ﴾ (۷، ۵۹)، ترجمه . د رسول د حکم اطاعت کوئ او د کرم خیز نه چه رسول مو بندوی دهغې نه بند شئ .

اسلم جیراچپوری وائی . « ما اتکم الرسول فخذوه الخ » مال غنیمت سره خاص دی د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث او هدايات په دې کنبی شامل نه دی او په دلیل کنبی یوه د خدا خبره ذکرکوی چه حدیثونه چونکه اقوال دی ددې وجه نه په هغې باندې د ایتاء لفظ اطلاق نه شی کیدلې . دا نتیجه ده د رسول د دښمنی چه پخپله په قرآن کنبی تحریف کول شروع کړی ، قرآن مجید کنبی کتاب ، حکمت ، علم ، فضل ، رحمت ، عذاب وغیره باندې د ایتاء اطلاق کړی شوی دی . لکه . ﴿مَاتَنِي الْكِتَابُ وَجَعَلَنِي يَتِيمًا - وَمَاتَنِي رَحْمَةُ رَبِّكَ مِنْ هِنْدِيهِ - فَلَمَّا مَاتُوا مَرَقَهُمْ - فَطَاعِهِمْ مَدَانًا وَنَطَاقُونَ

الْقَارِ - وَمَاتَنِي لِحُكْمِ سَيِّدِي - مَا لَيْتَا لَقَيْنَا لِحُكْمَهُ - وَمَاتَنِي مِنْ لَدُنَّا وَلَمَّا﴾

د رسول سره د دښمنی په جرم کنبی عقل او فهم خو مسخ شوی وو . اوس یې حافظه هم دیوالی را وتله ، بلکه سترگو ئې هم کار پریخودلو . قرآن کنبی څه لس شل کرته نه بلکه باربار دیو ځایونو کنبی د کتاب ، علم او حکمت متعلق د ایتاء لفظ راغلی دی ، مگر د مهارت قرآنی د مدعیانو بصیرت سره سره بصارت هم مسخ شوی دی ، او هغه ورځ هم څه لري نه ده چه د دښمنان رسول په ژبه باندې به د « رب لم حشوتنی اعمی وقد گنت بصیراً » (ای الله زه دې روند ولی پاسولم حالانکه زه خو روند نه ووم ، وړد وی ، فرض محال که چرته د « ما اتکم الرسول » مال غنیمت سره مخصوص کیدل تسلیم هم کړې شی نو مونږ پوښتنه کوو چه هرکله د مال غنیمت په باره کنبی د حضور صلی الله علیه قول او فعل تاسو هم حجت منئ نو په نورو امورو کنبی د دوی صلی الله علیه وسلم اسوة حسنه ولی قابل د اعتبار نه ده ؟ مابه الفرق څه خیز دی

د رسول الله صلى الله عليه وسلم احاديث

د حديث د حجيت اثبات په خپله د حديث نه كيدلې نه شي ، لهذا لاندېني احاديث د مؤيدانو د باب نه دي . منكرين حديث د تاريخ نه استدلال كوي ، و حديث خو په وجه د تنقيد او تنقيح د اسنادو وغيره د تاريخ نه په خود رجو سره قوي دي . د حديثو د حجيت د اثبات دپاره درې قسمه دلائل قطعي دي چه په هغې كښې قرآني آيتونه پورته ذكرشو اود اجماع اود عقلي سليم بيان به د حديثونو پس به راځي

(۱) عن انس بن مالك رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يؤمن احدكم حتى اكون

احب اليه من ولدك ووالدك والناس اجمعين، (رواه الشيخان)

ترجمه : «حضور صلى الله عليه وسلم او فرماييل يرسرې هم هغه وخته پورې مؤمن نه شي كيدلې ترڅو پورې چه دهغه څما سره دخپل اولاد ، اودخپل مورپلار او د ټولو خلقو نه زيات محبت نه وي» ، نو محبت مستلزم دي د محبوب اطاعت لره ، شعر :

تعصى الرسول والناس تظهر حبه هذا لعبرى في الفعل بديع
لو كان حيك صادقا لاطعته ان المحب لمن يحب مطيع

(۲) عن ابى امامة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم في عطية يوم حجة الوداع ،

ايها الناس انه لا نبي بعدي ولا امة بعدكم فاعبدوا ربكم وصلوا بحسبكم وصوموا شهركم واحوا زكوة اموالكم طيبة بها انفسكم واطيعوا ولا قواموركم تدعوا اجنة ربكم (مسند امام احمد)

ترجمه : حضور صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه اى خلقو څما نه پس بل نبي نشته او ستاسو نه پس بل امت نشته دي . تاسو دخپل رب عبادت كوئ او پنځه وخته مونځونه ، د رمضان روژې او په قراخه زړه سره زكوة ادا كوئ اود مسلمان حكام اطاعت كوئ نو ستاسو دپاره جنت دي ،

(۳) عن ابى هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل امتي يدعون الى الجنة الا من

اني قالوا يا رسول الله ومن ياتي قال من اطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد ابي، (رواه البخاري)

ترجمه : حضور صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه څما ټول امت به په جنت كښې داخلېږي مگر څوك چه انكار او كړي . صحابو رضي الله عنهم عرض او كړو چه انكار به څوك كوي . نو دوى صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه چا څما اطاعت او كړو هغه به جنت ته داخلېږي او چا چه څما نافرمانى او كړه هغه انكار او كړو .

(۴) عن انس رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا بني ان قدوتك ان تصبح ومسي

وليس في قلبك غش لاحد فاعل ثم قال يا بني وذلك من سنتي ومن احب سنتي فقد احبني ومن احبني كان معي في الجنة (رواه الترمذي)

ترجمه - حضور صلی اللہ علیہ وسلم حضرت انس رضی اللہ عنہ ته او فرمائیل چه حتی الامکان د چا سره بغض مه ساته بیا نی او فرمائیل چه دا خما سنت دی چا چه خما سنتو لره محبوب کره هغه زه محبوب کرم او چا چه خما سره محبت اولرلو هغه به جنت کنبی خما سره وی .

(۸) عن عبد الله بن عمر رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يؤمن احدكم حتى يكون هواه تبعاً لما جئت به (مسح السنة)

ترجمه - حضور صلی اللہ علیہ وسلم او فرمائیل یو سرې هم هغه وخت پورې مؤمن نه شی کیدلې ترڅو پورې چه د هغه خواهشات خما د بنودلی شوی احکامو تابع نه شی .

(۹) عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين (ابوداؤد)

ترجمه - رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرمائیل چه تاسو خما او د خلفائې راشدينو طريقې لره لازم ونیسئ

(۱۰) ولو تركتم سنة نبيكم لضللتم (مسند احمد بن حنبل ودارمي)

ترجمه - که چرته د نبی لاره پریردئ نو گمراه به شی

(۱۱) وجوب اتباع النبي صلى الله عليه وسلم في المروءات من القرآن (مسند احمد بن حنبل ودارمي)

ترجمه - کوم حکم چه په قرآن کنبې مذکور نه وی په هغې کنبې د رسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع فرض ده

(۱۲) ملازمة الرجل للكتاب والسنة (موطأ امام مالك بن مواله مفتاح)

ترجمه - قرآن او حدیثو باندې عمل کول فرض دی

(۱۳) أئمة الحائض عن السنة (دارمي بمواله مفتاح)

ترجمه - د حدیث نه اعراض کولو والا سخت گنهگار دي .

(۱۴) كان جبريل يازل على النبي صلى الله عليه وسلم بالسنة كما يازل عليه بالقران (دارمي بمواله مفتاح)

ترجمه - حضور صلی اللہ علیہ وسلم باندې چه به څنگه جبرئیل قرآن نازلولو هم هغه شان حدیث به نی هم د الله د طرف نه نازلولو

(۱۵) السنة قاضية على القرآن (دارمي بمواله مفتاح)

ترجمه - حدیث د قرآن تفسیر او تشریح ده

(٦) ملعون القارلسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم (ترمذي بمواله مفتاح)

ترجمه حديث لره پريشودونكي ملعون دي .

(٧) عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تمسك بسنني بعد فساد

امني فله اجر مائة شهيد (يحيى)

ترجمه رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه كوم سري د فتنې په زمانه كښې خما
ستو لره مضبوط او نيول دهغه دپاره د سلو شهيدانو ثواب دي

(٨) عن ابي سعيد الخدري رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اكل طيبها وعمل في

سنة دخل الجنة الخ (ترمذي)

ترجمه رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه حلال خوړلو والا او حديث باندي عمل
كولو والا به جنت ته ځي

(٩) عن ابي رافع رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا الفين احدكم معكاً على

اريكته ياتيه الامر من امرى مما امرت به ونهيت عنه فيقول لا ادرى ما وجدنا في كتاب الله اتبعناه (ابوداؤد
وترمذي)

ترجمه حضور صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه بعضې خلق به داسې هم پيدا كيږي چه د مال
او دولت په نشه كښې به مغروره كيږي هغوي وړاندي كه چرته يو حديث بيان كړې شي نو د حديث
انكار به كوي او وائي به چه مونږ خو صرف قرآن لره منلو والا يو

(١٠) الاوان ما حرم رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو مفل ما حرم الله (دارمي بمواله مفتاح كنوز السنة)

ترجمه كومو څيزونو لره چه په حديثو كښې حرام كړئ شوي دي هم هغسې حرام دي لكه چه
هغه څيزونه چه دهغې حرمت په قرآن سره ثابت دي .

(١١) عن المقدام بن معديكرب رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الا اني اوتيت

القرآن ومغله معه الا يوشك رجل هيهان على اريكته يقول عليكم بهذا القرآن فما وجدتم فيه من حلال

فاحلوه وما وجدتم فيه من حرام فحرّموه وان ما حرم رسول الله صلى الله عليه وسلم كما حرم الله الا لا يعمل

لكم الخمار الا اهل ولا كل ذي دلب من السباح الخ (رواه ابو داؤد والدارمي وابن ماجه)

ترجمه حضور صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه ما باندي د قرآن نه علاوه نور هم څه ډير
احكام نازل كړئ شوي دي . بعضې خلق به د مال او دولت د وجه نه په غرور كښې وي او وائي به چه
مونږه د قرآن نه سوا حديثو لره نه تسليمؤ . حالانكه رسول الله صلى الله عليه وسلم چه د كومو

خیزونو حرمت لره په حدیث کښې بیان فرمائیلې دې هم هغسې حرام دی څنگه چه هغه خیزونه چه دهغې حرمت په قرآن کښې مذکور دې لکه خر او هر درنده حرام دې ، « حالانکه دهغې حرمت په قرآن کښې ذکر نه دې »

(۲) عن العرباض بن سارية رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم **لَقَالَ أَحِبُّوا كَرَمَ مَعَكُمْ عَلَى أَرِيكَةِ يَظُنُّ أَنَّ لَهُ لَمْ يَمْرُ مَشِيئاً إِلَّا مَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ** **الْأَوَّلِ** وَلِلَّهِ قَدَامَرِيسٌ وَوَعْلٌ وَبَهِيمٌ عَنْ أَشْيَاءِ أَهْلِ الْمَعْلِ الْقُرْآنِ **أَوْ أَكْثَرِ الْخ** (رواكاو داؤد)

ترجمه رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرمائیل چه بعضې خلق به د مال او دولت په غرور کښې واټی چه حرام صرف هم هغه خیزونه دی دکومو حرمت چه په قرآن کښې بیان کړی شوې دې دوی صلى الله عليه وسلم او فرمائیل خبردار په الله قسم بلاشبه ما ډیر د داسې او امر واونواهی تبلیغ کړې دې چه د قرآن په اندازه بلکه دهغې نه هم زیات دی

دا آخری دوه حدیثونه چونکه د انکار حدیث د خبیثې ونې جرړه او ښکله ، ددې وجه نه دښمنان رسول الله صلى الله عليه وسلم په هغې باندې اعتراض او کړو چه دا حدیثونه موضوعی دی او دلیل نه دا بیان کړې دې چه قرآن خو معجز دې اودهغه مثال راوړلو نه جن او انس وغیره عاجز دی نو احادیث د قرآن مثل څنگه کیدلې شی ، د قرآن خلاف د عجمی سازشونو لاندې احادیثو لره وضع کولو سره د قرآن مثل گرځولې شوی دی

جواب (۱) حدیث کښې مثل نه فضل ، فصاحت ، بلاغت او اعجاز کښې مماثلت مراد نه دې بلکه واجب الاتباع کیدلو کښې مثل فرمائیلې شوې دې ، یعنې د کتاب او سنت دواړو مثل ضروری دی ، او په هغې باندې عمل کول واجب دی

(۲) مثل نه مراد مثل فی الکمیت دې ، چنانچه په بل حدیث کښې د «او اکثر» لفظ په دې باندې واضح دلیل دې ، لغت کښې د شدت او ضعف لفظ د کیفیت دپاره او کثرت او قلت د کمیت دپاره راځی ، عرف او اصطلاح کښې هم داسې استعمال دی ، قرآن مجید کښې دی ﴿وَأُولَئِكَ يَلْمِزُكَ اللَّهُ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْتُرُوتِ مَنْ مَرَّ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا﴾ (۲۸ ، ۲۹) فوت سره د اشد او جمعا سره د اکثر لفظ دې ، غرض داچه لغت په عرف او د شریعت په اصطلاح کښې هر لحاظ سره د کثرت لفظ په کیفیت کښې نه بلکه په کمیت کښې استعمالیږی ، مگر رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د دښمنی د وجه نه عقل دومره کمزوری او ضعیف شوې دې چه د ښکاره حقیقت د پوهې نه قاصر دې

هم دغه شان غلام جیلانی برق لیکي چه د حضور صلی الله علیه وسلم یوې بی بی د حیض په

حالت کښې مونځ کولو او وینه به لاندې پریوتله ، برق دې حدیث بیانولوسره په دې باندې اعتراض کوی چه حائضه څنگه مونځ ادا کولې شی ، دا هم د برق په جهالت او نادانۍ باندې ښکاره دلیل دې ، د حضور صلی الله علیه وسلم دا بی بی چه هغې لره برق حائضه لیکلې ده دا حائضه نه وه بلکه له هغې نه د استحاضې وینه غورځیدله اود استحاضې په حالت کښې مونځ معاف نه دې ، دا خو بطور مثال مونځ بیان کړو ، او که نه نو د رسول الله د دښمنانو چه څومره اعتراضات په حدیثو باندې دی هغ ټول هم دغه شان په جهالت باندې بنا دی

د امت اجماع

د حضور صلی الله علیه وسلم زمانې نه واخله ترننه پورې امت مسلمه هره معامله کښې حدیث لره حجت گڼی ، صحابه رضی الله عنهم ، خلفائي اربعه ، تابعین ، تبع تابعین ، فقهاء ، ائمه ، محدثین ، صوفیاء او علماء د حضور صلی الله علیه وسلم اسوه حسنه لره د هدایت لاره گڼلو سره راروان دی اود حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل سره استدلال کولوسره راروان دی دهغې تفصیل به مونږ د «تدوین حدیث» په ضمن کښې لیکو

عقل سلیم

که چیرې دوی وائی چه د حدیثونو راویان د قرآن خلاف عجمی سازش کولو والا دی نو ددې وجه نه حدیث قابل قبول نه دی نو مونږ وایو چه قرآن هم دهغوی په واسطو سره مونږ پورې رارسیدلې دې ، پس قرآن څنگه قابل اعتبار کیدلې شی ؟ که چرته اورئیلې شی چه د قرآن په باره کښې د الله تعالی ارشاد دې ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ ، بې شک مونږ قرآن لره نازل کړو اوهم مونږ دهغه محافظ یو ، نو مونږ وایو چه په خپله ددې آیت په صداقت باندې څنگه اعتماد کولې کیږی ؟ ځکه چه دا خو هم د هغو خلکو په وساطت سره مونږ ته رارسیدلې دې چه په حدیث کښې وسائط دی

(۴) صحابه رضی الله عنهم او تابعین ومن بعدهم او ټول امت مسلمه چه حدیث لره حجت تسلیموی آیا په هغې کښې دهغوی نه اجتهادی غلطی شوې ده ، یا نې سره د پوهې نه داسې کول ؟ که چرته اجتهادی غلطی شوی وی یعنې حقیقت کښې حدیث قابل اعتبار نه وو مگر د اسلافو نه غلطی اوشوه چه دهغوی هغې لره قابل عمل گڼلو نو د غور کولو مقام دې چه د ټول امت متقدمین او متاخرین علماء او صلحاء ټول په ټوله اسلاف هم په دې اجتهادی غلطۍ کښې تړه یرو قرونو پورې مبتلا وو ؟ یو تن هم هغه غلطۍ لره محسوس نه کړه ؟ او که چرته اسلافو حدیث لره ناقابل اعتبار گڼل ، ددې باوجود سره د پوهې حدیثونه بیانولوسره د قرآن خلاف یی سازشونه کول نو په دې امت

کښې مؤمن څوک پاتې شو ؟ صحابه رضی الله عنهم ، تابعین ، تبع تابعین ، ائمه ، محدثین او ټول سلف صالحین رحمهم الله خو نعوذ بالله گستاخ او د قرآن مخالف وو ، آیا د مذهب اسلام څوارلس سوه کلن ژوند کښې رومېن مؤمن صرف هم پرویز (علیه ماعلیه) دې ؟ کوم دین چه څوارلسو کالو پورې صرف د مخالفینو په قبضه کښې وی او دومره مودې پورې دهغې څوک محافظ او قبلولو والا بالکل پیدا شوې نه وی نو داسې دین باندې څنگه اعتماد کیدلې شی ؟

(۳) دا امر د پوښتنې لائق دې چه الله تعالی قرآن مجید او سابقه آسمانی کتابونو لره د رسولانو په واسطې سره ولې نازل کړه ؟ که چرته الله تعالی هریو بشرته لیکلې شوې کتاب د رسول د واسطې نه بغیر رالیږلې وې نو د صریح معجزې کیدلو د وجه نه به زیات مؤثروو ، کافران پخپله ټولې طلب گار وو چه لیکلې شوې کتاب د الله تعالی د طرف نه په هغوی باندې نازل شی ، نو که چرته دا طریقه اختیار کړې شوې وې نو د دوی د وینا موافق کیدلو په وجه به زیات د هدایت سبب وې . مگر بیا هم دا طریقه اختیار نه کړې شوه بلکه د رسولانو په معرفت ئې کتابونه نازل او فرمائیل ، او رسول یې هم صرف په انسانانو کښې منتخب کړو ، کافرانو به ونیل چه د پیغام رالیږلو دپاره الله تعالی فرېښتې ولې را ونه لیږلې ، دې دپاره چه مونږ ته ددې احکامو منزل من الله کیدلو یقین اوشی ، الله تعالی ددې په جواب کښې فرمائی ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَلَّوْهُ وَجَلًا﴾ (۶) .

(۹) که چرته مونږ فرېښتو لره رسول جوړولو سره رالیږلې نو په انسانی صورت کښې به مو رالیږلې وو ﴿لَوْ كُنَّا فِي الْأَرْضِ لَكُنَّا مُّسْتَوْفَيْنَ لَوْلَا عَلَيْنَا مِنْ أَتَمِّهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا مُّؤْتِيًا﴾ (۱۷، ۹۵) .

یعنی که چرته په زمکه باندې فرېښتې اوسیدلې شوې نو مونږ به رسول هم فرېښتې رالیږلې .

غرض داچه سوال دادې چه د کتابونو د نازلیدلو دپاره رسولانو لره واسطه جوړولو او رسالت دپاره بالخصوص هم انسانانو لره منتخب کولو باندې دومره اصرار ولې اوکړئ شو ؟ ددې جواب په خپله کلام الله کښې موجود دې ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا يُطَاعُ بِمَا يَأْذِنُ اللَّهُ﴾ (۴، ۲۴) . یعنی الله چه څومره رسولان رالیږلې دی دهغوی د بعثت مقصود صرف داوو چه هغوی د فرامین خداوندی مطابق حکم ورکړی او پخپله د قوانین الهیه مطابق ژوند تیر کړی او نازل شوی احکامو لره عملی کولو سره د امت دپاره یو نمونه قائمه کړی دې دپاره چه امت دهغوی اتباع اوکړی . که چرته بلا واسطه په رسول احکام نازلیدلې اود هغې تفصیل او تشریح کولو والا او عملی جامه اچولو والا څوک نه راتللې نو خلقو به د آیتونو په مفهوم او معنی کښې اختلاف کولو او منشا لهی پیژندلو کښې به ئې غلطی کوله ، هغوی لره پوهولو والا به څوک نه وو ، دې ضرورت لره خو څه حده پورې فرېښتو هم پوره کولې شو ، مگر دهغوی متعلق به خلقو دا خیال کولو چه فرېښتې خو د قوت شهوانیه غضبیه نه پاکې دی او انسانی حواشجو او ضروریاتو نه مستغنی دی . ددې وجه

نه به د طهارت په احکامو کېنې انسان د فرېستو تقلید نه شو کولې ځکه چه انسان خپته لری د خوراک ځکاک ، د ډک او تش او او سحره ته د تلو محتاج دې . د شهوت او غضب قوت لری . د جذباتو ، داعیاتو ، امراضو او عوارضو شکار کېږی . د ښځې بچو په جنجال کېنې راگیرېږی ، ددې وجه نه د فرېستو اتباع د انسان به وس کېنې نشته دې . خلقو به وئیلې شو چه مونږه انسانی کمزوریانې لرلوسره د فرېستو د متقیانه ژوند تقلید څنگه او کړو ؟ ددې وجه نه ضروری وه چه یو انسان هم دهغوی جذباتو او عوارض انسانی سره زمکې ته راتلې . هغه ته هم هغه ټول معاملات مخې نه راتلې چه یو عام انسان ته مخې ته راځی دې دپاره چه هغه د قوانین الهیه مطابق ژوند تیرولسره ښودلې چه په کومه طریقه انسان د الله تعالی نازل کړې شوی قوانینو باندې عمل اوکړی ، قدم په قدم باندې ئې خلقو ته خپل قول او عمل سره هدايات ورکولې او هغوی ئې پوهولې چه انسان د ژوند مشکلو لارو نه څنگه بچ کیدلوسره په سیغه لاره باندې روانیدلې شی . غرض داچه لفظونو کېنې نازل شوو احکامو ته عملی جامه اچولوسره یی د امت دپاره اسوه حیات قائمو لې . بس هم دا وجه ده چه پخپله الله تعالی زمونږ دپاره صرف کتاب لره کافی اونه گڼلو . او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اسوه حسنه پیروی لره کتاب سره په مونږ باندې لازم کړه

ددې نه پس مونږ د دښمنان رسول الله صلی الله علیه وسلم د خرافاتو جواب طرف ته متوجه کیږو .

دوهینې اعتراض - دښمنان رسول وائی چه حدیث بالاتفاق ظنی دې او د ظن پیروی د قرآن په روسره منع ده . ﴿ وَمَا يَنْبَغُ أَكْثَرُهُ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يَأْتِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ﴾ (۱۰ ، ۳۲) ، ﴿ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخَرِّجُوهُ لَنَا إِنْ تَكْفُرُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُسُونَ ﴾ (۶ ، ۱۴۸) ، ﴿ وَإِنْ تَطَّلَعْتُمْ الْأَرْضَ يُعْجِلُوهَا مِنْ سَيْبِلِ السَّيْلِ إِنَّهُمْ لَا يَحْكُمُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُسُونَ ﴾ (۶ ، ۱۱۶) ، ﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْفُورًا ﴾ (۱۷ ، ۳۲)

نتیجه دارا وتله چه د حدیث پیروی د قرآن په روسره منع ده

جواب - د ظن لفظ په دریو معانیو کېنې استعمالیږی

(۱) اټکل یعنی بلا دلیل محض گمان او تخمین (۲) شواهدو او قرائنو سره ظن غالب (۳) ظن په معنی د نظری او استدلالی علم یقینی چه په دلیل او برهان قطعی سره حاصل شوی وی

په لاندینیو قرآنی آیتونو کېنې د ظن لفظ هم د علم یقینی په معنی دې . ﴿ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا نِجْمًا وَأَنَّهُمْ إِلَهِ وَجْهٌ ﴾ (۲ ، ۴۶) ، ﴿ قَالَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا آفَاقًا ﴾ (۲ ، ۲۴۹) ، ﴿ وَلَقَدْ كَذَّبْنَا فَسَّةً فَأَسْتَفْرَجَتْ وَحَرَّرَكُمَا وَأَنَابَ ﴾ (۳۸ ، ۲۴) ، ﴿ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْغَافِلُونَ ﴾ (۷۵ ، ۲۸) ، ﴿ لَا

يَكُنْ أُولَئِكَ أَنْتُمْ تُعَوِّلُونَ ﴿ ۸۳ 〉 (۵)

قرآن ظن په معنی د محض اتکل اود تخمین د پیروئ نه منع کړې ده . د احادیثو سلسله نعوذ بالله محض اتکل او تخمین نه ده . پس حادیثو ته د ظن معنی ثانی (ظن غالب) او معنی ثالث (علم یقینی استدلالی) په لحاظ سره ظنی وئیلې کیږی . ډیر احادیث د علم یقینی استدلالی فائده هم ورکوی

حافظ ابن حجر رحمه الله متوفی ۸۵۴ هجری. په شرح د نخبة الفكر کښې فرمائی:

وقد يقع فيها اى الى اعيان الاحاد المتقسمة الى مشهور وعزيز وغريب ما يفيد العلم العقلي بالقرائن على

المعيار (شرح نخبة الفكر)

علم یقینی استدلالی خو ظاهر دې چه راجب الاتباع دې . باقی پاتې شو هغه حدیثونه چه د ظن غالب فائده ورکوی . نو شریعت مطهره ظن غالب لره د یقین حکم ورکولو سره واجب الاتباع گرځولې دې . د شرعی یقین دپاره د ثقه عادل شهادت (چرته دیو ، چرته د دوو ، او چرته د زیاتو) کافی دې اگرچه هغه په احادیثو کښې موجود دې . په دې لحاظ سره احادیث ټول یقینی دی . ظنی ورته ددې وجه نه وئیلې کیږی چه مفید د علم یقینی استدلالی دې یا ددې وجه ته چه په اکثر احادیثو کښې عقلاً د خطا احتمال موجود دې شرعاً نه . غرض داچه احادیثو ته شرعاً ظنی ځکه وئیلې کیږی چه بعضې احادیث مفید د علم یقینی عقلی استدلالی دی . او اکثر احادیث مفید د ظن غالب دی . او دنیا کښې ظن غالب باندي د عمل کولو نه سوا څه چاره نشته دې . مونږ شپه او ورځ په خپلو ټولو معاملاتو کښې هم ظن غالب باندي عمل کوو . د دوا ځکللو په وخت کښې د شفا یقین نه وی بلکه زیات د ضرر احتمال موجود وی . موټر ، ریل ، طیاره او بحری جهازو غیره باندي د سوریډلو په وخت کښې مونږ ته دهغي دمشینرئ څه علم نه وی . د مشینرئ د پرزو د صحیحوالی څه علم نه وی . د لارې د حوادثو نه د محفوظ کیدلو څه یقین نه وی . د طیارې د پیوتلو او د ریل د پټلئ نه کوزیدلو . د بحری جهاز د غرق کیدلو احتمال موجود دې . سره ددې نه مونږ شپه او ورځ په دې څیزونو کښې سفر کوو . د بازار نه د غوښې اخستلو په وخت کښې دهغي د حلالوالی . د غورو . شودو . سبزو چینو وغیره د پاکوالی اود اوبو ځکلو او غسل کولو په وخت کښې دهغي د طهارت هیچرې کامل یقین نه وی او نه کیدلې شی . ټول عمر په معاملاتو کښې د ظن غالب په پیروئ باندي مجبوره یو . د ظن غالب پیروئ لره که پریخودلې شی نو انسان په دنیا کښې ژوند پاتې کیدلې نه شی . مارت ته ورتللو سره مونږ ته دهغه د خوړلو یقین نه وی او د خوړلو نه پس د مړ کیدلو یقین نه وی هم دغه شان زهر ځکللو سره مرگ یقینی نه وی . سره ددې نه مونږ د زهر ځکلو نه ځان بچ کوو . اود مارت نه پرهیز کوو . چه هرکله مونږ شپه او ورځ په هره معامله

کښې هم ظن غالب باندې عمل کوو نو څه وجه ده چه حديث لره د ظنى کيدلو د وجه نه ترک کړئ شى . قرآن يقينى دې او حديث ظنى ، مگر ددې دا مطلب نه دې چه حديث لره محض اټکل اونخمين گټلوسره ناقابل عمل او گرځولې شى . د قرآن د يقينى اود حديث ظنى کيدلو مطلب دې چه د قرآن هر هرفظ تواتر سره ثابتيدلو د وجه نه يقينى بديهي عقلی دې . حديث کښې چونکه روايت بالمعنى جائز دې ددې وجه نه دهغه د هر لفظ متعلق قرآن په شان يقين نه شى کيدلې لهذا حديث يقينى استدلالى يا يقينى شرعى دې ، لکه څنگه چه د مور علم يقينى دې اود پلار ظنى . ځکه چه د مور متعلق قطعى طور باندې وټيلې کيدلې شى چه د فلانکى سړى مور ده مگر د پلار په باره کښې هغه يقين سره حکم نه شى لگولې ، سره ددې نه د پلار علم يقينى شرعى دې

دويم اعتراض . حضور صلى الله عليه وسلم د احاديثو د ليکلو نه منع فرمائيلې وه . (لا تكتبوا عني ومن كتب عني غير القرآن فليحرقه) (مسلم) د احاديثو د ليکلو نه منع کول ددې امر دليل دې چه حديث حجت نه دې ، ددې نه پس د دريمې صدئ په آخر کښې محدثينو حديثونه جمع کړل ، دهغه محدثينو اود حضور صلى الله عليه وسلم په مينځ کښې عموماً پنځه او کله ددې نه هم زيات وسائط دى ، دا محدثين روايت درروايت ، درروايت ، درروايت ، درروايت کړى چه کوم څيز په دومره وسائطو سره مونږ پورې رااوړسى په هغې باندې څنگه اعتماد کيدلې شى ؟ ددې نه پس عامو خلقو کښې د پلار او نيکه نه حديثونه بيانول او په هغې باندې د عمل کولو رسم پيدا شو ، چه دهغې ترديد قرآن باربار په دې لفظونو سره کړې دې ﴿وَلَا تَقِيلُ لَهُمْ وَلْيُبَاسُوا مَا أَزَلَّ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ﴾ (۲۱ ، ۳۱)

ترجمه چه کله هغوى ته د قرآن د پيروي متعلق وټيلې کيږي نووائى چه مونږ دخپل پلار نيکه پيروي کوو .

جواب . ددې اعتراض د جواب دپاره د تدوين حديث د تاريخ د بيان ضرورت دې لهذا مونږ مختصراً په قدر د ضرورت سره هغه مضمون باندې رڼا اچول غواړو

د احاديثو تدوين

په ابتدا کښې حضور صلى الله عليه وسلم د کتابت حديث نه ځکه منع فرمائيلې وه چه قرآن سره التباس اونه شى ځکه چه هغه وخت کښې د کتابت قرآن عام دستور وو او عوام د قرآنى اساليبو اودهغه معجزانه انداز نه لا پوره مانوسه نه وو . د کتابت حديث نه د منع کولو دا مقصد هيچرې نه وو چه حديث قابل اعتبار نه دې ، که چرته دا مقصد وي نودوى صلى الله عليه وسلم نه

د حديث بيانولو نه هم منع كوله . حالانكه د مسلم شريف په كوم روايت كېنې چه د كتابت حديث نه نهی ده هم دهغه روايت په آخر كېنې دا جمله هم ده « وحدثوا عني ولا حرج » د منكرين حديث د بدديانتی دا عالم دې چه د كوم حديث نه استدلال اخلي هم دهغې په آخر كېنې هغه جمله چه د هغوی د هوائياتو باطلو خلاف ده هغه بالكل حذف كړی . او بيا تعجب دادې چه دوی د انكار حديث دپاره پخپله د حديث نه استدلال كوی چه هر كله حديث قابل اعتماد نه دې نو « لا تكتبوا الخ » باندې څنگه اعتماد او كړې شو ؟ د حديث د اشاعت دپاره حضور صلی الله عليه وسلم او فرمائیل « فليبلغ الشاهد منكم الغائب » یعنی حاضر دې غائب ته اورسوی

پخپله د حضور صلی الله عليه وسلم په زمانه كېنې اودهغه نه پس د صحابه كرامو رضی الله عنهم په زمانه كېنې د حديثونو بيانولو عام رواج وو ، حضور صلی الله عليه وسلم معاذ بن جبل رضی الله عنه ته يو خدمت باندې استولو سره ارشاد او فرمائیلو چه ته به څنگه فيصله كوي ؟ حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه عرض او كړو چه رومېن به قرآن باندې نظر كوم . بيا به ستا قول او عمل سره استدلال كوم ، بيا به د اجتهاد نه كار اخلم ، حضور صلی الله عليه وسلم په هغه باندې د خوشحالي اظهار فرمائیلو سره د حجت حديث تصديق نې او كړو د حضور صلی الله عليه وسلم دا هم ارشاد دې (السمعون هو يسمع منكم ويسمع من يسمع منكم) (ابوداؤد وكعاب العلم) د منكرين حديث دا وينا چه د دريمې صدی په آخر كېنې د حديثو تدوين شوې دې سراسر غلطه ده ، د تدوين كار هم د حضور صلی الله عليه وسلم د زمانې نه شروع شوې وو اگر چه عوامو ته د اختلاط بالقرآن د ويرې نه د كتابت حديث اجازت نه وو خو بيا هم خاص خاص خلقو ته د كتابت اجازت وو

ابوهريرة رضي الله تعالى عنه فرمائي چه ماته د ټولو نه زيات حديثونه ياد دي مگر عبدالله بن عمرو بن العاص ليكل او ما نه ليكل ، (انه كان يكتب ولا اكتب) بخاری ،

مستدرک حاكم نه معلومېږي چه پخپله حضرت ابوهريرة رضي الله تعالى عنه سره هم د احاديثو ليكلي شوي ذخيره موجود وه چنانچه حسن بن عمرو فرمائي چه ما يو ځلي حضرت ابوهريرة رضي الله تعالى عنه ته يو حديث واورولو نو دوی دهغې نه انكار او كړو او وې فرمائیل چه كه چرته تا دا حديث څما نه اوريدلې وې نو څما په كتابونو كېنې به موجود وي چنانچه دوی په خپلو كتابونو كېنې اولتولو نو دا حديث ملاؤ شو

په دې مقام باندې منكرين حديثو دوه اعتراضونه او كړه . (۱) د بخاری په روايت سره معلومېږي چه د حضرت ابوهريرة رضي الله تعالى عنه نه د عبدالله بن عمرو علم زيات وو په حديثو كېنې ، حالانكه د روايتونو ذخيره د ابوهريرة رضي الله تعالى عنه نه زياته منقوله ده ، ددې جواب دادې چه د بخاری په روايت كېنې استثناء منقطع ده ددې وجه نه دهغې د وړاندې جملې سره هيڅ تعلق نشته دې ، همدارنگه كثرت علم كثرت رويت لره مستلزم نه دې . د حضور صلی الله عليه وسلم

وسلم د وصال نه پس عبد الله بن عمرو دیره موده په شام کښې اوسیدلې دې او د ابوهریره رضی الله تعالی عنه قیام هم په مدینه کښې وو . چونکه دوو اول کښې دعلم مرکز هم مدینه وه . خلقو به تحقیقی مسائلو کښې هم د مدینې علماؤ ته رجوع کوله . ددې وجه نه ابوهریره رضی الله تعالی عنه ته د روایاتو بیانولو زیاته موقع ملاؤ شوه .

مستدرک حاکم کښې دی چه ابوهریره رضی الله تعالی عنه سره هم لیکلې شوی حدیثونه موجود وو او بخاری کښې دی «لاکتب» دهغې جواب دادې چه ابوهریره رضی الله تعالی عنه ته پخپله لیکل نه وو ازده هغه سره چه کومه ذخیره وه هغه ئې په بل چا لیکلې وه ، (فتح الباری ص ۱۸۴ ج ۱)

طبقات ابن سعد کښې د عبد الله بن عمرو بن العاص واقعہ لیکلې ده چه هغوی خدمت نبوی صلی الله علیه وسلم کښې عرض اوکړو چه کوم حدیثونه ما ستاسو نه بالمشافهه اوریدلی دی دهغې د لیکلو اجازت راکړئ ، حضور صلی الله علیه وسلم اجازت ورکړو بیا عبد الله پوښتنه اوکړه چه صرف د حالت نشاط حدیثونه اولیکم یا د حالت غضب هم ، دوی صلی الله علیه وسلم خپلې خولې مبارکې طرف ته اشاره کولو سره او فرماتیل چه ددې نه بغیر دحق نه بل هیڅ نه را اوځی . چنانچه هغوی احادیث جمع کړه اودهغې نوم ئې «الصادقه» کیخودلو ، هم دا واقعہ د ابوداؤد په کتاب العلم کښې هم ده .

چه هرکله خلق د قرآن د معجزانه اسلوبو نه ښه واقفه شو نو حضور صلی الله علیه وسلم نه صرف د کتابت حدیث اجازت ورکړو بلکه د لیکلو حکم ئې ورکړو او په ډیرو صحابه کرامو رضی الله عنه ئې دینی مسائل او پیغمبرانه هدايات په خپله اولیکل .

کان رجل من الانصار یسأل رسول الله صلی الله علیه وسلم فیسمع من النبی صلی الله علیه وسلم الحدیث فیمعیه ولا یحفظه فشق ذلك الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله انی لا سمع منك الحدیث فیمعیه ولا یحفظه فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم استعن بزمیعك واما بعد فلیخط (رواه الترمذی)

د مکې د فتح په موقع باندې دوی صلی الله علیه وسلم یو خطبه ارشاد او فرمائیلې و د ابوشاه یمنی په درخواست باندې یې هغه خطبه اولیکله او هغه ته ئې ورکړه . وې فرمایل «اكتبوا لابی شاه» (مفتاح السنة مصری ص ۱۷ و بخاری)

عمرو بن حزم لره یمن ته د استولو په وخت حضور صلی الله علیه وسلم یو مفصل تحریری هدايت نامه اولیکله چه په هغې کښې د صدقاتو ، دیاتو ، فرائضو وغیره احکام و ، (مفتاح السنة ص ۱۸) دمسلم بن الحارث پلار ته حضور صلی الله علیه وسلم په بل سړی باندې یو بشارت ولیکلو او هغه ته یې ورکړ (ابوداؤد)

د طائف یو سری عبداللہ بن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما ته یو کتاب اورولې وو (ترمذی کتاب العلل، د خطب د روایت مطابق حضرت انس رضی اللہ تعالیٰ عنه سره هم د احادیثو مجموعه وه . حضرت انس رضی اللہ عنه به خپل اولاد ته د کتابت حدیث حکم ورکولو (دارمی ص ۲۸) ابن عبدالبر جامع کنبې د عبدالرحمن بن مسعود نه نقل کړی دی چه هغه یو کتاب بنودلو سره قسم اوخوړلو او وې وئیل چه دا د عبداللہ بن مسعود د لاس لیکلې شوې دې عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما بعضې احادیثو لره لیکلوسره د صحیفې په صورت کنبې دخپل خان سره اوساتل (بخاری، بعضې کثیرالروایات صحابه مثلاً د ابوهریره، عبداللہ بن عباس، عبداللہ بن عمر، جابر بن عبداللہ، براء بن عازب او انس بن مالک وغیرهم رضی اللہ تعالیٰ عنهم مرویاتو لره به دهغوی شاگردانو دهغوی په وړاندې کیناستلو سره لیکل، (دارمی ۲۸ و ۲۹، تهذیب التهذیب جلد ۴ ص ۱۹۸، کتاب العلل الترمذی)

حضرت عمر رضی اللہ عنه د عمال حکومت دپاره د صدقة العاشیه احکام لیکلی وو، (موطأ مصری صفحه ۱۳۵، ۱۳۲، ۱۵، ۱۵۲، باندې داسې قسم مثالونه لیکلې شوی دی، مگر هغه زمانه کنبې حفظ صدور باندې زیات زور وو، د عربو خلق په حافظه کنبې مشهور وو، طویلې او عریضې قصیدې د مختلفو مضامینو په هغوی ته یادیدلې اود اوجبانو او د اسونو نسب نامې ئې حفظ وې، د حضور صلی اللہ علیه وسلم احادیثو لره هغه خلقو خصوصیت سره وحی الہی گنلوسره حفظ کړو، اود حضور صلی اللہ علیه وسلم قول او عمل لره واجب الاتباع پیژندلوسره دهغې ئې حفاظت اوکړو، د حضور صلی اللہ علیه وسلم د وفات نه پس کومو خلقو چه حضور صلی اللہ علیه وسلم نه وو لیدلې هغوی د لرې ځایونو نه سفر کولوسره د صحابو رضی اللہ عنهم نه د حضور صلی اللہ علیه وسلم د حالاتو پوښتنه کوله او هغه به ئې محفوظه کول، په خپله صحابه کرامو رضی اللہ عنهم نورو محالکو ته رسیدلوسره د حدیثونو تبلیغ ئې اوکړو

دارمی د میمون بن مهران نه روایت کړې دې چه د ابوبکر صدیق رضی اللہ عنه په دور خلافت کنبې چه کله به څه مقدمه مخې ته راتللله نو ابوبکر رضی اللہ عنه به رومبې په قرآن کنبې لټوله که چرته قرآن کنبې به فیصله نه ملاویدله نو پخپل معلوماتی احادیثو کنبې به ئې غورکولو، که چرته په هغې کنبې هم قاصر شو نو صحابو کنبې به ئې عدم طور باندې اعلان کولو چه مونږ ته څه داسې قسم مسئله راغلې ده آیا تاسو صاحبانو کنبې چاته ددې متعلق د رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم کومه فیصله معلومه ده؟ بعضې وختونو کنبې داسې هم شوی دی چه خلقو به دوی ته راتللوسره علم نبوی بیان کړو او هغې لره اوریدلو سره به دوی شکر اوباسلو چه په مونږ کنبې د رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم خبرو لره یاد ساتلو والا موجود دی، او که چرته په هغې سره به هم فیصله اونه شوه نو صحابو نه مشوره اخستلو سره به ئې اتفاق راتلې باندې فیصله کوله، که چرته یو سری

داسې خبره اوکړه چه په صحابو کښې به مشهوره اومتعارفه نه وه نودهغه نه به دهغې متعلق شهادت طلب کیدلو خواه هغه به هرڅومره معتبره وه .

مغيرة بن شعبه د ابوبکر رضی الله عنه په پوښتنې باندې چه کله اووئیل چه جدې (نیا) ته به حضور صلی الله علیه وسلم سدس (شپږمه حصه) ورکوله نو دوی پوښتنه اوکړه چه «هل معک احد ؟» آیا ستا څوک گواه شته په دې باندې ؟ محمد بن مسلمه هم دا گواهی ورکړه نو بیا صدیق اکبر رضی الله عنه جدې ته سدس ورکړو «بخاری ومسلم»

د حضرت صدیق رضی الله عنه نه پس د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه دور راغلو او په هغې کښې تکبیر جنازه ، جزیه مجوسی ، طاعون ، خبر الضحاک بن سفيان فی توريث المرأة من دية زوجها ، او خبر د سعد بن ابی وقاص فی المسح علی الخفين وغيره مسائلو فیصله هم احاديثو لره حجت جوړ کړئ شو ، حضرت عمر فاروق اعظم رضی الله عنه د ابو موسی اشعري رضی الله عنه نه ددې حديث په بیانولو باندې شهادت طلب کړو چه کله یو مسلمان ته ، د بهرنه، درې ځلې سلام وئیلو باندې (دتنه نه) جواب ملاؤ نه شی (هغه ته د دننه راتللو اجازت ملاؤ نه شی) نو واپس دې لار شی . د ابوسمید خدری رضی الله عنه په شهادت باندې د ابو موسی اشعري رضی الله عنه پریشانی ختمه شوه (مفتاح السنة ص ۱۹ ج ۲ حاکم ، بخاری ، مسلم)

په دې واقعاتو سره ثابته شوه چه محدثینو د حديث د روایاتونو پوره تحقیق بیان کړې دې هم ددې وجه نه اسماء الرجال او اصول جرح اوتعديل لره د مستقل فنونو په صورت کښې مدون او فرمائیل . او صرف هم هغه احاديثو لره یی (د محکم علمی شهادت په بناء باندې) صحیح او څرځول چه د اصولو د روایت او درایت په لوړ معیار باندې پوره شو او د تعارض په حالت کښې په هغې کښې یو معقول صورت د تطبیق پیدا شو او د قرآن خلاف یو حديث لره یی هم قبول نه کړو حضرت شاه ولی الله رحمه الله علیه په ازالة الخفاء کښې فرمائی

((فاروق اعظم رضی الله عنه بسیار از امهات فن حديث روایت کرده است و در دست مردم تاهنوز باقی است بعد ازان فاروق اعظم علماء صحابه رضی الله عنهم را باقلیم دارالاسلام روان ساخت و امر کرد باقامت شهرها و به روایت احاديث در آنجا))

حضرت ابوذر غفاری رضی الله تعالی عنه ته د روایت حديث دومره شوق وو اود حديثو تبليغ او اشاعت یی دومره ضروري گڼلو چه فرمائی - « که چرته تاسو ځما د وژلو دپاره ځما په سټ باندې توره کیږدئ او ماته دا امید وی چه د مرگ نه وړاندې د رسول الله صلی الله علیه وسلم یو کلمه هم چه ما اوریدلې وی اورسوم نوزه به یی ضرور وایم » (بخاری)

ابوسمید خدری رضی الله تعالی عنه به چه کله احاديث بیانول نود اوریدلو والو به د شرق لو

ذوق دا حالت وو چه د خلقو دیوال به د دوی په وړاندې اودریدلو . بعضې صحابه رضی الله عنهم به د خلقو د دیروالی د وجه نه د کوتو په چتونو باندې ختلو سره روایت بیانولو . حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما په زمانه نبوی کښې کم عمره وو . دوی په زیات عمر کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم په دروازو باندې د سحر نه واخله ترغرمې پورې صرف ددې وجه نه کیناستلو چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کومه خبره بیان کړی نوهغه اولیکم . د رسول الله صلی الله علیه وسلم په عهد مبارک کښې او د دوی نه پس د خلفائې راشدینو په زمانه کښې ډیر اکابر صحابه مثلاً معاذ بن جبل . عمرو بن حزم . عبدالله بن مسعود . عبدالله بن عباس . عبدالله بن عمرو بن العاص . زید بن ثابت . ابوالدرداء . ابوذر . ابوموسیٰ اشعری وغیرهم رضی الله عنهم مکه . مدینه . کوفه . بصره . شام . مصر او یمن وغیره بلاد مملکت اسلامیة کښې خواره شو او هرځای هغوی د کتاب او سنتو تعلیم ورکړو .

د صحابو رضی الله عنهم نه پس د تابعینو رحمهم الله زمانه راغله . هغوی د دنیائې اسلام په گوټونو گوټونو کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنتو لره کمال حفاظت سره اورسول . صحابو رضی الله عنهم کښې اگرچه ذاتی یاداشتونو لیکلې شوی وو . مگر د حدیثو یو مرتب کتاب نه وو . د اول قرن په آخر کښې عمر بن عبدالعزیز متوفی ۱۰۱ هجری د مدینې منورې والی ابوبکر بن محمد بن عمرو بن حزم ته اولیکل

انظر ما کان من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فاکتبه فآل غفث دروس العلم وذهب العلماء (مفتاح السنة ص ۱)

یعنی د حضور صلی الله علیه وسلم حدیثونه لیکه ماته د حدیثو د ختمیدلو ویره ده .

او هغه ته ئې دا هم اولیکل چه د عمره بنت عبدالرحمن انصاریه رضی الله عنها «متوفاة ۹۸ هجری» اود القاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق «متوفی ۱۲۰ هجری» د احادیثو چه کومې مجموعې دی هغه لیکلو سره هغه ته ولیږه .

هم دغه شان نورو لویو ښارونو مکه ، کوفه . بصره . شام او یمن وغیره کښې خپلو عمالو ته د تدوین حدیث دپاره اولیکل . امام محمد بن مسلم بن عبیدالله بن عبدالله بن الشهاب الزهري المدنی المتوفی ۱۲۴ هجری ، هم په هغه خلقو کښې وو چه هغوی ته د تدوین حدیث دپاره لیکلې شوی وو «مفتاح السنة»

دخليفة عادل هغه هدايت د محدثينو حوصلي اوچتې کړې او هغوی خپلو کوششونو لره نور هم ټيز کړو اود احادیثو د تدوین کړ په لویه پیمانه باندې شروع شو . په هغه مقدسه ډله کښې د ټولو نه زیات ممتاز شخصیت د محمد بن مسلم الزهري دي . دده پیدائش په ۵۰ هجری کښې اوشو . د سنن

او آثار نبوی د قصر دا شهر ستنې فن حدیث کښې لویه درجه لری امام زهري (مدینه کښې) عمره بن دینار (مکه کښې) قتاده وبعی بن کثیر (بصره کښې) ابواسحاق و سلیمان اعمش (کوفه کښې) امام زهري د تابعینو د طبقه اولی په محدثینو کښې دې چه هغوی احادیثو لره قلمبند کړه روستو هم په دویمه صدی کښې چه طبقه ثانیه ده په هغې کښې د تدوین کار خورشو . چنانچه ابن جریج (متوفی ۱۵۰ هجری) د تولونه وړاندې مکه مکرمه کښې حدیثونو لره بصورت کتابت جمع کړه . مدینه منوره کښې ، ابن اسحاق متوفی ۱۵۱ هجری او امام مالک متوفی ۱۷۹ هجری (بصره کښې) ربیع بن صبیح متوفی ۱۶۰ هجری (کوفه کښې) سفیان ثوری متوفی ۱۶۱ هجری (شام کښې) اوزاعی متوفی ۱۵۶ هجری (يمن کښې) معمر متوفی ۱۵۳ هجری او خراسان کښې ابن المبارک متوفی ۱۸۱ هجری وغیره حدیثونو لره لیکلوسره مدون کړه چه په هغې کښې اقوال صحابه اود تابعینو فتارې هم شامل وې . هم په دې دور کښې سفیان بن عیینه مکه کښې . حماد بن سلمه و سعید بن ابی عروبہ بصره کښې . هشیم بن بشیر واسط کښې . وکیع بن الجراح شام کښې . عبدالرزاق یمن کښې . جریر بن عبدالله ری کښې وغیره داسې جلیل القدر محدثین تیر شوی دی چه دهغوی کارنامې حیات ابدی موندلې دي . د دریمې صدی یو څو مستند کتابونه دادی (۱) مصنفاللیث بن سعد (متوفی ۱۷۵ هجری) (۲) موطا امام مالک بن انس (متوفی ۱۷۹ ه) (۳) مصنف سفیان بن عیینه (متوفی ۱۹۸ هجری) (۴) مسند امام الشافعی (متوفی ۲۰۴ ه) ددې نه پس دریمه صدی هجری د خدمت سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم جلیل القدر زمانه ده . په هغې کښې د صحاح سته وغیرها مستند کتابونو تدوین اوشو اوترننه پورې د علوم نبوت د نورانی منابع بکمالها موجود دی . صحاح سته دادی .

(۱) صحیح البخاری (متوفی ۲۵۶ هجری) (۲) صحیح مسلم (متوفی ۲۶۱ هجری) (۳) سنن ابی داؤد (متوفی ۲۷۵ هجری) (۴) سنن الترمذی (متوفی ۲۷۹ هجری) (۵) سنن النسائی (متوفی ۳۰۲ هجری) (۶) سنن ابن ماجه (م ۲۷۳ هجری) ددې نه علاوه لاندینی کتابونه هم په دې دریمې صدی کښې مدون شو .

(۷) مسند احمد بن حنبل (متوفی ۲۴۱ هجری) (۸) مسند اسحاق بن راهویه (متوفی ۲۲۷ ه) (۹) مسند عبد بن حمید (متوفی ۲۴۹ ه) (۱۰) مسند الدارمی (متوفی ۲۵۵ ه) (۱۱) المسند الكبير للقرطبي (متوفی ۲۷۲ ه) (۱۲) مسند ابی یعلی الموصلی (متوفی ۳۰۷ ه) (۱۳) تهذیب الآثار للامام محمد بن جریر الطبری (متوفی ۳۱۰ ه) وغیرها

د محدثینو نه علاوه د فقهې امامانو هم د حدیثونو روایت کړې دي او په اسوه رسول صلی الله علیه وسلم باندې دهغوی د احکامو اود فتاؤو بنیاد وو

امام ابو حنیفه . ولادت ۸۰ ه . وفات ۱۵۰ ه . امام مالک . ولادت ۹۳ ه وفات ۱۷۹ ه امام

شافعی ولادت ۱۵۰ هـ وفات ۲۰۴ هـ . امام احمد ولادت ۱۲۴ هـ وفات ۲۴۱ هـ . امام ابویوسف ولادت ۱۱۳ هـ وفات ۱۸۲ هـ . امام محمد بن حسن ولادت ۱۳۵ هـ وفات ۱۸۹ هـ .

غرض داچه چه هرکله د حضور صلی الله علیه وسلم د اسوة حسنه د حضور صلی الله علیه وسلم نه واخله ترته پورې تبلیغ او حفاظت په اکملې طریقې سره راروان دې او جمیع امت دهغې نه استدلال کړې دې نو نن هغه ناقابل اعتبار گرځول صریح ضلالت او گمراهی ده . د قرآن په آیتونو سره ثابته شوې ده چه د حضور صلی الله علیه وسلم اسوة حسنه په امت باندې واجب الاتباع ده او دا هم ښکاره دی چه دا حکم ترقیامته پورې د مسلمانانو دپاره دې . ځکه چه حضور صلی الله علیه وسلم خاتم الانبیاء دې . پس که چرته د حدیثونو مونږ پورې د رارسیدلو کومه یوه ذریعه مضبوطه نه ده نو نعدبالله الله تعالی داسې بې فائدې او فضول حکم ولې ورکړو چه هغې باندې عمل کول زمونږ دپاره ممکن نه دی .

محدثینو د حدیثونو د حفاظت دپاره هره ممکنه طریقه اختیار کړې ده . د علم حدیث حاصلولو دپاره ئې د لرې لرې ملکونو سفرونه او کره زیات تکلیفونه او مشقونه ئې برداشت کړه . بیا ئې حاصلولو نه پس تبلیغ کښې څه قصرپرئ نه خوندلو . چنانچه امام بخاری د علم حدیث په خاطر مکه ، مدینه ، شام ، بخارا ، مرو ، هرات ، مصر ، بغداد ، کوفه ، بصره ، بلخ ، نیشاپور اود نورو ډیرو ملکونو داسې زمانه کښې سفر او کړو چه په هغه زمانه کښې د ریل ، موټر وغیره څه بندوبست نه وو ، چرته به چه ورته د حدیثونو معلومات کیدلو هغه ځای ته به ورتللو . یوزراتیاؤ شیوخو نه ئې علم حدیث حاصل کړې وو . او امام بخاری نه مخامخ په مخامخ بلا واسطه علم حدیث حاصلولو ولاد شاگردانو شمیر نوی زړه دې .

دا خو د تحصیل حدیث او تبلیغ حالت وو . بیا صحیح او ممنوع حدیث لره د چانړ کولو دپاره محدثینو د اسماء الرجال فن اولیکلو ، د اسناد ئې پوره تنقیح او تنقید او کړو . د حدیث صحت او اسقم لره د چانړ کولو دپاره ئې هره ممکنه ذریعه اختیار کړه ، چه په کومو حدیثونو کښې به چه لږ غوندې ضعف معلومه شو یا شک پیدا شو هغه حدیث لره ئې هرو په کتاب کښې درج نه کړو ، که چرته کوم یو محدث به درج هم کړو نودهغې ضعف ئې ښکاره کړو . دهغه محدثینو د تقوی او پرهیزگاری حالت که چرته بیان کړئ شی نودهغې دپاره دفاتر هم کافی کیدلې نه شی .

امام بخاری رحمه الله علیه به د هر حدیث د لیکلو نه وړاندې د دوو رکعتو نفلو التزام به ئې کولو . بیا په اسناد کښې دومره حده پورې احتیاط کړې دې چه راوی او مروی عنه که چرته هم په یو زمانه کښې تیر شوی وو ، دهغوی په خپل مینځ کښې لقاء هم ممکن وی مگر ترخوپورې چه د قفه لقاء ثابته نه شی امام بخاری دهغې روایت نه قبلوی ، اگرچه هغه راوی هرڅومره عادل او ثقه وی د رسول الله صلی الله علیه وسلم د دښمنانو اتباع حدیث لره «بل فتع ما الفينا عليه ابائنا» ، ۲۱

۱۷۰. کښې داخلول اتهانی تعصب دي . اتباع آباء ضلالت او گمراهی کښې ممنوع ده نه په رشد او هدايت کښې . قرآن مجيد کښې د بنو يعقوب عليه السلام قول منقول دي ﴿قَالُوا أَتُحَدِّثُكَ بِالْهَلَكَةِ وَالْهَلَكَةُ إِلَهُكَ﴾ (۱۳۳. ۲) يعنی مونږ به ستا د معبود او ستا د پلار نيکه ابراهيم . اسماعيل . اسحاق د واحد معبود عبادت کړو

دښمنان رسول صلى الله عليه وسلم پخپله د رسول په دښمنۍ کښې د تاريخ نه استدلال کوي . حالانکه د تاريخ د صحت دپاره څه سند نشته دي . تاريخ کښې د سکندر اود دارا وغيره مفصل قصې ذکر دي مگر يو سرې که چرته د سکندر يا دارا وغيره د وجود انکار او کړی يا يو واقعي لره تسليم نه کړی نو دهغې د اثبات دپاره څه دليل او سند کيدلې شي ؟ په خلاف د حديث چه دهغې هر جز په سند او دليل سره ثابت دي . بيا د سند هم پوره تنقيح او تنقيد او هرې ممکنې ذريعې سره چيرل شوې دي او مضبوط علمی شهادت نه پس قبول کړی شوې دي

دويم اعتراض - ډير احاديث په اتفاق سره موضوع دی او ډيرو راويانو به پخپله حديثونه جوړول لهذا څنگه به معلومه شي چه صحيح حديث کوم يو دي او موضوع کوم يو دي ؟

جواب :- په دې کښې هيڅ شک نشته دي چه د دين ډيرو دښمنانو دځان نه حديثونه جوړولوسره اسلام ته نقصان رسول غوختل مگر چونکه الله تعالی ته دخپل حبيب صلى الله عليه وسلم اسوه حسنه حفاظت ترقيامته پورې منظور وو . ځکه چه په هغې باندې يی د عمل کولو حکم ټول امت ته ورکړې دي . ددې وجه نه محدثينو د صحيح او موضوع حديث جدا کولو دپاره داسې اصول او معيار قائم کړو اودهغه اصولو د وضاحت دپاره يی مستقل فنون مدون کړه چه په هغې کښې د کوته او کره امتياز قائم شي ډيرو حديث متعلق د موضوع کيدلو علم دا پخپله حجيت حديث باندې دليل دي . ځکه چه په هغې سره ثابتېږي چه محدثينو موضوع حديثونولره چان کولوسره د حديثو د ذخيرې نه بهر کړی دی

ثلوثم اعتراض :- دښمنان رسول الله صلى الله عليه وسلم وائی چه قرآنی اصول ترقيامته پورې مؤيد دی او حضور صلى الله عليه وسلم چه څه ضروري مسائل بيان او فرمايل هغه قیامته پورې نه دی بلکه د هغه زمانې په لحاظ سره هم هغه وخته پورې خاص وو . اود هرې زمانې مطابق په هغه جزئیاتو کښې تغير او تبديل کولې کيږي . که چرته دا جزئیات هم مؤيد وی نو الله تعالی د اصولو په شان هغې لره هم په قرآن کښې ولې بيان نه کړل ؟

جواب :- د حضور صلى الله عليه وسلم بيان کرده جزئیات هم ترقيامته پورې مؤيد دی . په هغې کښې تغير او تبديل نه شي کيدلې . ځکه چه الله تعالی ترقيامته پورې ټول امت ته د اتباع رسول صلى الله عليه وسلم حکم ورکړې دي څنگه چه مونږ د قرآن په آيتونو سره ثابته کړې ده . باقي پاتې

شو دا سوال چه بيا هغه جزئياتو لره په قرآن كښې ولې بيان نه كړئ شو؟ نو مونږ وايو چه جزئياتو لره قرآن اگر چه تفصيلاً بيان نه كړه مگر د «اطيعوا الرسول» د كليې په ضمن كښې د ټولو جزئياتو حكم قرآن سره ثابتېږي ، همدارنگه ﴿وَمَا يَنْبَغُ مِنَ الْفَقْدِ أَنْ يُرَىٰ﴾ ۴. ۵۳. سره معلومه شوه چه د حضور صلى الله عليه وسلم بيان كړې شوي جزئيات هم وحى الهى دى . هم دا وجه ده چه حضرت عمر رضى الله عنه يو ځلې ممبر باندې ختله سره مسلمانانو لره خطاب وكړو

يا ايها الناس ان الراى الما كان من رسول الله صلى الله عليه وسلم مصيباً ان الله كان يري به واما هو معدا الظن والعكاف. د. يعنى حضور صلى الله عليه وسلم راښه هم چونكه د الله تعالى د طرف نه را ټلې ددې وجه نه يقيناً صحيح وي او زموږ راښه ظنى وي .

د منكرين حديث قَدْ بَذَلْ

منكرين حديث قراوسه پورې خپله دهوى متعين نه كړئ شوه

(۱) كله وائى چه د حضور صلى الله عليه وسلم قول او فعل مطلقاً حجت نه دي . حضور صلى الله عليه وسلم چه كوم احكام بيان فرمائيلى دى هغه صرف د حضور صلى الله عليه وسلم زمانې پورې مخصوص وو . دهرې زمانې په لحاظ سره هغه احكامو كښې تغير و تبديل كيدلې شى . (پرويز معارف جلد ۴ ص ۲۹۲)

(۲) او كله وائى چه د حضور صلى الله عليه وسلم قول او فعل خو حجت دي . مگر چونكه مونږ پورې مضبوطو ذرائعو سره نه دي رارسيدلي ددې وجه نه د ظنى كيدلو د وجه نه قابل اعتماد پاتې نه شو . (پرويز ، طلوع اسلام جولائى ۱۹۵۰ ، ص ۴۹) ، اسلام جيراچپورى طلوع اسلام نومبر ۱۹۵۰ ص ۷۳)

(۳) او كله دا وائى چه د روايات حديث سلسله د قرآن خلاف عجمى سازش دي چه د هغې لازمى نتيجه به دا وي چه حديثو ته تاريخى درجه هم نه ده حاصله . (پرويز طلوع اسلام اكتوبر ۱۹۵۲ ص ۷)

د منكرين حديث ددې تذبذب نه صفابنكاره دى چه د هغوى د ټولو خبرو مقصد صرف دادې چه د حديثونه د يوې نه يوې طريقې انكار كولو سره آزادانه ژوند تير كړو ددې مقصد دپاره هغوى چرته چه هم څه موقع اومومى هم هغسې خبره د خولې نه اوباسى . ددې امر هيڅ پروا نه كوي چه ددې نه وړاندې مو څه ونيلى دى . آخر كښې مونږ منكرين حديث ته بطور نصيحت وايو چه شعر

ظالم ابھى ہے فرصت توبہ بھی دیر کر
بھی گرائیس جو کر، مگر سنبھل ميا

ضمیمه

د یو مستقل سوال په جواب کښې د « رساله فتنه انکار حدیث » خلاصه لیکلې شوې وه چه دلته یی مونږ اوس ذکر کوو .

د منکرین حدیث په متضادو نظریاتو باندې یو نظر

سوال - آیا د حدیثو په کتابونو کښې د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم دا ارشاد ((لا تکلموا فی غیر القرآن)) او ((ومن کذب علی غیر القرآن فلیمه)) موجود دي؟ که چرته دي نو دهغې مطلب څه دي؟

الجواب ومنه الصدق والصواب : د داسې قسم سوراتو منشا فتنه انکار حدیث ده چه نن سبا ډیر په جوش سره روانه ده د حدیثو په باره کښې د منکرین حدیث د طرف نه درې قسمه متضاد خیالات په اشاعت کښې را روان دی .

(۱) د قرآن د پوهې دپاره د حدیثو ضرورت نشته دي ، هر سرې پخپلو دماغو سره په قرآن باندې پوهیدلې شی . (پرویز ، طلوع اسلام) ، د روایات حدیث پوره سلسله د قرآن خلاف عجمی سازش دي . (پرویز ، طلوع اسلام اکتوبر ۵۲هـ ص ۷)

مقصد دادې چه د حضور صلی الله علیه وسلم د بیان شوې تشریح قطعاً حاجت نشته دي چه دهغې لازمی نتیجه داده چه در رسول صلی الله علیه وسلم قول په صحابه کرامو رضی الله عنهم باندې هم واجب الاتباع نه وو .

(۲) حضور صلی الله علیه وسلم چه کوم احکام بیان کړي دی هغه صرف د حضور صلی الله علیه وسلم زمانې پورې خاص وو ، د هرې زمانې په لحاظ سره په هغې کښې تغیر او تبدیل کیدلې شو . (پرویز ، معارف جلد ۴ ص ۲۹۲ ، او طلوع اسلام جون ۱۹۵۰ ، ص ۴۷) ، یعنې د دوی صلی الله علیه وسلم فرمان د دوی په زمانه کښې حجت وو مونږ باندې حجت نه دي

(۳) د حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل خو حجت دي مگر چونکه مونږ پورې کلکو ذرائعو سره نه دي رارسیدلې ددې وجه نه د ظنی کیدلو د وجه نه قابل اعتماد پاتې نه شو . (پرویز ، طلوع اسلام جولای ۱۹۵۰ ، ص ۴۹ ، اسلام جیراچپوری ، طلوع اسلام نومبر ۱۹۵۰ ، ص ۷۳)

که چرته د منکرین حدیث د مختلفو دلو دا مختلف خیالات وې نو هغ تعجب به نه وو عجیبه خبره داده چه هم یو دله بلکه هم یو کس د مختلفو نظریو اود متضادو خیالاتو اظهار کوي . چه هغې لره کتلوسره په دوو اړخو کښې دیو تسلیمول مشکلیږي . یعنې یا خو هغه لره مجنون گنللو سره معذوره وگنلې شی او یا داسې اوونیلې شی چه دهغه یو نصب العین او نظریه متعینه نه ده

بلکه دهغه په ټولو کوششونو سره مقصد صرف دا دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تعلیماتو انکار کولو سره یو آزادانه ژوند تیر کړي ، ددې وجه نه چې کومه موقع مومي هم هغسې خبره د خولې نه اوباسي ، ددې پروا نه کوي چې ددې نه وړاندې مې څه ونيولی دی ، مونږه وړاندې ددې نه دهغوی د خرافات د ښکاره کولو دپاره مختلف مضامین د اخباراتو په ذریعې او رسائل شائع کړي دي ، په دې وخت کېنې مونږ دهغه دریو قسمو مختلفو نظریاتو باندې بالاخص بحث کول غواړو .

د اولي نظريې باطلوالي

(۱) ﴿وَمَا كَانَ لِنَشْرِ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ نَزْلًا يَكُفُّ أَوْ تَرْتِيلًا﴾ (۵۱، ۴۲)

په دې آیت کېنې وحی لره د ارسال رسول په مقابل کېنې ذکر کول دال دی په دې خبره چې بغیرد ارسال رسول نه هم وحی وي ، او همدا حدیث دي .

(۲) ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا﴾ (۱۴۳، ۲) سره معلومه شوه چې بیت المقدس طرف ته استقبال حکم الهی وو ، حالانکه قرآن مجید کېنې دا حکم مذکور نه دي .

(۳) ﴿عَلَّمَ اللَّهُ أَنْعَمَكُمْ كَثُرَ تَخْتَارُونَ أَنْفُسَكُمْ﴾ (۱۸۷، ۲) سره معلومه شوه چې په ابتداء کېنې د رمضان شریف په شپه کېنې هم جماع کول حرام وو ، دا حرمت هم په حدیث سره وو قرآن مجید کېنې ددې ذکر نشته دي .

(۴) ﴿وَلَقَدْ فَصَّلْنَا لَكُمُ الْآيَاتِ الْبَيِّنَاتِ وَأَنْتُمْ لَا تُدْرِكُونَ﴾ (۱۲۳، ۳) دا آیت د احد په موقع باندې نازل شو چې په هغې کېنې مذکور دی چې په بدر کېنې الله تعالی د ملائکو د نزول وعده فرمانيږي وه ، حالانکه قرآن کېنې د بدر په موقع باندې ددې وعده هېڅ ذکر نشته دي ، معلومه شوه چې د ملائکو د نزول وعده وحی غیر متلو سره وه چې حدیث دي .

(۵) قرآن کېنې د انبیاء سابقینو علیهم السلام احادیث مذکور دي چې حجیت حدیث باندې واضحه دلیل دي او د انبیاء سابقینو علیهم السلام د احادیثو دهغوی په امتونو باندې واجب الاتباع کیدل قرآن سره ثابت دی نوزمونږ د نبی صلی الله علیه وسلم احادیث به مونږ باندې ولې واجب العمل نه وي ؟

(۶) قرآن کریم کېنې ځای په ځای ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ ارشاد دي ، که چرته د نبی صلی الله علیه وسلم قول او فعل قابل اعتبار نه وي نو «اطيعوا الله» سره د «اطيعوا الرسول» لفظ باریار ولې ذکر کولې کېږي؟ قرآن کېنې په ډیرو ځایونو کېنې د اطاعت رسول تاکید کړی شوی دي اود رسول الله صلی الله علیه وسلم نافرمانی باندې سخت وعید اورولې شوی دي

٧، وَالْقَدَمُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ مَا كُتِبَ فِي تَوْرِهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ

الکتاب وَالْحِجْمَةُ ٣٠، ١٢٤، دا آیت د معنی او مفهوم په لحاظ سره قطعی طور باندې محکم دې . په دې کښې ښکاره دلالت دې چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم کار د هر سفیر په شان محض رسول نه وو بلکه حضور صلی الله علیه وسلم د کتاب او سنت معلم او د مسلمانانو د پاره مزکی هم وو . د تعلیم الکتاب چه کوم فرض د حضور صلی الله علیه وسلم په ذمه باندې لگولې شوی وو نو آیا دوی صلی الله علیه وسلم هغه فرضو لره په کومه طریقه ادا کول ؟ آیا د قرآن طالبانو صحابه کرامو ، د دوی صلی الله علیه وسلم نه د یو آیت په باره کښې څه پوښتنه نه کوله ؟ او که چرته ئې پوښتنه کوله نو آیا دوی صلی الله علیه وسلم دهغې په جواب کښې هم د قرآن یو آیت پیش کولو ؟ آیا دا طریقه د تعلیم قرین قیاس کیدلې شی چه یو معلم دیو کتاب تعلیم ورکړی نو طالبان د تلاوت متن او د سماع نه سوا بالکل څه پوښتنه ونه کړی او که چرته څه پوښتنه اوکړی خو استاذ دهغې په جواب کښې فقط د کتاب متن او وائی ، دخپل ځان نه څه تشریح اونه کړی . په معلم باندې فرض دی چه د کتاب د مجملاتو تفسیر او تشریح اوکړی د طالبانو اعتراضات او شکونه حل کړی ، د کتاب په معنی او مفهوم باندې یی په واضحه طور باندې پوهه کړی ، که چرته د قرآن مجید د پاره د حدیثو بالکل ضرورت نه وی ، هر سړي په خپلو دماغو سره په قرآن باندې پوهیدلې شی نو پرویز (علیه ماعلیه) ، « معارف القرآن » لیکلوسره د حماقت ثبوت ولې ورکړو ؟ د حضور صلی الله علیه وسلم تفسیر خو قابل قبول نه وی او ددې گستاخ تفسیر قابل قبول وی ، حضور صلی الله علیه وسلم یقیناً خپل قول او فعل سره د قرآن تشریح فرمائیلې اود صحابه کرامو رضی الله عنهم تزکیه ئې کوله که چرته د حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل قابل اعتبار نه وي نو بیا معلم الکتاب او مزکی څنگه شو ؟

٨، قرآن کریم کښې د حضرت ابراهیم علیه السلام د خوب واقعه ذکرده چه په هغې کښې صریح دلیل دې چه د نبی خوب هم حجت او واجب العمل دې ، حالانکه خوب وحی متلو نه ده . حضرت ابراهیم علیه السلام به د ډیرو تمناگانو نه پس آخر عمر کښې الله تعالی فرزند عزیز ورکړو ، بیایې درضاع له حالت نه تر ډیرې مودې پورې خپل نیازبین خوئ لره وادی غیر ذی زرع کښې پریخودلو او د د فراق صدمې یی برداشت کړې مگر د خلیل علیه السلام د تسلیمیدلو مقام او د رضا د امتحان یو سوخته مرحله تر دې وخته پورې باقی وه . حضرت ابراهیم علیه السلام خپل خوب لره وحی الهی یقین کولو سره بغیرد څه تردد نه د حکم د عملی کولو د پاره نه صرف آماده کیږی بلکه د زړه تکرې لره د قربانولو عمل هم نهایت په تلوار سره شروع کوی . د حضرت ابراهیم علیه السلام د نیازبین خوئ د ذبح اقدام کول او د حضرت اسماعیل علیه السلام د « فاضل هانوی » په ځای

فعل ما تؤمر، ونبیل اود الله تعالی «قد صدقت الرؤیا» او «وعدینه بذبح عظیم» ارشاد فرمائیل هغه امتحان لره په «بلاء مبین» سره تعبیر کول، دا ټول امور واضح دلیل دي چه حضرت راهیم علیه السلام ته خوب کښې د ذبح ولد حکم شوې وو او هغه حکم واجب العمل هم وو.

۹، ﴿سَكَتَ لَكُمْ كَلِمَةٌ مِنَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ﴾ کښې تصریح فرمائیلې کیږي چه منافقینو ته غزوه بیر کښې د شریک کیدلو اجازت نه ورکولو فیصله الله تعالی د وړاندې نه کړې وه حالانکه ددې ت نه سوا ددې فیصلې ذکر په قرآن کښې چرته هم نشته دي، معلومه شوه چه دا فیصله وحی یر منلو سره شوې وه.

۱۰، ﴿وَلَزَلْنَا آلَ فِرْعَوْنَ لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ عَنِ آلِهِمْ وَآلِهِمْ بِتَفْكُرَاتِهِمْ﴾ (۱۲، ۴۴) معلومه شوه چه د ضرور صلی الله علیه وسلم منصب بیان او تشریح ده.

۱۱، ﴿ثُمَّ يَدْعُ مَلَكًا يَدْعُهُ﴾ (۷۵، ۱۹) سره الله تعالی د قرآن د بیان ذمه اخستلې ده اوس د ورکولو خبره داده چه که چرته د قرآن بیان په خپله د قرآن په آیت سره کړې شوې وی نو ددې آیت پاره به هم د بیان ضرورت وی، ځکه چه د «بیانه» ضمیر مرجع ټول قرآن ده پس هر جزء د قرآن محتاج دي بیان ته، اوس که چرته دیو آیت بیان په بل آیت سره وی نو د هغه دویم آیت بیان به په یو ریم سره وی، بیا هغه دریم آیت به هم محتاج وی بیان ته نو د هغې دپاره د څلورم آیت ضرورت یش شو، نو یا به تسلسل او یا به دور لازمېږي او دا دواړه خبرې باطلې دي او باطل لره مستلزم پر په خپله باطل کیږي، معلومه شوه چه د قرآن بیان په خپله قرآن سره باطل دي، پس د قرآن بیان غیر منلو سره وی چه حدیث دي.

د منکرین حدیث ﴿وَلَقَدْ يَمُرُّ بِالْفُرْجَانِ الَّذِي هُوَ مِنْ مَذَكِرٍ﴾ (القمر) سره استدلال باطل دي، ځکه چه قرآن مضامین په دوه قسمه دي یوا حکام او بل د توحید اود رسالت دلائل اود انذار او تخويف مضامین اود تذکیر دپاره سابقه امتونو کښې د منکرینو قصې، نو تیسیر قرآن د تذکیر په اعتبار مه دي نه په اعتبار د استنباط د احکامو سره، په دي باندې یو څو دلائل دي:

۱، «وَلَقَدْ يَمُرُّ» لره «لَمَذَكِرٍ» سره مقید کول (۲)، د «فَهَلْ مِنْ مَذَكِرٍ» ترتب تیسیر باندې (۳)، د انذار د قصو او تخويف سره باربارد تیسیر د آیت اعاده (۴)، که چرته تیسیر لره عام و اخستلې شی د آیت به معارض وی آیات مذکوره الصدر سره چه په هغې سره د معلم القرآن اود هغه د تبیین د تشریح ضرورت ثابت شو، پس وجه د توفیق به دا وی چه تیسیر قرآن محض محاسب تذکیر دي د استنباط احکام کښې قرآن د معلم د تبیین او تشریح محتاج دي، ددې باوجود «وَلَقَدْ يَمُرُّ» د تذکیر او تدریس حاجت ښکاره کړو.

۱۲، ﴿وَأَقْرَبَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ صَلَاتُهُ وَأَقْرَبَهُ عَنْ بَيْتِي﴾ (الی قوله)، ﴿قَالَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ (۳. ۲۶) په دې آیت سره معلومه شوه چه د حضور صلی الله علیه وسلم د طرف نه د یو راز د اخفاء د تاکید نه باوجود یوې بی بی هغه افشاء کړو نو دهغې اطلاع الله تعالی حضور صلی الله علیه وسلم ته ورکړې وه چه وحی غیر متلوسره وه، ځکه چه په قرآن کېنې د هغې هیڅ ذکر نشته دې

۱۳، ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْكُمْ﴾ (۲، ۱۸۵)، کېنې او فرمائیل چه د حج احکام باید د الله تعالی د قول مطابق او د طریقو مطابق ادا کړئ، حالانکه قرآن کېنې د حج د احکامو تفصیل ذکر نه دې، نو په دې آیت کېنې حدیث طرف ته اشاره ده چه په هغې کېنې د احکامو پوره تفصیل دې (۱۴)، دیر انبیاء علیهم السلام د کتاب نه بغیر مبعوث شوی دی، پس که چرته د رسول قول حجت نه وي نو د داسې انبیاء علیهم السلام د بعثت نه څه فائده وه؟

عقلی دلائل

(۱) قرآن کېنې د هر څیز بیان اجمالاً دې چه دهغې تشریح او تفصیل په حدیث کېنې دې، د مړنځونو د پنځو وقتونو، د رکعتونو شمیر، د فرائضو او واجباتو تفصیل، د صوم او زکوٰۃ مفصل احکام، د حج مناسک، قربانی وغیره، بیع او شراء، خاندانی امور، د نکاح معاملات او د معاشرې قوانین، د دې ټولو امورو تفصیل هم حدیث سره ثابت دې، پس د حدیثونه انکار د ټول نظام اسلامی نه په یو ځای د لاس صفا کولو مترادف دې، هم دغه شان د وړوکې او غټې تقاضې، د سپی، گیدر، وغیره حرمت په قرآن کېنې نشته دې، چنانچه هم د دې اعتراض نه د بېج کیدلو دپاره منکرین حدیث د دې جمله خیشو خیزونو د حلت قائل دی بلکه محمد صبیح ایدو کیت لیکي چه قرآن کېنې مذکور د څلورو خیزونو نه علاوه باقی د هر څیز خوړل فرض دی د خوراک نه انکار کول گناه اود الله د حکم معصیت دې، (طلوع اسلام جون ۵۲ هجری)،

یعنې د سپی، خر، گیدر، پیشو، مړې، تردې پورې چه د میتیازو اود ډک اود سماتې خوړل فرض دی. په دې سره ښکاره شوه چه منکرین حدیث د الله د حکم د معصیت نه د بېج کیدلو دپاره فرض او ثواب گنلوسره مذکوره خیزونه شپه او ورځ په مزو مزو سره خوری، (سود الله تعالی وجوههم)،

(۲) که چرته د احادیثو ر ویاړ د قرآن خلاف عجمی سازش کولو والا وی نو ځکه حدیث قابل قبول نه دی نو قرآن خو هم دهغوی په ذریعې سره مونږ پورې رارسیدلې دې، پس قرآن باندي څنگه اعتماد کولې کیږي؟ که چرته او وئیلې شی چه د قرآن په باره کېنې د الله تعالی ارشاد دې ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ﴾ (۱۵. ۹)، نو مونږ وایو چه په خپله د دې آیت په صداقت باندي به څنگه

اعتماد کيږي؟ دا خو هم دهغه خلقو په وساطت سره مونږ پورې رارسيدلې دې چه په حديث کښې وسائط دي . دا هم نه شی وئيلې کيدلې چه د قرآن اعجاز فی البلاغه دهغې په صداقت باندې دال دې ځکه چه اولاً خو د قرآن معجز من حيث البلاغه کيدل مختلف فيهِ شو . بعضو د اعجاز من حيث الاخبار عن المغيبات وغيره قول کړې دې چه دهغې تصديق هم د مذکوره وسائطو په ذريعه سره منقول دې . ثانياً لږ تغير او بعضې موقعو باندې د ترتيب په تبديل سره اعجاز فی البلاغه کښې په ظاهره څه فرق نه محسوسيږي ، څنگه چه په «الم اعهد» باندې مختصر المعاني کښې بحث کړې شوې دې ، ثالثاً اعجاز فی البلاغه به معيار صداقت هغه وقت کښې وي چه تحدى ثابت وي او آيات تحدى هم مذکوره وسائطو سره منقول دي ، رابعاً تحدى من حيث البلاغه په موجوده زمانه کښې خو معيار صداقت نه شی کيدلې ځکه چه تحدى به د داسې څيز مفيد وي چه د هغې به په دنيا کښې ډير شهرت وي ، ښکاره ده چه دور حاضر کښې د علم البلاغه په نسبت د سائنس زيات شهرت دې ، پس د بلاغت په لحاظ سره تحدى به صرف د نزول له زمانې سره مخصوص وي او هغه وخت کښې د اهل بلاغت د قرآن د مثل نه عاجز کيدل د قياصت د قائميدلو پورې به په صداقت قرآن باندې دليل وي يعني زمانه حاضره کښې صداقت قرآن باندې دا دليل نشته چه مونږ د هغې د مثل نه عاجز يو بلکه دليل دادې چه د بلاغت په مشهور دور کښې لوی لوی بلغاء دهغې د مثل نه عاجزه وو او دا جمله امور يعني دا چه د نزول زمانه د بلاغت دور وو او دا چه په هغه زمانه کښې قرآن تحدى من حيث البلاغه کړې وو او دا چه مشاهير بلغاء د قرآن د مثل نه عاجزه شوي وو ، هم دهغوی په واسطې سره منقول دي چاته چه د قرآن خلاف عجمي سازش وئيلې کيږي

۳۱ صحابه رضی الله عنهم و تابعين رحمهم الله و من بعدهم او ټول امت مسلمة چه حديثو لره حجت تسليموي نو آي په هغې کښې دهغوی نه اجتهادي غلطی شوې ده ، يا ئې قصدا داسې کول؟ که چرته اجتهادي غلطی شوی وي يعني حقيقت کښې حديث قابل اعتبار نه وو مگر د اسلافو نه غلطی او شوه چه هغه يې هغه قابل عمل وگڼل نو د غور کولو مقام دې چه د ټول امت متقدمين او متاخرين علماء او صلحاء اکثر اسلاف هم په دې اجتهادي غلطی کښې ډيرې مودې پورې مبتلا وو يو سړی هم دا غلطی محسوسه نه کړه؟ او که چرته اسلافو حديثو لره ناقابل اعتبار گڼل دهغې باوجود قصداً حديثونه بيانولو سره د قرآن په خلاف سازشونو راروان دي نو په دې امت کښې مؤمن څوک باتې شو؟ صحابه ، تابعين ، تبع تابعين ، ائمه ، محدثين او ټول سلف صالحين خو بعد الله گستاخ او د قرآن مخالف وو . آي د مذهب اسلام په څوارلسو کالو کښې رومېن مؤمن صرف برونيز عليه ماعليه ، دې چه کوم دين څوارلسو کالو پورې صرف د مخالفينو اود دښمنانو په مضه کښې وو دومره اوږدې مودې پورې دهغه څوک محافظ اود هغه قتلولو والا پيدا شوې نه وي ، داسې دين ښه دي حکه اعتماد کيدلې شی؟

(۴) دا خبره د پوښتنې طلب گاره ده چه الله تعالى قرآن مجید او سابقه آسمانی کتابونو لره د رسول په واسطې سره ولې نازل کړه ؟ که چرته الله تعالى هریو بشرته لیکلې شوې کتاب بغیر د رسول د واسطې نه استولې وې نو دا به د صریح معجزې کیدلو د وجه نه زیات مؤثروي . کفار پخپله ددې طلبگار وو چه لیکلې شوې کتاب د الله تعالى د طرف نه په هغه باندې نازل وی نو که دا طریقه ئې اختیار کړې وې نو د فرمائش معجزې کیدلو په باعث به زیات د هدایت سبب وې . مگر با هم دا طریقه اختیار نه کړئ شوه ، بلکه د رسولانو په معرفت ئې کتابونه نازل کړه او رسولان ئې هم صرف په انسانانو کښې منتخب کړه ، کفارو به وئیل چه د پیغام رسولو دپاره الله تعالى فرښتې ولې راونه لیږلې دې دپاره چه مونږ ته د احکامو منزل من الله کیدلو یقین اوشی الله تعالى ددې په جواب کښې فرمائی ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَّجَلَّتْ رُجُلًا﴾ (۲، ۹) ، ﴿قُلْ لَوْ كُنْتُ فِي الْأَرْضِ مَلَكًا لَّيَسِّرَنَّ لِي مَطْلَبِي﴾ (۱۷، ۹۵) ، غرض داچه سوال دادې چه د کتابونو د نازلیدلو دپاره رسولانو لره د واسطې جوړولو اود رسالت دپاره بالخصوص هم انسانانو لره منتخب کولو باندې دومره اصرار ولې اوکړئ شو ؟ ددې جواب په خپله کلام الله کښې موجود دې ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا يُبَلِّغُكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (نساء ۹) ، یعنې الله چه خومره رسولان رالیږلې دی دهغوی د بعثت مقصد صرف دا وو چه هغوی د الله تعالى د فرمانونو مطابق حکم ورکړی او په خپله د قوانین الهیه مطابق ژوند تیرکړی او نازل شوی احکامو لره عملی کولو سره د امت دپاره یو نمونه قائم کړی ، دې دپاره چه امت دهغې اتباع اوکړی که چرته ئې د رسول د واسطې نه بغیر احکام نازل کړی وې اودهغې تفصیل او تشریح کولو او عملی جامه اچولو والا څوک نه راتللې نو خلقو به د آیتونو په مفهوم اومعنوکښې اختلاف کولو اود منشاء الهی په پوهه کښې به ئې غلطی کوله هغوی لره به د پوهولو والا څوک نه وې ، دې ضرورت لره څه حده پورې فرښتو هم پوره کولې شو مگر دهغوی متعلق به خلقو دا خیال کولو چه فرښتې خو د قوت شهوانیه او غضبیه نه منزّه دی اود انسانی حوائجو او ضروریاتو نه مستغنی دی ددې وجه نه به د تقوی اود طهارت په احکاموکښې انسان د فرښتو تقلید نه شو کولې ، انسان خسته لری ، د خوراک ځکاک اومبتیازو محتاج دې ، د شهوت اود غضب قوت لری ، د جذباتو ، داعیاتو اود امراضو ، عوارضو شکرکیږی ، د ښځې بچو په جنجال کښې مصروفه وی ، ددې وجه نه د فرښتو اتباع د انسان د وس کار نه دې ، خلق وئیلې شی چه مونږه انسانی کمزوریانې ساتلوسره د فرښتو د متقیانه ژوند څنگه تقلید وکړو ؟ ددې وجه نه ضروری وه چه رسول هم دې جذباتو او عوارضی انسانی سره زمکې ته راتللې ، هغه ته هم هغه ټولو معاملات مخې ته راتللې چه یو عام انسان ته مخې ته راځی ، دې دپاره چه هغه د قوانین الهیه مطابق ژوند تیرولوسره ښودلې چه په کومه طریقه

انسان د الله په نازل شوی قوانینو باندې عمل او کړی ، قدم په قدم یی خلقو ته خپل قول او عمل سره هدايات ورکولې او هغوی یې پوهولې دې دپاره چه انسان د ژوند د مشکلو لارونه په کومه طریقه پیچ کیدلو سره صراط مستقیم باندې روانیدلې شی ، غرض داچه لفظونو کښې نازل شوی احکامو ته عملی جامه اچولو سره د امت دپاره یی دژوند تگ لاره قائمه کړې وې ، نو هم دا وجه ده چه په خپله الله تعالی صرف کتاب لره زمونږ دپاره کافی اونه گټلو بلکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اسوه حسنه تابعدارئ لره هغې سره مونږ باندې لازم کړو

د دویمې نظریې باطلوالې

که چرته د حضور صلی الله علیه وسلم تعلیمات صرف د دوی په زمانې پورې خاص وای او وروسته حاجت نه وای نو د هغې لازمی نتیجه به داوه چه د حضور صلی الله علیه وسلم نوت به قیامته پورې عام نه وو ، لیکن لاندینی آیتونه ددې تردید کوی .

(۱) ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ دا حکم قرآنی عام دې او تر قیامته پورې به ثابت وی . که چرته په مونږ باندې قرآن حجت وی نو د قرآن دا جمله به ولې حجت نه وی ؟

(۲) ﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (۷، ۱۵۸)

(۳) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (۲۱، ۱۰۷)

(۴) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (۳۴، ۲۸)

(۵) ﴿بَلِّغْهُ أَلَّا يَكُن لِّلْكَافِرِينَ حَافِظًا مِّمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۲۵، ۱)

(۶) ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (۳۳، ۳۸)

پورته بیان کړئ شوی دی چه کتاب الله باندې د پوهیدلو دپاره د معلم ضرورت دې ، چه هرکله د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس یو جدید معلم (رسول) نشی راتللې نو ددې لازمی نتیجه دا شوه چه د حضور صلی الله علیه وسلم تعلیمات تر قیامته پورې واجب الاتباع دی .

(۷) ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (۴، ۱۷۵) که چرته حدیث په

مونږ باندې حجت نه وی نو مونږ باندې اتمام حجت څنگه شو ؟ چه هرکله بعثت سره مقصود دې

عقلی دلائل

(۱) آیا په کتاب الله باندې د پوهیدلو دپاره د معلم الکتاب ضرورت شته او که نه ؟ که چرته نه

وی نو رسول ولې مبعوث کړئ شو او د حضور صلی الله علیه و آله اهل زمانه باندې د حضور صلی الله

عليه وسلم قول ولي واجب الاتباع او مگر خولي شو؟ او که چرته دمعلم ضرورت وی نو مونږ د رسول الله صلى الله عليه وسلم د تعليماتو نه څنگه مستغنی کيدلې شو؟ . مونږ خود بخود کتاب الله باندې پوهه شو اود صحابه کرامو رضی الله عنهم دپاره دمعلم ضرورت پيښ شو مابه الفرق څه څيز دي؟ صحابه کرام رضی الله عنهم اهل لسان وو د محارراتو نه واقفه وو . هغوی ته د مواقع تنزیل مشاهده اود شان نزول علم وو . د خطاب الہی اولین مخاطبین وو ددې باوجود دهغوی دپاره خودي دمعلم الکتاب ضرورت وی او زمونږ دپاره دې ضرورت نه وی؟

(۲) هغه دليل چه د اولي نظريې په ترديد کښې د لاتلي عقليه لاندې په دريم نمبر کښې تير شو . يعنې تول امت چه حديثو لره ترننه پورې قبلولوسره راروان دی دهغوی نه اجتهادی غلطی شوې ده یا یی قصدا د قرآن په خلاف عجمی سازش کړې دي ، دواړه شقونه خلاف عقل او مردود دی

د دریمې نظریې باطلوالی

منکرین حدیث وائی چه حدیث ظنی دي او د ظنی تابعداری د قرآن په رو سره منع ده . نتیجه دا راووتله چه د حدیث تابعداری د قرآن په رو سره منع ده ، د منکرین حدیث دا استدلال محض دجالیات او تلبیس دي . د ظن لفظ په دریو معانیو کښې مستعمل دي

(۱) اټکل یعنې بلا دلیل ، محض گمان او تخمین

(۲) شراهدو او قرائتوسره ظن غالب

(۳) علم یقینی نظری او استدلالی چه دلیل او برهان نه قطعی طور باندې حاصل شوې وی .

لاندینی قرآنی آیتونو کښې د ظن لفظ په همدې علم یقینی معنی کښې ذکر دي

(۱) ﴿يُظَاهِرُونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا رِيحًا وَأَنَّهُمْ إِلَهُ وَرُوحُونَ﴾ (۴۲، ۲)

(۲) ﴿قَالَ الْيَرَبُ يُظَاهِرُونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا أَقْو﴾ (۲۴۹، ۲)

(۳) ﴿وَقُلْ مَا كُنَّا نَمْنَعُهُمْ فَاسْتَغْفِرُوا مِنِّي وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ (۲۴، ۳۸)

(۴) ﴿فَلَا يَأْتِيَنَّكَ مِنَ الْإِنسَانِ هَبْلٌ مِّنْ دُونِ اللَّهِ الْيَوْمَ﴾ (۷۵، ۷۸)

(۵) ﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ﴾ (۸۳، ۵)

قرآن ظن په معنی د محض اټکل د پیروي نه منع کړې ده . د احادیثو سلسله محض اټکل نه ده . پس احادیثو ته د ظن معنی ثانی (ظن غالب) اود معنی ثالث (علم یقینی استدلالی) په لحاظ سره ظنی ونلې کيږي ډیر احادیث د علم یقینی استدلالی فائده هم ورکوي . حافظ ابن حجر شرح په نخبه الفکر کښې فرماني

((وقد يقع فيها أي في أخبار الأحاد المعلقة إلى مشهور وعزيز وشریف، أي في العلم النظري بالقرآن على

المختار خلافاً لمن أبى ذلك والخلاف في الصلح لفظي لأن من جوز إطلاق العلم لم يهتد به كونه نظرياً وهو المحاصل من الاستدلال ومن أبى الإطلاق عصى لفظ العلم بالتواتر وما عداه عنده ظني)) بيا حافظ د خبر محتف بالقرائن موجب علم يقيني استدلالی یو خو انواع ذکر کړی دی

(۱) ما أخرجه الشيخان في صحيحهما مما يبلغ حد التواتر ومما لم يتفقده أحد من الحفاظ ولم يقع التعارض بين مدلوليه.

(۲) المشهور إذا كان على طرق ما يثبت سألته من ضعف الروايات والعلل.

(۳) المسلسل بالآئمة الحفاظ المتكلمين جميعاً لا يكون ضرباً.

پس علم يقيني استدلالی خو ظاهر دي چه واجب الاتباع دي . باقی پاتې شو هغه حدیثونه چه د ظن غالب فائده ورکوي . نو شریعت مطهره ظن غالب لره د یقین حکم ورکولو سره واجب الاتباع گرځولې دي . د شرعي یقین دپاره د ثقه عادل شهادت (چرته د یو چرته د دوو او چرته د زیاتو ، کافی دي . نو هغه احادیثو کښې موجود دي . په دي لحاظ سره ټول احادیث یقینی دي . ظنی ورته ځکه وئیلې کیږي چه مفید د علم یقینی استدلالی دي . یا د دي وجه نه چه په اکثر و احادیثو کښې عقلاً د خطا احتمال موجود دي ، شرعاً نه ، غرض داچه احادیثو لره شرعاً ظنی ځکه وئیلې کیږي چه ټول احادیث مفید د علم یقینی عقلی استدلالی دي او اکثر احادیث موجب د ظن غالب دي . او دنیا کښې ظن غالب باندي د عمل کولو نه سوا هیڅ چاره نشته دي . مونږ شپه او ورځ خپلو ټولو معاملاتو کښې هم ظن غالب باندي عمل کوو . د دوا ځکلو په وخت کښې د شفا یقین نه وی بلکه زیات د مضرت احتمال موجود دي ، ریل موټر . طیاره او بحری جهاز وغیره کښې د سوریډلو په وخت کښې مونږ دهغي د مشینرئ هیڅ علم نه وی د مشینرئ د ټولو پرزو د صحیح علم نه وی د لاري د حوادثو نه د محفوظ کیدلو یقین نه وی د طیارې د غورځیدلو او د ریل د پټوئ نه د کوزیدلو او د بحری جهاز د غورځیدلو احتمال موجود دي ، سره د دي نه مونږ شپه او ورځ هم دي ذرائعو سره سفر کوو . د بازار نه د غوښې اخستلو په وخت کښې دهغي د حلت د شردو . روغن . میوؤ . شکر وغیره د پاکیزگي ، د ابو ځکلو په وخت کښې ، د غسل او اودس کولو په وخت کښې دهغي د طهارت هیجری کامل یقین نه وی اونه کیدلې شي ، عمر بهر هره معامله کښې قدم په قدم باندي د ظن غالب په پیروئ باندي مجبوره یو ، د ظن غالب پیروئ لره پریخودلې شي نو انسان په دنیا کښې ژوندې نه شي او سیدلې . مار ته تللو سره مونږ ته دهغه د ټک لگولو یقین نه وی او د ټک نه پس د مړه کیدلو یقین نه وی هم دغه شان زهر ځکلو سره مرگ یقینی نه ده . سره د دي نه مونږ د زهر نه ځان بچ کوو او د مار نه پرهیز کوو ، چه کله مونږ شپه او ورځ په هره معامله

کېې هم ظن غالب باندې عمل کړو نو څه وجه ده چه حدیثو لره د ظنی کیدلو د وجه نه ترک کړئ شی . قرآن یقینی دې او حدیث ظنی . مگر ددې دا مطلب نه دې چه حدیثو لره محض انکلی گنلوسره ناقابل اعتماد او گرځولې شی . د قرآن یقینی اوه حدیثو ظنی کیدلو مطلب دادې چه د قرآن هر حرفه تواترسره د ثابت کیدلو د وجه نه یقینی بدیهې دې . حدیث کښې چونکه روایت بالمعنی جائز دې ددې وجه نه دهغه د هرلفظ متعلق دقرآن په شان یقین نه شی کیدلې . لهذا حدیث یقینی استدلالی یا یقینی شرعی دې . ځنګه چه د مور علم یقینی دې او د پلار ظنی . ځکه چه د مور متعلق قطعی طور باندې ونیلې کیږی چه د فلانکی مور ده مگر د پلار په باره کښې دې یقین سره حکم نه شی لگیدلې . سره ددې نه د پلار علم یقینی شرعی دې

عقلی دلیل

چه هرکله دا تسلیم کړئ شو چه قول رسول الله صلی الله علیه وسلم قیامته پورې واجب الاتباع دې . مگر د حدیثو موجوده ذخیره حجت ځکه نه دی چه ظنی دی نو سوال دا پیدا کیږی چه الله تعالی هرکله تعلیمات رسول لره په مونږ باندې تر قیامته پورې واجب الاتباع گرځولی دی نو الله تعالی دهغه تعلیماتو د حفاظت اسباب ولې پیدا نه کړه ؟ آیا دا به تکلیف مالایطاق او امت باندې به ظلم نه وی ؟ چه دهغه اقوالو اتباع په مونږ باندې لازم کړئ شوه چه دهغې د علم تحصیل زمونږ دپاره ناممکن دې . . غرض داچه قول رسول صلی الله علیه وسلم لره د همیشه دپاره واجب الاتباع تسلیمولو باوجود هغې لره د ظنی کیدلو د وجه نه حجت نه گنل الله تعالی طرف ته د ظلم نسبت کولو مترادف دې . اعاذنا الله تعالی منه .

د منکرین حدیث دا وینا چه حدیث د دریمې صدئ په آخر کښې لیکلې شوی دی . صفا دهوکه ده ځکه چه د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې د حدیثو کتابت شروع شوې وو . د حضور صلی الله علیه وسلم د کتابت حدیث نه منع فرمائیل ابتدائی دور کښې ددې وجه نه وو چه قرآن سره التباس پیدا نه شی . هغه وخت کښې د کتابت قرآن عام دستور وو او عوام د قرآنی اسالیبو نه اودهغه معجزانه انداز نه ترهغه وخته پورې لامانوسه نه وو کتابت حدیث نه د منع کولو دا مقصد هیچرې نه وو چه حدیث قابل اعتبار نه دې . که چرته دا مقصد وې نو دوی صلی الله علیه وسلم به د حدیثو بیانولو نه هم منع فرمائیلې وې حضور صلی الله علیه وسلم پخپله فرمائیلې دی « قلینا الشاهدکم الغائب »

د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې اودهغې نه پس زمانه صحابه رضی الله عنهم کښې د احادیثو بیانولو عام رواج وو . حضور صلی الله علیه وسلم معاذین جبل رضی الله عنه ته یو خدمت باندې استولوسره ارشاد وفرمائیلر چه ته به ځنګه فیصله کړی حضرت معاذین

رضی الله عنه عرض اوکړو چه رومین قرآن باندې نظر کړوم . بیا ستاسو په قول او عمل سره استدلال کوم . بیا به د اجتهاد نه کار اخلم ، حضور صلی الله علیه وسلم په هغې باندې د خوشحالت اظهار کولو سره د حجیت حدیث تصدیق او فرمائیلو ، د حضور صلی الله علیه وسلم دا هم ارشاد دې « تسمعون ویسمع منکم ویسمع ممن یسمع منکم » (ابوداؤد کتاب العلم) شروع کښې اگر چه عواموته د اختلاط بالقرآن د ویرې نه د کتابت حدیث اجازت نه وو ، خوبیا هم خاص خاص خلکو ته د کتابت اجازت وو . طبقات ابن سعد کښې د عبدالله بن عمرو بن العاص واقعه مذکوره چه دوی خدمت نبوی صلی الله علیه وسلم کښې عرض اوکړو چه کوم حدیثونه ما ستاسو نه بالمشافهه اوریدلې دی دهغې د لیکلو اجازت او فرمائي . حضور صلی الله علیه وسلم اجازت ورکړو . بیا عبدالله رضی الله عنه پوښتنه اوکړه چه آیا صرف د حالت نشاط حدیثونه اولیکم یا د حالت غضب هم؟ دوی صلی الله علیه وسلم خپلې ژبې مبارکې طرف ته اشاره کولو سر او فرمائیل چه ددې خولې نه سرا د حق نه هیڅ نه اوځي . چنانچه هغوی نبوی احادیث جمع کړل او دهغې نوم ئې «الصادقه» کيځودلو ، دا واقعه د ابوداؤد په کتاب العلم کښې هم ده ، ابوهریره رضی الله عنه فرمائي چه ماته د ټولو نه زیات حدیثونه یاد دی ، مگر عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنهما لیکل او ما نه لیکل « الله کان یکتب ولا اکتب » (بخاری)

مستدرک حاکم نه معلومیږي چه په خپله ابوهریره رضی الله عنه سره هم د احادیثو لیکلې شوې ذخیره موجود وه . چنانچه حسن بن عمرو فرمائي چه ما یو ځلې حضرت ابوهریره رضی الله عنه ته یو حدیث واورولو نو دوی دهغه نه انکار اوکړو او وې فرمائیل چه که چرته ت زما نه دا حدیث اوریدلې وی نو ځما په کتابونو کښې به موجود وی چنانچه دوی پخپلو کتابونو کښې اولتولو نو دا حدیث ملاؤ شو ، په دې مقام باندې منکرین حدیث دوه اعتراضونه کړي دي . (۱) د بخاری په روایت سره معلومیږي چه د حضرت ابوهریره رضی الله عنه عبدالله بن عمرو بن العاص ته زیات حدیثونه یاد وو ، حالانکه د روایاتو ذخیره د ابوهریره رضی الله عنه نه زیاته منقول ده

ددې جواب دادې چه د بخاری په روایت کښې استثناء منقطع ده . ددې وجه نه ددې سابقه جملې سره هیڅ تعلق نشته دې ، نیز کثرت علم کثرت روایت لره مستلزم نه دې ، د حضور صلی الله علیه وسلم د وصال نه پس عبدالله بن عمرو زیات په شام کښې وو ، اود ابوهریره رضی الله عنه قیام په مدینه کښې وو ، چونکه دور اول کښې د علم مرکز هم مدینه وو ، خلکو به تحقیقی مسائلو کښې هم مدینې طرف ته رجوع کوله ، ددې وجه نه ابوهریره رضی الله عنه ته د روایاتو بیانولو زیاته موقع ملاؤ شوه .

(۲) مستدرک حاکم کښې دی چه ابوهریره رضی الله عنه سره لیکلې شوی حدیثونه موجود وو و بخاری کښې دی «لا اکتب» ددې جواب دادې چه ابوهریره رضی الله عنه خپله نشو لیکلې یعنې

لیکل ورته یاد نه وو . هغه سره چه کومه ذخیره موجوده وه هغه د نورو نه لیکلې شوې وه ،فتح الباری جلد ۱ ص ۱۸۴ ،

چه کله خلق د قرآن د معجزانه اسلوبو نه ښه واقفه شو نو حضور کریم صلی الله علیه وسلم نه صرف د کتابت حدیث اجازت ورکړو بلکه د لیکلو حکم ئې هم ورکړو ، او ډیرو صحابه کرامو رضی الله عنهم ته دیني مسائل او پیغمبرانه هدایت پخپله ورباندې اولیکل ، د فتح مکې په موقع باندې دوی صلی الله علیه وسلم یو خطبه ارشاد او فرمائیلو او د ابوشاه یعنی په درخواست باندې هغه خطبه یی په چاباندې لیکلوسره هغه ته ورکړه ، «فتح السنة او بخاری ،

عمرو بن حزم لره یمن ته د استولو په وخت کښې حضور صلی الله علیه وسلم یو مفصل تحریری هدایت نامه ورکړه چه په هغې کښې د صدقاتو ، دیاتو ، فرائضو وغیره احکام وو ، «فتح السنة مصری ص ۱۸ ،

د مسلم بن الحارث پلار ته حضور صلی الله علیه وسلم بشارت لیکلوسره ورکړو (ابوداؤد ، د طائف یو سړی عبدالله بن عباس رضی الله عنه ته دهغه یو کتاب اورولې وو ، «ترمذی کتاب العلل ، د خطیب د روایت مطابق حضرت انس رضی الله عنه سره هم د احادیثو مجموعه وه . حضرت انس رضی الله عنه به خپل اولاد ته د کتابت حدیث حکم ورکولو ، «دارمی ص ۲۸ ، ابن عبدالبر په جامع کښې د عبدالرحمن بن مسعود رضی الله عنه نه نقل کړې دی چه هغوی یو کتاب بنودلوسره قسم اوڅورلو او وې وئیل چه دا د عبدالله بن مسعود د لاس لیکلې شوې دې ، حضرت عبدالله بن مسعود او حضرت علی رضی الله عنهما بعضې احادیثو لره د صحیفې په صورت کښې خپل ځان سره کیخودل (بخاری ،

د بعضې کثیر الروایات صحابو مثلاً د ابوهریره ، عبدالله بن عباس ، عبدالله بن عمرو ، جابر بن عبدالله ، براء بن عازب او انس بن مالک وغیرهم (رضی الله عنهم ، مرویاتو لره دهغوی شاگردانو دهغوی په موجودگي کښې لیکلې وو ، «دارمی ص ۲۸ ، ۲۹ ، تهذیب التهذیب ج ۴ ص ۱۹۸ کتاب العلل للترمذی ،

حضرت عمر رضی الله عنه د حکومت د عمالو دپاره د صدقه العاشیه احکام لیکلې وو ، د موطا مصری په صفحه ۱۲۵ ، ۱۲۶ ، ۱۵۱ ، ۱۵۲ باندې داسې قسم مثالونه موجود دی

د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې اگرچه کتابت حدیث ثابت دې ، مگر هغه زمانه کښې حفظ صدر باندې زیات زور وو ، د عربو خلق په حافظه کښې زیات مشهور وو ، اوږدې اوږدې قصیدې د مختلفو مضامینو هغوی ته یادې وې ، د اوسنانو او د اسونو نسب نامې یی حفظ وې . د حضور صلی الله علیه وسلم احادیثو لره هغه خلقو خصوصیت سره وحی الهی گنلوسره حفظ کړل ، اود حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل لره واجب الاتباع گرځولوسره یی دهغی حفاظت

او کرو ، د صحابو رضی الله عنهم نه پس د تابعینو رحمهم الله زمانه راغله هغوی د دنیا په اسلام په لریو لریو خایونو کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیثو لره کمال حفاظت سره اور رسول . صحابو رضی الله عنهم اگرچه ذاتی یاداشتونه لیکلي وو ، مگر د حدیثو یو مرتب کتاب نه وو ، د رومېنی صدی په آخر کښې عمر بن عبدالعزیز المتوفی ۱۰۱ هجری د مدینې والی ابوبکر بن محمد بن عمرو بن حزم ته اولیکل ، ((انظر ما کتب من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم ما کتبه قال غلبت دروس العلم وذهب العلم)) (مفتاح السنة ص ۴) او هغه ته ئې دا هم اولیکل د عمره بنت عبدالرحمن انصاریه (متوفاة ۹۸ هجری) اود القاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق (متوفی ۱۲۰ هجری) چه د احادیثو کومې مجموعې دی هغه لیکلو سره هغه ته واستوه ، هم دغه شان نورو لویو ښارونو ، مکه ، کوفه بصره ، شام او یمن وغیره کښې هم خپلو عمالو ته د تدوین حدیث دپاره اولیکه ، امام محمد بن مسلم بن عبيد الله بن عبد الله بن الشهاب الزهري المدني (متوفی ۱۲۴ هجری) هم په هغه خلقو کښې دې چاته چه د تدوین حدیث لیکلي شوی وو ، «مفتاح السنة» د خلیفه عادل دې هدایت د محدثینو حوصله او چته کړه او هغوی خپلو کوششونو لره تیز کړه اود حدیثونو د تدوین کار ئې په غټه پیمانه باندې شروع کړو ، په هغه مقدسه ډله کښې د ټولو نه زیات ممتاز شخصیت محمد بن مسلم زهري وو ، دده پیدائش په ۵۰ هجری کښې اوشو ، د سنن ود آثار نبویه د قصر دا شهر ستنې فن حدیث کښې ډیره لویه درجه لرله ، امام زهري (مدینه کښې) عمرو بن دینار (مکه کښې) قتاده ویحی بن کثیر (بصره کښې) ابو اسحاق وسليمان اعمش (کوفه کښې) امام زهري د تابعینو د طبقه اولی په محدثینو کښې دې چا چه حدیثونه قلمبند کړه ، بعده لم په دې دویمه صدی کښې چه طبقه ثانیه راغله په هغې کښې د تدوین کار خورشو ، چنانچه ابن جریج متوفی ۱۵۰ هجری د ټولو نه وړاندې مکه مکرمه کښې احادیثو لره د کتابت په صورت کښې جمع کړل (مدینه منوره کښې) ابن اسحاق متوفی ۱۲۱ هجری او امام مالک متوفی ۱۷۹ هج (بصره کښې) ربیع بن صبیح متوفی ۱۲۱ هج (کوفه کښې) سفیان ثوري متوفی ۱۲۱ هج (شام کښې) اوزاعی متوفی ۱۵۲ هج (یمن کښې) معمر متوفی ۱۵۳ هج او خراسان کښې ابن المبارک متوفی ۱۸۱ هج وغیره هم (رحمهم الله) حدیثونو لره لیکلو سره مدون کړه ، د دویمې صدی یو څو ستند کتابونه دادی (۱) موطا امام مالک بن انس متوفی ۱۷۹ هج (۲) مصنف الیث بن سعد متوفی ۱۷۵ هج (۳) مصنف سفیان بن عیینه متوفی ۱۹۸ هج (۴) مسند الامام الشافعی متوفی ۲۰۲ هجری

ددې نه پس درېمه صدې هجرې د خدمت سنت رسول الله صلى الله عليه وسلم جليل القدر ز
 ده په هغې کښې د صحاح نسته وغيره مستند کتابونو تدوين او شوا او ترته پورې د علوم نبوه
 نوراني منابع بکمالها موجود دی صحاح سته دادی

- (۱) صحيح البخارى . متوفى ۲۵۲ هج
- (۲) صحيح مسلم متوفى ۱۷۱ هج
- (۳) سنن ابى داؤد متوفى ۲۷۵ هج
- (۴) سنن الترمذى متوفى ۲۷۹ هج
- (۵) سنن النسائى متوفى ۳۰۳ هج
- (۶) سنن ابن ماجه متوفى ۲۷۳ هج . ددې نه علاوه لاندینى کتابونه هم دې درېمې صدې کښه
 مدون شول

- (۷) مسند احمد بن حنبل متوفى ۲۴۱ هج
- (۸) مسند اسحاق بن راهويه متوفى ۳۷۳ هج
- (۹) مسند عبد بن حميد متوفى ۷۴۹ هج
- (۱۰) مسند الدارمى متوفى ۲۵۵ هج
- (۱۱) المسند الكبير للفرطى متوفى ۲۲۲ هج
- (۱۲) مسند ابى يعلى الموصلى متوفى ۳۰۷ هج
- (۱۳) تهذيب الآثار للإمام محمد بن جرير الطبرى متوفى ۳۱۰ هج وغيرها

فقط رہا اما عا الزلموا تبعنا الرسول فاكتمل مع الشاهدين.

وشيد احمد ۲ د فېبره ۷۴ هج يوم الجمعة

بسم الله الرحمن الرحيم

فَلْيَسْأَلِ الْجَنَّةَ مَوْلَىٰ وَمَنَاقِبَهُ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ

ارغام العنید فی میراث الحفید

(۱) د نمسی میراث

(۲) اصول وراثت باندې د منکرین حدیث د اعتراضونو جوابونه

د نمسی میراث

سوال - د خوئی په موجودگي کښې د یتیم نمسی د وراثت مسئله نن سبا پنجاب اسمبلې کښې دغور لاندې ده، ددې وجه نه په اخباراتو کښې مختلف خلق په دې مسئلې باندې خپلې رايې ښکاره کوي، چنانچه اخبارآثار (زمیندار) د ۳۱ دسمبر ۱۹۵۲ء په اشاعت کښې یو مضمون د اجماع امت په عنوان سره شائع شوې دې چې په هغې کښې د شریعت مطهره د قانون خلاف د نمسی د وراثت یی مضبوط تائید کړې دې. لهذا جناب عالی نه درخواست دې چې په دې مسئلې باندې رڼا واچوی د اخبارآثار پرچه هم درلیرلې شوې ده

الجواب ومنه الصدق والصواب د منکرین حدیث اصل مقصد دا دې چې د قرآن کریم د قطعي فیصلي خلاف د خوئی په موجودگي کښې د یتیم نمسی میراث ثابتوی، افسوس دادې چې مضمون لیکونکې یې ضرورته بحث «منکر اجماع کافر نه دی» لږه کافی اوږد کړو، مگرچه کله اصل مقصد ته اورسیدلو نو صرف یو مجمله جمله لیکلو سره یې دهغې د معمولی تشریح جرات هم اونه شو. دهغې نه پس ئې د علم فرائض بعضې مسائل پیش کړل او په هغې کښې ئې هغه زاړه اعتراضونه سردوباره کړل چې د دښمنان رسول اود منکرین حدیث د قائد اسلم جیراچپوری اود هغه ملگرو خلقو طرف نه د طلوع اسلام وغیره په صفحاتو باندې باربار شائع شوی دی او هرکرت د علمائې حق د طرف نه دهغې مسکت جواب ورکړې شوې دې. غرض د چې مضمون نگار اصل مقصد باندې فقط یوه مجمله جمله لیکل کافی او گنجل، چنانچه دوی لیکي «قرآن کښې د اصول وراثت بیان کولو سره ونیلې شوی دی چې نزدې رشته دار ته به د لرې رشته دار نه وړاندې میراث

ملاویپی، لیکن علماء دخیل جوړ شوؤ اصولو په خاطر دهغې مفهوم دا گرځوی چه نزدې رشته دار لري رشته دار لره محروموی هغې ته حجب حرمان وائی،

ناسو خو دا اولیکل چه د قرآنی اصولو په موجب نزدې رشته دار ته به د لري رشته دار نه وړاندې میراث ورکول کیږی مگر د رومین میراث د ملاویدلو د مفهوم د تشریح او تفصیل نه مو بالکل ډډه کړې ده چه د دیانت قطعاً خلاف ده، زه اوس وخت صرف د «رومین میراث ملاویدلو» د مفهوم معین کول غواړم. غالباً مضمون نگار ته به هم دې سره اتفاق اوشی چه د «رومین میراث ملاویدلو» مفهوم دا نه دې چه د نزدې حصه دې هغه ته د سحر په وخت کښې ملاؤشی او لري ته د ماښام په وخت کښې، بلکه ددې مفهوم صرف هم دا کیدلې شی چه د نزدې حق د لري نه زیات دې اوداد «الاقرب فالاقرب» قانون «آیت کریمه ﴿يَرْثُ الرَّجُلُ نِسْبَتَهُ نِسْبَتُ الرَّجُلِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسْبَةِ

نِسْبَتُهُ الرَّجُلُ وَالْأَقْرَبُونَ نِسْبَتُهُ أَوْ كَثْرَتِ نِسْبَتِهِ مَقْرُوحًا﴾ نه مستنبط دې، پس د قرآن کریم هم دا قانون (چه هغې لره په خپله مضمون نگار هم تسلیم کړې دې، ټولو وارثانو ذوی الفروضو او عصبانو کښې به جاری کیږی. احکم الحاکمین د ذوی الفروضو حصې معین کولو کښې هم دې قانون لره ملحوظ ساتلې دې. د نزدې حصه ئې د لري نه زیاته مقرر کړې ده، ممکن وو چه عقلی انسانی یو خاص صورت لره دهغه قانون قدرت خلاف گڼل شروع کړی. لهذا دهغه د تسکین دپاره

ئې ارشاد او قرائتولو ﴿مَّا بَرَأْتُمْ مِنْ بَنَائِكُمْ لَا تَدْرِكُهُمْ أَزْوَاجُكُمْ﴾ څنگه چه د ذوی الفروضو حصې معین کولو کښې ددې قانون لحاظ دې هم هغسې د عصبانو په توری کښې هم دا قانون معمول به دې فرق صرف دادې چه د ذوی الفروضو حصې چونکه معینې دی ددې وجه نه د قریب حصه د بعید نه زیاتولو سره قریب ته ترجیح ورکړئ شوي ده، ددې په عکس د عصبانو حصې نه معین کیدلو د وجه نه په هغې کښې داسې قسم ترجیح ناممکن ده، ځکه چه دهغې څه حصه مقرر نه ده چه د بعضو حصه ئې د بعضو نه زیاته ساتلې وې بلکه قرآن کریم کښې صفا ارشاد دې چه د

ذوی الفروضو نه څه باقی پاتې شی هغه دې په عصبانو باندې ﴿لَا ذَكَرَ وَمِثْلُ حَقِّ الْأُنثَىٰ﴾ تقسیم کړئ شی، لهذا په هغې کښې قریب لره د مقدم ساتلو صرف هم دا صورت ممکن دې چه بعید لره بالکل محرومه کړئ شی، په دې بیان سره واضحه شوه چه د عصبانو په باره کښې د فقهاؤ مقرر کرده قانون «د قریب په موجودگي کښې د بعید محرومه کیدل» د قرآن قانون نه مخالف نه دې بلکه عین هم هغه قانون دې کوم چه په قرآن کښې دې، یعنی د قریب د بعید نه زیات حق دې مگر عصبانو کښې ددې قانون د اجراء صرف هم هغه صورت ممکن دې کوم چه فقهاء بیانوی، عصبانو کښې ددې قانون د اجراء صورت لره اگر چه قرآن په واضحه طور باندې بیان کړې دې خوبیا هم معلم الکتاب والحکمة سید الکونین صلی الله علیه وسلم هم صفا الفاظو کښې دهغې تشریح کړې

ده . او گورئ ((عن ابن عباس رضی الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحقوا الفرائض بأهلها فما بقى فهو لأول رجل ذكر)) بخاری کتاب الفرائض یعنی ذوی الفروضو ته دهغوی حصی ورکولو نه پس چه خه باقی پاتې شی ، هغه تول په توله عصباتو کښې دهغه سړی حق دې چه د تولو نه زیات نزدې وی ، په بخاری کښې د جلیل القدر صحابی کاتب الوحی حضرت زید بن ثابت رضی الله عنه دا قول هم منقول دې ((قال زید بن الامین علیه السلام اذا لم یکن دوهم ولد - ال قوله - ولا یولد الا من مع الامین)) . یعنی د خوئی اولاد د مری د اولاد قائم مقام په دې شرط سره کیدلې شی چه د مری په اولاد کښې څوک سړې هم نه وی او وې فرمائیل چه د کوم یو خوئی په موجودگن کښې نهمسې وارث نه شی کیدلې ، که چرته د ذوی الفروضو په شان عصباتو کښې هم قریب ته زیات او بعید ته کم ورکولو اصولو باندې عمل او کړې شی نو دهغه کمې بیشی معیاریه خه وی ؟ که چرته هم پخپل خیال او اټکل سره د خوئی دپاره (۱/۲) او د نهمسې دپاره ۱۱۳ معین کړئ شی نو آیا ددې به واضحه مطلب دا نه وی چه ترننه پورې نعوذ بالله قرآن ناقص وو؟ چه دهغې تکمیل جیراچپوری اودهغه متعینو کړې دې ؟ او که چرته خوئی او نهمسې ته مساوی حصه ورکول غورې نو دا هم ستاسود بیان کرده قرآنی قانون د قریب ته به د بعید نه رومې ورته ملاوېږي ، خلاف دې ، زه فاضل مضمون نگار نه مؤدبانه التماس کوم چه تاسو هم دخپل بیان شوی د قرآنی قانون مطابق خوئی او نهمسې یا نورو عصباتو کښې د تقسیم ترکه متعلق د فقهاؤ بیان شوی صورت نه علاوه یو بل صورت پیش کړئ ، امید دې چه د جواب نه به دریغ اونه کړئ ، د نهمسې د وراثت په باره کښې دا سوچ ضروری دې چه آیا خوئی دخپل پلار په ژوند کښې دهغه د وراثت مالک یا د حق دعویداردې یا نه ؟ که چرته بالفرض دې نو دا سوال بالکل پیدا کیږي نه چه آیا ددې خوئی ، خوئی نهمسې ، حق داردې یا نه ؟ مگر داسې نه ده بلکه ددې په عکس ده ، یعنی خوئی دخپل پلار په ژوند کښې بالکل د داسې سړی په شان دی چه هغه ته صاحب جائیداد و نیلې کیدلې نه شی نو داسې صورت کښې دنهمسې د حقوقو سوال بالکل عبث دې .

زید

عمرو	بکر	خاتون (جن)
خالد		

په ذکر شوی صورت کښې د زید په موجودگن کښې عمرو دهغه د هیش مال حقدار نه دې . چه هرکله عمرو حقدار نه دې نو د خالد د حقدار کیدلو بالکل سوال باطل دې کوم څیز لره چه عمرو پخپل ژوند کښې حاصل نه کړئ شو ، دهغه دپاره دهغه خوئی څنگه دعوی کولې شی ؟ معترضو د ولد لفظ کښې وسعت پیدا کولو سره دهغې نه خوئی ، نهمسې او کهرسې مراد اخستلې دې اولور

لره نه بالکل پریخودله . حالانکه داسې کولونه پس دیو قاعدې په رو سره چه هرکله لفظ ولد نه لور لره او ویستلې شی نو نویسی د صورت ولد په ضمن کښې نه شی راتللي ، دویم خای لفظ قریب باندې چه دکوم خیال اظهار کړې شوې دې هغه هم عجیبه دې . لږ خیال او کړی چه د زید د مرگ نه پس صرف خاځونه (جین) او بکر (هک) ژوندی دی عمرو دهغوی په ژوند کښې وفات شو . که چرته عمرو لره دهغوی د مرگ نه پس هم «قریب» کښې شاملیدلې شی نو د زید خپل ذات دهغه نه هم زیات قریب دې لهذا که چرته داسې او کړی شی نو نظام دنیا به چه نظام حیات باندې مېنی ده ختم او خراب به شی ددې وجه نه عمرو په یو حالت کښې هم په قریب کښې شاملولې نه شی . نودهغه د خوئی خالد په قرب کښې شاملیدل بې بنیاد دی . صرف بکر او خاتون په قرب کښې د شاملیدلو صحیح حقدار دی .

ددې نه پس لفظ «قائم مقام» باندې په دې طریقې سره بحث کړې شوې دې چه د نیغو خلقو دگمراهی موجب جوړیدلې شی . حالانکه قائم مقام او وراثت کښې چه کوم فرق دې هغه لږ غوندې عقل والا سړې هم پیژندلې شی . مثلاً اوس حال کښې جستس رشید صاحب د غلام محمد گورنر جنرل قائم مقام وو مگر وارث نه وو . لیکن دهغه خوئی وارث وو مگر قائم مقام نه وو حالانکه هغه قائم مقام کیدلې شی . باقی پاتې شو د یتیم نمسی د پرورش سوال نو شرعاً مری ته پخپل مال کښې د درېمې حصې حده پورې د وصیت کولو اجازت دې . پس نیکه بطور وصیت دخپل نمسی د پرورش انتظام کولې شی . بلکه پخپله پخپل ژوند کښې مناسب ملکیت خپل نمسی ته ورکولوسره هغه د معاشی مشکلاتو نه بچ کولې شی . که چرته بالفرض نیکه نمسی ته څه ورنه کړه او نه ئې وصیت او کړو نو تره ددې یتیم ولی دې اودهغه د پرورش جمله مصارف تره باندې شرعاً لازم دی ، فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد «۳ جنوری ۱۹۵۴»

سوال - نن سبا دپنجاب په قانون ساز اسمبلۍ کښې د یتیم نمسی د وراثت د مسئلې دپیش کیدلو د وجه نه په دې موضوع باندې عام اخبارونو او رسالو کښې مختلف قسم مضامین تردید او تائید کښې متواتر شائع کیږی ، د جناب عالی نه امید دې چه دې موضوع باندې مدلل او مفصل مضمون ولیکی او د حق تحقیق وکړی

الجواب ومنه الصدق والصواب د یتیم نمسی متعلق د قرآن او حدیثو اود اجماع امت د فیصلو خلاف کوم خلق چه په میدان کښې په نظر ښکاری دهغوی اصل مقصد د حدیثو نه انکار کولو سره ټول اسلامی نظام ختمول اود هر امر او نهی نه آزادانه ژوند تیروول دی . دا خلق منکرین حدیث دی او اصولی طور باندې دمسلمانانو نه یو جد نظریه لری . ددې وجه نه شپه او ورځ د دین په مسلماتو کښې داسې مسئل رااوباسی چه په هغې کښې تلپیس کولوسره څه مالوې او مصالحې لگولوسره همدردانه لهجه او جذباتی تحریرونو لره د ساده مسلمانانو په وړاندې د سنت

نبویه اود خوارلسو کالو د نظام شریعت اود اجماع امت تمسخر او کړی شی . د یتیم نمسی د وراثت مسئله هم ددې سلسلې یو کړی ده . لهذا هغه خلقو سره یو خاص جزئی کښې بحث کول فضول دی . که چرته دیو جزئی فیصله هم اوشوه نو دویمه مسئله به شروع شی . ددې وجه نه دهغوی مقابله اصولی طور باندې ضروری ده . چنانچه د حجیت الحدیث په باره کښې مونږ یو مدلل او مبسوطه رساله «فتنة انکار حدیث» شائع کړې ده . د سنت نبویه او د نظام فقه او د قانون اسلامی په باره کښې د دین دښمنانو او منکرین حدیث او ملحدانو دا پروپیگنډا شروع کړې ده چه دا دساده ملایانو بې بنیاده خبرې دی چه په زړو کتابونو کښې را روانې دی او روستو خلق دهغوی په ذهنی غلامی کښې مبتلا کیدلو سره تقلید په تقلید را روان دی . نو په پوهه حضراتو باندې پته نه ده چه د منکرین حدیث دا تصور محض د بازاری خرافاتو حیثیت لری . دا نظام اسلامی او قانون فقه چه زمونږ د نصب نه خارج او زمونږ د مکتبواو حدود مطالعه نه بهر شوی دی څه مده وړاندې هم دا قانون فقه داسې نافذ وه څنگه چه نن زمونږه دلته انگلوسیکشن نظام قانون رائج دي . دا قانون فقه باقاعده د اسلامی ملکونو په اسمبلئ کښې او پارلیمنټ کښې زیرغور و فکر راتللو سره مرتب شوي ده فاضل ججانو اود قانون اسلامی ماهرانو ددې اصولو سره عدالتونو کښې روزمره پیش راتللو والا مقدماتو باندې منطبق کولو سره او د هر قسمه نوو پیدا شوو حوادثو لره هغه قوانینو سره حل کولو سره دهغه قانون په ډیر کرته امتحان اخستلونه پس هغه د انسانی ژوند کامل معیار گڼلو سره یو خاص وسعته پورې رسولې دي . دا د جومات په هالونو کښې نه بلکه د حکومت په ایوانونو کښې ، یونیورسټیانو ، تحقیقی ادارو کښې او په عدالتونو کښې هم هغه شان سره مرتب دی څنگه چه نن سبا د یو حکومت قانون مراد ته رسی ، یو یو شعبه کښې دهغې اصول متعین کړی شوی دی حکمتونه او مصلحتونه مخامخ راوړل شوی دی هر بحث کښې د مصلحت او مضرت هر اړخ مد نظر ساتل شوي دي ، او منافع او مفاسدو لره مد نظر ساتلو سره د قانون ماهرینو د فراخه نظر او فکر دهانچه تیاره کړې ده چه هغې لره ډیرې مدې پورې پیش راتللو والا واقعاتو باندې قیاس کولو سره مدون کړی شوی دی اودهغې دپاره نوی اصطلاحات وضع کړی شوی دی . بیا دانه چه هر قانون دان په توکل سره گذار کولو سره روان شوي دي . بلکه دهغې په عکس د ماهرین قانون فقهاؤ په مینځ کښې لوی لوی اختلافات موجود دی . متفقه اصولو باندې د اجتماع باوجود تفاسیلو کښې اختلاف راتې موندلې کیږي تردې پورې چه څلور لوی لوی منابع فکر زمونږ په فقه کښې پیدا شوي بیا خود په هغې کښې داخلي طور باندې اجتهادی اختلاف ښکاره دي .

وروستو چه کله دا نظام فقه متروک شوه نو ددې فائده داسې بنده شوه څنگه چه د کوم یو حکومت یو قانون عملی ژوند نه برطرفه کیدلو نه پس د فطری فائدي نه بندېږي ، لیکن نن هم

دهغي د چينو بهيدل ، دهغي د اصولو مضبوطوالي اودهغي قابل نشورنما کيدلو کښې هيڅ فرق واقع نه شو . يو حکومت کښې هم فارمولو او کلياتو لره چه کله يو خلې د پوره غورځنه پس اختيارولي کيږي نو پيا هغه د قانون په پوره نظام باندې اثرانداز کيږي . او هغوی ته يو رايه هم قائمولو ، فيصله کولو ، اجتهاد کولو يا کومه مقدمه کښې يو نظير پيش کولو کښې په پوره شان مد نظر ساتلې کيږي ، بيا کله دا هم کيږي چه کليات او فارمولې په بعضې ځايونو کښې تفصيلو کښې تللوسره چه کله پخپل مينځ کښې متاثرکيږي نو څه نا څه مشکل والې هرې فارمولې او کليې ته مخې ته راځي ، ليکن د دنيا په يونظام کښې هم دا حماقت نه شي کولې چه چرته څه مشکل والې د يو کليې د وجه نه پيش راشي نو هغه پريخودلو سره فوراً يو متضادې او نوې کليه اختيارکړي ، بلکه د کلياتو او د فارمولو بنيادی اساس لره برقرار ساتلوسره هم هغې کښې دننه اوسيدلوسره د مشکل والې حل لتولې شي هم دغه شان د اجماع انستې تيوشن اسلامي نظام قانون ته يو مستقل دهانچه فراهم کولودپاره هم د نصوصو نه اخذکرده متفق عليه کليات او فارمولې مخې ته راوړي . دهغه فارمولو په تعامل سره تفصيلو کښې تللو سره چرته نه چرته مشکلات هم ښکاره کيږي ليکن دهغه مشکلاتو د وجه نه ، نه هغه قانون ته د ملايانو د لاپو نشانه جوړول يو معقول حرکت کيدلې شي اونه دهغه جزئي څيزونو په خاطر د قانون مجموعي دهانچې لره ماتولوسره نوې دهانچه جوړولو کښې لگيدل د حق اجتهاد استعمالولويو صحيح صورت دي . هغه جزئي مشکلاتو لره بهرحال د اسلامي نظام فقه وقانون مجموعي فريم کښې ايخودلوسره د اجماعي کلياتو او فارمولو لاندې حل کولې شي ، حقيقت کښې داسې مواقعو باندې چه هرکله په يو وخت کښې د دوو يا د دريو کليو عمل جمع شي نو سوچ کول دا وي چه مسئلې باندې د کومې کليې عائد کول زيات اهم دي او چالره د کم اهميت د وجه نه پريخودلې کيدلې شي ، چنانچه داسې مواقع باندې اختلاف هم ضروري کيږي او داسې پيچيده مسائلو کښې زمونږ د مدارس فقهي د اول نه اختلاف موجود دي او آئنده به هم موجود وي ، مگر نه وړاندې کله د تفصيلو د فني اشکالاتو او پيدا کيدلو والا اختلافاتو د وجه نه چادهغه کلياتو د صحت او اهميت نه انکار کړې دي او نه نن داسې کول صحيح دي . د دنيا په هر نظام قانون کښې بلکه د ژوند په هرې شعبي د علومو او فنونو کښې کلياتو لره تفصيلي او جزئي امورو باندې منطبق کولوسره هم دا صورت مخې ته راځي ، ليکن کله اهل فهم بنيادی مسلمانو لره د جزئي اشکالاتو په بناء باندې مضحکه انگيز نه گرځوي ، ليکن د منکرين حديث دا طريقه ده چه زمونږ علماء د قانون د کتابونو نه جهانړکولوسره هغه حصې راوړي چه هغې باندې اعتراضات او اشکالات زبردست بيان دسره مخې ته راوړي ، ليکن هغې سره د قانون ماهرينو چه د اعتراضاتو کوم جوابونه ورکړي دي او اشکالاتو لره نه چه په کومه طريقه حل کړي دي دهغه حصو يا څو بليک آوت کولي کيږي او يا هغې لره

حد درجه کمزوری کولو سره پيش کولی کسې هم دغه شان د فقهې او حديث په خلاف انتشار پیدا کولو کښې هم کامیابېږي او د علمیت او تفکر خراج هم قانعولی کیږي

غرض داچه منکرین حدیث چونکه کلیات او هم بنیادی اصولو کښې د مسلمانانو نه یو جدا جماعت دې ددې وجه په مسئله زیر بحث کښې دهغوی سره خطاب کول خو بالکل بې معنی دي . البته د ساده مسلمانانو د طمینان دپاره دهغې مسئلې وضاحت او تفصیل ضروری دي . پس مونږ فن میراث سره متعلق د نظام اسلامی یو څو اجتماعی اصول ذکر کوو او صرف د داسې اصولو په ذکر باندې به اکتفا او کړئ شی چه دهغې مسئله زیر بحث سره ژور تعلق دي

اول اصل اسلام بلکه هر مذهب و ملت کښې د میراث د تقسیم معیار ضرورت . حاجت . او خدمت یا لسانت یا قائم مقام یا یتیم و قابل رحم کیدلو باندې نه دي بلکه دا حق چه په کوم بنیاد باندې قائمېږي هغه قرابت دي او که فقط په ضرورت او حاجت باندې مدار وي نو د هر سړي د مرګ نه پس به دهغه مالداره ځمن ، نسی ، پلار ، نیکه ، بنخه ، ورور ، خوریاتې وغیره قول به محروم وو او د کلی فقیران ، مسکینان او یتیمان به وارثان جوړیدلې . همدارنگه وصی به هم د قائم مقام کیدلو د وجه نه کیدلو . دا اصل په مسلمات عقلیه کښې داخل او اجتماعی او ټولو مذاهبو کښې متفق علیه کیدنوسره د قرآن مجید په نصوصی صریحه سره هم ثابت دي « **مما ترک الوالدان والاقریبون** » او په نورو ټولو متعلقه آیتونو کښې ددې تصریح ده

دویم اصل چه هرکله د وراثت مدار رشتې او قرابت باندې دي نو ټوله دنیا د آدم علیه السلام د اولاد کیدلو د وجه نه پخپل مینځ کښې د رشتې او قرابت تعلق لري . حالانکه ټولې دنیا ته د وراثت حق ورکول نه عقلاً ممکن دي و نه په یو مذهب کښې هغه قابل عمل گنلې شوې دي ، لهذا د « **الاقرب فالاقرب** » قانون مخې ته راځي ، یعنې د قرابت په درجه کښې چه کوم خلق مقدم دی هغوی به مؤخرینو لره کلاً یا جزء محروموی ، کوم خلق چه اصولاً وارث کیږي په هغوی کښې د درجه قرابت د تفاوت د وجه نه به حصې متفاوت وي . استحقاق ارث کښې د قرب او بعد تفاوت په لاندیني دلالتو سره ثابت دي

۱. « **مما ترک الوالدان والاقریبون** » کښې د « **اقریبون** » لفظ

۲. د نبوت په علاقه کښې د زیات قرب کیدلو د وجه نه والدینو به خاص طور باندې د اقریبون نه حد ذکر کول .

۳. « **واولوا الارحام بعضهم اولى ببعض فی کتاب الله** » (۴) اجماع امت

ساده قرب و د بعد د لحاظ دوه صورتونه دي

الف. حجب بمصان یعنی قریب ته زیاتې اوبعید ته کمې حصې ورکړې شي

ب. حجب بحرمان یعنی د قریب په موجودگي کښې بعید بالکل محروم پاتې شي . ذوی

الفروضو کنبې دا دواړه صورتونه موجود دي . احکم الحاکمین د ذوی الفروضو حصې مشخص کولو وخت کنبې خپل حکمت سره د قریب په موجودگي کنبې بعید لره کلاً یا جزء محروم کړې دي . چنانچه د قرب او بعد په لحاظ سره وارثانو لره په دریو مراتبو باندې تقسیم کړی شوی دی .

(۱) ذوی الفروض (۲) عصبیات (۳) ذوی الارحام

او بیا په هره مرتبه کنبې د قرب او بعد په لحاظ سره درې درجات دی

(۱) جزء میت (۲) اصل میت (۳) جزء اصل میت

د عصبیاتو او ذوی الارحامو متعلق دا تقسیم مشهور او کتب متداوله کنبې ذکر دي . لهذا مونږ دلته صرف ذوی الفروضو لره دریو درجاتو باندې تقسیموو :

پرومبنی درجه - (جزء میت) په دې کنبې لور ، نهمی ، خاوند او ښځه ده . ځکه چه زوجینو کنبې د ولد د وجه نه علاقه د جزئیت پیدا کیږي

دویمه درجه - (اصل میت) مور ، پلار ، نیکه ، نیا وغیره لره شامل دي

دریمه درجه - (جزء اصل میت) خور او ورور اخیا فی ، خور عینی او علاتی باندې حاوی دي .

په دویمه درجه کنبې د مور حصه $\frac{1}{3}$ په پرومبنی درجه کنبې د ښځې حصه د $\frac{1}{2}$ نه زیاته ساتلو وجه دا کیدلې شی چه ښځه کنبې علاقه د جزئیت من کل الوجوه نشته دي ، همدارنگه د مور حق پرورش ملحوظ دي ، او په دریمه درجه کنبې اگرچه د خور عینی اود علاتی حصه $\frac{1}{4}$ درجه په دوم کنبې د مور حصه $\frac{1}{3}$ اود نیا حصه د $\frac{1}{2}$ نه زیاته ده مگر دلته د مور اود نیا د قرب داسې لحاظ ساتلې شوې دي چه ډیر وارثان خوریانو لره بالکل محروموي . مور او نیا لره نه شی محرومولې ، مور په یو حالت کنبې هم محرومه نه ده ، نانی صرف د مور په موجودگي کنبې او نیا د مور یا د پلار په موجودگي کنبې محرومیږي . ددې صورت نه سوا په یو حالت کنبې هم نیا محرومه نه ده ، علاوه ددې نه د مور حصه د $\frac{1}{2}$ نه کله هم نه کمیږي ، او اخوات چه کله زیات وی نو د هریو حصه د $\frac{1}{2}$ نه کم هم کیدلې شی ، همدارنگه مونږ پورته بیان کړی دی چه په کوم خاص جزئی کنبې یو مشکل پیدا کیدلو د وجه نه قانون لره پریخودل بې وقوفتیا ده ، غرض دا چه غور کولو سره به معلومه شی چه په دې دریو وارو درجاتو کنبې او هم دغه شان دهریو درجې په وارثانو کنبې الله تعالی د قرب او بعد لحاظ ساتلې دي . ممکن وو چه د انسان کوتاه نظریو خاص

صورت لره دهغه په خلاف او گڼلو ، لهذا ارشاد وشو ﴿مَا بَالُکُمْ وَابْنَاؤُکُمْ لَا تَدْرُکُہُمْ اَرْبُ لَکُمْ

تَسَاء﴾ حاصل دا چه ذوی الفروضو کنبې قریب بعید لره کلاً یا جزء محروموي . اول ته حجب حرمان او دویم ته حجب نقصان ونیلې کیږي . عصبیاتو کنبې صرف حجب حرمان وی . حجب نقصان ممکن نه دي ، ځکه چه د عصبیاتو یو حصه هم معین نه ده چه د قریب د وجه نه د بعد حصه

ناقصه شی . د عصباتو حصه معین نه کیدلو باندې لاندې دلائل دی
(۱) قرآن یا حدیثو کښې یو حصه هم معینه مذکوره نه ده . حال دا چه قرآن کښې د ذوی
الفروضو حصې نهایت وضاحت او طوالت سره مفصل بیان کړی شوی دی .

(۲) ﴿يُؤْتِيكَ اللَّهُ فِي الْأَوْلَادِ مَكْرَماً لِلَّذِي يَكُنْ لَكَ الْوَلَدُ الْأُنثَىٰ﴾

(۳) ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاكَ فَلَا تُورِثْهُ﴾

(۴) ﴿وَلَا تَكُنْ جَمَلًا مَوْتًا مِمَّا تَرَكَ الْوَلَدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾

حضرت ابن عباس ، مجاهد او قتاده نه روایت دي چه دلته د موالی نه مراد عصبه دی
احکام القرآن للجصاص ج ۲ ص ۲۲۳

(۵) حدیث ((من مات وترك مالا فإله للموال العصبة)) (احکام القرآن ج ۳ ص ۳۳)

(۶) عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الحقوا الفرائض بأهلها فما بقي فهو
لأولى رجل ذكر (بخاری، کتاب الفرائض)

(۷) ما احرز الولد والوالد فهو لعصبته من كان (مسند احمد ابو داود)

(۸) فإيها مومن ترك مالا فليورثه عصبته من كانوا (بخاری، کتاب العتق)

(۹) واجعلوا الاخوة مع العصبه عصبه (بخاری)

(۱۰) اجماع امت

غرض دا چه عصباتو کښې د قرب او بعد لحاظ صرف داسې کیدلې شی چه د قریب په
موجودگي کښې بعيد بالکل محروم پاتې شی ، د بخاری روایت مذکوره ((الحقوا الفرائض بأهلها فما
بقي فهو لأولى رجل ذكر)) هم صراحت ددې مثبت دي حقیقی عصبه صرف هم سړی دی خور دخپل ورور
سره ضمناً عصبه جوړیږي . لقوله تعالى (لذا كرم الله حظ الانثيين) او د لور سره د خور عصبه کیدل
صرف حدیث باندې مبني دي .

د عصباتو په شان د ذوی الارحامو هم څه حصه معین نه ده . بلکه د لاندې په دلائلو سره د قرب
او بعد په لحاظ سره مطلقاً استحقاق ثابت دي .

(۱) ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ مِنْهُمْ أُولَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾

(۲) ﴿يَرْجُلٌ تَرِثُ مِنْ زَوْجَةِ الْوَلَدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ مِمَّا تَرَكَ الْوَلَدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ لفظ اقربون

کښې د قرابت هره درجه داخله ده خصوصاً په لفظ للنساء سره د ذوی الارحامو د استحقاق زیات
وضاحت وشو

(۳) الحال وارث من لا وارث له (هاري)

(۴) العسواله وارثا او وارثا (ابوداؤد)

مريم اصل - يو سړې هم د بل سړي په ژوند كښې دهغه وارث نه شي كيدلې بلكه د مرگ نه پس استحقاق وراثت وي ، دا اصل په لاندې دلائلو سره ثابت دي .

(۱) عقل سليم . چنانچه د ټولو اديانو په دې اصل باندې اتفاق دي

(۲) قانون وراثت سره متعلق نصوص قرآنيه كښې د «معا فوك ، معا فوك ، معا فوكتم» الفاظ بار

بار راغلي دي يعنې د قانون وراثت د بحث موضوع هم تقسيم تركه دي . نه يو مال د چا په ژوند كښې تركه كيدلې شي اونه په هغه مال كښې بحيثيت وارث د چا حق پيدا كيدلې شي

(۳) «ان امرأه ملك ليس له ولد وله أخت» (۴ ، ۱۷۷)

په دې كښې پوره وضاحت دي چه د اقرباء د استحقاق وراثت سرال د مورث په مرگيدلو باندې پيدا كيږي نه په ژوند كښې ، غرض داچه دا اصل هم قطعي دي چه د چا په ژوند كښې بل څوك د هغه وارث نه شي گرځيدلې بلكه دهغه د مرگ نه پس د وراثت حق پيدا كيږي ، برطانوي قانون وراثت كښې هم دا اصول هم داسې معمول دي

څلورم اصل - تركه كښې حق وراثت صرف د ژوندې وارثانو وي ، د مورث نه وړاندې مړه كيدلو والا وارثان بالكل نه حسابيږي . غوراو كړئ چه قانون ميراث سره متعلق آيتونو كښې دا الفاظ دي «للرجال نصيب ، للنساء نصيب ، يوصيكم الله في اولادكم ، فان كن نساء فوق اثنتين وان كانت واحدة ، ان كان له ولد ، ان لم يكن لكم ولد ، فان كان لكم ولد ، وله اخ واخت ، فان كانوا اكثر من ذلك ، ليس له ولد وله اخ ، ان يم يكن لها ولد ، فان كانتا اثنتين ، وان كانوا اخوة رجالاً ونساء» آيا دا الفاظ مړو او ژوندو ټولو ته شامل دي ؟ آيا دا خبره صرف د ژوندو وارثانو ده يا د مړو هم ده ؟ د مذكوره آيتونو جملو لره مخې ته ايځودلو سره فيصله او كړئ چه كه چرته فلانكې رشته دار وي «نو دا مدعا راويستلې كيدلې شي چه كله مخكښې موجود وو» ، يا فلانكې رشته دار نه وي «نو دا مفهوم هم پيدا كيدلې شي چه د داسې قسم رشته دار بالكل پيدا شوې نه وي ؟» كه چرته څوك ددې مدعي وي نو مونږ به هغه ته عربي ژبه او ادب ايزده كولو باندې توجه وركوو ، ترننه پورې يو كس هم د دور نبوي نه واخله تر اوسه پورې داسې پيدا شوې نه دي چه هغه ددې نه اشنا اجتهادي مفهوم گنجائش د چرته نه راويستلې وي . كه چرته دي باندې هم د اجتهاد نشه كوزه نه شي نو مونږ به لاندېني نصوص مخې ته ايځودلو سره پوښتنه كړو چه هغې باندې به ستا مفهوم څنگه منطبق كيدلې شي .

(۱) «فان كانت رجل يورث مكرلة أو امرأة وله أخ أو أخت» كلاله هغه چا ته وائي چه دهغه

نه پلار ژوندې وی اونه خوئ ، نوآیا دلته دا تصور کیدلې شی چه یو سرې بې پلاره د عیسی علیه السلام په شان پیدا شوې وی ، ښکاره ده چه پلار وو خومړ شو ، لهذا دهغه د وارث کیدلو سوال له بحث نه خارج دي

(۲) ﴿وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ آبَاؤُكُمْ فَلَا تُورَثُوا﴾ آیا والدین د مړه کیدلو په صورت کښې نه هم وارثان وی ، او مړه مور به هم ۱۱۳ حصه اخلي ؟

(۳) حديثها ((الحال وارث من لا وارث له)) (ابوداؤد) کښې آیا «من لا وارث له» نه دا مراد دې چه د سره دهغه څوک وارث پیدا شوې نه وی یا دامطلب دې چه داماما نه سوا بل څوک یی وارث ژوندې نه وی ؟ همدارنگه آیا د خل نه مراد داسې خال هم مړ د اخستلې کیدلې شی چه د مورث نه وړاندې مړ شوې وي

(۴) عن بريدة رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم جعل للجدّة السدس اذا لم تكن دونها ام

(ابوداؤد) آیا «اذا لم تكن دونها ام» نه دا مراد اخستلې کیدلې شی چه د سره نې مور نشته ؟ یا یی صفا دامطلب دې چه مورخوئې وه لیکن د مورث نه وړاندې مړه شوه

(۵) که چرته نزدې رشته دار لره د مرگ نه پس هم مستحق وراثت او گنلې شی نو پکار دی چه په دنیا کښې یو سرې هم د چا وارث نه وی ، ځکه چه د مرگ نه پس د مورث نفس هغه طرف ته د ټولو به زیات نژدې دي ، لهذا مورث به پخپله دخپل مال وراثت شی

پس په دې معامله کښې پوره امت متفق دي چه د وراثت د حق د بحث تعلق صرف د هغه وراثت سره چه د مورث د مرگ په وخت کښې ژوندی وی ، د مورث نه وړاندې د مړه کیدلو والا هیڅ قسمه استحقاق د شریعت اسلامی نظام قانون کښې نه موندلې کیږی ، هم داسې د غیر عقلی استحقاق مثل صرف هندوانه رواجی قانون کښې دي ، اوس که چرته چاته دا هندوانه قانون خوښ وی نو شریعت لره یريخودلو سره هغه اختیارولې شی لیکن دهغه هندوانه رواجی قانون اجزاؤ لره راوړلو سره د شریعت په قانون کښې پیوند نه شی ورکولې .

پسنی اصولو ، دلائل عقلیو ، نصوص قرانیه ، احادیث صحیحه او اجماع امت نه ثابتیدلو د وجه نه قطعی او یقینی دی چه په هغې کښې ذره قدرې هم د اجتهاد گنجائش نشته دي ، لهذا هر داسې اجتهاد چه په مذکوره اصولو کښې د کوم یو اصل سره معارض کیږی باطل او ناجائز دي ، پس اوس موږ دهغه صورتونو تجزیه کوو چه یتیم نمسی ته حصه ورکولو دپاره پیش کولې کیږی

اول صورت - نوی زبات صاحب ضرورت او حاجت مند و قابل رحم دي او بعضې وقتونو کسی د ښه به سبب ربان خدمت گزار یا لائق وی ، دا صورت د اصل اول سره معارض دي یعنې د ورکول مستحق ضرورت ، حاجت او قابل رحم کیدلو یا خدمت او لیاقت باندې مبنی نه دي بلکه

دهغي معيار په قرابت او رسته دارئ باندې دې ، منكرين حديث شاذاونادر په كوم يو خاص صورت كښې د جذبه رحم د وجه نه د قرآن قطعي اصل لره معارض كول غواړي . تفصيلي جزئياتوكښې ډير د رحم مواقع موندلې كيږي ، مثلاً زوجه مفقود ، عده ممتده الطهر ، منكوحه صغير ، مطلقه ثلاث وغيره صورتونوكښې بعضې كرت ښځه غريبه او مسكينه كيږي اودهغي څوك رسته دار يا كفيل هم موجود نه وي . خود ميراث كښې ددې ډير مثالونه موجود دي چه دهغي د وجه نه كه چرته معاذالله د حديثو او اجماع انكار هم او كړئ شي نو قرآني قانون كښې هم د داسې صورتونو نه نجات نشته دې مثلاً د نر اولاد (خواه هم نوسې وي ، د وجه نه خور عېنېه محروميږي . خصوصاً چه كله دا خور كونده وي ، بال بچ لري . ددې خاوند څه تركه نه وي پريخودلې هم داسې هغه نمسي چه دهغوي مور دخپل پلار په ژوند كښې وفات شوي وي . په داسې صورتونوكښې هم به ستاد رحم جذبه رااوچتېږي او تاسو به واڼې چه د الله قانون داسې بې رحمه نه شي كيدلې . حضور صلى الله عليه وسلم د كوندو او رندو د پناه ځاي وو . غرض دا چه نه صرف په ميراث كښې نكاح ، طلاق ، رضاعت ، كفالت وغيره كښې هم تاسو ته به ډير جزئيات مواقع رحم په نظر راشي ، پس كه چرته ستاسو د رحم جذبې ته كولاؤ جازت وركړئ شي نو دا جذبه به قطعي اصولو لره ماتولوسره ټول نظام اسلامي لره به درهم برهم او د قانون اساس لره به ټكړټكړې كړي ، منكرين حديث دا سوچ نه كوي چه اولاد يتيم نمسي د وراثت مسئله في صدي په څومره صورتونو كښې پيش راځي ، او بيا په څومره صورتونوكښې نمسي پخپله بالغ او كاروبار كښې د مستقل آمدنئ مالك كيږي يا دخپل پلار نه ورته ډيره تركه پاتې كيدلو سره لري . علاوه ددې نه نيكه پخپل ژوند كښې څومره چه غواړي يتيم نمسي ته وركولې شي ، بلكه قرآن او حديث ځاي په ځاي ددې ترغيث وركړې دي او ورسره د خانداني قرابت جذبت هم دهغه مؤيد كيږي . كه چرته په ژوند كښې ورته كړئ شو نو ثلث مال پورې وصيت كولې شي بيا تعجب په دې باندې دې چه دهغه خلقو نظر رحم صرف هم په يتيم نمسي باندې مركزوز دې هغه طرف قطعاً توجه نه ځي چه د انتقال اراضي په وخت ورور د خپلو خوريانو نه او ځوئ دخپلې مور نه د دستبردارئ بيان وركوي او رشوت خور افسر موقع د غنيمت گڼلوسره ټول هرڅه وركړي ، كه چرته په تاسو كښې ه داسې جذبه د رحم پيوست ده نو د داسې بيچارگانو مائندو او خوښندو متعلق ولې قانون نه ياس كوي ؟ حالانكه د مستورتو د حقوقو د حفاظت معلق ارشد دې «وللنساء نصيب مما ترك الوالدان والاقرىون» قرآن كريم كښې هرځاي د سرو په احكاموكښې ضمناً ښځو لره هم داخلي كړئ سوي دي ، مگر دلته د اهتمام دپاره د زنانو حكم مستقل او فرمائيلو او بيا مزيد تاكيد دپاره ئې د «نصيب منه» په ځاي «نصيب مما ترك الوالدان والاقرىون» لره مكرر راوړلې شو . بيا د «نصيباً مفروضاً» نه واضحه شوه چه مستحق ته دهغه حصه بعينه كمالها وركول فرض ده . همدارنگه ه هغې كس

په دې باندې هم دليل دې چه وارث که چرته خپله حصه نه اخلي يايي پريږدي نو بيا هم دهغه حق نه ساقطېږي . د مذکوره آيت على الاعلان خلاف ورزي کولې کيږي مگر ددې متعلق د جناب د غيبت رگ توپونه نه وهی . حالانکه د هغوی په غيږو کښې بعضې وخت يتيم وی ﴿وَإِنْ أَلْبَسْتُمْ بِالْأَمْوَالِ الَّتِي نَكَلَمَكُمُ إِنَّمَا بِهَا كُنْتُمْ فِي غُلُوٍّ كَرِهَ اللَّهُ وَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْهَا فَاعْتَدَىٰ عَلَىٰ نَفْسِهِ﴾ پخپله د يتيم نسمی هم همدردی داده چه د قرآن قطعی قانون لره د معارض کولو په ځای د مستوراتو د حقوقو حفاظت اوکړئ شی د يتيم نسمی مور ته چه د ډيرو طرفونو نه حصه ملاؤ شی نو هغه خوشحاليږي نو د هيچا به غريب پاتې نه شی . علاوه ددې نه که چرته يتيم نوسې محتاج وی نو ترڅو پورې چه هغه نابالغه وی يا شل وی نو دهغه مصارف شرعاً دهغه په تره باندې واجب دی . که چرته خداخواسته يو صورت هم اونه کړئ شی نو بيت المال به د ټولو مساکينو اود محتاجو د مصارفو کفيل وی . اسلامی قانون لره مکمل طور باندې د نه جاري کولو د وجه نه که چرته د ملک يتيمانان آفت کښې مبتلاوی نو ښکاره ده چه د هغې ذمه داری د قانون اسلامی په ځای هغه قانون ساز مجلس باندې ده دچا په لاس کښې چه دهغې نفاذ دې . پس تاسو ته که چرته واقعی يتيم نسمی باندې شفقت دې نو اسلامی قانون پاس کړئ

په ذکر شوو صورتونو سره معلومه شوه چه د منکرين حديث دا سوال چه د يتيم نسمی د معاش صورت به څه وی ؟ بالکل باطل دې . قانون وراثت يا وصيت د ټولو انسانانو د پرورش ذمه دار نه عقلاً کيدلې شی نه شرعاً که چرته د خلقو د معاش مدار هم په وراثت باندې شی نو په کروړونو انسانان داسې دی چه دهغوی مورث هيڅ ترکه نه پريږدي نوچه کوم انظام دهغوی د معاش وی هغه به د يتيمانانو د معاش هم هی .

دويم صورت - که د شريعت په قانون ميراث کښې د تقدم او تاخر ضابطه بالکل ختمه کړئ شی نو يتيم نوسې به د ځامنوسره شامليدلوسره ميراث اومومی . دا صورت اصل دوم يعنې د «الاقرب فالاقرب» قانون سره ټکر خوری زمونږه ددې اجتهادی اقدام اثر به نظام قانون لره پخپله منگل کښې واخلي . يعنې اوس به ډيو سړی په مرگ سره دهغه ټول رسته داران وارثان وی . خواه که درجه قرابت کښې څومره تفاوت وی ددې صورت په اختيارولو کښې اجماع خو څه کوي په خپله نصوصو باندې به اوبه توی شی .

دريم صورت - «يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِهِ» که د «اولاد» د لفظ لاتدي ځامنو . نوسو . کروړسو ټولو لره جمع کړئ شی او ټولو ته هم په يو درجه کښې راوړلوسره هغری باندې على السويه تقسيم کړئ شی . دا اجتهادی تجويز هم د اصل دوم يعنې د «الاقرب فالاقرب» قاعده کليو باندې لاس صفا کوی . لفظ اولاد عربي لغت او محاوره کښې حقيقه بلاواسطه د اولاد دپره

ونېلې کېږي . اگرچه کله توسعاً د اولاد په اولاد باندې هم اطلاق کېږي . لکه څنگه چې «فان لم یکن لهی ولد» کښې لفظ ولد عام دې «روح المعانی» «یوسیکم الله فی اولادکم» کښې لفظ اولاد لره عام احستل نه اصولی طور باندې معقول دی نه چې قریب او بعید ته یوشان حصه ملاؤ شی او نه په عهد رسالت کښې او نه د خلفائې راشدینو اړته په مابعد کښې چرته داسې عمل اوشو او نه په پوره امت محمدیه کښې څوک ددې قاتل دې ، تاسو چې هرکله دا اصول تسلیموئ چې د پلار په موجودگي کښې نوسی دخپل نیکه وارث نه دې ځکه چې اقرب الی المیت ددې نوسی پلار دې لېذا هم هغه اصل وارث دې نو په دې سره معلومه شوه چې نوسی ته د پلار په وسیع مفهوم کښې د خلول مجاز دې اود حقیقت په موجودگي کښې مجاز طرف ته رجوع نه کېږي که چرته د پلار په مفهوم کښې نوسی حقیقه داخل وی نو د پلار په موجودگي کښې هم نوسی ته ضرور حصه ورکول پکار دی

خلورم صورت - د ذوی لفروض په شان ځوئ او نوسی کښې هم د قرب او بعد لحاظ ساتلو سره ځوئ ته دې زیاته حصه ورکړئ شی او نوسی ته کمه . دا صورت هم د اصل دوم سره تکره خوری اصل دوم کښې مونږ بیان کړی دی چې عصبیاتو کښې حجب نقصان ممکن نه دې بلکه دهغوی حصه نه معین کیدلو د وجه نه په هغوی کښې د «الاقرب فالاقرب» قانون جاری کولو صرف دا صورت دې چې د قریب په موجودگي کښې بعید بالکل محروم پاتې شی که چرته تاسو بلحاظ قرب او بعد ځوئ و نوسی لره کم اوزیات حصه ورکول غواړئ بودهغې کمی بیشی معیاره څه وی ؟ آیا نشه اجتهاد کښې د عصبیاتو متعلق «للاذکر مثل حظ الانثیین» کښې بیان شوی غیر معینو حصوله معین کولو اود قرآن د قانون مخالفت کولو گنجائش دې ؟ بیا مونږ یتیم نوسی لره د ظلم نه د بچ کولو مدعیانو نه پوښتنه کوو چې بعد لره که چرته د قریب په حصه کښې شریک کړې شی نو ایا په هغې کښې قریب باندې ظلم نه دې چې یتیم نوسی ته خو حصه ورکړئ شوه مگر د ژوندی ځوئ اولاد لره محروم کړئ شو چې په درجه کښې د یتیم نوسی مساوی دې اودهغه پلار ته چې څه ملاؤ شوی دی هغه په حقیقت کښې هغوی ته نه دې ملاؤ شوې او دا هم څه لرې نه ده چې آئنده هم هغه هغوی ته ملاؤ نه شی او که چرته ملاؤ هم شوه نو دخپل پلار د ترکیې په حشبت سره به ملاوېږي چې دهغې نه یتیم نوسی هم محرومه نه دې . مطلب دا چې یتیم نوسی باندې رحم کولو سره فنون شرعی کښې ترمیم کول په ډیرو خلکو باندې به د بې رحمۍ سبب جوړېږي او د ټولو نه لوی ظلم به پخپل نفس وی چې احکم الحاکمین اودهغه د رسول امین صلی الله علیه وسلم په اصل قانون کښې خلاف ورزی کوي

پنځم صورت نظریه د فائمه مقامی . یعنې کوم تعق چې بالواسطه کیدلو د وجه مرتبه ثانی باندې کېږي هغه د واسطې د منځ نه برطرفه کیدلو باندې مرتبه اول باندې راځي . ولسی کړی

چه فقهاء متقدمينو پخپله د قائم مقدمن نظريه اختيار کړې ده لکه د حصر ابوبکر اود ابن عباس قول «الجد اب» لاندې د پلار حصه نيکه طرف ته منتقل کيږي چه هرکله د پلار خالي خلایک لږه نيکه وکولې شي نو د خوي خالي خائي لږه نوسې ولې نه شي وکولې. دا صورت هم د اصل دوم سره تکره خوري او نمسي لږه په نيکه باندې قياس کول باطل دی. د تره په موجودگي کښې نمسي لږه د خوي قائم مقام کولو سره د تره برابر کولو سره د «الاقرب فالاقرب» قانون ماتيږي او نيکه لږه د پلار قائم مقام کول ددې قانون مطابق دې حقيقت دادې چه د يو سړي خامن ويري کيدلې شي. مگر پلاران متعدد کيدلې نه شي بيا به دا سوال کيدلو چه آيا په ويرو پلارانو کښې ديو پلار په مرگ باندې دهغه پلار دهغه قائم مقام کيدلو سره دنورو پلارانو سره شريک کيدلې شي يا نه «الاقرب فالاقرب» د قانون حاصل دادې چه درجه اول کښې چه ترخو پوري يو فرد هم موجود وي د درجه دوم يو سړي به هم نه وارث کيږي. درجه اول کښې که چرته خوک موجود به وي نو د درجه دوم افراد به د درجه اول قائم مقام کيږي. هم دا قانون اصول و فروعو کښې دواړه طرفه جاري کيږي. لهذا ترخو پوري چه يو خوي موجود وي نوسې وارث نه شي کيدلې. چنانچه اصولو کښې هم چه کله نيا مړه شوی وي اودهغه مور ژوندی وي او ناني هم موجوده وي نو د نيا مور ته دنيا قائم مقام کولو سره د نانا سره په سدس کښې شريکولې نه شي او پلار چونکه هم يو کيدلې شي ددې وجه نه دهغه په عدم موجودگي کښې درجه اول خالي کيدلو د وجه نه درجه دوم کښې نيکه لږه دهغه قائم مقام کولو سره ميراث ورکولې کيږي. غرض داچه د پلار په مرگ باندې نيکه لږه دهغه قائم مقام ځکه کولې کيږي چه درجه اول خالي ده او د تره په موجودگي کښې نمسي لږه د خوي قائم مقام ځکه نه شي کولې چه درجه اول خالي به ده بلکه په هغه کښې تره «د مړي خوي» موجود دي. که چرته تره نه وي نو نوسې به هم د خوي قائم وي. منکرين حديث دا عجيبه ضابطه ايجاد کړې ده چه هغه ابعدا وارث چه مړي طرف ته بالواسطه منسوب وي. د واسطې په قوت کيدلو باندې د اصل

واسطې قائم کيدلو سره د مړي اقرب جوړيږي، شعر بر عقل و دانش بايد گريست

د ټولو اهل عقل په نزد د کوم رشته دار قرابت چه مړي سره بلاواسطه وي هغه ته اقرب ونيلي کيږي اود چا تعلق چه يو واسطې سره وي هغه ابعدا وي. برابره خبره ده که دا واسطه ژوندی وي ب مړه. ځکه چه د واسطې ژوند اود مرگ د رشتې د نوعيت اودهغه د قرب او بعد سره متعلقه تعلق نشته دي. کوم سړي چه قرابت بالواسطه ساتلو د وجه نه ابعدا دي هغه څنگه د واسطې په ژوند کښې ابعدا دي هم دغه شان د واسطې مړ کيدلو نه پس هم ابعدا پاتي کيږي دهغه د رشتې اود قرابت نوعيت نه بدلېږي هغه اوس هم ابعدا دي. البته د اقرب نه موجود کيدلو باندې د ابعدا کيدلو باوجود هغه لږه وارث تسليموي کيږي او بيا تعجب دادې چه دا خلق د تره په موجودگي

کښې نېمې لره د یتیم کیدلو په باعث میراث ورکوي . پس هرکله چې نېمې ته یتیم وئیلې کیږي نو دا دعوی باطله شوه چې د ځوئ په مرگ باندې هغه د یتیم ځوئ قائم مقام شو او هغه ته د ابن کیدلو درجه ملاؤ شوه . چې کله نېمې لره ځوئ گڼلې کیږي نو هغه ته یتیم ولې وئیلې کیږي ؟ غرض دا چې د اهل عقلر اجماع ده چې واسطه فوت کیدلو سره ابعد اقرب نه کیږي حضور صلی الله علیه وسلم او فرماتیل چې لور ته نیم . نېمې ته سدس او باقی دې خور ته ورکړې شی (بخاری ص ۹۹۸)

په دې سره معلومه شوه چې لور او نېمې برابر نه دي . ددې حدیث نه د نېمې په وراثت باندې داسې استدلال کولې کیږي چې کله د لور په موجودگي کښې نېمې وارثه ده نو د لور په موجودگي کښې نوسې ولې نه وارث کیږي ؟ دا قیاس په خو وجوهو سره باطل دي (۱) رسول الله صلی الله علیه وسلم لور ته ۱۰۲ او نېمې ته ۱۱۲ حصه ورکړه او تاسو ځوئ او نېمې لره برابر ستئ

(۲) که چرته ځوئ لره په لور باندې قیاس کړئ شی نو څنگه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د لور په موجودگي کښې خور لره هم وارثه جوړه کړه هم دغه شان تاسو ته پکار دی چې د ځوئ په موجودگي کښې هم خور لره مه محروموي

(۳) د مؤنث اولاد ټوله حصه ۲۱۳ چر . یو لور چونکه د ۱۱۲ مستحقه ده لهذا باقی ۱۱۲ نېمې ته ملاوېږي دې دپاره چې ۲۱۳ حصه پوره شي . چې کله زیاتې لورگانې وي نو چونکه ټوله ۲۱۳ په هغوی کښې تقسیمېږي نو ددې وجه نه نېمې محرومه پاتې کیږي . ځوئ چونکه د ټول مال مستحق دي ددې وجه نه دهغه څخه څه نه پاتې کیږي چې باقی نوسو ته ورکړئ شي

(۴) یو ځوئ د دوو لورگانو په ځای دي . پس چې کله د دوو لورنو په موجودگي کښې نېمې وارثه نه جوړېږي حالانکه لورگانې د ټول مال مستحقې نه دي نو ځوئ چې د ټول مال مستحق دي په طریق اولی سره به نېمې لره به محروموي

(۵) لور او نېمې په ذوی الفروضو کښې دي ددې وجه نه حجب نقصان جاری کیدلې شي او ځوئ او نوسې عصباتو کښې دي . په هغوی کښې د « الاقرب فالاقرب » قانون صرف د حجب حرمان په صورت کښې جاری کیږي . حجب نقصان ممکن نه دي

شپږم صورت - د منکرین حدیث د نظرثې د قائم مقام کیدلو هغه بل تصور اختیار کړې شي چې د هندوانو د رواجی قانون نه ماخوډ دي او په اخباری بحثونو کښې زیات وقت پیش کولې کیږي همدارنګه کوم باندې چې د محمداقبال چیمه ترمیمی مسوده قانون مبسې دي چې هغه د پنجاب پارلمان کښې پیش کړې دي . یعنی دا تصور چې یتیم نوسې اگرچې په خپله وارث نه دي لکن هغه د خپل پلار حصه د نیکه نه د اخستلو حق دار دي . دا صورت د دریم او څلورم اصل سره ټکر

خوری، یعنی هغه تصور لره قبلولو دپاره به مونږ ته د شریعت دا بنیادی اصول ختمول ضروری وی چه د یو سړی په ژوند کښې دهغه په مال باندې دچا د میراث حق نه کیږي و دا اصول به هم ختمول وی چه د ترکې د تقسیم په وخت کښې د ژونديو وارثانو سره یو مړ وارث لره مستحق نه شی جوړیدې. که چرته ددې دوو اصولو نه آزاد پانې کیدلو سره قانون جوړ کړئ شی نو صرف د نمسی دپاره دهغه مړ پلار لره به ژوندي کول نه وی بلکه د هرې ترکې د تقسیمولو په وخت کښې به جمله ممکن وارثانو لره ژوندی فرض کولې کیږي او په دې طریقې سره چه کوم رشته هم فوت شوې وی هریو ته به حصه ورکول وی. د قرآن او حدیث، اجماع اود عقل سلیم خلاف که چرته دې اجتهاد لره زیر عمل راوړلې شی نو د ترکې تقسیم ممکن نه دې. جمله وارثانو باندې تقسیمول لا پریږده صرف د دوو رشته دارانو مال په خپل مینځ کښې ترقیامته پورې به تقسیم نه کړئ شی. فرض کړئ چه د زید ځوئ بکرچه صاحب اولاد دې د زید نه وړاندې مړ شو. ددې وجه نه د بکر دمال نه ۱/۲ زید ته ورکړئ شوه بیازید فوت شو نو هم دامال به دهغه مړ ځوئ بکر ته ملاوېږي. بیا د بکر ترکه تقسیمولو په وخت دهغې نه ۱/۲ د بکر مړ پلار زید ته ورکولې کیږي او زید نه بیا مړ ځوئ بکر ته، هم دغه شان د پاس نه لاندې ته اود لاندې نه پس ته دا تسلسل بالکل ختمیږي نه او مال تقسیمولو سره سره به اجزائې لا تجزې پورې ورسېږي. آخر دا دور د اجزاء لا تجزې د کرشمو دور دې بیا خو به په ټوله دنیا کښې ددې اجتهاد مشهور شی. د اسلامی قانون به لوی قدر او قیمت شی اود ملایانو د حماقتونو اصلاح کولو والا استاذانو دماغ به په سرورز کښې تللې کیږي

پورتنی تفصیل سره ښکاره شوه چه د یتیم نمسی د وراثت متعلق چه کوم صورت هم اختیارولې کیږي ټول په ټوله د نظام اسلامی د کلیاتو خلاف دی. او قرآن، حدیث، اجماع او عقل سره ثابت شوی د قطعی اصولو اساس لره ټکرې ټکرې کوي. لهذا په هغه صورتونو کښې یو صورت لره اختیارول نظام اسلامی لره صدمه رسول دی. د حضور صلی الله علیه وسلم نه واخله ترننه پورې څوارلس کلن اسلامی تاریخ کښې یو جزئیه هم منکرین حدیث دخپلې نظرې په تائید کښې پیش نه کړئ شو حالانکه په دې اوږده مده کښې به په سلگونو بلکه په زرگونو صورتونه داسې قسم علمائو مجتهدینو ته مخې ته راغلې وی، دهغې په عکس د ځوئ په موجودگي کښې د نمسی وارث نه کیدلو باندې بالاختصار لاندې دلائل لیکلې کیږي.

(۱) د عقل او د قرآن کریم په متعددو آیتونو سره ثابت شوې قانون «الاقرب فالاقرب» چه دهغې تفصیل پورته تیر شوې دې

(۲) الحقوالفرائض بأهلها فما بقی لهؤلاء رجل ذکر (بخاری ومسلم)

(۳) عن علی مرفوعاً الرجل یزنی امه او لاه وایه دون اخیه لایه، (رواه الترمذی وابن ماجه والدارمی)

(مهلكة) چه كله د سكه (اعيانى) ورورنو په موجودگي كښې علاني وارث نه دي نو وراره به په طريق اولي وارث نه وي حالانكه منكرين حديث په دي باندې هم اصرار كوي

(۴) قال زيدولد لابن عمالة ولدان ان لم يكن جودهم ولد ذكرا هم كل كرههم وانما هم كانهما هم يرثون

كه يرثون ويهون كما يجهون ولا يرث ولد الابن مع الابن (بخاري) دا د حضرت زيدبن ثابت رضی الله عنه فتوى ده چه اعلم بالفرائض دي (طبقات ابن سعد و مسند احمد)

او د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه كښې كاتب وحى او عهد صديق كښې جامع القرآن او عهد عثمان كښې ناسخ مصحف دي (بخاري)

د ثور لسمې صدي مجدينو دلته يو عجيبه نكته پيدا كړې ده . يعنې «لا يرث ولد الابن مع الابن» كښې ولد الابن نه صرف هغه نوسې مراد دي چه دهغه پلار ژوندې وي او هغه باندې د اصول فقهي دليل پيش كولې كيږي چه الابن چه د معرفي په صورت كښې مكرر راوړلې شوې دي د اخافو د اصولو مطابق دهغي نه عين اول مراد دي . مگر هغوى په دي نه پوهيږي چه فقهاء هغه قاعده كله نه گرځوي . بيا تعجب دادې چه په كوم اصول فقه باندې د استهزاء او مسخرو كولو دپاره دا نوې اسلام راښكاره كيږي ددې نه استدلال هم كوي . حال دا چه دهغه په شروع كښې «اذالم يكن دونهم ولد» كښې ولد نكړه راغلې ده . او بيا د بخاري ترجمة الباب هم عام دي او ماقبل كښې مرفوع حديث هم عام دي . دا خلق گويا مطمئن وو چه څوك زحمت كولوسره بخاري اوچت كړي او دهغي غلا او بدديانتى ښكاره كړي . هغوى ته دا هم معلومه نه ده چه كه چرته هم دا مراد وي كوم چه خلق بيانوي نو دهغي دپاره به عبارت داسې وي «لا يرث الابن مع ابيه» .

(۵) عيني شرح بخاري او موطا كښې د ابن په موجودگي كښې د ابن الابن محروم كيدلو باندې اجماع منقول ده د موطا عبارت دادې ((الامر بالمعصية عليه عدداً الى قوله) فان اجتمع الولد للمصلب وولد الابن فكان الولد للمصلب ذكر فانه لا ميراث معه لاحد من ولد الابن فان لم يكن في الولد للمصلب ذكر وكنتما الذكيران فاكثرتن ذلك من المعاصي للمصلب فانه لا ميراث للمعاصي الابن معهن الا ان يكون مع بنات الابن ذكر . الخ)) (موطأ مالك)

(۶) «لذا كرمثل حظ الاثنين» او «ان كانت واحدة فلها النصف» نه صفابښكاري چه دمړي كله فقط يوه لور وي نو هغه به صرف د نصف حقداره وي او كه چرته هغي سره نوسې هم وي نو باقى نصف به هغه وړي . پس چه كله الله تعالى ديو هلك دپاره د دوو جينكو برابر حصه مقرر كړې ده او يواځې جلن دپاره ئې نيمه مقرر كړه نو د يواځې هلك دپاره د نيم دوه چنده كيدل پكار دي چه كل دي . چه كله تنها غوى د ټول مال مستحق شو نو نمسي او نمسن به محرومه پاتې كيږي

(۷) رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرماييل چه لورته نصف ، نيمسى ته سدس او خور نه به باقى ملاويږي (بخارى) په دې سره معلومه شوه چه د لور او نيمسى په شان څوئ او نيمسى كښې هم مساوات نشته ، په دې حديث سره د منكرين حديث د استدلال جواب تير شوې دې

كله دا سوال پيدا كيږي چه آخر د يتيم نيمسى دپاره به صورت معاش څه وي ؟ ددې جواب اود معاش د صورتونو تفصيل د اول صورت لاندې تير شوې دې ، كه چرته او وئيلې شى چه نن سبا دبیت المال د نه موجود كيدلو د وجه نه دهغوى گزاره مشكل ده نو ښكاره ده چه دهغې حل دا نه شى كيدلې چه اسلامى قوانينو لره هم ختم كړئ شى ، بلكه د هغې و حد علاج دادې چه د داسې ترميمونو پيش كولو په ځاى هغه قوانين شرعيه لره نافذ كړي چه دهغې په ذريعې سره د يتيمانانو او غريبو كفالت اوشى او د پنجاب قانون ساز پارلمان ته زمونږه مشوره ده چه هغوى په دې قانون شريعت كښې چه په اجماع امت سره ثابت ده د ترميم خطرناك اقدام هيچرى اونه كړى . په دې مسئله كښې د مسلمانانو ټول جماعتونه حنفى ، شافعى ، مالكى ، حنبلى او اهل حديث وغيره ټول متفق دي په دې كښې اختلاف كولو والا صرف داسې يو څو كسان دي چه قرآن لره د رسول الله صلى الله عليه وسلم تعليماتو نه جدا كولو سره دخپلو خواهشاتو تابع جوړول غواړي . دهغه خلقو د مسلمانانو په مقابل كښې نه څه شميرشته اونه څه علمى يا عملى حيثيت لري ، د حكومت د طرف نه د داسې قسم خطرناك اقدام دهغوى د اسلامى حيثيت منافى دې

د ميراث په اصولو باندې د منكرين حديث د اعتراضونو جوابونه

اول اعتراض :- قرآن د وصيت پوره پوره حق وركړې دې او چرته ئې دا نه دى ليكلې چه وصت صرف ۱۱۳ حصه مال كښې كيدلې شى . الله تعالى د وصيت په حكم كښې چرته دا اونه وئيل چه وصيت صرف ۱۱۳ حصه كښې كيدلې شى ليكن ملا وائى چه نه تاسو وصيت صرف ۱۱۳ حصي پورې كولې شئ ، يعنې (معاذ الله) الله تعالى ته دومره خبره هم نه ورتلله چه وصيت ئې ۱۱۳ حصه كښې كړې وې هغه ددې دپاره هم د رواياتو محتاج شو . دادې د ملا رواياتى مذهب (طويع اسلام جون ۵۲، ص ۲)

جواب :- د وصيت حكم په ټول مال كښې نه جارى كيدلو ته رواياتى مذهب گړخول يا د ملا لاپې وئيل محض حماقت دې ﴿لِرَبِّالْكَفِّ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلْمَوْلَا ذِي الْقُرْبَىٰ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَمَا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ﴾ كښې صفا ارشاد دې او نهايت تاكيد كړئ شوې دې چه د مړى په تركه كښې بهر حال د وارثانو حق ثابت دې چه دهغې نه ښكاره دې چه د كل مال وصيت نه هيڅ كله نه نافذ كيږي او بيا ﴿وَلْيَحْزَنْ الزَّوْجُ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلِيلِهِمْ ذُرِّيَةً ضَعِيفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ﴾

وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿١١٢﴾ كَسْبِي هَمْ د ټول مال د وصيت نه صراحة منع كړې شوې ده . ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا
 حَمَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ كَسْبِي لفظ
 بالمعروف نه معلومه شوه چه د ټول مال وصيت جائز نه دي . تعجب دي د قرآن د پيژندونكو
 مدعيانو سترگي دهغه آيتونو نه بريښيږي چه دهغوی د اوهامو خلاف وي ، احاديثو كسبي د ۱۱۳
 حصي تصريح موجود ده . اوگوري

عن سعد بن ابی وقاص رضي الله تعالى عنه قال مرضت بمكة مرضاً شديداً فأتاني النبي صلى
 الله عليه وسلم يعرّفني فقال يا رسول الله ان لي مالاً كثيراً وليس يرثني الا ابنتي افا تصدق به علي مالي فقال لا ، قال
 فافطر قال لا قلت فالفلف قال الفلف كغيرك ان تركك ولدك اغنياء غير من ان تركهم عائلة يعكفون
 الناس وانك لن تنفق نفقة الا اجرى عليها حتى اللقمة ترفعها الي في امرائك الخ (بخاري)

د وصيت ۱۱۳ حصة كسبي منحصر كيدل احاديث متواتره سره ثابت ده (احكام القرآن للجصاص
 ص ۱۱۸ ج ۲) ، او په دي باندې د امت اجماع ده (نووي شرح مسلم ج ۲ ص ۳۹) ، د حديث مذكوره نه
 لاندې مسائل مستنبط كيږي

۱. د ثلث ۱۱۳ نه زيات وصيت جائز نه دي

۲. مستحب دادي چه د ۱۱۳ نه هم كم وصيت او كرځي شي ځكه چه حضور صلي الله عليه وسلم
 ثلثه كشر ونيلي دي

۳. چه كله مال كم وي او ورثاء هم محتاج وي نو افضل دادي چه بالكل وصيت اونه كړي .
 ((قوله صلى الله عليه وسلم انك ان تدع ورثتك اغنياء غير من التدعهم عائلة يعكفون الناس)) .

۴. چه كله څوك وارث نه وي نو د ټول مال وصيت صحيح دي . ځكه چه زيات وصيت صرف د
 ورتاو د حق د وجه نه ناجائز دي

۵. صدقه في مرض الموت هم د وصيت په حكم كسبي ده ځكه چه د حضرت سعد سوال د صدقي
 به ياره كسبي وو . بعضي رواياتو كسبي د وصيت لفظ دي ، تطبيق دادي چه رومي ئي وصيت
 بجمع المال او كړو . چه كله حضور صلي الله عليه وسلم منع وكړه نو د ټول مال د تصدق اراده ئي
 منكره كړه په دي باندې حضور صلي الله عليه وسلم او فرمايل چه صدقه هم په حكم د وصيت
 كسي ده

د معلم الكتاب والحكمة صلي الله عليه وسلم ارشادات گرامي ثابت بالتواتر نه انحراف كول
 او اجماع امت لره معارض كول او قرآن كريم كسبي دخپلو خواهشاتو مطابق تحريف كول د منكرين
 حديث د مبارك اسلام طلوع ده . هم ددي وجه نه مونو وړ ندي هم ليكلي دي چه دهغوی اخلاف د

مسلمانانو سره اصولی اختلاف دي . ترڅو پورې چه دا خلق د سلام اصولو لره قبول نه کړي هغه وخته پورې دهغوی سره يو جزئی مسئله باندې بحث کول عبث دی

دويم اعتراض - د ټولو نه لوی افسوس ناک صورت دا چه دهغه قانون په رو سره دا تسليمول پيښيږي چه (معاذ الله) الله تعالى د څلورم جماعت ماشومانو هومره حساب نه پيژني هغه اصولو لره ماشوم هم پيژني چه کله يو څيز لره مختلفو حصو کښې تقسيم کړي شي نو د ټولو حصو حاصل جمع يو (۱) راتلل پکار دی . که چرته حاصل جمع يو نه راځي نو د رياضي د ابتدائي قاعدي مطابق دا تقسيم غلط دي مثلاً (۱۱۲ + ۱۱۴ + ۱۱۴ - ۱) دا تقسيم صحيح دي ليکن (۱۱۲ + ۱۱۲ + ۱۱۳ - ۱۱۳) دا تقسيم غلط دي ځکه چه ددې حصو مجموعه يو نه بلکه (۱.۱۱۲) ده (طلوع سلام جون ۵۲ ص ۲۳)

جواب - منکرين حديث لره الله تعالى د قرآن او حديثو د علم او په هغې باندې د عمل نه خو محروم ساتلی دی مگر اوس ښکاره شوه چه د انکار حديث اود رسول الله صلى الله عليه وسلم د دښمنۍ په شن د جرم نتيجه داده چه د حساب ابتدائي قواعدو د پيژندلو نه هم قاصر دی . د حساب په تفصيلو کښې ډيرو ځايونو کښې داسې صورتونه پيش راځي چه د حصو مجموعه د مخرج نه زياتيږي ، چنانچه د سې واقعو باندې حصو لره د اندازې مطابق کمولو سره مخرج کاملولو دپاره اهل حساب مختلف قوانين او طريقې ليکلي دي ، که چرته په حساب کښې داسې صورتونه ممکن نه دي يا وقوع کښې نه راځي نو دهغه قواعدو او طريقو وضع کولو څه حاجت وو ؟ حقيقت دادې چه تفصيلی او جزئی صورتونو کښې د مستحقينو د کمی اوزياتی د وجه نه که چرته په حصو کښې څه فرق راشي نو دهغې د وجه نه د سهامو په کلياتو باندې هيڅ اعتراض نه شي کيدلې ، لږ غور او کړئ که چرته مړی باندې ديو سړی زر روپۍ قرض وی او د بل پنځوس روپۍ . ي مړی ديو سړی دپاره د زرو روپو وصيت کړي وی او د دويم دپاره ټي پنځوس روپۍ ، حالانکه دمړی ټوله ترکه صرف زر روپۍ ده نو آیا په دې صورتونو کښې تاسو د غول نه سوا بله طريقه اختيارولې شئ ؟ همدارنگه د رد په صورتونو کښې هم (نعوذ بالله) تاسو به الله تعالى باندې د جهالت حکم اولگوئ ، مثلاً د جلی حصه په قرآن کښې ۱۱۲ ده اود مور ۱۱۲ مگر چه کله يو دويم وارث نه وی نو تاسو به وائي واه الله تعالى د ترکې د تقسيم بنائسته طريقه ايجاد کړه او داسې غلطی ټي او کړه چه څلورم جماعت والا ماشومان هم هغه پيژني ، يعنې د کسرونو جمع پوره يو نه (۱۱۲ + ۱۱۲ - ۲۱۳) دا تقسيم غلط دي او که چرته صرف يو جلی وی نو زيات تعجب به وی چه الله تعالى کُل ترکې لره داسې تقسيموی چه جلی لره ۱۱۲ ورکړئ اوبس . معاذ الله الله تعالى په ټول څيز کښې صرف يو کسر (۱۱۲) پيژندلې دي گویا د الله په نيز (۱۱۲) او (۱) کښې څه فرق نشته دي . د مکتب په ابتدائي کتابونو کښې د حضرت علي رضي الله عنه د قضاء يو واقعہ درج ده چه

درو سرو د تقسم مطالبه اوکړه چه په اولس اوښانو کېږي داسې شریک وو چه د یو ۱۱۲ د دویم ۱۱۳ او د دریم ۱۱۹ حصه وه. حضرت علی رضی الله عنه یو اوښ د بیت المال نه راوستلوږ اتلسو اوښانو کېږي ۱۱۲ حصې والا ته ۹ او ۱۱۳ حصې والا ته ۲ او ۱۱۹ حصې والا ته ۲ ورکړه. داسې ټول اوښان تقسیم شو او اتلسم اوښ ې بیت المال ته واپس کړو. هر شریک ته اوښ هم پوره بلاکړملاؤ شو او هریو ته حصه هم زیاته ملاؤ شوه. بیا د بیت المال اوښ هم بچ شو. د مکتب ماشومان ددې مسئلې د اصل حقیقت او طریق تخریج نه ناواقفه وی اود هغې حقیقت هغه ظاهري صورت لره گنې چه ساده خلقو لره پوهولو او مطمئن کولو دپاره اختیار کړې شوې وو. خیال دې چه پرویز (بدبخته) هم معاذالله خدای لره د جهالت نه بچ کولو دپاره داسې واقعو باندې هم دا صورت او حيله اختیاری وی. حالانکه هغه ته څه معلوم دی چه ظاهري صورت بدلولونه پس هم حقیقت هغه دې کوم چه درد او عول دي.

دغه د قرآن مدعی که چرته لږ په قرآن کېږي غور کړې وې نو دا اعتراض به پیدا شوې نه وو مگر هغه ته څه معلوم دی چه دا د عول طریقه په خپله قرآن کېږي هم موجود ده. یعنې چه کله جلی خانله وی نودهغې حصه ۱۱۲ ده او هلک خانله وی نودهغه د ټول مال مستحق دې. مگر که دواړه جمع شی نو جلی ته به ۱۱۴ او هلک ته به ۲۱۳ «لذکر مثل حظ الاثین» ملاوېږي. آیا د فقهاؤ اختیار شوې طریقه (عول ددې نه سوا څه بل نوعیت لری ؟

بیا مونږ پوښتنه کوو که چرته طریقه د عول زیر عمل راوړلې نه شی نو لامحاله بعضې وارثانو لره به محروم ول پېښېږي آیا په هغوی باندې به دا ظلم نه وی ؟ او د ټولو نه لوی ظلم خو به پخپل نفس وی چه کوم وارثانو لره الله تعالی محروم نه دی گرځولی بلکه نصوص قطعیه سره دهغوی سهام متعین دی هغوی تا صرف خپل خیال سره محروم کړل. دا خلق د عینی اخیافي وراثت په باره کېږي د حضرت عمر رضی الله عنه قول پیش کوی او عول سره متعلق د حضرت عمر رضی الله عنه فیصلې لره معارض کوی شاید چه مسئله عول کېږي د منکرین حدیث مرکزی نظر د ابن عباس رضی الله عنهما قول وی د ابن عباس دا رایه وه چه په داسې صورتونو کېږي د عول نه د بچ کیدلو دپاره هغه ذوی الفروضو لره محروم کول چه یو وخت عصبه بالغیریا مع لغیر جوړېږي. کوم ذوی الفروض په یو حالت کېږي هم عصبه نه جوړېږي هغوی ېې مقدم گڼل. که چرته واقعی دهغه خلقو د خیال بنیاد هم هغې باندې دې نودهغې تفاضده چه د عول په صورت کېږي د اخت اخیافي په موجودگي کېږي اخت اعیانی محرومه پاتې شی مگر دا خلق ددې په عکس بنوالعیان لره د محرومۍ نه د بچ کولو دپاره باریار د حضرت عمر رضی الله عنه قول پیش کوی. غرض داچه دهغوی تاله (قفل) نه دې طرف ته لگي اونه هغه طرف ته. د منکرین حدیث په نزد اگرچه اخت اضافی او اعیانی کېږي څه فرق نشته دې. اخت اضافی هم اخ اخیافي سره عصبه جوړېږي. مگر

د اہم دہغوی و ہم محض او جہالت دې چه دہغې تفصیل عنقریب راروان دې . د عول په باره کښې د ابن عباس مذهب د قرآن خلاف دې . نیز ددې نه وړاندې د حضرت عباس په تحریر سره د حضرت عمر وړاندې طریقه د عول باندې د صحابو اجماع شوې وه . ددې وجه نه امت کښې چا هم د ابن عباس قول قبول نه کړو

دریم اعتراض - قرآن و نیلی دی چه ستاسو نردې خپل وفات شی نو دہغه تقسیم به داسې وی یعنی کتل دا دی چه مړې به په خپلو ژوندو رشتہ دارانو کښې د چا چا اقرب وی . دا مطلب نه دې چه ژوندو رشتہ دارانو کښې چه مړی ته د ټولو نه نزدې وی ہغه ته به حصہ ملاویرې

اطلوع اسلام جون ۵۲، ص ۲۵.

جواب - په دې نه اشنا تحقیق سره به منکرین حدیث ته څه فائدہ رسیدلی وی او که نه؟ بلکہ بالعکس ډیر مصیبتونه دہغوی دپارہ بلاگانې جوړشوی دی ، مثلاً کہ چرته یو سړی ترور دپلار خور، او ورارہ وارث پریخودلی وی نو پکار دی چه ترور د ټول مال مستحق وی او ورارہ محروم پاتې شی . ځکه چه مړې د ترور ورارہ دې او د ورارہ ترہ ، ددې وجه نه مړې د ترور اقرب دې . ہم دغه شان د پلار په موجودگۍ کښې د مړی خوئی محروم کیدل پکار دی ، ددې وجه نه چه دمړی دخپل پلار سرہ د بنوت تعلق دې او د خوئی سرہ د ابوت اود بنوت رشتہ زیاتہ نزدې ده غرض داچه دغه اجتہاد پہخپلہ د مجتہد دپارہ د ذلت باعث ثابت شو ، چنانچہ چه کله پرویز باندې دا اعتراض اوکړې شو نو جواب ئې ورکړو چه ددې جواب دې د حافظ اسلم جیراج پوری نه طلب کړې شی . تعجب دې چه یو اجتہاد اوکړی او جواب د بل چا نه طلب کړې شی . شعر

الجھا بے پاؤں یار کا زلف دراز میں لو خود ہی اپنے دام میں صیرا گیا

جواب معلوم دې کاش چه ہغه ورڅو کښې معلوم وې او بیا چه کله دحافظ اسلم جیراج پوری نه دا سوال اوکړې شو نو ارشاد اوشو چه د پلار او خوئی د وراثت متعلق چه کومه خبرہ تاسو لیکلې ده او قیاس مو لگولې دې ددې څه ضرورت راغلو . وړاندې آیت «یوصیکم اللہ» کښې اللہ تعالیٰ د مورپلار او د خوئی لور وراثت مفصل بیان کړې دې ہغې لره ولې نه گورئ او غلط قیاس ولې په مینځ کښې راولئ . شعر

لجئے اب تو چلے کے اجتہاد کو خود گروہی نے خاک میں ملا دیا

اس گھر کو آگ لگ گئی گھر کے چراغ سے

حقیقت دادې چه «نوک الوالدان والاقربون» کښې اقرب په معنی دقریب سرہ دې . ددې نه فہماؤ د «الاقرب والاقریب» قانون داسې استنباط کړې دې چه قرآن د وراثت مدار قرابت باندې

هغه به مقدم وی . د عقل هم دا مقتضی ده . دا قرب او بعد د مری د طرفه نه بلکه د مسخسود د طرف نه به ملحوظ وی . ځکه چه ددې نه څه بحث نشته چه ورکولو والا یا مال پرېځودلو والا به څوک وی بلکه سوال دادې چه اخستلو والا یا مستحقین څوک څوک دی . په خپله قرآن مجید کښې د «ترک الوالدان» لفظ په دې باندې ښکاره دلیل دې چه قرب او بعد د وارث د طرف نه ملحوظ دې نه د مورث د طرف نه ، والدینو لره د جمله افرینو نه جدا ذکر کولو سره د اقرب ترس وارث اولاد د استحقاق اهمیت مقصود دې ، علاوه ددې نه قرآن کریم کښې څومره چه هم مفصل سهام مذکور دی په هغې کښې غور کولو سره ښکاره دی چه د مورث د طرف نه د قرب او بعد لحاظ نه دې کړئ شوې بلکه د وارث په قرب او بعد باندې د حصو بنیاد ایښودلې شوې دې

معلم الکتاب والحکمة صلی الله علیه وسلم هم د «(ما بقی له اولی رجل ذکر)» په ارشاد سره ددې پوره وضاحت او فرمائیلو ، شاه عبدالقادر صاحب د «اقربون» ترجمه نزدې رشته دار کړې ده ددې وجه دا کیدلې شی چه د «اقربون» عطف د للرجال په محل باندې وی یا د اقربون رفع د والدان د جوار د وجه نه وی «فقه اللغة للثعالبی» قسم ثانی کښې د عطف علی اللفظ مستقل فصل دې

طلوع اعتراض - که چرته دا قاعده «الاقرب فالاقرب» خپل ظاهری معنی سره واخستلې شی یعنی دا چه مطلقاً د درجې په لحاظ سره چه کوم قریب وی هغه بعید لره محروم کړی نو د وراثت ډیر مسلمه او اجماعی مسائل به مات کړئ شی . ددې نه پس یی یو څو مثالونو پیش کولو سره په هغې باندې اعتراض کړې دې . (طلوع جون ۵۲ ص ۳۱)

جواب - ددې اعتراض منشا داده چه «الاقرب فالاقرب» قانون لره ټي په حجب حرمان کسې منحصر کړې دې حالانکه مونږ پورته بیان کړی دی چه ذوی الفروضو کښې ددې قانون د اجراء دوه صورتونه دی (۱) اقرب ته د ابعد نه زیاته حصه ملاؤ شی . (۲) د اقرب د وجه نه ابعد بالکل محروم شی

الله تعالی پخپل حکمت سره د قرب او بعد په لحاظ سره د ذوی الفروضو حصې کمه اوزیات معین کړی دی او په هغې کښې د حجب حرمان اصول دادی چه د واسطې په موجودگي کسې به ذی الواسطه محرومه وی . په دې شرط چه سبب وارث متعده وی یا واسطه د کل مال مستحق وی . په دې قاعده باندې چه په طلوع اسلام کښې اعتراض کړئ شوې دې او دوه مثالونه ټي پیش کړی دی . هغه بین البطلان دی ځکه چه لورد نمسی دیاره او حقیقی خور د علانی خور دپاره واسطه نه ده . علاوه ددې نه نمسی او علانی خورته صرف تکملة للثلثین حصه ورکړئ شوې ده

پنځم اعتراض - چه هرکله د حجب حرمان رومبین قاعدې دا غوښتل چه دواړه مادری وږیو به چه د مور په واسطې سره رشته لری دهغې په موجودگي کښې محروم وی لکن هغوی محروم نه سو دومی قاعدې هم دا غوښتل چه مور چه قرسی رشته داره ده مادری احصای لره باند محرومه کړی

ليکلی هغه نېي محروم نه کړې شول

«طلوع» جون ۵۲، ص ۲۲

جواب - د څلورم اعتراض په جواب کښې تير شوی دی چه ذوی الفروضو کښې د ابعد محروم کيدل لازم نه دی ، باقي داچه د اخيافي حصه دمور نه ولې کمه نه ده . ددې جواب په اصل دوم کښې مفصل بيان شوې دې او دلته د واسطې د وجه نه دی واسطه ځکه محروم نه ده چه سبب وارثت مختلف دې او واسطه د کل مال مستحق نه ده

شپږم اعتراض - تعجب دپاسه تعجب دې چه مور کمزورې ده هغه خو نيا لره محروموی او پلار چه قوی وارث دې نانا لره نه شی محرومولي (تيره شوې حواله)

جواب - واقعي چه دکوم خيز حکمت په سوچ او فکر کښې رانه شی په هغې باندې هم تعجب کيږي . حقيقت دادې چه د نيا او نانا استحقاق هم ددې وجه نه دې چه دا حکماً مورياني دی پس د حقيقي مور په موجودگي کښې به حکمی مور محرومه کيږي په دې سره دې د قائم مقام نظريې شبهه اونه کړئ شی ځکه چه نيا اونانی د مور په عدم موجودگي کښې پخپله درجه کښې دپاتې کيدلو باوجود د بعيد کيدلو دخپل ذاتي قرابت د وجه نه وارثه کيږي ، د پلار حصه ناني طرف ته نه منتقل کيږي ددې وجه نه هغه ناني لره نه محرومه وی ، بلکه صرف نيا لره محرومه وی ځکه چه د پلار واسطه ده او هغه د کل مال مستحق دې

اووم اعتراض - په دنيا کښې کوم سرې دې چه وئيلي شی چه حقيقي اخيافي لره محرومولو سره اخيافي اخيافيته حصه ورکول چه زيات تر دخپل خاندان هم نه وی کوم يو معقول اصل وراثت باندې مبنی دې ، دا د سوچ خبره ده چه کومې رشتې نه اخيافي وارث جوړ کړې شو حقيقي اخيافي کښې که چرته د پلار د رشتې هم خيال اونه کړې شی نو کم از کم هغه رسته خو ضرور موجود ده ، بيا هغوی لره دمحرومولو سره څه معنی ، چنانچه د امام مزنې کتاب «المختصر» کښې دی چه په دې صورت کښې حضرت عمر رضی الله عنه حقيقي اخيافي لره نه محرومه کول ، «طلوع» جون ۵۲، ص ۲۲، ۲۳

جواب - وړاندې معلومه شوې ده چه د بعيد حرمان ضروری نه دې بلکه دا ضروری ده چه قريب نه د بعيد حصه کمه وی ، چنانچه اعيانی او علاتی خور نه د اخيافي حصه کمه ده ، د اعيانی او علاتی اخيافي درجه هم د اخيافي اخيافي نه د قوت قرابت په لحاظ سره ډيره زیاته ده ، د همدې وجه نه هغوی د بچو په شان عصبه کړې شول او حقيقي وارث هم عصبه وی ، چنانچه اکثر حالاتو کښې د حقيقي اخيافي حصه د اخيافي اخيافي نه زیاته وی ، علاوه ددې نه اخيافي ورور د لور د وجه نه محروميږي ، علاتی او اعيانی نه محرومه کيږي ، غرض داچه د اعيانی اخيافي درجه او استحقاق د اخيافي اخيافي نه ډيره زیات دې ، ذکر شوی مثال کښې هم حقيقي اخيافي ته محروم وئيل صحيح نه دی بلکه شاذ اونادر يو جزئی صورت کښې دهغوی دپاره باقي هيڅ پاتې نه شو ،

په یو جزئی صورت کښې کله کله شاذ اوناذر څه مشکل پیدا کیدلو سره قانون کلی لره ماتول لوی حماقت دي . پاتې شو د حضرت عمر رضی الله عنه خیال نودهغې علت هم دادې چه اعیانی وروډ هم د مور په رسته کښې شریک دي ددې وجه نه دهغه حصه داخیافي اخیافي نه کمه نه ده پکار . مگر د حضرت عمر رضی الله عنه دا قول پخپله دهغه د بیان شوی قول خلاف دي . چنانچه کله یو اخیافي او متعدد اعیانی وروډه وی نو حضرت عمر رضی الله عنه به یو سدس اخیافي ته ورکولو او یو سدس به یې اعیانی اخیافي باندې تقسیمولو . (هدایة المجتهد جلد دوم ص ۳۴)

په دي صورت کسې د حقیقی اخیافي حصه د اخیافي نه کمېږي ، غرض دا چه د حضرت عمر رضی الله عنه خیال چونکه هم دخپل بیان شوی دلیل خلاف دي ، ددې وجه نه بالاتفاق علماء کرامو دا خیال غیرقابل قبول گڼلوسره پریخودلو . تعجب دادې چه منکرین حدیث په دي صورت کښې حقیقی وروډو ته حصه ورکولو دپاره د حضرت عمر رضی الله عنه د قول نه استدلال کوی . مگر د اخیافي وروډو ود حقیقی وروډو په مینځ کښې د تقسیم دطریقې په باره کښې د حضرت عمر رضی الله عنه قول لره پریږدی . دهغوی اجتهاد په هره مسئله کښې یونا آشنا نوعیت لری

د طلوع اسلام جون ۵۲، ص ۳۲، ۳۳ حاشیې نه معلومیږي چه منکرین حدیث اخیافي وروډو لره عصبه گرځوی . اود سورة نساء په آخر کښې کلاله والا آیت لره د اعیانی ، علاتی ، اخیافي دجمله اقسامو وروډو خویندو دپاره عدم وائی . اود آیت «وَلَا يَرِثُ الْوَرَثَةُ مَا ارْثَتِ الْوَرَثَةُ» متعلق وائی چه په دي کښې د«له» ضمیر مرجع (کلاله ، ده او «لکل واحد منهما» کښې د تشبیه ضمیر «رجل وامرأة» طرف ته راجع دي نه اخ او اخت طرف ته . «یورث» د باب فعال نه دي نه ده مجرد نه پس د آیت معنی داده چه که چرته یو سړي دیو کلاله وارث جوړکړي شی یا یوه ښځه په داسې حال کښې چه دهغه کلاله څرک ورور یا خور وی نو هغه سړي یا ښځه کښې به هریوته سدس ورکول کیږي . په دي آیت کښې د ورور او خور حصه قطعاً نه ده بیان کړی شوي بلکه د عهدی رسته دارانو حصه ده چه «وَالَّذِينَ عَقَدْتَ اِيْمَانَكُمْ فَاتُوهُمْ نِسَبَهُمْ» کښې مذکور دی . د ورور او خور ذکر صرف ددې وجه نه راغلې دي چه دوی د والدینو او اولاد په شان عهدی رسته دارانو لره نه محرومه وی بلکه دهغوی په موجودگي کښې وارث کیدلې شی . ددې دعوي د اثبات دپاره لیکي چه فقهاء او مفسرین د«له» واحد مذکر غائب ضمیر لره رجل او امرأة دواړو طرف ته راجع کوی چه په هغې کښې امرأة مؤنث حقیقی دي هغه کله هم دهغه مرجع کیدلې نه شی . په دي صورت کښې «لها» یا «لکل واحد منهما» کیدل پکار وو . نیز په دي آیت کښې د«لام» لفظ او تورث کلاله والا آیت کښې چه د سورت په آخر کښې دي د«لاب وام» یا «لاب» زیاتولو هیڅ قرینه نشته دي

منكرين حديث د اجتهاد په نشه كښي دې حده پورې مست شوي دي چه د قرآن په صريح
مصوصو كښي هم تحريف كوي . ددې نه زيات څه حماقت كيدلې شي چه اخيافي ورونو ته عصبه
اوونيلې شي . عصبه هغه سرې كيدلې شي چه په نسب كښي شريك وي اونسب صرف د پلار د
طرف نه وي . ددې وجه نه اخيافي ورور هيچرې عصبه نه شي كيدلې . په دې آيت كښي هم د
اخيافي ورونو و خورگانو حصه معين كول مقصود دي و په دې باندې دلائل حسب ذيل دي

۱. د اخيافي ورونو حصه قرآن مجيد كښي په بل ځاي كښي قطعاً نشته دي . د سورت نساء په
آخري آيت كښي بالا جماع صرف د اعياني او علاني بيان دي . په دې باندې د امت د اجماع نه
علاوه دا قرينه هم ده چه په دې كښي د اخت اود اخ اجتماع په وخت كښي د «للكو مثل حظ
الافتيين» تقسيمولو حكم دي . حالانكه اخيافي ورور او خور عصبه نه شي كيدلې

۲. د اخت او اخ حصه ۱۱۲ او ۱۱۳ بيان كړي شوي ده و ددې ماقبل د مور حصه هم ۱۱۲ او
۱۱۳ بيان شوي ده . په دې مناسبت سره معلومه شوه چه دا حصه د مادري ورونو او خويندو ده .

ددې قرائنو د وجه نه دي ځاي كښي (لام) او په بل آيت كښي «لام واب» لفظ ذكر نه كړي شو
۳. د حضرت سعد بن ابى وقاص او د ابى بن كعب په قراءت كښي د «لام» لفظ هم موجود دي
چه دهغې نه ښكاره دي چه دا لفظ به دوى د حضور صلى الله عليه وسلم نه بطور تفسير اوريدلې وي
منكرين حديث «معاذ الله» د حضور صلى الله عليه وسلم نه هم زيات په قرآن باندې د پوهيدلو
مدعيان دي . «فعليتهم ما عليهم»

۴. په دې آيت كښي د اخيافي ورونو حصه مذكور كيدلو باندې د ټول امت اجماع ده

يافى پتې شو د «له» د ضمير سوال نو دهغې يوڅو وجوه دي

۱. د عربو قاعده ده چه كله دوه اسمونه په حكم كښي متحد وي نو په دواړو كښي يو طرف ته
ضمير لره كافي گنى څنگه چه «واستعيوا بالمبر والصلوة وانها لكبيره» كښي دي قال الفراء اذا جاء

حرفان معي واحد جاء اسنادا للتفسير الى ايها اريدوا اسنادا اليها ايها (هازن)

۲. د «له» ضمير رجل او امراة هريو طرف ته راجع دي مگر ذكر لره غلبه وركولو سره ضمير
مذكر راوړلې شوي دي لكه څنگه چه «وان كانوا اخوة رجالا ونساء» كښي «كانوا» او «اخوة»

مذكر دي

۳. ضمير صرف رجل طرف ته دي . د ښځې حكم به خود بخود معلوم شي

۴. ضمير د لفظ احدهما طرف ته راجع دي چه مذكر دي او حرف او نه فهميرى

۵. مورت مه طرف ته راجع دي

۶. مت طرف ته راجع دي

(۷) که چرته د «له» ضمیر لره کلاله طرف ته و وئیلی شی نو بیا هم دمقصود خلاف نه دې
(۸) تاسو خود ضمیر «له» د صلاح دپاره د آیت تحریف معنوی وکړو . مگر دا سوچ مو اونه
کړو چه ددې تحریف نه پس هم تاسو په هغه مصیبت کښې مبتلا یئ . ستاسو د تحریف مطابق هم
(او) عاطفې د وجه نه عبارت داسې شو «ان کان مراة یورث» په دې کښې «کان» او «یورث»
مذکر دی . ستاسو بیان شوې تفسیر د لاندې وجوهو د وجه نه محض تحریف او باطل دې .

- (۱) دلته عهدی رشته دار مراد اخستلو باندې هیڅ قرینه نشته دې
- (۲) د امرأة عامل «کان» او ضمیر «یورث» مذکر دې چه ستاسو په خیال کښې صحیح نه دې
- (۳) حال د دوالحال عامل دپاره قید وی . پس جمله حالییه «وله اخ او اخت» به د استحقاق
سدس دپاره قید وی . تاسو پخپه دهغې ترجمه په حال سره کړې ده او دا ستاسو د مقصود خلاف
ده . ستاسو نظرونې باندې «ان» وصلیه سره «وان کان له اخ او اخت» کیدل پکار وو
- (۴) قرآن کریم کښې دهغه آیت په سیاق او سباق کښې د وارثانو دپاره فعل مجرد نه صیغه د
معلوم استعمال کړې شوې ده «وورثه ابواه» «وهو یرثها» وغیره ، په دې سره معلومه شوه چه
«یورث» هم مجرد نه صیغه د مجهول ده او رجل نه مراد موروث منه دې نه وارث
- (۵) ستاسو تحریف باندې لازمیږي چه د اخیافی وروپو حصه قرآن کښې مذکور نه وی یا
اخیافی ورو هم عصبه وی او دا دواړه امور باطل دی
- (۶) دا تحریف د حضور صلی الله علیه وسلم د تفسیر خلاف دې چه د سعد بن ابی وقاص او د
ابی بن کعب رضی الله عنهما نه منقول دې .

(۷) دا تحریف د اجماع امت نه خلاف دې . دا قراءت صرف د ابی بن کعب نه دي بلکه د ابن
مسعود . سعد ابن ابی وقاص او سعید بن ابی وقاص نه هم منقول دې (فتح الباری ج ۱۲ ص ۳)
(واخرج غیر واحد عن سعید بن ابی وقاص) (روح المعانی ج ۲ ص ۲۰۰) د ابی بن کعب په قراءت کښې د
معوذتینو د قرآن نه خارجیدل د نقل محتاج دی . عبد الله بن مسعود طرف ته دا نقل منسوب دې چه
دهغې محققینو تردید کړې دې او وئیلی دی چه عبد الله بن مسعود باندې دا بهتان دې ، اوگورئ د
المعلی لابن حزم شروح . شرح التهذیب للنووی . د ابن همام کتاب د التحریر شرح ج ۱۰ ص ۹ .
شفاء للقاضی د عیاض المالکی شرح لملاعلی القاری ج ۲ ص ۵۵۱ . که چرته بالفرض د ابی بن
کعب قراءت باندې معوذتین د قرآن نه خارج وی نو آید یو صحابی یو قول غیر مقبول کیدلو د
وجه نه دهغه هر قول رد کیدلې شی خصوصاً چه هرکله حضرت ابی بن کعب سید القراء دې . کمافی
تقریب التهذیب . هم داسې بییهی کښې بعضې روایات دضعیف کیدلو د وجه نه دهغه ټول
روایاتو لره رد کول څه معقول څیز نه دې . خصوصاً چه هرکله فتح الباری کښې او روح المعانی
کښې هم د نورو صحابو نه دا قراءت منقول دې او هغې باندې اجماع هم ده

الم اعتراض - اقرب هغه رشته دار دي چه بلا واسطه مورث سره رشته لري يا بالواسطه لنگر د وفات په وخت کښې د مورث هغه واسطه موجود نه وي څنگه چه د ميت د مړ کيدلو په وخت که چرته دهغه پلار موجود نه دي نو نيکه په ځای د پلار لائمولې کيږي . ددې وجه نه چه په مسخ کښې کومه واسطه وه يعنې پلار چه دهغه د وجه نه نيکه محجوب کيدلو هغه نه دي . لهذا نيکه دهغه واسطې عدم موجودگي سره پخپله اقرب شو . او اوس يو اقرب هم حتی که هغه ځوئ هم وي نيکه لره محجوب کولي نه شي . (طلوع ۵۲ . ص ۳۵)

جواب - ددې مفصل جواب او پوره تحقيق پنځم صورت کښې تير شوې دي

فهم اعتراض - که چرته عصبانو کښې «اولی رجل ذکر» ناسود قانون کلی په طور گرځوئ نو پخپله ولې هغه قانون ځای په ځای ماتوي . مثلاً لورگاني . ۲ . خور . ۱ . وراره . محروم په دې مثال کښې لورگاني ذوی الفروض دي هغوی ته ۲ ثلث ورکولو نه پس چه څه پاتې شوی وو هغه ددې قاعدې مطابق وراره ته چه اقرب ترين سړې دي ملاويدل پکار دی . لیکن هغه محروم کړې شو او خور چه زنانه ده د باقی مال وارثه جوړه شوه . (طلوع جون ۵۲ . ص ۳۷)

جواب - هغه حدیث کښې د عصبه بنفسه حکم مذکور دي ځکه چه حقیقی عصبه صرف هم دادی . د «رجل ذکر» قید سره د عمه . بنت العم او بنت الاخ وغیره اخراج مقصود دي . د عصبه بالغیر استحقاق قرآن مجید نه او د عصبه مع الغیر حدیث «اجعلوا الاخوات مع البنات عصبه نه ثابت دي . دا حدیث د آیت کلاله خلاف نه دي . ځکه چه د اخت صاحب فرض کيدلو دپاره د ميت کلاله کيدل شرط دی او حدیث کښې د بنت په موجودگي کښې اخت لره صاحب فرض ونه گرځولي شوه

لسم اعتراض - د یتیم اولاد محجوب کولو کښې يو فساد څو دادې چه د محجوب اولاد په زړونو کښې د محرومیتیا د وجه نه غم پریوخی . ځکه چه هر سړې څو قرشته نه دي چه مادی حذاتو نه بالاتروی . د انسان فطرت داسې دي چه کله هغه گوري چه هم ځما د بزرگانو په گټه سره دچا وینه چه ځما په رگونو کښې گردش کوی ځما د تره ځوئ څو دي عیش او عشرت کوی او زه بغیر د څه قصور نه دهغه نه بالکل محروم یم نو هغه ته صبر نه کيږي - الخ

دویمه خرابی داده چه کله لائقو ځامنو ته چه د پلار خدمت گزار دي اودهغه د ملکیت په انتظام او ترفن کښې شپه او ورځ کوشتونه کوی دا یقین شی چه که چرته اتفاقاً هغه دخپل پلار نه وړاندې مړ شو نو دهغه اولاد به محجوب کيږي نو هغه به د پلار د خدمت اودهغه د کاروبار نه برطرفه کيدل شروع کړي او پخپلي گټې او کوشش سره به دخپل ځداگ نه ملکیت په فکر کسي شروع سي - الخ . دریمه خرابی به یو مثال سره به فکر کسي راځي فرض کړئ چه د یو مالک په دوه ځامن دي چه به هغوی کسي د یو ځوئ څلور ځامن اود بل صرف یو ځوئ دي . ورسره که هر یو د

خلورو خامنو پلار دخپل پلار په ژوند کښې مړ شی نو دهغه خلور واره خامن به د محبوب الارث قانون مطابق پوهه شی چه څه خاندانی ملکیت دې هغه به د نیکه په مرگ سره تره ته او بیا دهغه نه منتقل کیدلو سره د تره خامنو ته ملاویږي ، مونږ خلور واره خو د همیشه دپاره دهغې نه محرومه شو ، ددې وجه نه په هغوی کښې که چرته څوک د محروم والی په خیال سره غصه کښې راتللو سره دخپلو وروڼو په خاطر بغیر د هغوی د مشورې نه خپل ځان په خطر کښې اچولو سره د نیکه په ژوند کښې تره لره په کومې حیلې سره اووژنی نو بالکل قرین قیاس دې - الخ .

(طلوع اسلام ، جون ۵۲ ص ۴۱)

جواب - حقیقت خو دادې چه د باطلو خواهشاتو او نفس پرستی په نشه کښې هر محمود څیز معیوب او هر معیوب څیز محمود په نظر راځي ، چنانچه اسلم صاحب د اجتهاد په نشه کښې راتللو سره نمسی لره د محبوب کولو خرابیاني خو ولیکلې ، لیکن دهغې برعکس محبوب نه کیدلو کښې بعینه هم دا خرابیاني بلکه ددې نه هم زیات مضرتونه کیدلو باوجود د سترگو نه پټ دی . غور او گڼې چه واره لره د تره مقابل او رقیب جوړولو سره به د تره په زړه کښې غم نه پیدا کیږي ؟ خصوصاً چه کله د تره ډیر خامن وی ، فرض کړئ چه یتیم نوسی یو دې او د تره پنځه خامن دی نو په ټول مال کښې ۱۱۲ صرف نوسی به حصه یوسی او د تره خامن فی الحال محروم دی او دهغوی د پلار په مړ کیدلو باندې هم یقین نشته چه هغه به دهغوی دپاره څه پریږدي او که نه ؟ بیا که چرته ملازم هم شو خو د نیکه د ملکیت څخه نه بلکه دهغوی د پلار د ملکیت نه به ملاویږي او هغه هم دومره لږ چه د یتیم نمسی نه پنځه چنده کم ، آیا دا څیز د تره او د تره خامنوسره د عداوت او خاندانی بربادې باعث نه دې ، او چه کله د تره یقین راشي چه یتیم نمسی ته ځما د خامنو نه پنځه چنده زیاته حصه ملاویږي بلکه ځما رقیب به جوړیږي حالانکه ځما خامن د نیکه د وراثت نه بالکل محرومه دی نو آیا په دې صورت کښې به تره دخپل پلار د کاروبار او دهغه د خدمت نه برطرفه کیدلو سره دخپل جداگانه ملکیت پیدا کولو فکر کښې نه پریښځي ؟ او که چرته تره واره لره خپل مساوي کتلوسره او دخپلو خامنو نه مقدم الی الاستحقاق گټلوسره غصه کښې راتللو سره هغه اووژنی یا د تره خامن په دې صدمه کښې چه مونږ خو د نیکه د میراث نه محروم یو او دې زمونږ د پلار شریک کیږي ، بیا که چرته یو وخت زمونږ طرف ته د املکیت منتقل هم شو نو بیا هم دهغه حصه زمونږ نه پنځه چنده زیاته ده ، دې به په عیش او عشرت کښې ژوند تیروي او مونږ په غریبی کښې ، یتیم نمسی لره اووژنی نو آیا دا قرین قیاس نه دې ؟ ، حقیقت دادې چه خاندان کښې اتفاق او محبت هغه وقت کښې باقی پاتې کیدلې شی چه یتیم نمسی لره د تره د خامنو درجه ورکړئ شی ، څنگه چه هغوی د نیکه وارثان نه وی هم دغه شان یتیم نمسی هم وارث نه وی ، په دې صورت کښې به د تره او د تره د خامنو په زړه کښې د عداوت څه باعث نه ، بلکه د

یتیم کیدلو د وجه نه به فطری شفقت مضبوط شی او څنگه چه د تره خامن ددې وجه نه دهغه فرمانبردار وی چه دې پخپله د یو څیز مالک نه دې دخپل پلار محتاج دې هم دغه شان یتیم نومې به هم دخپل تره مطیع وی ، ددې برعکس که چرته هغه لره د تره هم درجه جوړ کړئ شی نو دې به د تره اطاعت نه کوی بلکه د هغه به مقابل او هره معامله کښې به دهغه رقیب وی چه دهغې خاندانې بریادی ښکاره ده .

دلته د طلوع اسلام د مضمون نه صرف دهغه امورو جواب ورکړئ شوي دي چه موجب شبهه کیدلې شو کوم څیزونه چه وهم محض او بین البطلان دی دهغې د جواب ضرورت نشته دي . منکرین حدیث وراثت سره متعلق د نظام اسلامی پوره دهانچې لره تکرې تکرې کړې ده . پس هغوی باندې لازم ده چه د اصول وراثت یو نوې دهانچه تیارولوسره پیش کړی د یتیم نمسی مسئله چه هغې باندې د محدثینو ، ائمو ، علماؤ ، صولیاؤ ، فقهاؤ ، حنفیه ، مالکیه ، شافعیه ، حنبلیه ، شیعه ، غیر مقلد ، اهل بدعت وغیرهم د ټول امت اجماع ده دهغې نه انکار کولوسره د منکرین حدیث مقصد د قرآن حقانیت لره مخدوش (مشوش) کول دی ، حالانکه څوارلسو کالو پورې یو کس هم په دې مسئله باندې پوه نه شو بلکه ټول امت په گمراهی کښې مبتلا وو نودهغه اسلافو په لاسونوسره مونږ پورې رارسولې شوی قرآن او ټول نظام باندې څنگه اعتماد کیدلې شی ؟ زه په آخره کښې د منکرین حدیث نه بیا هغه سوال کوم چه روزنامه زمیندار بابت ۱۱ جنوری ۵۲ هـ کښې پیش کولوسره په سختو الفاظو کښې دهغوی د جواب مطالعه مې کړې ده ، مگر ترته پورې د منکرین حدیث په خوله باندې د چپوالی مهر لگیدلې دي .

د اخبار زمیندار ۳۱ دسمبر ۵۳ هـ په اشاعت کښې منکرین حدیث دا اعتراض کړې وو چه په قرآن کښې د اصول وراثت بیان کولوسره وئیلې شوی دی چه نزدې رشته در ته به د لرې رشته دار نه وړاندې حصه ملاویږی ، لیکن علماء دخپل اصول وراثت په خاطر دهغې مفهوم دا گرځوی چه د نزدې رشته د بعید رشتې لره محرومه وی هغې ته حجب حرمان وائی

دهغې جواب چه څما د طرف نه د ۱۱ جنوری په اشاعت کښې ورکړئ شوي وو ، دهغې خلاصه داده چه که چرته د ذوی القروضو په شان عصباتوکښې هم قریب ته زیات او بعید ته کمه حصه ورکولو اصولو باندې عمل اوکړئ شی نو ددې کمښ معیار به څه وی ؟ او که چرته ځوی او نمسی ته مساوی حصه ورکول غواړې نو دا هم ستاسو د بیان کرده قرآنی قانون « قریب ته به د بعید نه وړاندې ورته ملاویږی » خلاف دي ، ځکه چه د وړاندې ورته ملاویدلو دا مفهوم ځونه شی کیدلې چه قریب ته د سحر په وخت حصه ورکړئ شی او بعید ته د ماښام په وخت ، او دا هم تاسو نه تسلیموئ چه د نزدې د وجه نه بعید محروم دي نو د وړاندې ورته ملاویدلو ستاسو په نزد صرف هم دا مفهوم کیدلې شی چه قریب ته زیات او بعید ته کمه حصه ملاؤ شی نو ددې کمښ

بيشئي معيار ڇه ڏي؟ ما هغه وخت هم ڏدي جواب سخته مطالعه ڪري وه او اوس بيا اخطار ورڪوم
 ڇه پنڀله مضمون نگار يا دهغه غيرتمند طرفدار ڏي ميدان ته راشي «واهموا شهداء کم ان کتم
 صافين»، منكرين حديثو ڪنبي ڪه چرته ڇه ڇپ والي باقي وي نو صرف ڏدي يو سوال جواب ڏي
 راڪري، د غيرت تقاضاده ڇه ڏدي سخت اعتراض نه د بچ ڪولو ڪوشش اوڪري، و دونه خرط
 القتاد، يو ڇيز دنيا ڪنبي پيش ڪولو سره دهغي د جواب طاقت نه لرلوسره زاويه گمنامي ڪنبي
 غورخيدل لوي ذلت او لويه بزدلي ده، في الحال دومره قدرتي مضمون باندې اکتفاڪوم ڇه د اهل
 عقل دپاره ڪافي او وافي ڏي

اب تو جاتے ہیں مکدہ سے میر بھر ملیں گے اگر خدا لایا!

واہموا انان المحمد لله رب العالمین

رشید احمد ۱۵ شعبان ۱۳۷۳ ھجری

بسم الله الرحمن الرحيم

لَجُمْلَتِهَا رَجُومًا لِشَبَابِهَا

الرجوم الشهابية على الفرقة الذكورية والاباضية

بسم الله الرحمن الرحيم

ذکری فرقہ

سوال - په بلوچستان او خاص طور په ضلع مکران ڪنبي يو مهدوي فرقہ د«ذکری» په نوم
 سره مشهوره او معروفه ده، دا په اصل ڪنبي د مهدويانو يو شاخ ڏي ڇه د دريو څلورو کالو نه را
 په ڏي خوا دهغي په سلسله ڪنبي د لاندي سوالونو جوابونه ستاسو خدمت ته وړاندې ڪيږي
 (۱) دهغوي سره دنکاح رسته ڪول جائز ده اوڪه نه؟ زمونڻه بعضي جاهلان دهغوي سره رسته
 ڪوي او ورکوي

(۲) ڪه چرته نني نکاح ڪري وي نو اوس مسئلہ داده ڇه معلوم مندر نه ٿي ڇو ڪي ڏي

(۳) د افتراق په صورت کښې دهغه نکاح نه چه کوم بچی پیدا شوی دی هغه د چا دی ؟
(۴) آیا دا خلق اهل کتاب شمیرلې شی ؟ چه هرکله دوی قرآن منی او هغه وائی او منزل من الله یی گنی ؟

(۵) دهغوی د لاس ذبیحه څنگه ده ؟ چه هرکله د ذبح په وخت کښې کلمه او الله اکبر وائی
الجواب باسم مالم الصواب د د سوالونو د جوابونو ورکولو نه وړاندې مناسب دی چه په ذکرې مذهب باندې یو سرسری رڼا واچولې شی ، ناسو ته دې اوریدلو سره شاید تعجب اوشی چه « ذکرې مذهب » یو داسې مذهب دې چه دهغې څه ضابطه حیات نشته بلکه وقتی طور باندې دهغې پیشوا چه هغه ته ملائی وئیلې کیږی هغه چه څه حکم ورکړی هم هغه د هغوی دین دې ، دهغوی په مذهب باندې که چرته یو کتاب اصولی طور باندې دهغوی د مذهب بانی یا یو بل پیشوا لیکلې هم وی ، نو اول خو هغه قلمی دې اود یوې نسخې نه زیات نشته دې ، له دې نه علاوه د بهانیانو د کتاب اقدس په شان فضا سازگار کیدلو پورې برسرعام نه شی راوړلې کیدې ، بلکه هغه یو دوه نسخې اباعن جد دهغوی مذهبی پیشواگانو طرف ته منتقل کیږی رامنقل کیږی .
خوبیا هم دهغوی مذهبی عقائد چه کومه حده پورې مونږ ته معلوم دی په هغې کښې یو څو اصولی څیزونه ذکرکولې کیږی دهغې نه پس به د مذکوره سوالونو جوابونه لیکلې کیږی ، انشاء الله تعالی

مهدوی فرقه

د دې فرقې د عقایدو ذکرکولو نه وړاندې دا وئیل ضروری دی چه « ذکرې مذهب » حقیقت کښې د مهدویه فرقې یو شاخ دې ، مهدوی فرقه میراسید محمد جونپوری طرف ته منسوب ده ، مختلفو ځایونو کښې ددې مختلف نومونه دی چرته دې خلقو ته مهدویه وئیلې کیږی او چرته « دائری والا » او چرته « مصدق » او چرته « ذکر » او چرته « داعی » او چرته « طائی » نوم لری (مهدوی تحریک ص ۵)

مهدی جونپوری

میراسید محمد جونپوری ، جمادی الاولی د پیر په ورځ په ۸۷۴ هجری مطابق ۱۴۴۳ ، جونپور (دوآبه) هندوستان کښې پیدا شو ، (مهدوی تحریک ص ۵) د پلارنوم ئې عبدالله دې دولسمه پیرئ کښې یی موسی کاظم پورې سلسله د نسب رسمی ، دمور نوم ئې آمنه خاتون او عرف آغا ملک دې ، (مهدوی تحریک ص ۳۵)

د سنده عوام سید محمد جونپوری لره د « میراں سائیں » اود مکران قلات ایران ذکرې د « نور پاک » په لقب سره دهغه تذکره کوی ، جمادی الاولی ۸۸۷ هجری کښې جونپور پریځودلو سره

مختلفو علائقو کښې ئې گشت کولو ، تردې پورې چې ۹۰۰ هجري کښې احمدنګر را اورسیدلو او ۹۰۱ هجري کښې د حج دپاره لاړو ، نهه میاشتې ئې په مکه معظمه کښې قیام او کړو اود «رکن» اود «مقام ابراهیم» په مینځ کښې اودریدلو او اعلان یی او کړو چې خما ذات هغه دې دکوم چې الله تعالی وعده کړې وه او محمد صلی الله علیه وسلم او مخکینو انبیاءو چې دهغه د راتللو خبر ورکړې وو او داتې اووئیل چې مهدی آخرزمانی خما ذات دې (تحریک مهدویت ص ۴۴) .

شیخ محمد اکرم «رود کوثر» کښې دې واقعي لره داسې لیکلې ده چې :
دهغې نه پس واپس هندوستان ته راغلو ، د ټولو نه وړاندې احمدآباد (ګجرات) کښې داخل شو . چنانچه ۹۰۵ هجري کښې هغه دموجوده پاکستان تهته علائقې ته راغلو او هغلته ئې تقریباً شپږ میاشتې قیام او کړو . تهته کښې دهغه د قیام خائ ترننه پورې زیارت گاه جوړه شوې ده .
د تهته نه روانیدلو سره د بلوچستان غیرآباد او مشکلو لارو باندې تیریدلو سره دوی خپل یو لوی جماعت لره ځان سره کړو او قندهار ته را اورسیدلو ، قندهار نه فراه (چې په هغه زمانه کښې ایران کښې داخل وؤ اوس افغانستان کښې شامل دې) ته راغلو ، او فراه کښې ۱۹ ذیقعد ۹۱۰ هجري کښې د دوشنبې په ورځ وفات شو (مهدوی تحریک مختصراً ص ۴۶) .

د مهدی کیدلو دعوی او سلاطینو ته دعوت نامه

دلته مونږ دهغه یو دعوت نامه نقل کوو چې هغوی مختلفو امراؤ او سلاطینو ته یی لیکلې وه ، دا خط شمس الدین مصطفائی پخپل کتاب (مهدوی تحریک) کښې د «قول محمود» په حوالې سره نقل کړې دې دا خط په برلې (ګجرات) مکان نه په ۹۰۵ هجري کښې د مختلفو امراؤ او سلاطینو په نوم جاری کړئ شو .

اے خلقو ! دې خبره باندې پوهه شی چې زه د محمد بن عبدالله رسول الله (صلی الله علیه وسلم) هم نام یم . زه الله تعالی د ولایت محمدیه خاتم او دخپل نبی بزرگ امت باندې خلیفه جوړ کړې یم ، زه هغه سرې یم ، چې دهغه په آخری زمانه کښې د مبعوث کیدلو وعده کړئ شوې ده ، او زه هم هغه یم دچا خبر چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ورکړې دې ، زه هم هغه یم چې دهغه د سابقه پیغمبرانو په صحیفو کښې ذکر کړئ شوې دې ، زه هم هغه یم دچا چې وړاندینو او وروستو ډلو توصیف کړې دې ، زه هم هغه یم چاته چې رحمانی خلافت ورکړئ شوې دې ، زه الله طرف ته خپل بصیرت باندې مخلوق لره د الله په حکم سره رابللم ، زه ددې دعوی په وخت د نشي په حالت کښې نه یم ، بلکه بیدار یم ، هوش کښې د راوستلو اود بیدارولو محتاج نه یم ، د الله د طرف نه ماته پاک رزق ملاویږي اوماته سوا د الله نه دبل یو خیز احتیاج نشته ، زه د ملک او حکومت طالب نه یم او نه ماته د ریاست او سلطنت قائلولو خواهش دې ، زه امارت ، ملک او ریاست لره نجس گنم ، د دنیا د محبت نه خلاصول خما کار دې

خُما ددې دعوت باعث هم دادې چه زه د الله جانب نه په دې دعوت باندې مامور یم ،
 تاکید او تهدید سره زه خپل دعوت تاسو پورې رسوم ، الله مالره متفرض الطاعة جوړ کړې دې یعنې
 خُما اطاعت فرض دې ، زه ټولو انس او جن طرف ته خپل دا دعوت رسوم ، په دې مضمون سره چه
 زه د ولایت محمدیه خاتم یم ، زه د الله خلیفه یم ، چاچه خُما اطاعت او کړو هغه د الله اطاعت او کړو
 او چاچه خُما نه مخ واړولو گویا هغه د الله تبارک و تعالی نه مخ واړولو ، اے خلقو ! ما باندې
 ایمان ر وړئ دې دپاره چه تاسو ته نجات ملاؤ شی ، خُما خبره واورئ او خُما په تابعدارئ کښې
 تلوار کوئ دې دپاره چه تاسو کامیابی اومومن چه خوک خُما نه انکار کوی او خُما د احکامو نه
 انکار کوی هغه لره به الله تعالی په سختو نیولو سره نیسی ، اے خلقو ! دهغې ورځې د عذاب نه
 خان اوساتئ په کومه ورځ به چه غرونه د نړئ شگو په شان واغولې شی ، تاسو ددې دنیا نه هغه
 حالت کښې سفر مه کوئ چه په هلاکت کښې گرفتاره ئې ، حسن ثواب آخرت اختیار کړئ ، ثواب
 آخرت لره د ردی پیسو په عوض مه خرڅوئ ، تاسو د فکر خاوندان یئ ، که چرته تاسو د فکر
 خاوندان یئ چه زه دروغجن یم او زه په الله تعالی باندې دروغ ترم نو تاسو باندې فرض دې چه
 تحقیق او کړئ او ددې خبرې دپاره کوشش او کړئ ، که چرته تاسو خُما په خبره باندې توجه اونه
 کړه نو ستاسو دروغژن والې به ثابت شی تاسو د حق خبرې په تحقیق باندې قادره ئې او که چرته
 تاسو زه په دروغو باندې پریخودلم نو لازماً تاسو به ماخوځ شی ، زه په الله باندې قسم خورم او الله
 د شهادت دپاره کافی دې چه زه د امت محمدیه دافع هلاکت یم او د گمراهی نه بچ کوونکې یم ،
 تاسو باندې لازم دې چه په دھوکه کښې مه اوسیږئ بلکه خُما اقوالو ، افعالو او احوالو لره قرآن
 پاک سره ملاؤ کړئ او غور او کړئ ، که چرته خُما هرکار او خُما هر حال د قرآن مطابق وی نو خُما
 خبره اومتی او که نه نو ما او وژنئ ، هم دا ستاسو د نجات ذریعه ده ، د الله نه او ویرېږئ او عاجز
 زړه سره هغه جانب ته متوجه شی ځکه چه هغه مهربان او متوجه کیدلو والا دې ، هغه پخپلو
 بندگانو باندې ظلم کولو والا نه دې ، دا خبره نصیحت دې دهغه چا دپاره چاچه قلب حاضر سره دې
 لره واوریدلو ، آه مهدوی تحریک ص ۴۷ تا ص ۴۹ بحواله قول المحمود ،

د مهدویت درجې

د سید محمد جونپوری د پلار نوم عبدالله نه وو ، اونه ئې د مور نوم آمنه بلکه چه کله سید
 محمد دمهدی کیدلو د دعوی اراده او کړه نو دا خیال ئې تیر شو چه حدیث کښې د مهدی د پلار
 نوم عبدالله اود مور نوم آمنه راغلې دې ددې وجه نه ئې دخپلو والدینو نومونه بدل کړل د دې لپاره
 چه د حدیث د هغه پیش گوئې سره مطابقت اختیار کړې شی ، چنانچه دخپلو والدینو نومونه ئې بدل
 کړه ، چه کله هغه په دې نومونو سره مشهور شو نو د مهدی کولو دعوی ئې او کړه ، دهغه همعصر

مصنفينو کښې يو هم د پلار نوم عبدالله اود مور نوم آمنه نه ليکي ، د بعضي محققينو عبارات لاندې ذکر کيږي .

الجونپوری - سید محمد الکاظمی الحسینی بن سید خان المعروف بده اویسی او مور یی آقاملک ، د مهدی کیدلو مدعی ، جونپور کښې د یکشنبې په ورځ ۱۴ جمادی الاولی ۸۴۷ هجری ، ۱۰ ستمبر ۱۴۴۳ء کښې پیدا شو همعصر ماخذ کښې څوک هم دهغه د والدينو نوم عبدالله او آمنه نه دی وئيلي څنگه چه مهدوی ماخذ مثلاً سراج الابصار کښې دعوی کړی شوی ده ، ظاهراً دهغې مقصد دادې چه دې نومونو لره د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د والدينو د نومونو په شان جوړ کړي شی دې دپاره چه د حدیث بعضې پيشن گوئیاني جونپوری بڼدې درستی راشی ، د علی شیر قانع د تحفة الکرام او خیرالدين اله آبادی جونپورنامو کښې ددې نومونو ذکر دي ، دا وروستی تالیفات دی ددې وجه نه معتبر نه دی .

(دائرة معارف اسلامیه اردو ص ۵۲۱ ج ۷ ، دانشگاه پنجاب لاهور)

علامه عبدالحی ابن فخرالدين الحسینی پخپل مشهور کتاب د «نزهة الخواطر» سلسله ۴۸۶ کښې ليکي .

الشیخ الكبير محمد بن يوسف الحسيني الجونپوري المهدوي الشهير بالهند، ولد سنة سبع واربعين وثمان مائة بمدينة جونپور (نزهة الخواطر ص ۳۳ ج ۲) په دې کتاب کښې وړاندې دهغه نور بې پرده کولو سره ليکي : قال ابورجاء الشاهجهانپوري في الهدية المهدوية ان الجونپوري لم يمع اصحابه من ذلك (أي عن نسبه الى المهدى الموعود) مولفه ویدل اسم ابیه ب محمد لله واسم امه بأمعة واهاعها في الداس وصف كتبها في اصول ذلك المذهب ((نزهة الخواطر ص ۳۳ ج ۲ صبح دائرة المعارف، هندو آباد کن))

ملا عبد القادر د بدايونی فارسی تاریخ «منتخب التوايخ» مترجم محمود احمد فاروقی حاشیه ليکلی دی ، «سید محمد د جونپور اوسیدونکې وو ، دده پلار نوم يوسف وو ، د يو مجذوب شيخ دانیال مرید او خليفه شو . (ترجمه منتخب التوايخ ص ۲۱۰)

بهر حال که د سید محمد جونپوري د پلار نوم يوسف وی یا سید خان یا سید محمد يوسف خان ، لیکن دومره خبره ثبوت ته رسیدلې ده چه د پلار نوم ئې د مهدویت د شوق نه پس ایخودلې شوي دي ، او هم داسې دموړا صلی نوم ئې آقا ملک وه چه هغې لره شوق مهدویت په آمنه سره بدل کړو او آقاملک (آغا ملک) لره عرفی نوم تجویز کړو . په دې سره قارئین حضرات ښه اندازه لگولي شی چه سید محمد جونپوري څنگه د والدينو نوم وروستو نقلی بجویز کړو هم داسې ئې د مهدویت دعوی هم نقلی ده چه هغې لره په بل عبارت سره مصنوعی مهدی سره تعبیر کولې شی

ذکری مذهب

دې ځای پورې دا خبره ثابته شوه چه سید محمد جونپوری د مهدی آخر الزمان کیدلو دعوی کړې ده اوس مونږ د مذهب ذکرې متعلق یو څو مختصر خبرې عرض کړو :

دا خلق ددې قائل دی چه سید محمد جونپوری مهدی آخر الزمان دی ، همدارنگه هغه لره رسول هم منی . چنانچه دهغه کلمه د اهل اسلام د کلمې نه برعکس داده . « لا اله الا الله نور پاک محمد مهدی مراد الله » ، « بلوچستان گزیر جلد ۷ آر هیوزیلر ۱۹۰۷ - مکران ص ۱۱۲ » .

همدارنگه دې کله خپله کلمه داسې هم وائی « لا اله الا الله نور پاک محمد مهدی رسول الله » (ملت بیضا ص ۱۰) ، دا خلق خپل پیغمبر ته عام طور باندې مهدی اتکی وائی ، د دوی خیال دې چه د دوی پیغمبر محمد مهدی اتکی (پنجاب) نه مکران ته راغلې وو ، هغه یونوروو چه ښکاره کیدلو سره دهغوی بزرگانو لره د دین لاره ښودلو سره ښکاره شو ، دهغوی خیال دې چه ددې واقعي څلور پنځه سوه کاله تیر شوی دی اود هغې تفصیلی حالات (مهدی نامه) کښې لیکلې شوی دی مگر هغه دا کتاب چاته نه ښائی ، دا کتاب په فارسی ژبه کښې دې (ماخوذ از ملت بیضا ص ۲۷) .

لیکن دهغوی دا خیال غلط دې ، دا محمد اتکی ، هم سید محمد جونپوری ته وائی . او وړاندې یې بیان کړی دی چه سید محمد جونپوری د مکران علاقې بالکل تللې نه دې بلکه چه کله د پنجاب نه اووتلو نود بلوچستان په هغه لارې باندې لاړو چه قندهار ته ځی ، رومې قندهار ته او بیا (فره) ته لاړو او په «فراه» کښې ئې انتقال اوشو ددې وجه نه مکران ته دهغه د راتللو سوال نه پیدا کړی . ابوسعید بلیدی چه د سید محمد جونپوری په لاس باندې بیعت شوې وو دهغه د وجه نه په مکران کښې دا فتنه راغله ، دا هغه زمانه ده چه هرکله په دې علاقه کښې د بلیدیانو حکومت وو . دا د پنځلسمې صدئ عیسوی زمانه وه ، هغه زمانه کښې ایران باندې د صفوی خاندان شاه اسماعیل صفوی چه غالی شیعه وو ناست وو او ترکی کښې د سلطان سلیم اول حکمرانی وه . پرتگیز ، ولندیز او انگریز هم په دې زمانه کښې د بحیره عرب نه هندوستان کښې د تجارت او سیاسی قسمت آزمائلو کښې مصروف وو ، دهغوی د وجه نه د هندوستان حاجیانو ته کافی تکلیف پیښ شو دا تفصیلات مهدوی تحریک سره متعلق تقریباً ټولو کتابونو کښې لیکلې شوې دي

د ذکر یانو عقائد

د مهدوی اود ذکرې فرقې ټولو تاریخی حالاتو پیش کولو موقع دلته نه ده ، یو څو خبرې په طور د اظهار حقیقت ذکر کړې شوې ، اوس لاندې دهغوی یو څو عقائد ذکر کوو

(۱) د ذکر یانو کلمه جدا ده . د ذکر یانو کلمې سره متعلق څه حوالې مونږ ذکر کړې دي ، له هغې نه علاوه یو څو حوالې نورې هم اړکوری

«اول آنکه فرق داعیان کلمه طیبه را بدین طریق میگویند لا اله الا الله محمد مهدی رسول الله (عمدة

الوسائل ص ۲۱)

دهغوی په نوي کلمه کښې دنورپاک اضافه هم ده . (زه ذکرې یم ص ۳۲ ج ۱)

همدارنگه ذکرې او داعی خلقو د «رسول الله» په ځای کله ناکله «امرالله» یا «مراد الله» هم وائی دهغوی یو کلمه هغه هم ده چه هغې لره هغوی پخپل پنځگانه تسبیحاتو وائی . (لا اله الا الله الملك الحق المبین نور محمد مهدی رسول الله صادق الوعد الامین).

ترجمه دالله نه سوا څوک معبود نشته دي ، بادشاه دي ، برحق دي ، ښکاره دي ، نور محمد مهدی د الله رسول دي ، چه د وعدي رښتینې او امانت دار دي .

(ذکر توحید ص ۹ ، ۱۴ ، ۱۶ ومهدی تحریک ص ۴۷)

(۲) دعویغ نه منگو دی . دا خلق د مونځ نه منکړدی اود مونځ په ځای پنځه وخته ذکرکوی

(زه ذکرې یم ص ۸)

دوم آنکه داعیان درادای نماز پنځگانه براه انکار واعراض آمده اندومی گویند نمازیکه همامردمان منخوانید درنځ وقت علی الصبحین فرض فجر وظهر وعصر دمغرب وعشاء ثبوتی ندارد و خداوند تعالی حکم عدم قرب نماز داده است بمقتضای آیت یا ایها الذین امنوا لا تقربوا الصلوة (ترجمه) اے مومنان نزدیک مشوید نماز را (عمدة الوسائل مولانا محمد سی صاحب ص ۲۰)

(مکران د تاریخ په آتنه کښې ص ۱۰ ، وغیره)

(۳) رمضان د روژو نه منگو دی . سوم آنکه مذهب والا داعیان درماه صیام رمضان المبارک روزه نمی دارند و در تمام ماه رمن وعمر بکان شوق وذوق در خوردن وعطیدن مشغول اند ، از فرضیت صیام منکرند و میگویند که خداوند تعالی گفته است بخورید و خومید خطاب بمراد داعیان کرده است قال الله تعالى کلوا واشربوا هه - گفت هداوند بخورید و خومید ، هر آن عمل که خداوند بجا آورده ماه رمضان خورد و نوش داریم (عمدة الوسائل ص ۲۸)

همدارنگه د ذکر یانو خپل کتاب «سین ذکرې ۱۱» کښې لیکلی دی چه هغوی د رمضان په ځای په نورو ورځو کښې د دریو میاشتو او د اتو ورځو د روژو قائل دی . هغه داسې چه دوشنبه ، ایام بیضر اود ذی الحجه اته ورځې دا ټولې درې میاشتي او اته ورځې شوی « (سین ذکرې ۱۱) ص ۷۰

کلمه الله ص ۱۱)

(۴) بیت الله د حج نه منگو دی . دا خلق (ذکرې او داعی) د بیت الله د حج نه منکر دی او خانه

کعبی لره قبله نه تصور کوی ، د حج بیت الله په خای «کوه مراد» ته تللو سره حج کوی ، چه د تربت ضلع مکران ، نزدې یو میل فاصلې باندې یو غردې
(ماخوذاً از مهدی تحریک ص ۷۱)

مولانا محمد موسی دشتی لیکي

همارم آنکه منکر بیت الله خانه کعبه شریف بقعه زیارت هستند (الی قوله) دکه مراد را که ذکر آن گذشته بود آبله و مقرر کرده اند (الی قوله) برای زیارت وطواف کوه مراد فراهم و جمع می شوند (عمدة الوسائل ص ۳۰، ۳۹)

دا حلې په ۲۷ مضن او نهم او لسم ذی الحجه د زیارت په بهانې باندې حج کوی .
مهدوی تحریک ص ۷۱ ، سیاسنامه آل پاکستان مسلم ذکرې انجمن ص ۱۰ ، ۱۱
۵. د کعبه الله د قبلې کېدلو قائل نه دی - مولانا محمد موسی عمدة الوسائل کښې لیکي :
((ایضاً هم آنکه از توجه طرف کعبه ضرورت عبارت ندانند ، میگویند ملائیکان قانبعاً قولوا فتم وجه الله پس هر جا که روی آرید پس آنجا خدای تعالی هست ، لهذا توجه کعبه قبله ضرورت ندارد ، (عمدة الوسائل ص ۳۱))

دین یا مذهب

عامو خلقو لره په مغالطه کښې د اچولو وپاړه د دین او مذهب عجیب تقسیم کولو سره لیکي زمونږ د مسلمانانو دین یو اسلام دی ، لیکن مذهب جدا جدا دی ، لکه حنفی ، حنبلی ، مالکی ، شافعی ، جعفری ، شش امامی ، ذکرې او اهل حدیث وغیره وغیره ، زمونږه اودهغه ټولو دین اسلام دی او څوک چه د اسلام نه خارج دی هغه کافر دی ، (میں ذکرې ہوں ص ۱۶۶)
دا عجیبه اتحاد اسلام دی چه کلمه یی د مسلمانانو نه جدا ده ، د موتخ ، روژې ، حج په شان د اصول اسلام منکر دی مگر مسلمانان دی

د عباداتو ذکرې تفخیل

د (میں ذکرې ہوں) د کتاب مصنف د عباداتو په باره کښې خپله نظریه د سې لیکي :
«خما عبادت دادې ، ذکر خداوندی پنځه وخته ، رکوع و سجده درې وخته او روژه مونږ د ټولو مذهبونو نه زیاته نیسو ، یعنی کال کښې درې میاشتې اته ورځې او زکاة څلوېښتو باندې یو او عشر یعنی لسمه حصه هرې آبادی یا گټې باندې او دا مونږ فرض گڼو (میں ذکرې ہوں ص ۷)
ددې نه علاوه - «ذکرې» د جماع او د احتلام نه پس د غسل قائل نه دی (عمده ص ۳۲)

د مری دپاره دجنارې د مونځ قائل نه دی ، صرف دعا کوی چه په ذکرخانه کښې کیږی ، (۱۳۵)

د دې نه علاوه نور هم څه ډیر خرافات دی ، چه دهغې په تحریر کښې راوستل مناسب نه دی .

چوگان یا مذهبی رقص

ددې نه وړاندې چه مونږ استفتاء کښې د لاندې سوالونو جوابونه ورکړو ، د ذکرې مذهب دیو مهم او مشهور رقص (گڼا) تذکره کوو :

چوگان :- دا یو قسم مهم رقص دې چه یو مذهبی رنگ ورکړئ شوی دې ، دا چوگان د سپوږمۍ په شپو کښې او مقدسو شپو کښې بالعموم فراخه میدان کښې کیږی ، ځوانان ، ماشومان ، بوډهانگان ټول په دې کښې په ډیرې جذبې او شوق سره حصه اخلی ، چوگان کښې شریک کیدلو والا په یو دائره کښې اودریږی او مینځ کښې یو بناسسته اواز والا سرې یا ښځه چه د چوگان د قدمونو نه او حرکتونو نه کماحقه واقف یا واقفه وی ، اودریدلو سره د مهدی د صفت اود الله د حمد اشعار وټیل شروع کوی او ټول شرکاء چه هغوی ته جوابی وټیلې کیږی د شاعر د خولې نه وتلو والا الفاظو باندې حرکت کښې راځی اود شعر آخری مصرعه په یو آواز سره وائی ، چوگان کښې هیڅ قسمه آله د موسیقۍ نه استعمالیږی .

د چوگان وینا په درې قسمه وی : دوچاپی ، سه چاپی او چارچاپی ، مثلاً هادیاً مهدیاً نازمین ، مهدیا ، الله یک ، مهدی برحق ، یارا ، مهدیاً بلوتیت ، مهدی منی دل مراد وغیره .

(مهدوی تحریک ص ۷۲)

په دې چوگان (سماجی رقص) کښې داخل د دائرې په شکل کښې اودریږی ، چه کله د چوگان وینا وټیلې کیږی نو د رقص په شان هغوی پورته لاندې کیږی او مخکښې وروستو داسې خوځیږی چه دائره پخپل حال باندې باقی پاتې وی ، ذکرې مذهب کښې دا رقص ډیر لوی ثواب ځی . په هغې کښې د شاملیدلو والا د ثواب خړڅه اندازه نشته دې ، دهغې تماشگیر هم لوی ثواب گټی

یو عزیز او وټیل چه هغه دوه مدعی «مهدی آخرالزمان» لیدلی دی . د ذکرینو په شان هغوی هم دخپلو منونکو د اصلاح دپاره ددې په شان یو مذهبی رقص اختیار کړې دې چه په هغې کښې حسب ضرورت ښځې هم شاملیږی ، ذکر شوو دوو مهدیانو کښې دیو رقص اکثر اوبیشتر وروستنو شپو کښې کیږی او داسې معلومیږی چه هغوی ته پخپله د گډیدلو او خلقو لره د گډولو کوم شوق او شو نو دخپلو خواهشات نفسانی پوره کولو دپاره ئې د مهدویت جال استعمال کړو

شعر : دل کو بولائے کے لئے یہ چال چلی ہے ہم نے

دا خلق د سید محمد جونپوری یو جملې سره خپله دائره یا مذهبی رقص باندې استدلال کوی
اگر چه د سید محمد جونپوری اصلاحي دائره په یو بل شکل وه ، هغه قول دادې « شما د دائری
یو سپی نه هم نه ضائع کیږی » (مهدوی تحریک ص ۷۲)

ذکری کافر دی

ذکری چونکه محمد مهدی لره رسول منی ، دهغه د نوم کلمه هم وائی اود اصول اسلام مونځ .
روژې ، حج وغیره نه مکر دی . ددې وجه نه دهغوی په کافر کیدلو کښې هیڅ قسمه شک اوشبهه
شته دې

آدم بوسر مطلب (خپل اصل مطلب ته راتلل)

ددې تفصیل نه پس اوس مختصراً د مطلوبه سوالونو جوابونه ذکر کوو
۱. د ذکریاتو سره نکاح جائز نه ده . قال فی البدن (حرم نکاح) (الوثنية) قال فی الهامية (له) (قوله الوثنية)
ویدخل فی عبدة الاوثان عبدة الفنس (الی قوله) ولی هرح الوجیز وکل مذهب یکفر به معتقده آه قلت وهل ظاه
الدروز والنصورية والعیامدة فلا یحل منا کتبه ولا توکل ذبیحه لهم لا یهل لهم کتاب مماوی (الهامية ص ۳۳ ج ۳)
۲. چونکه نکاح د شروع نه ، نه ده شوی ددې وجه نه جدا و لې دې اختیار کړی شی او دومره
موده چه بلانکاح د ښځې خاوند په صورت کښې یوځای اوسیدل دهغې نه دې توبه اوکړی
۳. کوم ماشومان چه پیدا شوی دی هغه ولد الزنا دی ، دهغوی نسب ثابت نه دې ، چونکه
دهغوی پلار نشته ددې وجه نه دهغوی په کفالت کښې به وی ، پلار سره دهغوی د وراثت هیڅ
تعلق نشته دې

۴. اهل کتاب هغه دی چه یو رښتینی رسول ته منسوب وی او ذکری مذهب والا محمد مهدی
لره رسول منی چه دهغوی د کلمې «لا اله الا الله نوریاک محمد مهدی رسول الله» نه صفا ښکاره
دی . حالانکه محمد جونپوری ښی نه دې ددې وجه نه دا خلق اهل کتاب نه دی
۵. دهغوی د لاس ذبیحه حلاله نه ده ، عبارت د اول سوال په جواب کښې اوگورئ ، د ذبیحې
د حلالیدلو دپاره صرف کلمه وئیل او الله اکبر وئیل کافی نه دی بلکه دهغې دپاره مسلمان یا اهل
کتاب کیدل لازم دی

نقطه والله تعالی اعلم هر فریق الاخری

اباضی فرقه

سوال . په سلطنت عمان کښې اکثر اوزیت د اباضی فرقی ، چه د خوارجو په فرقو کښې یو
فرقه ده ، خلق اوسیدې او د اهل سنت والجماعت خلق هم په ډیر تعداد کښې هغلته ژوند تیروی .

بلکه عماني فوجونو کنبی اکثر خلق منی دی . اوس هفلته فوجی کیمپونو کنبی اباضی فرقې والا مستقل پیش امام دی او هم هفلته مونخ ورکوی آیا هغه پسې د اهل سنت والجماعت مونخ کیږی ؟
پینواتوجروا

الجواب باسم ملهم العوالب : مسقط کنبی چه کومه اباضی فرقه ده . دهغوی صحیح عقائد خه دی ؟ دهغی مونږ ته معلومات نشته ، دهغوی متعلق به صحیح فیصله هغه وقت کنبی کیږی چه کله دهغوی عقائد هم ذکر کړی شی ، البته عبدالله بن اباض جانب ته منسوب چه کومه فرقه اباضیه ده او چه د خوارجو یوشاخ دی ، دهغوی عقائد په کتابونو کنبی موندل . که چرته دا فرقه بعینه هم هغه وی یا د دوی عقائد دهغوی مطابق وی نو دوی پسې مونخ نه کیږی ، ددې وجه نه هغوی پسې دی مونخ اونه کړئ شی .

د سلفو په کتابونو کنبی دهغوی متعلق لاندې عقائد مونږ ته ملاؤ شوی دی .

قال العلامة الشيخ محمد كامل بن مصطفى بن محمود الطرابلسي الخنفي سئلت عن اهالي جبل طرابلس الغرب الذين لا يتعلمون مذهب من المذاهب الاربعة ما مذهبهم ومن هو امامهم ؟ فالجواب انهم يتعلمون مذهب عبدالله بن اباض وهم اباضية وهم من جملة الخوارج وقد قسم في المواقف الخوارج الى سبع فرق احدها الاباضية ، قال انهم قالوا مخالفوناً من اهل القبلة كفار غير مشركين يجوز مدّاكتهم وغنيمة اموالهم من سلاحهم وكراسهم حلال عند الحرب دون غيرة ودارهم دار اسلام الامم مكرسلطانهم وقالوا لا تقبل شهادة مخالفهم ومرتكب الكبيرة مؤمن بقاء على ان الاعمال داخله في الايمان والاستطاعة قبل الفعل وفعل العبد مخلوق لله تعالى ومرتكب الكبيرة كافر وكفر نعمة لامة وتوقفوا في تكفير اولاد الكفار وتعلمهم وتوقفوا في الحقائق اهو شرك ام لا وفي جواز بعثة رسول بلا دليل ومعجزة وتكلى اتباعه فيما يوصي اليهم اي تردحوا في ان ذلك جائز ام لا وكفر واعلياً واكثر اصحابه واقترقوا فرقا اربعاً انظرهم في المواقف والله تعالى اعلم (فتاوى كالمية ص ٢٠ طبع ، قندهار ، افغانستان)

فقط والله تعالى اعلم " ذي المحرمه هجري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

ازالة الرب عن مسئله علم الغيب

(۱) د علم غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق

(۲) حکم عقيدہ علم غيب کلی

ازالة الرب

- د غير الله نه نفی علم غيب سره متعلق نصوص قرآنيہ
- د حضور صلی الله عليه وسلم ارشادات
- حضور صلی الله عليه وسلم ته د شعر جوړولو علم نه وو ورکړې شوي
- علم غيب سره د حضرات صحابه کرام مرضی الله عنهم عقيدہ
- د حضرت علي رضی الله عنه عقيدہ
- د ازواج مطهراتو رضی الله عنهن عقيدہ
- د حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله عقيدہ
- د فقهاء کرامو رحمهم الله عقيدہ
- يو څو نکات نفيسه
- د اهل بدعت د دلائل حقيقت
- د علم غيب نفی سره متعلق د اهل بدعت د مشرانو عبارات
- د علم غيب کلی د عقيدې حکم

د علم غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق

سوال - د آيت کریم «فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ - الايه» نه معلومېږي چه ددې پنځو څيزونو لم مختص دې له الله پاك سره ، حال دا چه په دې کيسې د ديرو امورو علم غير الله ته کيدل مشاهدې نه ثابت دې پس د علم مختص بالله تفصيل څه دې دلائلو سره يی واضح کړئ

الجواب ومنه الصدق والصواب په آيت کریمه «فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ - الايه» باندې دوه

سواله پيدا کيږي

اول. دا چه ددې پنځو څيزونو د اختصاص څه وجه ده؟ حال دا چه د ټولو انبياء عليهم السلام اود ټولو مخلوقاتو علم متناهي. اود باري تعالي علم غير متناهي دې او متناهي لره دغير متناهي نه ويستلو نه پس غير متناهي وي، بيا ئې دې پنځو لره ولي مختص کړه؟ ددې پنځو نه علاوه نور هم ډير علوم دي چه هغې لره صرف الله تعالي پيژني.

دوم. دا چه ددې اختصاص دظاهري مشاهدې خلاف دې يو نه بلکه په زرگونو واقعات دي چه بعضو ته دهغې څيزونو علم حاصل شو. لکه چه ابوبکر صديق رضی الله عنه دخپلې لور حصه وړاندې د ولادت نه مقرر کړې وه، شاه عبدالله صاحب به تعويل کتلوسره دا خبر هم ورکولو چه ستابه هلک کيږي يا جيلن، حضرت محمد يعقوب نانوتوي رحمه الله دخپل مرگ خبر د وړاندې نه ورکړې وو.

د اول سوال جواب دادې چه کتاب النقول للسيوطي کښې دي چه د دوي صلى الله عليه وسلم نه ددې پنځو څيزونو سوال شوې وو ددې وجه نه په جواب کښې هم دهغې ذکر راغلو د دويم سوال جواب په يو څو مقاماتو بڼدې مېنې دي.

(۱) غيب عبارت دي دهغه امور غيبه نه چه دهغې ادراک په حواسو، دلائل عقليو او رياضياتو سره نه شي کيدلې، پس معلومول پکار دي چه د علم غيب څه کليات او جزئيات او اصول او فروع دي، په دنيا کښې ديوې ذرې حرکت هم بغير د اصولو او ضوابطو نه نه کيږي، که چرته چاته د زرگونو پنځو د حمل علم اوشي نو دا جزئيات دي، که چرته د داسې ولي نه پوښتنه اوکړې شي نو هغه به هم دکشف حواله درکوي، هم داسې منجم هم د ستورو تاثيرات وغيره د علامات ظنيه نه معلوموي. يقيني ضوابطو نه هغه هم خالي لاس دي، يو طبيب يا واکتر که ددې دعوي کوي نو هغه به د آلاتو په ذريعه مشاهده يا دلائل طبيه باندې مېنې وي، معلومه شوه چه د مغيباتو بلاواسطه علم اودهغې اصول او کليات مختص بالله دي.

ياد دې وي چه مغيبات په دوه قسمه دي تشريعي او تکويني، تشريعي لکه وحی، ټول دغيب له قبيلې نه دي تشريعياتو کښې ځيني کليات په قدر د ضرورت تلقين کيږي، او په تکوينياتو کښې کليات نه شي ښودلې کيدلې، هم هغه کلياتو لره ئې په مفاتيح سره تعبير کړې دي، د خزاني نه هم هغه څوک څه راويستلې شي چاسره چه يې چاښي وي، بس ښکاره شوه چه علم کليات مفاتيح د جزئيات دي لکه چه ارشاد دي ﴿وَصَدَقَ مَقَاتِلُ النَّبِيِّ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْغَيْبِ﴾

وَالْهَمُّ وَمَا قَسَمْتُ مِنْ فَتْنَةٍ إِلَّا بِمَلَكُوتِي وَلَا حَبْرٌ إِلَّا بِمَلَكُوتِي وَلَا رَكْبٌ إِلَّا بِمَلَكُوتِي ﴿١٠٠﴾

خلاصه داچه د کليات تکوينيه علم او هم دغه شان د جمله فروعو داسې علمي احاطه چه شري

خارج پاتې نه شی خاصه د بږی تعالی ده ، غیرته دا نه شی حاصلیدلې ، لهذا که چرته دیو جزئی علم هم د غیرته نفی ثابته شی نو د احاطې به نفی ثابتیږی ، چونکه اهل بدعت د ایجاب کلی قائل دی لهذا د زرگونو جزئیاتو د علم ثبوت هم دهغوی دپاره مفید نه دی ، او اهل سنت د رفع ایجاب کلی قائل دی ددې وجه نه یو جزئییه منفيیه به هم زمونږ دپاره دلیل وی لهذا مونږ داسې دلائل^{۱۱} پیش کوو چه په هغې سره به ثابته شی چه بعضې داسې امور هم دی چه دهغې علم حضور صلی الله علیه وسلم ته نه وو ورکړئ شوي

اول دلیل . لاندې آیتونونه ثابتیږی چه د قیامت علم الله پورې خاص دي .

(۱) ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتُخْزِيَ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ صحابه کرامو رضی الله عنهم نه ددې تفسیر داسې منقول دي ، اکادا خفيها عن نفسي وهذه كفاية عن هذه الاعطاء .

(۲) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُحِيطُ بِثَمَرِهَا إِلَّا هُوَ تَنَزَّلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَنَافَةٌ يَسْأَلُونَكَ كَالَّذِ كَفَىٰ عَنْهَا قُلُوبُهُ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٣﴾﴾ .

(۳) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَنَافَةٌ يَسْأَلُونَكَ كَالَّذِ كَفَىٰ عَنْهَا قُلُوبُهُ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٣﴾﴾ .

(۴) ﴿وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَلَٰكِنَّا نَجْمَعُوهَا﴾

(۵) ﴿وَلَٰكِنَّا نَبْرُدُّهُمُ السَّاعَةَ﴾ .

(۶) ﴿قُلْ إِن أَدْرَيْتُ أَقْرَبَ مَا تَوْعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ .

(۷) ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (تولعل سوالهم عن الساعة)

(۸) ﴿وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنشَرْتُم مَّنْ تَدَّوْنَ﴾

(۹) ﴿وَلَن أَدْرِي أَقْرَبُ أَمْ يُؤَيِّدُ مَا تَوْعَدُونَ﴾

(۱۰) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾

(۱۱) ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا بَدْرِيكَ قُلْ السَّاعَةُ تَكُونُ قَرِيبًا﴾

(۱۲) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿قُلْ إِنَّمَا الْوَعْدُ عِنْدَ اللَّهِ﴾

(۱۳) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ قُلْ لَا أَنُفِثُ لَكُمْ سَمًّا وَلَا يُفْعَلُ إِلَّا مَا أَمَرُ اللَّهُ﴾

(۱۴) ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ .

قیامت سره متعلق قرآن کریم کنبې چه خواړه آیتونه دی دهغې نه واضحه ده چه د قیامت د وخت علم الله پورې خاص دي چرته یی «اَلَا اَخْفِیَا» او فرمائیلو او چرته «اِنهّا» یانفې او استثناء یا تقدیم ماحقه التاخیر سره دهغې د علم حصر د باری تعالی په ذات کنبې کړې شوي دي او چرته «بِقِیَمَةِ اَنْ اَمْرِی» او «ما یُشْهَرُونَ» فرمائیلو سره دغیرنه د علم نفی کړې شوي ده او چرته یی د قیامت علم لره علی سبیل المدح ذکر فرمائیلې دي او آخری آیت کنبې د پنځو څیزونو علم مختص بالله کیدل مذکور دی ، همدارنگه قرآن کریم کنبې تصریح ده چه حضور صلی الله علیه وسلم ته علم شعر نه دي ورکړې شوي .

دویم دلیل : ﴿قُلْ لَا اَمْلَکَ یَنْتَظِرُنِیْ فَمَا وَلاَ حَزَنًا اِلاَّ مَا هَکُنَا اَقَّةً وَکُنَّا کُنْثًۢا اَعْلَمَ الْغُیْبَ لَا تَسْتَحْزِنُوْا یَوْمَ

النَّفَرِ وَمَا مَسَّنِیَ السَّوْءَ﴾ د تقریر استدلال نه وړاندې یو دوه مقدمې پیژندل ضروری دی :

(۱) په دي آیت کنبې د خیر او سوء نه مراد دنیاوی خیر او سوء دي ، ځکه چه آخرت کنبې هر قسمه خیر حضور صلی الله علیه وسلم ته حاصل دي او هیڅ قسمه سوء به دوی لره نه مسح کوی ، معالمتنزیل وغیره کنبې د دي آیت شان نزول متعلق د کفارو کومه معرکه نقل کړی شوي ده هغه هم دنیاوی خیر او سوء سره متعلق ده ، لهذا کومو خلقو چه اخروی خیر او سوء مراد اخستلې دي په هغوی باندې محققینو مفسرینو رد کړې دي

(۲) د جلب منفعت او دفع مضرت دپاره علم ذاتی کیدل ضروری نه دی ، عطائی هم کافی دي ، همدارنگه شان نزول کنبې سوال صرف د علم عطائی نه وو نه د علم ذاتی نه (کما رواه فی المعالم) دهې تمهید نه پس د استدلال تقریر داسې دي چه ذکر شری آیت کنبې د دلیل دوه مقدمې دي .
اوله مقدمه :- «وَلَوْ کُنْتَ اَعْلَمَ الْغُیْبِ - الایه» ده ، په دي کنبې رفع تالی لره رفع مقدم دپاره مستلزم گرځولې شوي دي ، دویمه مقدمه د دي نه وړاندې «لَا اَمْلَکَ لِنَفْسِی - الایه» ده په دي کنبې د رفع تالی بیان دي ، د تالی هر دوه جزء د وفات تروخته پورې مرتفع دی ، آخر وخته پورې د دوی عام حالاتو نه علاوه په خپله مرض الوفات رفع تالی باندې شاهد دي بالخصوص د دوی بار بار غسل کولو سره جماعت ته تللو کوشش کول او په هر ځلې بیهوشه کیدل ، که چرته دوی ته هغه وخت معلومه شوي وي چه دا اراده به پوره نه شی او چه کله زه پاسیوم نو په ماباندې به بې هوشی راځی نو یقیناً دا اراده به نه وي کړې ، په هر حال د احقیقت ناقابل انکار دي چه آخر زمانه حیات پورې عدم استکثار خیر او مس سوء کنبې د دوی هم هغه حال وو چه د مخکینې نه وو ، پس معلومه شوه چه هغه وخته پورې هم دوی ته د داسې غیبو علم ورنه کړی شو چه استکثار خیر او اجتناب عن مس سوء کنبې عاده مؤثر کیږي

دویم دلیل : قال البی صلی الله علیه وسلم انی احوطکم من علم لا یفیع وقلب لا ینصع (مہکوة) آیا چاته

جاءت شته چه ددي دعا د عدم استجابت تصور او کړی ، د دویمې دجزه مقبولیدل اظهار من الشمس دي بلکه دهغې انکار کفر دي ، «قال الله تعالى لها رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فطراً غليظاً لقلب لا نفخوا من هولكم» پس د اولې جملې مستجاب کیدل هم متیقن دی ، خصوص هم ددې تائید کوی ، ځکه چه کوم خیز د حضور صلی الله علیه وسلم لا ینفع دي هغه لا ینبغی هم دي او د داسې علم نفی په قرآن کښې ده ، فرمائی - «وما علمناه الشعر وما ينبغي له» په کومو روایاتو کښې چه د حضور صلی الله علیه وسلم نه یو مضمون د شعر په وزن باندې منقول دي هغه رجز دي ، (وقال الاعشى ان الرجز ليس بشعر) (فیض الباری ص ۳۳ ج) وروسته له تسلیم د دې خبرونه هغه کلمات د حضور صلی الله علیه وسلم دمبارکې ژبې نه په جوش کښې بلا قصد جاری شو او د شعر په تعریف کښې د قصد شرط دي ، (كما صرح به علماء العروض) او که نه نو بعضې آیات قرانیه مثلاً د «قناتوا ائبر حتی تنفوا» او «ثم اقرتم وانتم تشهدون» او «ثم انتم هؤلاء تقتلون» شعر کیدل به لازم شی حال دا چه قرآن ددې نه بری دي «وما هو بقول شاعر» او بقصد شعر څه وئیل ثابت شی نو بیا هغه شعر د حضور صلی الله علیه وسلم خپل نه بلکه د غیر نه ئې نقل کړې دي او که چرته هم خپل تسلیم کړې شی نو دوی هغه په شعری وزن باندې ادا نه کړې شو بلکه وزن مات شو ، څنگه چه صاحب مدارک او نورو مفسرینو لیکلی دی چه د «انا النبی لا کذب ، انا ابن عبد المطلب» په رجز کښې دوی د کذب بیا لره مفتوح او مطلب لره مجرور وئیلو چه دهغې د وجه نه په هغې کښې د شعر وزن باقی نه پاتې کیدلو .

همدغه شان امام بخاری رحمه الله ج ۱ ص ۵۵۵ باب الهجرة کښې ((تصح قوله عليه السلام ان الاجر اجر الاخرة الخ)) د ابن شهاب زهري نه نقل کړی دی ، ((ولم يبلغنا في الاحاديث ان رسول الله صلى الله عليه وسلم غفل ببشعر ثم غيّر هذا الحديث)) بهر حال په دې رجز سره د نص قرآنی خلاف حضور صلی الله علیه وسلم دپاره علم شعر ثابتول او دا دعوی کول چه حضور صلی الله علیه وسلم معاذ الله شعر وئیلې دي خطرناکه گمراهی ده ، فتاوی قاضی خان کښې یی مشایخ حنفیه نه د داسې سړی تکفیر نقل کړې دي چه دا او وائی چه حضور صلی الله علیه وسلم شعر وئیلې دي (قاضی خان کتاب الردة) حاصل دادې چه دا قطعی خیز دي چه حق تعالی دوی ته غیر معمولی کمالاتو ورکولو نه باوجود د شعر علم نه وو ورکړې ، او په هغې کښې حکمت دارو چه که چرته دوی صلی الله علیه وسلم شاعروي نو دښمن به وئیل چه جناب دي خو د وړاندې نه کامیاب شاعر دي ، که چرته هغه پخپل شاعرانه کمال سره د قرآن په شان فصیح او بلیغ کتاب جوړ کړو نو څه تعجب دي ، پس حق تعالی د داسې قسم شکونو دروازه بندولو دپاره او د دوی په نبوت باندې د ټولو نه لوی دلیل یعنی قرآن باندې د شکونو او شبهاتو باران کیدلو دپاره دوی لره د علم شعر نه قطعاً محفوظ

اوساتلو اودهغه د طرف نه طبیعت کښې دومره لرې والې پیدا کړو چه دوی صلی الله علیه وسلم به د بل چا شعر هم صحیح وزن باندې نه شو وئیلې ، اودا بلکل هم هغه شان دې څنگه چه الله تعالی دوی لره امی اوساتلو ، که چرته دوی امی نه وی نو دښمنانو ته به ددې وئیلو گنجانش وې چه جناب دوی دا اعلیٰ مضامین دیو کتاب نه نقل کړی دی ، قرآن کښې راغلی دی «ما کنت تظنوا من قبله من کتاب ولا نخطه یومئذ اذا لا رتاب المبطون»

علم غیب سره متعلق د صحابه گرامو رضی الله عنهم عقیده

د صدیق اکبر رضی الله عنه عقیده : ابن سعد او ابن ابی حاتم او مرثبهی د حسن بصری نه روایت کړې دې چه حضور صلی الله علیه وسلم به کله کله د سې وئیل : «کفی بالاسلام والشیب للمره ناهیا» ، حالانکه موزون مصرع داسې ده : «کفی الشیب والاسلام للمره ناهیا» ، مگر حضور صلی الله علیه وسلم همیشه هم داسې گډوډ وئیلو ، حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه عرض اوکړو ((اههدک رسول الله صلی الله علیه وسلم ما علیک الشعر وما ینبغی لک)) (درمنفوره ابن کثیر) په دې کښې واضحه دلیل دې چه د صدیق اکبر رضی الله عنه په نزد حضور صلی الله علیه وسلم ته علم شعر نه وو ورکړې شوې چه په ماکان وما یکون کښې داخل دې .

د حضرت عمر رضی الله عنه عقیده : مسلم شریف ج ۱ ص ۴۸۰ «باب ان تخییره امراته لا یکون طلاقا» ، کښې ذکر دی چه حضور صلی الله علیه وسلم به د ازواج مطهرانو سره ایلاء کړې وه نو په یوه بالاخانه کښې تشریف فرما وو ، حضرت عمر رضی الله عنه د تحقیق حال دپاره د دوی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو نو دکمرې په دروازه کښې یی د دوی غلام ریاح ولیدلو ، حضرت عمر رضی الله عنه هغه ته او وئیل چه څما د پاره اجازه طلب کړه ، دوه درې ځله اذن طلب کولو باندې چه کله جواب ملاؤ نه شو نو حضرت عمر رضی الله عنه په اوچت آواز سره عرض اوکړو چه دحضور صلی الله علیه وسلم دا ظن دې چه زه دخپلې لور حفصې د سفارش دپاره راغلی یم ، دې نه صفا معلومیدوې چه حضرت عمر رضی الله عنه دوی صلی الله علیه وسلم لره عالم الغیب نه گڼلو .

د حضرت علی رضی الله عنه عقیده : ((قال لم یعمد علی ذلک الا الخمس من صرائر الغیب))

(درمنفوره ج ۳) همدارنگه د حضرت علی رضی الله عنه نه طبرانی او ابن هرذویه روایت کړې دې چه دوی رضی الله عنه د سورة مؤمن آیت «نهم من قصصنا علیک ونهم من لم قصص علیک» تفسیر کولو سره فرمائی ((یصلی الله علیها حیها نبیا فهو من لم یقصص علی محمد)) (درمنفوره کذا المال ج ۳) هم دغه شان د سورة نساء رکوع ۴۳ یو آیت لاندې د حضرت علی رضی الله عنه دا قول په روایت

و ابن ابی حاتم سره منقول دی (در منشور ج ۲ ص ۳۱)

واضحہ دی وی چه د حضرت علی نه وړاندې روایت کسې حصې حقیقی مراد کیدلې نه شی ځکه چه امور خمسہ لره د ویستلونه پس هم باقی علوم غیرمتناهی دی چه دهغې حصول دیو مخلوق دپاره محال عقلی او شرعی دی ، د حضرت علی رضی الله عنه نه دویم روایت هم په دې باندې دلیل دی ، چه په هغې سره معلومه شوه چه د حضرت علی په نزد د علوم خمسہ نه علاوه هم بعضې نور علوم حضور صلی الله علیه وسلم ته عطا نه کړئ شو ، پس داسې قسم الفاظ چه چرته هم د یو صحابی نه منقول دی دهغې هم دا مطلب دی

۵ ازواج مطهراتو رضی الله عنهن عقیده «واذا اسرالنبي - الایه» (سورة تحریم) ددې آیتونو شان نزول صحیح بخاری وغیره کښې داسې نقل شوې دې چه حضور صلی الله علیه وسلم به حضرت زینب بنت جحش ته تللو نو هغې به شهود ورته پیش کول چه د دوی صلی الله علیه وسلم ډیر خوښ وو ، دوی صلی الله علیه وسلم به دا شهادت خورل ، د ښځې والی د تقاضا مطابق د حضور صلی الله علیه وسلم بعضې نورو ازواجو ته په دې باندې غیرت راغې نو هغوی په خپل مینځ کښې مشوره اوکړه چه په مونږ کښې چاته هم حضور صلی الله علیه وسلم تشریف راوړی نو هغه دې داسې او وائی چه تاسو مغایر خورلې دی (دایوبدبوی بوتې دې) چنانچه هغوی داسې اوکړه نو دوی او فرمائیل چه ما خو شهادت خورلې دی نو وې وئیل چه شاید د شهادت موچو مغایر خورلې وی ، دوی قسم او خورلو چه زه به د نن نه پس شهادت نه خورم او په دې خیال سره چه د زینب زړه خفه نه شی دهغې خبر د پتولو ئې تاکید او فرمائیلو مگر هغه یی بی نورو ته او وئیل نو حضور صلی الله علیه وسلم ته د وحی په ذریعې سره دهغې اطلاع ورکړې شوه ، دوی صلی الله علیه وسلم د ښکاره کولو والا بی بی نه پوښتنه اوکړه نو هغې په تعجب سره پوښتنه اوکړه «هن افبتک هذا» نو دوی صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه «فبتی العظیم الغیب» دا پخپل مینځ کښې مشورې کولو والا ازواج عائشه او حفصه وه او په بعضې روایاتو کښې دی چه حفصه شهادت ځکولو والا او عائشه ، سوده او صفیه مشورې کولو والا وې .

بعضې روایاتو کښې د شان نزول بل رنگې هم قصه راغلې ده ، ممکن ده چه ډیر واقعات وی او د تولو نه پس دا آیتونه نازل شوی وی په هر صورت زمونږ مقصد دومره دې چه ددې ازواجو مطهراتو د حضور صلی الله علیه وسلم دپاره خفیه تدبیر کول او بیا پوښتنې باندې «هن افبتک هذا» وئیل ، په دې باندې ښکاره دلیل دې چه ازواج مطهراتو د حضور صلی الله علیه وسلم متعلق دماکان او مایکون د علیم او خیر کیدلو اعتقاد نه لرلو .

د سورة نمل آیت کریمه «قل لا یعلم من فی السموات والارض الا الله - الایه» په تفسیر کښې

ابن کثیر په روایت د ابن ابی حاتم حضرت عائشې رضی الله عنها نه نقل کوی ، ((اللعن من لعن الله

يعلم ما يكون في هذا فقد اعظم على الله العزّة لا اله الا الله تعالى يقول لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله)) (من كلام ج ص ۳) او صحيح بخاري كنبي د حضرت عائشې رضي الله عنها نه روايت دي .
 ((من حديث انه يعلم ما في غد فقد كذبتم فراعوا ما تدري نفس ما اذا تكسب ثوبا)) (بخاري ج ص ۳)
 در مشور كنبي دي ، ((ليل لعائشة رضي الله عنها هل كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعمل بهي من الشعر قالت كان بعض الحديث اليه فورا انه كان يعمل بمسحاض بنى ليس يعمل اوله اخر فواخره اوله يقولون انما من لم تزودنا لغير فقال ابو بكر ليس هكذا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اني والله ما انا بها اخر وما ينبغي لي)).

د امام ابو حنيفه رحمه الله عقیده

تفسير مدارك التنزيل كنبي د ((ان الله عنده علم الساعة)) لاندې ذكر دي چه ، ((راي المنصور في مقامه صورة ملك الموت وسأله عن مدة عمرة فأشار اليه بأصابعه الخمس فعبر بخمس سنواها وخمس اشهر وخمسة ايام وقال ابو حنيفة هو اشارة الى هذه الآية فلا يعلم هذه العلوم الخمس الا الله)) (مدارك التنزيل ج ص ۳)

د امام مالك رحمه الله عقیده

«الم ياتكم نبالان من قبلكم قوم نوح وعاد وثمود - الاية» ددې په تفسير كنبي بيان كړې شوي دي چه د امام مالك په نزد دا مكروه دي چه خوك سړې خپل نسب حضرت آدم عليه السلام پورې بيان كړي تردې پورې چه د حضور صلي الله عليه وسلم په باره كنبي هم د دوي دا مسلك دي ، ځكه چه د مينځنويانو او اجدادو علم د الله نه سوا چاته نشته «معالم التنزيل ج ۴ ص ۲۸»

ار پخپله د حضور صلي الله عليه وسلم نه روايت دي چه ((انه كان في انتسابه لا يتجاوز عن معدن هذيان)) (تفسير كنبي ج ص ۳) او سراج ممدوح ج ص ۳)

د فقهاء كرامو رحمهم الله عقیده

البحر الرائق او قاضي خان وغيره د فقهي په كتابونو كتاب النكاح كنبي تصريح ده چه خوك سړې د نكاح په وخت دا اوواتي چه زمونږه شاهد الله او رسول دي دهغه نكاح نه كيږي او قائل په يوې وجهې سره حضور صلي الله عليه وسلم لره عالم الغيب گڼلو سره كافر كيږي

يو څو زړه راښكونكي نكسي

۱ د ټولو څيزونو علم براره خبره د كه د غيب له قسم نه وي او كه د شهادت صرف الله ته دي او داسې علم محيط د الله دپاره ضروري او صرف هم دهغه دپاره كمال دي ، د بنديگانو دپاره داسې

علم نه ضروری دی اونه د هغوی دپاره کمال دی، بلکه د هر بنده دپاره هم دهغه څیزونو علم موجب کمال دی. د کومو دپاره چه هغوی پیدا کړي شوی دی، ددی وجه نه چه د شریعت په اصطلاح کښي د علم معنی هم داده، لغت کښي خو د هر څیز پیژندلو ته علم وائی مگر د شریعت په اصطلاح کښي صرف دهغه څیزونو پیژندلو نوم علم دی چه دهغې د پیژندلو وسیله تقرب الیهی او ذریعه تقرب ایزدی وی، آیا د ریل گاړی د جوړولو او هغه لره د چلولو د ټیلیگراف وغیره مسائل پیژندلو ته علم وئیلې شی؟ هم دا وجه ده چه انگریزانو ته علماء نه شی وئیلې، د علماء خطاب صرف د علم دین د حاملینو سره مخصوص دی، حدیث «طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة» کښي هم د علم اصطلاحی معنی یعنې د دین د ضروریاتو معلومول مراد دی، په اصل کښي د بندگانو دپاره حقیقی کمال د مولی د رضا تحصیل دی او څومره کمالات چه دی هغه ټول هم ددی اصل کمال ذریعې او وسیلې دی، لهذا د بندگانو دپاره علم هم هغه کمال دی چه د الله د رضا سبب جوړ شی، د رضا خانیانو عقیده ده چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د سمندر د قطرو او د ونو د پانو علم دی او هر وخت د هر سړی حرکاتو او سکاناتو نه واقف دی، گویا چه د الله تعالی په شان په هر څای کښي حاضر ناظر دی، دا څیز د دوی دپاره باعث کمال نه دی بلکه د دوی د ذات مقدس نه ددی نفی کول د لوی د شان لائق دی، د دوی صلی الله علیه وسلم زړه مبارک د علوم ربانیه اود معارف الهیه خزانه دی نه د ټولو خلقو د صورتونو او حرکاتو سکاناتو آینه.

(۲) د «علمت علم الاولین والاخرین» هم دا مطلب دی چه اولین او آخرین ته د تقرب الیهی اود الله د رضا د وسائلو تعلیم چه څومره وړکړی شوي وو د ټولو علم رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عطا کړی شوي دي، زمونږه عقیده ده چه د شریعت په اصطلاح کښي چه کوم ته علم وائی یعنې د مقریات بارگاه الیهی علم، په هغې کښي د حضور صلی الله علیه وسلم سره څوک مساوی شته، نه یو ملک مقرب د دوی مقابله کولې شی اونویو نبي مرسل.

(۳) دیو څیز عالم چاته وئیل په دوو صورتونو کښي منحصر دي

اول دا چه دهغه علم ټولو مسائلو لره پیژنی.

دویم دا چه د مسائلو ډیر مقدار لره پیژنی، مثلاً د فقهې عالم به هغه ته وائی چه د فقهې ټول مسائل یا مقدار کثیر لره پیژنی، چاته د اودس یا د مونځ لس یا شل مسائل معلومه شی نو هغه ته عالم فقه نه شی وئیلې علی هذا القیاس، عالم طب به هغه سړی ته وئیلې کیږی چه د طب د ټولو مسائلو یاد مقدار کثیر علم لری صرف په دومره پیژندلو سره چه زنجبیل گرم دی او کافور یخ، سقمونیا مسهل دی، تعفن اخلاط نه بخار پیدا کیږی. عالم طب نه شی کیدلې

ددې تمهید نه پس غوراو کړی چه عالم الغیب یا غیب دان څنگه وئیلې شی په دې کښي هم دا دوه صورتونه دی، یعنی ټولو غیبو لره پیژنی یا په هغې کښي د ډیر مقدار عالم وی، د غیبو

تولو امور و علم د الله تعالى سره مخصوص دي ، دا تخصيص د قرآن په آيتونو سره هغه صراحت سره ثابت دي چه دهغي خلاف عقیده ساتلو والا لره فقهاء کرامو کافر گرځولي دي ، اهل بدعت هم د تولو غيبو قائل ته دي کما سيجن ، اوس پاتې شو دمقدار کثير پيژندل نو دهغي متعلق دا خيال کول دي چه کثرت په اعتبار د کل سره وي ، ځکه چه کثرت او قلت اضافي امر دي ، مثلاً د کل تعداد يوسل دي نو شپيتواوياؤ ته کثيروثيلي شي ، ليکن که چرته دکل مقدار يوزر وي نو شپيتواوياؤ ته کثيرونه شي ويلي ، پس ضروري شوه چه د غيبوکل مقدار معلوم وي او بيا دا معلومه وي چه په هغي کښي څومره مقدار حضور صلی الله عليه وسلم ته ورکړي شو ددي دواړو امورو معلومولونه پس دي اوکتلي شي چه حضور صلی الله عليه وسلم ته څومره قدرې د امور غيبه علم ورکړي شو هغه د کل غيبو په لحاظ سره کثير دي او که نه ، حالانکه دا دواړه امور مجهول دي ، څوک پيژني چه کل غيوب څومره دي ؟ او څوک پيژني چه د څومره امورو علم حضور صلی الله عليه وسلم ته ورکړي شو ؟ ورکولو والا پيژني ، غرض دا چه حضور صلی الله عليه وسلم ته عالم الغيب يا غيب دان يا د غيبو پيژندلو والا په يو صورت کښي هم نه شي ويلي ، نه دکل په لحاظ سره اونه د مقدار کثير په لحاظ سره ، هم دا وجه ده چه الله تعالى په قرآن مجيد کښي د عالم الغيب لفظ دخپل ځان دپاره مخصوص کړي دي ، د انبياء عليهم السلام دپاره ئې د اظهار او اطلاع لفظ او فرمائيلو ، **﴿كَمَا قَالَ تَعَالَى: (عَالَمُ الْغَيْبِ لَا يَبْهَتُونَ مِنْ شَيْءٍ اِذَا هُم بِاٰيَاتِ الْاٰلِهَةِ)﴾** ، **﴿وَمَا كُنْ لِلْغَيْبِ مِنْ شَيْءٍ عَلِيْمًا﴾** ، او گوري په دي دواړو آيتونو کښي الله تعالى د انبياء عليهم السلام دپاره غيب باندې اظهار او اطلاع کړي ده ، د عالم الغيب لفظ ئې په دوي باندې اطلاق اونه فرمائيلو ، بلکه داني دخپل ځان دپاره خاص کړو

(۴) قرآن مجيد کښي چرته چه هم د غيب لفظ راغلي دي نو دهغه تولو ځايونو سياق و سباق چه معلوم کړي شي او هغي ته غور وکړي شي نو معلومه به شي چه آيات قرانيه کښي د غيب اطلاق صرف په دوو څيزونو باندې شوي دي ، يو وحی او دويم د قيامت په وخت ، انبياء عليهم السلام ته چه کوم غيب باندې د اطلاع ورکولو په باره کښي فرمائيلي دي هغه وحی الهي ده ، ځمادا مقصد نه دي چه د غيب لفظ دلغت په اعتبار سره دي دوو څيزونو سره خاص دي لغت کښي خو تولو څيزونو غائبوته عام دي ، مگر د قرآن په اصطلاح کښي صرف وحی اود قيامت وخت پورې خاص دي .

د اهل بدعت د دلائلو حقيقت

(۱) اهل بدعت په دي مسئله کښي دومره غلو کوي چه خپلو مخالفينو ته کافر را يي اويي د ستونځه خارج گڼي ، پس مسئله چه هرکله دومره اهمه ده او په عقائدو کښي ده نو هغوی ته پکار دي چه دهغي متعلق يو داسې دليل پيش کړي چه قطعی الدلالة او بين الشبوت وي ، داسې دليل

هغوی هیچرې نه پیش کوی اونه د عقائدو په کتابونو کښې خپل یو تائید حاصلولی شی .

(۲) د مجال د توسیع په خاطر اهل بدعت فقه حنفی لره پریځودلو سره د قرآن او حدیث نه استدلال کوی او دارخاء عنان دپاره مونږ هم دا طرز قبلوو . اوکه نه نو د مقلد دپاره صرف دامام قول حجت وی ، عبارات فقهیه چونکه ناقابل تاویل دی ، ددې وجه نه اهل بدعت دې طرف ته راتللو سره ویرېږی ، پس هغوی باندې لازم دی چه یا خوققه حنفی لره فیصل تسلیم کړی اوکه نه نو د امام ابوحنیفه رحمه الله د تقلید دعوی دې پریږدی اود غیرمقلد کیدلو دې عام اعلان اوکړی .

(۳) دا خلق د نزول قرآن په اختتام باندې د حضور صلی الله علیه وسلم علومو لره محیط لجمعیع ماکان و مایکون منی لهذا هغوی ته ضروری دې چه د دعوی د اثبات دپاره د قرآن د ټولو نه آخری آیت پیش کړی او که نه نو دعوی او دلیل کښې مطابقت نه پاتې کیږی .

(۴) قرآن کریم کښې چه چرته هم غیر الله ته د علم الغیب اعطاء معلوم نیږی هغله ایجاب چرنی دې او چرته چه نفی ده هغله رفع د ایجاب کلی ده ، په دې تقریر باندې د قرآن په آیتونو کښې تطبیق کیږی د ذاتی او عطائی تطبیق په هرځای کښې جاری کیدلې نه شی .

(۵) «کل» او «ما» پخپل عموم باندې قطعی نه دی ، کوم دلائل چه اهل بدعت پیش کوی په هغې کښې چه چرته هم د کل لفظ وارد شوې دې هغله استغراق حقیقی کیدلې نه شی ، ددې وجه نه چه د غیرمتناهی علومو حصول د مخلوق دپاره محال عقلی او شرعی دې ، لهذا د کل نه مراد امور کثیره دی ، کل و نیلو سره کثیر مراد اخستل عام او شائع دی ، قال الله تعالی «یعنی الیه نعران کل شیء» (سورة قصص) ښکاره ده چه مکه مکرمه کښې د دنیا ټولې میوې نه شی راتللي چه یو هم خارج نه شی ، هم دغه شان د بلقیس متعلق ارشاد دې «او قیت من کل شیء» او د ذوالقرنین متعلق فرمائی «واتبناه من کل شیء سبب» حال دا چه د موجوده زمانې ایجادات هغوی سره نه وو ، هم داسې «وعلى کل ضامراتین من کل فج عمیق» کښې استغراق نشته ، امام ترمذی د لفظ کل ددې اطلاق متعلق د امام الحدیث والفقه عبدالله بن مبارک دا ارشاد نقل کړې دې ((جائز فی کلام العرب اذا صام اکثر الدهر صام کله الخ)) (ترمذی)

پخپله مولوی احمد رضا خان صاحب هم ددې اطلاق اقرار کړې دې ، چنانچه پخپله فتاوی کښې یوځای فرمائی «کله د کل نه مراد اکثر وی» (فتاوی رضویه ج ۱ ص ۷۳۷)

هم دغه شان د «من» او «ما» متعلق صاحب منار د نور الانوار په متن کښې فرمائی «من وما یحتملان العموم والخصوص» قرآن کریم کښې هم د خصوص دپاره مستعمل دی چنانچه د یهودو متعلق ارشاد دې «وعلکم ما لم تعلموا» (انعام ۱۱) «وعلکم ما لم تکنوا تعلمون» (بقره ۱۸)

اهل بدعت عموماً داسې قسم الفاظو سره استدلال کوی چه په مراد کښې قطعی نه وی ، هم

دغه شان چه کوم حدیث پیش کوی هغه د ظنی الثبوت کیدلو نه علاوه ظنی الدلالة وی لهذا د نصوصی قرآنیه په مقابله کښې به معتبر نه وی.

(۶) د اهل بدعت په مستدل آیتونو کښې چرته چه «ما» واقع ده که چرته هغه عام واخستلې شی نو په خپله دهغوی په دعوی او دلیل کښې تطبیق نه پاتې کیږي ځکه چه د هغوی دعوی خاص د پیدائش عالم نه واخله ترقیاعته پورې د مغیباتو د علم ده د ټولو مغیباتو دعوی نه کوی (کما سیجی) او که چرته «ما» لره خاص کوی نو د خاص ډیر افراد دی ، متعین مراد دهغې نه څنگه ثابت شو ؟

د علم غیب نفی سره متعلق د اهل بدعت د مشرانو عبارات

(۱) فاضل بریدوی د «الدولة الحکیمية» په نظر ثالث کښې فرمائی ، ((العلم الذاتي والمطلق المحیط التفصیل مختص بالله تعالی)) .

(۲) هم ددې کتاب مذکور په نظر خامس کښې دی : ((لا نقول عساواة علم الله تعالی ولا بمصوله بالاستقلال ولا تفصیله عطا الله الا الهی)) .

(۳) نعیم الدین مراد آبادی په «الکمة العلیا» ص : ۳ کښې فرمائی ، ټول څیزونه جمله کائنات یعنې د ټول حاضره او غائبه علم عطا کړو ، بده الخلق یعنې د دنیا د ابتدا نه دخول جنت او دوزخ پورې ټول ئې په شان د تلی ښکاره کړه .

(۴) د ذکر شوې حوالې مطابق ، واضحه دې وی چه د حضور صلی الله علیه وسلم دپاره نه مونږ د ټولو غیوبو غیر متناهی علم ثابت وونه د جمله معلومات الهیه

پس اهل بدعت باندي لازمه ده چه خپلې هغه مخصوص دعوی باندي یو داسې دلیل پیش کړی چه دهغې سره مطابق وی ، و دونه خرط القنادر ، فقط والله تعالی اعلم ، «وینا لاتزغ قلوبنا بعد اه هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب» ،

رشید احمد

۲۲ رمضان المبارک سنه ۱۴۱۱ هجری

د علم غیب کلی د عقیدې حکم

سوال - د ماهنامه الصدیق ملتان حجاج نمبر زمونږ د نظر نه تیر شو ، په هغې کښې «قائل علم غیب کلی» ته کافر ونيلو کښې د احتیاط - الخ ، په عنوان سره فتوی باندي زمونږ نظر پریوتلو ، مستفتی چه د امینیة مدرسې دهلی کوم جواب نقل کړې دې او هغې ته نزدې د دارالعلوم دیوبند جواب ونيلې دې ، دهغې حاصل دادې چه اهل بدعت د علم غیب عطائی تاویل کوی او مزل کافر

نه دي . او د مولانا عبدالله صاحب مفتی خیر المدارس طرف نه دهغه استفتاء د جواب خلاصه داده چه د فقه اکبر د شرح نه ئې نقل کړې ده چه ترڅو پورې یو قول کښې یو بعید نه تاویل داسې اوشی چه موجب د کفر نه وی هغه وخته پورې دهغې قائل نه کافر نه دی وئیل پکار ، اگرچه قول ظاهر موجب د کفر وی ، نو تاسې مهرباني وکړئ دې تحقیق سره متعلق تاسو په خپله رایه مونږ له راکړئ . بینواتو جروا

الجواب ومنه المصدق والصواب : د احتیاط فی التکفیر هم هغه وجه صحیح ده چه د مدرسه امینییه دهلی اود دارالعلوم دیوبند په جواب کښې مذکوره ده ، د مفتی عبدالله صاحب په فرمایلي شوي توجیه کښې دا اشکال دي چه شرح فقه اکبر کښې د مذکورې قاعدې دپاره ضروری دی چه قائل په خپله دهغه احتمال بعید انکار اونه کړی ، که چرته قائل په خپل ظاهر باندې د ایښودلو تصریح کوی او هم هغې باندې اصرار کوی په بل احتمال باندې د حمل کولو نه یی بندوی نو دهغه قول لره خلاف ظاهر احتمال بعید باندې محمول کول به څنگه صحیح وی ؟ پخپله ملاعلی قاری د شرح فقه اکبر په ص ۲۳۷ باندې لیکلی دی ((ثم ان كان ذممة القائل الوجه الذي يجمع التكفير فهو مسلم وان كان ذممة الوجه الذي يوجب التكفير لا يدفعه فتوى المفتي الخ)) قول علم غیب عطائی کښې یو محمل بعید داسې نشته چه قائل د علم غیب دهغه محمل هم قائل وی یا کم از کم دهغې نه چپ وی او انکار نه کوی دهغه د کلام یو داسې محمل نه شی کیدلې چه دهغې دي پخپله قائل وی اودهغې په بنا باندې د تکفیر نه احتراز او کړئ شی فقط والله تعالی اعلم

۲۵ صفر سنه ۷۴ هجری

د تیرې شوي خبرې متعلق یو بل سوال

سوال - بنده د علم غیب کلی د عقیدې متعلق دیو استفتاء پوښتنه کړې وه دهغې په جواب کښې څه شبهه باقی پاتې ده ، امید دي چه حل کولو سره موږ مطمئن کړئ ، جناب عالی د احتیاط فی التکفیر په بناء « مؤول کافر نه دي » لره د څو څولو تصدیق کړې دي په دي باندې شبهه داده چه د نص قطعی معنی گانې هم که چرته تواتر سره قطعی طور باندې ثابت وی نو دهغه معنی نه انکار کول او څه بل تاویل کول کفر دي « لانه انکار ما ثبت من الدين ضرورة » لهذا د « مؤول کافر نه دي » قاعده مخصوص شوه داسې نصوصو سره چه دهغې الفاظ خو قطعی دی مگر معنی قطعی یی نه ده . نو دهغې انکار کولو سره بل تاویل کول واقعی موجب د کفر نه دي ، قادیانی د خاتم النبیین د لفظ منکر نه دی بلکه د معنی منکر دی یعنې تاویل کوی ، مگر د دي باوجود کافر دی . ځکه چه د خاتم النبیین هغه معنی دکومي چه هغوی انکار کړې دي قطعی دی ، پس اوس په زیو بحث صورت کښې دا پوښتنه کول دی چه آیا نصوص نافییه د علم غیب کلی علم عطائی ته شاملیدل قطعی نه دی ؟ که چرته دهغه نصوصو عموم تواتر سره ثابت نه وی او معنی عام قطعی نه وی نو

داسې مژول ته کافر وئیل به صحیح نه وی ، غرض داچه د علم غیب کلی عطائی غیر الله نه منفي کیدل قطعی او ثابت بالتواتر دي او که نه ؟ بینوا بیانا شافیا توجروا اجرا وافیا

الجواب ومنه **الصدق والصواب** : هغه قطعیات چه دهغي په ثبوت او دلالت دواړو کليي ظن نه وی ، الفاظ هم ثابت بالتواتر وی او دلالت علی المعنی المراد هم قطعی وی دهغي انکار کفر وی لیکن کله دا قطعیات ضروریات دین نه وی او کله وی ، د ضروریات دین نه مراد دادي چه هغه مسئله داسې وی چه هر هغه سړي چه دهغه دین سره څه نا څه تعلق وی هغي لره من الدین گنی یعنی هغه د اسلام د اجلی بدیهیاتو مسائلو نه وی ((کوچو الله تعالی ووجدته ولباه الساعه وحضر الاجساد وحديث العالم والجزام في الدار الاخره والجمعة والدار الى غير ذلك)) ، حضرت شاه صاحب اکفار الملحدين کښي لیکلی ((والمراد من الضروريات ما اشهر في الكتب ما علم كونه من دين محمد صلى الله عليه وسلم بالضرورة بان تواتر حقه واستفاض وطلعه العامة كالواحدانية والنبوة وبعثها بماتم الانبياء والتطاهر بعده ولم قال بعد اسطر) وكالمصدق والجزام ووجوب الصلوة والزكاة وحرمة القبر ونحوها (وقال في المحامية) اي استفاض عليه حق وصل الى دائرة العوام - الخ)) اوس ددي ضروریاتو انکار کولو والا خواه متمسک بالکتاب والسنة ولې نه وی او خواه هغه قطعیات ثابته بالتواتر کښي تاویل ولی اونه کړي د اسلام نه به خارج وی کمسئله ختم النبوة او عقیده ثابته بالتواتر المدلول علیها قطعاً کله چه هغه د ضروریات دین نه وی جوړه شوي

بلکه د خواصو په دائره کښي وی لکه چه ((ثقی علم الغیب عن غیر الله یا عاقلية الله تعالی کل هیء حق الاعمال المعيارية للمعاصروالقران)) ددي انکار که چرته عن تاویل «ولو ضعيفا ناشنا من غير دليل يعتد به ، او ددي تمسک هم د کتاب اوسنت نه وی نو مونږ به او وایو چه اگرچه دا انکار کفر دي او دا عقیده کفریه ده لیکن ددي معتقد بوجه دهغه تاویل ضعیف او تمسک بالدلیل الشرعی من الكتاب والسنة خارج دي له اسلام نه ، «خلق کل شیء ، خالق کل شیء ، خلقتکم وما تقطعون» په شان د نصوص قطعیه په موجود گن کښي معتزله انسان لره خلق د افعال اختیاری منی لیکن شرح عقائد نسفی کښي علامه تفتازانی دهغوی عدم کفر لره د جمهورو قول بنود لي دي او ورسر ورسره دا هم لیکي چه د ماوراء النهر علماء دهغوی په تضلیل کښي مبالغه کړي ده «حتی قالوا ان المجوس اسعد حالا منهم حیث لم یشتروا الا شریکا واحدا» ، او دوی لاتعدولا تحصى خالق منی ، په هر حال بعضي علماء په دي زمانه کښي هم د تیز او سخت اقدام قائل وو ، لیکن جمهورو د احتیاط نه کار واخستلو او اوس هم هغه معامله ده ، البته بشریت انبیاء علیهم السلام اود غیر الله متصرف فی الامور نه کیدل ځما په نزد د ضروریات دین نه دی چه دهغي انکار «ولو عن تاویل ، کفر دي فقط والله الهادی الى سبیل السلام

بسم الله الرحمن الرحيم

وما تولي الا بالله عليه توكلوا اليه اليه

ه اوهو شعر ترجمه ما داسي وگيلو چه هغه د دين يوزاخذ او خضر عليه السلام دي ، كله مي چه پرده تري لري كره نو معلومه شوه چه هغه ابليس وو

د گډ په صورت كښي شومخ

يعني ديندار انجمن

بنده دي موضوع سره متعلق د شائع شوي مضامينو مجموعه د ترتيب او تحرير دپاره د يو داسي اهل قلم په حواله كړه چه هغه باندې د ليكلو د اوږدوالي او د تكثير اشعار اود عبارت بنائسته كولو غلبه ده ، چه كله هغه رساله وليكله اوماته يي پيش كړه نو ما په هغې كښي صفحي په صفحي وليكلي ، دهغي باوجود د عبارت د تطويل او د اشعارو د تكثير نه علاوه دهغي طرز تحرير هم د بنده د اسلوب تحرير نه زيات مختلف دي ، اميد دي چه كوم حضرات د بنده د تحرير سره مانوسه دي هغوي به ددي خلاف طبع تحرير نه د مطلب د اخذ كولو زحمت برداشت كړي .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى والصلوة والسلام على عبادة الله الصطفى

اما بعد

﴿وَمَا لَنَا لَا نُنْفِخُ قُلُوبَنَا بِمَدَادِ هَدْيَتِنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾

يو مذهب، ملت يا مستحكم قانون دوه قسمه خطراتو سره مخامخ كيږي ، چه كله مخالفين بوي نظريي لره ناكامل جوړول غواړي نو هغوي په لكونو حربي استعمال كړي مگر د ټولو حاصل اندروني سازش او بيروني يلغار دي اوبس ، يو مذهب يا نظريه يا د كوم يو مملكت داسي وجود نه دي راغلي اونه به راشي چه دهغي په خلاف شو ك په سازش كښي لگيدلي نه وي . او عاده د الله پاك هم دادي چه د داسي تقابل په ميدان كښي د صحيح او غلط معلومات وشي غم طور باندې يو نظريي لره د ناكامه كولو دپاره اول خارجي وسائل عملي كيږي او چه كله دهغي به نااميدي وشي . نو اندروسي طور باندې داسي خلق تيار كيږي چه هغه تحريك لره ناكامه كړي د امتحان او آزمائش په هغه سختو مرحلو كښي بعضي ماتي او خوري او بعضي دهغه آزمائش

نه بری شی

اسلام چونکه یو مکمل ضابطه حیات دې بلکه حقیقت دادې چه اسلام دین فطرت دې ، د فطرت انسانی صحیح ترجمانی که چری چرته موندلې کیږی نو هغه صرف اسلام دې ، نظریه اسلام او نور مختلفو نظریاتو کښې چه چرته بل فرق دې هغلته دا فرق نهایت واضح دې چه هغه تول قوانین او نظریات چه غیر اسلامی دی هغه دیو خاصې طبقې اود مکتبه فکر د جذباتو ترجمان کیږی ددې وجه نه هغه خالص جذباتو باندې د مبنی کیدلو په بناء باندې اول خود مصالح بشریه نه بالکل خالی وی او که چرته په هغې کښې که څه مصلحت وی هم نو هغه مخصوصې طبقې او مخصوص زمانې پورې محدود وی ، په خلاف د اسلام چه هغه چونکه دخالق کائنات دخپل مخلوق دپاره جوړه شوې ضابطه ده چه دعلیم او خیر کیدلو د وجه نه چه د بندگانو د ماقبل او ما بعد حالاتو نه ښه واقفه دې ، ددې وجه نه هغه ضابطه حیات کښې چرته چه د انسانانو د جذباتو رعایا ساتلې شوې دې هغلته دهغه خاص لحاظ ساتلې شوې دې چه هغه د انسان د طبیعت سلیمه اود فطرت عالیه حقیقی ترجمانی او کړی ، ارشاد ربانی دې ، ﴿ فَأَنذَرْتُكُمْ لَئِذَا مَلَآَتْ الْفُجُورَ الْغُلُوبَ يَوْمَ يَكُونُ الْأَمْرُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْغُلُوبِ ﴾

هسې خو هر فرد بشر چه کله خپل د یو نیم انج ډله جوړوی نو هغه هم هغې لره خپل معراج اود کائناتو د دجات واحده ذریعه گرځوی ، ارشاد دې : ﴿ الَّذِينَ قَاتَلُوا بِعَهْدِ اللَّهِ فِي سَبِيلِهِ ثُمَّ لَازَمُوا الْفُجُورَ فَأُولَٰئِكَ يَبْغُوا الْوَعْدَ وَاللَّهُ يَبْغِي الْوَعْدَ ﴾ لیکن چه کله واقعاتو او حقائقو باندې نظر اچولې کیږی نو واپس کیدلو سره خبره بیا هم هغلته حصار پرې چرته نه چه مونږ تلې ووچه ﴿ أَلَا يَتْلُو تِلْكَ آيَاتِ اللَّهِ الَّتِي ظَلَمَ عَنْ خَلْقِ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴾

لیکن ښکاره ده چه داسې عالمگیر مذهب او جذباتو او فطرت انسانیه باندې حاوی ضابطه حیات دښمنانو ته یو سترگه نه غړوی ، ددې وجه نه چه کله په گردونو اودورو کښې ککړو خلکو د اسلام نمر روښانه کړو نو نمرته د سترگو بندولو والا سترگې تورې شوې او کتلو والا او کتل چه د اسلام د ختمولو څومره کوششونه یې فائدې کړې شو مگر هغه قدم په قدم باندې د اسلام د ترقی موجب جوړیدل .

بالاخر چه کله هغو دښمنان اسلام او کتل چه په داسې طریقې دهغوی سره زور نه چلیږی نو هغوی د دښمنی دویم اړخ اختیار کړو ، که خوښه دې وی نو دې ته هغه طریقه اووایه ، کومه چه رئیس المنافقین عبدالله بن ابی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په عداوت کښې شروع کړې وه ، یا د هوس نبوت هغه زهر قاتل ورته اوواتې چه د هغې کرونده مسیلمة الکذاب اودهغه ملگرو سجاج او طلیحه اسدی کړې وه ، بهر حال دا ټول د یوې ونې خیشې میوه ده او ددې «الکفرمة واحدة» قانون لاندې راځی ، صرف د نوم اود رنگ فرق دې او بس : شعر :

عشق کی چوٹ تو پڑتی ہے دلوں پر یکساں ظرف کے فرق سے آواز بدل جاتی ہے
 او شاعر ہم داسی حالت مطابق خہ بنہ و نیلی دی : شعر :

ستیزہ کار رہا ہے ازل سے تارود براج مصطفوی سے شراب و لہسی

مگر یاد ساتی چہ دا تولی حربی اندرونی وی اوکہ بیرونی خنگہ چہ ترنہ پوری دھغوی دپارہ
 غیر مفید راروانی دی ، ہم دغہ شان آئندہ بہ ہم دھغوی ہرہ حربہ بی نقاب کیدلوسرہ ہم دھغوی
 دپارہ د ذلت اور سوائی موجب وی انشاء اللہ تعالیٰ

د مسلمانانو د زړونو نہ د اسلام اہمیت لره د کمولو بلکہ ہغوی د بی دینئی پہ لاریاندی د
 راوستلو دپارہ چہ چرتہ نور ذرائع پہ کار لگولی دی پہ ہغی کنبی یو فتنہ د دعوائی نبوت ہم دہ۔
 نبی جو ریدل ئی دومرہ آسان کرل چہ ہر کله غواړي نو ئی جوړ شی۔

ہسی خو د حضور صلی اللہ علیہ وسلم د انتقال نہ پس خومرہ خلقو د نبی ، رسول ، مسیح
 موعود اود یوسف موعود کیدلو دعوی اوکرہ ، بلکہ د عین محمد صلی اللہ علیہ وسلم کیدلو
 پوری دعوی اوشوی ، لیکن د قابل خلقو پیدا کولو شرف چہ کوم هندو پاک او خصوصاً سرزمین
 پنجاب تہ نصیب شوې دې ہغہ بہ د دنیا یو علاقہ تہ پہ خوب کنبی ہم ملاؤ نہ شی ، پہ دې خطہ
 مقدس کنبی چہ غلام احمد قادیانی لعنة اللہ علیہ وعلی من هذا اذوہ کوم فصلی نبوت کروندہ
 کری دې ، اود ہغی مہوی پورته دی ، دا شرف کوم بل دینمن اسلام تہ یر کم نصیب کیوی ، شعر۔

این چہ شوبہ ست کہ در دور قمر می بنم

عجیبہ خبرہ دہ چہ استاذ پیر (غلام احمد قادیانی) خو د نبوت د درجہ نہ پورته شو او مرید
 صدیق دیندار چن بسویشون د نبوت نہ ترقی کولو سرہ د خدائی مظهر جوړ شو
 اللہ تعالیٰ دې چاتہ اختیار نہ ورکوی اوکہ نہ نو اکبر آلہ آبادی مرحوم ہم د دوی نہ
 تنگیدلوسرہ دا اووئیں شعر :

صورت قانی سے آخر کیوں نہ پہچانے گئے

مجھ کو حیرت ہے کہ یہ بت کیوں خدا مانے گئے

واللہ دې او ددہ مریدان بنہ پوہیری چہ خدائی چہ ہغہ تول کائنات ددوئی پہ شمول پیدا کری
 دی ہغہ خہ بل ذات دې ، صدیق دیندار چن بسویشور نہ خدائی دې اونہ دہغہ مظهر اونہ یو نیک
 بتدہ بلکہ دا تولی پیچیدہ معاملہ دی

داسی معلومیری چہ د اکبر پہ وړاندې بہ ہم یو داسی بی وقوفہ وی ، ارشاد دې

اعظام بھی گھنٹے میں خدا ہے کوئی اور دل لگی کے لئے ایک بت بھی ناکر کما ہے

مگر ددی غریبانانو قصور نشته دی ، دوی ته د دوی دادا (انگریز) هم دا سبق بنودلې دی چه قسمت آزمایی کوئ ، کیدلې شی قرعه اندازئ کښې د مرزا صاحب د مصاحبت په وجه د خدای جوړیدلو دپاره نوم را اوخی ، اوکه نه نو پیغمبرانو کښې خو به شمیرشو اودا دغه تعجب خبره نه ده ، ځکه چه . شعر

عمر انگش میں ہے ہر چیز کے اندر نمبر کیا تعجب ہے جو نکلا نمبر
د مرزا احمد قادیانی پہ مریدانو کښې خو نییان ویر شوی دی ، بلکه داسې هم دی چه دخپل پیر
نه هم څه پنځه قدمه وړاندې تللی دی ، لیکن دا سعادت ویرو کمو کسانو ته نصیب شوې دی چه
په یو وخت کښې یوسف موعود هم وی ، نبی هم وی ، عین محمد صلی اللہ علیہ وسلم ، هم وی او
مظہر خدای هم ، مگر صدیق دیندار چن بسویشور کښې دا ټول صفات متضاد موجود دی . شعر

این سعادت بزور بازو نیست تانہ بخشہ خد لے مرزائش

لاندې موږ هم ددی مرد مجاهد صدیق دیندار چن بسویشور (لعنه الله) سره متعلق څه عرض
کول غواړو . او دا دهغه سلسلې آخری کړئ نه ده بلکه د مرزائیت د فتنې نه پس حکومت او عوامو
ته هغه طرف ته د توجه ورکولو یو درخواست دی ، د ټولو نه وړاندې مناسب معلومیږي چه د
صدیق دیندار چن بسویشور مختصراً تعارف اوکړې شی

صدیق دیندار چن بسویشور

انسانی تاریخ کښې هغه څومره منحوسه ورځ وه چه په هغې کښې صدیق دیندار پیدا شو ، چه
هغه خپل خود ساخته دین ته د دیندارئ نشانی لگولوسره د کفر او ارتداد تیاري خورې کړې .
ساده مسلمانانو ته ئې د احتیاط توسع ، شوق جهاد اود اتفاق پسندئ شین باغ بنودلو سره د ذلت
په کتنه کښې گذار کړل ، بلکه ساده مسلمانان دهغه په جال کښې په پوره طور باندې رانه غلل .
هغوی لره هم شیطان په دې دھوکه اچولی دی چه دا د اسلام د خدمت کولو والا مجاهدینو یو
غلطی ده ، حالانکه د کفر او ارتداد په سیلاب کښې دوی خو پخپله غرق شو که چرته ستاسو هم دا
طریقه وی نو الله دې نه کړي چه یو ورځ به دا سیلاب تاسو لره هم غرق کړي شعر

خود توڑ دے ہیں صنم تم کو بھی ڈھیں گے

ددې بدبخت نوم صدیق دی ، دیندار ئې لقب دی . عام طور باندې خپل نوم سره ئې « چن
بسویشور » لیکلو ، حیدرآباد دکن کښې دده د اوسیدو ځای وو . په ۴ رمضان د بیر په ورځ
۱۳۰۲ هجری کښې هم په دکن کښې هغه خپل منحوس قدم کیځودلو ، عام طور باندې ئې خپل
نوم اولقب داسې لیکلو . « صدیق دیندار چن بسویشور » آصف نگر حیدرآباد کښې دهغه د

خانقاه نوم «خانقاه سرور عالم» یا «جگت گرو آشرم» وو . چه په هغې کښې ئې د سیرت النبی صلی الله علیه وسلم جلسې هم کولې ، پخپله چونکه تفریر کښې څه ډیر بڼه نه وو . ددې وجه نه ئې خپلو جلسو لره ښائسته کولو دپاره بعضې نور حضرات هم راغونځتل ، صدیق چن بسویشور د غلام احمد قادیانی سره تعلق لرلو ، لیکن بشیرالدین محمود د قادیان خلیفه ته تللو سره بیعت اوکړو . بیا محمد علی لاهوری مرزائی ته ورتللو سره د قادیانی تفسیر او ویلو . ددې نه پس بیا حیدر آباد دکن ته راتللو سره د هندو نو کتابونو اود مرزا غلام احمد قادیانی پیشگوئیانی یې خپل خان باندې لگولو سره د هندوانو د اوتار (نبی) چن بسویشور کیدلو دعوی اوکړه . د یوسف موعود ، مشیل موسی ، مظهر خدا دعوی سیمه سره ئې دا دعوی هم اوکړه چه «خانقاه سرور عالم واقع آصف نگر حیدرآباد دکن» کښې د حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم دوباره بعثت شوي دي» . همدارنگه خپل خان ته ئې الله . د قیامت مالک او شافع محشر هم اولیکلو . دا ټولې خبرې به انشاء الله هم دهغوی د کتابونو په حوالې سره وړاندې شی

د چن بسویشور په تصانیفو کښې تراوسه پورې «مهرنبوت» «خادم خاتم النبیین» «جامع البحرین» «معراج المؤمنین اود دعوت الی الله» حوالې ملاویږي ددې نه علاوه نور تصانیف هم دی چه بهانیانو د کتاب اقدس په شان فضا سازگار کیدلو باندې به میدان ته راځي مؤخر الذکر کتاب «دعوت الی الله» دهغه د مذهب اود نورو کتابونو سنگ بنیاد دي . دهغه باقی کتابونه او د مریدانو نور کتابونه گوی هم ددې تعبیر او تشریح دی ، د کتاب په اولنۍ پاڼه باندې دا عبارت پټ شوې دي .

«دعوة الی الله» الداعی مولانا صدیق دیندار چن بسویشور ، یوسف موعود ، سردار آخرین چه د دیندارانجمن د اراکینو په اهتمام سره پریس مغل پوره کښې طبع کیدلو سره دربیع الآخر په ۱۳۵۹ هجری کښې د حیدرآباد نه شائع شو

دیندار ټولگي

صدیق دیندار چن بسویشور په ۱۹۲۴ء کښې دخپل دعوت د وړاندې کولو دپاره یو مجلس او ټولگي جوړکړو ، چه د هغې نوم یی «دیندارانجمن» کیځودلو . په یو ښائسته نوم سره یی ډیر مسلمانان یی په دهوکه کښې واچول او په مصیبت کښې گرفتار کړل . ددې انجمن اصول دادی چه خلقو ته داسې خبرې ښکاره کړې شی چه د هغوی د نظرونو دپاره جاذب وی ، مثلاً د جهاد ترغیب د اتفاق او اتحاد وغیره کوشش وغیره ، اود هغوی دښی د چن بسویشور چه کوم اصل عقائد دهغوی په کتابونو کښې دی حتی الامکان دا کوشش کوی چه هغه عوامو ته مخامخ رانه شی . نن سبا دهغه انجمن درې تحریرکونه په دریو مختلفو نومونو کښې چلیږي دهغې وضاحت ددې

وجه نه ضروری دې چه چرته عوام په یو بل نوم سره دهغوی په دھوکه کښې رانه شی ، پوره هندوپاک کښې دهغوی مبلغین خواره شوی دی هندوستان کښې دې تحریک ته « حزب دیندارانجمن » ونیلې کیږي ، ددې یو شاخ په کراچي کښې هم دې ، په کراچي کښې د سعید بن وحید بی ، اے (علیگ) په امارت کښې د « جمعیت مجاهدین فی سبیل الله دیندارانجمن » په نوم سره دا خلق کارکوی ، دا « انجمن فقراء مبلغین اسلام دیندارانجمن » او زیات ترصرف د « دیندارانجمن » په نوم سره کار کوی ، چه دهغې سریراه سعید بن وحید دې ، ددې انجمن مرکزی دفتر کورنگی کراچي کښې دې ، دریم تحریک د « مرکزی دیندارانجمن » په نوم سره دې چه دهغې مبلغین پنجاب او پېښور وغیره کښې ښکاره او پتو طریقوسره کارکوی ، عوامو ته د دھوکې ورکولو دپاره دهغوی د مبلغینو دوه خاصې پیشې دی ، بعضې امام قوم جوړیدلوسره جماتونو کښې امامت کوی او بعضې پیرجوړیدلوسره پخپله حلقه کښې دا زهر خوړوی ، دهغوی وضعیت او کیفیت هم خاص دې ، ددې وجه نه هغه هم لپکلی کیږي دې دپاره چه ناواقفه مسلمانان دهغوی د وضع او قطع پیژندلوسره دهغوی د شکار کیدلو نه بچ شی .

وضع، قطع «وضعیت او کیفیت»

د انجمن دیندار خلق د شین رنگ پگړی تری چه دهغې د لاندې عموماً ساده توپن وی . رنگارنگ جامې اچوی ، اوږده بیره ، خواره واره ویختان ، په فقیرانه شکل کښې په نظر راځي ، زاهد صدیقی صاحب سابق مبلغ دیندارانجمن ، چه اوس ئې توبه ویستلې ده فاران کراچی فروری ۱۹۵۷ کښې لیکي .

« راقم الحروف » د څلورو کالو په موده کښې جمعیت حزب الله دیندارانجمن لره یو تبلیغی اداره تصورکوله او خپل ژوند یی هغوی ته وقف کړې وؤ او خپل خدمات یی پیش کړی وو . دهغې نه پس پورته واقعي پورې ما د یو مبلغ په حیثیت سره مغربی پاکستان کښې دوره کوله . او په زرگونو مجلسونو کښې ما دهغه جماعت تعارف کولو لیکن داراته نه وه معلومه چه څوک ما خدام الدین گنل هغه د ایمان بریادولو والا او منکرین ختم نبوت دی ، صوفیانه حلیه ، دیندارانه وضع قطع ، د فرقو د اتحاد متمنی ، غرض داچه هغوی که تاسو وکتل نو کله هم دا تصور نه شی کولې چه د داسې وضع قطع «وضعیت او کیفیت والا» خلق به هم د دینداري په جامه کښې د یې دیني او د مشرکانه عقائدو تبلیغ کوی .

اقتباسات

تردې ځای پورې ددې انجمن اجمالی تعارف اوکړئ شو . اوس د انجمن د باني صدیق دیندارچن بسویشور تصانیفو نه یو څو اقتباسات پیش کولې شی ، دهغې نه به دهغه معتقدات .

عزائم او څه نور خرافات تاسو ته معلوم شي ، او بيا اندازه اولگوي څه دا خلق «ديندارانچمن والا»
حقيقت کښې څوک دی او په کوم شکل کښې ښکاره کيږي ، دهغه عقائدو او عزائمو حاملين په
عوامو کښې د جهاد او اتحاد په نوم سره تبليغ کوي او عوام په خپل جال کښې گيروي . شعر

لږې ضرر مې ياں سينگروں رهزن بهي مھر ته مې

اگر دنيا مې رهائې تو مھر پچان پيدا کر

اوگورئ اقتباسات ، ۱۱

چن بسویشور او مرزا غلام احمد قاديانی

د ديندارانچمن باني صديق ديندار چن بسویشور وائي .

«د نيانو د اسرارو په ماباندې د ښکاره کيدلو دوه اسبابه دي ، رومېنې سبب داچه فقير په
۱۹۰۷ء کښې د دجال د فتنې نه کماحقه واقفه کيدلو سره د مسيح په کوشش کښې وو ، په
۱۹۱۴ء کښې يې مسيح (مرزا غلام احمد) لره اوموندلو ، او نهايت مخلصاته طور باندې د اته
ويشتو کالو په عمر کښې ترک دنيا کولو سره د زيات حصول علم دپاره قاديان ته اورسيدلو ، اود
مرزا صاحب ليکل شوی لسو زرو صفحاتو نه چه په هغې کښې درې سوه ځايونو کښې د نبوت
مسئله لره د حل کولو کوشش کړې شوې دي ، پوره پوره واقفه شو ، په دې طريقه «د نبوت د
اسرارو» ښکاره کيدلو په دې فقير باندې دا رومېنې سبب دې (مهربوت ص ۲۵)

ددې اقتباس نه درې خبرې معلومې شوئ ، د چن بسویشور قاديان ته تلل ، مرزا غلام احمد
قاديان لره مسيح موعود منل ، اودهغه د تصانيفو نه استفاده ديني اود نبوت د اسرارو ښکاره
کيدل ، لوستونکو حضراتو ا ددې ځای نه اقتباساتو لره په ذهن کښې نوت کوئ او دا خبره مه
هيروئ چه هم ددې ځای نه صاحب باندې د نبوت د اسرارو ښکاره کيدل شروع شو ، اوس وخت د
اته ويشتو کالو په عمر کښې دي ، نن ترک دنيا کولو سره د مرزا د کتابونو نه د کفریاتو په لټولو
کښې مصروف دي ، سبا به معلوميږي چه «اسرار نبوت» ښکاره شوی دی او که د جهنم د سکروټو
نه يې لمنه وکه کړې ده ، شعر:

آج کفر سے معروف ہیں سرگوشي میں ہوش آئے گارا نہیں موت کی سوشي میں

(اکبرآلہ آبادي)

د غلام احمد قاديانی د کتابونو نه به اسرار نبوت څنگه حاصل شي . هغوی څو هغلته د اغوا

۱ - دهغوی په عبارتو کښې اردو زبان ، اوزان شعر حتی چه آیات قرآنيه باندې کوم ظلم شوې دي هغه د
کاتب سهو نه ده بلکه دهغوی د لياقت عکس دي ،

نفسانی د پیریانو په کمین گاه کښې د شکار دپاره ناست دی، آیا چرته د زقوم په ازغکو کښې هم
گلونه ملاویږي؟ اوس خوبه جهنم ته د تگ نه پس چن بسویشور صاحب په زړه کښې واځي چه
کاش هغلته نه وې تلې، مگر اوس خو د «بلیتني کنت ترابا» نه سوا هیڅ په لاس نه ورځي

مدتوں پنجا ترے ہنگامہ عشرت میں میں روشنی کی جستجو کرتا رہا ظلمت میں میں

آہ وہ یوسف نہ ہاتھ آیا ترے بازار میں مدتوں ڈھونڈا کیا نظارہ گل خار میں

د قادیان د دربار نه نا امیده واپس شو، نو ځکه خو د قادیانو نه بالخصوص د میا محمود نه
واپس شو اود خپل مستقل نبوت او د مامور او موعود کیدلو دعویدار جوړ شو او د حال په ژبه
دې وتیلو سره د قادیان د دربار نه واپس شو چه، شعر:

چشم میراں ڈھونڈتی اب اور نظارے کو ہے

آرزو ساحل کی مجھ طوفان کے مارے کو ہے

مھوڑ کر مانگو، تیرا جھن جاتا ہوں میں

رخصت اے بزم ہماں سوئے وطن جاتا ہوں میں

یعنی د نبی جوړیدلو لاره لتوم چه تاسره ملاؤ نه شوه، شعر:

اے میرے خضر ختم کب ہوتی ہے مری طلب

اس کو چلا ہوں ڈھونڈ لے جوا بھی ملا نہیں

موعود یوسف

صدیق دیندار چن بسویشور چونکه قادیان ته تللو سره د غلام احمد قادیانی د علمی خزانو نه
کافی استفاده کړې وه، چه دهغې د وجه نه اسرار نبوت په دوی باندې منکشف شوی وو، نو ځکه
اوس د نبوت په دعوی کولو کښې څه ناوخته وو، بس حیدرآباد ته رسیدلو سره ئې دعوی اوکړه،
زه یوسف موعود یم، مامور من الله چن بسویشور یم، اود خپلې دعوی د وضاحت دپاره ئې یو
کتاب د «خادم خاتم النبیین» په نوم سره اړیکلو چه په دهغې کښې ئې اکثر او زیات د مرزا غلام
احمد قادیانی په الهاماتو او پیشنگوئیانو سره خپله دعوه مضبوطه کړې ده، تاسو هم یوڅو
اقتباسات اوریدلو سره د قوت دلیل اندازه اوکړئ.

«اوس حق راغلو» دهغې طرف ته حضرت صاحب (مرزا غلام احمد قادیانی) اشاره کړې وه چه
نرخږ پورې څوک د روح القدس نه تائید موندلو سره اودریدلې نه وی نو ټول په شریکه کار کوئ
اود دهغې نه پس دهغه اتباع کول، هم په دې کښې نجات دې، دهغه کار دپاره ئې پنځل جماعت

کنبی شیه او ورخ د دعا کولو دیاره وئیلی وو ، شعر .

مید موائی اے احمد تم سب مل کر منظر جس کے تھے آج وہ موعود آیا ⑤

» په تیر شوؤ دریو کالو کنبی د میا صاحب په نوم ما ډیر خطونه ولیکل او بار بار مې ورته ولیکل چه د دکن د اولیاء الله (هندو سادھو وغیره) کتابونه چغې وهی چه یو سرې به په شمال کنبی پیدا کیږی چه دهغه نوم به محمود وی ، د غلام احمد قادیانی په چوکۍ باندې به کینی .
ددې نه پس ئې نور هم تفصیل ذکر کولو سره بشیر الدین محمود لره د هندوانو د کتابونو نه د موعود انسان ثابتولو کوشش کولو سره خپل متعلق لیکلی دی چه :

» چه د هغه اصلاح به صدیق دیندار چن بسویشور کوی « (خادم النبیین ص ۹ ، ۱۰) ، از دیندار چن بسویشور

او گورۍ د یوسف موعود دعوی لم نور وضاحت سره فرمائی

» د حضرت مرزا (غلام احمد) صاحب په بشارت کنبی چه خومره صفتونه د یوسف موعود راغلی دی هغه ټول کمال درجې سره په ما باندې صادق راځی ، (خادم خاتم النبیین ص ۵۸)
ددې نه پس هم په هغه کتاب کنبی ص ۴۸ نه ص ۲۸ پورې د شپې دوه بجې د یو بنائسته جینې دهغې په بستر باندې د سملاستلو واقعه ذکر کړې ده ، او آخر کنبی یی یوسف علیه السلام باندې دخپل فضیلت شېر و جوړه ذکر کړی دی

د یوسف موعود د نیاتو راتللو سره د خلقو د اصلاح کولو روایت د هندوانو د کتابونو نه یا بیابانه مرزا غلام احمد قادیانی د الهاماتو نه څوک پیش کوی نو پیش دې کړی ، قرآن ، حدیثو اود شریعت په کتابونو کنبی خو دهغه نوم او نشان هم نشته دې ، شعر

سر خدا که عابد وزاهد کسے تگفت ! در حیرتم که باده فروش از کجا شنید

چه کله صدیق دیندار په هندوانو کنبی د چن بسویشور کیدلو دعوی او کړه ، نو په هغه سلسله کنبی ئې اولیکل چه :

» دکن کنبی د یو مامور انتظار تقریباً د اتو کالو راسې را روان دې او په هغه شور شغب سره چه د کرناټک هر بجې واقف دې ، دومره انتظار دیو مامور په مسلمانانو کنبی نشته دې ، په دومره کثرت سره نښې بیان کړې شوی دی چه د مهدی او مسیح هم نشته ، (خادم خاتم النبیین ص ۱۱)

اونور هم واورئ او د چن بسویشور صاحب علم کلام کنبی د مهارت هم شاباشي ورکړئ
» خدا د ماموریت د انکار په صورت کنبی یو سوال پیدا کیږی ، که چرته هغه په موعود کنبی نه وی نو بل یو پیش کړئ ، (خادم خاتم النبیین ص ۵۹)

صحیح اور مائیل حضرت والا ، خنگہ جور نظر دی ، « خانہ خالی را دیومی گیرد » دمامور
وخت پہ شان اہم عہدہ خالی پرتہ پاتہ کیدل زیب نہ ورکوی ، داسی معلومیبی چہ دجناب پہ شان
عالی کنہی شاعر و نیلی دی ، شعر .

دل نفس کا بیج تحفہ میں دنیا کی حقیقت کیا جائے
اندھے ہیں قرب امیدوں کے طوفان ہیں ہمارا مانوں کے

تھی عقل زباں ہمارے اکبراد عشق پہ رکھی ہم نے فکر
ممتاز رہے ہشیاروں میں سرخیل رہے دوانوں کے

د یوسف موعود کیدلو دعویٰ یو بل اہخ

اللہ دی وکری چہ دا لاندی دعویٰ ہم ستاسو پہ فکر کنہی راشی ، خعخ اورئی او سرخوزوی .
« ہسی خو د جلال پہ لحاظ سرہ موسیٰ ہم وی او داؤد علیہ السلام ہم ، د مسیح موعود پہ
عبارت کنہی ددی دوارو نومونہ ولہی رانہ غلل ؟ ددی وجہ دادہ چہ یوسف د مصر بادشاہ وو ،
ہفہ چہ پہ قوم قوم باندی حکمرانی کولہ ہفہ عربی النسل قوم وو ، د اسلام د ظہور نہ ورا ندی پہ
دوہ زرو کالو کنہی دتنہ ہفہ تول قوم د هندوستان جنوبی علاقہ تہ کنہی رسیدلی وو ، دوی پہ
شرک باندی قائم وو . پہ ہغوی کنہی د یو رسول بشارت راروان وو چہ ہفہ تہ شنمکھ اوتار وائی
د شنمکھ اصلی معنی د نفس امارہ مقابلہ کولو والا دہ ، حقیقت کنہی دا د یوسف تعریفی نوم
دی ، قوم لنگایت کنہی د شنمکھ خمانہ دیر ورا ندی ۲۷ خلی راتلل منلی کیپری او دا آخری ظہور
دی . د نن نہ اتہ سوہ کالہ ورا ندی اولیاء اللہ دہندو سادھی ہفہ لڑہ د دیندار چن بسویشور پہ نوم
سرہ مسمی کرپی دی ، « دعوت الی اللہ ص ۲۸ از دیندار چن بسویشور »

محترم لو ستونکو ! خہ پوہ شئی ؟ حضرت یوسف علیہ السلام پہ مصر کنہی صرف یو خلی
نہ دی راغلی بلکہ د چن بسویشور پہ قول دہفہ نہ ورا ندی ۲۷ کرتہ ہفہ د هندوستان پہ قوم
لنگایت کنہی تشریف راوڑی دی ، اوس اتہ ویشت کرتہ یو ہندو د چن بسویشور پہ شکل کنہی
راشی تعوذ باللہ من شر ذلک ، د اللہ پیغمبر اود ہندو پہ شکل کنہی ، العیاذ باللہ ، یاد ساتن چہ
دا د دعویٰ رومبئی درجہ دہ ، ورا ندی تللو سرہ پہ خیلہ حضرت یوسف علیہ السلام باندی خیل
فوقیت اوچتوی ، د خاموشی اود گوتہی پہ خولہ پاتہ کیدلو نہ سوا خہ چارہ نشتہ ، چہ خبرہ پہ
فکر کنہی راشی نو خہ عرض ہم اوکری دلہ نو شعر

رنج آسماں میں ہے نہ راحت زمیں میں ہے

اپنے ہی من کا جوش ہے سب کچھ ہمیں میں ہے

خپلو قارئینو دوستانو ته بس دومره وئیل ضروری گنم او ددې نه زیات د یوسف دوزان تعارف
خما ناچیز نه نه شی کیدلې او هغه داچه چه نومره اندازه ستاسو په ذهن کښې د حضرت یوسف
علیه السلام حسن مبارک وی هغومره د چن بسویشور د بدصورتی اندازه اوکړئ او دا حقیقت
دې مبالغه کول نه دی دهغه جهنم ته د داخلې څه ډیره موده نه ده تیره شوې دهغه کتلو والا اوس هم
ژوندی دی ، شعر :

برعکس نمدنام زنگی کافور

مهدی آخرالزمان

کوم سړې چه د نبی جوړیدلو صلاحیت لری دهغه دپاره مهدی آخرالزمان جوړیدل څه مشکل
دی چه هر کله په دې سلسله کښې یو خوب هم دتائید په طور په نظر راغلې وو ، وائی
حضورصلی الله علیه وسلم څما طرف ته په گوته سره اشاره وکړه او عوامو لره یی مخاطب کړل
او وې فرمائیل چه ترخوپورې یو سړې په هغې کښې فنا نه شی هغه ما پورې نه شی رارسیدلې ،
(خادم خاتم النبیین ص ۸)

څما آقاصلی الله علیه وسلم طرف ته د دروغو خوب نسبت کولو سره خو له آسمان نه ورته سند
ملاؤ شوې وؤ ، اوس خلکو ته دهوکه ورکول دهغه د چپ لاس کار وو ، په داسې صورت کښې
دعوائی مهدیت او بیعت رضوان اخستلو کښې څه څیز مانع وو ؟ چه کومو ساده مسلمانانو د
حضورصلی الله علیه وسلم نوم مبارک سره بشارت واوریدلو خپل جان اومال ئې ټول فریان کړو ،
مهدی منلو سره ئې بیعت اوکړو ، واورئ د چن بسویشور خپله وینا

«هیلې کښې یو زنانه څما وعظ اوریدلو ، د روحانیت دومره اثر اوشو چه چرته گوری چن
بسویشور په نظر ورځی او هریو آواز چن بسویشور دې ، که چرته چرگ آذان وکړی نو چن
بسویشور وائی ، او ماشوم هم ژاری نو هم چن بسویشور وئی ، که د پولی دپرق آواز اوری نو هم
د چن بسویشور آواز راځی ، یو څو ورځې هم داسې حالت وو ، په دې معامله کښې هغه زنانه او
ویریدله ، خپل خاوند سره ماته راغله ما بیعت اخستلو سره ورته دعا اوکړه ، تراوسه پورې هغه
ښه ده ، ډیر خلق دی چه وروسته له وعظونو یی چغه پرته شی چه تاسو مهدی ئې ، بعضو مهدی
منلو سره بیعت اوکړو ، (خادم خاتم النبیین ص ۴۸)

هم داسې په هغه کتاب کښې دخپل روحانیت یوبله واقعه بیانولوسره لیکي ،
(«هغه (یوه جینی) ځان جوړولوسره په شپه کښې ماته راتلوسره نزدې شوه» دادی د مهدی

آخرالزمان د روحانیت کرشمې ، شعر . درواکه راز مهال خواهد شد آشکارا

ستاسو څه قصورنشته دې اصل کښې اسلام لره د پریخودلو کافی موده تیره شوې ده ، لوس
یاد نه دی پاتې شوی چه مهدی څه وی ، پس د فکر غلطی ده بیچاره هم دا اوگنل چه مهدی

آخر الزمان به هم ددی قسم یوڅه وی ، «انا الله وانا اليه راجعون» ، شعر
 گهر کو چموزے بوئے مدت ہوئی صاد مجھے کس هن سین نشین یہ نہیں یاد مجھے
 تعجب په هغه کم عقلانو باندې نه کیږي ، ځکه چه هوس راتلو سره د ټولو نه رومي وړ په
 هوش باندې کوي ، چه هر کله عقل لارو نوییا ژړا څه فایده کوي ، مگر تعجب په هغه مسلمانانو
 ورونو باندې ضرور کیږي چه د داسې خرافاتو وټیلو والو په مخکښې لاس په نامه په ادب سره
 اودریږي او هغه لره خپل رهبر منی مگر «لکل ساقطة لافطة» قانون باندې دهغه نه بغیر عمل
 ناممکن وو شعر

کردش طرح بدل دتی ہے دنیا کا طریق ہو ہی جاتے ہیں سب اس فہمہ پرواز کیساتھ

د نازہ گل غوریدل

«که چرته زه د احمدیانو مامور موعود نه یم نو بل څوک اوبنائې چه په عین وخت یعنی
 ۱۹۲۴ء کښې راغلو ، که چرته د میا (محمود) صاحب د مامور کیدلو انتظار وې نو هغه بالبداة
 غلط دې رومي خو په دې بنا باندې غلط دې چه مامور کله هم د یو زبردست جماعت خلیفه نه وی
 ، ځکه چه د مامور سره کیدلو والا ته ایمان بالغیب او په امتحاناتو باندې تیریدل وی او سوا
 ددې نه حضرت (مرزا صاحب) د یوسف موعود دپاره نې نطفه او علقه لیکلې ده او لیکلې ټې دی
 چه هغه به معمولی انسان وی او ستاسو نظرونه به دهوکه خوری او هم دا سنت الله دې ، په داسې
 صورت کښې نه خواجه کمال الدین صاحب اودریدلې شی او نه مولانا محمد علی صاحب او نه میا
 محمود صاحب دا ټول مشهور انسانان دی ، که چرته دا خلق ددې کار دپاره مامور کړې شی نو د
 الله په سنتو کښې فرق راځی ، هم ددې وجه نه الله جل شانہ دخپلو سنتو مطابق د جماعت احمدیه
 د ابتلاء په زمانه کښې د صدیق انتخاب اوکړو ، د «دیرآمده ز راه دورآمده» وعده ټې پوره کړه ،
 ددې تفصیل ذکر به آئنده راځی .

د پیشنگوټې هرلفظ په فقیر باندې صادقېږي ، رومي خو دا نشان چه هغه د نطفې علقې په
 شان دي ، هغه لره به کتلوسره دخلقو نظرونه دهوکه خوری هغه داسې چه د پیدائش په لحاظ سره
 هم ځما دا حال دې چه زه حد درجې کمزورې پید شوې یم ، د ژړا آواز قدرې نه وتلو ، پلار مې دا
 اووټیل چه دا ماشوم به څه ژوندې پاتې شی په دیران ټې گذار کړی ، (کاش چه د پلار خبره ټې
 منې شوې وې) «رضیة محمد» مور ټې اووټیل چه تر اوسه خو په کښې ساشته لوټې پریږدئ . الله د
 جماعت احمدیه نه کار اخستل غواړي ، په هغوی کښې مخلص خلق دیر دی ... الله هغه جماعت
 لره پریخودل نه غواړي ، بیا دوباره فضل شوې دې ، حضرت مرزا صاحب لیکلې دی چه ترخوپورې
 چه یو روح حق اودریدلې نه وی ټول په شریکه کار کوئ ، دهغه روح حق طرف ته شی او هغه

صدیقی رنگ کښې دې ، دنظفي او علقې په شان دې ، حقيقت به په نظر راشي دوکه ونه خوري ، غرض په دې وخت کښې چه څه کيږي هغه د الله وعدي پوره کيږي ، (خادم خاتم النبيين ص ۱۸) جناب صحيح او فرماښل واقعي تاسو د احمد يانو (قاديانيانو) مامور موعود ئې څوک چه شک کوي هغه کافر دې ، ((اشهد انك من القاديانيين ومعلمهم لعنة الله عليك وعل ههك غلام احمد وعل من حذا حذوكم ال يوم التما دواخل كره لله اهل عزيز مقدر))

مونږ ته ډير افسوس او شو ستاسو د خليفه وحيد بن سعيد قلمي كتاب « د ختم نبوت قرآني مفهوم » په كتلوسره هغه صرف خلقو ته د دوکې ورکولو دپاره تاسو لره او ستاسو جماعت لره د قادياني جماعت نه جدا بلکه بيزاره ښکاره کړې دې ، بې شک تاسو د قادياني نه کيدلو د الزام نه بري يئ ، بلکه تاسو پوخ قادياني ئې .

چن بسویشور ته څما مشوره ده چه هغه خليفه لره چه کورنگي ۱۱۲:۳ کښې وسپړي زردې لري کړي اوکه نه نو دې ستاسو د مذهب ختمولو دپاره تيار دې ، شعر :

ان خادم دلوں کے عنصر بنیاد نہ رکھ تعمیر نہ کر

چن بسویشور دخپل مامور وخت کيدلو د دعوي په سلسله کښې د هندوانو د کتابونو نه هم بعضې پيشنگوښاني درج کړي دي .

«شيور به پخپله د دنيا يو سل يو ذاتونو لره ديوکولودپاره راځي ، د لسو اوتارو په رنگ کښې به پخپله اس باندې سوريډلوسره په ملکونو باندې گرځي ، بسوپريهوهغه لره انسان گنلوسره او انکارکولوسره دهغه سره خبرې مه کوئ ... د اتم قائم اوسيدلو والا پرماتما پخپله راکوز شوي دې ، معجزې به ښکاره کوي د ايشور روپ والا ... دنيا کښې يشور راځي څه ناواختوالي به نه وي ... د دنيا ايشور چن بسویشور به د دنيا لوبه او دهوکه ښکاره کوي ، شگلنه زمکه باندې به راکوزيږي » «دعوة الى الله ص ۱۷، ۱۸»

اوگوري ، چن بسویشور قائم د اتم اوسيدلو والا دې يعنې هو الحى القيوم دې ، ډير ښه ، دا عجيب الحى القيوم دې چه ډيره موده ئې اوشوه جهنم ته داخل شوي دې .

شيو لره خو مونږ د وړاندې نه پيژنو چه هغه غلام احمد قادياني دې ، د ايشور حضرت تشرېح اوکړه چه هغه چن بسویشور دې ، مگر دا شنکراو پرماتما په سوچ کښې نه راځي ، آيا دا څه بلاگاني دي ، هسې خو حسن ظن هم دا ساتو دې چه هغه هغه جهان والا دې ، او لس اوتار چه دهغې په رنگ کښې به د ايشور صاحب ظهور کيږي او هغه به په ملکونو باندې گرځي ، دهغې تشرېح اوس پريږدو ، دهغې په غوټه باندې به يو بل دوست انشاء الله پوهه کړي ښه د بسوپريهو دچا چه دلته ذکر دې چه هغه به دوي لره انسان اوگتي ، هغه خو واقعي د

ډیر لوی جرم ارتکاب او کړو ، برېنده انسانیت لره انسان گنجل دا خو واقعی د هغه ناپوهی ده ، مگر دا معلومه نه شوه چه دا مرد مجاهد بنسوپر بهو څوک دي ؟

په حضور صلی الله علیه وسلم باندې تهمت

د نبوت او مامور کیدلو په تائید کښې که چرته د غلام احمد قادیانی الهامات اود هندوانو په پیشنگوښانو باندې ئې اکتفا کړې وې نو تعجب به نه وې ځکه چه هغه هم په دې برخه کښې شمیر دی ، مگر حضور صلی الله علیه وسلم باندې یی هم دخپل تائید کوم تهمت اولگولو په هغې کښې د دروغو انتها کړې ده ، لیکلی:

«حضور صلی الله علیه وسلم چه کوم تاریخ پیدائش څما ښودلې دې او حالات ئې ښودلې دی هم هغه د اولیاء دکن (سادهوؤ) ښودلې دی ، او هغوی چه کوم تاریخ پیدائش او حالات ښودلې دی هم هغه د مرزا صاحب په کتیبونو کښې په نظر راځی» «خادم خاتم النبیین ص ۱۶»
ښه ښکاره دروغ دی ، حضور صلی الله علیه وسلم دا چرته فرمائیلی دی ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم باندې دا دومره لوی تهمت دي چه په دې باندې د لوڼې نه لویه سزا هم تجویز کړې شی هغه ددې جرم په نسبت کمه ده ، شعر

خدا که عاید وزاهد کسے گفت در حیرتم که باده فروش از کجاشنید
غلطی سره یی هغه ته باده فروش اووښلو ، او که نه نو دې باده نوش دي .

د مثیل موسی علیه السلام کیدلو دعوی

مسیح موعود هم څما نسبت او فرمائیلو چه ماته الهام شوې دي چه یو موسی دې زه به هغه لره ښکاره کوم ، «دعوة الی الله ص ۲۱»
رښتیا وائی زه هم تائید کوم چه دوی مثیل موسی بلکه عین موسی دي آیا معلومه ده چه کوم موسی ؟ هم هغه موسی دچا په باره کښې چه ارشاد دي ، شعر : (موسی الذی ریاة جبریل کافر) .
ستاسو هیڅ قصور نشته ، د مرزا په الهام باندې پوهیدلو کښې غلطی شوې ده او دا اجتهدادی غلطی ده ، ستاسو د شیخ الشیخ حضرت مرزا علیه ماعلیه نه هم داسې اجتهدادی غلطی شوې وه ، سلطان په یی زړه کښې وهم واچولو نو هغه پوهه شو چه دا وحی نازلېږی .

هر رنگ یی چه خواړې په هغه جامو کښې پټ دي

زیاتې یی دا اوکړو چه کله د نبوت خواړه زیات شو نو دخپل ځان دپاره ئې مختلف نومونه تجویز کړه او کیدل هم پکاروو ، ځکه چه صرف د چن بسویشور یوسف موعود ، مثیل موسی ،

مصلح موعود ، مأمور وقت ، شنکر اود پرماتما وغيره په دعوؤ سره چرته هغه ته تسلي كيدله ، چنانچه دخپلو الهامی نومونو اعلان ئې او كړو .

« لهذا دينځه ويشتو كالو نه ځما سره مكالمه الهيه جاري ده او ځما اعزازی نومونه دادی . »

« اې پيران پير ، محمد ، امام الغيب ، صديق ، كلیم الله ، سپه سالار ، محبوب ، ته محمد جلال ئې ، مهدی آخرالزمان ، دهن پتی ، ديندار ، محی الدين ، صادق جنگ ، سری پتی ، اې تاج الاولیاء ، فاتح هندوستان ، نورمحمد محمود صديق ، جری الله ، اې د نبی فرزند ، سکندر اعظم ، عبدالقادر ، عبدالله موسی ، سلیمان ، مولانا ، نگهبان ، اې عیسی ، اې پهلوان ، عادل میرا صاحب اې ځما د آسمان ستوري ، د بی بی فاطمې لعل ، اندرجیوتی ، ځما صاحب چراغ دهر ، سلطان نصرالدوله ، کرونا ته ، یا منصور ، نور هم ډیر نومونه دی ، ددې نومونو نه علاوه ماته باربار اواز او کړی شو په یوسف سره او په صفا الفاظو کښې الله تعالی او وئیل یوسف دې بابا صديق او اورئیل هم ته ئې چن بسویشور » (دعوة الى الله ص ۳۵)

د یوې ونې نیولې (میوې)

خلیفه د قادیان په باره کښې لیکلی دی

« اې خلیفه جماعت احمدیه زه تاسو لره د ډیرې مودې نه پیژنم چه تاسو متقی ضرور یی »

(خادم خاتم النبیین ص ۷۳)

په همدې صفحه کښې یی نور تقدیس بیانوی .

« هغه وخت به څه حال وی چه کله اولوالعزم دکن ته شریف راوړی ، زه میا محمود احمد صاحب ته د دکن دبشارتونو په بناباندې خلیفه جماعت احمدیه منم ، اگرچه د لاهور جماعت مخالف وی ، »

حقیقت دادې که د صديق ديندار جماعت وی یا د قادیانی یا د لاهوری ټول د یو ونې بار او میوې دی ، د چن بسویشور اودهغه د کتابونو نه چرته چه قادیانیت ته تقویت رسیدلې وو هغلته هم دهغوی په ذریعې د لاهوریت پرچار وو ، چنانچه د محمد علی لاهوری په باره کښې لیکي -

« حضرت مولانا محمد علی امیر جماعت احمدیه په یو خط کښې ماته اطلاع را کړې ده چه تاسو نه ځما د جماعت هر فرد خوشحاله دې » (ذکر شوې حواله)

هم داسې یو خط د قادیان نه راغلې دې ، هغه اوس ذکر کوو .

« محترم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته »

عرض دادې چه د مجلس د مشورې نه پس د آئنده کال په پروگرام کښې دکن طرف ته به د وفد لېږلو کوشش کېږي . بهرحال تاسو کار کوئ . د الله تعالی وعده په پخپل وخت باندې پوره کېږي . د دې نه علاوه دا عرض دې چه د مال د تنگوالي په وجه هغه علاقې طرف ته توجه اونه

کړې شوه ... مهرباني وکړئ د کار راپور رالېږئ اود مشکلاتو او نتايجو نه مونږ خبروئ .
والسلام .

مستطع عبدالرحيم نير

کاتب ناظم دعوه وتبليغ قاديان ، مبرقاديان (منقول از کتاب خادم خاتم النبیین ص ۷۸)

د کوم کتاب نه چه حواله ورکولې کيږي هغه په خپله د باني انجمن چن بسویشور تصنيف دې .
دا اقتباسات بالخصوص د مذکوره خط نه دا خبره صفا ښکاره کيږي چه دیندارانجمن باقاعده د
يو شاخ په حیثیت سره خپل مرکز قاديان کښې د کار راپور او نتايج لېږل ، ددې وجه نه د جماعت د
بعضي افرادو دا وئيل چه زمونږه د قاديانيانو سره نه نظرياتي څه تعلق شته او نه څه بل قسم .
بديهي البطلان دی .

د دیندار انجمن والو امتحان

د عوامو دهوکه کولو دپاره د دیندار انجمن مبلغین دا وائی چه زمونږه د قاديانيانو سره
اودهغوی د عقائدو سره هیڅ تعلق نشته دې ، او زمونږ د انجمن باني د چن بسویشور هغه عقائد
نه وو کوم چه د مرزا غلام احمد قادياني وو ، او دا چه هغه د نبوت مدعی نه وو وغیره . دا ټول
فريب او رنگ سازی ده ، کوم حده پورې چه دهغوی د مرزائیت دواړو جماعتونو قادياني او
لاهوری سره د تعلقاتو معامله ده هغې سره متعلق مونږ وروستو خود د جماعت د باني د کتابونو
نه ثابته کړې ده چه دهغه جماعت د قادياني د جماعت ديو شاخ حیثیت لري ، قاديانيانو سره د چن
بسویشور اتفاق او غلام احمد قادياني لره د مسیح موعود وغیره منلو تصریحات هم وروستو
تیرشوی دی ، او پخپله د باني د نبوت دعوی سره متعلق هم بعضي عبارتونه وړاندې تیرشوی دی
او بعضي آئنده راروان دی ، دا داسې حقائق دی چه ددې انکار په یو طریقہ هم نه شی کیدلې ، که
چرته واقعه دهغه مبلغینو حضراتو دې عقائدو سره هیڅ تعلق نشته دې نو دا د خوشحالی مقام دې
، مگر صرف دومره وئيل کافی نه دی ، بلکه کومو خلکو چه بشمول چن بسویشور د نبوت دعوی
کړې ده هغه ټولو ته علی الاعلان تقریراً و تحریراً کافر او وائی اودهغوی کابونو لره په میدان
کښې اوسوزوئ . دهغوی د جماعت نه دخپل براءت اظهار اوکړئ ، که چرته دې دپاره تیارنه نې
بلکه د باني انجمن په تابعدارو کښې خپل ځن شمیرکوئ ، دهغوی تحریک لره وړاندې بوتللو
کښې مصروف عمل پاتې کيږئ ، دهغوی کتابونو لره چاپ کوئ او اشاعت نې کوئ ، نوښکاره ده
چه صرف ژبه سره دا وئيل معتبر نه دی چه زمونږه دهغوی د عقائدو سره هیڅ تعلق نشته دې ، بلکه
څنگه چه باني جماعت چن بسویشور دخپلو عقائدو کفریه په بناء باندې دجال اود اسلام د دائرې
نه خارج شمیرلې کيږي هم دا حکم به دهغه هم وی .

قارئین حضرات دې ددې تجربه اوکړي چه کله هم د گل په صورت کښې یو شرمځ لره او گوږی .

د اوږدو ویختانو او شپې پگړۍ والو یو خضر صورت منافق سره ملاقات اوشی نو اولاً خو دهغه په ملعونه چهره باندې به دهغه د زړه تیاره ښکاری ، د زیاتې تجربې دپاره دهغوی نه د غلام احمد قادیانی او ختم نبوت سره متعلق پوښتنه اوکړۍ نو هغوی به مرزا قادیانی سره د سختې بیزارۍ او ختم نبوت باندې به د ایمان تقریرکوی ، مگر که تاسو دهغوی نه د ملعون قادیانی اود چن بسویشور د تکفیر د اعلان مطالبه اوکړۍ نو هغوی به هیچرې دې ته تیار نه شی .

د نن نه تقریباً شل کاله وړاندې غالباً ۱۳۷۲ هجری کښې ماته د دارالعلوم کورنګی نه اطلاع ملاؤ شوه چه د لاندې د ماجسو فیکتري په جمات کښې د دیندارانجمن یو منافق امام دې ، ماد دارالعلوم نه یو طالب علم ته د چن بسویشور د کتابونو حواله مهیا کولوسره دجمعی په ورځ هغه جمات ته واستولو هغه د جمعی د مونځ په وخت عرامو وړاندې دهغه مردود امام د نفاق پرده پرانیستله خلقو هغه ملعون لره انتهای ذلت سره دجمات نه اوویستلو ، هغه په منډه منډه ماته راغلو او خما د اعنماد جوړولو ټي کوشش اوکړو چه دهغه د دیندارانجمن او قادیانیانو سره هیڅ تعلق نشته دې او هغه پوځ مسلمان دې بالاخر دې پورې ټي اووئیل که چرته زه وړاندې مسلمان نه ووم نو اوس ستاسو په وړاندې اسلام قبلوم او مرزا قادیانی و چن بسویشور ته کافر وایم تاسو خما امامت په هغه جمات کښې پخپل حال کړۍ ، ما اووئیل چه تاسو د جمعی په ورځ هم هغه جمات کښې دا اعلان اوکړۍ چه : « زه رومبې مرتد ووم ، اوس دوباره ما اسلام قبول کړو ، زه غلام احمد قادیانی او صدیق دیندار چن بسویشور اودهغه جماعت لره کافر او مرتد گنم زه به آتنده دهغوی سره هیڅ قسمه تعلق نه ساتم »

همدارنگه دا اعلان اخبار جنگ او انجام کښې هم شائع کړۍ ، ددې نه پس به ته مسلمان گڼل کیږې ، باقی پاتې شوه د امامت مسئله نوکه نن یو سکه اسلام قبول کړی او فوراً هغه ته د امامت منصب هم ورکړې شی دا نه عقلاً قابل تسلیم ده اونه شرعاً ، یوکاله پورې به ستاد حالاتو جائزه اخستلې کیږې اود دیندارانجمن نه د تعلقاتو قطع کولو اطمینان کیدلو نه پس به تالره امام جوړول کیږې .

هغه منافق چه کله اوکتل چه دلته دهغه هیڅ طاقت نه چلیږي نو د تیختې لاره ټي اختیاره کړه ، چرته په یو بل جمات کښې به ټي د امامت په صورت کښې د عوامو په ایمان باندې لوټ مارشروع کړې وی ، شعر

راهزن ، ڈاکو ، لیرے ، خود غرض حق ناشناس

بھیڑے سنے بھرتے ہیں بھیروں کا لباس

د حضور صلی اللہ علیہ وسلم دویم بعثت

دهغه په خپل کتاب مہر نبوت کښې لیکي

« الحمد لله اعلان نبوت د احمدیانو د جانب نه د مسیح موعود د شهرت باعث جوړشو او دا شهرت د قیامت د قائمیدلو یو عظیم الشان حجت وو. هم دا ایقان قیامت د (بعثت ثانی) په ثبوت کښې بینات جوړیدلو سره د هماليه غره په شان اوچت او مستحکم ولاړ دي » (مہر نبوت ص ۵۶).

په دې عبارت سره که تسلی نه وی شوی نو نوره تشریح یی واورئ:

« چه کله (بعثت ثانی) کښې دهغه پلار حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم تشریف راوړو هغه لره پریځودلو سره احمدیانو د ولد الله حقیقت لره قائم ساتل او غوښتل چه هغوی لره ئې په فتنو کښې مبتلا کړل » (مہر نبوت ص ۳۶)

خما په خیال لوستونکی حضرات به پوهه شوې نه وی ، دا دیو مقدر سوال جواب دي ، مطلب دا چه څوک وئیلې شی چه ته نښې برحق ئې نو دا ای احمدی (قادیانی) تا ولې نه منی ؟ جواب ئې دا ورکړې دي چه څنگه د حضرت عیسی علیہ السلام نه پس حضور صلی اللہ علیہ وسلم تشریف راوړو نو اکثر عیسائیانو اونه منلو ، هم دغه شان مسیح موعود نه پس چه کله دوباره د حضور صلی اللہ علیہ وسلم بعثت ثانی د چن بسویشور په شکل اوشو نو هغه احمدیانو هم د عادت سابقه په شان اونه منلو ، راوړان عبارت ددې نور وضاحت کوی او گوري .

«په نورو الفاظو کښې دهغه ولی په وجود کښې به د قیامت زمانې ته نزدې حضور صلی اللہ علیہ وسلم پخپله تشریف راوړی ، ددې حقیقت د وجه نه دي ته بروز محمد وئیلې کیږی ، هم دهغه وجود په نشاندہی کښې به مسیح ښکاره کیږی چه د « انه لعلم للساعة » حقیقت ښکاره کولو دپاره د مشوم په شان څه نه څه وئیلو سره عقائدی طوفان راپورته کوی ، د قیامت علم ورکولو دپاره دهغه بدننامی مقدر کیږی » (مہر نبوت ص ۴۳)

لوستونکی حضرات په دې عبارت کښې آخری فقره « بدننامی مقدر کیږی » لره دوباره او گوري آیا ناسو ته دا خوښه ده چه خداخواسته ستاسو بدننامی مقدر وی ؟ یقیناً نه ، نو آیا چه دخدای نښې بروز نښې شی نو الله ته دا خوښه ده چه هم دهغه بدننامی مقدر وی ، ښکاره خبره ده چه مقدر نه وی ، حقیقت دادې چه هغه « رسوا بازاری » ته امتحان او آزمائش او بدننامن کښې امتیاز نشته ، لیکن ښه اوشو پخپل قلم سره ئې منصبونه تقسیم کړل ، چه د الله مغرب او نښی وی بعضې موقعو باندې الله تعالی هغه په آزمائش کښې اچوی . شعر

آزمائش ہے نشان بندگان محترم
چانچ ہوتی ہے انکی کی جن پہ ہوتا ہے کرم
اوپه کوم نښی نه دي بلکه متنبي د «دروغو نبوت دعویداں وی د الله تعالی د جانبہ دهغه دپاره

بدنامی مقدر وی، چن بسویشور ته دخیل حقیقت علم خو وو نو خکه ئی حقیقت بنکاره کړو هغه داسې بروز محمد دې چه بدنامی دهغه دپاره مقدر ده، سودالله وجهه یوم القیامة

د بروز محمد تشریح

تیرشوی عبارت کښې د بروز محمد صلی الله علیه وسلم، تشریح اگرچه تیره شوه چه د «هغه ولی په وجود کښې حضور صلی الله علیه وسلم پخپله راځی» لیکن دهغې ئی نوره تشریح په اشعارو کښې کړې ده، هغه هم وړاندې کیږی

بروز محمد په نیو لا ماکم

په منظر خدا کا قرآن کا په عالم

په قاضی حشر، حو حو کوز کا مسم

(مهرنبوت ص ۴۲)

د دواړو جهانو سردار صلی الله علیه وسلم خپل ځان ته قاضی حشر نه دی فرمائیلی سیدوگند آدم خو ئی فرمائیلی دی لیکن حاکم الانبیاء ئی نه دی فرمائیلی، ددې وجه نه چه دلته د بروز محمد کومه تشریح کړې ده هغه داسې بروز دې چه د حضور صلی الله علیه وسلم نه یی هم څه قدر منزلت زیات دې بلکه قاضی حشر یا مالک حشر خو صفات خداوندی دی، ددې وجه نه بلامبالغه د بروز محمد مطلب به دا وی چه هغه خدای چه صفات محمدیه سره د هندو چن بسویشور په شکل راغلې دې، هغه دا بنده ناچیز دې، شعر

خرد کا نام جوی رکھدیا جوی کا خرد جو چا په آپ کا حشر کر محمد ساز کرے

مذهب «چن بسویشور» کښې هغه دننه څه محال والې نشته ځکه چه دهغه په نزد د مسلمان درجه د نبی سره برابره ده، او چه کوم جامع الانبیاء وی هغه بنکاره ده چه کم نه کم خدای خو به وی د مسلمان او نبی درجه د برابره کیدلو په باره کښې پخپله د چن بسویشور الفاظ واورئ شعر

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم (مربوت ص ۶)

هم دا وجه ده چه هغه د یو نبی دعوی نه ده کړې او که نه نو د عامو مسلمانانو برابر به وې، العجب ثم العجب

د بسویشور په دربار کښې د نیانو اجتماع

شعر: یوس نے کر دیا ہے گلرے گلرے نوح انسان کو

د خواہش پوره کولو انتہاء وشو، مامور وقت نه واخله تر مہدی آخر الزمان او یوسف موعود او نورو خیالی مراتب پورې د رسیدلو نه پس اوس هم خواہش پوره نه شو نو دا افروہ ئی شروع کړه چه ټول انبیاء څما په دربار کښې حاضرې ورکوی، فرمائی

«بروز محمد» نه مطلب بعثت ثاني کښې د آخرين منهم مالک او آقا دې .
 «هم دا وخت به د انبياؤ د اجتماع وي . چه کله ټول انبيا جمع شي په هغوی باندې به حاکم يو
 امتي فتافي الرسول وي چه بروز محمد ورته وئيلي کيږي» «مهرنبوت ص ۴۴»
 چه هرکله پخپله بروز محمد شو د محمد صلي الله عليه وسلم بعثت ثاني دچن بسویشور شو په
 شکل کښې، د بيت المقدس په ځای حيدر آباد دکن کښې انبيا کرام جمع شو ، حاکم چن
 بسویشور مقرر شو اوس د آسمانه نه د نزول قرآن خيالي تصور کښې هيڅ وقت نه لگيږي ، ددې وجه
 نه ارشاد دې

علم قرآن چه کله خليج عوج کښې د اولياؤ د بعثت په زمانه کښې په تدريج سره په زړو
 کالو کښې دننه آسمان ته وځيږي نو دوباره به هغه ذات بابرکت تشریف راوړي ، هم هغه باندې به د
 قرآن علم نازلېږي «مهرنبوت ص ۴۴»

عجيبه ده ، هغه قرآن چه دهغه نزول په حضور صلي الله عليه وسلم باندې مکه اومدينه کښې
 کيدلو ، نن د هندوانو په اوتارچن بسویشور باندې دهغه نزول حيدرآباد دکن کښې کيږي ، شعر
 دے قرآن مظلومي تری

د بهائيانو کتاب اقدس دنيا کښې د عمل دپاره راغلې وو ، د فضا سازگار نه کيدلو د وجه نه
 تختيدلو سره پټ شو ، که فضا سازگار شي نو بيا به نزول کوي ، هغه د الله دښمن په نزد قرآن هم
 زرکاله پورې په آسمان کښې پټ وو ، اوس د چن بسویشور په موجودگي کښې د حيدرآباد
 فضا سازگار شوه نو هغه نازل شو ، شعر:

دائے ناکامي مآخ عقل ہی غارت گئی

اے د خدای دښمنه ! د عقل علاج اوکړه چرته د الله کتاب هم تيخته کوي ، کتاب الله خو دې
 دپاره راځي چه د بې عملی په زمانه کښې خلق دهغه نه عمل یاد کړي

د بی ادبی انتهاء دي وکړه

اولی د مسیلمه کذاب مرتبه راوړیدله شاباشي یی ورکړو .
 «دا فقیر فتا فی الرسول دخپل دننه خان نه د حضور صلي الله عليه وسلم قدسی طاقت لره ښکاره
 کوي ، چه دهغې د وجه نه ځما وړاندې نه بلکه د حضور په وړاندې ټول انبيا د گوندو په سر په
 ادب سره ناست دی ،» «مهرنبوت ص ۷۲»

اومو کتل د «من توشدم تو من شدی» عجيبه او غريبه مظاهره چه ټول انبيا ځما وړاندې د
 گوندو په سر په ادب سره ناست دی ، مگر زه چونکه بروز محمد یم ددې وجه نه په حقیقت کښې د
 حضور وړاندې انبيا په ادب سره ناست دی ، دا عجيبه منطقی جمله ده ، نبوت هم خپل ایجاد ا

منطق ہم

دا د مسلمانانو غیرت ته چیلنج نه دې نوڅه دی ، د ټولو انبیاء کرام علیهم السلام داسې توهین چه هغوی یو هندوکذاب وړاندې په ادب سره ناست دی .. دهغه انجمن یو تصنیف هم د داسې قسم لغویاتو نه خالی نه دې ، ضرور ددې بدو حرکاتو په شاه یو بدبخته لاس کار کوی مگر .

شعر

سجده کے رکھنا قدم و دستِ خار میں بھون

نہ اس نواح میں سودا بہرہا بھی ہے

جنت نه بي کاره گور

تصور آخرت ، د جهنم ويره ، د جنت طلب دايو داسې خيزونه دی چه مسلمانانو ته عمل طرف ته دعوت ورکوي ددې وجه نه دهغه الله د دښمن په زړه کښې دا شرارت پيدا شو چه روميې هم ددې تصور خاتمه اوکړئ شی دې دپاره چه وړاندې مختلفې دعؤو کولو سره خپل خواهش پوره کړئ شی او د آخرت تصور د زړه نه د ختمولو نه پس دنفس مسخر جوړيدلو سره دهغې خواهشاتو لره برداشت کړی ، ارشاد دې :

«چه کله په دنيا کښې دگناهونو زور شروع شی نو جنتی ارواحو ته غیرت راځی ، د الله په اذن سره د اولیاء الله په صورت راتللو سره کارکوي ، اوکه نه نو داخیال اوکړې شی چه جنتی خلق همیشه په جنت کښې وی ، هغه خو جنت نه شو بي کاره کورشو ، د بي کاره انسان د بي کارۍ په باعث کیږی ، بيزاره انسان ته جنتی نه شی وئيلې کيدلې ، «معراج المؤمنین ص ۵۲» .

مسلمانانو وروڼو ! دې طرز فکر باندې پوهه شی ، دمرگ نه کامل انسان چرته ځی ؟ آیا دوباره راتللو سره دگناهونو دنيا ته راځی ؟ د واپس کيدلو نه وړاندې چرته وو ؟ بي کاره کور جنت کښې . د چن بسویشور د عقیدې مطابق اوس د دیارلس نیمو کالو نه پس دحضور صلی الله علیه وسلم بعثت ثانی اوشو ، لیکن په هغه دیارلس نیمو کالو کښې حضور صلی الله علیه وسلم چرته وو ؟ آیا نعوذ بالله په بي کاره کور کښې وو ؟ که چرته نه وؤ نو او فرمائي چه په دې درمیانه وقفه کښې چرته وو ؟ مسلمانانو په هوش کښې راشئ ! څه پوهه شوئ داڅه وئيلې کیږی ؟ چن بسویشور بیکيږی د آخرت تصور غلط دې ، جنت بي کاره گور دې ، حضور صلی الله علیه وسلم په بي کاره کور کښې اوسيدلې نه شی ، ددې وجه نه دوی صلی الله علیه وسلم دې دنيا ته په بله جامه کښې تشریف راوړې دې ، چه کله ستاسو نبی په هغه بي کاره کور کښې اوسيدلو لره نه خوښوی نو تاسو د جنت په فکر کښې اخته کيدلو سره ولې حماقت کوئ ؟

دا مړې د اسلام د جرړو په کټ کولو کښې څومره زیاتي مصروفه دی . او ظلم دپاسه ظلم داچه

د مسلمانانو نه چنده کولوسره د اسلام په خلاف دا سازش کیږي دې حالت کتلوسره زړه اودماغ بهې قابو کیږي ، کاش چه الله تعالی لره وحده لاشریک او حضور اکرم صلی الله علیه وسلم لره خاتم النبیین منلو والا مسلمانانو په ملک کښې مسلمان حکومت ، د نبوت او د خدای مدعیانو ، د الله تعالی اودهغه د رسول توهین کولو والو اودهغه متبعینو لره د بازار په مینځ کښې د مرګ عبرتناکه سزا ورکولو سر دخپل ایمان ثبوت ورکړې وې اوعوامو د حکومت نه داسې پر زوره مطالبه کړې وې چه دهغه مردودو د وجود نه دپاکستان د پاکولو نه بغیر هغوی ته سکون نه راتللی ، مگر شعر

وَأَنْتَ نَاكِي مَنَاجِرِ كَارَوَاں جَانَا رَہَا

کارواں کے دل نے احساسِ زیاں جانا رہا

راز ښکاره شو

اې اسلام باندې ځان قربانولوالا ! ښه پوهه شی ، چن بسویشور ته دحضور صلی الله علیه وسلم سره مینه نشته چه دوی ته بروز او فنافی الرسول ونبلی کیږي بلکه دا سازش انگریز په ډیر سوچ اوفکر سره تیار کړې دې ، چه کله هغوی اوکتل چه مسلمانانو ته دخپل پیغمبر سره ډیره زیاته مینه ده او هغې لره د کمولویی څه بل صورت په نظر رانه غلو نو دهغوی نظرا انتخاب په دې باندې پریوتلو چه خلقو لره اول دا باور ورکړی شی چه د حضور صلی الله علیه وسلم بعینه سره دخپلو ټولو صفاتو په یو بل انسان کښې حلول کیدلې شی ، اوبیا ئې یو څو احمقان په دې دعوی باندې تیار کړل ، دې دپاره چه مسلمان دا اوگوری چه زمونږ نبی چه هغه باندې مونږ ځان قربانولو ته تیار یو هغه ددې اخلاقو او عاداتو مالک دې

لیکن هغه بد دماغ ته دا نه ده معلومه چه کوم منافق دې هغوی دهغه ملګرتیا کوی او اسلام ته دهغوی ضرورت نشته دې بلکه ښه اوشو چه دهغه په ذریعه صحیح او غلط جدا شو او چه کوم مسلمانان دې هغوی ته دحضور صلی الله علیه وسلم د صفات عالیه او د اخلاقو حمیده درس رب العزت پخپل آسمانی کتاب قرآن مجید سره ورکړې دې . «وکان خلقه القرآن» (حدیث) د دوی اخلاق د قرآن مطابق وو .

دا سبق مسلمانانو ته په دومره اندازه یاد شوي دې چه په هیرو لوسره نه هیریبی ، ستاسو د سازش صرف دا نتیجه راوځی چه کوم منافق د مسلمان په شکل کښې د اسلام دعویدار جوړ شوی . هغه جدا شو فلله الحمد علی ذلک

مجه اوتار

د چن بسویشور متعلق حقیقت حال خود دهغه د ژبې نه معلوم شو هغه خپل خان لره د مسلمانانو پیغمبرونه دهندوانو اوتار وائی ، د مهرنبوت عبارت وړاندې کیږي «شته یو دنیا کښې داسې نېی چه دهغه په دربار کښې انبیاء جمع وی ، د آدم نه واخله تر عیسی پورې ټول انبیاء او مجه اوتار نه واخله تر گوتم بده اوتار پورې ټول انبیاء جمع دی» (مهرنبوت ص ۲۳)

بیا هغه داسې نېی څوک دې ، پخپله دهغې تشریح فرمائی «دا فقیرفنا فی الرسول دخپل داخل نه د حضور صلی الله علیه وسلم قدسی طاقت لره ظاهره وی ، چه دهغې د وجه نه څما وړاندې نه بلکه د حضور صلی الله علیه وسلم په وړاندې ټول انبیاء په آدب سره ناست دی» (مهرنبوت ص ۲۲)

وروستو ډیرو عبارتونو کښې دا بیان شوی دی چه هغه هندوانو سادوو نه اولیاء الله وئیلی دی مونږ ته په دې باندې تعجب کیدلو چه هندو ته یی اولیاء الله څنگه اووئیل ، مگر چه خپل خان ته د هندوانو اوتار او وائی ښکړه ده هغه به هندو نو ته هم اولیاء الله وائی ، داسې تحریرونه کتلوسره بې اختیاره دهغه په عقل باندې ماتم کولو لره زړه غواړی ، مسلمانانو کښې دعوت کوی او خپل خان لره دهندوانو اوتار ثابتوی مگر سوا ددې نه نور مونږ څه وئیلې شو چه شعر

مجاذب نظارے بہت	مجاذب آسمان ہی نہیں
زمیں پر بھی مدار تارے بہت	فلک پر ہی مدار تارا نہیں

هیڅ یو مسلمان (د دوی په عقیده) د فیانو نه کم نه دي

په زړه باندې انتہائی زور کولوسره لیکم اوکه نه نو قلم د داسې عبارتونو نقل کولو دپاره تیار نه دي ، نه ضمیر ددې اجازت ورکوی چه داسې خرافاتو لره نقل کړې شی ، د انبیاء کرامو علیهم السلام په شان کښې داسې توهین امیز عبارتونو کتلوسره جذبات د قابو نه بهر کیږي ، جگر ټکړې ټکړې کیږي په الله قسم مسلمانانو لره دهغوی د عقائدو نه د بچ کولو په خاطر دا عبارتونه دهغوی په وړاندې کیږدم ورته دهغه خرافاتو نقل کول خو لري خبره ده هغې ته کتلو لره هم گناه کیږه گنم .

چن بسویشور خپل خان سره دخپلو مریدانو هم آخرت تباہ کړو ، هغوی ته شنه باغونه ښودلو سره ئې مائل کړه عاشقان یی کړه ، څنگه ممکن وو چه پیر صاحب خو «محمدثانی» جوړ شی او مریدان دې تش په توره ناست وی ، ددې وجه نه ئې خپلو مریدانو ته د انبیاء لقب ورکولوسره یی له هغوی نه هم شرمخان جوړ کړل ، لوستونکی حضراتو ته به یاد وی چه غلام احمد قادیانی خپلو

مريدانو ته د صحابی لقب ورکړې وو لیکن دلته خو «این خانه همه آفتاب است» والا معامله ده .
ارشاد دي ، شعر

روز محمد ثاني الرسول همه انبياء را رقيقاي بنم

چرته چه ئې د خپلو مريدانو د خوشحالولو دپاره هغوی ته د نبی خطاب ورکړو . هملته ئې د
عامو مسلمانانو د زړه ساتنې دپاره عام قانون جوړکړو چه شعر :

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم

راشن چه درته ئې اوشاييم ، د چن بسویشور خپل عبارت ستاسو په خدمت دي .

« کوم مسلمان چه پیدا کيږي . يا مسلمانې هغه په رومي قدم کښې ديونه يو نبی د مثيل
جوړيدلو بالقوة طاقت لری او دويم تصرف د حضرت منبع انور په مسلمانانو کښې دا چليږي چه
يو مسلمان ته هم دا خيال نه کيږي چه هغه ديو خپل بچي نوم ديونې په غلامن کښې کيږي .
څنگه چه عام طور باندې غلام محمد ، احمد غلام ، غلام علي ، غلام دستگیر نومونه ږدي ، هم
دغه شان د غلام ابراهيم ، غلام موسی ، غلام عیسی ایخودلو يو مسلمان ته خيال نه کيږي ځکه
چه شعر

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم (مرثیہ ص ۶۰، ۶۱)

دي ليکلور کتلوسره دهغه په عقل باندې چه څومره غمرازی او کرئ شي هغه کمه ده ، هغه
ددې قابل هم نه دي چه دده د رد کولو دپاره کاغذ ضائع کړئ شي ، لیکن فقط ددې د وجه نه د
دیندار انجمن موجوده نگران اعلیٰ سعید بن وحید کشمیر کښې د سیرت النبی په جلسه کښې
وئيلي وو چه :

« د کوم ځای نه چه نبوت ختمیږي دهغه ځای نه خو د مؤمن د کمال آغاز کيږي او یو مؤمن که
چرته د نبوت دعوی کوي نو هغه د خپلې مرتبې د لاندې خبرې دعوی کوي»

د گستاخۍ انتها ده چه مؤمن د نبی نه لوټي درجې والا وی ، نبی که چرته د مؤمن نه کمې
درجې والا دي نو ددې صفا مطلب دادې چه معاذ الله انبياء عليهم السلام مؤمنان نه دی او چه کله و
انبياء دپاره مؤمن کيدل ضروري نه دی نو هغوی به هم کافر وی څنگه چه چن بسویشور دي ،
عجیب منطقی چال دي . نبوت ئې داسې آردان کړو چه د ایمان شرط ئې هم ختم کړو ، که چرته
نبوت د بې ایمانی او د بې غیرتن نوم وی نو هغه دي هم ستاسو مبارک وی ، شعر

قیب سرینکث رس تو عشق ہو تسلیم کی ہے عشق تو اب ترک ماضی اہل

حقیقت څه بل شي دي ، هغوی ته پخپله هم پته نشته چه نبی څه ته وائو ، به اصل کښې د غلام

احمد قادیانی مسیح موعود ، مہدی آخر الزمان او د نبوت دعویٰ تہ فراخہ رخصتی حاصلہ شوہ ،
چنانچہ بیسیودروغژن نبی ہم پہ دی زمانہ کنہی پیدا شو ، ددوی ہم داشوق راغی چہ خہ مونہ د
ہفہ سرہ یو ، شعر

نہیں معلوم منزل ہے کہ ہر کس سمت جاتے ہیں

مچا ہے قافلے میں حور ہم بھی غل مچاتے ہیں (اس)
چن بسویشور پخپلو تصنیفاتو کنہی بیا بیا مقام مسلم لڑہ مقام نبوت نہ د اعلیٰ او افضل
ثابتولو دپارہ کوشش کری دی ، دخپل تصنیف (مہرنبوت) پہ شروع کنہی لیکنی شعر

نبوت کے اسرار ہے اتہا ہیں	بفضل خدا اس کے در مجھ پہ دا ہیں
کسوں رازداری کے اسباب کیا ہیں	میں ان کی جگہ ہوں وہ میری جگہ ہیں
کہ ہنسی تلک جس قدر انبیاء ہیں	وہ رنقاء کا رسول خدا ہیں
قنائی الرسول خدا جو ہوا ہے	وہ لاریب حق میں فنا ہو گیا ہے
کہ نبیوں سے دربار اس کا بھرا ہے	ہیں رنقاء نبی یہ عجب ماجرا ہے

ہمدارنگہ ددی کتاب پہ شروع کنہی د ہم دی ، شعر

ہے قائل ہمارا ملی برائی پر

انتہاء اوکرہ د چن بسویشور شاگرد مولوی غازی ابوالکلام عبدالغنی ، پیر خور صرف دخپل
رفقاؤ پہ انبیاء باندی فضیلت ثابت کرو ، مگر عبدالغنی سود اللہ وجہہ خودی پوری او وٹیل چہ
د چن بسویشور مبعوث کیدلوسرہ د محمد صلی اللہ علیہ وسلم پہ امت کنہی راتلل د نورو انساؤ
دپارہ باعث معراج دی ، «انا للہ وانا الیہ راجعون»
لیکنی : شعر

محمد کی امت میں بھران کا آنا نبیوں کا گویا ہے معراج پانا (مسی ننگی م)

داسی معلومی پی چہ چن بسویشور د «مہرنبوت» لیکلو لہ وخت نہ دا قسم خورلی وو چہ د
انبیاء علیہم السلام توہین چہ کومہ حدہ پوری کیدلنی شی پہ ہفہ کنہی بہ ہیخ کمی نہ پریدی ،
لیکنی «دہفہ یو وجود خہ دیرو انبیاء لڑہ پہ خپل خان کنہی کینودلو ، پہ ہمدی وسیلی سرہ
انبیاء اقوام عالم چہ ہفوی باندی صرف سلام وو د «رحمة اللہ او د رضی اللہ عنہ» حقدار شو
(مہرنبوت ص ۳۴)

د ظلم د پاسه ظلم

د توهین نبوت چه کوم کردار چن بسویشور ادا کړې دې ، هغې لره د قلم په څوکه باندې راورلوسره لاس رپیږي ، لیکن دهغه مرید ابوالکلام عبدالغنی د توهین نبوت چه کومه سلسله روانه کړې ده بیشکه چه دچا په زړه کښې لږ غوندې ایمان هم وی هغه به ددې بدبخت د سرکت کولو دپاره یې قراره وی ، شعر

لرته تھے دل تازک قدم مجبور جنبش تھے ،

کاش چه خما مسلمانانو ورونوته دهغوی د خرافاتو د وړاندې نه علم وې ، دې دپاره چه ماته د «کفرنقل کولو» ضرورت نه وې پیش شوې او الله شاهدې چه «نقل کفر کفرنباشد» لره مخې ته ایخودلوسره دا قدم اوچتوم ، د عبدالغنی عبارت پیش خدمت دې .

جماعت دینداران ته د الله له طرف نه خطابونه ملاؤ شوی دی ، د دوو سوو نه زیاتو مرد میدان ، دیرو د انبیاء منازل طی کړی دی هغوی د متعدد انبیاء په نومونو سره یاد کړی شو ، هغوی دربار بروز محمد (خانقاه سروزعالم آصف نگر دکن) کښې جمع دی ، صرف رام او کرشن اوتار دیو درجن نه زیات دی» (شمس الضحی ص ۹۱)

غوراو کړئ ! آیا دوی شاگردانو د خپل گرو نه سبقت یوړلو نه ؟ واقعی لائق انعام دې په سکیندونو کښې ئې د جماعت په درجنونو افرادو لره د هندوانو رام او کرشن اوتار جوړکړه ، دیرو حضراتو لره ئې په یو وقت کښې نییان جوړکړه ، او څوک منتظر نبوت دی هغوی ته ئې خطابات منجانب الله تقسیم کړه .

دلته خو قادیانیت هم شرمیږي ، هغلته خو ئې د تحقیق نه پس نبوت یوځای کولو ، مگر دلته خود نبوت منازل دیرزر سر ته رمی ، ... هغلته خود اظالمان عوام کالانعام لره دخپلې خوشحالی سامان جوړولوسره رقص کوی ، دلته په مجنونیت کښې خرافات وتیلې کیږي او هغه خلق چه هغوی ته د نبوت سند ملاویدلو والا دې په انتظار کښې د بیزوگانو په شان دهغه بدبختو په رقص کښې مصروف دی .

د صحابه گرامو طبقه بندی

د حضور صلی الله علیه وسلم صحابورضی الله عنهم ته چه کوم اعزاز حاصل دې اوس چن بسویشور خپل دروغژن نبوت باندې د ایمان راورلولو لاسي وقوفانو هم هغه مرتبه ښائی ، داسې د صحابو دوه دوره جوړیږي ، هغه خوش کن گروه بندي لره ذکرکولوسره د دوو پیرو سره متعلق لیکی

«تراوسه پورې دا وعده دوه ځلې پوره شوې ده» (۱) ، زجاجه قرن اولی (۲) ، زجاجه قرن اخری «

(مہر نبوت ص ۳۴)

دا ځنگه کیدلې شو چه بیشور صاحب خو شور جوړ کړی او باشوره صاحبان خاموشه وی ددې وجه نه ئې د گرو په ها کښې ها ملاوولوسره عبدالغنی باشور فرماتی: شعر
 عیاں قرن اولی میں تھی ان کی نکت

میاں قرن اخری میں ہے ان کی قلت (مسر الخمی ص ۷۷)

شمس الضحی

ددې کتاب مصنف ابوالکلام عبدالغنی دې چه د هغه د کتاب متعدد حوالې تیرې شوی دی ، په دې کتاب باندې د دیندارانجمن د بانی چن بسویشور تقریظ دې ، دهغه تقریظ د وجه نه د کتاب اهمیت نور هم زیات شو ، چن بسویشور پخپل تقریظ کښې لیکي :

«د دې کتاب مصنف مولوی غازی ابوالکلام عبدالغنی صاحب مصنف میثاق الانبیاء مضامین تبلیغ لره د مسدس په صورت کښې یوځای کړی دی ، هغه کتاب څما د نظر نه تیر شو ، انتهای معقولیت نه ئې کار اخستلې دې ، زموږ د انجمن جذباتو لره په واضح طور باندې بیان کړی شوی دی ، حقیقت کښې هغه جذبات څه دی قرآن کریم عمل کښې دې دا کتاب به د هر مسلم دپاره د هدایت باعث وی د شفاعت باعث به وی وئیلو والو لره به په صراط مستقیم باندې راولی» فقط

دستخط دیندار چن بسویشور المرقوم ۲۵ رجب ۱۳۶۵ هجری

د صاحب تقریظ په قول دا کتاب مسلمانانو لره په هدایت او صراط مستقیم باندې د راوړلو په غرض سره تصنیف کړی شوي دي ، هغه صراط مستقیم څه دي ؟ ددې کتاب محوله عباراتو او د چن بسویشور د تصنیفاتو خرافاتو لره مخې ته ایځودلوسره قارئین حضرات دې پخپله فیصله اوکړی چه دهغې خلاصه داده ، توهین انبیاء علیهم السلام ، چن بسویشور لره یوسف موعود ، مثیل موسی ، مصلح موعود ، مامور وقت ، امام الناس ، مالک قیامت ، بروز محمد ، او الله لره دچن بسویشور په شکل سرهمنل ، نعوذ بالله من ذلک .

لتنذر قوماً لدا

وائی د شیطان کولمه ډیره اوږده وی ، دهغه د لغویاتو هم دا عالم دي چه بیانولو والا سترې کیږی مگر دهغه لغویاتو لسمه حصه هم نشي بیانولې لیکن د «لتنذر قوماً لدا» چه کوم تفسیر کړې شوي دي هغه خو دریائي معرفت دي ، خصوصاً په هغوی باندې چه عبرت تطبیقولو سره ددې آیت وضاحت ئې کړې دي هغه خو بي نظیر دي ، زر واورئ داسې بي بهانعمت د بل ځای نه نه ملاوړی

هغه دې خانقاه ته څنگه راتللي شى دچا په سينو کښي چه د قرآن وئيلو جذبه نه وي ، مبارک هغه دى چاچه په آسانه ژبه کښي يعنې د صديق د ژبي نه د قرآن کریم رموز زده کړه ، د صديق ژبه په اصل کښي د محمد ژبه ده ، چه دهغه نه په مونږ باندې قرآن نازل شو ، قرآن کریم د محمد د ژبي نه د وئيلو قيد لگولي دي ، «انما يسرناه بلسانک» او بيا وايي چه «تتذرو قوما لدا» يعنې تاسو به په آخرى زمانه کښي د قرآن اسانلودپاره تشریف راوړئ» (شمس الضحی ص ۴۲)

مصنف ته د اختلاط مرض دي ، د صديق د ژبي نه چه کوم کتاب په تاباندې آسان کړې شو هغه قرآن نه دي ، د هندوانو ويند دي ، چه هغې لره تا په بې وقوفتيا سره قرآن گڼلي دي ، چاچه قرآن کتلي وي ، هم هغه دي بيان کړى ، دخپل گرو نه دي ويند وئيلي دي او تفسير دقرآن کوي ، شعر مورت ليکي نه دیکهي ژور ليا نه ان قيس شاعري ان کو نيس آلى زباں داں هوکے

تبليغ او هجرت حرام دی

د کتاب شمس الضحی په دیباچه کښي غازي عبدالغنی ليکي «اوس مونږ صفا وايوچه زمونږ د ماضی موعود دنورز بشارتونو په بناء باندې تیرشو ، مستقبل هم موعود دي ، او هغه به هم تیرشي آئنده به داسې قسم تبليغ ، هجرت او غزوات دیارلسو کالو پوري نه وي» «دیباچه شمس الضحی»
د جهاد د حرمت حکم خو دهغوی گرو غلام احمد قادیانی د وړاندې نه کړې وو اوس مریدانو تبليغ او هجرت باندې پابندی اولگوله مگر د «برعکس نهند نام زنگی کافور» مطابق غازي وئيلي کيږي حضرت فرمائي ، چه د کوم تبليغ دپاره دیندار صاحب تشریف را نه وړو چاته څه حق کيږي چه هغه راتللو سره تبليغ شروع کړي ، دا میراث خو هم هغه ته ابا عن جد ملائ شوې دي په دي باندې د نورو قبضه اچول جائز نه دي

گهن چکر

مسلمانانو ، کليجه مضبوطولو سره د گهن چکر په معنی باندې پوهه شى ، او بيا اوگورئ چه چن بسویشور صاحب چاته گهن چکر بنودلو سره پخپله طوفانی دورې باندې ځي «حضور چن بسویشور» اوفرمائيل ، ځما کار ختم شو ، زه يو طوفانی دورې باندې تللو والا یم ، زه به همیشه اوتار یم ، الله لوي گهن چکر دي ، هغه د چا په فکر کښي هم نه راځي ، که چرته هغه د چا په فکر کښي راغلو نو هغه خدائ ته دي (شمس الضحی ص ۱)

مسلمانانو ورونو ، دا خبرې په عالم خواب کښي نه وئيلي کيږي ، د يو مجذوب خبرې نه دي ، دلته هره خبره سوچ او فکر سره د تصنيف دپاره فارغيدلو سره مصنف دخپل گرو (پير) خبرې تبرک گڼلو سره ليکي ، يو کس به تر ننه پورې يو بد معاش ، شرابي او چرسی لره نشي کښي هم داسې

خبرې کولو سره نه وی کتلې په دې باندې مزید داچه دیندار نچمن والا هم دې خرافاتو باندې د خوشحالی نه پالې وهی ، او بقول خود پاڅه مسلمانان بلکه د نییانو په منزله دی ، چه د هغوی په مسلمانانو کښې دا امتیاز دې چه دیندار ورته وئیلې کیږی

فکر وکړئ

ای ځما دهوکه شوو ورونو اوس هم د هوش نه کار واخلي ، زمونږه دین یو ، خدای یو ، نبی یو ، قرآن هم یو ، راشی د شهادت کلمه وئیلو سره دوباره د دوی د رحمت په لمنه کښې آرام اوکړئ ، دهغه دهوکه بازو په چالونو کښې راتللو سره خپل ایمان ، مال او عزت مه بربادوئ ، خبره که په فکر کښې نه راځی نو د بل چا نه پوښتنه اوکړئ ، پخپله هم د عقل نه کار واخلي ، دا عقل هم داسې مواقعو باندې په کار کښې د راوستلو دپاره ورکړئ شوی دی ، د سحر هیریدونکې که د ماښام کور ته واپس راشی نو هغه ته هیریدونکې نه وائی شعر

ظالم ابھی ہے فرصت توبہ دیر نہ کر وہ بھی کرا نہیں جو کرا بھر سنبھل گیا

تفسیری نقطې

صاحب شمس الضحی د سورة بلد په تفسیر کښې لیکي .

«ددې نه علاوه په دې سورت کښې د متقیانو دیو جماعت هم ذکر دې ، چه د اسلام دپاره مصیبتونه تیرولو والا دې او پخپل عمل سره د صبر او زحمت ثبوت پیش کوی ، هم هغوی لره داصحاب مینه یعنی د غازیان اسلام په نوم سره یاد کړئ شو ، دهغوی په مخالفت کښې راتللو والا قوت لره د اصحاب مشتمه یعنی بدبخته ډله اووئیلې شوه ، دهغوی انتهاه داده چه هغوی به یو داسې اور کښې غورځولې کیږی چه هغې ته نارمؤصده وئیلې شوې دې یعنی د هغه اورنه د وتلو به څه لاره نه وی ټولې دروازې به بند کړئ شی ، د ټولو نه وړاندې الله پاک «لا اقسم بهذا البلد» وئیلو سره په بلد امین سره قسم خورلې دې «افت حل بهذا البلد» وئیلو د حضور په یو بل بلد کښې د بیا راکوژیدلو بشارت ورکړې شوې دې چه د «است حل» نه ظاهره ده «ووالدوما ولد» کښې بلد امین لره پلار گرځولو سره بعثت ثانی کښې بلې بلدې لره دهغې ځوئ اوگرځولې شو چه د زمکې په سر باندې هم د حیدرآباد د ښار په نوم سره مشهور دې ، هم دې د خپلې بلدې ځوئ دې ، چه په هغې کښې د بعثت ثانی دپاره حضور عالم هم هغه راتللو والا موعود ته رجل من امتی او من ولد ابن وئیلې دې او هغه وجود د حضرت مولانا صدیق دیندارچن بسویشور دې ، چه هغه جسمانی ۵۷ او اخلاقی ۹۶ نشاناتو سره په یو بل ښار کښې نزول وفرمائیدو ، «لقد خلقنا الانسان فی کبد» کښې یو داسې انسان لره په حجت کښې پیش کولې کیږی چه د خپل مقصد په حصول

کښې انتهایې مشقت اچتولو نه مخ نه اړوی لیکن هغه د لقاء الله نه محرومه دې ، هغه د برداشت لرلو باوجود د روحانیت نه محرومه دې ، د حضور سرو عالم به په بل لباس کښې په بل ښار کښې نزول لره نه منی او هغه وجود د قاسم رضوی دې «*ایحسب الانسان ان لن یقدر علیه احد*» ، یعنی انسان باندې دا حجت پیش کړئ شوې دې چه هغه ولې پخپل اقتدار کښې دومره متکبره دې ، ټیټه هغه ته دا خیال نشته چه شاید بل چاته به په دې باندې قدرت حاصل وی ؟ دا هغه عالم ښودلې شوې دې چه کله سید قاسم رضوی په پوره حیدرآباد ریاست باندې د حکومت او اقتدار په تشبه کښې وو او داخیال ئې کولو چه دهغه قوت او سیاست به همیشه وی د حضرت صدیق دیندار اودهغه د ملگرو په نظر کښې هم نه راتللو ، لیکن وړاندې ښودلې شوی دی «*یقول اهلکت مالا فیه*» ، یعنی بالاخر هغه سرې به پخپلو لاسونو سره خپل ډیر سامان بربادوی د قوم ټول دولت لره به پخپلې غلطې رهبرۍ سره د هلاکت په کنده کښې غورځوی ، (شمس الضحی ص ۸۵)

د قرآن کریم داسې تحریف چه د قرآن مطالبو لره ئې د نفسانی مطالبو په چوکاټ کښې واچول . گرانو لوستونکو ! دا مه هیروئ چه قرآن چن بسویشور باندې دوباره نازل شوې دې ، په ده باندې د قرآن علوم ښکاره دی ځکه ئې خو د قرآن داسې تفسیر لیکلې دې چه د دنیا د لوی نه لوی دروغون ظالم داسې تفسیر نه دې کړې چه د الف نه یه پورې نفسانی خواهشاتو باندې مبنی وی . مگر یاد ساتئ چه دا دروغ او د هوکه آخره پورې اوبه کیږی . شعر :

صھوت کا بازار تھوڑے روز ہے بعد اس کے حریت دل سوز ہے

عدو شرے بر انگیز و کہ غیر مادر آن باشد

د سورة بلد په تفسیر کښې د قاسم رضوی نسل لره انتهایې ذلت ورکونکو الفاظو کښې ذکر کولو سره گستاخ عبدالغنی لیکلی دی :

«د اولیاء الله په مخالفت کښې دوه قسمه خلق ولاړ دی یو هغه چه دهغوی نسل صحیح نه وی یا هغه چه د نسل نه خو ښه دې لیکن گنہگار دې ، سید قاسم رضوی په حیثیت د صدر اتحاد المسلمین زموږ متعلق صدربناظم کوتوالی ته حکم ورکړې دې چه دیندار غل او ډاکو دې ، خیر غوښتلو سره گرځی راگرځی ، اوس ئې د کمونستانو د حملې په موقع باندې لوټ مار شروع کړې . دې عیسائی دې نه مسلمان ، دې بې دینه دې ، هغه لره بهادریار جنگ مرحوم ختمول غوښتل . افسوس هغه ختم نه کړئ شو ، زه هغه لره ختموم هغه دا چه زه حکم ورکوم چه هغه لره ختم کړئ چرته موچه موندلو وې نیسئ ، د سختې نه سخته سزا ورکړئ دوی دوه سوو ته نزدې دی دوی ختم شونو نور نشته» (شمس الضحی ص ۱۰۳)

همدارنگه دوی باندې یو شعر د قاسم رضوی په باره کښې نازل شوې دې . شعر

کې ۲۴ میږنۍ خورجۍ غلوم تیری مصنف چه دکوم مقصد لاندې دا عبارت نقل کړې دې چه په هغې کښې د بهادر یار جنگ دهغه دیندارو په باره کښې نظریه او د قاسم رضوی د ختمولو ذکر کړې دې ، هغه خو مصنف ښه پیژنی ، مگر په هغه عبارت سره مونږ ته ډیره فائده اوشوه او هغه داچه هغه متنې سره متعلق د دوو داسې حضراتو رانې معلومې شوی چه هغه لره ئې د نزدې نه کتلې دې ، دهغوی په دعوو او اخلاقی ټولو کیفیتانو باندې د واقعه کیدلو نه پس هغوی دا رایه قائمه کړې ده

د قرآن کریم نزول

محترمو لوستونکو ته به یاد وی چه چن بسویشور صاحب باندې خود قرآن نزول په بعثت ثانی کښې شوي وو ، لیکن په هغه دعوی کښې یو کسر باقی نه وو چه د نزول اول نه پس د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې د قرآن جمع هم اوشوه لیکن نزول ثانی کښې ددې بالکل ذکر نشته دې ، ددې وجه نه د چن بسویشور مریدانو دا کسر هم پوره کړو ، او گورئ .
(ان هیلنا جمعه وقراه) یعنې د قرآن جمع کیدل اودهغې وئیل یو خاص وخت باندې وی او هغه وخت معین دې ، دا عمل د حضور سرور عالم په ظهور باندې اوشو یا یب د حضرت مولانا صدیق دیندار وجود هغه عمل لره پوره کړو ، «شمس الضحی ص ۷»

آیا د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس د صدیق د ظهور پورې د قرآن پاک رومېنې ظهور جمع او ترتیب باقی پاتې شو او که ختم شو ؟ که چرته هغه موده کښې هم هغه منزل قرآن مرتب موجود وو نو نه صدیق باندې د نزول ضرورت پاتې شو اونه د صدیق دیندار د جمعي او ترتیب حاجت ، او که چرته د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس قرآن ختم شو العیاذ بالله ، نو اوفرمانې چه په دې دیارلس سوه کاله کښې مسلمانان عالم کوم قرآن لره قرآن منلوسره راوان دی ؟ په دې مده کښې چه قرآن نه وو نو ظاهره ده چه مسلمانانو سره چه کوم وو هغه د قرآن نه علاوه وو ددې تشریح د دیندارانجمن والو نه مطلوبه ده

ظالم (بد ذات) ، (بدکار)

اوس جناب محترم رښتیا شروع کړی دی . فرمائی
«مونږ کښې تقریباً د ټول هندوستان اوتار دی ، مونږ سره به هندوستان ته امن وی ، د ظالمو ذاتو په نمبر کښې مده راځی» «دیبچه شمس الضحی»
خیر هیڅ خبره نه ده د ظالمانو نمبر وروستو صحیح دې مگر جناب اوس د راز خبره اوبڼوله ، و اوتار د لغویانو تحمل هم مشکل کیږی . چه هرکله ستا په پیر کښې یا پخپله ناکسي د

هندوستان ټول اوتار جمع دی نو داسې صورت کښې به پته نشته چه د هغه لغویاتو او خرافاتو غومره لوی انبار وی او بلاشبه دلته هم داسې دی ، تاسو به یو څو اقتباسات په دې رساله کښې هم کتلی وی

محترم لوستونکو ! دا هیر نه کړئ چه د «اوتار» اصطلاح په مسلمانانو کښې نشته دي ، دا د هندوستان د سادهو اصطلاح ده ، د هندوانو خدای ورته او وائي یا موعود مذهبي رهنما ، بهر حال د اسلام لمنه ددې اوتارو نه پاکه ده ، په دې سره دا هم معلومه شوه چه د مصنف بیچاره میلان هندوانو طرف ته زیات دي ، چه دهغې وجه شاید دا کیدلې شی چه دهغه د نبوت او د نورو دعوی گونو دلائل هم دده د کتابونو نه ماخوډ دي ، په داسې صورت کښې که چرته د هغه د زړه دپاره هغه طرف ته څه میلان نه وی نو دا خو به نمک حرامی وی ، مونږ ته هیڅ اعتراض نشته په شوق سره د هندوانو د نمک حق ادا کړه ، مگر نه د اسلام د نښې لگولو سره

په مقام محمود باندې قبضه کول

د جن بسویشور مرید عبدالغنی پخپل کتاب شمس الضحی کښې یو شعر لیکلې دي ، شعر

زمانے میں قرآن مشہور ہے اب کہ ذات محمد محمود ہے اب

حاشیه کښې ئې ددې شعر اوږده تشریح کړې ده ، داسې تاویل ئې کړې دي چه بیشکه د تاویل لفظ بلکه د شرم لفظ هم له هغې نه شرمیږي ، لیکي .

« چونکه ټول اولیاء د حضور په مدح کښې ډوب وو ، لیکن یو ولی ته هم مقام محمود حاصل نه شو ، ځکه چه هغه دور وړاندې وو څنگه چه ددې آیت نه ښکاره دي ، «عسی ان یبعث ښکړه مقام محمود» د آیت په دریمه حصه کښې د حضور ذات لره مقام محمود باندې د راوړلو بشارت ورکړې شوې دي ، دا دور آخر دي چه موعود دي ، حضور ددې مقام محمود والا بعثت دپاره مسلمانانو ته د اذان نه پس دعا ښودلې ده ، چه دهغې په تعمیل کښې هر مسلمان د «وابعثه مقام محموداً» الفاظ بلریار وائی ، د مونږ په قعده کښې د شهادت گوته هم ددې بعثت ثانی په شهادت کښې اوچتېږي ، د کوم انتظار چه په مسلمانانو کښې دي ، هم هغه بعثت مقام محمود والا بعثت دي چه دهغې نه ظاهره ده چه محمد صلی الله علیه وسلم هر دیارلسو کالونه پس د یو امتی قباچولو سره ښکاره کیږي ، ددې وجه نه په قعده کښې «السلام علیک ایها النبی» ونیلې کیږي چه په هغې سره حضور سره مخاطب کیږي د ایها النبی مخاطبه د غائب سره نه ده بلکه سترگو سره د کتلو حجت پیش کوي

په هر صورت دا بعثت ثانی به په کوم رنگ کښې وی ، بعثت ثانی کښې به هغه خپل نوم څه پدې ددې دپاره الله تعالی پخپله قرآن کښې حضور ته دعا کولو دپاره ونیلی دی او هغه داده چه

«قل رب ادخلني مدخل صدق ... سلطانا نصيراً» د حضور د ټولو روحاني کمالاتو که چرته يو وجود متحمل کيدلې شی نو هغه وجود د صديق اکبر دې ، بعثت اول کښې هم صديق وو بعثت ثاني کښې هم صديق دې . پس اوس ظاهره شوه چه حضور شاهد او مشهود هم دې او د قيامت په ورځ کښې محمود هم دې او دغه شان چه کله د دوی اعاده کيږي نو موعود هم دې . حقيقت دادي چه دا آخري بعثت دې چه هغې ته (والبعث بعد الموت) هم وئيلي شوې دې . د حضور نه سوا يو بل وجود به ددې امت د اصلاح دپاره نه اوردريږي ، يعنې په دې امت کښې به يو کامل انسان د بروز محمد په شکل کښې مبعوث کيږي ، «اقتباسات از کتاب شمس الضحی ص ۳۰ ، ۳۱»
اعادي سره متعلق اشعار هم واورئ ، وايي : شعر :

په خود مود کړ آئې موعود هوکر شهادت ميں خورېښي مشهور هوکر (شمس الضحی ص ۳۱)
همدارنگه ارشاد دې ، شعر

محمد بن کے قرآن کے مشرود آئې قيامت کی بعثت ميں محمود آئې
اعاده ميں اپنے وہ موعود آئې غرض دور آخر کے مقصود آئې
(شمس الضحی ص ۳۱)

د مسلمان د يو بچي نه پوښتنه او کړئ هغه به هم دا وائي چه مونږ د چن بسویشور د بعثت دپاره دا دعا نه کوو ، بيا ددې وئيو تاسو ته جرئت څنگه اوشو چه حضور صلی الله عليه وسلم ستاسو د بعثت دپاره وروستو د اذان نه دعا اوبنودله چه دهغې په تعميل کښې هر مسلمان د (وابعثه مقاما محموداً) الفاظ بيا بيا وائي ، چن بسویشور ته شيطان دوک ورکړې ده چه مسلمانان ستا د بعثت دپاره دعا کوي

افسوس غضب ئې اوکړو دې بدبخت دې وئيلو سره چه «د مونږ په قعده کښې د شهادت گوته ددې بعثت ثاني په شهادت کښې اوچتولې کيږي ، «العياذ بالله» آيا د حضور صلی الله عليه وسلم د يو هندو په شکل کښې د راتللو شهادت يو مسلمان ورکولې شی ؟

الله دې غرق کړي ، وائي چه د حضور صلی الله عليه وسلم د ديارلسو کالو نه پس د چا په شکل کښې د ښکاره کيدلو په مسلمانانو کښې انتظار دې ، مسلمانان بيچاره گان خو په خوب کښې هم داسې گمان نه شی کولې ، بلکه ديندار انجمن والا چه په اتفاق سره کافر او منافقان دی هغوی هم پخپله سينه باندې لاس کيخودلو سره پخپل ضمير سره دې اوتلی چه آيا واقعي تاسو د چا په شکل کښې د حضور صلی الله عليه وسلم د بعثت ثاني انتظار وو ، يقيناً د زړه نه به هم دا فتوی ښکار کيږي چه نه دا خو په دې جماعت کښې د شامليدلو نه پس ستاسو په ذهنونو کښې د کينولې شوی دروغو نتيجه ده

بعثت ثانی باندې دلیل قاطع چه مصنف پیش کړې دې هغه داچه قعده کښې ایهاالنبي سره حضور صلی الله علیه وسلم طرف ته مخاطبت دې او دا مخاطبت غائب طرف ته نه دې ، د سترگو د لیدلو حجت پیش کوی ، معلومیږي چه ددې جملې د لیکلو په وخت د بیچاره مصنف د عقل جنازه اوچته شوې وه ، د نبوت د تمتد په نشه کښې دماغ مفلوج شوی وو نوځکه ئې ذهن مبارک د داسې دروغو شکار دې . حضور او فرمائي چه د بعثت اول اود بعثت ثانی په مینځ کښې چه دیارلس کاله تاسو هم منئ په هغې کښې آیا مسلمان د مونږ په قعده کښې ایهاالنبي نه و نیلو ؟ اوس او فرمائي چه په هغه زمانه کښې مخاطبت په سترگو سره د لیدلو څه حجت پیش کړو او اوس د چن بسویشور جهنم رسید کیدلو سره طوفانی دورې باندې د تللو نه پس ستاسو سترگو وړاندې مخاطب چرته موجود دې ؟ او په کومه زمانه کښې چه د خدای د غضب مظهر چن بسویشور خپلو ټولو نحوستو سره آصف نگر حیدر آباد دکن کښې موجود وو هغه وخت د باقی دنیا ټولو مسلمانانو دپاره ایهاالنبي کوم یو حجت پیش کړو دا ټول بې کاره سوچ سره استدلال کوی ، داسې ابوالکلام ته نور څه اوو نیلې شی سوا ددې نه چه شعر :

اب اگر کچھ شرم ہے تو ذوب کر جائیں وہ اقرا پردازی و بہتان سے باز آئیں وہ
ہاتھ بار بار خیال راخی چه دا سادہ زہر والا بندگان داسې په بې کاره جال کښې څنگه گیر شو
چه کہ چرته لوغوندي پوکې هم ورکړې نو د هغوی د جال ټکړې به والوڅی ، شعر
مسلمانو ذرا سوچو تو دل میں بھنښے ہو کر کس طرح تم اب و گل میں

دا ځما په آقائي نامدار حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې څومره لوی بهتان دې چه د دوی په دعا «وبه مخنی مدخل صدق» کښې د صدق نه مراد صدیق دیندار چن بسویشور دې ، د خدای دپاره دې کم از کم پخپل ځان باندې رحم وکړی ، د بهتان ترلو داسې مثال خو مونږ ته په نظر رانه غلو ، دیندار انجمن والا دې د حضور صلی الله علیه وسلم نه دې روایت لره ثابتولوسره اوبشائي او که نه نو ددې گستاخن نه دې توبه اوکړی ، چرته داسې نه چه د قیامت په ورځ ځما د آقا په وړاندې د مجرم په حیثیت سره اودرولې شي اود حضور صلی الله علیه وسلم دې حدیث اورولو سره د جهنم په لمبو کښې اوسوزولې شي .

((من کذب عل معمداً فلیتموا مقعده من النار)) یعنی چا چه په مایاندې قصدا دروغ اوترل هغه دې خپله خپل ځان ته په جهنم کښې ځای جوړه کړی

د قیصر او کسری هلاکت

«قرن اولی کښې د کسری د هلاکت پیشن گوئی حضرت عمر رضی الله عنه سره پوره شوه اود

قیصر د هلاکت پيشن گوئی ديارلس نيم سوه کاله پس د حضرت صديق په ذريعه سره پوره شوه . هغه داسې چه انگريز قوم چه قيصر هند ورته وئيلي کيدلو ، د دوی په حجت سره هغوی خپل مشرقی جزائر بيلودلو ، نن خو نه بلکه سبا راتلونکی نسلونه به ضرور دې ښکاره حقيقت لره د تسليمولو نه بغير پاتې نه شی څنگه چه په يوم الجمعة کښې د ټولو انبياء اجتماع د حضور په دربار کښې شوې وه ، هغه د اسلام د اعادي په صورت کښې د يوم الجمعة په وخت د وارث انبياء د جمعيت سره واپس راغله .»
(شمس الضحي ص ۴۱)

عفو غواړم ! ابوالکلام صاحب استاسو نظر د تاريخ نه ناواقفه دي ، قيصر هند بل دي او قيصروم بل دي دا قيصر هند ستا اصطلاح ده ، د حضور صلی الله عليه وسلم نه ، هغه قيصر غو دچن بسویشور د مرداريدلو نه وړاندې جهنم رسيدلې دي ، لو د چانه د تاريخ «الف، ب، ت» او ايه نو ډيره به ښه وی دې دپاره چه د شيطان په الهاماتو باندې صحيح پوهه شي .

سخته نا انصافی

د ديندار انجمن مفتري کذاب (عبد الغني) ته پکاروو چه هغه د څه دروغو او د هوکې خبرې باقی پريخودلې وې دې دپاره چه دهغه نه پس چه نور مدعی نبوت راشی دهغوی په کار راشی او که نه نو هغوی به ډير پريشانه وی د سې نا انصافی صحيح نه ده .

د قيامت تصور

د قيامت متعلق هم دهغه ديندارو نظرونه واورئ .

(قيامت صفري د مسيح محمدی (مرزا غلام احمد) ظهور دي ، چه هغې ته نفخ اول وئيلي شوي ده ، نفخ ثاني قيامت کبری لره مختص دي ، چه د حضور ذات لره مختص کوی ، هم ديتۀ نشأۀ آخری وئيلي شوی دی «وان عليه النشأۀ الاخری» دويم بعثت لازمی او گرځولې شو ، لکه څنگه چه په اول کښې اوشو ، په آخر کښې به هم کيږي» (شمس الضحي ص ۱۹)

د قيامت ، حشر او نشر او د جزا و سزا اهميت لره د مسلمانانو د زړونو نه د ختمولو دپاره داسې قسم يې هوده خبرې وئيلي کيږي دې دپاره چه مسلمانان دا گمان وکړي چه د کوم قيامت نه مونږ ويريدو چه د کوم د خوف نه د نوی گناهونو نه مونږ بچ کيږو هغه قيامت دادې چه په هغې کښې مونږ تيريدو ، په دې کښې نه جنت شته او نه دوزخ

رحمة للعالمين

ټول خطابات بير صاحب په خپله خپل خان ته ورکړی وو ليکن هغه خپل خان ته د رحمة للعالمين لقب وئيل هير شو . ددې وجه نه مريد دا کسر هم پوره کړو او فرمائی

«رومبی خلې دوی مخلوق باندې رحم کولو سره رحمة للعالمین جوړیدلو سره تشریف راوړو او مخلوق لره نه د هر مصیبت نه بچ کړو ، اوس دوباره هم دوی تشریف راوړي ، » (شمس الضحی ص ۷۴)

دوی د مخلوق دپاره څه رحمت راوړو ، او د کفر او ضلالت ، د الحاد او د زندیق توب سیلاب راوړلو سره نه د خدای مخلوق لره د گمراه کولو شیطاني کردار ادا کړو او دې په خپله نامراده فساد خورولو سره لاړو .

د شفاعت او قیامت مالک

د شرافت ، ظرافت په پرده کښې نه د ظلم انتها او کره چه د شفاعت ټیکدار جوړ شو او د دې نه علاوه دا چه هم دا مهاراج چن بسویشور د قیامت مالک هم جوړ شو ، لیکي :

«د قرآن کریم او احادیثو نه ثابتېږي چه د قیامت په ورځ به الله تعالی د قاضی په حیثیت سره راځي او د سزا او جزا فیصلې به اوړوي ، د مسلمانانو ایمان دې چه د قیامت په ورځ به حضور اکرم صلی الله علیه وسلم د امت شفاعت کوي ، دا بعثت ثاني طرف ته اشاره ده ، اسلام کښې د ختم نبوت مسئله مسلمه ده ددې وجه نه یو سړې هم د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس د نبوت دعوی نه شي کولې ، ددې وجه نه به د امت شفاعت هم دوی کوي ، هغه به په یوه بله جامه کښې وي ، هم هغه بعثت ته بروز محمد وئيلي کیږي ، هغه د قیامت نښه به د مسیح موعود نه پس وي ، دوی د قیامت مالک جوړیدلو سره راځي ، هغه وجود د مولانا صدیق دیندار چن بسویشور دې ، (شمس الضحی ص ۷۴)

د شفاعت مسئله خو جدا ده ، دلته خو دا وئيل روان دی چه دوی به د قیامت مالک جوړیدلو سره راځي ، په دې کښې یو مسلمان ته هم شک نشته چه د قیامت مالک بمطالعه تعالی وی ، اوس که چرته چن بسویشور د قیامت مالک وی ، نو معلومه شوه چه هغه پخپله خدای دې او د هغه مرید عبدالغنی مصنف شمس الضحی دهغه د خدای کیدلو سند ورکوي ، دا مغالطه هم قابل د فکر ده چه اسلام کښې د ختم نبوت مسئله مسلمه ده ، عجیبه امر دې چه ختم نبوت مسلم دې ، ددې وجه نه اوس د بروز نبی په حیثیت سره راتلل کوه او یا خدای جوړیدلو سره راتگ کوه

د فلاح او کامیابی لاره

چن بسویشور خپل ځان کښې دتنه د خلقو د فنا کیدلو لره یو لازمی شرط گرځوي او لیکي «وروستو د حمد او نعت نه زه ټولو بنی نوع انسانانو خصوصاً مسلمانانو ته دچا په مرئ باندې چه د تبلیغ چاره ده ، هغه په یو صورت کښې هم نه شي وتلې ددې کتاب «دعوة الى الله» په ذریعې

خبر در کوم چه هیڅ یو له یا یو فرد واحد هم موجوده زمانه کښې الله پورې رسیدلې نه شی ترڅو پورې چه هغه په ما کښې فنا نه وی ، دا ځما د ځلې خبره نه ده ، دا خود حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دې لاکه لاکه درود هغه ذات باندې ، شپاړس کاله وړاندې دوی ددې فقیر په حضور کښې تشریف راوړلوسره دې فقیر ته دا مرتبه عطا کړه ، خنډیدو ټکو باندې به دا خبره ډیره درنه لگیدلې وی ، د خفگان څه خبره نشته ، دا حقیقت دې څه فخر نه دې ، څه خود غرضی نه ده . د داسې مقام خانوده هم د انسان وجود وی ، «دعوة الى الله ص ۲»

الله ته د رسیدلو دپاره چن بسویشور کښې د فنا کیدلو نمبریه وروستو راځی مگر دا اووایه چه د حضور صلی الله علیه وسلم کوم ارشاد دې نقل کړې دې هغه چرته دې ؟ حضور صلی الله علیه وسلم تا کښې د دننه فنا کیدلو څه فرمائیل تاسو خو خپل ځان کښې د دننه د فنا کیدلو هم حکم نه دې کړې ، هم دا فنائیت دې چه هغې د دینداران چمن والو ایمان فنا کړو ، مگر اوس هم هغه بې حسو ته هوش رانه غلو .

د الله مظهر او خدائی اختیارات

نراوسه پورې چن بسویشور د نبوت اودهغې گیر چاپیره تاویدلو ، مگر اوس په پوره خدائی باندې د قبضه کولو په خوبونو کښې مست دې ، وایی چه «دا ټول بې نوره اود خدائی نه لري ، ددې وجه نه دی چه د انفرادیت اود انتشار د حالت والا تقسیم نعمت زمانه ختمه شوه ، هغه د جامع الناس ، د دین مالک ، قیامت قائمولو والا ، حشر راپورته کولو ، دریم ځلې د (لاتشریب علیکم الیوم) وئیلو دپاره د یوسف په جامه کښې جیل تیروولو والا ، بیریاڼې په لاس ، د ثور د خیتې نه د صدیق او عنورائیل په نوم باندې د زمکې او آسمان د ۹۶ شهاداتو سره جسمانی او اخلاقی ۵۶ نشاناتو سره دغیر په صورت کښې ښکاره شوي دې ، دا کامل متبع رسول الثقلین صلی الله علیه وسلم د الله تعالی نه د هم کلامن شرف حاصلولوسره د «ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله یدالله فوق ایدیهم» بشارت سره دوباره شان اسلام لره د دنیا تر کنجونو پورې د روښانه کولو دپاره کامل بشارتونوسره د الله مظهر صدیق دیندار چن بسویشور راغلي دې اوس دهغه په صحبت کښې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پورې ورسپیږی»

جیل او بیرو سره دې طرف ته اشاره ده چه دهغه په قول چونکه بدنامی دهغه مقدر ده ، ددې وجه نه څنگه چه هغه په دنیا کښې سزاوار دې ، هم دغه شان په آخرت کښې به هم هغه سزاواری چن بسویشور د الله مظهر خو جوړشو ، لیکن د انصاف خبره داده چه دهغه پیر غلام احمد قادیانی په دې وصف کښې دهغه نه وړاندې دې چنانچه هغه خپل د خلیفه میا محمود صاحب

فاديان په شان کښې ليکي

« فرزند دل بند گرامی ارجمند مظهر الاول والآخر مظهر الحق والعلاله ان الله نزل من السماء »
 مبلغ رسالت ص ۵۹ ج ۱، چن بسویشور که زرځلي د خپل پير نقلونه اوباسي « مگر هغه خبره
 چرته دمولوجي مدن په شان ده »

العیاذ بالله

« د رؤیت الله په حدیث کښې راغلي دي چه الله به د معشر په ورځ د فیصلې کولو دپاره
 راځي او هغه به دغیر په صورت کښې وي . ددې نه مراد دا چه الله تعالی به د غیر مسلم په نوم
 اولباس سره راځي یعنې د چن بسویشور په نوم سره به راځي . مسلمانان به نعوذ بالله منک »
 اوواتي ، واقعی ځما دعوي چن بسویشور باندې . مسلمانانو بد عقیده او گمراه گنلوسره
 «نعوذ بالله منک » اوویل . پنځلس کاله پس اوس دهغوی د امام اود احمدیانو د موعود یوسف
 په صورت کښې ښکاره کیږي . په دې سره خوشحاله دي اوس به ضرور انت ربنا واتي . «دعوة الى
 الله ص ۱۴»

الله پاک د چن بسویشور (عليه ما عليه) په بصورت کښې

که دا جمله په تاسو باندې څومره هم درنده تیره شي مگر وي واتي چرته داسې نه شي چه د
 قیامت په ورځ د قاضي حشر د مغفرت نه محرومه پاتې شي . ابوالکلام عبدالغني دخپل پیرجي
 چن بسویشور يو خوب نقل کولوسره فرمائي
 «ما په خوب کښې اولیدل چه حشر لگیدلې دې . الله د قاضي په حیثیت سره راغلي دي . په
 يو اوچت تخت باندې ناست دي . د جزا اوسزا فیصلې ورکوي ما اوکتل چه هغه ځما په صورت
 کښې دي» (شمس الضحی ص ۷۷)

ناباک عزائم

زاهد صدیقی صاحب چه وړاندې دهغه انجمن يو سرگرم مبلغ وو . بیا وروسته دهغه حقیقت
 دروښانه کیدلو نه توبه گار شولیکي

«اے د عظمت انبیاء او د ختم نبوت دعویدارو! اووئ» که چرته تاسو اوس هم وانه وریدل
 او ونه منل او مخالفت مو وکړو نو وعید دي . دا چه ځه لیکم په هغې کښې دخپل طرف نه د
 یولفظ هم اضافه نشته . زه په قسم سره ویم چه د مخالفینو په باره کښې دهغه جماعت عزائم
 انتهائی خطرناک او ظالمانه دي ځکه چه د صدیق دیندار چن بسویشور وصیت دي « مخالفت
 کولو والا مریانو لره اووژنی مخالفت به ختم شي
 ، فاران کراچی . فروری ۱۹۵۷ء

د الله پاک دیدار اصف نگر حیدر آباد دکن کښې

د خدای دا دښمنان د خدای دعوی کولو سره خلقو لره دخپل دیدار دپاره رابلی . چنانچه د «صراط الذین انعمت علیهم» متعلق لیکي

د «صراط الذین انعمت علیهم» دعا دلته اوریدلې کیږي کومو خلقو چه نبیانو لره نه دی لیدلی هغه راشی دلته اوگورئ . دهرې خبرې آرام او اطمینان دلته کښې دې . جنت دلته دې . مقربان دلته دی . گلشن اولیاء دلته دې . دلته د ټولو نه لوی نعمت د الله دیدار دې . ای د حق طالبانو راشی ای عاشقان رسول راشی . اے محبان علی راشی د ډیر انتظار نه پس دا روحانی دربار خلاص دې . پخپل وخت مقرره باندې خلاص شوې دې نښو کتلوسره د برکاتو او د دور آخرین نه فیضیابه شی . وماعلینا الا البلاغ» صدیق دیندار (دعوه الی الله ص ۹۶)

یوسف موعود چه اوس خدای جوړ شوې دې او خپل دیدار لره دیدار خداوندی گرځولوسره خلق رابلی . د هغه حسن دا عالم وو چه کتلوسره «بهنگی ته د سردار» وئیلو اصطلاح په یاد راځي

الله د چن بسویشور په شکل کښې

چن بسویشور صاحب چه کله د خدای دعوی کولو سره د رسول استولو اود قیامت قائمولو کاروبار شروع کړو نو خیال یی راغلو چه انسان خومره بې وقوفه وی مگر داسې بدیهی البطلان دعوی لره څنگه قبلولې شی ؟ ددې وجه نه چن بسویشور من کل الوجوه الله جوړ نه شو بلکه پخپل خان کښې د خدای صفاتو په ضمن کښې د خدای کیدلو دعوی اوکړه د الله جل شانہ ذات سره متعلق ټولو انبیاء علیهم السلام چه دکوم عقیدې تبلیغ کړې دې چه هغه د ازل نه دې او ابد پورې به وی دې سره متعلق د عوامو په سترگو باندې پتی تړلوسره د سترگو پټولو لویه کوی . د ذات باری تعالی ئې چه کومه تشریح کړې ده هغه لره اوگورئ

«لم یکن شیئا مذكوراً» ښکاره کوی چه یو وخت د انسان داسې هم تیر شوې دې چه دهغې بیان د انسانی طاقت نه بهر دې . یعنی ذات واجب الوجود د احدیت په مقام باندې وو چه کله هغه ذات مذكوره پخپل ذات واجب الوجود سره یوځای شهادت کښې د راتللو اراده وکړه عقل کل کښې راتللو سره اودریدلو . د عقل کل نه یی د عالم ارواح شکل ئې واخستلو . بیا هم هغه ذات عالم امثال کښې راغلو . بیا عالم اجسام یانې د شهادت جامه واغوستله . د رحمة للعالمین صورت ئې اختیارکړو» (معراج المؤمنین ص ۴۱)

دا فلسفه د یونان د نکته بازو ده چه دهغوی د اسلام سره د یو ځای کولو کوشش کیږي . گویا الله چه څنگه قدیم دې . عقل کل هم هغسې قدیم دې . او الله تعالی عالم شهادت یعنی د چن بسویشور په صورت کښې د عقل کل محتاج شو

د آخړينو سردار

مرزا غلام احمد قادياني لره آخری خليفه منلوسره ليکي
 «د اسلام آخری خليفه آخری فرقه جوړه کړه . په دې سره دين اسلام ټکري ټکري شو چونکه
 ميوه دخپلو شاخونو تصديق کونکې وې لهذا هغه د آخړينو سردار (چن بسویشور) د اسلام د ټولو
 فرغو تصديق کولو والا ضروري دې . چه هغه لره د اولينو سردار حضرت محمد صلی الله عليه
 وسلم د آخری فرقې سردار د مسيح ناصري په تصديق کولو باندي د دوی قوم دوی باندي لاسونه
 پرغولي وو . او ويلي وو چه دې عيسائي شوي دي . هم دغه شان د آخړينو د سردار دپاره هم دا
 ضروري وو چه هغه د آخری فرقې سردار د مسيح موعود په تصديق کولو باندي دهغه د قوم لاسونه
 اوپرکوي او اوواني چه دا احمدی (قادياني) شوي دي . » (دعوة الی الله ص ۷)

د استدلال دا بهترين چل شايد بل چاته معلومه نه وي چه پخپله واقعات جوړولوسره
 چاطرف ته منسوب کړي . بيا د وجه نسبت تعيين اوکړي . دخپل ځان نه جوړکړی شوی علم کلام
 نه دخپل ځان نه د جوړکړي شرو و قعاتو په رڼا کښې پخپلو دعوؤ باندي دې استدلال اوکړي بس
 هم دا خبره ده چه شعر

خودکوزه و خودکوزه گر و خودگل کوزه

علاوه د دې نه دا چه په دې باندي واه واه هم پخپله اوکړي . په آخر کښې به دا نه وائی چه د
 آخړينو سردار اود آخری فرقې سردار مسيح ناصري کښې چه د جدت فرق راويستلي دي هغه قابل
 د شاباشي دي عجيبه لاره ئې رااوباسله

د قاديانيانو سره زاړه تعلقات

نن سبا ديندار انجمن والا دخپلې پوزې جوړولو دپاره دا وائی چه زمونږه د قاديانيانو سره
 هيڅ تعلق شته دي . دا خبره قابل التفات خو ځکه نه ده چه د انجمن باني باربار د غلام احمد
 قادياني په ادب او احترام سره ذکر کړې دي بلکه پخپلو اساتذو او شيوخو کښې شميرکړې دي .
 تردې پورې چه هغه ملعون لره ئې د مسيح موعود متلو هم اعتراف کړې دي . ددې ناقابل ترديد
 حقايقو په موجودگي کښې مزيد دهغوی په خپل مينځ کښې د تعلقاتو دپاره د دلائلو څه ضرورت
 نشته دي . خوبياهم دهغه مقصد دپاره دهغوی دا لاندیني عبارت هم پيش کولي شي

« غرض داچه يوسف موعود (چن بسویشور) هغه وخت موجود وو کوم وخت چه د جماعت
 قاديان اود جماعت لاهور د مخالفت بازار گرم وو . چه هغه مانی ۱۹۱۴ء نه تر ۱۹۲۲ء پورې يعنې
 تقريباً اته کاله بهترين مبلغ جوړيدلوسره د مرزا صاحب (قادياني) په محبت کښې کار اوکړو .

تقریباً د پنجاب د ټولو ضلعو د احمدی جماعتونو دوره اوکړه په هغه زمانه کښې چاته خبر نه وو چه دومره جوش په صدیق کښې ولې دې . دهغه راز علم پخپله صدیق ته هم نه وو . چه کله د صدیق عمر څلویښتو کالو پورې اورسیدلو یعنی ۱۹۲۴ء کښې الله تعالی پخپله کلام سره بشارت ورکړو چه «اے یوسف» ته چن بسویشور ئې «بیا الهام اوشو» «یوسف دې بابا صدیق» غرض باربار د یوسف او صدیق نوم په الهاماتو کښې شروع شو «دعوة الى الله ص ۴۴»

سوچ اوکړئ . هغه ساده مسلمانان چه هغوی لره په دهوکه کښې اچولو دپاره دا وئیلې کیږي چه د دیندار انجمن د قادیانیانو اودهغوی د عقائدو سره هیڅ تعلق نشته دې . آیا ستاسو په نظر کښې دچا په محبت کښې د کار کولو معنی مخالفت کیدلې شې فشتان بینهما

حقیقت دادې چه دهغه دوو شیطانانو پخپل مینځ کښې دیرنژدې مراسم او تعلقات موندلې کیږي . خصوصاً صدیق دیندار خو پخپله هره دعوتی کښې د غلام احمد قادیانی د مسیح موعودو وغیره کیدلو تصدیق هم ملاویږي بیا دا بې ربطی د چرته نه ده . شعر :

رڼه بے رڼگی حسن و عشق کیلکچ بیان بام لے زنہ ہے وہ یہ زنہ بے بام ہے

قادیانی اختلافات

قادیانی او لاهوری د دوو جماعتونو د اختلافاتو په باره کښې خپل ځان لره فیصله کونکې مقرر کړو او لیکي

«دعیسائیانو پخپل مینځ کښې د اختلافاتو فیصله آسمانی محکمې سره اوشوه د احمدیانو په مینځ کښې د اختلافاتو فیصله به هم آسمانی حکم یوسف موعود (چن بسویشور) سره کیږي . چه دهغه راتللو لره قرآن کریم او احادیثو او د بشارت مسیح موعود (مرزا غلام احمد قادیانی) او او بشارت اولیانی دکن (هندو سادھو) او پخپله د یوسف موعود په الهاماتو کښې د الله راتلل وئیلې شوی دی . «ما اختلفتم فيه من شيء فحكمه الى الله» (دعوة الى الله ص ۵۳)

ښه اصلاح ئې اوکړه . په کوم خیز باندې چه پخپل مینځ کښې په جنگ وو . په هغې باندې ئې پخپله قبضه اوکړه . آیا اسمانی فیصله هم دا اوشوه چه د غلام احمد قادیانی د نبوت په باره کښې په خپل مینځ کښې په جنگ دی . ددې وجه نه تاسو پخپله تللو سره نبي جوړشئ دهغوی اختلاف به ختم شی . همدارنگه د چن بسویشور دمرداریدلو څه موده اوشوه مگر د قادیانیانو او لاهوریانو په خپل مینځ کښې اختلاف خو لا تراوسه پورې باقی دې . بیاڅه فیصله اوکړه حضرت والا ؟ صرف ئې دومره مهربانی اوکړه چه دهغوی په خباثت کښې ئې نور خباثت ور زیات کړو او د «فزادتهم رجسا الى رجسهم» مصداق جوړ شو

پخپله د پرحب خو د مرداریدلو موده تیرشوې ده لیکن د هغه متبعین او د دیند رانجمن

معزز افراد هم ژوندی دی هغه ټولو ته مونږ دا چیلنج ورکوچه په یو قرآنی آیت کښې د یوسف موعود د راتللو خبر اوبښاتې ورنه صفا اوواښې چه پیر صاحب دروغ وټیلي دی . هم دا معامله د احادیثو هم ده

همدارنگه یاد دې وی چه په دې کښې چرته د دکن د اولیاؤ د بشاراتو د مصداق کیدلو دعوی کړې دې دهغه اولیاؤ نه پخپله دهغه مراد د دکن هندوسادهؤ دی . په هغې سره دا عقیده هم حل شوه چه دهغوی په نزد هندوان خلق پاخه دیندار دی بلکه په اولیاء الله کښې دهغوی شمیر دې . د یوسف موعود په الهاماتو کښې د الله راتلل وټیلي شوی دی ددې مطلب هم هغه دې چه لږ غوندې وروستو ذکر کړئ شو چه الله تعالی به دیو غیر مسلم یعنی چن بسویشور په شکل راځی

د خلیفه قادیان اصلاح

خليفة قادیان د میامحمود د عقائدو په باره کښې لیکي
 « د دکن اولیاؤ (هندوسادهؤ) د بن نه تقریباً اته سوه کاله مخکښې فیصله کړې وه چه د خلیفه قادیان عقائد غلط دی . هغه داسې چه میامحمود صاحب ته «دیربښت» وټیلي شوی دی او د «دیربښت» متعلق لیکلی دی چه هغه به غلطې عقیدې خوروی دهغه د عقائدو د اصلاح دپاره به چن بسویشور راځی . «دعوة الله ص ۵۴»

د عقائدو دا اصلاح چه دهغه پیر غلام احمد ته د آخری فرقې سردار اووټیلو او خپل خان ته ئې د آخرین سردار ، بله څه اصلاح په سمجه کښې نه راتلله ، ددې وجه نه چه چن بسویشور خو پخپله د اصلاح دپاره د خلیفه قادیان میامحمود نه بیعت شوې وو . البته دا کیدلې شو چه دهغه خلقو په نزد مرید د پیر اصلاح کوی نه پیر د مرید

لنگایت

«یک نه شد دوشد» وړاندې خو صرف د احمدیانو موعود وو . اوس د لنگایت هم د موعود کیدلو تیاریانې په زور اوشور سره جاری دی . لیکي :

« په دې وخت کښې دخپل موعود د جماعتونو یعنی «لنگایت» او «احمدیانو» کښې په پوره طاقت سره پیش کیږم . هغه هم د یو بشارت په بناء باندې دې . په هغې کښې کامیابی ښودلې شوې ده . په هغې کښې دا حقیقت په نظر راځی چه «لنگایت» هندوانو کښې او «احمدیت» په مسلمانانو کښې دا دواړه په هر حیثیت سره زبردست جماعتونه دی . دهغوی توجه په ډیر زور سره خصوصی د هندوستان مختلفو مذهبونو طرف ته کیدل پکار دی . «دعوة الى الله ص ۴۵»

ډیرښه : تاسو د لنگایتانو اوتار یئ . ددې راز ثبتیدل اوس ښکاره شو چه تاسو په

هندوانو کښې پښه ده . . . مسلمانان چه په کومه مخالطه کښې وو جناب محترم هغه رفع کړو

مسیح گر اود هغه خانقاه

محترمو لوستونکو ! تیر شوی تفصیلو پښه په ذهن کښې ونیسئ او هغه یاد ساتئ . ددې ځای نه څه نور انکشافات کیدلو والا دي . د نن سبا حافظې کمزورې شوی دی ددې وجه نه مختصراً وروستو سبق سردوباره کولو سره مخکښې څو صدیق چن بسویشور رومي عام انسان وو . بیا قادیانی مغضوب ته لاړو . بیا د خلیفه قادیان نه بیعت شو . بیا مهدی آخر الزمان . پهر یوسف موعود ، بیا د ډیرو انبیاء مثیل بروز محمد او عین محمد صلی الله علیه وسلم . دا ټول مدارج په آسانۍ سره پوره کولو نه پس مظهر خدای . مالک حشر . د انبیاء حاکم . قاضی حشر . په شان د خدای صفاتو مالک شو . تردې چه دا شیخ چیلن خود خدای جوړ شو .

پښه جناب عالی ! دا ټولې عهدې دې مبارک وی . مگر آیا د یو خوا هڅه بنده اود حب جاه د اوږې خپته صرف په دې دعوی گانو او ددې برابر په نورو دعوی گانو سره ډکیدلې شی ؟ هیچرې نه . چن بسویشور خدای څو جوړ شوې وو اوس د رسولانو په راستولو کښې څه وخت لگیدلو . او هسې څو هم دا د خدای دمه داری ده . چن بسویشور د خدای جوړیدلو باوجود د رسولانو د راستولو بندوبست اونه کړی نو د مخلوق د گمراه کیدلو خطر ده . ددې وجه نه د رسول جوړولو دپاره ئې یو « تربیتی کورس » شروع کړو . دهغه مرکز اچرتنه چه د مکمل رسول جوړیدلو سرټیفیکټ ملاویدلو ، نوم د مسلمان نبی جوړیدلو دپاره « خانقاه سرور عالم » اود هندو نبی جوړیدلو دپاره ئې « جگت گرو آشرم » کیځودلو . د دیندارو په یو وخت پیغمبر او خدای دا اعلان هم اوکړو چه اوس بل چاته دا اختیار نشته چه د پیغمبر او رسول استولو تکلیف اوکړی واورئ ! د چن بسویشور عبارت او گورئ

« حسب بشریت د گمنام مقام نه په امیانو کښې یو داسې طاقت چن بسویشور، لره اودرولي شو چه مسیح گر دې مسیح جوړولولو والا، او هغه وجود رسولانو لره جمع کولو والا دي . چه دهغه په خانقاه کښې د انبیاء وارثان پیدا کیری . مریم جوړیدل سره کینی مسیح جوړیدلو سره راوځی . د څلورم آسمان نه اووم آسمانه پورې سیر کولې کیمی . څوک نوح علیه السلام . څوک ابراهیم علیه السلام دې . څوک یحیی او څوک نارو دې څوک موسی علیه السلام او څوک

موندلې شوې دې . او څوک هرلیا او څوک بسویشور او څوک نر سیهودی . چونکه اولین کښې دا روحانیت وو . آخرین کښې هم هغه روحانیت دي دې دپاره چه معالمت پوره وی . آيا په دنیا کښې داسې سرې شته چه دهغه د خانقاه دا حال وی « العیاذ بالله ، الله دي نورو لره ددې نه محفوظه اوساتی آيا بود روحانیت دعوبدار ته د « مسیح گر » کیدلو دعوی شته . آيا دهغوی به

خانقاہ گمانو کنبی مثیل انبیاء پیدا کیڑی . پہ خلاف ددی چہ د ہری گدی او خانقاہ رخ اومخہ
زمکي طرف ته ده . «دعوة الى الله ص ۳»

پیغمبر جو روونکی پوهنتون

محترم لوستونکو 'د' «مسیح گر» پہ ترکیب باندی غوراو کریں . هغه د زرگر په معنی دی .
دلوهار په معنی دی د اوسپنی کاروبار کولو والا . اود مسیح گر معنی ده مسیح جو پلر والا . دا
نوی عہدہ دی مبارک وی . لیکن دا عجیب اتفاق دی چہ دهغه مسیح گر (خدائی) رسول تراوسہ
پوری پہ دنیا کنبی ژوندی دی او پخپله خدائی صاحب یی مردار شوی دی . د خوارلسی صدی
مکار انگریزانو ته خہ د داسی خدایانو ضرورت هم وو چہ د نبی اود رسول کورس بنودلو قابل وی
دی دپارہ چہ پخپله بیچرہ گمانو انگریزانو ته دهغی زحمت پیښ نه شی . یو عدد داسی جامع
جمع کمالات پروفیسر هغوی ته ملاؤ شو مگر اول خو دومره لویه «پیغمبر جو روونکی پوهنتون»
لرہ چلولو دپارہ د داسی دیرو پروفیسرانو ضرورت وو دویم دا بل مصیبت راغلو چہ هغه یو نبی
ساز پروفیسر هم زر مرشو . د اکبرالہ آبادی مرحوم دا شعر د انگریز په دی ہندی «پیغمبر
جو روونکی پوهنتون» باندی پورہ پورہ صادق کیڑی . شعر

دقر تدیر تو کھولا گیا ہے بند میں

فیصلہ قسمت کا اے اکبر مگر لندن میں ہے

پہ دی عبارت کنبی نی دا هم لیکلی دی چہ دهغه انجمن انبیاء باندی د خلورم آسمان ته
واخلہ تر اووم آسمانہ پوری سیر کولی کیڑی . رومی د دریو آسمانونو سیر ولی نه کولی کیڑی .
شاید په هغی کنبی به خہ مصلحت وی او یا به په هغی کنبی د سیر خائی نه وی

د مثال په طور مساوات

دهغه پوهنتون نه چہ کوم انبیاء فارغیږی دهغوی یو خو مثالونه یی هم ذکر کری دی او
دخیلی انصاف پسندی نی هم ښه مظاهره کړی ده . دا نبی ساز پوهنتون چہ په هغی کنبی په یو
وخت کنبی هندوان او مسلمانان انبیاء جو پیری په هغی کنبی د جوړیدلو والا انبیاء په مثال کنبی
یی د خلورو مسلمانانو انبیاء نومونه ذکر کری دی او خلور نی د هندوانو نومونه پیش کری دی او
یو مشترک یعنی جامع جمیع کمالات یعنی مسلمان . عیسائی . بهودی . بت پرست وغیره . دغه
شن نی د انبیاء په مثال کنبی مساوات کولو سره د هندو مسلم د اتحاد شلایشی نی حاصل کړی
دی . یاد دی وی چہ په هغه پوهنتون کنبی مهدی او مامورون نه واخله سوشلور عہدی پوری
انبیاء او رجال پیدا کیدل . صرف یو عہدہ چہ د جن سوشلور ده دهغی تیاریانی دلته نه کیدلی

ځکه دا منصب خود حضرت والا دې او په پورتنۍ عبارت کښې یې دې دعوي باندې صراحه بندیز لگولې دې . «الا عندا شد الضرورة» چه دهغې فیصله په براه راست د لندن د پوهنتون نه دهغه مقصد دپاره مقرر شوی ماهرین امور شیطنت کوی

د انبیاءو ۳۱۸ زېږونه

د دیندار انجمن د بانی په مجموعه چالبازیانو کښې یو د ۳۱۸ چکر هم دې . دې لره په غور سره او وائي .

«حدیثونو کښې بشارت دې چه هر دور او نسل انسانی مسلمان کښې درې سوه اتلس زېږونه د تیر شوو انبیاءو موجود وی . قرن اولی کښې دهغې مجموعه وه . د فیج اعوج په زمانه کښې د فرقه بازي په وجه قلوب منتشر وو . قرن آخری چونکه د حشر زمانه ده ددې وجه نه هغه ټول قلوب د انبیاء ماسبق د آخری امیین په صورت کښې خانقاه سرور عالم حیدرآباد دکن کښې جمع شو . ځکه دهغوی د سردار صدیق (چن بسویشور) د پیدائش مقام په دې ریاست کښې دې . دا بنار ټولو کمالاتو لره جمع کوونکې دې اود جلال او جمال کافی سامان دلته دې . «دعوة الى الله ص ۴»

د مرو ژوندی کوونکي

د خپل شان په باره کښې لیکي .

«د آخرین سردار صدیق دیندار په صحبت سره ډیر خلق مثیل انبیاء جوړشو او جوړیږي خانقاه کښې چه ژوند وقف کولو سره کینی هغه مریم جوړیږي . چه کله هغه میدان کښې راوځي نومسیح جوړیږي . هم دغه شان مرو لره ژوندی کولو والا زمونږ د خانقاه نه اوځي گونگیان خبرې کوی . کومو ته چه الله تعالی په یحی ، نوح او موسی سره اواز او کړو هغه هم څما بیعت کړې دې . او قاسم صاحب چه دهغه مماثلت د نوح دې هغه هم څما په بیعت کښې دې . الخ»

«دعوة الى الله ص ۸۱»

د دیندار د صحبت نه څه ډیر خلق د انبیاءو په شان جوړشو او څه جوړیږي . د نبی پیدا کولو دا صنعت څه ډیر ښه دې . د یو طبی کلج د چانسلر صاحب سره ملاقات اوشو . هغه اووئیل چه زمونږ کالج ماشاء الله ډیر ښه روان دې دلته ډیر خلق ښه ښه ډاکترن جوړ شو او څه ډاکتران جوړیږي . څه خیال دې . په دواړو خبرو کښې ښه یو والې دې . مونږ چه کوم «د نبیانو جوړولو پوهنتون» لیکلې وه دهغې به اوس بقین کیږي گویا نبی جوړیدل یوه تماشه ده . یا په به عبارت سره داسې او وائي چه په دنیا کښې چه څنگه صنعت یوه پیسه ده چه سړې په هغې کښې محنت کوی دهغې سندونه حاصلوی هغه ته دخپل لین څه نا څه منصب حاصلیږي چه په هغې سره هغه

خپل کسب معاش کوی . هم داسې نبي او رسول لره هم اوگنځ چه هغوی کسب معاش يا د وخت تيرولو طريقې دی . د قاديان ټولو انبياؤ نه فقط ددې مقصد لاندې خپل نبوت استعمال کړو بلکه پخپلو اقوالو او افعالو سره يی خلقو لره په دې باندې پوهه کړه چه نبوت د داسې قسم کاروبار دې «هم دغه شان مرو لره ژوندی کولو والا زمونږ د خانقاه نه اوځی»

په دې عبارت ته په غور سره اوگورئ او بيا دیندارانجمن والو نه پوښتنه اوکړئ چه ای مرو لره ژوندکولو والا خلکو 'نور خو به څه کوئ دا خپل نبي او خدای خو دوباره ژوندی کړئ او هغوی راولئ دې دپاره چه ستاسو اصلاح وکړی او د امت هم اصلاح وشي .

د مشورې مجلس

چن بسویشور دیو اهم راز انکشاف کړې دي . لیکي .
«دا (اهل الله) په اهم معاملاتو کښې قرآن او حدیث کښې د غور کولو نه پس د خداوند کریم په دربار کښې مشوره کوی»
(معراج المؤمنین ص ۳۳)

دا اصطلاح مه هیروئ چه د چن بسویشور په نزد اهل الله او اولیاء الله هندو سادهؤ ته وئیلې کیږی . او بالفرض که مسلمان اولیاء الله مراد وی نو پیا هم په قرآن او حدیث کښې چرته راغلی دی چه اهل الله د الله په دربار کښې مجلس شوری منعقد کوی؟ . البته که چرته د الله تعالی د دربار نه د چن بسویشور دربار مراد وی نو دگوم ځای نه چه نبي او رسول جوړولو سره لیږلې کیږی نو صحیح ده مگر دا اهل الله ډیر خطرناک وی . الله تعالی دې مسلمانانو لره دهغه اهل الله نه پخپل حفاظت کښې اوساتی . حقیقت کښې دا د ابلیس د مشورې مجلس دې او دوی دا اولیاء الله په صورت کښې اولیاء الشیطان دی .

علوم شرعی کښې صفر

چن بسویشور خود د مامور وقت په عهدې باندې له اول نه قابض شو او علوم دینی نه ماشاء الله خبر هم نه شو . ددې وجه نه ددې شبه زاله کوی او لیکي
«معلومېې چه مامور وقت یعنی فنا فی الرسول ظاهری علومو کښې مشهور او معروف نه وی» (معراج المؤمنین ص ۳۶)

مامور وقت څوک وو؟

پاسنی عبارت کښې د مامور وقت ذکر وو . مگر ددې نې تشریح اونه کړه چه هغه څوک دي .
داروان عبارت کښې دهغه یوڅه معلومات هم درکوو . لیکي
«فقیر گندهی جی او محمد علی مرحوم ته بس وئیلی وو چه تاسو ټول ځما اطاعت اوکړئ .

انشاء الله په لسو کالو کښې دننه نمر درکوم، «معراج المؤمنین ص ۳۷»
د امتی جوړولو دپاره ماشاء الله نظر انتخاب په اوچت شخصیتونو باندې پریوتلې دې ډیر
ښه اوشو چه ستاسو تجویز لره هغه خلقو ونه منلو ، فرمائی چه تاسو خما اطاعت او کړئ څنگه چه
اطیعوا الله واطیعوا الرسول کښې د الله د اطاعت او د رسول د اطاعت حکم دې .

په پرده کښې في پوږده

د مامور وقت حقیقت بیانوی او لیکي .
معلومیږي چه مامور وقت یعنې فنا فی الرسول انسان ظاهري علومو کښې نه مشهور کیږي
او هغه سرکاری ملازمتونو او عهدو باندې نه مامور کیږي هغه د خدای مقرر شوي انسان وی د
حکومت په دربار کښې دهغه عزت نه وی ، هغه په یو پرده کښې وی دې دپاره چه د الله د کار خلق
ده ته نژدې راشي ، «معراج المؤمنین ص ۳۶»

خپل مبلغ علم چه څه غواړي بیان دې کړي مگر دا دروغ دې نه وائی چه د الله مامور خلق په
پرده کښې اوسیږي . په پرده کښې خو ښځه اوسیږي ، د خدای پیغمبر میدان ته راځي . چرته چه د
اعلاء کلمة الحق اوستا په شان د دروغون مدعی نبوت د ختمولو ضرورت وی هغله ځي . البته د
«نبي ساز پوهنتون آصف نگر» نه چه کوم نبیان او مامور وقت جوړولو سره راوځي هغه ضرور پرده
نشین وی ، ددې وجه نه چه هم ستا په قول «هغه مریم جوړیدلو سره کینی» «دعوة الى الله ص ۳»
دا یو داسې انذار فکر او غورزیدلې طبیعت دې چه ذهنونو لره په بهام بلکه خطرناک حالاتو
طرف ته بوځي

دا مبهم حل کړئ

د چن بسویشور د طرفه یو پیچیده معامله ستاسو په خدمت کښې وړاندې کیږي ، دا مبهم
حل کړئ . فرمائی «دا خلق ژوندی دی ، دوی جسم کثیف هم نه دی ، لطیف هم نه دی . اراده
او عقل ئې هم نشته ، اطمینان ئې هم نشته ، دا ټول د یو بل ماتحت دی ، دې د چا ماتحت نه دې .
دا ټول ضائع کیدلو والا دی ، دې د فنا نه خالی دې ، خدای لره غائبولو سره مظهر خدا جوړ شو .»
«معراج المؤمنین ص ۳۲»

مبهمات مهملات . واهیات

د چن بسویشور چه دکوم کتاب نه دا حوالې ورکړئ شوی دی دهغه نوم دې «معراج المؤمنین»
ددې کتاب پیش لفظ یو بل دیوانه مولا ابراهیم دستگیر لیکلې دې . په همدې کښې ډیر عبارتونه

داسې مهمل دی چه مونږ ته يقين دې چه نه هغه پخپله پرې پوهيږي چه دهغې نه دهغه مطلب څه دې اونه دهغه گرو (پير) ته دهغې مطالب معلوم دی عام انسان به خاورې په هغې پوهه شي يو دوه داسې عبارتونه ستاسو د پوهې دپاره ليکم

« څنگه چه جهاد په سړو باندي فرض دې هم هغه شان قرآن كريم ذات وحدة الوجود رحمة للعالمين باندي فرض دې »

اوبيا ارشاد دې

«هم ددې حقيقت په اظهاركښې الله تعالى چه كله د روح د نزول ذكركوي نود وحدت اظهاركوي»

اوچه كله د روح د اظهار اراده نه كوي نو آيا د « كثرت » اظهاركوي ؟ ددې مبهماتو حل مطلوب دې ، اوبيا فرماني

«داسې زمانه كښې د حضورمنبع انوار صلى الله عليه وسلم اوسيدل ضروري دى . دې دپاره چه خپل دربارگرم كړي . دهغه دربار مبارك شان هم فرضيت قرآن نه ښكاره دې »
د فرضيت قرآن اوده وحدت او كثرت دا اصطلاحات زمونږ د فكر نه اوچت دى ځكه چه دا شيطاني الهامات دى چه دهغې نه مونږ په الله سره پناه غواړو . «اللهم لا ملجأ ولا منجاء منك الا اليك»

دربو لره څلورم كولو والا نبي

(۱) «زه د ورونو په لحاظ سره هم څلورم نبي يم اود خوريانو په لحاظ سره هم څلورم په وړوكو كښې هم څلورم او په لوبو كښې هم څلورم يم .»

(۲) «خما د پيدائش ساعت څلورم دې . ورځ څلورمه ده تاريخ مې څلورم دې . پيرئ وروستو د زرو نه څلورمه ده . كال څلورم دې يعنې ۴ رمضان د پيرپه ورځ په ۳-۱۲ هجري كښې پيدا شوم .» (خادم خاتم النبیین ص ۵۹)

دا دوه دليلونه واقعي ديراهميت لري ، نبوت باندي ئې د استدلال دپاره د روند دنده چلولې ده

قادياني نشان

خپل نبوت باندي استدلال كښې ليكي

«د ۱۹۲۵ء په جولائی مياشت كښې قاديان ته تللي ووم . هغلته هم الله تعالى د نشاني به طور بې موسم بارانونه وكړه هغه داسې چه يوشپه كښې دننه د قاديان اطراف تالابونه شول . موټرسائيكلې او ټانگې بندي شوي او كم نه كم اوبه په لارو كښې ترپنډو پورې ولاړې وى

دخلفو نه مې واوړيدل چه شايد په يوه زمانه کښې په يو شپه کښې دومره باران راغلې نه وي او په دې باران کښې يوه بله نشانی دا وشوه چه د قاديان مشهوره کتب خانه چه په هغې کښې د زرگونو روپو کتابونه وو . يوه حصه د يوآل سره د چمت نه ر گذار شو او د شپې وخت وو . باران ډير په زور کښې وو . هيچا خبر وانه خستلو آخر سحره پورې ټولې الماريانې په خټوکښې لږلې ټول کتابونه لامده شوي وو . سحر دې نظارې د حال په ژبه چغې وهلې چه کومه کتب خانه د قاديان د علميت د فخر باعث وو . د چن بسویشور تصرفاتو هغه علم باندې اوبه واچولې . دخوند خبره دا چه هغه ټول کتابونه د گرمۍ په وخت چه کله نمر ته خلاصولو سره کيخودلې شو نو هغله کيخودلې شو چرته چه فقير ډډه وهلې وه . فقير په ناسته دا نظاره کتله اود خدائي قدیرد احسان مزه ئې اخستله . داسې معلوميدل چه دا کتب خانه پخپلې ژبې سره وائی ای صديق! قاديان والو زمونږ د الفاظو غلطه معنی کولو سره په دنيا کښې شور جوړ کړې دې مونږ تاته فرياد راوړې دې . فاعتبروا يا اولی الابصار لهم البشرى فی الحیة الدنيا والآخرة»

مخادم خاتم النبیین ص ۳۵

په ټولو خبرو کښې يو خبره واخلي . تاسو ته به اندازه اوشی چه په هغې سره خپل نبوت باندې استدلال کولو والا په خرمه اوبو کښې دې . په هر دليل سره د چن بسویشور د يو نوې بې وقوفۍ علم حاصلېږي

چن بسویشور د قاديان د کتب خايې په لوبديدلو سره چه په کومه خوش فهمۍ کښې مبتلا . دې دا د هغه قصور فهم دې د قاديان د کتابونو لوندیدل او هغه هم داسې وخت کښې چه جناب چن بسویشور هغله موجود وی . دا بې معنی نه دی ، لیکن هغه ددې په مطلب باندې غلط پوهه شوې وو . حقیقت کښې مطلب داووجه « ای چن بسویشور! چه کومو کتابونو لره نه دخپل مرکز او ماخذ په خیال سره راغلې ئې . دکومو حوالې چه شپه او ورځ پخپلو تقاریرو او کتابونو کښې لیکې . دکومو نه چه خپل نبوت . چن بسویشور . یوسف موعود او مامور وقت کیدلو باندې استدلال کوي وغیره وغیره . نن په هغه ټولو کتابونو او دلائلو باندې اوبه توی شوې . دا ټول دلائل او کتابونه په ردی توکړئ کښې د اچولو قابل دی . څه بې وقوفه جوړ شوې ئې چه ددې نه استدلال کوي . دا وو دهغه کتابونو آواز چه دهغوئ د حال د ژبې نه وتلو . فاعتبروا يا اولی الابصار لهم خزی الدنيا وعذاب الآخرة»

چن بسویشور او د قاديان خليفه

د فاديانيت سره د عشق ابتدا داسې کيږي .

« مختصر حال د دې چه هسې خو ۱۹۱۰ء کښې فقير هم قاديان ته تللې وو . هغه وخت دی

سلسلې طرف ته توجه ونه شوه » (مخادم خاتم النبیین ص ۵)

بلى صيب دهغه وخت به د نبوت پټ راز نه وو ښکاره شوي . ارشاد دي

«خما نيکه اراده او خلوص او گوري . ما د حق په لتون کښې پخپله د ميا محمود صاحب خليفه قاديان خلافت منلو سره دهغه په لاس باندې بيعت کړې وو او قاديان ته ورسيدلم او په نيکه اراده سره مې تحقيقات کول او دهغوی په عقائدو کښې مې غلو کول خوښ را نغلل . دعاگانې مې وکړې ، آخر الله تعالی خپل بنده لره بچ کول غوښتل دهغه خائ نه را او وتلم بيعت مې فسخ کړو او لگاتار مې دهغه عقيدې په ترديد کښې دولس کله کارو کړو او په ډير شد اومد سره مې کار وکړو . آخر الله تعالی د فقير دعا قبوله کړه او دهغوی (قاديانيانو) د جماعت منتظر موعود بې جوړ کړم (د رين چه شک ۱۲ مؤلف) دده نه هم هغه کرم محض دخپل رحمانی تقاضې لاندې اخلي چه ددې نه وړاندې ئې د (غلام احمد قادياني او هندو سادھو وغيره - مؤلف) نه کار اخستلې وو او ډيرې ښې ئې ښکاره کړې او قدرت لره ئې کمال درجه باندې زمونږ سره کړو»

(خادم خاتم النبیین ص ۲۵)

واقعی د نيکې ارادې او اخلاص دا انتهاده چه رومي ئې بيعت او کړو او وروسته يی د عقائدو د صحت اود بطلان تحقيق کولو . بيا ئې د نبوت په گدئ باندې پخپله قبضه وکړه او بالآخر خدای جوړ شو . اوبيا وايی چه .

«زه دهغه فاضل اجل چه په حقيقت کښې فاضل اجهل دي - مؤلف) هر لعنت او ملامتيا لره مې په اطمینان سره اوریدله . چه کله هغه زه دنيا دار گڼلو سره يی د رياست محبوب مخې ته راوړم نو زه فوراً نيغ شوم (رومي کور و - مؤلف) او وې وئيل قلم او درنگ بوتل راوړئ زه اوس ليکم زر خلې ليکم چه زه پوخ قاديانی يم» (بلاشک اوشبه - از مؤلف) او کاغذ اخستلو سره ئې دا لاندې خط وليکلو :

«صديق ديدار پوخ احمدی دي . قاديانی سلسله چه د قاديان نه ميا محمود جاری کړې ده دهغې سخت دښمن يم . او عقائد چه ميا محمود جاری کړی دی دهغې بيخ کڼی به خامخا کوم . صديق ديدار چن بسویشور (خادم خاتم النبیین ص ۲۹)

اوبيا نور وضاحت کولو سره خپل او دهغه دښانو ذکر فرمائی

«ددې خبرې گواهان تقريباً د ټول دکن اقوم دی . دهغه په عبارتونو کښې دا خبره راروانه ده چه رومي به ډير بسنت (ارلوالعزم محمود) ښکاره کيږی دهغه په خيالاتو سره به په عالم کښې پريشانی وی خلق به گمراه شی . دهغه د لرې کولو دپاره به چن بسویشور ښکاره کيږی . دي بزرگانو دهغه دواړو د وجود تاريخ ظهور او نشانات ښودلی دی ددې که څوک ترديد او کړی نوزه هر شرط منظورولو دپاره تياريم . گویا پيشن گوئیانو رمونږ د دواړو لاس نيوتو سره او ښودل چه دا چن بسویشور دي او دا ډير بسنت . د چن بسویشور په حالاتو سره به تاسو ته څه حده به ډیر غږم

شوی وی . اوس صرف د دیربست نشانات بطور حجت دوباره پیش کولو سره چیلنج درکوم چه که چرته نشاناتو والا د دیربست میا محمود احمد صاحب خلیفه قادیان نه سوا بل څوک دې نو ثابته کړئ نو په داسې صورت کښې هر شرط منظور دې .

د دیربست (اولو العزم محمود) والا یو جدا کتاب تیار دې په هغې کښې تفصیل وار بیان دې ، د دې نشاناتو نه علاوه نور هم دیر نشانات دی . مگر اوس زه د جماعت قادیان او د تمام عالم نه سوال کوم چه دلته قدیم کتب اولیاء کښې دا پیشن گوئیاني موجود او هغلته موعود انسان (یعنی میا محمود خلیفه قادیان) موجود دې . بیاتاسو لره په شک کښې اچولو والا هغه کوم څیز دې . دهغه پیشن گوئیانو سره ئې لیکلی دی دا دیربست مسلمانانو ته د قرآن کریم د الفاظو غلطې معنی بنائی . او ایشور اوتار چه هغه ته رحمة للعالمین وائی دهغه هتک او سپکاوي به کوی .
(خادم خاتم النبیین ص ۸)

او بیا لیکي

«او ورسره ئې دا هم لیکلی دی چه داسې سرې عقائدو کښې غلطې باندې وی . دهغه اصلاح به صدیق چن بسویشور سره کیږي او صفاتي لیکلی دی چه دیر بست (اولو العزم محمود) د قرآن د الفاظو به غلطه معنی بیانوی . او لیکلی ئې دی چه د چن بسویشور عقائد په صحیح وی اود چن بسویشور په ذریعې سره د یربست د عقائدو به اصلاح کیږي (خادم خاتم النبیین ص ۱۰)
مونږ پخپله د بسویشور د عبارتونو نه ثابته کړې ده چه د اولیاء الله نه مراد دهغه هندو سادهو دی او اوس د حضرات هم دهغوی د زړو کتابونو په حوالو سره دخپل ځان اود میا محمود علامات پیش کوی . په هغې کښې د یوڅو کتابونو نومونه دادی .

څلور مشهورویدیعنی رگوید . سام وید . یجروید . اتهروید . داس گپتا اومیتاپوراد هندوانو په نوو کتابونو کښې هندوازم ، ستیارتنه پرکاش سوامی او دیدارتنه پرکاش وغیره داسې کتابونه دی چه په هغې سره بسویشورته دخپل نبوت دپاره نورې نشانمانې ملاویدلې ، که چرته دا کتابونه هغه ته ملاو شوي وي نو پته نشته چه دهغه خبائثونه به دکوم ځای نه کوم ځای پورې رسیدل

منجمله د نورو خبرو سره ئې دا خبره هم لیکلې ده چه د چن بسویشور په ذریعې د میا محمود د غلطو عقائدو اصلاح به کیږي . نورې خبرې کوم حده پورې رښتینې راوتلې زمونږ فی الحال دهغې سره بحث نشته لیکن قارئین حضرات بلکه پخپله د دیندارانجمن حضرات دې په ایستداری سره اووا ئې چه د میا محمود کوم عقائد هغه وخت وو آیا دهغې اصلاح اوشوه یا هم داسې پسي شو بلکه دهغه په عقائدو کښې ورځ ترورځه نور زیات خبائثونه شامل کړي شو تردې پورې چه مردار شو

د ميا محمود نور تقدیس اوصاف

د ميا محمود نور تقدیس اوصافو بيانولو سره ليکي :

« فقير (چن بسویشور) پوهيری چه هغه (ميا محمود ديربنت خليفه قاديان) يو متقی سړی دی او ډيرو زيرو ورکولو والا دی ، دهغه سره زمونږه جهگړا صرف په يوڅو فروعاتو کښې ده چه دهغې د غفلت نه اصولی کيدلو اندېښنه ده ، هم ددې وجه نه ما مخالفت وکړو . اوس مخالف نه يم ځکه چه الله تعالی ما ته علم را کړې دی چه هغه به زر زمونږ د عقيدې والا شی چه دهغې آثار ديوڅو مياشتو نه ښکاره کيږي .

(خادم خاتم النبیین ديباچه ص ۱۹۲۷ جون ۱۹۲۷ء)

ذکر شوی عبارت کښې ميا محمود سره متعلق ئې ليکلی دی چه .

« هغه سره زمونږه جگړه صرف په يوڅو مذهبي فروعاتو کښې ده »

ياد دې وی چه دا کتاب «خادم خاتم النبیین» چن بسویشور په ۱۹۳۲ء کښې ليکلی دی او

ددې تصريح هغوی پخپله د ټولو نه په رومبني کتاب د «دعوة الله» په ص ۴۴ کښې کړې ده .

۴۲۵۷ دروغ

دخپل کتاب خادم خاتم النبیین ذکرکولو سره يی د دروغو ريکارډ مات کړې دي .

« ددې نه پس ۱۹۲۶ء کښې ما يو کتاب «خادم خاتم النبیین» اوليکلو چه دهغه کتاب

مقدمه وه چه دهغې ذکر دهغه کتاب په ص ۵۸ ، ۵۹ باندې دی . دهغه زمانې نه تراوسه پورې ۴۲۵۷ الفاظو کښې الله تعالی خما سره کلام کړې دی ، د قرآن کریم او احاديثو نه هم ددې دعوي تاريخی ، قدری او شهادتی ثبوت ملاؤ شو . دا کتاب «دعوة الله» د سنت انبياء مطابق د « انی مغلوب فانتصر» په زمانه کښې ليکلی کيږي » (دعوة الله ص ۴۴)

د دروغو ريکارډ ئې مات کړو

۴۲۵۷ دروغو وئيلو سره چپ نه شو بلکه نور ئې دا ظلم او کړو چه وې ويل چه دا ټول دروغ قرآن او احاديثو کښې تاريخی ، قدرتی او شهادتی طور باندې ثابت دی . دهغه ټولو د لتولو تاسو

ته چرته فرصت دي او نور دروغ يی هم وئيلي دي مگر څه فرصت ويستلو سره په هغې کښې يو دروغ د قرآن يا حديثونه او ښائي نومهرباني به وی شعر

صحف کا بازار تھوڑے روز ہے
بعد اس کے حریت دل سوز ہے

د جن بسویشور منلو والا دجالانو مختصر فهرست

په دې سلسله کښې پخپل کتاب دعوة الى الله ص ۵۴. ص ۵۷ کښې د ډيرو قاديانيانو دجالانو نومونه نې ذکر کړي دي چا چه د دوی سره دخپل عقيدې اظهار يا نې بيعت کولو سره منلې دي. يو مختصر فهرست ديو څو مشهورو عالمانو دجالانو د نومونو پخپل عبارت کښې درج دی «د اهل بصيرت دپاره څما دعوی د نمر په شان روښانه ده. سعيد ارواحو ته چه کله څما خبر رسېږي نو سر تسليمولو ته اړېدی. امانا وصدقنا واثی. حسب رشاد مسیح موعود (مرزا غلام احمد قادياني د سلسله احمدیه په لویو عمرونو موندلو والا کښې کومو خلقو چه څما تصديق کړي دي په هغوی کښې مشهور اود ذی اثر اشخاصو يو څو نومونه لاندې ذکر کيږي

(۱) زبدة الحكماء مرزا خدا بخش صاحب مصنف عمل مصفى څما تصديق اوکړو «دعوة الله الله ص ۵۲، ۲» د سلسله احمدیه نورو مشهورو کسانو کښې مشهور انسان داکتر امين حسين شاه صاحب جنرل سکريټري جماعت احمدیه لاهور. شاه صاحب اووئيل چه «ما اوريدلى دى چه ستاسو دعوى د مصلح موعود ده» ما اووئيل (او) زه ستا تصديق کوم. که چرته ستاسو غواړئ نو زه ستاسو په لاس باندې بيعت کولو ته تياريم. زه ستاسو اصول او عقائدو لره د امت مرحومه دپاره باعث برکت گنم. ما مولوى محمدعلى صاحب (امير قادياني جماعت لاهور) لره هم ستاسو په نسبت څما هم عقیده اوموندلو «دعوة الى الله ص ۵۷»

په دې باندې که څوک تبصره کوي نو نه څه به اوراڼي. بس دومره وئيلې شى چه

شعر : يکي نواں گشت عهدين څرے چه

د افتنه بيا راپورته کولې کيږي

معتمو کتونکو تاسو په دې باندې پوهه نه شوئ چه د ديندار انجمن باني جن بسویشور او نور لوی کسان جهنم ته ورسيدل. نو اوس فتنه ختمه شوې ده. بلکه دا فتنه هم هغه زور او شور سره بيا سر اوچتوی څنگه چه د انجمن باني شروع کړې وه. بلکه دا فتنه څو په شروع کښې د کفر او ارتداد ښکاره دعوت سره خوریدله چه په هغې سره عامو مسلمانانو ته هم اکثر او زيات دهغوی حالت معلوميدلو. مگر اوس خو دا د کفر او ارتداد سره سره نفاق. د هوکې او نهايت خفيه عزائمو سره ميدان ته راغلې ده. خلاصه داده چه دعوام الناس وړاندې دا نه ښکاره کيږي چه مونږ ددې عقائدو حامل يو. د جن بسویشور مريدان يو. بلکه وئيلې کيږي چه مونږ پاڅه دينداره د سرکار دوعالم صلى الله عليه وسلم عاشقان يو. د مسلمانانو بد حالت کتلوسره مونږه د هغوی د اصلاح چهاره راوتلی يو. په دې باندې زيات داچه ساده مسلمانانو نه د دين په نوم باندې چاندې اخستلوسره د انسانيت سوزولو کتابونو په نشر او اشاعت کښې لگوي

شوگر کو قید لیبلتس

صورتِ زاهد سے اسکو نظر کچھا تھا مگر ہم انہا پرہ تو ایلیس لیجن آنا نظر

دیندارانِ جنم والا عام طور باندی مسلمانانوتہ د اتحاد، جوشِ جہاد، د مکتبہ نو او لجنو د اصلاح وغیرہ سرہ متعلق تبلیغ کوی او دا تاثر ورکوی چہ مونہ مہلغین اسلام یو، رنہ د تبلیغی دھوت دا ابتدائی مقدمہ دی، پہ دے طریقہ جاہل عوام خصوصاً نوجوانان چہ وی تہ د دین صحیح علم نشته دے دیر زر دھغوی پہ دوکہ کنہی راخی، ہغوی د نشر او اشاعت فلم کار شروع کری، عام طور باندی کتابونہ ہفہ منافقانہ انداز کنہی لیکلوسرہ چاپ کوی چہ ام دھغی نہ بد اثر واخلی، چنانچہ چہ یو کتاب کنہی لیکی نود اخوا دیخوا نہ ناصحانہ خبری کلو لیکلوسرہ پہ مینخ کنہی کرنہ نیمہ دخیل بانی انجمن یو خبرہ ذکر کوی یا ہفہ طرف تہ اشارہ وی، چہ دھغی دا اثر اوشی چہ عوام او دنوجوانانو طبقہ ہفہ دجالانو نہ پہ ہفہ انداز سرہ تعارف شی چہ ہفہ کافرانو دجالانو سرہ دھغوی حسن ظن پیدا شی بیا رو رو جماعت کنہی اخل شو او بیا ہغوی سرہ یو خائی د ایمان سرہ د غیرت ہم عادی شی نو بیا ہغوی تہ اصل کتابونہ نوم چہ مقصود دی بالترتیب وٹیلو دپارہ ورکولی کیپی او خبیث ترین مضمون چہ د اصل بانی انجمن دے د تولو پہ آخر کنہی ورکولی کیپی، چنانچہ بعضی خلق چہ د دیندارانِ جنم د فریب او بی دینی نہ خبرشی دھغوی نہ جدا شوی دی دھغوی وینا دادہ چہ مونہ دھغوی پہ انجمن کنہی پہ حیثیت د مبلغ کار کری دے لیکن درے خلورو کالر پورے دھغوی اصل کتابونہ مونہ تہ رانہ کری شو، دھغی نہ پس چہ کلہ پہ مونہ باندی ٹی پورہ اعتماد وشو چہ دوی بہ پہ ہر قسمہ زمونہ بی غیرتی برداشت کری شی نو بیا ٹی د انجمن د بانی کتابونہ مونہ تہ را کری شول چہ دھفہ خباثتونو لڑہ کتلوسرہ مونہ دھفہ نہ متنفر شو او دھفہ نہ مود براءت او د توبی اعلان وکرو.

نشر او اشاعت کنہی د دیندار انجمن د مگر یو مثال

سعید بن وحید چہ دھفہ ذکر پہ دے کتاب کنہی وروستو دیر خلی راغلی دے، پہ دے سلسلہ کنہی د تولو نہ اول دے، کراچی کنہی د دیندارانِ جنم د نگران پہ حیثیت سرہ داخیائونہ د تصنیف او تالیف پہ صورت کنہی خوروی چنانچہ پہ دے سلسلہ کنہی ہفہ دیر کتابونہ لیکلی دی چہ پہ ہغی کنہی اکثر د احقر د نظر نہ تیرشوی دی، د مثال پہ طور باندی دھفہ کتاب «ملی مسائل کا قرآنی حل» لڑہ واخلی، پہ دے کنہی ہفہ لڑی دردوونکی او زردہ ورہ لہجی کنہی د نظریہ پاکستان وغیرہ نہ بحث کری دے او دیرو خامیانو طرف تہ ٹی توجہ ورکری دہ، دا کتاب پہ ۲۴ صفحانو باندی مشتمل دے، د کتاب ۵۸ صفحاتو لیکلو نہ پس اوس ٹی مقصد طرف تہ لطفی

اشارې شروع کړی دی او په ډیرې چالاکۍ سره مقصود اصلی چن بسویشور طرف ته راغلي دي ،
چونکه دیندار انجمن والا چن بسویشور لره نبي منلو سره سره «مامور وخت» ورته هم وائی ،
ددې وجه نه ئې د «تدبیرام» او د «تعیین شخصیت» دوه مختصرعنوانه قائمولو سره په هغې
کښې یو څو مثالونه ورکړي دي ، دهغې نه پس یی مقصد طرف ته داسې لطیفه اشاره کړې ده ،
«غرض قرآن پاک کښې داسې ډیر مثالونه موجود دي چه منجانب الله د «تدبیرام» او د «تعیین
شخصیت» معلومات ورکوي (ملی سائل کا قرآنی حل م ۶۰)

ددې نه پس ئې د «ماورائی عقل» عنوان قائمولو سره دا ظاهره کړې ده چه خلق اگرچه داسې
شخصیتونو ته پاگل وائی مگر دوی الله والله دی ، بیا وړاندې تللو سره انتهائی چالاکۍ سره دهغه
مامور شخصیت نوم ئې په دې انداز سره ذکر کړې دي چه خلق دا محسوسه نه کړی چه مصنف دهغه
یقینی فیصله او روی چنانچه د «بشری للمؤمنین» عنوان لیکلو سره دا عبارت ئې لیکلې دي .

هندوستان مسلمان کیدونکې دي «الهام بانی دیندارانجمن» (ملی سائل کا قرآنی حل م ۶۱) د
بانی انجمن دا الهام دوی جلی او خط کشیده څه داسې لیکلې دي چه د راروان عبارت دپاره د
عنوان هم کارور کړی ، د مامور شخصیت دا الهام «بشری للمؤمنین» دي

چن بسویشور چه هغه د نبوت او خدائې پورې دعوي کړی دی دهغه نوم کتاب «ملی مسائل
کا قرآنی حل» کښې داسې اعزاز او اکرام او تعظیم سره ذکر کړې دي ، «بانی دیندارانجمن حضرت
مولانا صدیق دیندار چن بسویشور قدس سره العزیز» (ملی سائل کا قرآنی حل م ۶۲)

د دنیا دهغه بدترین کافر نوم داسې اعزاز سره اخستلې کیږي چه هغه د یوسف موعود ،
مهدی آخرالزمان ، نبي ، بروز محمد بلکه خدائې پورې دعوي کړی دی ، ددې باوجود دیندار
انجمن والا عوامو لره ددې باور ورکولو کوشش کوی چه دې مسلمان دي .

مسلمان خود ختم نبوت دا تشریح کوی چه د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس به هیڅ قسمه
نبي نه راځي خواه که هغه نبي مستقل وی یا ظلی و بروزی ، لیکن سعید بن وحید د ختم نبوت
تشریح کولو سره لیکلی دی «ځکه چه د اعلان ختم نبوت منشاءم داده چه اسلام او صرف اسلام
د دنیا واحد دین وی» (ملی سائل کا قرآنی حل م ۶۳)

دې عبارت سره عوام الناس ته په آسانی سره دوکه ورکولې شی چه خبره خو ئې ډیره ښه لیکلې
ه مگر په دې نه پوهیږي چه د ختم نبوت تشریح چه بالکل واضحه ده چه د حضور صلی الله علیه
سلم نه پس به هیڅ قسمه نبي نه راځي ، دې لره پریځودلو سره دهغه تشریح ضرورت ولې راغلو؟
چه داده چه دهغه تشریح په رڼا کښې که چرته څوک د مستقل نبوت دعوي ونه کړي بلک د ظلی نبي
د بروزی نبي کیدلو دعوي وکړی او دا اووا ئې چه دهغه مذهب هم اسلام دي نو هغه چونکه اسلام

لره د دنیا واحد دین منی ددی وجه نه دهغی عقیده ختم لېوت باندې څه اثر نه غورځیږی

د حکومت نه درخواست

مونږ تیرو شوو کړینو کښې ورکړې شوو حوالو طرف ته خپل عوامی حکومت لره توجه ورکولوسره ټولو مسلمانانو ته دا درخواست کوو چه چونکه د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس چن بسویشور د نبوت مدعی دي ، او همدارنگه د یوسف موعود او د مامور وخت او د نورو انبیاء کرامو علیهم السلام هم مثل کیدلو او ددی نه هم زیات خپل ځان کښې دننه د حلولی خدای مدعی دي ددی وجه نه چن بسویشور کافر او مرتد دي او د اسلام د دائرې نه خارج دي او هغه لره نبي یا بزرگ بلکه مسلمان گنلوالا هم کافر دی ، دیندارانچمن والا چه خپل ځان لره هغه طرف ته منسوب کوی او هغه لره خپل دیني پیشوا منی هغوی هم مرتد او د اسلام د دائرې نه خارج دی .

څنگه چه حکومت پاکستان قادیانیانو لره کافر او مرتد گرځولوسره غیرمسلم اقلیت گرځولی دی او دا د موجوده حکومت دومره غټه کارنامه ده چه وجود پاکستان نه ترشه پورې حکومت پاکستان کښې دومره اهمه کارنامه سرته نه ده رسیدلې ، هم دغه شان باید دیندارانچمن والا لره هم کافر او مرتد گرځولوسره دهغوی د غیرمسلم اقلیت کیدلو اعلان وکړی

په اصل کښې دا د قادیانیانو یو شاخ دي چه هغې لره مونږ وروستو ډیرځلې ثابت کړې دي مگر قادیانیانو لره غیرمسلم اقلیت گرځولو نه پس دوی په چالاکی سره خپل ځان لره د قادیانیانو نه جدا ښکاره کوی دي دپاره چه کوم حکم په قادیانیانو باندې شوې وو دوی دهغې نه خارج وی مونږ ته امید دي چه حکومت به په دي معامله کښې غوراو کړی او د ناموس خاتم النبیین سید المرسلین صلی الله علیه وسلم د حفاظت کولو دا دویم اعزاز به حاصلوی

د عوامو په خدمت کښې درخواست

څنگه چه مونږ ډیر ځلې بیان کړی دی چه دیندارانچمن والا اودهغوی پیشوا کافر او مرتد دی او دوی د اسلام دپاره ډیر قاتل دی ددی وجه نه د سرکاردو عالم صلی الله علیه وسلم دناموس مبارک د حفاظت په خاطر په دي معامله کښې د هر ممکن کوشش نه انکار اونه کړی ، دي مسئلې لره چه غومره کیدلې شی عامه گړی ، د عوامو یو مجمع هم بلکه داسې کور پریو نه دی چه هغلته دا آواز اونه رسی ، په دي سلسله کښې هر قسمه تعاون اوکړی ، ددی انتظار مه کوئ چه تاسو به څوک ددی اپیل اوکړی ، د دوی په خلاف کتابچې او رسالې چاپ کولوسره تفسیم کړی چه د حضور صلی الله علیه وسلم په وړاندې د قیامت په ورځ شرمندگی پیښه نه شی ، چه د ستاسو وړاندې ځما نبوت بلکه الله تعالی پورې مسخرې کیدلې هغه وخت تاسو ولې خاموشه وی

زېر دست شهادت

د زاهد صدیقی صاحب سابق مبلغ دیندارانجمن کتاب د « هندو اوتار » په آخر کښې یو زېر دست شهادت زمونږ د نظر نه تیر شو چه هغه دلته لیکل کیږي :

د ۱۷ مارچ ۱۹۵۷ء په سحر ماته یولفافه ملاؤ شوه « بې نقاب » او « یک نه شد دوشد » وټیلوسره د حیدرآباد دکن سابق پولیس افسر د « انجمن دینداران مسلک » د عنوان لاندې یی د یو خواهمو رازونو انکشاف کړې دي

د ذکر شوی صاحب د خط ذکر شوې اشارې نهایت اهم او قابل غور دی ، (۱) صدیق چن بسویشور د مدراس د یو سابق شیععه خاندان فرد ، د میسور اوسیدونکې د حیدرآباد په ریاستی پولیس کښې ملازم شو ، د هیډکانستبل کیدلو نه پس د یو جرم په سزا کښې برطرفه کړې شو ، د ملازمت په دوران کښې دهغه قیام په گلبرگه شریف « دکن » کښې وو ، ددې نه پس یی د گذارې وخت تیروولو په خاطر پیړی مریډی شروع کړه او محله آصف نگر حیدرآباد « دکن » کښې یی سکونت کول ، لنګایت د هندو فرقې د اوتار د فریب جال خور کړو ، بهګوت گیتا ، رامائن او مها بهارت لره ئې الهامی کتبونه ثابتولو باندې ټول زور صرف کړو ، د مذاهب عالم کانفرنس په رنگ کښې ئې هر کال خپل ځای باندې جلسې کولې چرته چه د قادیانی عقائدو شهرت کیدلو او هر مذهبی مسئلې لره غلط انداز کښې پیش کولې کیدله

(۲) صدیق دیندار چن بسویشور صاحب یو څو ورځې پس خپل ځان ته « خاتم النبیین » وټیل شروع کړه ، او ما دا هم واوریدل چه هغه پخپله ملا باندې یونشان بنودلو سره هغې ته « مهربوت » وائی ، دهغه فرقې سره تعلق نه لرلو والا صحیح العقیده مسلمانانو لره هغه د قادیان د « ارباب نبوت » په اتباع کښې کافرو گرځول ، په هغوی کښې ئې د تفرقې اچولو خطرناک سازشونه وکړل ، دخپلو مریدانو په ذریعې ئې هغوی لوټ کړه ، د نسل زیاتولو اود وینځو د جواز لاندې ئې دهر کمزوری مخالف زنانو او د جینکو ئې بې عزتی وکړه ، دنامې جامې د دیندارئ اود فقیرانه لباس په رنگ کښې ئې عیش پرستی جاری وساتله ، د مخالفینو سره د داسې قسم خلاف تہذیب حرکاتو نوم ئې « غزوات او جهاد فی سبیل الله » کیښودلو .

(۳) د تقسیم هند اود آزاد ریاست حیدرآباد نه پس دهغه تباہ کاریانې لامحدودې پاتې شوې ، دهغه د ټولو نه لویه کارنامه هغه غلا کول دی چه په هغې کښې د صدیق چن بسویشور مریدانو د حیدرآباد محله بیګم پیټه په اطرافو کښې دیو صراف په کور کښې د ورځې لوټ مارشروع کړه او یو تیلن چه په هغې کښې د پنځولاکھونقدی زیورات او جواهرات وو اخستلو سره وتښتیدل . چه کله دهغوی بې حیاتي د حد نه تجاوز وکړو نو هغوی د ریاست په ملحقه علاقه کښې لوټ مارشروع کړو په دې سره په دومره اندازه دھوکہ وشوه چه غیر مسلم هغوی لره رضاکاران

ایجاد المسلمین گنلو سره اخباراتو کښې د استیت مسلم لیگ په خلاف بیانات ورکول
(۴) د قاسم رضوی صاحب د دور نه وړاندې حکومت وخت هغوی نظر بند کړی وو ځکه چې د
هغوی فتنه په ټولو باندې ښکاره وه ، دهغوی د ژبه بندۍ احکامات د ډیرې مودې نه جاری وو . د
مفوط حیدرآباد نه پس دهغوی مریدان پټ شول آن تر دې چې هغوی خپلې جامې هم پرېښودلې او
بلاخره په تښتیدلو سره پاکستان ته راروان دی
پوریاست تېاه کولو سره اوس هغوی بل سلطنت لره په ټاک کښې نیولې دي ، الله تعالی دې
ټولو لره دهغوی د شر نه محفوظه وساتي

د پولیس صاحب د اقتباساتو نقل کولو نه پس زاهد صدیقی صاحب لیکي : د صاحب
موصوف د مراسلې آخری جمله د ارباب حکومت دپاره زیردست خبرداری دې ، زه بیا عرض کوم
چې د حیدرآباد دکن ذمه دار مهاجرینو نه د دیندارانجمن اودهغوی د هلاکت مرحبا وښلو والا
کارنامې دې حکومت ضرور طلب کړی ، داسې نه وی چې زمونږ حکومت د خارجی فتنو په
ختمولو کښې لگیدلی وی او د ملک په داخل کښې بله فتنه را پورته شی . وماعلینا الاصلاح.

دیندارانجمن والو ته همدردانه پیشنهاد

مونږ ته دا ښه معلومه ده چې په دې انجمن کښې چې چرته بعضې بدبخت کسان د اسلام
ختمولو دپاره کوششونه کوي ، هغلته څه داسې ساده زړه والا بندگان هم دی چې محض د اسلام په
نوم سره دهغوی په تیز بیانی سره متاثر کیږي د خدمت دین دپاره په دې انجمن کښې داخل شوی
دی . په دې کړینو کښې مونږ خپلو وروڼو ته همدردانه نصیحت کوو چې د الله دپاره هغه عقائدو او
مکر او غریب باندې پوهه شی او د هغوی په دوکه کښې رانه شی ، دوی خپل عاقبت بریاد کړي دې
او ستاسو هم د عاقبت بریادولو په فکر کښې دی .

ځمابې لارې شوو ملگرو !

آیا د اسلام هغه طریقه ستاسو دپاره ناکافی ده کومې لره چې حضور صلی الله علیه وسلم د نن
نه څوارلس کاله وړاندې پیش کړې ده ، چې هغه صحابه کرامو ، محدثینو او ائمه عظامو په
حفاظت سره مونږ ته رارسولي ده . هغې پرېخودلو سره تاسو د چن بسویشور اود دیندارانجمن په
غیبه کښې پناه اخلئ ؟ . د الله دپاره پخپلو ځانونو باندې رحم وکړئ ، اوس هم وخت دې د اسلام
په رحمت کښې اوس تاسو ته سورې ملاویدلې شی خپلو تیرشوو گناهونو نه توبه ویستلو سره د
اسلام حلقې لره مضبوطه ونیسئ او خپلو نورو وروڼو لره هم د ارتداد د هغه جال نه د ویستلو
کوشش وکړئ ، «واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین»

بسم الله الرحمن الرحيم

قَدْ لَمْ تَمْلُوا فَادْنُوا بِحَرْبٍ مِّنْ أَقْوَرِّ شُؤْلًا

سنن القنا علی محل الربا

ربا (سود) سره متعلق د متجددینو د نظریاتو تړنید

سوال :- جنوری ۱۹۵۸ء کښې اداره ثقافت اسلامیه لاهور د تجارتی انټرسټ د فقهی حیثیت په نوم سره یو رساله شائع کړې ده چه په هغې کښې ددې ثابتولو کوشش کړې شوې دې چه تجارتی سود شرعاً حرام نه دې بلکه دهغې لین دین ضروری دې ، په علماء کرامو باندې فرض دی چه امت لره دهغه اباحت د فتنې نه بچ کړی ، لهذا ستاسو نه درخواست دې چه د سود تعریف اودهغې اقسام اودهغې په شرعی احکامو باندې بالتفصیل مدلل رڼا واچوئ او په مذکوره رساله کښې د جواز د دلائلو تسلی بخش جواب لیکلوسره ددې تیرو په دور کښې د امت رهبری وکړئ والا جرعت الله الکرم .

الجواب باسم ملهم الصواب

د ربا (سود) تعریف

د ربا (سود) لغوی معنی مطلقاً زیاتوالی اود شریعت په اصطلاح کښې د مال هرداسې زیاتوالی ته ربا وئیلې کیږی چه مبادله المال بالمال کښې بدون عوض مشروط کړې شوی وی

د ربا اقسام

د ربا دوه قسمونه دي : (۱) ربا الفضل (۲) ربا النسيئه . ربا الفضل بيع بالجنس کښې زیاتوالی ته وائی ، ددې حرمت په احادیثو سره ثابت شوې دې له همدې وجه نه دې ته ربا بالحديث هم وئیلې کیږی ربا النسيئه «الزيادة المشروطة على القرض» ته وئیلې کیږی ، چونکه قرآن کریم کښې هم ددې قسم ربا حرمت منصوص دې ، ددې وجه نه دې ته ربا بالقرآن هم وئیلې کیږی ، د متجددینو بحث چونکه صرف هم دې ربا النسيئه سره متعلق دې لهذا دلته صرف هم ددې په تفصیل باندې اکتفا کیږی

د متجددینو نظریات

ربا النسيئه سره متعلق د متجددینو د دوو ډلو دوه مختلف نظریات دي .

(۱) فقط وختی او شخصی ضرورت دپاره د سودی قرض لین دین حرام دی او دیو نفع بخش تجارت دپاره د سودی قرض معامله حرامه نه ده ، اول قسم لره صرفی سود او دویم قسم لره په تجارتی سود سره نوموی .

(۲) سود مرکب یعنی سود در سود حرام دی او سود مفرد چه د راس المال نه دوه چند نه وی حلال دی .

ه اول فریق دلیل : د اول فریق دلیل دادې چه د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې معض صرفی سود مروج وو د تجارتی سود بالکل رواج نه وو لهذا د حرمت نصوص تجارتی سود ته شامل نه دی او تجارتی سود لره په صرفی سود باندې قیاس کولو سره په هغې باندې د حرمت حکم لگول هم صحیح نه دی ، ددې وجه نه چه د حرمت ربا علت ظلم دی چه په تجارتی سود کښې موجود نه دي ، تجارتی سود کښې خو د ظلم په خائ احسان دي چه مقروض د هغې په ذریعې سره تجارتی منافع حاصلوی .

جواب : د ذکر شوی دلیل تجزیه کولو سره دهغې څلور اجزاء مخې ته راځی .

(۱) د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې د تجارتی سود رواج نه وو ، (۲) کومه معامله چه د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې مروج نه وی هغه د حرمت په نصوص کښې نه داخلیدی ، (۳) د حرمت ربا علت ظلم دی (۴) دا علت په تجارتی سود کښې نه موندلې کیږی .

دا څلور واړه مقدمات گویا چه د دلیل څلور عناصر دی په دې کښې که یو مقدمه هم نوی نو دلیل به باطلیږی حال دا چه حقیقت دادې چه په دې څلور واړو مقدماتو کښې هره مقدمه باطله ده .

ه اولې مقدمې ابطال : دا دعوی بالکل غلطه ده چه د حضور صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې تجارتی سود رائج نه وو ، په لاندینو دلائلو سره ددې دعوی بطلان صفا ښکاره کیږی :

(۱) د ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا﴾ لاندې د تفسیر په کتابونو کښې ذکر دی چه بنو مغیره قبیلې د ثقیف قبیلې نه سودی قرض اخستلو (باب النقول ص ۴۲ ، روح المعانی ص ۴۲ ج ۳ ،

(۲) د ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا﴾ په شان نزول کښې یی د مجاهد نه نقل کړی دی چه ثقیف قبیلې به د بنو نضیر قبیلې نه قرض اخستلو ، چه کله به د قرض د واپسی وخت راغلو نو ثقیف به بنو نضیر ته وئیل چه مونږ ته نور مهلت راکړه په هغې باندې به تاسو ته زیات سود درکړو (باب النقول ص ۵۲ ،

ظاهره ده چه دهغه قبائلو په مینځ کښې دا معامله صرفی سود نه وو بلکه وسیع پیماننه باندې تجارتی سود وو دا قبائلی د تجارتی کمپنیانو حیثیت لرلو ، د قبیلې کسانو به سرمایه جمع کوله

هفتم سره به نهب اجتماعی تجارت کولو لکه چه دابوسفیان رضی الله عنه دتجارتی قائلې سره متعلق زرقانی شرح المواهب او تفسیر مظهری کښې دې ((لم یبق قرض ولا قرضه له معقل صاحبها الا بحسب علی العرب))

(۳) صحیح بخاری باب بركة الغازی فی ماله کښې د حضرت زبیر رضی الله عنه معامله ذکر ده چه خلغو به دوی ته د امانت ایښودلو دپاره دیر رقم راوړلو مگر دوی به فرمائیل چه د امانت په ځای ماته قرض راکوئ بیا به هغه رقم لره دوی په تجارت کښې لگولو چه هغې سره به یی یو طرف ته پخپله فائده حاصلوله او بل جانب ته د مالک دا فائده وه چه دهغه رقم محفوظه کیدلو ځکه چه د امانت په صورت کښې د ضائع کیدلو خطر وه ، ((قال المحلل رحمه الله تعالى وکان غرضه بذلك ان ینقضي من المال ان یضیع لیصل الیه المقصد فی حظه فرای ان یحمله مذهبنا لیکون اوفی لصاحب المال واولی من ان یطال ویطیب له من کلک المال)) (فتح الباری ص ۳۳۴)

(۴) موطا امام مالک رحمه الله تعالی عنه کتاب القراض کښې روایت دې چه د حضرت عمر رضی الله عنه ځامن عبدالله او عبيد الله رضی الله عنهما په یو لښکر کښې عراق طرف ته تشریف یووړ ، واپسې باندي حضرت ابو موسی اشعری رضی الله عنه ته تشریف راوړو چه په هغه وخت کښې د بصري امیروو ، حضرت ابو موسی اشعری رضی الله عنه او فرمائیل چه څما په خیال کښې ستاسو د تفعی یو صورت راغلې دې هغه دا چه څما نه د بیت المال رقم په قرضو واخلي ، په هغې سره د تجارت په غرض څه مال اخستلو سره یوسئ ، مديني ته رسیدلو سره هغه خرڅ کړئ دهغې منفعت هیڅاړکړئ او اصل رقم په بیت المال کښې داخل کړئ ، په دې معاملي سره د حضرت ابو موسی اشعری رضی الله عنه اصل مقصد دوی ته تجارتی منفعت رسول وو ، دې سره د بیت المال د مال د حفاظت فائده پخپله اوشو ، ددې وجه نه دامکروهه کښې داخل نه دی .

(۵) سیرت ابن هشام کښې دې چه خلیفه ولید دخپل مرگ په وخت خپلو ځامنو ته وصیت کړې وو چه بنی ثقیف باندي چه څما د سود کوم رقم دې هغې لره هم ضرور واخلي .

په دې کښې یو قبیلې باندي د قرض قصد ده چه د شخصی او وقتی ضرورت دپاره نه شو کیدلې دا قرض یقیناً تجارتی غرض سره وو او ددې حیثیت بعینه د بینک د قرضونو په شان دې ،

(۶) علامه قرطبی د «فله ماسلف» لایحې غرمائی ، ((هذا حکم من الله لمن اسلم من کفار قریش

وثلث من کان یحرمه مالک)) (تفسیر قرطبی ص ۳۳۴)

(۷) علامه طبری د ۲۳ هجری په واقعاتو کښې لیکلی دی ((ان هذا بلع عتبه قاسم الی عمر ابن الخطاب رضی الله عنه فاستقرضه من بیته المال اربعة الالف تعهر فیها وتضمها فاقترضها فخرج الی بلاد کلب فاشترى بها باعاً))

(۸) امام بغوی رحمه الله د عکرمه او عطاء نه روایت کړې دي چه د حضرت عباس اود حضرت عثمان رضي الله عنهما په يو تاجر باندې سودی رقم وو چه حرمت ریا نازلیدلو باندې یی پریښودلو ، د تفسیر په کتابونو کښې او په حدیثو کښې تجارتی قرضونو او په هغې باندې د سود نور هم ډیر مثالونه موجود دی

د تاریخ په مطالعې سره دا خبره ډیره واضحه کیږی چه نزول قرآن نه وړاندې په عربو کښې د تجارتی سود یقیناً رواج وو ، د اسلام نه وړاندې د عربو معاشی بنیاد د تجارت په گرم بازار اود تجارتی قرضونو په لین دین باندې وو ، دهغه دور تجارتی مراکز مکه او طائف کښې سودی ادارې موجودې وې ، د اسلام نه وړاندې د عربو معاشی او تجارتی تعلقات چه کومو ملکونو او کومو قومونو سره وو مثلاً بابل ، یونان روم ، شام او بازنطینی حکومت وغیره په هغې کښې د تجارتی سودی قرضونو رواج وو او داسې ادارې موجودې وې ، ددې وجه نه دا دعوی غلط ده چه عرب د قرآن د نزول په زمانه کښې د سود نه ناخبره وو ، تاریخی حقائقو لره وړاندې کښودلو سره ثابتیږی چه عرب تجارتی سود نه صرف واقف نه بلکه تجارتی قرضونه او په هغې باندې سود دهغوی د نظم معیشت بنیادی کالې وو ، په دې باندې د تاریخی شواهدو دپاره د مولانا فضل الرحمن صاحب علیگره دمسلم پونتون استاذ مضامین ډیر قیمتی دی چه د ماهنامه برهان په ډیرو اقساطو کښې شائع شوی وو ، او یو مقاله «اسلامک تهات» علیگره کښې چاپ شوې وه ، غرض دا چه د قرآن د نزول په زمانه کښې د سود دواړه قسمونه (صرفی و تجارتی) رائج وو ، او دواړو ته سود وئیلې کیدلو په هغې کښې څه تقسیم او تفریق نه وو ، د ټولو نه وړاندې اوولسمه صدی عیسوی کښې د بینکاری نظام د وجود سره سره دوه نوې اصطلاح گانې راپورته شوې اود سود دوه قسمونه کړي شو یوږی (صرفی) او انترست (تجارتی) چه د مغرب ته د مرعوب ذهنونود حلق ریا د نظرثی سنگ بنیاد دې .

د دویمې مقدمې ابطال : دا دعوی هم بالکل لغوه او بدیهی البطلان ده چه قرآن کومو څیزونو ته حرام وئیلې دی دهغې هغه صورتونه حرام نه دی چه د قرآن د نزول په وخت کښې مروج نه وو ، چه هر کله د یو څیز حرمت منصوص دې نو دهغې به ټول افراد ، ټول صورتونه او ټولې طریقې حرامې وی خړاه که هغه د قرآن د نزول په زمانه کښې موجود وی یا بعد کښې پیدا شوی وی ، مثلاً د شرابو حرمت منصوص دې نو ددې ترقی یافته صورتونه او صفتونه چه د قرآن د نزول په وخت کښې نه وو حلال کیدلې نه شی ، هم دغه شان د قماروو طریقو ته حلال وئیلې کیدلې نه شی ، هم دغه شان د تصویر وېستلو ترقی یافته صورتونو لره د حرمت د نصوصو نه خارجولې نه شی ، که چرته د صورت او طریقې په بدلولو سره د احکامو د بدلولو منطق صحیح تسلیم کړئ شی نو ددې ترقی په دور کښې د شریعت یو حکم هم محفوظ نه شی پاتې کیدلې ، رشوت ، شراب ،

جوازی ، زنا ، غلا ، داکه او قتل وغیره ټول په ټوله جرائم اود معمراتو صورتونه او طریقې ټولې نوی دی چه د قرآن د نزول په زمانه کښې نه وو .

قرآن کریم کښې د مطلق ریا حرمت مخصوص دې په هغې کښې شخصي او تجارتی سود کښې هیش فرق نه دې کړئ شوې ، د سود په تعریف اودهغې په حقیقت کښې مذکوره پاسنی دواړه قسمونه داخل دی . لهذا حرمت به هم دواړو ته شامل وی ، د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد «کل قرض جر منفعة فهو ربا» هم عام دې ، دې روایت لره علامه سیوطی رحمه الله جامع صغیر کښې نقل کړې دې او زیلعی هم په متعدد طرق سره روایت کړې دې ، علامه عزیزی رحمه الله په السراج المنیر شرح الجامع الصغیر کښې فرمائی چه دا حدیث د تعدد طرق د وجه نه حسن لغیره دې ، د قرآن او حدیثو دهغه نصوص صریحه د وجه نه د جمیع امت مسلمه اجماعی فیصله ده چه «کل قرض جر منفعة فهو ربا» .

او جز المسالك کښې لیکلی دی چه «قال الموفق کل قرض شرط فيه ان یزید فهو حرام بهر خلاف» (او جز المسالك ص ۳۰۳) نص قرآنی لره صرفی سود سره خاص کول او تجارتی سود لره دهغې نه خارجول د قرآن ښکاره تحریف دې ، صرفی سود او تجارتی سود کښې صرف د نیت او قصد فرق دې که چرته ذاتی او شخصی مقصد دپاره قرض اخلی نو دا صرفی سود دې او مقصد استقراض تجارت وی نو دې ته تجارتی سود وئیلې کیږی ، د دواړو حقیقت متحد دې لهذا یو قسم ته حرام او بل ته د حلال ګرځولو حاصل به دا راوځی چه سود بذات خود حرام نه دې صرف د مستقرض په نیت سره په هغې کښې حرمت راځی ، صرف مقصد استقراض لره د ریا په حقیقت کښې دومره مؤثر ګرځول د قرآن ، حدیث ، اجماع او قیاس خلاف ده . *

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دې ((لمّا بین علی العاص لمان لا یبلی احد الا کل الریافان لم یأکلوا صابنه من بخار و یروی من غبارة)) رواه احمد و ابو داؤد و النسائی و ابن ماجه (مشکوٰۃ ص ۳۰۳) د دې پیشنگوټي مصداق صرف هم تجارتی سود کیدلې شی ، د فقهاؤ حضراتو رحمهم الله په دې باندې اجماع ده چه مضاربت کښې د رب المال خپل ځان دپاره دمنافع څه مقدار معین کول جائز نه دی حالانکه بعینه هم دا تجارتی سود دې .

د دریمې مقدمې ابطال . مونږ پورته ثابته کړې ده چه د صرفی سود په شان تجارتی سود هم د نص قرآنی براه راست مدلول دې دهغه حرمت ثابت بالقیاس نه دې ، لهذا یه هغه کښې د حرمت د علت وجود او د عدم وجود اړو سوال نه پیدا کیږی ، ثانیاً ظلم لره د ریا علت ګرځول غلط دې دا علت او حکمت کښې د فرق نه پوهیدلو د وجه نه په هغې کښې دخلط نتیجه ده

علت باندې د حکم مدار وی یعنی د حکم وجود او عدم د علت په وجود او عدم باندې موقوف

وی ددې وجه نه علت دحکم علامت وی او حکمت هغه فائده ته وئیلې کیږي چه امتثال حکم باندې مرتب وی ، په هغې باندې د حکم مدار نه وی ، د حکم علت یو وی و حکمتونه متعدد هم کیدلې شی ، انسان د احکامو د عللو معلومولو مکلف دې دې دپاره چه علاماتو سره د احکامو علم حاصل کړئ شی ، د حکمت معلومولو مکلف نه دې او نه حکمت پورې د انسان رسیدل ضروری دی ، که چرته د بعضې احکامو بعضې حکمتونه معلومه هم شی نو ضروری نه دی چه د حکمتونو هم په هغې کښې انحصار وی او نور هم ډیر حکمتونه کیدلې شی ، مثلاً د حرمت جمع بن الاختین علت د دوو ښځو په مینځ کښې داسې رشته ده چه په هغوی کښې چالره هم سرې فرض کړئ شی په هغوی کښې تناکح حرام وی او ددې حکمت دا بیانولې کیږي چه په نکاح کښې اختینو لره جمع کول د قطع رحم سبب دې ، او ښکاره ده چه د حکم مدار په دې حکمت باندې کیښودلې شی نو بعضې مخصوص حالاتو کښې که چرته د قطع رحم څه ویره نه وی نو جمع بین الاختین حلالیدل پکار دی حالانکه ددې هیڅوک هم قائل نه دی ، «الامن اعمی الله قلبه» احکام دنیویه کښې ددې مثال لارو باندې نصب کرده شینې او سرې لیتونه دی چه د تریفک د اودریدلو او د تللو دحکم علت دې یعنې دحکم مظهر دی اودهغې دپاره د علامت کارورکوی اودهغه حکم حکمت د تصادم نه حفاظت دې ، پس که چرته د تصادم قطعاً څه خطر نه وی نو بیابنه هم سره باتی د بلیدلو په حالت کښې دحصاریدلو حکم موجودوی اودهغې خلاف ورزی کولو والا به مجرم شمیرلې کیږي که چرته د ظلم علت حرمت کیدل تسلیم کړې شی نو دې به د رباالفضل حلت بلکه دهغې فرضیت لره به مستلزم شی ځکه چه د مبادلة الجنس بالجنس معامله دیو خاص صفت مرغوبه د وجه نه کولې کیږي ، پس جید او ردی کښې د وزناً مساواة شرط لگول به ظلم وی اود رفع ظلم دپاره تفاضل به فرض شی .

د ظلمو په منځمې ابطال دا وئیل چه تجارتی سود د ظلم نه پاک دې بالکل غلطه ده او دا دعوی د دنیا په سترگو کښې د خاورو اچولو مترادف دې ، تجارتی سود کښې خو د صرفی سود نه هم زیات ظلم دې ، د صرفی سود ظلم خو یوڅو افرادو پورې محدود وی مگر د تجارتی سود موجوده بینکاری نظام د ظلم په پل کښې ټوله دنیا داسې راگیره ده چه د غوښې سره هلوکې هم میده کیږي ، سود خواره چه په حقیقت کښې انسان خور بلکه د انسانیت خورلو والا درندگان دی هغوی د بینکاری نظام په ذریعې د انسانی وینې نچورولو داسې جالونه نصب کړي دی چه په هغې کښې راټللو والا انسانیت ته د چغې وهلو موقع هم نه ملایوېږي ، د سخت حیرت او تعجب سره انتهای افسوس هم دې د نوی ظلمت پجاری مغربی ذهنیت باندې چه انسانی وینې ځکلو والا دیو څو گڼو بناسته والی لره کتلوسره دهغوی په خله کښې اوبه راځی اودهغوی په زړونو کښې د یلیت لنا مثل ما اوتی قارون په شان امیدونه راپورته کیږي ، د عقل او هوښیارتوب مدعان دا

سوج نه کوی چه دهغه یو خر شرمخانو په پرورش او سربوالی باندې خومره انسانی روحونه قربانی کړی شوی دی او خومره انسانی دهانچې دهغوی په وړاندې سا ورکوی ، دهغه خونخوار درندگانو په وجه دا دنیا دخپلو ټولو وسعتونو باوجود د انسانیت دپاره تنگه شوې ده .

دهغه مهذب درندگانو دخونخواری دقن تفصیل ډیر اوږد دي ددې وجه نه مونږ د رسالې په آخر کېښي « دبینکاری نظام بریادیانې » په عنوان سره لیکوانشاء الله تعالی هوم دلیل قرض باندې د منفعت اخستلو مثال د اجارې په شان دي څنگه چه په اجاره کېښي د مستاجر څیز اجرت اخستل جائز دی هم دغه شان چه کوم رقم بطور قرض ورکړي شوې دي دهغې اجرت به هم جائز وی

جواب . (۱) چه هرکله د هر قسمه سود حرمت په نص سره ثابت دي نو دهغې د حلت دپاره د قیاس کولو نوعیت بالکل هم داسې دي څنگه چه « انا غیر منه خلقتی من نوره خلقتی من طین » او « انما الیبع مثل الوبه » کېښي د ابلیس او کفارو منطق .

(۲) بعینه همدا قیاس په صرفی سود کېښي هم جاری کیږي بلکه اجارې سره د صرفی سود زیات مشابهت دي ځکه چه بالعموم د ذاتی اغراضو او ضروریاتو دپاره څیزونو لره اجاری باندې اخستلې کیږي .

(۳) معاملاتو کېښي عرفاً او شرعاً د نقودو په تعیین کولو سره هم هغه نه متعین کیږي ، پس د مقروض د قبض نه پس د قرض هغه متعین رقم سره د قرض دارانو هیڅ تعلق باقی نه پاتې کیږي ، نو هغوی دهغې د منافع د اجرت اخستلو څنگه مستحق کیدلې شي ؟ بالفرض که د نقودو تعیین صحیح هم وي یا استقراض د مکیل یا د موزون وی نو بیا هم بعد القبض دا مال د قرض دارانو د ملک نه وتلوسره د مقروض په ملک کېښي دا خلیږي ، پس مقروض دهغې نه چه څه منافع حاصلوی هغه دده دخپل ملک نه دی نه چه د قرض دارانو د ملک نه

(۴) کوم څیز چه په کرایه باندې ورکولې کیږي هغه بعینه برقرار پاتې وی مستاجر دهغې نه صرف منافع حاصلوی او اصل څیز بعینه واپس کوی ددې په عکس قرض کېښي بعینه هغه رقم باقی ساتلوسره دهغې نه څه نفع حاصل کړي وي بلکه هغه رقم لره خرچ کولې کیږي اودهغې په عوض کېښي مقروض خپل ملک نه هم هغومره رقم واپس کوی لهذا د قرض د اجارې سره قطعاً مشابهت نشته دي ، بلکه دا ابتداء تبرع او انتهاء د بیع سره مشابه دي .

درهم دلیل بیع سلم کېښي خریدار ته د اجل د وجه نه نفع کیږي هم دغه شان د اجل د وجه نه ثمن کېښي زیاتوالی لره فقهاؤ جائز کړي دي ، قرض باندې د سود هم دا نوعیت دي

جواب . دا صحیح ده چه د اجل د وجه نه قیمت کېښي اضافه کیږي مگر د قیمت فضل بیع خلاف الجنس کېښي معتبره ، بیع بالجنس کېښي دهغې اعتبار جائز نه دي لکه چه صفت جوده

مبادله بغير الجنس کښې معتبر دي مگر مبادله بالجنس کښې معتبر نه دي ، قرض کښې چونکه مبادله بالجنس دي ددې وجه نه تفاضل حرام دي .

ظهور دليل : حديث کښې دي چه حضور صلی الله عليه وسلم د حضرت جابر رضی الله عنه نه قرض واخستلو اودهغې نه ئې زیاتې واپس کړې .

جواب : (۱) دا واقعه خو دصرفې سود ده چه هغې ته مغرب زده ذهنیت هم حرام وائی

(۲) ربا هغه زیاتوالی ته وئیلې کیږي چه په عقد کښې مشروط وی ، که چرته په عقد کښې د زیاتوالی شرط نه وی لگولې شوې نو د اداء کولو په وخت کښې زیات ورکول ربا نه ده بلکه دا بلاشبه جائز او مستحسن دی ، په یو روایت سره دا ثابت نه دی چه حضور صلی الله عليه وسلم چه کوم زیات مال ورکړو د معاملي په وخت دهغې شرط لگولې شوې وو .

په ذکر شوی دلائلو کښې د اول دلیل نه سوا باقی ټول دلائل د سود دواړو قسمونو ته شامل دي ، مگر دا خلق یو قسم ته حرام وائی او بل ته حلال ، «**اتؤمنون ببعض الكتاب وتکفرون ببعض**»

د دویم فریق دلیل

دویم فریق چه مفرد سود ته حلال او مرکب ته حرام وائی د «**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ**» نه داسې استدلال کوی چه ربا سره د «**اضعافاً مضاعفه**» قید دي او قاعده ده چه مقید باندې نهی داخله وی نو د قید نهی مقصود وی ، دا خلق وائی چه دعهديرسالت سود هم داسې قسم وو ، سود مفرد نه ، نه په قرآن کښې معانعت دي او نه په عهديرسالت کښې ددې وجود وو .

جواب : (۱) د فقه حنفی د اصولو مطابق مفهوم مخالف معتبر نه وی لهذا دا آیت د سود مفرد د حکم نه ساکت دي دهغه په حرمت باندې نور دلائل موجود دی اودکومو حضراتو په نزد چه مفهوم مخالف معتبر دي دهغوی په نزد هم دا شرط دي چه دهغه مفهوم په خلاف باندې یوقرینه نه وی ، د اصولو په کتابونو کښې د مفهوم مخالف د اعتبار دپاره یو شو شرائط مذکور دي چه په هغې کښې یو شرط داهم دي چه د منطق شان ورود یو خاص واقعه نه وی «**الشرط الخامس ان لا یكون المنطوق لهما حکم حادث ککوله تعالی لا تأکلوا الربا اضعافاً مضاعفه فلا مفهوم للاضعاف**» «**سهل الوصول طبع مصر**» معلومه شوه چه دلته بالا جماع مفهوم مخالف مراد نه دي .

(۲) د سود خوړو په اصطلاح کښې اگرچه مفرد سود ته اضعافاً مضاعفه نه وئیلې کیږي مگر حقیقت دادي چه کله د مفرد سود رقم بیا په سود باندې ورکوی نو لامحالاه دا به اضعافاً مضاعفه کیږي بلکه که چرته هم اصل سرمایي لره مفرد سود باندې روانه کړي نوخه موده پس به دهغې سود د اصل رقم نه اضعافاً مضاعفه شی .

مغالطه - د نوي ظلمت والا خلق وائی چه د حضرت عمر رضی الله عنه د قول نه ثابتیږي چه شریعت د ربا یو واضحه مفهوم نه دي متعین کړي ، د ربا آیت مجمل دي ددې وجه نه دهغه د مفهوم په تعیین کښې د راځي گنجائش شته .

لیکن دا محض تلبیس او د هوکه ده مونږ پورته په تفصیل سره لیکلی دی چه عرب بلکه دهغوی نه گیرچاپیره ممالکوکښې هم د قرآن د نزول په زمانه اودهغې نه وړاندې زمانه جاهلیت کښې سودی لین دین رائج وو اودهغې مفهوم عام معروف ، واضح اومتعین وو ، د قرآن کریم نه ثابتیږي چه د تورات په زمانه کښې هم سود رائج وو ، چه کله د ربا د حرمت آیت نازل شو نو چاته هم دهغې په معنی او مفهوم کښې څه اشتباه اونه شوه اودهغې د تفسیر اوتوضیح قطعاً څه ضرورت چا محسوس نه کړو بلکه د حرمت د نزول نه پس ټولو فوراً بلاتامل رائج او معروف سود لره پریخودلو ، هغه وخته پورې چه کوم سود معروف وو دکوم نه چه قرآن منع اوفرمائله هغه د سودی قرض «رباالنسیته» معاملده وه ، دهغې نه پس حضور صلی الله علیه وسلم د بیع بعضې صورتونو «ربا الفضل» لره هم سود کښې داخل گرځولوسره دهغې نه ممانعت اوفرمائیلو ، د حضرت عمر رضی الله عنه ارشاد د سود دي قسم سره متعلق دي او هم ددې د علت راویستلو کښې د ائمه مجتهدینو په مینځ کښې اختلاف واقع شوې دي ، د ذکر شوی تفصیل دپاره اوگورئ . احکام القرآن للجصاص ، تفسیر کبیر للرازی ، شرح معانی الآثار للطحاوی ، بدایة المجتهد لابن رشد ، حجة الله البالغه للشاه ولی الله

غرض داچه د اجمال حدیث ربا «ربا الفضل» ده ، د قرآن ربا «رباالنسیته» کښې څه اجمال نشته دي بلکه دا پخپل متعین مفهوم باندې قطعی الدلالة دي .

ابن عربی په احکام القرآن کښې فرمائی : ((ان من احكام هذه الآية جملة فاعلم فيهم مقاطع الشريعة فان الله تعالى ارسل رسوله الى قوم هو منهم بلغهم والزل عليه كتابه تيسيراً منه بلسانه ولسانهم والربا في اللغة الربا وقول المراد به في اللغة كل زيادة لا يقابلها عوض))

د بانکي نظام د تباهي کارونه

(۱) د بانکي نظام په ذریعې د یو څو سرمایه دارانو په خوله کښې د سود یو ټکي ورکولوسره د قوم په ټوله سرمایه باندې خپل تسلط قائموي او هغې لره زیات شرح سود باندې ورکولوسره یا تجارت باندې لگولوسره منافع حاصلوي یعنې د ټول قوم د سرمایه منافع په ټول قوم باندې د تقسیمولو په ځای صرف یو څو اشخاصو ته ورکول کیږي ، بیا که چرته بانک دیوالیه شي نو د قوم سرمایه غائب کیږي ، ددې ظلم څه انتهایه چه د ټول قوم د سرمایه منافع خو پخپله اخلی او خپل نقصان هم په قوم باندې واچوي ، بانک کښې روپۍ جمع کولو والا افراد که چرته پخپلې سرمایې

سرہ پخپله تجارت کولو نودھفي منافع به پخپله هغه ته ملاویدلې ، اود ارتکاز دولت نه به په حفاظت کښې وې ، بیا اسلامی نظام زکوٰۃ هر مسلمان لره مجبور کړې دې چه هغه خپل دولت لره د خزانې په شکل کښې د کښنودلو په ځای تجارت کښې ولگوي او که نه نو دا ټول دولت به په یوڅو کلونو کښې د صدقې اوزکوٰۃ نذر شي .

(۲) کمه سرمایه دارانو دپاره د تجارت دپاره بانک قرض نه ورکوي ، لوی سرمایه داران د بینک نه د قوم د سرمایه نه قرض اخستلو سره تجارت یا صنعت کښې هغه لگوي او د ټول قوم د سرمایه منافع یوڅو افراد حاصلوي ، بیا که چرته کله هم اصل سرمایه ډوبه شوه اود بینک قرض وصول نه کړئ شو نو هغه نقصان د قوم وشو .

(۳) لوی سرمایه داران خپلې ذاتي سرمایې سره د بینک نه د زیاتي قرض سرمایه حاصلولو سره د تجارت داسې ماحول پیدا کوي چه د کمې سرمایې والا دپاره په هغه میدان کښې قدم کښنودل د هغه د مرگ مترادف کیږي

(۴) چه کله د بانک نه قرض اخستلو سره د درآمد برآمد په ټول تجارت او په دروند صنعتونو باندې صرف یو څو سرمایه داران قابض شي نو د قوم جائداد دولت لوتکولو اود هغوی وینه سکلو دپاره د مارکیت نرخ زیاتوي ، یو طرف ته قوم لره د تجارت او صنعت نه محرومولو سره د هغوی لاسونه کتکولې کیږي او بل طرف ته د ضرورت د څیزونو قیمت زیاتولو سره د هغوی په جیبونو باندې ډاکه اچولې کیږي

(۵) تجارت او صنعت صرف په یو څو سرمایه دارانو افرادو کښې منحصر کیږي د وجه نه د قوم دپاره د ملازمت اود مزدورۍ په ذریعې د کسب معاش مواقع محدود کیږي .

(۶) بعضې اوقاښو کښې په خپله سرمایه داران د سود په عذاب کښې مبتلا کیږي او په دنیا کښې د هغې مزوځکي ، مثلاً تجارت یا صنعت کښې دومره زیات نقصان وشي چه خپله سرمایه او منافعو سره د بانک نه اخستلې شوې سرمایه هم تباہ شي ، بیا د راتللو ذریعه هیڅ نوی او د بانک دروند قرض یی په سرباندې وي ، غیر سودی تجارت کښې که چرته ټول رقم هم ډوب شي نو کم از کم د قرض بار خو به په سرباندې نه وي ، بانکي نظام ته نن سبا د معاشي نظام د ملا هلوکې ونیلې کیږي ، مگر ددې ذکر شوو تباہ کاریانو مشاهده کولو سره په خپله مغربی مفکرین هغې لره د ملا هلوکې چينجې گرځول شروع کړي دي .

د سرمایه دارۍ دویم گذار

مونږ پورته واضحه کړې ده چه د سودی نظام تجارت کښې هره فائده سرمایه دار ته ملاویري او هر نقصان قوم ته برداشت کول وي مگر قومی رقم سره برائی نام څه رقم د سرمایه دار خپل هم وي ، دا انسان خور درنده خپل لې غوندې نقصان هم څنگه برداشت کړي ؟ هغې لره هم د قوم د کمزورې

شوې اسکلپت نه د نچورولو کوشش کوي ددې عمل دپاره هغوی د بیمې او د جوارئ آلي ایجاد کړې . یو قدرتی آفت راشی نود بیمې مشین نه چالان کړو ، اود قیمت خرید نه د نرخ غورځیدلو خطر وې نود سټې د مشین بتن دباؤ کړی او په ټولو مندیانو باندې قابض کیدلو سره حسب منشا نرخ او چټوی ، یا د مال د راتللو نه وړاندې خرڅولو سره خپل آفت په بل چاباندې واچوی ، بیا دې سره سره بیمه چه په حقیقت کښې د قوم مرگ دې ددې په باره کښې ددې باور کوشش کولې کیمې چه دا د قوم د معیاری ژوند ضامن دې ، حالانکه د بیمه کمپنیانو منافع هم لوی سرمایه دار خلق حاصلوی ، که چرته یو قدرتی آفت رانه شی نوموقع موندلو سره پخپله خپلې کارخانې ته اور لگولو سره د بیمه کمپنۍ نه د قوم سرمایه حاصله کړی ، بینک ، د بیمې او سټې په ذریعې د ټول قوم دولت په یو څو لاسونو کښې پرې وتلو ، اود عدم توازن نقشه داسې په نظر راغله ، شعر :

اس طرف بھی آدمی او اس طرف بھی آدمی . اس کے یوٹوں پر تھک ہے اس کے بھرے پر نہیں
دھغې په رد عمل کښې اشتراکیت راپورته شو او هغه خپلې سندري شروع کړې ، شعر :

کيا دور، سرمایه داری کيا تماشا رکھا کر مداري کيا

د سرمایه داری آخری هلاکونکي گذار

مونږ به انشاء الله تعالی په یو بله موقع باندې اووایو چه اشتراکیت هم د سرمایه داری یو قسم دې چه د مشهورې سرمایه داری نه په ډیر اوچت معیار دې ، انسان خورو لیوانو کښې یو مکار لیوه دخپل هم جنس شریوه د بدن په خوړوالي باندې هم لیارې شیندی ، هغوی د سرمایه داری د پنجې نه د خلاصولو مدعی جوړیدلو سره مزدورانو او زمیندارانو ته د اشتراکیت بنائسته خوبونه بنائی مزدور هغه لره دخپل قسمت مالک گنلوسره او سترگې بندولوسره هغه پسې شی ، او دا سوچ نه کوي چه « تماشا بنودلو سره مداری لارو » نه بلکه مداری هغوی لره بیوزگانو جوړولوسره گډوی او دوی د مداری په ادا او دوی د دولکی په آواز باندې مست ، دخپل نفع او نقصان نه بې پروا کیدلو سره گډا کوي ، چه کله اشتراکیت د مزدور په بدن کښې لاندې ښته شی نو هغه ته هوش راځي او اوس هغه د کمزورۍ په عالم کښې چغې وهل شروع کړی ، شعر :

که از چنگال گرگم درلودی چودیدم ماقبت کرگم تولودی

کله هغه دهغه خیرخواه شرمخ د ظلمونو نه تنگ راتللو سره دا حسرت ښکاره کوي ، شعر :

مرا اے کاشکس مادر نے زاد اگرے زاد کس فیرم نے داد

مگر اوس نه خو په هغه کښې د کوشش یوه سلگۍ باقی پاتې وی اونه څه حسرت کول سودمند

د بهار اشتراکیت نه د دوکې خورونکو بې قراره فریاد، شعر:

بلا سے قزاق آکے لوٹیں یہ پاسبانوں کی لوٹ جائے

ستم بھی ہوگا تو دیکھ لیں گے کرم کا بھانپا تو بھوٹ جائے

ایک لے شاہیں تو غم نہیں یہ قفس تو کجکت ٹوٹ جائے

جن کو لوٹا تو باغیاں نے اب آگے لگیں بھی لوٹ جائے

د عوام کالانعام به خه واثي ، تعجب او افسوس خو په بعضې مذهبي رهنماگانو باندې دې چه هغوی د اشتراکیت په زانگو باندې زنګیدل شروع کړه او داسې مست شو چه هغوی ته د شریعت عادلانه نظام معیشت ناقص په نظر راغلو او په هغې کښې ټې د اشتراکیت د پیوند لگولو کوشش شروع کړو د اشتراکیت عشق هغوی ته د اشتراکی ممالکو د عوامو د بدحالی نه عبرت حاصلولو مهلت نه ورکوی ، دهغه رهبران قوم دماغ کله هم ددې سوچ کولو دپاره هیچرې تیاریږي نه چه دولت کښې توازن پیدا کولو دپاره د سرمایه دارۍ دروازي بندې کړي شی او د تقسیم دولت شرعی اصول رائج کړي شی دهغوی په نزد د ارتکاز دولت واحد علاج صرف هم دادې چه کارخانه قبضه کولو سره مزدورانو ته ورکړي شی او زمکو لره قبضه کولو سره زمیندارانو ته ورکړي شی ، صرف هم دا سوچ کوی او صرف هم دا وینا کوی

د شریعت عادلانه نظام

د شریعت عادلانه نظام چه دنیا او آخرت کښې د فلاح ضامن دې دادې چه یو طرف ته د سرمایه دارۍ دروازي (بانک ، بیمه ، سټه ، د تجارت او صنعت پابندیانې ، د کبانو نیولو والا ، د شکار اود نورو قدرتی وسائلو ټیکې ، بندې کړي شی او بل طرف ته د تقسیم دولت دپاره د زکاة ، عشر او د تقسیم وراثت شرعی نظام جاری کړي شی ، د صنعت او تجارت اود نورو ذرائعو په آزادۍ سره به هرسړی ته د کسب معاش مواقع مهیا کیدلو نه علاوه د تسابق د وجه نه د ضرورت په څیزونو کښې سهولت او ارزانی پیدا شی ، اود زکواة ، عشر او د تقسیم وراثت په وجه سره به د دولت مرکزونه په لږه مده کښې په قوم کښې خواره شی ، الله تعالی دې مونږ ټولو لره د ژوند په هره شعبه کښې د باطل د افراط او تفریط نه محفوظه وساتي او صراط مستقیم باندې دې قائم وساتي آمین .

وشید احمد

۱۸ ربیع الاخر ۸۸ هجری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَرَبِّهِمْ غَيْرِ مَسْبُورٍ الْمُؤْمِنِينَ تَوَلَّوْا مَا قَوْلُكُمْ وَاصْبِرُوا جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

مودودی صاحب او د اسلام تخریب

سوالونه :

- (۱) آیا د مودودی صاحب اودهغه ډله په اهل سنت کښې شمیر کیږي؟
- (۲) آیا دهغوی سره تعاون جائز دے؟
- (۳) آیا له هغوی سره یا له هغوی نه نکاح کول جائز دی؟
- (۴) د داسې سړی د امامت څه حکم دے؟

عنوانات :

چرته به لارې روان شي؟
معیار حق
آیات بینات
احادیث مبارکه
عقل سلیم
د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور
د اهل حق جماعت
هیڅ یو فن بغیر له استاذ نه حاصلیدلې نه شي
د جماعت اسلامی د جالیت او فریب
تخریبی کارکردگی
د صحابه کرامو رضی الله عنهم توهین
د انبیاء کرامو علیهم السلام توهین
قرآن غائب
اصول حدیث بیهوده دی
نَحْنُ رِجَالٌ وَهُمْ رِجَالٌ
د جماعت اسلامی نه بغیر ټولې طریقې غلطې
جماعت اسلامی څه غواړي؟ تخریب در تخریب

د مودودی مذهب

تقلیدد گناه نه بدتر دي

د نوی اسلام تعمیر

د امیر مقام او حیثیت

په تقلید او غلامی کښې فرق

حکمت عملی

مودودی صاحب او د اسلام ارکان

مودودی صاحب او د اسلام مرکز

مودودی صاحب او ربیره

مودودی صاحب او زکوٰۃ

مودودی صاحب او جمع بین الاختین

مودودی صاحب او متعد

مودودی صاحب او دجال

مودودی صاحب او تقیه

قابل توجه «مودودی صاحب کښې د شیعه گانو ټول شعار موجود دی»

مودودی صاحب د شیعه گانو رهنما وړ په نظر کښې

مودودی صاحب او اعتزال

د مودودی صاحب د خط عکس

آیا مودودی صاحب مذهب اهل سنت باندې دي ؟

له مودودی صاحب نه صرف دوه پوښتنې

د جماعت اسلامی د کسانو دپاره د فکر او سوچ خبره

جماعت اسلامی

سوال - مودودی صاحب اړد هغه جماعت د شفا خانو او نورو د خیر کارونو اود منظم تحریک په ذریعې مړه په عوامو کښې جاذبیت پیدا کوی او اکثرې تعلیمه خلق صرف هم دي خویانو ته کتلوسره هغه صحیح اسلامی جماعت گڼي او هغوی طرف ته مائل کیږي لهذا مفصل بیان فرمائیلو سره د امت مسلمه رهبري وکړئ چه آیا جماعت اسلامی واقعه هم هغه اسلامي پېښه کوی کوم اسلام چه صحابه کرامو رضی الله عنهم د حضور صلی الله علیه وسلم نه سوډه کړې وو یاو آیا صرف ذکر شویو خویانو لره د حقانیت دلیل گرځولې کیدلې شی ؟ که چرته جماعت اسلامی په

صحيح لاره باندې نه وی نو هغې سره متعلق بیا دا لاندې سوالونه پیدا کیږي
(۱) آیا دهغوی شمیر په اهل سنت کښې دې؟ (۲) دهغوی سره تعاون جائز دې؟ (۳) په هغوی
کښې نکاح کول جائز دی؟ (۴) د داسې سړی د امامت څه حکم دې؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : الحمد لله وكفى وسلام على عبادة الذين اصطفى.

اما بعد : فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم : اهدنا الصراط المستقيم صراط
الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين ، آمين

نن سبا خلقو حسن نظم ، حسن اخلاق ، همدردی ، د اعمالو اهتمام او بهادری او همت لره
معیار حق گنلې دې چنانچه چه په کومو کسانو یا په کومو جماعتونو کښې دا صفات موجود شی
خلق هغوی لره اهل حق گنلوسره هغوی طرف ته مائل کیږي لهذا ښه پوهه شی چه په هغه
څیزونو کښې یو څیز هم معیار حق نه شی جوړیدلې دا امر اگر چه داسې بدیهی دې چه د هر انسان
عقل دهغې فیصله کولې شی خو بیا هم زه یو مختصر عرض کوم .

د معیار حق په تعیین کښې مغالطه

که چرته حسن نظم لره معیار حق وگرځولې شی نو د لندن او امریکې وغیره خلق به د ټولو نه
زیات اهل حق وی هم دغه شان عیسائی ماشینونو او قادیانی جماعت چه کوم حسن نظم سره کار
کوی یو مسلمان جماعت هم داسې منظم نه دې ، هم دغه شان حسن اخلاق او همدردی چه کوم حده
پورې په عیسائی ماشینونو او قادیانیانو کښې ده په یو مسلمان جماعت کښې نشته ، عیسائی
ماشینونه ، شفاخانې او د غوړو او د شودو د ډبو او د مختلفو څیزونو تقسیم ، د روپو او د
ملازمت په لالچ کښې خلقو لره عیسائیان جوړوی نو ددې وجه نه وروسته پاتې قومونو عیسائی
مذهب اختیار کړې دې ، هم دا طریقه د عیسائیانو نه قادیانیانو زده کړه ، ډیر قادیانیانو ډاکترانو
خپل خدمت وقف کړی دی ، دوکانونو باندې ټې لوحې لگیدلې دی چه د مریض کورته په تللو سره
هغه بغیر له فیس نه معافته کوی ، د تقسیم په ورځو کښې بعضې قادیانیانو لره مې ولیدل چه د
منونو په مقدار کښې روزانه مهاجرینو کښې تازه شوده تقسیموی ، دا د یو دوو ورځو واقعه نه ده
بلکه ډیرو میاشتو پورې دهغوی دا معمول ولیدلې شو ، عیسائی ماشینونه د ډیو پښ تقسیموی
مگر قادیانیان د دوی نه هم زیات تازه پښ تقسیموی ، نو آیا دا قادیانیان او عیسائیان هل حق
کیدلې شی ؟ هم ددې عیسائی ماشینونو او قادیانیانو طریقې بعضې مسلمانانو جماعتونو هم
شروع کړې دا خلق د شفاخانو او مختلفو واقعو باندې د امدادی سرمایو او د تعاون په ذریعې
سره دخلقو متوجه کولو کوش کوی ، شرعی نظر سره نه صرف دا چه دا څیزونه معیار حق نه دی

بلکه دل طریقہ د تبلیغ له سره غلطه ده ، که تاسې کوم احسان یا طمع ورکولو سره څوک خپل طرف ته مائل کړل نو داسې سړی څه اعتبار ؟ سبا به یو بل جماعت هغه ته څه طمع ورکولو سره خپل ځان طرف ته مائل کولې شی ، هم داسې د اعمالو اهتمام هم معیار حق نه دي ، د خوارجو په باره کښې حضور کریم صلی الله علیه وسلم پیشگوئ فرمائیلې ده چه د هغې صداقت دنیا وکتلو وې فرمائیل چه دا خلق به داسې عابد او زاهد وی چه تاسو به د هغوی د عبادت په وړاندې خپل عبادتونو لره سپک وگنې ، او وې فرمائیل چه دا خلق په هروخت د قرآن مجید د تلاوت رطب اللسان وی مگر «لا یجاوز حناجرهم» یعنې د قرآن اثر به د هغوی زړونو طرف ته تجاوز نه کوی ، یا دا چه د هغوی تلاوت به قبلولو طرف ته نه پورته ، هم د هغوی په خوله کښې به پاتې شی .

جار الله زمخشری ته جار الله ددې وجه نه وئیلې کیږي چه دې همیشه دپاره د دنیا او د مافیها نه جدا کیدلو سره په بیت الله کښې معتکف شوې وو نو آیا معتزله او خوارج به د اعمالو د اهتمام د وجه نه هغوی ته اهل حق وئیلې شی ؟ د جرات او همت متعلق فکروکړې چه کفار همیشه څنگه د جرات او همت مظاهره کوی ، د بنحو ، خورگانو او د لوگانو وینځې جوړول ئې برداشت کړه ، ماشومانو لره ئې غلامان جوړکړه او پخپله ئې د غلامی امیل واچولو ، سلطنتونه ئې قربان کړه ، املاک ئې پرېښودل او خپل ځانونه ئې قربان کړه د لوی نه لوی آفت هغوی لره د هغوی د نظر ئې نه اخوا نه کړه ، د ابوطالب جرات ته وگورئ دمرگ په وخت کښې هم دا وائی چه «اخترت النار علی العار» زه د آباء دین د پرېښودلو په عار باندې د جهنم اور لره ترجیح ورکوم ، غوروکړې چه څومره لویه بهادری ده ، معلومه شوه چه جرات او همت او استقلال لره معیار حق گرځول غلط دی ، حقیقت دادې چه چه ایثار او همدردی ، خدمت خلق ، حسن اخلاق ، حسن نظم او همت او جرات د اهل حق صفات دی چه هغه غیر اهل حق خپل کړی دی لکه څنگه چه دغیر اهل حق ډیرو صفاتو لره اهل حق اختیار کړی دی ، ذکر شوی صفات بیشکه صفات محموده دی اود اهل حق صفات دی مگر د حق معیار نه دی چه په چا کښې هم دا صفات وی هغه لره دې اهل وگنلې شی ، ځنې خلق ددې وجه نه هم د داسې جماعتونو سره وابسته کیږي چه د هغوی په نزد دین ډیر آسان دي ، اود مولیانو دین مشکل او سخت دي ، د غیر شرعی لباس اود وضع قطع او تشبه بالنصاری کیدلو سره اود سنیماکتونکویه شان جرائمو کښې مبتلا کیدلو سره مرلوی چاته دینداره نه شی وئیلې ، مگر بعضې جماعتونو دین دومره آسان کړې دي چه تاسو ډیره گټگوئ سرپاندې انگریزی ویختان وی ، انگریزی لباس مو اغوستلې وی ، پښې د گیتونه لاندې ژونډه وی ، سنیما هم گورئ ، دا ټول هرڅه کولو سره هم تاسو دیندار مسلمانان بلکه د ټولې دنیا نیکان او مسلمانان جوړیدلې شئ ، شعر

مج بھی کعبہ اور گنا کا اشران بھی خوش رہے شیطان بھی، راضی رہ

ترخو پورے چہ کوم سرے زکوٰۃ اود قرینے خرمن او صدقۃ الفطر پہ صحیح مصرف کنی ونہ لگوی هغه وخته پورے هغه د مولا په نظر کنی دیندار نه دی، مگر د هغه جماعت نظریه داده چہ تاسو جماعت ته زکوٰۃ ورکړئ مخکنی جماعت خواه که په هغې سره کورونه تعمیروی یا واکترانو ته تنخواه ورکړی، شفاخانې وچلوۍ یا انتخاباتو ته ودریږی، او گورۍ خومره آسان دین دی چہ ستاسو زکوٰۃ هم ادا شو اود انتخاباتو وغیره ضروریات هم پوره شو.

کووم طرف نه بی لارې روان یی؟

محترمو! په هوش کنی راشئ، کم خوا بی لارې روان یی، که چرته هم آسانی او سهولت ستاسو په نزد معیار حق وی نو تاسو اسلام لره ولې نه پرېږدئ دې دپاره چہ د هر قید نه آزاد شی او که چرته د اسلام نوم باقی پرېښودلو سره آزادیدل وی نو په پرویزی مذهب کنی هم ډیره آسانی او سهولت دی نه هغله مونځ شته، نه د روژې پابندی شته اونه د محرماتو نه د بچ کیدلو قید شته (اعاذنا الله منه)

معیار حق

تول واورئ چہ حقیقت کنی معیار حق څه خیز دی؟ ارشاد دی

آیات ینات

(۱) ﴿أَمِینَا الْوَسْطَ السَّتِیمَ وَرَبَّ الْاَیْنِ اَنْتَ مَبْرُکٌ مِّنَ الْمَعْمُودِ عَلَیْهِ وَلَا الْکَافِرِ﴾ الله تعالی د صراط مستقیم تفسیر په صراط القرآن یا په صراط الله یا په صراط الرسول سره ونه کړو ددې وجه نه چہ خلقو به دهغې په تعیین کنی اختلاف کولو، لهندا فرمائی ﴿وَرَبَّ الْاَیْنِ اَنْتَ مَبْرُکٌ﴾ چہ دا د منعم علیهم جماعت لاره ده، دا جماعت به د صراط مستقیم تعیین کوی، بلکه د عربیت قاعده ده چہ بدل مقصود بالنسبت وی او یدل منه لره صرف د مشهور نوم کیدلو د وجه نه ذکر کولې کیږی نو معلومه شوه چہ طلب هدایت کنی صل مقصود د منعم علیهم جماعت لاره ده، صراط مستقیم ددے دویم نوم دے، نو ثابته شوه چہ کتاب الله پخپل تفهیم کنی څنگه چہ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته محتاج وی هم دغه شان کتاب الله او سنت رسول صلی الله علیه وسلم پخپل تفهیم کنی د رجال الله منعم علیهم جماعت، ته محتاج دی، مونږ دهغه جماعت نه مستغنی کیدلو سره په قرآن او حدیث پاندې د پوهیدلو مجاز نه یو، غرض دا چہ د جماعت صحابه رضی الله علیهم اسوه حسنه صراط مستقیم دی، بیا د هغوی نه بلا واسطه دې طریقې لره د پیژندلو والا د تابعینو

جماعت ، بیا د هغوی نه د نقل کولو والا جماعت ، هم دغه شان د یو بل نه تر قیامت په پورې
بالمشافهه صحیح طریقې لره د حاصلولو والا د رجال الله جماعت طریقې به صراط مستقیم وی .
او دهغې نه خلاف ټولې طریقې به د ضلالت او گمراهۍ لارې وی ، د رجال الله جماعت به د قرآن
او حدیثو ژوندې تصویر او تفسیر وی

(۲) ﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي شُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْوَحْيَ وَمَا يُجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ﴾ (۲۹، ۴۹)
په دې سره معلومه شوه چه د هدایت دپاره د قرآن صحیفې کافی نه دی بلکه دهغه مطلب او د
هغه تفسیر چه د رجال الله په سینو کښې دې هغه واجب القبول دي .

(۳) ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ الْهُدَىٰ يُرْسِلْهُ اللَّهُ عَلَىٰ سَبِيلِ الْغَيِّبِ وَلَهُ مَا قَوْلٌ وَثَّابٌ
جَهَنَّمَ وَسَكُوتٌ مَعِيًّا﴾ (۴، ۱۱۵)

«شاقق الرسول» باندې د «يتبع غير سبيل المؤمنين» عطف تفسیری دي ، یعنې د رسول الله صلی
الله علیه وسلم د سبیل تعیین به د مؤمنانو یو جماعت پخپل قول او عمل سره کوی دهغوی د لارې
نه انحراف به د رسول الله صلی الله علیه وسلم د لارې نه انحراف وی او موجب جهنم به وی ،
(عاذنا الله منها)

(۴) ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِالْقَوَّةِ﴾ (۳، ۱۱۰)
په دې آیت کښې «خرجت للناس» فرمانیلو سره د صحابه کرامو رضی الله عنهم اتباع لره واجب
او دهغوی طریقو لره ټپي حجت وگرځولو .

(۵) ﴿وَلَا تَكُنْ مِنَ الْخَالِفِينَ﴾ (۲، ۱۴۳)
په دې کښې هم دا امر مصرح دي چه د منعم عليهم جماعت لاره معیار حق دي

(۶) ﴿وَلَا تَقُولْ لَمْ يَأْمُرْ أَمَّا النَّاسُ﴾ (۲، ۱۳)

(۷) ﴿إِنْ تَأْمُرُوا بِبَيْتٍ مَا آمَنَّا بِهِ فَقَدْ أُفْتَدُوا مِنْ قُلُوبِهِمْ فِي شِقَاقٍ﴾ (۲، ۱۳۷)

په دې دواړو آیتونو کښې ددې تصریح ده چه ایمان به هغه معتبر وی چه د صحابه کرامو رضی
الله عنهم ایمان په شان وی ، یعنې د صحیح ایمان معیار د صحابه کرامو رضی الله عنهم طریقه
ده . که ددې نه خلاف یو سړې براه راست قرآن او حدیثو باندې د ایمان راوړلو دعوی وکړی نو دا
ایمان به قبول نه وی

احادیث مبارکه

(۱) حضور صلی الله علیه وسلم فرماني خدا په امت کښې به ډیرې فرقې جوړې شی . په هغې

کښې به صرف یو فرقه کامیابه وی باقی به ټولې جهنمی وی . عرض وکړې شو هغه به کوم یو جماعت ری ؟ وې فرمائیل ((ما انا علیه واصحابی)) په ظاهره « ما انا علیه » فرمائیل کافی وو مگر حضور صلی الله علیه وسلم ته ددې علم وو چه آئنده به بعضې خلق خما د اصحابو نه مستغنی کیدلو سره خما لاره لتوی بلکه خما نه به مستغنی کیدلو سره د صراط مستقیم تعین کوی ددې وجه نه « ما انا علیه » نه پس د « واصحابی » اضافه فرمائیلو سره دخپلې لارې تفسیر نه او فرمائیلو چه خما لاره به هم هغه وی کومه چه خما اصحاب بیان کړی ، د ((ماورد به القرآن)) یا ((ما ازل لله)) په ځای ((ما انا علیه واصحابی)) فرمائیل او بیا صرف « ما ان علیه » لره کافی نه گنل صریح دلیل دې چه مونږ ته قرآن او حدیثو لره د براه راست زده کولو اجازت نشته .

(۲) ((علیکم سنتی وسنة الخلفاء الراشدين المهدیین ، تمسکوا بها وعضوا علیها بالکواحل)) . په دې حدیث کښې د « سنتی » نه پس « وسنة الخلفاء » عطف تفسیری راوړلو سره یی وضاحت وکړو چه خما سنت به صرف هم هغه وی د کوم تعین به چه خلفاء راشدین رضی الله عنهم کوی .

(۳) ((حمل هذا العلم من کل خلف عدوله ینفون عنه تحریف الغالین واصلال المبطلین وتأویل المأهلین)) (مشکوٰۃ ص ۳) یعنی امت کښې به د سلف نه خلف د علم صحیح حامل وی او بلا واسطه د یو بل نه صحیح طریقې باندې تعلیم موندلو والا جماعت به په هره زمانه کښې موجود وی ، څوک چه د رجال الله نه مستغنی کیدلو سره براه راست د قرآن او حدیثو نه د استنباط او اجتهاد شوقی وی او د ځانه تاویلات او تحریفات کوی دهغوی انهدام به کوی

(۴) ((من حلیفة رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الى ما افرى ما بقائى لکم فاعصوا بالدين من بعدى ابى بکر وحمز و زاد الحافظ ابو نصر القصار فاقها حبل الله الممدود لمن تمسک بها تمسک بالعروة الوثقى لا انفصام لها)) (رواه الترمذی وحسنه وقال وفى الباب عن ابن مسعود والطبرانی عن ابی الدرداء معهما احمد وابن ماجه وصححه ابن حبان والحاکم) حضور صلی الله علیه وسلم دخپل ځان نه پس د قرآن او حدیثو د اتباع په ځای د صحابه کرامو رضی الله عنهم اقتداء لره فرض گرځولو سره دهغوی په معیار حق کیدلو باندې مهر او وړلو ، ((لای حلیفة بعدی یومنون)) .

(۵) ((النجوم اممة للسماء واصحابی اممة لامتی)) (رواه مسلم) په دې کښې نه هم د صحابه کرامو رضی الله عنهم د اقتداء حکم فرمائیلې دي

عقل سلیم

عقلی لحاظ سره که هم وکتلې شی نو دا امر ښکاره دي چه د حق معیار یو جماعت پکار دي چه

په هره زمانه کښې بلا واسطه د یو بل نه استفاده او افاده کولو سره راړوان وی ددې وجه نه چه افهام او تفهیم کښې د یو څو امورو موجودیدل ضروری دی

د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور

(۱) مخاطب او متکلم همزه وی ، غیر اهل لسان که دیر مهارت هم پیدا کړی مگر اهل لسان چه کومه حده پورې د کلام په مفهوم باندې پوهیږی غیر په هغې باندې نه شی پوهیدلې

(۲) د متکلم لهجه اوریدل ، چنانچه استفهام او اخبار کښې فرق صرف د لهجې په اعتبار سره کیدلې شی الفاظ د دواړو یوشان وی

(۳) د متکلم مخ ، دهغه رنگ ، هیئت ، آثار ، لاسونو اود سترگو اشاراتو لره لیدل چه آیا دا امر د استعجاز یا تهدید دپاره دي ، یا د طلب ماموریه دپاره ، او په کلام غضب باندې مبنی دي ، یا طیفقت باندې ، دا جمله د امور متکلم په لهجه اودهغه په رؤیت باندې موقوف کیږی ، یو خلې حضور صلی الله علیه وسلم د غصې په حالت کښې وفرمائیل ، « سلونی ماشتتم » خلقو بی خایه پوښتنې شروع کړې ، چا سوال وکړو چه څما پلار څوک دي ؟ چا پوښتنه وکړه چه څما اوښه ورکه شوې ده هغه چرته ده ؟ حضرت عمر رضی الله عنه فرمائی چه ما د حضور صلی الله علیه وسلم چهرې مبارکې طرف ته وکتل نو د غصې نه سور کیدلو ، ما د التحیاتو په شکل کښې کیناستلو سره عرض وکړو « اعوذ بالله من غضب الله وغضب رسوله » نو بیا د دوی صلی الله علیه وسلم غصه سره شوه .

(۴) د کلام د محل وقوع مشاهده ، حقیقت لغویه ، اصطلاحیه ، مجاز یا استعاره ، کنایه یا توریه ، د مفهوم عموم او خصوص وغیره هم د کلام د محل ورود نه معلومیږی

(۵) قرب ظاهري او باطنی (قرب باطنی نه مراد دي تعلق او محبت) او خیالاتو او نظریاتو کښې اتحاد او یوځای والي ، لکه چه هر سرې دخپلو احبابو او هم مجلسو او هم مشربو خبرو باندې د نورو په نسبت زیات پوهیږی

هم ددې معقول او مسلم اصولو په بناء باندې چه کله یو صحابی کوم یو روایت لره په تاکید سره بیانول غواړی نو فرمائی ((بهر ته صدای یوحنا الذئلی ووعاه قلبی)) یعنی کله به چه حضور صلی الله علیه وسلم کلام فرمائیلو هغه وخت څما دواړه سترگې دهغوی صلی الله علیه وسلم چهره انور اودهغې الوانو ، آثارو ، تغیراتو اودچشم او ابرو اشاراتو او د لاسونو تعبیر ته ما کتل اود کلام د محل ورود مشاهده مې کوله ، او څما دواړو غوږونو د دوی صلی الله علیه وسلم د لهجې او آواز طرز او انداز لره اوریدلو داني ونه فرمائیل چه پخپلو سترگو سره کتل او خپلو غوږو سره اوریدل بلکه فرمائی چه زه پخپله سترگې او غوږونه جوړیدلم او بیا یو سترگه او غوږ نه بلکه زه

ټول په ټوله دواړه سترگې او دواړه غوږونه جوړیدلو سره متوجه ووم ، دې سره سره څو لکه اهل لسان کیدلو اود قرب ظاهري او باطني شرف هم حاصل ووددې ټولو خصوصیاتو په وجه د دوی صلی الله علیه وسلم ارشاداتو لره ځما زړه ښه یاد کړه او الفاظ او معانیو لره تغیر او تبدیل نه می ښه محفوظه کړه

اوس غورو کړئ چه صحابه کرام رضی الله عنهم ټول په ټوله اهل لسان هم وو براه راست د حضور صلی الله علیه وسلم لهجې لره اوریدلو والا د تکلم په وخت کښې د کیفیاتو او ارشاداتو مشاهده کولو والا اود قرآن د آیتونو شان نزول اود احادیثو مواقع ورود لره ښه پیژندلو والا وو ، د حضور صلی الله علیه وسلم سره د قرب ظاهري او باطني په علی مقاماتو باندې وو چه دهغوی درجه قرب پورې د چا هم رسیدل ممکن نه دی ، مقربین بارگاه الهی کیدلو د وجه نه د دریاری اشاراتو پیژندلو پوره استعداد ئې لرلو ، لهذا دې جماعت چه د صراط مستقیم تعین کړې دې دهغې نه برطرفه کیدلو سره د صراط مستقیم د هدیت هیڅ امکان نشته دې ، هم دغه شان د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه بلا واسطه استفاده کولو والا جماعت د تابعینو رحمهم الله دې ، دهغوی د صحابه کرامو رضی الله عنهم قول او فعل لره بلا واسطه واوریدل او اولیدل او مشافهت ئې د صراط مستقیم هدایت حاصل کړو ، دهغوی نه پس تبع تابعینو علی هذا القیاس بالمشافهت د تعلیم او تعلم ذریعه د صراط مستقیم حفاظت کولو والا جماعت راروان دې او انشاء الله قیامته پورې به وی ، دا سلسله کله هم په کومه زمانه کښې هم منقطع شوې نه ده

د اهل حق جماعت

اسلام کښې داسې وخت راتللې نه شی چه قرآن او حدیث صرف د صحائفو په شکل کښې پاتې شی اود دهغوی د الفاظو او معنو حامل یو جماعت هم نه وی ، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې چه یو جماعت به تر قیامته پورې په حق باندې قائم وی او د دین قویم او د صراط مستقیم به حفاظت کوی

پس معلومه شوه چه معیار حق دا د رجال الله جماعت دې ، کوم خلق چه دهغوی سره وابسته شی دهغوی به اهل حق وی ، او کوم سړی یا جماعت دهغوی لمنه پریخودله دهغوی خواه که هرڅومره دعوی د اتباع قرآن او حدیثو کوی اهل حق هیچرې نه شی کیدلې ، د اهل حق لقب اهل سنت والجماعت ځکه شو چه دا خلق قرآن لره سنتو نه او قرآن او سنت دواړو لره د رجال الله د جماعت نه پیژنی

یو فن هم بغیر د استاذ نه حاصلیدلې نه شی

دنیا کښې یو فن هم د یو ماهر استاد د تربیت نه بغیر حاصلیدلې نه شی ، یو سړی د ټولې دندېد طب قدیم وجدید د تعاملو کتابونو مطالعه او کړی مگر ترڅو پورې چه هغه د فن د ماهرینو نه تربیت

حاصل نه کړی . هغه نه د علاج اجازت نه ورکولې کيږي کورکني په ناحنه د وکالت حساب ونيولوسره څوک وکيل نه شي جوړيدلې . صرف د کتابونو په مطالعې سره کله هم څوک اجير جوړ نه شو . نه څوک ځوان نعمت ونيولو سره باورچی يا حلواني جوړ شو . د هر علم او فن د پاره د ماهر استاد ضرورت دې هم دغه شان قرآن او حديثو باندې د پوهې دپاره د رجال الله د هغه جماعت د کتابونو مطالعه کافی نه ده بلکه دهغوی نه بالمشافهه باقاعده تعليم حاصلولو بغير د قرآن او حديثو علم حاصليدلې نه شي . صحابه کرامو رضی الله عنهم د حضور صلی الله عليه وسلم نه بالمشافهه علم حاصل کړو بيا د هغوی نه تابعينو بالمشافهه تعليم حاصل کړو اود هغوی نه تبع تابعينو . هم دغه شان بالمشافهه د تعليم او تعلم دا سلسله را روانه ده . د يو ماهر استاد نه بالمشافهه تعليم کولو نه بغير قرآن او حديثو باندې د پوهيدلو دعوی بالکل باطله ده . که چر نه د کتاب پيژندلو دپاره د معلم ضرورت نشته نو الله تعالی آسماني کتابونو باندې پوهولو دپاره رسولانو لره معلمان ولې جوړ کړه ؟ هم داسې به ئې کتاب نازل کړې وې . خلقوبه خپله هغې باندې پوهيدلوسره هغې باندې عمل کولو .

صحيح بخاری کتبې حديث دې چه علم د چا نه زده کولو نه بغير نه شي حاصليدلې . د حديث الفاظ دادی ((وقال النبي صلى الله عليه وسلم من يرد عليه غير آيها في الدين وإنما العلم بالتعلم صحيح بخاری باب العلم قبل القول والعمل) قال الحافظ رحمه الله تعالى عليه هو حديث مرفوع ايضاً آورده ابن ابی عاصم الطبرانی من حديث معاوية ايضاً بلفظ يا ايها الناس تعلموا إنما العلم بالتعلم والفقهاء بالتحقق ومن يرد الله به غير آيها في الدين استاذ حسن لان فيه مرجعاً اعتد به جميعاً من وجه آخر وروى الزاير فهو من حديث ابن مسعود موقوفاً ورواه ابن أبي عمير الاصيل في مرفوعاً وفي الباب عن ابی الدرداء وغيره فلا يفتري بقول من جعله من كلام البخاري والمعنى ليس العلم المتخير الا بما يؤخذ من الانبياء وورثهم على سبيل العلم)) (فتح الباري ص ۳۴۳)

د جماعت اسلامي چل او فريب .

اوس هغه خلقو لره لم د حق او باطل په دې معيار باندې راولن چه دهغوی د حسن نظم وغيره نه متاثره کيدلوسره دوی هغوی لره اهل حق گنل شروع کړی دی . داسې معلومېږي چه ددې جماعت تمام ترکوشنونو سره هم مقصد دهغه رجال الله د جماعت نه انحراف اود هغوی د معيبن موی صراط مستقيم مکمل تخريب اودهغې نه پس دخپل جديد اسلام تعمير دې او دا زه دهغوی د اقوالو او طرزیکممل نه صرف د استنباط په بناء باندې نه وایم بلکه دې باندې دهغوی صریح عبارات موجود دی چه مونږ مکمل طور باندې د تخريب نه پس جديد تعمير کول غواړو

حوالجات به انشاء الله لږ وروسته راشي

تخريبي کار کردگی

اوس تخريبي کار کردگی واورئ . دهغوی په خيال کښي دين لره د پيژندلو دپاره مسلسل راروان رجال الله او د فن ماهرينو نه د استفادې کولو قطعاً څه ضرورت نشته بلکه قرآن او حديثو لره براه راست پيژندل ضروري دي ، فرمائي

« ما دين لره د حال يا د ماضي اشخاصو نه د زده کولو په ځاي هميشه د قرآن او سنتو نه د پوهيدلو کوشش کړي دي . ددې وجه نه زه کله دا معلومولو دپاره چه د الله دين ځمنا نه او هر مؤمن نه څه غواړي ددې کتلو کوشش نه کړوم چه فلانکې او فلانکې بزرگ څه وائي بلکه صرف ددې کتلو کوشش کوم چه قرآن څه وائي او رسول الله صلى الله عليه وسلم څه اوونيل » «روثيداد جماعت اسلامي حصه سوم ص ۳۷»

غور وکړئ چه کوم سړي ديو ديني ادارې نه علم حاصل نه کړو دکوم يو معروف استاد نه يي يو سبق ونه ونيولو چه هغه ته نور علوم خو چرته صرف د عربي ژبي سره هم پوره واقفيت نه وي او د خپل تصنيف د عربي ترجمې نورو نه کولو باندې مجبوره وي هغه به د حضور صلى الله عليه وسلم نه بلا واسطه دين لره پوهيدلو والا صحابه کرامو رضی الله عنهم اود هغوی نه پس دهغوی نه بلا واسطه استفاده کولو والا لوی لوی ائمه دين او جليل القدر محدثين اوفقهاء او مستند ديني ادارو کښي د مشهور د فن ماهرينو نه باقاعده علم دين حاصلولو والا او خدمت دين کښي خپل عمرونه صرف کولو والا علماؤ په مقابله کښي څومره جرات سره خپلې رائي قرآن پيژندلو ته ترجيح ورکوي .

د صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم توهين

دهغوی عقیده ده چه صحابه کرام رضی الله عنهم معيار حق نه دي ، قرآن او حديثو باندې د پوهيدلو دپاره نه صرف داچه د صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم ضرورت نشته بلکه «معاذ الله» دهغوی بيخي جواز نشته دي ، مونږه خو قرآن او حديث براه راست پخپل علم او فهم سره او پيژندل دهغې نه پس مو د صحابه کرامو رضی الله عنهم د سوانحو مطالعه وکړه نو هغوی لره مو د قرآن او حديثو مطابق وموندل

غور وکړئ چه د قرآن او حديثو پورته د نصوصي مذکوره اود عقلی دلائلر فيصله خو داده چه تاسو خپل علم او نظرياتو لره د صحابه کرامو رضی الله عنهم د طريقې سره موازنه وکړئ . مگر دا خلق بالکل برعکس داسې وائي چه مونږ د صراط مستقيم تعين خو پخپله براه راست د قرآن او حديثو نه دخپل علم او فهم په ذريعي سره کړو ، بيا مونږ د صحابه کرامو رضی الله عنهم ژوند او

د طریقو صحت او سلم لره د خپلې نظرې سره موازنه کوو، مونږ د خپلې نظرې په امتحان کېږي چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم مطابق دي یا نه ؟ ددې په ځای مونږ د صراط مستقیم تعین پخپله کولو سره د صحابه کرامو رضی الله عنهم امتحان اخلو چه هغوی په دې باندې وو یا نه (اعاذنا الله منه) فرمائی .

د رسول خدا نه سوا یو انسان لره هم معیار حق مه جوړوي ، چالره هم د تنقید نه بالاتر مه ګڼي . د چا په ذهنی غلامی کېږي مبتلا مه شی ، هر یو لره د الله تعالی د ښودلې شوی هم دې معیار کامل سره موازنه کړئ او څوک چه ددې معیار په لحاظ سره په کومه درجه کېږي وی هغه لره هم په هغه درجه کېږي وساتي ، «دستور جماعت اسلامی پاکستان ص ۱۴»

اوبیا وایی چه : معیار حق خو صرف د الله کلام اود هغه د رسول صلی الله علیه وسلم سنت دي ، صحابه معیار حق نه دي بلکه دې معیار باندې پوره عمل کوي ، ددې مثال دادې چه پیمانہ (تله) سره زر نه دي لیکن د سونې سونا کیدل تله باندې په تللو سره ثابتیږي ، (ترجمان القرآن اګست سنه ۱۹۷۲، ص ۲۸۰ ج ۴۰)

مودودی صاحب قرآن او حدیثو لره پخپله بلا واسطه پیژندلو سره چه کوم معیار حق قائم کړي دې هغې باندې د صحابه کرامو رضی الله عنهم پوره عقل کولو اعتراف د حکمت عملی ، تقیه ، لاندې څه دي ، او که نه نو حقیقت دادې چه په امتحان کېږي صحابه کرام رضی الله عنهم (معاذ الله) د مودودی صاحب د علم او فهم په پیمانہ او د انتقاد کوونکي په معیار باندې پوره عمل ونه کړي شو ، لکه چه فرمائی : «بعضي وختونو کېږي صحابه (رضی الله عنهم) باندې هم د بشری کمزوریانو غلبه کیدله» (تفهيمات طبع چهارم ص ۲۹۴)

ددې نه پس یو څو واقعات لیکلو سره یی د دې ثابتولو کوشش کړي دې چه صحابه کرامو رضی الله عنهم یو بل ته دروغ ژن وئیل ، په دې کېږي لفظ (بعضي وختونو کېږي) قابل د توجه دي یعنې شاذ او نادر نه بلکه معاذ الله اکثر اوبیشتر صحابه کرامو رضی الله عنهم باندې د بشری کمزوریانو غلبه کیدله .

د دې نه علاوه صحابه کرامو رضی الله عنهم د بشری کمزوریانو ثابتولو دپاره دیو غیر معتبر کتاب یې سنده روایات پیش کوي ، تعجب دي چه د صحیح بخاری د صحیح او صریح حدیث نه انکار کوي او چه کومو صحیحو حدیثونو لره سلیموی دهغې متعلق هم دا عقیده لري چه هغې سره زیات نه زیات د صحت ګمان حاصلیدلې شی نه چه علم یقین د دې حواله انشاء الله عنقریب راځي ، مګر د صحابه کرامو رضی الله عنهم توهین اود هغوی بشری کمزوریانو لره ښکاره کولو دپاره د قرآن او حدیث نصوص صریحه اود تمام امت د اجماعی عقیدې خلاف دي سندو روایاتو

[illegible]

معلومه شوه چه کتب سابقه کښې هم د صحابه کرامو رضی الله عنهم مناقب ذکر دی ، تعدیل صحابه رضی الله عنهم سره متعلق نصوص دومره په کثرت سره دی چه د ټولو شمیر مشکل دي د امت اجماعی عقیده ده «**الصحابه کلهم عدول**» مگر ددې ټولو په مقابله کښې بې سنده روایات راوړلوسره د صحابه کرامو رضی الله عنهم کمزوریانې محض د تخریبی کاروانې په غرض سره بیانېږي ، ثانیاً داچه لفظ کذب عربی ژبه کښې او احادیثو کښې په ډیرو معنو کښې استعمال شوې دي. دا ددرغونه علاوه خطا او ډیو کارنه د تخلف په معنی کښې هم استعمالیږي . که چرته یو صحابه دیویل صحابی په باره کښې دا لفظ استعمال کړي وی نودهغې معنی خطا اجتهدی ده . یا دا مطلب دي چه هغه به کوم کار کول غوښتل په هغې باندې د قدرت نه موندلو د وجه نه متخلف وو مگر دهغوی تخریب مکملیږي نه ترڅوپورې چه کذب په معنی د درغو نسبت صحابه کرامو رضی الله عنهم طرف ته نه کولو د د بنده ددې تحریرنه پس مودودی صاحب کتاب خلافت وملوکیت «**لیکلې دي چه په هغې کښې ئې د صحابه کرامو رضی الله عنهم سره د بغض زهرو لره** علانیه تیرکړی دی هغه کتاب لره کتلو نه پس هم که چرته چاته د مودودی صاحب په بغض صحابه رضی الله عنهم باندې یقین نه راځی نو دا ددې دلیل دي چه پخپله دهغه په زړه کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم سره بغض اوعداوت دي ، حقیقت دادې چه د مسلمانانو د زړونو نه د صحابه کرامو رضی الله عنهم عظمت ختمولو او هغه مقدس جماعت سره متعلق په زړونو کښې شکوک او شبهات او بغض او نفرت پیدا کولو چه کومې کارنامې خانله مودودی صاحب سرته رسولی دي د شیعه پوره جماعت پخپل ټول عمر کښې دهغې عشرعشیر هم اونه کړئ شو ، (نظرثانی) د مودودی صاحب نه وړاندې یو مسلمان هم داسې په نظر نه راځی چه د یو صحابی سره بغض لري . مگر نن مودودی صاحب د مسلمانانو یو جماعت لره په دې مهلکو زهرو سره مکمل طور باندې مسموم کړی دی .

د افيياء گرامو عليهم السلام توهين

ددې نه هم زیاته دهغوی تخریبی کاروانی د انبیاء کرامو علیهم السلام نه شروع کیږي فرمائی
 «عصمت د انبیاء کرامو علیهم السلام د ذات د لوازمو سره نه دې ، او یو لطیفه نکتہ داده چه
 الله په ارادې سره دهرنې نه بعضی اوقاتو کښې خپل حفاظت اوچتولوسره دیو دوو گناهونو

اختیارې ورکړې دي (تفهيمات ج ۲ ص ۵۷ طبع ششم پاکستان)

آيا د نبی يو حکم يا فيصله قابل اعتماد کيدلې شی چه هرکله دهرامراونهي په وخت دا احتمال موجود وی چه شاهد په دې وخت کښې عصمت اوچت کړی شوې وی ، حقیقت دادې چه د انبياء کرامو عليهم السلام نه بعضې اجتهادی غلطيانې او شوي چه هغې باندې وروستو خبردار کړی شو او خطا اجتهدی باندې هم ثواب ملاوړېږي څه گناه نه ده چه د عصمت منافی وی ، د مودودی صاحب عصمت انبياء عليهم السلام باندې لاس اوږدولو سره چه کله په مسلمانانو کښې جذبه د جوش راپورته شوه نو دخپلې دعوي د ثبات دپاره هغه بدبخت د انبياء کرامو عليهم السلام دگناهونو يو فهرست مرتب کولو سره شائع کړو ، ماته خو په هغې کښې ديو گستاخ نقل کولو هم همت نشته دي ، که يو صاحب بطور نمونه کتل غواړي نو تفهيم القرآن کښې دحضرت آدم ، نوح ، ابراهيم ، داؤد ، يونس ، يوسف عليهم السلام په شان کښې او ترجمان القرآن ج ۲۹ عدد ۴ ص ۵ او رسائل ومسائل ص ۳۱ ج ۱ طبع دوم کښې د حضرت موسی عليه السلام په شان کښې گستاخی وگوري ، مگر دمودودی ددې مکاری نه خبرداراوسئ چه هغه هر نوی چاپ سره داسې گستاخی لره ډیرزر پتوی چه د مسلمانانو دپاره قابل د تحمل نه وی مگر دهغې نه د تربې اعلان نه کوی

قرآن غائب

تعريف قرآن سره متعلق د شيعه گانو روايات مختلف دي ، پوره قرآن غائب ، ۲۸۳ غائب ۳۸۴ غائب ، د شيعه گانو دپاره دا زهر د مسلمانانو په خلق کښې کوزول ډیر مشکل وو مگر وگوري مودودی صاحب قرآن د ۳۸۴ نه زیات بلکه د پوره غائبیدلو عقیدې لره څنگه په تلواړې او فریب سره د مکاری په ذریعې حلوا جوړولو سره دمسلمانانو يو جماعت ته تیرولو کښې څومره په آسانۍ سره کامیابه شول ، فرمائی :

«په وروسته پېړیو کښې ورو ورو ددې ټولو الفاظو (له ، رب ، دین ، عبادت) هغه اصلی معنی چه د قرآن د نزول په وخت کښې گنلې کیدلې بدلې شې کړې تردې پورې چه هریو په پوره کوششونو سره برطرفه کیدلو سره نهایت محدود بلکه د مبهم مفوماتو دپاره خاص شو نتیجه دا شوه چه د قرآن د اصل مدعا پیژندل د خلقو دپاره مشکل شو ... پس دا حقیقت دي چه محض ددې څلورو بنیادی اصطلاحگانو په مفهوم باندې د پردې پریوتلو په وجه د قرآن د دریمې حصې نه زیات تعلیم بلکه دهغه حقیقی روح د نظرونو نه پټ شوي دي»

(د قرآن څلور بنیادی اصطلاحگنې ص ۴ تا ص ۷)

الله تعالی د قرآن کریم د الفاظو او مفهوم دواړو د حفاظت ذمه اخستلی ده . ارشاد دي «انما نهي
نزلنا الذكر وانما له لعائنون» بل خای ارشاد دي «ان علينا جمعه وقرانه فاذا قراناه فاتع قرانه ثم ان علينا

پهاله، ددې نصوصو صریحه خلاف د مودودی صاحب عقیده داده چه د قرآن د دریمې حصې نه زیات تعلیم بلکه د قرآن روح خو ټول په ټوله غائب دي .

لږ غورو کړئ چه د ذکر شوی خط وئیلو والو باندې به څه اثر وی ؟ هغوی به ددې نه څه نتیجې اخذ کوی ، او قرآن او اسلام سره متعلق دهغوی په زړونو کښې به څه څه شکوک او شبهات پیدا کیږي ؟ آیا دې تحریر لره کتلو والا به په لاندې امورو باندې غور کولو دپاره نه مجبوره کیږي ؟
(۱) د الله تعالی د طرف نه د حفاظت قرآن وعده غلطه او دروغونه ده ، نهو ذبالله من ذلک .

(۲) چه هر کله د قرآن صحیح تعلیم او حقیقی روح د ډیرو زمانو نه غائب دي ، نو اوس څوارلس کاله پس مودودی صاحب ته د قرآن صحیح علم اودهغه حقیقی روح دکوم ځای نه ملاؤ شو ؟ چه هر کله څوارلسو کالو پورې لویو لویو مشهور مفسرینو ، محدثینو او ائمه دین قرآن باندې پوهه نه شو نو نن د مودودی صاحب یاد بل چا په قرآن پیژندلو باندې څنگه اعتماد او کړئ شی ؟ نتیجه داچه د قرآن او د اسلام په صحیح ترجمانی باندې د چا رایه هم قابل د اعتماد نه ده ، لهذا داسې قرآن او اسلام ته سلام ، نهو ذبالله من ذلک .

(۳) چه هر کله ترننه پورې امت مسلمه د مفهوم قرآن د حفاظت نه مجرمانه غفلت کښې مبتلا وو یا عمداً د مفهوم قرآن په تحریف کښې مصروف وو نو د داسې مجرم ، بد دیانت او دښمنان قرآن په ذریعې سره د رارسیدلی شوی الفاظ د قرآن صحت څنگه قابل اعتماد کیدلې شی ؟ پس د قرآن مفهوم سره متعلق د مودودی صاحب عقیده عدم حفاظت باندې لازم راځی چه معاذ الله د قرآن الفاظ هم محفوظ نه دي .

هم دغه شان هم هغه وسائطو سره رارسیدلی احادیث او پوره اسلام به مشکوک ناقابل اعتماد وگرځی ، الله تعالی دې د شوق اجتهاد د فتنو نه د امت مسلمه حفاظت وکړی ، آمین ،

اصول حدیث (د دوی په نیزه) یوه افواه ده او بې فائدي دي

اوس د حدیثو تخریب په زړه مضبوطولو سره واورئ ، فرمائی :

« اصول روایت لره خو پریرېدئ چه دې دور جدید کښې مخکینو وختونو افواه او بیهوده خبرې څوک اوری »
(ترجمان القرآن جلد ۱۴ عدد ۲ ص ۱۱۱)

او واورئ : « ستاسو په نیز هر هغه روایت لره حدیث رسول پیژندل ضروری دي چه هغې لره محدثین د سند په لحاظ سره صحیح وگرځوی لیکن زمونږ په نیز دا ضروری نه دي »

او بیا فرمائی : « د دین فهم چه مونږ ته حاصل شوې دي دهغې لحاظ هم وکړئ شی اود حدیث هغه مخصوص روایت چه کومې معاملې سره متعلق دي هغه معامله کښې قوی ترذرائعو سره چه کوم سنت سره ثابت وی مونږ ته معلوم وی په هغې باندې دي هم نظر واچولې شی ، علاوه ددې نه

نور ہم زیات دیر ارخونہ دی چه دھنہی لحاظ کولو نہ بغیر مونہ دیو حدیث نسبت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم تہ کول صحیح نہ گنو»

رسائل و مسائل ص ۱۰۲۹ ج ۱

لہرہ د تخریب د جذبہی اندازہ ولگوئی چه جلیل القدر محدثین او ائمہ حدیث چاچه د حدیثو پہ تنقیح او تنقید ، صحیح اوسقیم پہ تمیز کنہی عمرونہ صرف کرہ دچا د حافظہی چه دا حال وو چه تر اسونو پورہ ورته نسب نامہ یادی وے ، دھراوی د ولادت نہ واخلہ ترمرگہ پورہی مفصل حالات نہ صرف ہغوی سرہ محفوظ وو بلکه ژبہی ورته یاد وو ، ہغوی اصول روایت او رواۃ حدیث باندہی بہ شمیرہ غن کتابونہ لیکلی دی اود دیرو کلونو نہ پس دھغوی د خوانی یا د بودہاوالی پہ ورخو کنہی صرف د ہفہ خپو کتلوسرہ اوپیژندلو ، امام ترمذی پہ آخری عمر کنہی نابینا شوے وو پہ اوہن باندہی سوریڈلوسرہ تہ تشریف ورو ، لارہ کنہی یو خانی باندہی پی سرتیپ کرہ ، خادم د سرنیتولو د وجہ پوښتنہ وکرہ نو وے فرمائیل چه دلته یو داسی ونہ دہ چه د ہغہی خانگی را زورندہ دی او پہ سورلی باندہی سپورتن سرہ لگی ، عرض تہ وکرہ چه دلته خو داسی خہ ونہ نشته ، وے فرمائیل چه ارہن دلته ودرود اود نزدہی خلقو نہ پوښتنہ وکرہ ، کہ چرنہ داسی ونہ دلته نہ وہ نو ثابتہ بہ شی چه خما ذہن کمزوری شوی دہ آئندہ بہ حدیث بینول پریبردم ، چنانچہ تحقیق کولو باندہی معلومہ شوه چه واقعۃً یوزمانہ کنہی دلته ونہ وہ نویا ورائدہی روان شو ، دھفہ حضراتو د محیرالعقول واقعاتو شمیرل معتذرہ دی ، بیا د حدیثو پہ معرفت کنہی یو اہم امر یعنی فراست ایسانی او قرب بارگاہ الہی پہ ہغوی کنہی دکومہی درجہی وو ؟ دا حضرات د تدین او د تقوی مجسمہ وے دھغوی عبادات د ملائکو دیارہ باعث د پسینیدلو وو ، دھغوی تمامتر کوششونہ او د قربانیانو د قلم پہ خوزیدلوسرہ ختم کرہ اود دھغوی پہ مقابلہ کنہی تہ خپل نفس لرہ ودرولو ، فرمائی زمونہ پہ نیز د محدثینو تصحیح لرہ قبول ضروری نہ دی ، بلکه مکتب کنہی وٹیلو سرہ چه مونہ دین فہم حاصل کرہ دے ہفہ بہ د حدیثو د صحت او سقم معیار وی ، نورہم دیر ارخونہ دی چه دھنہی اظہار بہ وخت پہ وخت کڑو ، یعنی د کوم حدیث زد چه دھغوی پہ نظریاتو باندہی اوغورخیہی دھنہی رد کولو دیارہ فوراً خہ وصول وضع کولہی شی ، اوس او فرمائی چه پہ دوی کنہی او منکرین حدیث کنہی خہ فرق دے ؟ منکرین حدیث ہم د ہر حدیث انکار نہ کوی بلکه ہغوی دغانہ وضع کرے شوو اصولوسرہ حدیث لرہ تلی دھنہی مطابق وی نو قبولی او کہ نہ نہ پی قبولی ، دموددی صاحب پہ نظر کنہی چه کوم حدیثونہ صحیح دی لہر دھنہی مقام ہم واورے

نہن رجال وہم رجال

فرمائی احادیث د یو خوانسانانو نہ یو خوانسانانو پورہی رارسیدلی راروان دی دھنہی نہ زیات ریات کہ چرنہ یو خیز حاصلیہی نو ہفہ گمان صحت دے نہ علم یقین» ترجمان القرآن جلد ۲۶

د ۳ ص ۲۶۷

مطلب داچه اول خو حدیث نه څه خاص خبره نه ثابتیږي، زیات نه زیات که چرته څه ثابتیږي نو څه گمان صحت کیدلې شي یعنی څه خیال کیدلې شي چه شاید دا حدیث صحیح وی هغه هم هله چه حدیث نه د څه ثابتولو څه زیات کوشش وکړې شي، الفاظ «زیات نه زیات» قابل توجه دی، که چرته په یو بې سند روایت کښې صحابه کرامو رضی الله عنهم باندې د نصوص صریحه اود اجماع امت خلاف الزام لگولې شوې وی اودهغوی توهین کړی شوې وی نو دا روایت ضرور و جب القبول او واجب التثهیر دي، لږ وړاندې لار شئ، د صحیح بخاری د یو صحیح مرفوع متصل حدیث باره کښې فرمائی «دا مهمل افسانه دي» (مسائل ومسائل ج ۲ ص ۳۲ طبع سوم)

حالانکه د امت اجماعی فیصله ده چه ((اصح الکتاب بعد کتاب الله صحیح البخاری)) د امام بخاری د قوت حافظې، تدین اوتقوی او فن حدیث کښې د مهارت تفصیل بیانولو نه موقع ده نه ضرورت، ددې وجه نه چه هغه ټوله دنیا پیژنی چه دوی د قبول روایت دپاره ډیر سخت شرائط لگولی دی، د راوی د مروی عنه نه چه ترکومه پورې لقه وسماع دهغه په نیز ثابت نه شي هغه وخته پورې روایت قبلوی نه اگرچه د دواړو زمانه یو وی اود لقاء او سماع امکان هم وی د امام مسلم په شان امام بخاری باندې ددې وجه نه ناراضه دي چه هغوی قبول روایت کښې دومره سخت قیود ولې لگولی دی؟ بیا قوت ضبط اود عدالت د اعلی مقام اود تنقید اوتنقیح د اعلی معیار سره دا معمول وو چه د هر حدیث لیکلو نه وړاندې نې غسل کولو سره دوه رکعت د استخارې مونځ ادا کولو، په هر حال دا خو امام بخاری دي د مودودی صاحب تخریبي منجنيق خو انبیاء کرامو علیهم السلام او صحابو رضی الله عنهم پورې ونه ښل

د جماعت اسلامی نه سوا باقی ټولې طریقې غلطې دي

«حنفی، سنی، دیوبندی، اهلحدیث، بریلوی، شیعه وغیره د جهالت پیداوار دي»
(خطبات مودودی ص ۱۲۸)

یوځای د ټول امت تخریب کولو سره فرمائی:

«زمونږ ایمان دي چه ددې یو دعوت او طریق کار نه سوا نور ټول دعوتونه او طریقې سراسر باطلې دي»
(ترجمان القرآن جلد ۲۲ عدد ۳ ص ۱۱۱)

یعنې د جماعت اسلامی د طریقې نه سوا باقی ټولې طریقې باطلې او غلطې دي

جماعت اسلامی څه غواړي؟

تغریب خو تغریب دي، دخپلې طریقه کار خپله وضاحت کوی او وایی

د تخريبي تنقيد نه بغير هغه الفت نه شي لري کولې چه خلقو ته رائج الوقت تخيلات اود عمل په طريقو سره طبعي طور باندې کولې کيږي ، لهذا د تخريب نه بغير ي ناکافي تخريب سره د نوي تعمير نقشه پيش کول سراسر ناداني ده . » (ترجمان القرآن جلد ۱۴ عدد ۲ ص ۱۳۴)

آيا د دومره واضحه او صريح عبارت نه پس چاته په دې کښې څه شبهه باقی پاتې کيدلې شي چه جماعت اسلامي څه غواړي ؟ م وړاندې عرض کړی دی چه دهغوی تمام ترکوششونه او هلو ځلو مطلب دادې چه د ټول امت د تخريب نه پس دخپل جديد اسلام نوي تعمير وکړي

د مودودي مذهب

يو بل مقام باندې فرمائي

« زه نه مسلک اهل حديث لره دهغې ټولو تفصيلاتو سره صحيح پيژنم اونه د خفيت يا شافعييت پابنديم » (رسائل ومسائل جلد ۱ ص ۲۳۵)

اوس د پوښتنې قابل خبره داده چه بيا نو ته څه ئې ؟ تقريباً دويمه دريمه صدئ هجري کښې اهل حق کښې د فروعی او جزئی مسائلو په حل کولو کښې د اختلاف انتظار پيش نظر پنځه مکاتب فکر قائم شو يعنې مذاهب اربعه او اهل حديث ، دهغه زمانې نه واخله ترننه پورې هم هغه پنځو طريقو کښې حق لره منحصر گڼلې کيدلو ، مگر اوس د څوارلسو کالو نه پس دا جديد حق په معرض وجود کښې راغلو چه په هغه پنځو کښې د چاسره هم وابسته نه دې بلکه دهغه پنځو تخريب کوي . دخپل ځان نه سوا تمام تر نظريات او د مسلمانانو د جمله جماعتونو خيالات او طريقه کار لره باطل گڼي . اوس سوال دا کيږي چه ددې جديد اسلام اصول ، فروع ، قواعد ، ضوابط ، آئين ، دستور ، کتابونه ، مصنفين ، د تعليم او تعلم مدارس و مکاتب او ددې اسلام حامل او محافظ کسان څوارلسو کالو پورې چرته وو ؟ ددې نه وړاندې دنيا کښې مکاتب و مدارس ، تصانيف او اصول و ضوابط او پوره نظام اسلام خو دهغه خلقو په لاس کښې وو چه (معاذ الله) سراسر غلطی باندې وو . نوداسې اسلام باندې څنگه اعتماد کيدلې شي ؟ چه دهغې څوارلسو کالو پورې يو صحيح محافظ پيدانه شو اود هغې اصول ، ضوابط ، مدارس و مکاتب ، تصانيف و علماء په وجود کښې رانه غلل . اوس د جديد اسلام د تدوين صرف هم دوه لارې کيدلې شي ، يو داچه دا جديد اسلام په حقيقت کښې تجديد دې دهغه قديم اسلام چه څوارلس کاله وړاندې دې دنيا ته راغلې وو نو دې باندې به دا اشکال کيږي چه مودودي صاحب ته د څوارلسو کالو وړاندې اسلام علم څنگه او شو ؟ چه هرکله هغې باندې پوهيدلو والا څوک په دنيا کښې تير شوې نه دې ، دويمه لاره دا کيدلې شي چه بالکل هم جديد اسلام مدون کړئ شي چه مخکښې اړو په وجود کښې راغلې نه وی نو په دې کښې څه اشکال نشته دې مگر ياد ساتئ چه د داسې جديد اسلام څومره عاليشان

تعميراتو لره د قدیم اسلام معمارانو په کنډرونو کښې بدل کړې دی . شعر
مراغه راکه ایز پر فرزد
بر آنکس تف زندریشش بسوزد

تقلید د گناه نه هم بدتر دي

یوه بله تفریبي فتوی واورئ .

«خما په نزد صاحبِ علم سړی دپاره تقلید ناجائز او گناه بلکه ددې نه هم سخت خیز دي»
(رسائل ومسائل جلد ۱ ص ۲۴۴)

ددې نه وړاندې ص ۲۴۰ باندې تې وضاحت کړې دي چې اهلحدیث هم مقلد دی . غوروکړئ چې
د ټول امت محدثین ، ائمه دین ، مصنفین ، فقهاء ، علماء ، صوفیاء او بزرگان دین چې په هغوی
کښې اهلحدیث هم داخل دی دا ټول په ټوله د گناه نه بدتر خیز کښې مبتلا دی بلکه صحابه کرامو
رضی الله عنهم کښې هم کم علم والو حضراتو د زیات علم والو تقلید کولونو د دوی په نزد
(معاذالله) هغوی هم مسلمانان نه دي دگناه نه سخت خو صرف کفر کیدلې شی تعجب دي چې دلته
د صراحة کفر فتوی لگولو جرات ولې اونه شو ؟ حالانکه په نورو مواضعو کښې ددې تصریح کوي
چې د دوی نه سوا په دنیا کښې څوک مسلمان نشته

د نوی اسلام جوړول

د ټول امت مسلمة د تخریب نه پس اوس د نوی اسلام تعمیر پیش کیږي
«اسلام بغیر د جماعت نه نشته او جماعت بغیر د امیر نه نشته» (دجماعت اسلامی پرومبن
اجتماع ص ۱۴)

لهذا ترڅو پورې چې تاسو په جماعت اسلامی کښې داخل شوی نه ئې مسلمان کیدلې نه شی .
اسلام بغیر د جماعت نه نشته او جماعت بغیر د امیر نه نشته ، دریمه مقدمه محذوف منوی ده چې
هغې لره د بیرونی خلقو په نسبت ارکان دولت زیاته پیژنی . اوس د امیر مقام واورئ

د امیر مقام

فرمائی «د بعضي مقامی جماعتونو ارکان مقامی امیر ته د صدر انجمن نه زیات څه اهمیت
نه ورکوي هغوی ته پیژندل پکار دی چې هر کله هغوی پخپل مینځ کښې یو کس لره غوره گڼلو سره
صاحب امر منتخب کړو نو هغوی باندې واجب ده چې په معروف کښې دهغه اطاعت وکړي او دهغه
نافرنائی لره گناه وگڼي .»
(ترجمان القرآن جلد ۲۲ عدد ۳ ص ۱۲۵)

د جماعت اسلامی په دستور کښې هم دا ماده موجود ده چې «امور شرعيه کښې د امیر رائي

واجب القبول ده» خیال وکړئ چه د یو صحابی یا د امام تقلید خو گناه کیږه بلکه کفر دې اود جماعت اسلامی د امیر تقلید فرض دې دهغوی په دستور کښې یوه ماده دا هم ده چه «د حضور صلی الله علیه وسلم نه سوا چا لره هم د تنقید نه اوچت مه گڼئ او د چا هم په ذهنی غلامی کښې مبتلا مه شی.» اولاً خو د نوهبن په غرض سره تقلید لره ذهنی غلامی سره تعبیرورکوی حالانکه غلامی او تقلید کښې د زمکې او آسمان فرق دې. ثانیاً صحابه کرامو رضی الله عنهم لره د تنقید نه اوچت گڼل او د هغوی تقلید جائز نه دې مگر امیر جماعت باندې د تنقید اجازت نشته دې. دهغه اطاعت ضروری. تقلید فرض او نافرمانی گناه ده ددې جواب اود جواب الجواب ددې تحریر په آخر کښې اوگورئ

تقلید او غلامی کښې فرق

غلامی کښې د اطاعت تعلق د مالک د ذات سره متعلق کیږی برابره خبره ده که په هغه کښې یو صفت هم د کمال نه وی بهر حال دهغه هر حکم د غلام دپاره واجب العمل وی ددې په عکس تقلید د کمال علم اود فضل په بناء باندې کیږی. نیز غلامی کښې د امر او نهی صدور د مالک د طرف نه گڼلې کیږی په خلاف د تقلید چه په هغې کښې د حکم صدور د الله تعالی اود رسول صلی الله علیه وسلم نه اودهغې ظهور د مجتهدینو نه کیږی یعنې مجتهد پخپله حکم نه ورکوی بلکه د شریعت د حکم ناقل دې

حکمت عملی

رسول الله صلی الله علیه وسلم خو دیو مصلحت په بناء باندې محض خپلې رائې سره د حکم خداوندی بدلولو مجاز نه دې مگر امیر صاحب د حکمت عملی په عنوان سره دین کښې د مستقل باب اضافه کولو سره د قرآن اوحديثو چه کوم حکم لره غواړی بدلولې شی، حرام لره حلال او حلال لره حرامولې شی چنانچه د یو مقدس شخصیت یا مقدس خائی سره د ملا بست د وجه نه کوم یو څیز لره مقدس گڼل دهغوی په نزد شرک دې مگر پاکستان کښې جوړیدلو والا غلاف کعبه چه هغې ته تراوسه پورې د ملا بست شرف حاصل شوې نه وو هغې ته د حکمت عملی لاندې د جماعت اسلامی ذمه دارانو په نگرانی کښې خلقو سجدې وکړې حکمت عملی د شرک په شان جرم لره هم جائز جوړکړو. دهغې بدله هم په دنیا کښې ملاؤ شوه چه هغه غلاف د ملا بست کعبې نه محرومه پاتې شو. حکومت سعودیه ته چه د دین سره ددې استهزاء علم اوشو نوخانه کعبه باندې دې غلاف اچولو نه بند کړه. د مودودی صاحب په ټولو کوششونو باندې اوبه توی شوی او خوشحالی په غم سره بدله شوه. هم دغه شان مودودی صاحب «انتخابی کوشش» ص ۳۲ فرمائی

« صدر مملکت سرې کیدل پکار دی ځکه چې قرآن وائی «الرجال قوامون على النساء» او ترجمان القرآن کښې فرمائی :

«د احادیث نبوی له مخې ، سیاست او ملک داری د ښځې د دائره عمل نه خارج دي»

(ترجمان القرآن ص ۱۱ بابت ستمبر سنه ۱۹۵۲ء)

مودودی صاحب د ښځې صدر مملکت نه کیدلو سره متعلق د قرآن او حدیثو پخپله صراحت نقل کولو سره د ۱۹۶۵ء په صدارتي انتخاباتو کښې د فاطمه جناح حمایت وکړو اود حکمت عملی د ځانه جوړشوی قانون لاندې یې د قرآن اود حدیث قانون صریح مخالفت وکړو ، پورته مونږ د ټول امت د تخریب عزائمو سره متعلق صریح عبارات پیش کړي دي ، اوس دهغې یو څو مثالونه پیش کوو

(۱) مودودی صاحب او ارکان اسلام

د ټول امت په دې باندې اجماع ده چې مونځ ، روژه ، حج ، زکوٰۃ وغیره عبادات دین کښې اصلي مقصود دي ، او حکومت اسلامیه ددې مقصود د تحصیل ذریعه دې مگر مودودی صاحب ددې اجماعی عقیدې بالکل برعکس ددې قائل دې چې د دین اصل مقصد حکومت اسلامی قائل دی او عبادات ټول په ټوله ددې مقصد د حصول ذریعې دي (خطبات ص ۲۲۷) ددې نا آشنا تحقیق نتیجه ښکاره ده چې اسلامی حکومت قائمیدلو نه پس د مونځ ، روژې وغیره عباداتو هیڅ ضرورت نشته دې ، چې هرکله مقصد پوره شونډ ذرائعو څه حاجت دي ؟

(۲) مودودی صاحب او مرکز اسلام

مودودی صاحب د کعبه الله خادمانو لره د بنارس اود هر دوار پندت گنې ،

(خطبات مودودی ص ۳۰۲)

(۳) مودودی صاحب او ږیره

ږیرې سره متعلق د حضور صلی الله علیه وسلم حکم دې چې «ږیره لویه ری ، او د ټول امت په دې باندې اجماع ده چې ږیره د یو موتی نه کمول حرام دی مگر مودودی صاحب د ږیرې کټکولو د جواز فتوی ورکولو سره د ټول امت تخریب وکړو ددې نه هم زیات ددې وئیلو جرات کوی چې په حدیث کښې صرف د ږیرې ساتلو حکم دې ، څومره چې هم وساتلې شی حدیث باندې عمل کیږي ، دا قصداً د حضور صلی الله علیه وسلم په ذات گرامی باندې ښکاره بهتان دې . په یو حدیث کښې هم دانسته چې ږیره ساتن چې هر څومره وی ، بلکه احادیثو کښې «ږیره لویه وی ، ږیرې دې ، زیاته کړی» په شان الفاظ دي ، څومره جرات دې چې د «(من کذب علی من بعدی فلینبأ مقعده من النار)» یعنی چاچه په ما باندې دروغ وتړل دهغه ځای جهنم دې» نې هم پروا ونه کړه

(۴) مودودی صاحب او زکوة

د زکوة او صدقاتو په باره کښې قرآن مجید کښې حکم دی چه فقراء او مساکینو لره مالکان جوړ کړئ او په دې باندې د ټول امت اجماع ده چه بغیرد فقیر د تملیک نه زکوة او صدقات واجب نه ادا کیږي مگر مودودی صاحب د ټول امت خلاف فرمائي چه زکوة . صدقه فطر اود قربانی د خرمنو رقم زمونږ په قبضه کښې راتلل کافی دی . بیا خواه په هغې سره مونږ شفاخانې چلاؤو یا واکترانو ته تنخواگانې ورکړو یا موټرې واخلو یا تعمیراتو باندې صرف کړو یا یې په انتخاباتو ولگوو . مگر واضحه دې وی چه داسې نه صدقه فطر ادا کیږي نه د چا زکوة ادا کیږي نه د قربانی د خرمنو د رقم تصدق واجب ادا کیږي

(۵) مودودی صاحب او جمع بین الاختین

دوو خویندو لره نکاح کښې د جمع کولو حرمت په قرآن کریم کښې صریح دې او په هغه منصوص قرآنی باندې د ټول امت اجماع ده مگر مودودی صاحب اودهغه مقلدین چه د تخریب امت بهانې لټولو کښې مهارت لري هغوی ته په دې مسئله کښې یو بهانه هم په لاس رانغله نو یو مفروضه یې پخپله جوړولوسره په صورت داستفتاء پیش کړه چه بهاولپور کښې دوه خوریانې دی چه یو بل سره نښتې دی دهغوی د نکاح څه صورت کیدلې شی ؟ دهغې په جواب کښې مودودی صاحب د قرآن کریم د صریح حکم اود اجماع امت خلاف دهغه دواړو خوریانو هم د یو سړی سره د نکاح د جواز فتوی ورکړې ده . (ترجمان القرآن نومبر ۱۹۵۴ء ص ۱۲۲) حالانکه په تحقیق سره معلومه شوه چه بهاولپور کښې داسې جیلکن نشته دې

(۶) مودودی صاحب او متعه

د متعې په حرمت باندې د قرآن حکیم منصوص صریحه موجود دی اود امت اجماع ده بلکه د محققینو نظریه خو داده چه اسلام کښې متعه مروجه دیو ساعت دپاره هم حلاله شوې نه ده مکه کښې د نازل شوی صریح آیات خلاف مدینې ته رسیدلوسره اجازت څنگه ملاؤ شو ؟ د کومو احادیثو نه چه عارضی طور دیوڅو ورځو دپاره جواز مفهومیري دهغې نه متعه مروجه مراد نه ده بلکه نکاح بمهرقلیل باضمارنت فرقت مراد دې . دا اجازت هم وروستو منسوخ شو . بهرکیف حقیقت چه هرڅه وی په دې باندې د امت اجماع ده چه متعه ترقیامته پورې حرام کړی شوې ده مگر د ټول امت اود قرآن د منصوصو خلاف مودودی صاحب ترجمان القرآن بابت اگست سنه ۱۹۵۵ء کسې د ضرورت په وخت کښې د متعې د جواز فتوی شائع کړه . بیا چه کله په دې باندې د څلورو طرفونو نه د ملامته کولو رومبنی مضمون کتلوسره دا فیصله کولې شی چه هغوی دا مضمون د

اهل سنتو او شيعه گانو په مينځ کښې د محاکمې په طور باندې تحرير کړې دې . د راقم الحروف په علم کښې د جماعت اسلامي داسې خلق دی چه د مودودي صاحب پانه بدلولو نه وړاندې بالاجماع د حرامې متعې بعضې ائمو نه جواز ثابتولو کښې مصروفه وو

(۷) مودودي صاحب او دجال

حضور صلی الله عليه وسلم د قیامت نه وړاندې د خروج دجال پېشن گوښی ورکړې ده دهغه پېشن گوښی په صدق باندې د پوره امت اجماع ده ، یو مسلمان ته هم د حضور صلی الله عليه وسلم په صدق کښې شبهه خوڅه کوي هغه ددې وسوسه راوړلولره هم کفر گڼی مگر د مودودي صاحب شوق تغریب کښې گستاخی وگورئ

رسائل ومسائل صفحه ۵۵ تا ۵۷ کښې مزاحیه انداز کښې یی د حضور اکرم صلی الله عليه وسلم دهغه پېشن گوښی تکذیب کړې دې ، لږ ددې مجدد اسلام د قوت استدلال هم اندازه ولگوي رسائل ومسائل کښې فرمائی چه «ديارلس نيم سوه کاله تيريدلو باندې هم دجال ښکاره نه شو» په دې دهغه حقیقت ښکاره شو ، سبحان الله ، څنگه دلیل دې ، که چرته شیطان هم دا دلیل انکار قیامت سره متعلق هم القاء کړو نو مودودي صاحب به وائی چه وموکتل چه څوارلس کاله تیریدلو باندې هم قیامت رانغلو ، په دې سره ثابته شوه چه د قیامت خیال محض افسانه ده و آیت «اقتربت الساعة» هم دهغه افسانه ویونکو اختراع ده .

(۸) مودودي صاحب او تقیه

مودودي صاحب تقیه کښې د حیرانتیا نه ډک کردار ادا کړو چه لفظ تقیه کښې هم د تقیه نه کار اخستلو سره دهغې دپاره ئې د «حکمت عملی» جدید اصطلاح وضع کړه بیا جواز تقیه باندې ئې د استدلال دپاره حضور صلی الله عليه وسلم باندې افتراء ترلو سره د حضور صلی الله عليه وسلم توهین وکړو ، ترجمان القرآن بابت دسمبر سنه ۱۹۵۲ ، کښې د حکمت عملی (تقیه) ثبوت داسې پیش کړو ، حضور صلی الله عليه وسلم د حکمت عملی لاندې د قرآنی مساواتو خلاف د «الاثمه من القریش» فیصله او فرمائیله .

قابل غور او فکر

لاندینی عقائد د د شيعه گانو د مذهب شعار او مابه الامتياز دی

(۱) تخریب قرآن

(۲) بغض صحابه رضی الله عنهم

(۳) سلف صالحینو لره گمراه گرځول او هغوی لره دملامته کولو هدف جوړول .

(۴) منعه

(۵) تقيه

مودودی صاحب په دې پنځو عقیدو کېني د شيعه گانو سره متفق دي . د مودودی صاحب د عبارت نه دهغه عقیده تحريف قرآن معنوی صراحة او تحريف لفظی لزوماً مونږ پورته ثابته کړې ده . د متعې په مسئلې باندې د څلورو طرفونو نه د اعتراضونو باران وشر نو تقيه ئې هغه تاو راتاو کړه او تقيه کېني ئې هم داسې تقيه وکړه چه دهغې نوم ئې بدلولو سره حکمت عملی کېښودلو . شيعه مذهب کېني تقيه د اسلام دومره ضروری رکن دي چه بدون تقيه اسلام قبول نه دي . هم ددې وجه نه مسلمان د امام شاته صف اول کېني د شيعه مونځ کول ثواب کېني د حضور صلی الله عليه وسلم شاته د مونځ کولو برابر دي چه هرکله هم ددې قسم پاخه تقيه باز شيعه گانو تعداد ۳۱۴ شی نو اصم مهدي به د غار نه راوځي (حوالجات د بنده رساله حقيقت شيعه کېني او گوري)

د مودودی صاحب پاستو عقیدو لره کتلو سره دا شبهه کېږي چه چرته تاسو هم هغه ۳۱۴ کېني خو نه ئې؟ . بعض قابل اعتماد ذرائعو سره انکشاف شوي دي چه د مودودی صاحب کتاب «خلافت و ملوکیت» د مشهور شيعه مطهر علی د عربي کتاب «منهاج الکرامه و معرفة الامامه» ترجمه ده

مودودی صاحب د شيعه گانو د پيشوايانو په نظر کېني

(۱) شيعه ماهنامه پیام عمل لاهور د سمبر ۱۹۶۳ء کېني د عنوان «آيا صحابه معيار حق دي» لاندې د دستور جماعت اسلامی هغه ماده چه په هغې کېني د صحابه کرامو رضی الله عنهم معيار حق نه کيدلو بيان دي پيش کولو سره ليکلی دی

«داخو مونږ هم وايو او هم دا زمونږه د ټولو نه لوی جرم گنلې کېږي» «پیام عمل ص ۱۱»
بيا د عنوان «صحابه مرجع نه دي» لاندې صحابه کرامو رضی الله عنهم سره متعلق د مودودی صاحب يو عبارت ترجمان القرآن نومبر سنه ۱۹۶۳ء نه نقل کولو سره ليکلی دی .
«بيا شيعه ولې قابل د وژلو گنلې کېږي» ، «پیام عمل»

(۲) تهران کېني شيعه ادارې د مودودی صاحب د کتابونو فارسی ترجمې چهاپ کوي

(۳) د خميني علانيه کفر ، د صحابه کرامو رضی الله عنهم سره انتهائی بغض او عداوت او دهغوی په شان کېني ډیرې سختې گستاخاني چا باندې پټې نه دي . هغوی خپلو کفریاتو لره د نفسي په ذریعې نه پټوي بلکه دخپلو کتابونو په ذریعه يی ټوله دنيا کېني شائع کوي

د داسې زندیق سره د مودودی صاحب د زړه مينه . ژوره دوستانه او ډیر مستحکم روابط او تعلقات هم څه پټه خبره نه ده . پخپله دهغه ځوی اود جماعت نور رهنما دهغوی پخپل مسخ

کښې ژوره دوستانه ډیرپه فخر سره بیانوی ، د اخبارو او د مستقل کتابونو په ذریعې ښه ښکاره کوی ، دا حقیقت د روښانه ورځې په شان ښکاره او ټوله دنیا کښې داسې مسلم او مشهور دي چه دهغې د اثبات دپاره شواهد پېښ کولو هیڅ حاجت نشته دي ، خوبیا هم عالم دنیا نه بې خبره حضراتو دپاره د مودودی صاحب د صاحبزاده ډاکټر احمد فاروق شهادت نقل کولې کیږی

«د ټولو نه وړاندې ماته د ایران د سفیر ټلیفون را رسیدلې وو ، هغه پېښهاد کړې وو چه هغه مری لره لاهور ته د رسولو ټولو انتظاماتو کولو ته تیار دي ، مونږ د علامه خمینی اود ایرانی سفیر او د ایرانی عوامو شکرگزار یو ، د علامه خمینی سره د مودودی صاحب جوړ تعلقات وو ، علامه خمینی په ۱۹۵۰ء کښې د مولانا مرحوم د ډیرو کتابونو فارسی ترجمه کولو سره هغې لره دخپلې مدرسې په نصاب کښې شامل کړی وو ، ۱۹۵۳ء کښې هغوی د حج په موقع باندې مکه کښې د مولانا مرحوم سره ملاقات وکړو ، که چرته د ایرانی سفیر تعاون حاصل کړې وې نو په تهران کښې د جنازې مونغ شوې وو چه په هغې کښې علامه خمینی هم شرکت کړې وې» «روزنامه جنگ ، ۲۸ ستمبر ۱۹۷۹ء»

نور زیات جوش را وستلو والا انکشافات لاندې کتابونو کښې وگورئ

(۱) الشقیقان ، المودودی والخمینی ، المجلس العالمی لصیانه الاسلام کراتشی الباکستان .

(۲) دوه وروڼه ، ابوالاعلی مودودی او امام خمینی ، عالمی مجلس تحفظ اسلام کراچی

پاکستان

(۳) سفرنامه ایران ، سید اسعد گیلانی مکتبه اردو ډانجست

(۴) انقلاب ایران ، سید اسعد گیلانی .

مودودی صاحب او اعتزال

د اهل سنتو ټول مسلکونه په دې باندې متفق دی چه د ایمان او کفر په مینځ کښې هیڅ درجه نشته ، هر انسان یا به مسلمان وی یا به کافر ، د اهل سنت خلاف صرف معتزله ددې قائل دی چه انسان د ایمان او کفر په مینځ کښې معلق کیدلې هم شی بعینه هم دا عقیده د مودودی صاحب ده لکه چه دوی لاهوری مرزائیانو لره هم د ایمان او کفر په مینځ کښې زور ږنده کړی دی حالانکه د ټولو اهل سنتو نه علاوه اهل بدعت او شیعه پورې هم د دوی په کفر باندې متفق دی

د مودودی صاحب د تحریر عکس په ائنده صفحه باندې وگورئ

د مودودی صاحب لاندې خط ویلو سره فیصلہ وکړی چه دې اهل سنت دې او که معتزلی دې

مودودی صاحب کی مندرج ذیل تحریر پڑھ کر فیصلہ کیجئے
کہ یہ اهل سنت ہیں یا معتزلی

بیتنا لکھنؤ

نمبر ۲۵۰۰

227

حوالہ

تاریخ

۱۰/۱۰/۶۸

جماعت اسلامی پاکستان

۵-۱۰-۱۹۶۸

محترمی و محرمی السلام علیکم ورحمۃ اللہ
آپ کا خط ملا۔ مزارعین کی لاهوری جماعت
کفر و اسلام کے درمیان معلق ہے۔ یہ نہ ایک مذہبی
نبوت سے بالکل برأت ہی ظاہر کرتی ہے کہ اس کے افراد
کو مسلمان قرار دیا جا سکے۔ نہ اس کی نبوت کا مناد
اعزاز ہی کرتی ہے کہ اس کی تکفیر کی جا سکے۔

شاہ کسار

غفرم علی

معاون و سرحدی مولانا سید ابوالاعلیٰ مودودی

یہ جواب سی سی ہدایات کے مطابق ہے

بروز علی

آيا مودودي صاحب مذهب اهل سنت باندې دي ؟

الله تعالى سورة حشر کښې د مهاجرينو او انصارو رضی الله عنهم د خير د ذکر نه وروسته آنده قیامت پورې د راتللو والا مسلمانانو حال بیانوي چه : « هغوی د خپلو اسلافو دپاره د مغفرت دعاء اودهغوی سره د بغض نه د حفاظت دعاکوي » اود حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دي چه «خما د صحابو په باره کښې د الله نه وه ویريږئ ، الله نه وه ویريږئ . خما نه پس په هغوی باندې طعن مه کوئ . ځکه چه چا د هغوی سره محبت وکړو خما د محبت د وجه نه ئې وکړو . اوچاچه دهغوی سره بغض وساتلو خما سره د بغض د وجه نه ئې وساتلو . اوچاچه هغوی ته تکلیف ورسولو هغه ماته تکلیف را ورسولو هغه الله تعالى ته تکلیف ورسولو هغه دهغه د گرفت نه څه لرې نه دي » ، (جمع الفوائد ص ۴۹۱ ج ۲ .

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه د حضور کرم صلی الله علیه وسلم نه روایت کوي چه کله تاسو خما صحابه کرامو ته بد وردو وئیلو والا وگورئ نو تاسو داسې وه وایئ چه ستاسو په بدو باندې دي د الله تعالى لعنت وي » ، (ترمذی ص ۵۴۹ ج ۲ .

تفسیر قرطبی سورة فتح کښې د احديث منقول دي چه چا صحابو رضی الله عنهم ته بدې ردي اووئیلې په هغې باندې د الله تعالى اود ملائکو او دتولو خلقو لعنت . الله تعالى به د قیامت په ورځ باندې نه دهغه توبه قبلوي او نه فديه . اه . ددې ارشاداتو او ددې مضمون د ډیرو آیتونو او احادیثو په بناء باندې د تولو اهل سنتو اجماع ده چه د تولو صحابو رضی الله عنهم سره مینه فرض ده . او په هغوی کښې یو ته هم د بدو ردو وئیلو والا ایمان په خطره کښې دي ، یوڅو تصریحات نور هم وگورئ

(۱) شرح عقائد نسفی کښې د اسلام یو عقیده دا هم لیکلې ده چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم ذکر بغیر له خیر نه په بل څه سره مه کوئ

(۲) علامه سید جرجانی فرمائی چه د تولو صحابو رضی الله عنهم تعظیم او هغوی باندې د اعتراض نه احتراز واجب دي . ددې وجه چه الله تعالى په قرآن کریم کښې په ډیرو ځایونو کښې دهغوی مدح او ثناء کړې ده ، او حضور صلی الله علیه وسلم د هغوی سره محبت لرلو . او دوی صلی الله علیه وسلم په ډیرو احادیثو کښې دهغوی تعریف کړې دي ، (شرح موافق مقصد سابع

(۳) علامه سفارینی رحمه الله په « الدرة المضيئة » او ددې شرح « لو مع الانوار البهية » کښې فرمائی چه د اهل سنتو اجماعی عقیده ده چه هر سړی باندې تولو صحابو رضی الله عنهم لره پاک صاف گټل او هغوی باندې د اعتراض نه بېج کیدل اودهغوی تعریف کول فرض دی . او دا د پوره امت مذهب دي

(شرح عقیده سفارینی ص ۲۳۸ ج ۲)

(۴) علامه سفارینی رحمه الله ددې کتاب په یو بل مقام کښې فرمائی ، د اهل حق په دي باندې

اتفاق دي چه د ټولو صحابو رضی الله عنهم سره محبت ساتل اودهغوی چه پخپل مینځ کښې کوم وافتات پیش راغلی دی هغې لره د لیکلو ، ونيلو ، ښودلو ، اوریدلو ، اورولونه احتراز کول . اودهغوی د محاسنو ذکر . هغوی سره د رضامندی اظهار ، دهغوی سره محبت ساتل او هغوی باندې د اعتراض نه بچ کیدل فرض دي . (شرح عقیده سفارینی ص ۳۸۲ ج ۲)

(۵) امام ابن همام رحمه الله فرماني ، د اهل سنتو عقیده ټولو صحابو رضی الله عنهم لره وجوباً پای صاف گنل . هغوی باندې د اعتراض نه بچ کیدل اودهغوی تعریف کول دي (مسایره ص ۱۲۲)

(۶) د امام مسلم استاذ امام ابوذرعه عراقی رحمه الله تعالی فرماني ، چه کله هم یو سړی لره دکوم یو صحابی تنقیص کولو سره وگورئ نویقین وکړئ چه دا زندیق دي ، ددې وجه چه قرآن ،

حدیث او پوره دین مونږ پورې د صحابه کرامو رضی الله عنهم په واسطه سره رارسیدلې دي ، پس چه څوک په صحابو رضی الله عنهم باندې تنقید کوی هغه پوره دین لره باطلول غواړی ، لهذا هغه

باندې د گمراهی او د زندقیت حکم لگول عین حق دي . (شرح عقیده سفارینی ص ۳۸۹ ج ۲)

(۷) امام ابن صلاح رحمه الله فرماني ، قرآن ، حدیث او اجماع امت نه دا امر ثابت شوي دي چه دیو صحابی د پاکیزگي په باره کښې د سوال هم گنجائش نشته دي ، (علوم الحديث ص ۲۲۴)

(۸) حافظ ابن تیمیه رحمه الله فرماني ، د اهل سنتو په بنیادی عقائدو کښې خپل زړه او ژبه لره د صحابه کرامو رضی الله عنهم په باره کښې صفاساتل دي ، (شرح عقیده واسطیه ص ۴۰۳)

(۹) حافظ ابن تیمیه امام احمد رحمه الله فرماني د چا دپاره هم جائز نه دی چه هغه د صحابه رضی الله عنهم یو بدی بیان کړی . یا په یو باندې دکوم یو عیب الزام اولگوي ، څوک چه داسې اوکړی هغه ته سزا ورکول واجب ده . خلقو باندې څه چل اوشو چه هغوی د حضرت معاویه رضی

الله عنه بدی وائی ، کوم سړی چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم بدی وائی د هغه اسلام لره مشکوک وگنئ ، (الصارم المسلول)

(۱۰) امام مالک رحمه الله فرماني چه د چا په زړه کښې دیو صحابی رضی الله عنه سره بغض وی هغه د حکم الهی « **والذين معه** (الی قوله) **ليغبط بهم الكفار** » په ضد دي . ووي فرمائیل چه

دغه خلقو اصل مقصد د حضور صلی الله علیه وسلم تنقیص او توهین دي مگر دهغې جرات اونه شونو د دوی صلی الله علیه وسلم د صحابو رضی الله عنهم تنقیص کولو سره دا ثابتول غواړی چه

دچا صحابه داسې دي هغه به پخپله هم داسې وي ، (الصارم المسلول)

(۱۱) ابراهیم بن میسره فرماني چه ما عمر بن عبدالعزیز رحمه الله لره کله هم چالره پخپله وهلو سره نه دي کتلې ، مگر یو سړی حضرت معاویه رضی الله عنه نه بد اووئیل نو هغه ته څې پخپله کړې ورکړې ، (الصارم المسلول)

(۱۲) حافظ ابن کثیر رحمه الله فرماني . څوک چه د صحابو رضی الله عنه بغض لری یا په

هغوی کښې د یو بدې وائی دهغه دپاره عذاب الیم دې ، څوک چه هغه حضراتو ته بدې وائی چا سره چه الله تعالی د راضی کیدلو اعلان کړې دې هغوی ته په قرآن پاندي د ایمان سره څه واسطه نشته ؟ (تفسیر ابن کثیر)

(۱۳) امام مالک رحمه الله فرمائی چاچه د یو صحابی هم بد او وئیل خواه هغه ابوبکر. عمر. عثمان وی یا معاویه او عمرو بن العاص رضی الله عنهم ، نو که چرته هغه دا او وائی چه دا حضرات گمراهی یا کفر پاندي وو نو هغه لره دې او وئیل شی ، او که چرته ددې نه سوا نه شي څه بله بدې وکړه نو هغه ته به سخته سزا ورکولې کیږي . (مکتوبات امام ربانی ص ۲۵۱ . ۴۱۵ دفتراول)

(۱۴) امام نووی رحمه الله فرمائی . یقین او کړئ چه د صحابو رضی الله عنهم بدې وئیل حرام دی . او لویه گناه ده او زموږه اود جمهورو مذهب دادې چه هغه لره دې قتل نه کړئ شی بلکه سزا دې ورکړئ شی . او بعضې مالکیه فرمائی چه قتل دې کړئ شی (نووی علی مسلم ، ص ۳۱ ج ۲) د شیخینو رضی الله عنهما په حق کښې د یو بدې وئیلر والا دپاره احناف هم د قتل حکم ورکوي . د ذکر شوو تصریحاتو نه پس یو انصاف پسندته هم په دې فیصله کښې څه تردد شک نه شي پاتې کیدلې چه مودودی صاحب د اهل سنت نه خارج دې ، همدارنگه دا هم فیصله کولې شي چه شرعی عدالت کښې دهغه سزا څه ده ؟

له مودودی صاحب نه صرف یو دوه سوالونه

مونږ په آخر کښې مودودی صاحب نه صرف د دوو سوالونو جوابونه غواړو .

(۱) ستاسو د طریق فکر ، اصول روایت ارد جدید اسلام قواعد او ضوابط اودهغې طریقې د محافظو او حاملو کسانو سلسله حضور صلی الله علیه وسلم پورې رسیږي او که نه ؟ که چرته جواب په اثبات سره وی نو دهغې نشاندهی وکړئ چه کوم کوم کتابونه ، علماؤ ، مدارس او کومه فقه ستاسو د خیالاتو ترجمانی کوي ؟ که چرته دا دعوی وکړئ چه مونږ دا نظریات د کتابونو نه راخستلی دی نو دا اصول مشاهد او مسلم او متفق علیه دې چه د دنیا یو فن هم د فن دماهرینو د صحبت او تربیت نه بغیر صرف د کتابونو په مطالعې سره نه شي حاصلیدلې نو د دین فهم ددې اصولو نه ولې مستثنی دې ؟ او که چرته جواب په نفی سره وی او یقیناً په نفی کښې دې نو د کوم اسلام د قواعدو او ضوابطو تدوین او تشریح چه څوارلسو کالو پورې ونه شوه هغه څنگه قابل د اعتماد کیدلې شي ؟

(۲) چه هرکله د یو صحابی رضی الله عنه هم تقلید جائز نه دې بلکه د گناه نه بدتر دې نو تاسو خپل اطاعت او تقلید ولې واجب گرځوئ ؟

ممکنه ده چه یو صاحب دا او وائی چه صرف امور انتظامیه کښې د امیر اطاعت لازمه دې دې

وجه نه چه دهغه نه سوا نظم چلیدلې نه شی نو ددې جواب دادې چه هم دا علت تقلید کښې هم موجود دي . ددې هواپرستی په دور کښې هر مدعی علم ته که چرته د اجتهاد اجازت ورکړئ شی نو ټول دین به ختم شی اوس اوس د سوالونو جوابونه په ترتیب سره پیش کولې شی

(۱) جماعت اسلامی د اهل سنتو نه خارج دی او دخپلو مخصوص عقائدو د وجه نه د عامو مسلمانانو نه جدا یو مستقله فرقه ده .

(۲) دهغوی سره هیڅ قسمه تعاون جائز نه دي .

(۳) په هغوی کښې رشتې کول جائز نه دي ، اگر چه نکاح صحیح شی .

(۴) داسې سړی لره امام جوړول جائز نه دی . که چرته په یو مسجد کښې ددې عقیدې امام وی نو با اثر حضراتو باندې هغه لره د لرې کولو کوشش کول فرض دی ، که چرته د مسجد انتظامیه امام بدلولو باندې تیار نه وی نو اهل محله باندې فرض دی چه داسې انتظامیه برطرفه کولوسره بله صحیح العقیده انتظامیه منتخب کړی

آخر کښې دعا ده چه الله تعالی دې مونږ ټول په صراط مستقیم باندې قائم وساتی اود هر قسمه فتنو نه مو دې په امان کښې وساتی .

اللهم اهذنا الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین آمین

(۸ صفر سله ۱۳۸۸ هجری)

معذرت

ما په دې مضمون باندې د نظر ثاني په وخت کښې وغوښتل چه د مودودی صاحب تصنیفات نور هم زیت وکتل شی . لیکن څنگه مې چه کتل شروع کړه نود خرافاتو دومره لوی انبار په نظر راغې چه په هریو کښې بطور نمونه هم که لږه شان حصه نقل کړې شی نودهغې دپاره د غټو جلدونو ضرورت پېښیږی . ددې وجه نه مې د نورو کتلو همت ونه شو .

د جماعت اسلامی د کسانو دپاره د فکر کولو وقت

(۱) آیا جماعت کښې دد خلیلو نه وړاندې هم صحابه کرامو رضی الله عنهم بالخصوص حضرت عثمان او حضرت معاویه رضی الله عنهما سره متعلق تاسو ته دا بدگمانی وه چه کومه اوس ده؟

(۲) د امت د علماؤ په باره کښې چه کومه بدگمانی تاسو ته اوس ده آیا هغه جماعت کښې دد خلیلو نه وړاندې هم وه؟

(۳) آیا تاسو د جماعت اسلامی نه سوا د مسلمانانو ټولو مسالکو لره وړاندې هم غلط گڼل؟

که چرته جواب په نفی کښې وی او یقیناً په نفی کښې به وی نو انصاف سره ره وایر .

جماعت اسلامی د عامو مسلمانانو نه جدا یو مستقل نوې مذهب نه دی چه دهغې وړاندې د سره وجود نه وو؟ او آیا تاسو پخپله هم خپل ځان لره د عامو مسلمانانو نه جدا نه گتنی؟ الله تعالی دې مونږ ټول د هر نوی مذهب د فتنې نه محفوظ وساتی او پخپل قدیم دین باندې دې مونږ قائم او دائم وساتی. آمین، ثم آمین. و شید احمد، ۶ ذی قعدة سنه ۹۶ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

أَنَا تَوَفِّيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

نیل الفضيلة بسؤال الوسيلة

د وسيلې ثبوت

سوال - آیا توسل بالانبياء والاولياء جائز دي او که نه؟ همدارنگه توسل بالاحياء والاموات او توسل بالذوات والاعمال کښې څه فرق شته او که نه؟ دا خبره سره له داتلو بيان کړئ، والاجر عند الله الكريم

الجواب باسم ملهم الصواب توسل که په ژوندو سره وي يا مړو سره، ذواتو سره وي يا اعمالو سره، خپلو اعمالو سره وي يا د غير اعمالو سره، په هر حال دهغې حقيقت او دهغه ټولو صورتونو مرجع توسل برحمة الله تعالى ده، په دې طريقه چه فلانکې مقبول بنده باندې چه رحمت دې دهغې په توسل سره دعا کوم يا فلانکې نیک عمل خپل يا د بل چا چه محض ستاسو عطا او رحمت دې په هغې سره توسل کوم، چونکه دتوسل بالرحمة جواز بلکه ارجی للقبول کيدلو کښې هيڅ شبهه نشته دې او دا ټولو ذکر شوو صورتونو ته شامل دي لهذا د توسل مذکوره فی السؤال ټول صورتونه جائز دي.

په «هنا لك دعا ذكروا به» کښې د حضرت زکريا عليه السلام حضرت مريم عليها السلام باندې رحمت سره توسل او د دوی د دعا قبلیدل ذکر دی، اصحاب غار دخپلو اعمالو په توسل سره دعا وکړه او د غار به ئې نجات وموندلو، ددې حقيقت هم هغه دي چه يا الله، ستاسو چه کوم رحمت مونږ ته د فلانکې فلانکې صالح عمل توفيق راکړو دهغه رحمت په توسل سره له نا نه دعا

كؤو ، د توسل حقيقت پيژندلو نه پس دهغي فضيلت ثابتولو دپاره ديو دليل هم حاجت نشته ، سره
دي نه يوڅو دلائل وړاندې كوو

(١) د حضور صلي الله عليه وسلم د بعثت نه وړاندې يهودو د دوى په توسل سره مشركانو
باندې د فتحې او نصرت دعاگانې كولې . ((ولما جاءهم كتب من عند الله مصدق لما معهم وكانوا من
قبل يستفتون على الدين كقروا)) په تفسير كينې علامه آلوسى رحمه الله فرماتى ، ((ولما على بن قريظة
والدهير كانوا يستفتون على الاوس والخزرج برسول الله صلى الله عليه وسلم قبل مبعده قاله ابن عباس
رضي الله تعالى عنهما وقد اتوا المعنى يطلبون من الله تعالى ان ينصرهم به على المشركين كما روى السدي ائمه
كانوا اذا اشتد الحرب بينهم وبين المشركين اخرجوا العورا فوضعوا ايديهم على موضع ذكر النبي صلى الله تعالى
عليه وسلم وقالوا اللهم انا نسألك بحق نبيك الذي وعدتنا ان تبعه في آخر الزمان ان تعصر اليوم على عبدونا
لينصرونا)) (روح المعالي ص ٣٠٠ ج ١) . ((واخرج السدي رحمه الله تعالى عليه عن ابى نعيم والحاكم والبيهقي عن
ابن عباس رضي الله عنهما)) (الذالمعفور ص ٣٠٠ ج ١)

(٢) عن عثمان بن حنيف ان رجلا طرير البصر الى النبي صلى الله عليه وسلم فقال ادع الله لي ان يعافيني فقال
ان شئت اخبرت لك وهو غير وان شئت دعوت فقال ادعه فامرته ان يتوضأ فيحسن وضوءه ويصل ركعتين
ويدعو بهذا الدعاء اللهم اني اسألك واتوجه اليك بمحمد نبي الرحمة يا محمد اني قد توجهت بك الى ربي في حاجتي
فقطعه اللهم فشغفه في قال يا ابا اسحاق هذا حديث صحيح ، (ابن ماجه ص ١١)

قال في انجاح الحاجة هذا الحديث اخرج به النسائي والترمذي في الدعوات مع اختلاف يسير وقال الترمذي
حسن صحيح وصححه البيهقي وزاد فقاهم وقد ابصروا في رواية ففعل الرجل فبصرى ذكر شيخنا عابد السدي في
رسالته والحديث يدل على جواز التوسل والاستشفاع بهذه المكرمات في حياته .

(٣) واما بعد مما ته فقد روى الطبراني في الكبير عن عثمان بن حنيف المتقدم ان رجلا كان يختلف الى عثمان بن
عثمان رضي الله عنه في حاجة له فكان لا يلتفت اليه ولا ينظر في حاجته فلما كان ابن حنيف فهاكي اليه ذلك فقال له
ابن حنيف اني الميضا لا فتوضأ ثم ائت المسجد فقل ركعتين ثم قل اللهم اني اسألك واتوجه اليك بدينا
محمد صلى الله عليه وسلم نبي الرحمة يا محمد اني اتوجه اليك الى ربك فقطعه حاجتي وتذكر حاجتك فانطلق
الرجل فصنع ما قال ثم اتى باب عثمان فجاء البواب حتى اخذته بيده فادخله على عثمان فاجلسه معه على الطنفسة
فقال حاجتك ، فذكر حاجته فقضاها له ثم قال ما ذكرت حاجتك حتى كان الساعة وقال ما كان يدعي من حاجة
لذا ذكرها ثم ان الرجل خرج من عند عثمان ابن حنيف فقال له جزاك الله خيرا ما كان ينظر في حاجتي ولا يلتفت
الي حتى كلمته في فقال ابن حنيف والله ما كلمته ولكني شهدت رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس لي قائد وقد
شق على فقال له النبي صلى الله عليه وسلم اني اتوجه اليك بدينا محمد صلى الله عليه وسلم نبي الرحمة يا محمد اني اتوجه اليك الى ربك فقطعه حاجتي وتذكر حاجتك فانطلق

ابن حنیف، فوالله ما تفرقنا والا طال بعد الحديث حتى جعل علينا الرجل كان لم يكن به ضرر قط ورواه البيهقي من طريقين ثم هو اخرج الطبراني في الكبير والمتوسط بسند فيه روح بن صلاح وعلقه ابن حبان والحاكم وفيه ضعف بنو قتيبة رجاله رجال الصحيح (النجاشي) الحاجة علي بن سنان ابن ماجة ص ۳۰

(۲) وقد كتب شيخنا المذکور رسالة مستقلة فيها التفصيل من اراد فليراجع اليها وذكر فيها حديث البيهقي وابن ابي شيبة عن مالك النذاري قال اصاب الناس قط في زمان عمر بن الخطاب رضي الله عنه فلما رجع رجل الى قريته الذي صلى الله عليه وسلم استسقى الله لامتك فانه قد هلكوا في تلك السور لانه صلى الله عليه وسلم في معامه فقال النضر فارق الاسلام واخرجوه من القصة مذکور في الاستيعاب لابن عبد البر (النجاشي) الحاجة عاصمية ابن ماجة ص ۳۰

(۵) عن مصعب بن سعد قال راى سعد ان له فضلا على من حو له فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم هل تنصرون وترزقون الا بضعفائكم رواه البخاري (مشكوة ص ۳۰) وعند النسائي انما نص الله هذه الامة بضعفائها ودعواهم واغلاصهم.

(۶) عن ابي البرداء رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابغوني في بضعفائكم فانما ترزقون او تنصرون بضعفائكم رواه ابو داود (مشكوة ص ۳۰)

(۷) عن امية بن خالد بن عبد الله بن اسيد رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه كان يستفتح بمعاذك البهاجرين رواه في شرح السنة (مشكوة ص ۳۰)

چه كله د رحمت د مواقعو صرف مجاورة بغير د دعا او توسل نه جالب رحمت دي نودعا او توسل بالرحمة به ولي جالب نه وي ؟

هم عن انس رضي الله عنه ان عمر بن الخطاب كان اذا خطبوا استسقى بالعباس بن عبد المطلب فقال اللهم انا كنا نعوسك اليك بعد ما فتسقيننا وانا نعوسك اليك بعد ما نسقنا فاستسقوا رواه البخاري (مشكوة ص ۳۰)

د غير مقلدينو امام شوکانی

غير مقلدين د وسيلي منكردي مگر دهغوی امام شوکانی په هغه حديث مذکور باندې باب الاستسقاء بذوی الصلاح قائم کړې دي . اود حديث په شرح کښې فرماني ((واستفاد من قصة العباس استعجاب الاستسقاء باهل الخير والصلاح واهل بيته النبوة)) (نيل الاوطار ص ۱۰۳) وکلامي (عبد القاري ص ۳۰ ج ۱) موقع البخاري ص ۳۰ ج ۱

د حضرت عمر رضي الله عنه فعل نه بعضي حضراتو د جواز توسل د تخصيص بالا حياء دعوی کړې ده چه صحيح نه ده . چه كله توسل ثابت شو نو احياء او اموات کښې ما به الفرق څه دي ؟ که چرته څه فرق تسليم کړې شي نو مسئله برعکس کيدل پکار دي ځکه چه ژوندي انسان د احوالو د

تغیر نه محفوظ ته دي ، هم ددې وجه نه په حديث کښې راغلی دی که دچا اقتداء کول غواړئ نو د مری اقتداء وکړئ . ((عن ابن مسعود رضي الله عنه من كان مستعدا فليستن من قدما فان الحق لا يؤمن عليه الفعلة المحمديه واولاها ان لا يدين (مکه ص ۴۷))

پس چه کله د صحابو رضي الله عنهم په اجماع سره د توسل بالحق استحباب ثابت شو نو توسل بالميت به په طريقې اولې مستحب وي ، علاوه ددې نه دليل اول ، دريم او خلورم د توسل بالميت په باب کښې صريح دي

باقی پاتې شو دا اشکال چه عمر رضي الله عنه د حضور صلی الله عليه وسلم په ځای په حضرت عباس رضي الله عنه سره توسل ولي وکړو ؟ نو ددې يو څو توجيها ت کيدلې شي

(۱) حضرت عباس رضي الله عنه باندې توسل سره د دوی دعا هم مقصود وه

(۲) په دې باندې تنبيه مقصود وه چه د توسل بالنبي صلی الله عليه وسلم دوه صورتونه دي ، يو توسل بذاته او دويم توسل باهل قرابته صلی الله عليه وسلم دي

(۳) دا ښودل مقصود وو چه توسل بغير الانبياء عليهم السلام من الاولياء و لصلحاء هم باعث برکت او جالب رحمت دي .

(۴) طبع انسانی پخپل ځان کښې دښه موجود محسوس مبصر انسان باندې زيات مطمئن کيږي لکه چه د حضور صلی الله عليه وسلم په خدمت کښې سلام استولو اود دعا درخواست ليم لو کښې د انسانی وسائطو اهتمام کيږي حالانکه د ملائکو واسطه انتهایي سريع کيدلو سره انتهایي قوی هم ده ، نه د امانت په ادا کولو کښې د غفلت خطر شته او نه د هيري اندېښنه شته .

ولقد الله الجميع ليا محب و يرزى رضى الرحمة صلى الله عليه وسلم آمين

منصف شعبان ۱۳۸۱ هجری

الغاي

په دې مسئله کښې جانيبن د دومره غلو شکار دی چه د يو بل تکفير او تجهيل ، دخپلو دلائلو په تحرير او د نورو دلائلو په تردید کښې ئې ډيري پانې تورې کړي دي ، ما چه کوم دلائل ليکلي دي دهغوی په تائيد او تردید کښې هم څه ډير ليکلي شوی دی حالانکه مختصر غوندي حقيقت دا دی چه ځما د ليکل شوی صورت مطابق توسل برحمة الله بالاتفاق جائز بلکه مستحب دي اود مشرکانو په شان د غير الله نه د استعانت په صورت کښې توسل بالاتفاق شرک دي ، غالباً ددې حقيقت د وضاحت نه پس اختلاف به صرف لفظی پاتې شي ، والله الهادي الى سبيل الرشاد .

باب رد البدعات

د بدعاتو رد

د جنازي د مونغ نه پس دعا

سوال د جنازي مونغ نه پس دعا غوښتل څنگه دي؟ بينوا ب الدليل
الجواب ومنه الصدق والصواب : د جنازي مونغ نه پس دعا غوښتل چونكه د حضور صلى الله
عليه وسلم او صحابو او تابعينو نه ثابت نه دي ، ددې وجه نه فقهاء هغه ناجائز او مكروه فرمائي
چنانچه د دريمي صدي هجري فقيه امام ابوبكر بن حامد فرمائي ، ((ان الدعاء بعد صلوة الجنازة
مكروه)) (هوالمذهب ص ۳۳ ج ۱) ، شمس الاثني حلواني متوفى سنه ۴۵۴ هجري او شيخ الاسلام علامه
سغدي متوفى سنه ۳۶۱ هجري فرمائي ، ((لا يقوم الرجل بالدعاء بعد صلوة الجنازة)) (فقيه ص ۳ ج ۱)

ولي الفتاوى السراجية ، اذا فرغ من الصلوة لا يقوم داعياله (فتاوى سراجيه مع قائمها ن ج ۳ ص ۳)

ولا يقوم داعياله (جامع الرموز ج ۳ ص ۳) لا يدعوه بعد التسليم (المحرر الرائي ج ۳ ص ۳)

ولا يدعوا للشيء بعد الجنازة لانه يهبه الزيادة في صلوة الجنازة (مرقا شرح مشکوٰة ج ۳ ص ۳)

ولا يقوم بالدعاء بعد صلوة الجنازة لانه دعاء امر لان اكثر ما دعاه (نوازيه مع هديه ج ۳ ص ۳)

د ذكر شوو كتابونو نه علاوه خلاصة الفتاوى ج ۱ ص ۲۲۵ . فتاوى برجندی ج ۱ ص ۱۸۰ ،
فتاوى برهنه ص ۳۲ ، مظاهر الحق شرح مشکوٰة ج ۲ ص ۵۷ ، نفع العفتى والسائل ص ۱۴۳ ،
وغیره کښي هم ددې ممانعت او کراهت نقل دي فقط والله تعالى اعلم

۱۷ شوال سنه ۱۳۷۱ هجري

د جمعي د اذان نه پس الصلوة سنت رسول الله و قيل

سوال دلته عام دستور دي چه د جمعي په مانځه کښي د اذان نه پس الصلوة د سنت رسول
الله لفظ په زوره سره وائي ، شرعاً ددې څه حکم دي؟ بينواتو جروا

الجواب ومنه الصدق والصواب دا فعل بي بنياد او بدعت دي هيڅ ثبوت ئي نشته ، چه هر کله
په تشويب للفرض کښي اختلاف دي حالانکه دا د ائمو نه ثابت هم دي نو تشويب للسنة به د عدم
ثبوت د وجه نه يقيناً ناجائز وي ، روي ان علياً راى مؤثناً يعقوب في العشاء فقال اخرجوا هذا المبتدع من
المسجد وروي محمد قال دخلت مع ابن عمر مسجداً يهمل فيه الظهور فسبح مؤثناً يعقوب فنضب وقال ثم حق
نخرج من عند هذا المبتدع الخ (فتح) و ابو يوسف عصبه بذلك لزيادة اشتغالهم بأمور المسلمين كيلا تفرقهم

المجاعة وحل هذا القاضى والمعلى (قوله وایو یوسف غصبهما) اخر ذکر وجه ان یوسف لا فاداة اعتبارا وکلا
یظهر من کلام قاضى خان وغیره اعتبار قول ان یوسف قلع (قوله للکل) ای کل احد وعصه ایو یوسف من
بمقتل عصا الخ العامة کالقاضى والفى والمدس واخراة قاضى خان وغیره (رد المحتار) فقط والله تعالى اعلم

شوال سنه ۱۲۷۱ هجرى

به قبر باندي اذان کول

سوال - خه فرمائی علمائی دین چه مُرد، ته د دفن کولو نه پسر قبر باندي اذان وئیل (خنکه چه
زمونپه بنارونو کښې عام مروج دې، شرعاً خه حکم لری ؟
الجواب ومنه الصدق والصواب اذان په قبر یو شرعى دلیل سره هم ثابت نه دې . ددې وجه نه
بدعت دې . قال فی الشامیه فی الاقتصار علی ما ذکره من الورد اشارة الى انه لا یسن الاذان عند ادخال
المیة فی القبر کما هو المعتاد الان وقد صرح ابن حجر فی فتاواه بأنه بدعة (رد المحتار ج ۱) من المبدع الی
شاعری الهدی اذان علی القبر (رد المحتار) توشیح شرح تنقیح لمحمود البلخی کښې هم اذان علی
القبر لره یی «لیس بشیء» لیکلی دې . فقط والله تعالى اعلم ۳ ذی قعدة سنه ۱۲۷۱ هجرى

جنازي سره په زوره کلمه وئیل

سوال دلته دستور دې چه د مړی جنازه کله وړی نو ورسره په اوچت آواز د کلمې طیبې ورد
ضروری گڼی ، آیا شرع کښې ددې خه اصل شته ؟ بینواتو جروا
الجواب ومنه الصدق والصواب جنازي سره په زوره باندي کلمه وئیل بدعت دې . کما کړه فیها
ربع صوبه کړ او قراءه قلع (رد المحتار) ولی الشامیه (قوله کما کړه) قیل تحریماً وقیل قلیها کما فی البحر
من الغایة وفيه عنها ویل فی لمن تبع الجنازة ان یطیل الصیوة فیه عن الظهوریه فان اراد ان ینکر لیه تعالی
بذکره فی نفسه لقوله تعالی انه لا یحب المتعبدین ای الجاهلین بالبدعاء وعن ابراهیم انه کان یکره ان یقول
الرجل وهو یمتی معها استغفروا له غفر لیه لکم الا قلصوا اذا کان هذا فی الدعاء والذکر فیما ظنک بالدعاء المأخوذ
فی هذا الزمان (رد المحتار) بالکناز ج) فقط والله تعالى اعلم ۳ ذی قعدة سنه ۱۲۷۱ هجرى

دعا کښې په زوره درود شریف او آیت «ان الله وملائکته — الخ»

لره ضروری گنل

سوال - خه فرمائی علمائی دین چه د مونځ نه پس درود شریف په زوره وئیل او آیت «ان الله

وملائكته - الخ) لره لازم گنل او درود شريف و ثيلو لره ضروري گنل څنگه دي ؟
الجواب ومنه الصدق والصواب : د مونځ نه پس درود شريف يا آيت «ان الله وملائكته - الخ»
 لره ضروري گنل گناه ده ، درود شريف و ثيلو کښي اگرچه بلاشبه دير لوي ثواب دي مگر هغه
 ضروري گنل ناجائز دي ، يو مباح يا مستحب کار لره ضروري او واجب گرځول گناه ده ، وکل مباح
 يودي اليه (الي الوجوب) لمكروه (النداء المعارج) آخر باب جهود العلاوة) واما اذا سجد فغير سبب فليس بقربة
 ولا مكروه وما يفعل عقب الصلوة مكروه هكذا في الزاهد (عالمگيريه ج ۱) آخر باب جهود العلاوة) وقال
 الطيبي في شرح المشكوة تصحيح حديث ابن مسعود رضي الله عنه في التزام الانصراف عن المصنوع بعد الصلوة ان
 من اصر على امر معدوب وجعله عزما ولم يعمل بالمرعصة فقد اصاب منه الشيطان (مرقاة ص ۳۳ ج ۲) فقط ولله
 تعالى اعلم

دې قلم سلسله ۳۳۳ هجري

د غير شوي په شان بل سوال

سوال : څه فرماتي علماني دين او مفتيان شرع متين دي مسئله کښي چه دعا ثانيه چه په عامو
 په مساجدو کښي مروج ده ددې په باره کښي دا جنافو فقهاؤ څه فتوي ده ، يوفتوي کښي چه په دې
 سلسله کښي اظهار خيال کړې شوې دي دهغي عبارت بعينه د دي استفتا سره يوځای دي ،
 مهرباني وکړئ هغي لره و ثيلو سره دمبينه دلائلو متعلق ارشاد او فرماتي چه هغه صحيح دي او که
 نه ؟ ، او که چرته صحيح نه وي نو په کومه وجه باندې صحيح نه دي ، وضاحت سره بحکم شريعت
 اطلاع وکړئ ، بينواتو جروا

سوال : د مونځونو نه پس چه کومه دويمه دعا کيږي چه دهغي په آخر کښي سورة فاتحه وائي ،
 بيا آيت درود شريف و ثيلو سره درود وائي ، آيا دا طريقه جائز ده او که نه ، اکثر خلق دي لره ناجائز
 او بدعت وايي او خلقو له دي نه بندوي ، جواب يې په تفصيل سره وليکن

الجواب : ۱) مونځ په دوه قسمه دي ، (۱) يو هغه دي چه دهغه د فرض نه پس سنت نشته لکه
 فجر او عصر ، مسئله داده چه د فرض نه پس چه کوم سنت دي هغي لره ديرزيات مؤخر کول مکروه
 دي که د فرض نه پس دعا غوښتل ډيره مختصر او بيا فوراً سنت شروع کړي شي نو دا به ښه وي ، د
 فقه حنفی کتاب در مختار کښي دي ، ((ويکرة تأخير السنة الا بقلد ، اللهم انت السلام الخ)) فتاوى
 عالمگيريه کښي دي ((اولي المسئلة الامام اذا فرغ من الظهر والمغرب والعشاء يصرع في السنة ولا يهتمل

بأدعية طويلة كذا في العتار عالياً))، منيه المصلى أودعني به شرح كنيدي دي ((فإن كان بعد ما أي بعد
مكتوبة تطوع يقوم إلى التطوع بلا فصل المقدار ما يقول اللهم انتع السلام ومذك السلام تبارك كما يا
فالحلال والاكرام الخ))، بيا سنت شروع كرى ، البته د سنتو ادا كولو نه پس دي اوږده دعا وغواري
چنانچه صاحب درمختار د اوږدې دعا او ذكر نه د فرض او سنتو په مینځ كنيدي فرق نه كولو د
مستلي نه پس فرماني . ((ويستحب ان يستغفر ثلاثاً ويقرأ آية الكرسي والمعوذات ويسبح ويحمد
ويكبر ثلاثاً وثلاثين ويهلل تمام المائة ويدعو ويغفر بسبعان رب العزة عما يصفون - الخ)) يعني د
سنتو نه پس درې ځلې استغفر الله العلي العظيم او آية الكرسي او قل اعوذ برب الفلق او قل
اعوذ برب الناس - الخ ، او وائي بيا ۳۳ ، ۳۳ ځلې سبحان الله ، الحمد لله ، الله اكبر او وائي او يو
ځلې لا اله الا الله وحده لا شريك له له المك وله الحمد وهو على كل شيء قدير او وائي بيا دعا
وغواري او دعا لره په سبحان ربك رب العزة عمدا يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب
العالمين سره ختمه كړئ .

په دې سره معلومه شوه چه څه اوږد ذكر او دعا غواړي هغه د سنتو نه پس پكار ده ، د فرضو نه
پس خو دعا نشته صرف و حمد و ثنا مختصر كلمات دي او هغه هم د فرض او سنت په مینځ كنيدي د
فرق پكاره كولو دپاره دي ، حقیقه دعا خو د سنتو نه پس ده ، نو دا دعا دعائاني نه بلكه دا هم
هغه دعا ده چه دهغني متعلق په احاديثو كنيدي ليكلي دي چه د مونځ نه پس دعا غوختل پكار دي
چه دعا د عبادت مغز دي ، ((رواه الترمذي)) ، حضور صلي الله عليه وسلم او فرماتيل : ((الدعاء مع
العبادة)) ، لهذا امام او معتدي چه كومه دعا د سنتو كولو نه پس غواړي دا دعا بالكل جائز ده
احاديثو سره ثابته ده مشكوة شريف باب الذكر بعد الصلوة كنيدي د داسې قسم دعاگانو ذكر
موجود دي . اوس چونكه دا مقام مقام د دعا دي . چه كله د دنيا او آخرت او د جان او مال اود
مصائبو دفع كولو وغيره دعا غواړي نو د حضور صلي الله عليه وسلم دپاره هم دعا غوښتل پكار
دي او دهغني مختصر طريقه داده چه دخپل ځان دپاره د دعا غوښتلو نه پس د سورة فاتحي تلاوت
وكړي او دهغني ثواب حضور صلي الله عليه وسلم پسې اوښي نو په دې كنيدي څه قباحت پيدا شو؟
چه دهغني نه انكار كولي كيږي ، تفسير روح البيان كنيدي علامه اسماعيل حنفي د آيت «ومن يشع
شفاة حسنة - الآية» په تفسير كنيدي فرماني ((والصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم في الصلوة وغيرها
دعاء من العبد المصلح لمحمد صلى الله عليه وسلم عن ظهر القلب)) ، حضور صلي الله عليه وسلم باندي
مونځ كنيدي اود مونځ نه علاوه درود ليرل دا د حضور صلي الله عليه وسلم دپاره غائبانه دعا ده ،
بيا فرماني ((ولهذا جعل الحنفية قراءة الفاتحة للروح المطهر طهراً للسلام)) هم ددې وجه نه حنفيه د حضور صلي

الله عليه وسلم دپاره د سورة فاتحه تلاوت لره جائز گرځولې دې

دا دعا تلاوت سورة فاتحه شو او ددې دپاره د ايصال ثواب دعا حضرت عمر رضي الله عنه

فرمايلې ده ((ان الدعاء موقوف بين السماء والارض لا يصعد منها شيء حتى تصل الى الله عز وجل)) رواه الترمذي

(مشكوة) دعا د آسمان اود زمكې په مينځ كېښې وي تردې پورې چه حضور صلي الله عليه وسلم باندي درود ولوستلې شي ، لهذا درود اوويلې شو او مقام درود يادولو دپاره څنگه چه په اردو كېښې وئيلې كيږي درود شريف اوواښې ، د قرآن آيت ئې تلاوت كړو «ان الله وملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه وسلموا تسليما» او آخر كېښې ئې «سبحان رب العزة عما يصفون - الاية» وئيلو سره ختم كړې شو چه دهغې متعلق پورته فقه حنفې سره اوويلې شو چه دعا هم دې آيت سره ختمه كړئ ، دا ده هغه طريقه چه دلته رائج ده ، ددې يو يو جزء د احاديثو او فقه حنفې نه ثابت دې ددې نه انكار كول او بدعت گرځول سخته غلطۍ ده او احاديثو او فقه حنفې نه د لاعلمۍ دليل دې.

دې ځاى پورې دهغه مونځونو متعلق وئيلې شوى دى چه د هغې نه پس سنتونه دى ، دكومو نه پس چه سنتونه نشته هغله خو د دويمې دعا سوال پيدا كيدلې نه شي ، هم رومېنې دعا كافى ده . اگرچه په نورو مونځونو كېښې هم هغه رومېنې دعا ده ، د فرضو نه پس د ذكر الهى الفاظ دى ، والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

الجواب ومنه الصديق والصواب په دې كېښې هيڅ شك نشته دې چه د نوافلو نه پس دعا غوښتل احاديثو نه ثابت دى او كله اتفاقاً چا د امام سره دعا وغوښتله نو په هغې كېښې هم څه مضائقه نشته ، كلام خو په دې كېښې دې چه ټول جماعت د امام فارغيدلو پورې منتظر ناست وي او ددې دومره التزام كولې كيږي چه وړاندي پاسيدلو لره معيوب گڼلې كيږي او په دې باندي انكار او لعن طعن كولې كيږي ، كه چرته امام ديروخته پورې په نوافلو كېښې مشغول وي نو بيا هم كافى وخته پورې د انتظار تكليف زغملې كيږي ، امام هم دومره التزام كوي چه كه چرته زيات وخته پورې نوافل او اوابين وغيره كول غواړي نو وړاندي دعا غوښتلوسره مقتديانو لره فارغولو سره په نورو نوافلو كېښې مشغوله كيږي غرض داچه د امام او مقتدى دواړو طرفو نه د واجبو په شان ددې اهتمام كولې كيږي ، بيا دعا كېښې هم د مخصوصو طريقو (چه په سوال كېښې مذكور دى) التزام كولې كيږي ، امام سره بهيئت اجتماعيه دعا غوښتل حضور كريم صلي الله عليه وسلم ، صحابه ، تابعين ، تبع تابعين او ائمه مجتهدينو كېښې دچا نه هم ثابت نه دى چه د يو څيز وجود ثابت نه وي هغه ته د وجوب درجه ور كول څنگه صحيح كيدلې شي ؟ كوم امرچه د حضور صلي الله عليه وسلم او قرون مشهور دلها بالخير نه ثابت نه وي هغه ثواب تصور كول ددې گڼلو مترادف دې چه

نعوذ بالله حضور صلی الله علیه وسلم او صحبه کرامو دین ه ونه پیژندلو یا مکمل نی را ونه رسولو ددی وجه نه دین ناقصه پاتی شو چه دهغی تکمیل نن مونر کزو . حالانکه ارشاد دی . «الیوم اکملت لکم دینکم وانمعت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا» دا خلق به خپل عمل سره ددی آیت کریمه تکذیب کوی چونکه اکمال دین او اتمام نعمت پوره شوې دی . ددی وجه نه حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل ((من احدث فی امرنا هذا لهوره)) او وې فرمائیل ((علیکم بسنی وسنة الخلفاء الراشدين المهديين عضوا علیها النواجذ)) و وې فرمائیل ((کل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار)) دوه خبرې داسې دی چه دهغی دوجه نه مباح بلکه مندوب امور هم ناجائز کیږی .

(۱) التزام که د نفس فعل وی یا د یو خاص زمان یا مکان یا هیئت و کیفیت وی . قال الطی صلی الله علیه وسلم لا تقتضوا الیلة الجمعة بالقیام ولا یوم الجمعة بالصیام وقال فی شرح التعویذ کل مباح یؤدی الیه (ال الوجوب) لمکروه (الدر المختار آخر باب جهود التلاوة) وقال الطی فی شرح المشکوة فی التزام الانصراف عن الیمن بعد الصلوة ان من اصر علی امر مندوب وجعله عزمًا ولم یعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشیطان (مرقاۃ ص ۴۳ ج ۲)

(۲) یو مباح یا مندوب فعل داسې کیفیت سره وکړې شی چه عبادت منصوصه باندې د زیاتوالی موهم وی مثلاً سجده عبادت دې مگرد مونځ نه پس د موهم زیاتوالی د وجه نه مکروه ده . قال فی الهتدیه واما اذا سجد بغیر سبب فلیس بقربة ولا مکروه وما یفعل عقیب الصلوة مکروه هکذا فی الزاهد (عالمگیریه آخر باب جهود التلاوة)

هم دغه شان د مری دپاره دعا غوښتل ثواب دې مگرد جنازې د مونځ نه پس مکروه ده . ((ولا بدولیس بعد صلوة الجنائز لانه یشبه الزیادة فی صلوة الجنائز)) (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوة المصابیح لعل القاری) دعا مبحوث عنها کښې د عدم جواز دواړه سببه موجود دی التزام هم او موهم زیاتوالی هم . که چرته دا دعا ثابته هم وې او مندوب هم وې نو بیا هم ناجائزه وی چه لا ددی ثبوت او وجود هم نشته . ددی نه پس د جواز ورکونکو د تحریر متعلق څه عرض کول ضروری دی قوله . هو ا د سنتو ادا کولو نه پس اوږده دعا او غواړئ - الخ .

اقول . ددی نه څوک انکار کوی ؟ ستاسو دعوی خو داده چه امام سره بهیشت اجتماعیه دعا غوښتل مسنون دی په دې باندې څه دلیل ر وړئ ، د شرح التنویر چه کوم عبارت پیش کړې دې په هغې کښې هم حالت اجتماع باندې څه دلیل نشته بلکه لاندې دلائلو سره د اوږدو دعاگانو ثبوت په حالت انفرادی سره کیږی .

(۱) د نوافلو نه پس نورې دعاگانې د حدیثونو نه ثابت دی ، که چرته بحالت اجتماعیه دهغې

وجود چرته هم شوي وي نو ضرور به منقول وي ، صحابه کرامو د حضور صلی الله عليه وسلم اخلاق ، عادات او حليې پورې په تفصيل سره بيان فرمايلي دي کوم کار چه حضور صلی الله عليه وسلم د عبادت په باب کښې کړې دي او بيا پنځه کرته روزانه واقع شوي وي ، راس العبادات او مجموع عام کښې دهغي وقوع راروانه وي ، هغي لره يو متنفس هم روايت نه کړو ؟

(۲) د نوافلو په کور کښې کول زيات ثواب دي ، د حضور صلی الله عليه وسلم هم په دې باندې عمل وو . په دې حالت کښې ښکاره دي چه دعا د نوافلو نه پس هم انفر دي کيدلې شي ، ((قال في الشامية ان الا حسن من ظلك كله في منزله لما في سنن ابى داود باسناد صحيح صلوة المرء في بيته افضل من صلوة في مسجدى هذا لا المكتوبة)) (رد المحتار ج ۳ ص ۳۸)

چه هرکله په کور کښې نوافل کول مسجد نبوي بلکه بتصريح فقهاء مسجد حرام کښې د کولو نه زيات افضل دي نو د نورو مساجدو نه خو به په طريق اولي سره افضل وي .

(۳) که چرته ددې څه ثبوت وي نو فقهاء کرامو به ضرور دهغي تصريح کوله ، مگر داد فقهي په يو کتاب کښې هم نشته دي ، داسې موقعو باندې د فقهاؤ نه ذکر کول د عدم ثبوت دليل دي ، ځنگه چه د فقهاؤ مفهوم مخالف بالاتفاق حجت دي .
قوله . لهذا امام او مقتدى - الخ .

اقول مطلقاً دهغي دعا په جواز کښې کلام نشته دي ، بحث د بهيشت اجتماعيه په جواز کښې دي چه د يو حديث نه هم ثابت نه ده .

قوله وس چونکه - الخ

اقول په دې کښې هيڅ شک نشته دي چه په دعا کښې سورة الحمد او درود شريف وويل موجب خير او برکت دي مگر دهغي التزام بهيشت مخصوصه بدعت دي .

قوله ددې يو يو جزء د احاديثو او فقهي حنفی به ثابت دي .

اقول مطلق دعا د انفرادي صورتونو نه سوا يو څيز هم دکوم يو حديث يا دکومي فقهيه جزئيه نه ثابت نه شو

قوله ددې نه انکار کول او بدعت گرځول سخته قسمه غلطی اود احاديثو او فقه حنفی نه د لاعلمی دليل دي .

اقول د مجوزينو حضراتو نه استدعا ده چه يو ضعیف نه ضعیف صریح حديث يا يو مرجوع نه مرجوع جزئيه فقهيه تحریر کړي چه په هغي کښې بحالت اجتماعيه دعا صراحت وي . د حديث اود فقهي ذخیرې نه يو صریحه جزئيه پيش کولو سره د علميت اظهار وکړي . ودونه خړط القتاد

دري ځلي د دعا غوښتو التزام

سوال - هغه علاقه کښي په دعا کښي درې ځلي د لاس اوچتولو التزام کولې کيږي او استدلال کښي د مسلم شريف د کتاب الجنائز حديث پيش کوي چه حضور صلی الله عليه وسلم په بقیع کښي درې ځلي لاس اوچتولو سره دعا وغوښتله ، دهغه حديث توجیه بیان کړئ ستاسو په ډیره ډیره مننه وی ، بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب د بقیع والا حديث ته لاندې ذکر شوی جوابونه ورکولې کیدلې شي

(۱) یو اتفاقی واقعي سره التزام باندې استدلال صحیح نه دي ، زیات نه زیات جواز بلا التزام به ثابت شي التزام په هر حال ناجائز دي .

(۲) ممکنه ده چه مختلفو قبرونو باندې ډیر کرته د لاس اوچتول شوی وی .

(۳) دا هم احتمال دي چه یو ځلي دعا ختمیدلو نه پس دیو نوې دعا یو خاص داعیه مثلاً مزید د زړه نرموالي او شان رحمت ، پیدا شوي وی ، هم دغه شان دویمه دعا ختمیدلو نه پس دریم ځلي لاس اوچتول دیو خاص داعیه لاندې وی

(۴) ممکنه ده چه په دې کښي د حضور صلی الله عليه وسلم خصوصیت وی په دې طریقه چه اول یی د خصوصی شفاعت په طور باندې دعا کړی وی ختمولو باندې بیا د دعا کولو امر الهی شوي وی ، ددې توجیهاتو ضرورت ددې وجه نه دي چه په اصل کښي د حديث په مفهوم باندې د پوهیدلو او په هغې باندې د عمل کولو دپاره د صحابو ، تابعینو اود انموقول او عمل کتل ضروري دي ، کوم کار چه عبادت گنلوسره حضور صلی الله عليه وسلم د زرگونو صحابو په وړاندې کړي وی . بیا د دعا واقعه په ټول عمر کښي څه نیمه نه بلکه په ورځ کښي د ډیرو کراتو ده ، پس که چرته د تثلیث څه ثبوت وي او صحابو هغه ثواب گنلې نو ضرور به ئې هغه نقل کولې او پخپله به ئې هم په هغې عمل کولو ، حالانکه امت کښي نه چا هغې لره نقل کړې ده او نه ئې په هغې عمل کړې دي ، فقط والله تعالی اعلم

۱۳ رجب المرجب سنه ۷۵ هجری

د نوافلو نه پس اجتماعي دعا

سوال - دویمه دعا وروسته له نفلو نه دمقتديانو امام سره یوځای کول ، د نور الايضاح په دي عبارت سره ناستيږي ((وایستحب للمسلمین ان یصلوا فی سائر المصلیة بعد الفرض وایستقبلوا بها)) (القول له الامیر دعوی لا تفهم - الخ) ددې څه جواب دي ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د نور الايضاح په عبارت کښي صرف د دعا بعد النوافل ذکر دي

دائې نه دی لیکلی چه امام او مقتدی دې په یوځای دعا وکړی ، یعنی ټول خلق دې دعا وکړی مگر امام سره د مقتدیانو تعلق وی او که نه نو ددې څه ثبوت نشته دې . مثلاً د سحر مونځ نه پس دیر خلق په یو وخت د قرآن په تلاوت کښې مشغولېږي ، په ظاهره د اتلاوت اجتماعي وی مگر په حقیقت کښې هرکس پخپله طریقه پخپل تلاوت کښې مشغوله وی دیو د بل سره څه تعلق نه وی ، نه د ابتدا کولو یوځای اهتمام وی او نه د انتها ، بلکه هرکس دخپل فرصت او همت مطابق تلاوت کولو سره فارغیږي . هم دغه شان د فرض نه پس والا دعا هم د امام سره په یوځای ثابته نه ده که چرته اتفاقاً د امام سره اوشی نوڅه حرج نشته دې . د التزام د وجه نه دا فعل بدعت جوړیږي ، قاعده فقهیه ده چه دیو مباح یا مندوب فعل خلق التزام شروع کړی نو هغه ناجائز کیږي فرض او نوافلو کښې دومره فرق دې چه د نوافلو نه پس امام سره یوځای دعا کولو کښې د التزام چه کومه مظاهره او نور قبائح موندلې کیږي هغه د فرائضو نه پس دعا کښې نشته مثلاً

(۱) د نوافلو په رکعتونو او په هغې کښې مقدار تلاوت کښې مختلف خلق د همت او فرصت په لحاظ سره مختلف وی مگر د اجتماعي دعا التزام ټولو لره هم په یوه کونتن باندې شری چنانچه څوک وړاندې فارغ شی نو هغه د دعا په انتظار کښې ناست وی او که چرته امام یا یو مقتدی زیات نوافل کول او غوړي نو هغه د اجتماعي دعا نه پس کوی ددې وجه نه د نوافلو نه پس دعا امام سره یوځای کول خصوصاً دهغې مروج التزام بالاتفاق بدعت دې تردې پورې چه اهل بدعت هم دهغې قائل نه دی . د احمد رضا خان صاحب بریلوی فتوی او گورځي

سوال څه فرمائي علماء دین دې مسئله کښې چه د فرضو نه پس امام او مقتدی چه کومه دعا غواړي دا دعا جائز ده او که نه . بعضي اطرافو کښې امام د فرضو د سلام نه پس صرف اللهم انت السلام وتیلوسره ودریږي او بیا د سنتو نه پس ټول په یوځای دعا غواړي ، مؤخر الذکر فریق والا رومبني فریق باندې دا اعتراضونه کوی .

(۱) د فرضو نه پس لاس او چتلولو سره دعا غوښتل د حضور صلی الله علیه وسلم نه ثابت نه دی
(۲) فقهاؤ د فرضو نه پس اللهم انت السلام الخ نه زیات تاخیر کولو لره مکروه لیکلی دی .
سوال دادې چه په دې دواړو طریقو کښې صحیح طریقه کومه یوه ده ؟ اود فقهې او حدیث مطابق څوک دی ؟ همدارنگه دا هم ارشاد کړئ چه آیا د نوافلو او سنتو نه پس په جماعت سره دعا غوښتل د حضور صلی الله علیه وسلم نه ثابت دی او که نه ؟

مستفتی : خاکسار خلیفه عبدالغنی کارخانه دار د بکئی معله سورتگران دهلې

الجواب د فرائضو نه پس دعا د حضور صلی الله علیه وسلم نه ثابته ده اوفقه کښې ددې جواب صریح دې . فقط فرق دادې چه د کومو فرائضو نه پس سنت دی دهغې نه پس دعا اوږده غوښتل نه دی پکار ، اللهم انت السلام - الخ ، یا ددې په مثل باندې اقتصار مناسب دې او دومره اوږده چه

مقتديانو باندې مشقت وی کله هم نه ده پکار اود سننو او نوافلو نه فارغیدلو سره د امام جماعت سره دعا غوښتل چرته هم منقول ندی ، او په دې کښې دا هم تکلیف دې چه بعضې خلق صرف سنت کوی او څه نوافل هم او کولر والا بعضې زرفارغیږی او بعضې څه وخت پس ، نو څوک چه وړاندې فارغ شو مغوی باندې به یې سببه انتظار کول وی لهذا دا طریقه د ترک لائقه ده ، او که چرته مقتدیان ټول راضی وی او چا باندې تکلیف نه وی نو حرج په دې کښې هم نشته ، والله تعالی اعلم

فقیر احمد رضا قادری عفی عنه

ابوالمنظر محمد اسماعیل
محمد امجد علی اعظمی رضوی

نفائس مرغوبه لالیف حضرت منی کنايت الله صاحب ، دهلوی ص ۵۲ ،

د مذکورې فتوی مطابق د اهل بدعتو اکثریت د نوافلو نه پس اجتماعی دعا باندې عمل نه کوی
صرف کلو وغیره کښې ځنې بدعتی خلق ددې التزام کوی فقط ، والله تعالی اعلم

۱۱ ربیع الآخر سنه ۱۳۹۶ هجری

د مونځ نه پس په اوچت آواز سره اوږده دعا

سوال - د جمات د امامانو داسې دعا کول چه رومبی خو د فرضو نه پس په اوچت آواز سره الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلوة والسلام علی سید المرسلین او وائی ددې نه پس اللهم انت السلام - الخ ، بیا قرآن دعاگانې بیا درود شریف نوآیا په دې طریقه دعا جائز ده او که نه؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - د دعا په دې طریقه کښې لاندې ذکر کیدونکی مفاسد دی:

- (۱) اجتماعیت اودهغې التزام
 - (۲) تمام بالامام اودهغې التزام ، حالانکه شرعا دا صرف د مونځ سره مختص دې
 - (۳) جهرامام اودهغې التزام ، قال الله تعالی «ادعوا ربکم تضرعاً وخفیة انه لا یحب المعتدین ، وقال مکیة من ذکرنا علیه السلام اذ نادى ربه فداء خفیاً»
 - (۴) د مسبوقینو په مانځه کښې خلل پیدا کیږی
 - (۵) د کومو فرائضو نه پس چه سنت دی دهغې نه پس اوږده دعا مکروه ده ، قال فی العلانية : «ویکره تاخیر السنة الا بقدر اللهم انت السلام - الخ» (رد المحتار ص ۴۹۴ ج ۱)
 - (۶) عوام بلکه خواص هم دې مبتدع طریقی لره مسنون گڼی
 - (۷) ددې د فرائضو نه هم زیات اهتمام او التزام کولې کیږی ، والله تعالی اعلم
- ۷ جمادی الاولی ۱۳۸۹ هجری

د مروج میلاد تحقیق

سوال - میلاد شریف څنگه چه نن سبا کیږی د حضور صلی الله علیه وسلم متعلق دا اعتقاد کول چه دوی د میلاد په مجلس کښې تشریف راوړی او دې گڼلو سره د تعظیم دپاره اودریدل ددې دپاره څه حکم دې ؟ و څه کول پکار دی او که چرته میلاد وغیره کوی نو په کومه طریقه یی وکړی ، خلاصه بیان وکړئ .

الجواب و الله الصواب . د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سیرت او حالاتو باندې مسلمانانو لره خبرول د اسلام اهم ترین فرض دی اود ټولو تعلیمات اسلامیه خلاصه هم داده او هم په دې کښې د مسلمانانو کامیابی منحصرده ، د حضور صلی الله علیه وسلم ولادت د ډیرې خوشحالی باعث دې او دا خوشحالی د وخت او محل سره مخصوص نه ده بلکه دهرمسلمان په رگونو کښې ننوتلې ده ، د ابولهب وینځې ثویبه چه کله د حضور صلی الله علیه وسلم د ولادت خبر ابولهب ته راوړ نو هغه په خوشحالی کښې ثویبه آزاده کړه ، د مرگ نه خلقو ابولهب لره چا په خوب کښې اوکتلو اودهغه نه شي د حال پوښتنه اوکړه نو هغه اووئیل چه د کله نه مرشوي یم په عذاب کښې گرفتار یم مگر د دوشنبې د شپې چونکه ما د میلاد النبی خوشحالی کړې وه ددې وجه نه په عذاب کښې تخفیف راځی چه هرکله د ابولهب په شان بدبخت کافر دپاره د میلادنبی د خوشحالی د وجه نه عذاب کښې تخفیف پیدا شو نوکه یو امنی د دوی صلی الله علیه وسلم د ولادت خوشحالی وکړی او حسب وسعت د دوی په محبت کښې خرچ وکړی نوولې به علی مرتبی نه حاصلوی ، پس که چرته د ولادت یا معجزاتو یا غزواتو ذکر د وعظ او د درس په طرز بغیرد رسوماتو د پابندئ نه یی وکړی نو د زرگونو رحمتونو باعث به وی مگر په دې زمانه کښې محفل میلاد کښې دا ذکر شوی وجوه باعث د عدم جواز دی :

(الف) د حضور صلی الله علیه وسلم متعلق دا عقیده وی چه دوی صلی الله علیه وسلم محفل میلاد ته تشریف راوړی او دا صریح کفر دې چه ددې حرمت د قرآن کریم په نصوص صریحه اود فقهې په عباراتو سره هم ثابت دې ، من قال ان ارواح المشايخ حاضرة تعلم بکفر (بازیه) ذکر المحفلة تعزها بالتکفیر باعتبار ان النبي صلی الله علیه وسلم يعلم الغیب لمعارضه قوله تعالی قل لا یعلم من الاشیاء الا الله (هرحقیقه اکبر) دا مسئله د فقهې په کتابونو کښې ذکر ده چه که چرته چا د نکاح کولو په وخت اووئیل چه ځما گواه خدائی او رسول دې نو دا سړي کافر کیږی ، ددې وجه نه چه هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم عالم الغیب وگڼلو .

فتاوی قاضی خان البحر الرائق وغیره

غرض دا چه داسې عقیدې ساتلو والا د تکفیرنه قرآن ، احادیث او د فقهې کتابونه دک دی

دېه محفل ميلاد کښې شيرینی وغيره تقسيمولولره ضروری گڼلې کيږي او په خپله ميلاد لره هم د واجبو درجه ورکولې کيږي چه هرکله يو جائز کار لره خلق ضروری گڼل شروع کړي نو دا کار مکروه کيږي ، «کل مباح يؤدى اليه (الى الوجوب) مکروه» (الدرالمختار ج ۱)
 (ج) معینې مياشتې او مقرر تاريخ باندې ميلاد کول ضروری گڼل کيږي حالانکه چه هرکله شريعت يو خاص مياشت او يو خاص تاريخ معين نه کړه نو دخپل طرف نه شريعت کښې زياتې کول ناجائز دي صحيح مسلم کښې روايت دي لا تختصوا ليلة الجمعة بقيام من بين الليالي ولا تختصوا يوم الجمعة بقيام من بين الايام.

غرض داچه پاسنو مفسداتو نه احتراز کولوسره که چرته محفل ميلاد قائم کړې شی نو موجب خير او برکت او کار ثواب دي ، فقط والله تعالى اعلم . ۲۲ ذی قعدة سنه ۷۱ هجري

د اسقاط مروجہ حکم

سوال .- د جنازې د مونځ نه پس مولا قرآن اوچتولوسره مروج طريقي سره چه کومې دعاگانې وغيره وائي لکه د سند په عرف کښې قرآن بښل وائي دا شرعاً څنگه دي ؟
الجواب ومنه المصدق والصواب : دا مروجہ طريقه ناجائز او بدعت ده ، قرآن ، حديث او فقه کښې ددې هيڅ ثبوت نشته دي او نه قرون مشهودلها بالخير کښې ددې څه وجود شته ، قال الله تعالى «اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ورضيت لكم الاسلام ديناً ، لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة» کوم کار چه حضور صلی الله عليه وسلم نه دي کړې مونږ هغه ثواب گڼلوسره شروع کړو نو ددې مطلب داشو چه نعوذ بالله حضور صلی الله عليه وسلم دين باندې په پوره شن پوهه نه شو . مونږ د حضور صلی الله عليه وسلم نه د دين په مسائلو باندې زيات پوهيږو او معاذ الله آيت (اليوم اكملت لكم دينكم - الخ) هم غلط دي ، غرض داچه دخپل طرف نه دين کښې زياتي کول سخته گناه ده . قال النبي صلى الله عليه وسلم كل بدعة ضلالة په شان څه د فرائضو په رکعتونو کښې دخپل طرف نه زياتي حرام دي ، همدارنگه ددې اسقاط قبيح رسم نه دخلقو جرات په گناه باندې زياتيږي «قال ليرد المعتز ومن عليه في تهيين المعارف قال لا يجب على الولي فعل الدور وان اوصى به الميعود والواجب على الميعود ان يوصى بما يفي بما عليه ان لم يرض القلف عنه فان اوصى بأقل وامر بالدور وترك بقية القلف للورثة او تركه لم يضرهم فقد اثم بترك ما وجب عليه ، فقط والله تعالى اعلم» .

مهر ما محرم سنه ۱۳۰۰ هجري

د تير شوي سوال په شان بل سوال

سوال .- د اسقاط مروج څه حکم دي ؟ نور الايضاح کښې يې جائز ليکلي دي . بينواتو جروا

الجواب ومنه الصدق والصواب جائز نه دي . قال في الغامية ومن عليه من يدين بالحكماء فقال لا يجب على الولي فعل الدور وان اوصى به الميت لانه وصيه بالتدبير والواجب على الميت ان يوصي بما يليها عليه ان لم يوصي الفقيه عنه فان اوصى بالقل وامر بالدور وترادف قوله الفقيه للدور انه لو تدبر في الدور هو فقيههم به لهما وجب عليه ان يوصي به حال وصاها اهل زمانها فان الواحد منهم يكون له طمعه صلوات كغيره او غيرها من ذكره او احياح واما ان يوصي للميت بدورهم يسور الوصي عمل معظم وصيه لقرابة الاختصاص والتمثيل التي نص عليها لئلا يصل عدم صحة الوصية بها الخ (رد المحتار ج ۱ باب قضاء الفرائض)

شامی یا نور و فقهاؤ چه کوم اجازت ورکړې دي په هغې کښې تصريح ده چه دا حيله په هغه وخت کښې جائز ده چه د ثلث نه فديه نه شي ادا کيدلې او دا صورت کله اتفاقاً مخې ته راځي دي لره د مستقل رسم جوړولو اجازت نشته ، همدارنگه دا هم ضروري دي چه په دي حيلې سره د عوامو عقیده فاسده نه شي ، په دي وخت کښې چه کوم اسقاط مروج دي په هغې کښې اول خود فقراؤ نمليک په داسې طريقه کيږي چه په هغې سره نمليک متحقق نه کيږي . دويم په هغې سره د عقيدې فساد لازميږي چه عوام په گناهونو باندي زړه ورکيږي او د صوم او صلوة څه پرواه نه کوي . دريم دهغې داسې التزام کولې کيږي چه هغه هم د تکفين په اعمالو کښې يو مستقل عمل گنلې کيږي . التزام کولو سره مباح بلکه مندوب کار هم ناجائز کيږي کما صرح به في الشعية وغيرها . څلورم ثلث مال کښې فديه نه ادا کوي ، حالانکه اتعام ثلث پورې د فديه وصيت کول او دهغې ادا کول لازمي دي . د اتعام ثلث نه پس هم فديه باقی پاتې شي نو په هغه حالت کښې د فقهاؤ د حيلې اجازت ورکړې دي مگر په دي زمانه کښې د عقيدې د فساد د وجه نه دا هم جائز نه دي . فقط والله تعالى اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

۲۶ صفر سنه ۱۳۷۴ هجري

يو ځای کيدلو سره جهراً ذکر کول او وجد کښې راتلل

سوال نن سبا په عامو پيرانو کښې رواج دي چه خلقو لره جمع کولو سره په اوچت آواز سره ورباندي ذکر کوي او ډير خلق په وجد کښې راتللو سره ډير توپونه وهي . آيا دا فعل شرعاً حائر دي او آيا ددي څه ثبوت شته او که نه ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب ددي په شرع کښې هيڅ ثبوت نشته دي . جهراً ذکر کول څنگه چه زمونږ په زمانه کښې رواج دي دا مکروه دي «المال في شرح التعوير هل يكره رفع الصوت بالذكر والدعاء قبل نحره وقال في الغامية (قوله قبل نحره) يشرع به خطه مع انه مفسى عليه في البعارة والمنطق فقال وعن النبي صلى الله عليه وسلم انه كره رفع الصوت عند قراءة القرآن والحمد لله والحمد لله والحمد لله

عبدالقضاء الذي يسوونه وجدا ومحبته فانه مكروه لا اصل له في الدين الا وايضا فيها قهمل فصل في اللبس وما
يفعله متصوفة زمانا حرام لا يجوز القصد والجلوس اليه الخ (شاميه كتاب المخطروا لا باحة ج) بريقه
محموديه جلد ۴ كنبسي مروج وجد باندي يي زيات رد كړي دي چه قابل د تعريف دي ، فقط والله
تعالى اعلم ۲۹ ذى قعدة سنه ۱۳۷۲ هجري

د مړي په سينه باندي كلمه د شهادت ليكل

سوال - د مړي په سينه ياتنډي باندي كلمه د شهادت ليكل جائز ده او كنه ؟
الجواب ومنه الصدق والصواب جائز نه دي ، ځكه چه د مړي د شلېدلو د وجه نه يي حرمتي
كيږي ، البته كه چرته بغير د سياهي وغيره نه صرف په گوټي سره د مړي په سينه باندي وليكلي
شي په داسي طريقه چه د ليكلو نښي ښكاري نه نو دا في نفسه جائز دي ، مگر د نن سبا خلقو د
عقيدې فساد ښكاره دي ، هغه ضروري خيال كوي او داسي امورو سره په گناه باندي جرات شروع
كوي لهذا په داسي طريقې سره هم ليكل جائز نه دي ، ((قال في الشامية وقد افتى ابن الصلاح بانه لا يجوز
ان يكتب على الكفن يسين والكهف ونحوهما خوفا من صديد الميت والقياس المذکور (على انه كان مكتوبا
على الخاد الا فراس في اصطبل الفاروق حيس في سبيل الله وايضا يقاس على كتابة الله في اهل الزكوة) مجموع لان
القصد ثم التعديل وهذا التعديل في الاسماء المعظمة باقية على حالها فلا يجوز تعريضها للنجاسة والقول بانه
يطلب فعله مرهود لان مثل ذلك لا يحتاج به الا اذا صح عن النبي صلى الله عليه وسلم طلب ذلك وليس كذلك
وقد عايناه في باب الميعة عن الفتح انه ذكره كتابة القرآن واسماء الله تعالى على الدراهم والبحاريب والحداد
وما يفرش وما ذلك الا الاحترام وخشية وطئه ونحوه مما فيه امانه فالبدع هنا بالاولي ما لم يعصب عن المجهول
او ينقل فيه حديث ثابت على ما عمل نعم نقل بعض الباحثين عن فوائد الشرح ان مما يكتب على جهة الميت بغير
مداد بل اصبع المسبحة بسم الله الرحمن الرحيم وعلى الصدوق لا اله الا الله محمد رسول الله وذلك بعد الغسل قبل
العكفين اقول الله اعلم (رد المحتار ج) فقط والله تعالى اعلم ، صفر سنه ۱۳۷۳ هجري

د دفن نه پس لازما دري ځلي دعا غوښتل

سوال - زمونږ په ملك كنبسي رواج دي چه د دفن كولو نه پس قبر باندي دعا غواړي او بيا
يو څو قدمه وروستو كيدلو سره دوباره دعا غواړي ، بيا يو څو قدمه وروستو كيدلو سره دريم ځلي
دعا غواړي ددې الزام كولې كيږي ، آيا دا امر شرعا جائز دي ؟ بينواتو جروا
الجواب ومنه الصدق والصواب د دفن نه پس بغير د لاس او چټولو نه د مړي دپاره د مغفرت دعا

غروبتل حديث نه ثابت دی . کما فی سنن ابی داود کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا فرغ من دفن الميت وقف علی قبره وقال استغفروا لاهلکم واسألوا الله له التثبيت فإنه الآن یسأل الخ (ردالمحتار ج ٢) لاس اوچتولوسره درې ځلې دعا کول بیا دهغې التزام او هرځلې یوڅو قدمه وروستو کیدل بدعت دي ددې هیڅ ثبوت نشته دي . فقط والله تعالی اعلم
 ٢٦ صفر سنه ١٣٧٤ هجری

د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا کول بدعت دي

سوال - د دفن نه پس لاس اوچتولوسره د دعا کولو متعلق امداد الفتاوی حصه اول کښې جائز لیکلې دی نو آیا تهنوی رحمه الله د منفرد دپاره لیکلې دی یا اجتماعی طور باندې هم لاس اوچتولوسره دعا کولې شی؟ بینواتوجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : حضرت تهنوی رحمه الله د قبرونو د زیات په وخت دعا کښې رفع یدین سره متعلق داسې استدلال کړې دي ((قال فی الفتح والسنة یأمرهما والدعاء عندهما قائما، وبعد اسطر ثم یعدو قائما طویلا)) (شامیه ج ٣ ص ٨٨) په دې سره دعا ثابته شوه او دعا کښې رفع یدین د حدیثو نه ثابت دی لهذا په دې کښې به هم رفع یدین ری ، همدارنگه صحیح مسلم کښې صریح حدیث دي چه حضور کریم صلی الله علیه وسلم بقیع ته تشریف یووړ او لاس اوچتولوسره ئې دعا وکړه .

د فقهي مذکوره پاسنې عبارت او حدیث مذکور او د امداد الفتاوی فتوی زیارة القبور سره متعلقه ده نه د دفن سره ، د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا کول، نه د حدیث نه ثابت دی اونه دقیقه نه اونه په امداد الفتاوی کښې ددې ذکر شته اونه د اکابرو علماؤ په دې باندې عمل شته لهذا جائز نه ده . فقط والله تعالی اعلم (ددې جواب نه رجوع جلد ٤ باب الجنائز کښې اوگورئ)

غره ربیع الاول سه ١٣٨٨ هجری

د قبر په شان بل سوال

سوال - قبرستان کښې مړی لره د دفن کولو نه پس قبر باندې دخلقو لاس اوچتولو سره دعا کول جائز ده او که نه؟ یو عالم دین وائی چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا غوښتلې ده پخپل دلیل کښې دا حدیث پیش کوی ((وعن عثمان کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا فرغ من دفن الميت وقف علیه وقال استغفروا لاهلکم واسألوا الله له التثبيت فإنه الآن یسأل رواه ابو داود وغیره)) نو آیا دهغه عالم وینا صحیح ده او که نه؟ جز کم الله تعالی جراً حسناً

الجواب ومنه الصدق والصواب : د دفن نه پس دعا ثابته ده . البته په هغه دعا کښې لاس

اوچتول ثابت نه دی ، ددې وجه نه دهغې نه احتراز کول پکار دی . مولوی صاحب په دلیل کښې چه کوم حدیث پیش کړې دې په هغې کښې د لاس اوچتولو ذکر نشته . فقط والله تعالی اعلم .
 ۲۲ ربیع الآخر سنه ۱۳۹۲ هجری

د اختر مونځ نه پس مصافحه (ستړی مشی) کول

سوال - د اختر مونځ نه پس مصافحه کول څنگه چه نن سبا مروج دی جائز دی اوکه نه ؟
 طحاوی مصری صفحه ۳۰۸ کښې د لاتدې عبارت نه جواز معلومیږي وکذا تطلب المصالحة فی سنة عقب الصلوات كلها وعدد کل نلی، بیعوا بالبرهان توجروا من الرحمان،
 الجواب ومنه الصدیق والصواب شامیه کښې د بعضې نورو کتابونو نه هم جواز نقل کولو سره په دې باندې یی رد فرمائیږي دې . د مجوزینو دلیل دادې چه مصافحه بعد الصلوة هم چونکه مطلق مصافحه مستونه کښې داخل ده لهذا جائز ده اگرچه خصوصیت سره منقول من القرون المشهود لها بالخیر نه ده . دا استدلال بین البطلان دې ځکه چه د اوقاتو تخصیص زیادت فی الدین دې ، چنانچه علامه ابن عابدین د جواز عبارات نقل کولو نه پس دهغوی په رد کښې فرمائی . «نقل فی تبیین البحار من عن الملتقط انه تکرر المصالحة بعد اداء الصلوة بکل حال لان الصعابة رضى الله تعالى عنهم ما صالحو بعد اداء الصلوة ولا انها من سنن الروافض اذ... ثم نقل عن ابن حجر من الشواغح انها بدعة مکروهة لا اصل لها فی الشرع وانه یذهب فاعلها اولا ویعز ثانیاً ثم قال وقال ابن الحاج من المالکية فی البدخل انها من البدع وموضع المصالحة فی الشرع اما هی عند لقاء المسلم لایخیه لای فی ادبار الصلوة لم یف وضعها الشرع یضعها فیهم عن ذلك ویزجر فاعله لیا اقی به من خلاف السنة اذ لم اطل فی ذلك فراجعه»
 (دالمعتارج ص ۳) فقط والله تعالی اعلم
 «رمضان المبارک سنه ۱۳۹۲ هجری

د اختر مونځ نه پس مصافحه او معافه

سوال - څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه د اخرونو مونځ نه پس مصافحه کول څنگه چه نن سبا مروج دی جائز دی اوکه نه . او که چرته ناجائز وی نو عوام الناس لره د دې نه بندول ضروری دی اوکه نه ؟

(۱) په دې کښې معانعت څنگه دې اود کومې درجې دې ؟
 (۲) دا معانعت آیا د مونځ ادا کولو نه فوراً د مصافحې نه دې اوکه د اختر پوره ورځ په دې کښې داخله ده ؟

(۳) آیا معانقه خو په دې کښې شامله نه ده؟ په دې مسئله کښې په خلقو کښې اختلاف دې براه کړم جواب سره تسلي را کړئ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب (۱) دا طریقه اختیارول بدعت او مکروه ده

(۲) دا ممانعت فوراً پس د مونځ دپاره دې، ځکه دا فعل د شارع علیه السلام نه ثابت نه دې

(۳) معانقه هم په دې کښې شامله ده یعنې د مونځ نه پس فوراً معانقه هم جائز نه ده، هسې خو

د اختر په ورځ د ملاقات په وخت مصافحه او معانقه صحیح ده و موضع المصافحة فی الشرع المأی عدد

لقاء المسلم لأخيه لآل اخبار الصلوات (شامیه ص ۳۰ ج ۵)

د بدعت یا د یو گناه ارتکاب د کوم یو مصلحت پیش نظر هیچرې جائز نه دې البته نورو لره منع

کول هغه وخت ضروری دې چه کله د قبول امید وی او که نه نو نهی عن المنکر ضروری نه دې،

غرض دا چه پخپله د اختر مونځ نه پس د چا سره مصافحه او معانقه مه کوئ، او که چرته د چا سره

ملاقات د مونځ نه پس شوې وی نو د هغه سره جائز ده، مگر د تشبیه بالبدعة اود هغې د تائید

ذریعه کیدلو د وجه نه ددې نه هم اجتناب کول پکار دی، فقط والله تعالی اعلم

۷ ذی الحجه سنه ۱۳۸۸ هجری

د مونځونو نه پس مصافحه

سوال - د سحر مونځ نه پس یو څو هلکان او لوی حضرات صف جوړولو سره ودرېږي او

مسجد نه وتلو والا مونځ کوونکی دهغوی سره سلسله وار مصافحه کوي دا عمل د څه مودې نه را

پدې خوا هره ورځ د سحر مونځ نه پس په التزام سره کولې کیږي، آیا دې عمل لره صحابو رضی

الله عنهم کړي دي، دې عمل لره نیکی او باعث ثواب گڼل څنگه دی؟ د منع کولو نه باوجود دې

عمل لره جاری اوساتی نو منع کولو والو باندې مزید څه ذمه داری عائد کیږي؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب شریعت کښې د مصافحې موقع صرف اول ملاقات دې، د

مونځونو نه پس مصافحه د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم، د صحابه کرامو رضی الله عنهم اود

ائمہ دین رحمهم الله نه ثابته نه ده بلکه دا د روافضو ایجاد او بدعت دې، ددې وجه نه احترام

واجب دې بلکه فقهاؤ حضراتو صراحة لیکلی دی چه ددې بدعت مرتکب ته دې د زجر او توبیح په

ذریعې د بندولو کوشش وکړي شی، که چرته بیا هم منع نه شو نو بشرط قدرت هغه ته دې سزا

ورکړی شی، البته چرته چه د بندولو قدرت نه وی هغله بندول ضروری نه دی، نقل فی تہذیب

المعاصم عن الملتقط انه تکرر المصافحة بعد اداء الصلوة بكل حال لان الصحابة رضی الله تعالی عنهم ما

صالحوا بعد اداء الصلوة ولانها من سنن الروافضی اه ثم نقل عن ابن حجر من الشوافع انها بدعة مکروهة فلا اصل

لها في الشرع وأنه يلزمه فاعلمها أولاً ويعرر ثانياً ثم قال ابن الحاج من المالكية في المدخل إليها من المدح
وموجع المعاملة في الشرع إنما هي عند لقاء المسلم لأخيه لا في إخبار الصلوات لحيف وضعها الشرع يضعها
لها من ذلك ويذكر فاعلمها أيضاً في من خلاف السنة اهـ ثم اطال في ذلك فراجعته (رد المحتار ج ١ ص ١٠٠) فقط
ولله تعالى اعلم

ربيع الاول سنة ١٢٩١ هـ

د اهل ميت د طرف نه د دعوت رسم

سوال - څه فرمائي علماء دين دهغه طعام په باره کښې چه هغې لره اهل ميت تيارولو سره
خلغو ته دعوت کوي ، د واده په شان هغه موقع باندې هم دخپلو خپلوانو اود دوستانو اجتماع
کېږي او هغه رسم لره ضروري گڼلې کيږي بينوا بياناً شافياً ، توجرو اجرا واقياً
الجواب ومنه الصدق والصواب : دا دعوت مروج نه جائز او بدعت دې په يو څو وجوه سره .

١) دا په حقيقت کښې د هندوانو رسم دې پس په دې کښې تشبيه ده هندوانو سره

٢) شريعت کښې د غم په موقع باندې دعوت مشروع نه دې . د فقهې په کتابونو کښې تصريح

ده چه ، ((ان الدعوة شرعية في السرور ولا في الضرر)).

٣) دې دعوت لره لازم گڼلې کيږي او التزام ملايلزم ناجائز دې .

٤) دعوت باندې چه کومې پيسې خرج کيږي په هغې کښې عموماً د نابالغه يتيم حصه وي
«والذين ياتون اموال اليتامى ظلماً انما ياتون في بطونهم ناراً وسيصلون سعيراً» د نابالغه مال صدقه
او خيرات کول په يو صورت کښې هم جائز نه دې

٥) په دې دعوت سره مقصود ايصال ثواب نه وي بلکه ربا او ښودنه مطلوب وي ، يا د خلکو د
ملاطبا او طعنونو د ويري نه دعوت کولې کيږي چه شرک اصغر دې ، په ايصال ثواب مقصود نه
کيدلو باندې يو څو قرائن دي .

الف) د صدقې اخفاء افضله ده ، د دې باوجود که چرته د اخفاء ترغييب هغه خلکو ته ورکړې شي
نو مېچرې قبلولو دپاره نه تيارېږي

ب) صدقه په نقدي شکل زياته بهتره ده ځکه چه په هغې کښې اخفاء هم آسانه ده اود فقراؤ
دپاره فائده منده هم زياته ده چه څنگه يې ضرورت وي دهغه نقد رقم نه به يې پوره کړې شي ، او که
چرته حلاً ضرورت نه وي نو نقد رقم د ضرورت وخت دپاره محفوظه کيدلې هم شي ، دا فوائد په
دعوت کښې نشته بلکه بعضې اوقاتو کښې خوراک ضروري هم وي سره د دې نه نقد صدقې سره
ايصال ثواب باندې څوک راضي نه دي

په دویمه وجه کښې د صدقې بهتر صورت دادې چه د حاجت مند د ضرورت په نظر کښې نیولو سره هغه ته صدقه ورکړې شی ، یعنې مریض ته دوا ، مسافرت ته کرایه ، ټکټ وغیره . وېی ته خوراک او بریند ته جامې ، خپلئ ، د یخینئ په موسم کښې بې سروسامان ته کمبل ، برستن وغیره . غرض داچه د دفع ضرورت خیال وساتلې شی . مگر دلته خو په هر حال هم خوراک ورکول دی . برابره خبره ده که مریض بغیر له دوائی نه کړیږي . بریند بدن د یخینئ نه رپیږي یا د سختې گرمی د وجه نه سوزیږي ، مسافر منزل مقصود پورې د رسیدلو نه ناچاره وی اود مجبوری د وجه نه پریشانه وی ، که چرته هغه خلقو ته د دعوت په ځای د صحیح طریقې مشوره ورکولې کیږي چه د فقراؤ دپاره هم نافع وی او د مړي دپاره هم او پخپله د صدقې ورکونکو دپاره هم نوجواب ملاویږي چه د دعوت نه کولو په صورت کښې به خپل خپلوان ناراضه شی . مونږ خو به وشرمیږو ، خلق به وائی « مړ شو مردود نه ختم نه درود »

(ج) که چرته د ایصال ثواب نیت وې نو فقراء او مساکین به مقدم گنلې کیدل ، حالانکه داسې کیږي چه دخپل خپلوان او ملگری راغونډیږي یا اصحاب اقتدار او غټو خلقو ته دعوت ورکولې کیږي فقراء خو صرف برائی نام وی بلکه ډیرو ځایونو باندې خو برائی نام هم یو فقیر نه وی . په دې حالاتو کښې دې دعوت لره څوک ددې وئیلو جرات کولې شی چه دا د ایصال ثواب دپاره دې

قال فی الشامیه معزی الی الفتح ویکرة اتخاذ الضیافة من الطعام من اهل البیت لانه شرع فی السرور لالی الشرور وهی بدعة مستنبهة روى الامام احمد وابن ماجه بأسناد صحیح عن جریر بن عبدالله قال کناعد الاجتماع الی اهل البیت ومعهم الطعام من الدیاسة او فی الدیازیه ویکرة اتخاذ الطعام فی الیوم الاول والثانی وبعدا الاسبوع ونقل الطعام الی القبر فی المواسم واتخاذ الدعوة لقراءة القرآن (الی قوله) واطال لی ذلك فی المعراج و قال هذه الافعال کلها للسمة والربا فیعتذر عنها لانهم لا یریدون بها وجه لله تعالی اه (رد المحتار ج ۱ ص ۳۳)

په دې موقع باندې به د « فتاوی رشیدییه » نه د یو تحقیق نقل کول مفید وی . وهو هذا دا تقریر د مولانا حیدر علی صاحب تونکی دې جهد مولانا شاه عبد لعزیز محدث دهلوی رحمه الله شاگرد د میلستیا خوراک چه وروسته له مرگ نه تیاریږي او خو دا ناجایز او مکروه تحریمی دې په یو څو وجوهو سره : یوه وجه داده چه په بحر الرائق او نورو کتابونو کښې لیکل شوې ده ضیافت او مهمانی په خوشحالی او واده وغیره کښې جایز ده نه په مصیبتونو او د شر په وقتونو کښې . د چا په کور کښې چه مړې شوې وی هغوی ته په اوله ورځ خوراک او طعم لاسل سنت دی . داندې پکار چه له هغوی نه څوک خوراک طلب کړي . د دې نه علاوه که چرته هغه دا خوراک پوخ

نکړې نو په هغه طعن او عیب لگول کیږي چه دا په حقیقت کېنې طلب د طعام دې له هغوی نه، دغه کور والی د همدې طعن له وجهې نه پخوی، دویم دا چه د جریرین عبدالله بجلی په حدیث کېنې دې چه «کنا نعدا لاجتماع الی اهل العیت وصنعهم الطعام من النیاهة» یعنی مونږ ټولو اصحاب کراموی د مړی کور ته د خلکو راجمع کیدل بغیر د خدمت او تکفین او تجهیز نه نوحه گنل او دا خبره چه د مړی کور والا خلکو ته طعام تیار کړی دا هم نوحه گنلو او نوحه (په مړی ژړا) په خپله حرامه ده نو لهذا د صحابه کرامو او تابعینو په دور کېنې داسې قسم اجتماع منقول ندی، توهغه څه چه د مسلمانانو په مینځ کېنې یی د دویمې، دریمې، شلمې، څلویښتی او شپږ میاشتنی او سالانه رواج پیدا کړې دې د ټول ناجایز دی، او له هغې نه ځان ساتل ضرور دی. مونږ دوه وړوکې رسالې او دوه لوی اجزاء او همدارنگه لس دلس جزئونه نور هم د دې خوراک په عدم جواز کېنې لیکلی دی، او که بالفرض دا خبیث طعام تیار هم شی نو باید چه بغیر د فقیر او مسکین نه یی بل څوک ونه خوری، ځکه چه د مال خبیث حکم په همدې فقیرانو باندې صدقه کول دی. دا معلومه او ښکاره خبره ده چه صدقې په مړو پسې ډیره فائده لری د اهل سنت والجماعت په مذهب کېنې، لیکن په دې شرط مفید دی چه د شریعت مطابق وی لکه د کوهی او څا ویستل او یا مسجد جوړول او یا نقدې پیسې فقیر ته ورکول، همدا رنگه غله دانه له حلال مال نه فقیر ته ورکول چه دا امور ټول په اتفاق سره جائز دی او مړو ته یی فائده رسیږی او که پوخ شوي طعام فقیرانو ته ورکړې شی او یا مسجد او خانقاه ته ولیږلې شی د بعضی علماؤ په نزد جائز دې او د بعضی نورو علماؤ په نزد دا هم جائز ندی، خلاصه دا چه دا صورت مختلف فیه دې، البته د مړی په کور کېنې د میلمه په حیث باندې خوراک کول که هغه فقیر وی او که غنی د هیچ چا په نيزد ناندې جائز ندی بلکه دا د عربو د جاهلیت رسم دې او د هندوستان د هندوانو رسم دې او په دې کار کېنې تشبیه ده له کفارو سره او مونږ دا حدیث ذکر کړې دې چه «من تشبه بقوم فهو منهم»

الحدیث»

آیا دا فتوی صحیح ده او که نه؟ مهربانی وکړئ ددې جواب را کړئ

جواب د بنده په نزد صحیح ده او تشبیه په هغې کېنې حاصله ده اگر چه قلیل وی، فقط

رشید احمد ۱۳۰۱ هجری

فتاوی رشیدیہ ص ۱۴۲ مطبوعه قرآن محل کراچی، فقط واللہ تعالی اعلم ۱۷ شوال سنه ۱۴۰۱ هجری

د مړی له طعام سره متعلق دیو حدیث جواب

سوال - مشکوٰۃ کتاب الفتن باب المعجزات فصل ثالث کېنې حدیث دې چه حضور صلی اللہ علیہ وسلم د جنازې د مونځ نه فارغ شو نو د مړی ښځې حضور صلی اللہ علیہ وسلم ته دعوت وکړو

په دې سره د دعوت جواز برائى ايصال ثواب ثبوت ملاويږي

الجواب ومنه الصدق والصواب فقهاؤ رحمهم الله ددې حديث مختلف جوابونه ورکړي دي .

چنانچه علامه شامي رحمه الله فرمائي ((وفيه نظر فانه واقعة حال لا عموم لها مع احتمال سبب خاص بخلاف ما في حديث جرير على انه يخصص في مدلول في مذهبنا ومذهب غيرنا كالشافعية والحنابلة استدلالا بحديث جرير المذكور على الكراهة ولا سيما اذا كان في الورثة صغار او غائب مع قطع النظر عما يحصل عند ذلك غالبا من المنكرات الكثيرة كإيقاد الشموع والقناديل التي لا توجد في الافراح - الخ)) (رد المحتار ج ۳ ص ۳۳)

بهر جواب دادې چه د کاتب په غلطی سره د امره لفظ په خای بغیر د اضافت نه امر ته بالاضافت لیکلې شوي دي چنانچه ابوداود جلد دوم کتاب البيوع ص ۱۱۷ او طحاوی جلد دوم باب لحوم الحمر الاهلیته کتاب الصيد والذبائح کښې امره بلا ضافت دي ، صاحب مشکوة ناقل دي ابوداود نه لهذا د تعارض په وخت کښې به د ابوداود روايت ته اعتبار وي ، پس د استدلال د سره بنا ختمه شوه ، همدارنگه که چرته د ايصال ثواب ددې مخصوصې طريقې يو اصل وي نو صحابه کرامو رضی الله عنهم به ضرور په هغې باندې عمل کولې ، حال دا چه د صحابو ، تابعينو اود من بعدهم د چا نه هم ددې رسم هيڅ ثبوت نه ملاويږي ، ددې په عکس ابن جرير فرمائي ، کما نعد الاجماع الى اهل البيت وصنعهم الطعام من النجاسة ، فقط والله تعالى اعلم

«ربيع الاول» هجري

د مري طعام سره متعلق د بعضي عباراتو جواب

سوال - د مري په گور کښې دريو ورځو پورې د اتخاذ طعام وغيره ممنوع کيدلو باندې فقهاؤ د حضرت جرير رضی الله عنه روايت ((کما نعد الاجماع الى اهل البيت وصنعهم الطعام من النجاسة)) او دويم روايت ((لا عقی فی الاسلام)) ، دريم دليل ((لانه شرع فی السرور ولا فی الشور)) خلورم دليل داد جاهليت د زماني رسم وو اسلام دهغې نه منع فرمائيږي وه ، پنځم دليل داچه مذاهب اربعه کښې دې طعام لره ناجائز گرځولې شوي دي لهذا يو مقلد ته په دې کښې د بحث کولو حق حاصل نه دي چه بل څه پيش کړي

ددې دلائلو د عموميت تقاضا داده چه اتخاذ الطعام خواه که د فقر و دپاره وي يا د غير فقر و دپاره جائز نه دي ، لکه څنگه چه فقهاؤ هم په دې باندې تصريح کړيده ليکن صاحب بزازيه په کتاب الاستحسان کښې ليکلی دی ((وان اتخذ للفقراء كان حسناً)) هم دغه شان د قاضي حار هم يو قول دي ، صاحب بريقه د قاضي خان ددې قول دا مطلب بيان کړي دي چه فقراؤ ته دي دهغوی

کورته ورسوی . ددې تاویل ضرورت دا بیان شوي دي چه دا قول د پورتنو روایاتو مخالف دي څنگه چه ظاهره ده اوس پوښتنه دا ده چه بز زیه او قضی خان په کومه وجه باندې د فقراؤ دپاره د جواز قول نقل کړې دي اودهغې څه جواب دي . همد رنگه دهغه دور بعضي مفتیان صاحبان د عدم جواز فوی درکوي نو ورسره ورسره دا هم لیکي چه که چرته د فقراؤ دپاره ټپي د خوراک انتظام وکړو نو موجب اجر دي دا وئیل په کومه وجه باندې دي او کوم حده پورې صحیح دي ، حالانکه که چرته د فقراؤ دپاره د جواز فتوی ورکړې شي نو د عام حرمت صورتونه به په عمل کېنې راوړلې کېږي . همدارنگه اصل مسئله کېنې علامه حلبی شارح منیه د جواز قائل دي . او علامه طحطاوی هم د جواز هغه قول لره نقل کړې دي دهغې به څه جواب وي مید دي چه مدلل او مفصل تحریر وکړي ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب بزازیه کېنې د (وبکړه اتخاذ الضیافة فی ایام المصیبة) نه پس (وان اغذطاماً للفقراء کان حسناً) لره ذکر کول واضحه دلیل دي چه دهغې نه مراد د فقراؤ کور ته لیږل دي ، طبی د ابوداؤد چه د کوم حدیث نه په جواز باندې استدلال کړې دي په هغې کېنې (امراته) د ناسخ غلطی ده . ابوداؤد کېنې (امراة) دي . لېذا په هغې سره استدلال صحیح نه دی . که چرته د دعوت فقراء جواز فی نفسه تسلیم هم کړې شي نو بیا هم د مروج رسم التزام لږ ټیټ ورسره فساداتو پېښ نظر دهغې د جواز هیڅ گنجائش نشته دي ، فقط والله تعالی اعلم
۱۳ رمضان المبارک ۸۸ هجری

د صفرې په آخری چارشنبه کېنې بنائسته خوراک پخول

سوال - د صفرې د میاشتې په آخری چارشنبه باندې بهترین خوراک پخول صحیح دی او که نه ؟ بعضي خلق وائي چه د صفرې میاشت په آخری چارشنبه باندې نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته د مرض نه شفا حاصله شوې وه په هغه خوشحالی کېنې خوراک پخول پکار دی ، آیا دا صحیح دي او که غلط ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا غلطه اود خانه جوړه کړې شوې عقیده ده ددې وجه نه ناجائزه او گناه ده . فقط والله تعالی اعلم
۲ ربیع الاول سنه ۹۰ هجری

د دم په غرض اجتماعی ختم

سوال - وړاندو ورځو کېنې بهارت په پاکستان باندې حمله وکړه ، دهغې نه د بېچ کولو دپاره اود بهارت د مغلوبه کیدلو اود پاکستان د فتحې او نصرت دپاره خلقو اجتماعی طور باندې قرآن پکې ولوستلو ، یوځلویښت ځلې ټپي سورت یسمن ولوستلو . داسې کولو باندې یو صاحب

اعتراض و کړوچه اجتماعي طور باندې وئیل ثابت نه دی او د تعداد تعیین هم غلط دي لهدا دي بدعاتو لره ختمول پکار دی . په دې مسئلې او دې اعتراض باندې د شریعت مطابق رڼا اچولو سره رهنمائي وکړئ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې رسم کښې ډیر مفاسد دي . اصل نسخه خود ترک سیناتو ، یعنی گناهونه پریښودل ، دی (د مفاسدو تفصیل په اووم جلد کتاب الاجاره کښې دي ، فقط واللہ سبحانه وتعالی اعلم

۷ ذی قعدة سنه ۹۱ هجری

مروجہ قرآن خوانی

سوال - که د قرآن خوانی نه پس خلقو ته خوراک ورکړي شی نو آیا دابه هم په اجرت کښې داخلیدلو سره ممنوع گرځولې شی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اول خو قرآن خوانی یو محض رسم جوړ شوي دي . که چرته ایصال ثواب مقصود وی نودهغې دپاره هر سرې په خپل خپل ځای کښې تلاوت کولې شی د اجتماع څه ضرورت دي . دویم دا چه که چرته دا قرآن خوانی د ایصال ثواب دپاره وی نو ددې اجرت ممنوع دي او د خوراک ورکولو که هغلته دستور وی هغه به هم په اجرت کښې شمیر کیږي ، همدارنگه ایصال ثواب دپاره دعوت بذات خود بدعت اونا جائز دي . فقط واللہ تعالی اعلم

۷ جمادی الاولی سنه ۹۳ هجری

د بیماری د شفا نه پس قرآن خوانی

سوال د بیماری د صحت نه پس په دې خوشحالی کښې چه الله ماته شفا را کړې ده یوڅو سړو لره رابلل او قرآن خوانی کول جائز دی او که نه او د قرآن په ختم باندې خوراک ورکول یا متهائیان تقسیمول او بیا دعاء خیر کول شرعاً جائز دی او که نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب شریعت کښې د شکر ادا کولو صرف دوه طریقې دي ۱) پخپله عبادت کول او د ټولو نه لوی عبادت ترک گناه ده ، دویمې درجې باندې نفل عبادت مثلاً تلاوت ، نوافل صدقه وغیره

۲) د خوشحالی دپاره دعوت کول یا ماشومانو کښې متهائی وغیره تقسیمول . داسې موقعو باندې قرآن خوانی کول بدعت دي ددې نه پرهیز ضروري دي . فقط واللہ تعالی اعلم

۲۵ ذی قعدة سنه ۸۷ هجری

د تقریب په افتتاح کښې د قرآن د ختم رسم

سوال د یو دوکان یاد کور د افتتاح یاد مړی د ایصال ثواب دپاره د قرآن ختم کول کښې به

هغه کښې د محلي هلکان او جینکن جمع کيږي او ترڅو پورې چه متهانی یا دعوت ونه خوری نودهغه ځای نه د تللو اجازت نه وی او هغه لره ضروری گڼل کيږي ددې حکم څه دي؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی نفسه د قرآن کریم تلاوت د ایصال ثواب دپاره یا د خیر او برکت دپاره بلا شبهه زیات اهمیت لری مگر نن سبا خلقو هغه رسم جوړ کړې دي . د قرآن کریم د تلاوت دپاره د اجتماع اهتمام او هغه ضروری گڼل هم دغه شان د دعوت وغیره التزام دا ټول امور د بدعت او ناجائز دی ، فقط والله تعالی اعلم

۱۲ محرم سنه ۹۵ هجری

د ایصال ثواب دپاره د اجتماع اهتمام

سوال زمونږ طرف ته د مړي په دریمه ورځ گټکو باندې کلمه وغیره وئیلو سره ثواب مړي ته رسول مروج وو . وس خو ورځو نه دي مروجې طریقي لره ترک کولو سره د مړي په دویمه ورځ دیو ونې په تخم باندې د کهجورو په گټکي باندې کلمه وئیلو سره ثواب رسول او بیا اختتام باندې شیرینی مثلاً پتاسي یا ریورین وغیره تقسیمول دی ، آیا شرعاً دا هم صحیح دی ؟ او که دا هم د جنو په شان بدعت او واجب الاحتراز دي ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب دخپل طرف نه صدقات نافله یا تلاوت یا تسییح او تهلیل وغیره ثواب مړي ته رسول د حدیث نه ثابت دی البته د ایصال ثواب دپاره د اجتماع اهتمام و په هغه کښې فیود او رسوم همدارنگه د مړي والو د طرف نه دعوت کول دا ټول امور بدعت او ناجائز دی

ويکر: اتحاد الضیافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع في السرور لاني الشرور وهي بدعة مستطبعة وفي الملازمة ويكر: اتحاد الطعام في اليوم الاول والثاني وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر في المواسم واتحاد الدعوات لقراءة القرآن وجمع الصلوات والقراءة للمعتنم او لقراءة سورة الانعام والاعلاص الخ (رد المحتار ص ۳۳) فقط والله تعالی اعلم

مئی المحرم سنه ۱۳۳۵ هجری

مروج صلوة او سلام

سوال څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه په دې وخت د پاکستان په دیرو علائقو کښې د جمعي مونځ نه پس او په نورو وختونو کښې هم او دریدلو سره سلام وئیل مروج دی چه د هغه د وجه نه په دیرو مقاماتو باندې جگړې هم کيږي او په هغه سره د مسلمانانو اتحاد نه غیر نقصان رسيږي لهذا برای کرم ددې مسئلې د قرآن او حدیثو او اجماع امت او قیاس نه تشریح وکړئ ، حوالې تفصیل سره ولیکن او دا هم واضحه کړئ چه آیا د حضور صلی الله علیه وسلم د مسبو رضی الله عنهم ، د تابعینو ، ائمه مجتهدینو وغیره بزرگان دین په زمانه کښې دا ک

مروج وو او که نه ، دلائلو او حوالو سره دې مسئلې لره په پوره شان واضحه کړئ دې دپاره چه
دمسلماانو اتحاد او اتفاق ته کوم نقصان رسېږي اوروان دې چه دهغې ازاله وشي ، بينوا توجروا
الجواب باسم الله الصواب عن عبد الرحمن بن ابی ليلى قال لقيني كعب بن عجرة فقال الا اهديك
هدية سمعها من النبي صلى الله عليه وسلم فقلت بلى فاهدني فقال سألنا رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقلنا يا رسول الله كيف الصلوة عليكم اهل البيت فان الله قد علمنا كيف نسلم عليك قال قولوا اللهم صلى
على محمد كما صليت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم انك حميد مجيد (متفق عليه) الا ان مسلما يريد ان يكره
ابراهيم في الموضعين.

په دې روايت سره معلومه شوه چه صحابه كرامو رضی الله عنهم ته د سلام على الرسول صلى
الله عليه وسلم طريقه معلومه وه يعنى التحيات لله خالص ، مگر د درود طريقه ورته معلومه نه وه
تو هغوى پوښتنه وكړه او په «قولوا» سره بيان كړې شوه ، دا مقام دې د تعليم ، پس څنگه چه
تعليم ور كړې شو په هغې كښې او مروج سلام وئيلو كښې هيڅ تعلق نشته ، كه چرته هم دا مروج
طريقه د سلام او صلوة وي نو نبى كريم صلى الله عليه وسلم هم دغه شان تعليم ور كولو ، معلومه
شوه چه دا مروج طريقه دروغ ده اود ځان نه جوړه شوې ده اود دروغو څيزونو لره دين گنجل اود
ثواب اميد ساتل بدعت دى ، ددې مروج طريقې ثبوت نه خو د صحابه كرامو رضی الله عنهم نه
اونه تابعينو اونه د تبع تابعينو اونه د بزرگان سلف صالحينو نه نقل شوې دې شعر

پندار سحرى كه راه صفا تو اى يافت ز درپے مصطفی

په مسجد كښې جمع كېدلو سره صلوة او سلام وئيلو والو لره حضرت عبد الله بن مسعود رضی
الله عنه بدعتيان گرځولي دي ، فى الزاوية وقد صح عن ابن مسعود انه سمع قوماً اجتمعوا فى مسجد يهللون
ويصلون عليه عليه الصلوة والسلام جهراً فراح اليهم فقال ما عهدنا ذلك صلى الله عليه وسلم وما اراكم
الا مبتدعين فما زال يذكركم حتى اخرجهم عن المسجد (الزاوية على هامش العالم الكبرى ج ۳ ص ۲۸) ونقله عن
الزاوية ابن عابد بن ايضاً تصح (قوله وتمامه تميل جداً الى الزاوية) ونصح عن ابن مسعود انه اخرج جماعة
من المسجد يهللون ويصلون على النبي صلى الله عليه وسلم جهراً او قال لهم ما اراكم الا مبتدعين (رد المحتار
ج ۳ ص ۲۸) فقط والله تعالى اعلم .

خى قعدة سحرى

د تير شوى په شان بل سوال

سوال . څه فرماني علماء دين د دې مسئلې په باره كښې چه اكثر مسلم بان د حضور صلى الله

عليه وسلم سره محبت او اظهار عقيدت و دريدلو سره د سلام و نيلو په صورت کښې کړی چه د بعضي علماؤ په نزد بدعت دی ، بينواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب : دا غلطه ده چه اظهار محبت او عقيدت قيام عند التسليم سره کيږي
 ياد حضور صلی الله عليه وسلم نوم اوريدلو سره او دريدلو سره کيږي . اظهار محبت او عقيدت خو اتباع او اطاعت سره کيږي کما قال الله تعالى : ((الان كنتم جمهورا لله فاتبعوني بحکم الله)) . وما احسن ما قيل : شعر :

نعمي الرسول وانما تظهر حبه هذا العبري في الفعل يبيع
 لو كان حبا صادقا لاطعه ان المحبلين به مبيع

که چرته اظهار عقيدت مقصود وی نو د دوی صلی الله عليه وسلم نوم مبارک اوريدلو سره ودریدل پکار دی حالانکه په زرگونو خلې د دوی صلی الله عليه وسلم نوم آوری خو ودریږي نه ترڅو پورې چه مخصوص وخت رانه شی او مقام مخصوص پورې ونه رسی همدارنگه که چرته اظهار محبت او عقيدت په دې صورت کښې وي نو چه کله هم د دوی صلی الله عليه وسلم نوم واورې ياد دوی تذکره وي یا چه کله هم ځان له درود شريف وائی نو ودریدل پکار دی مگر څوک هم په دې وخت کښې نه ودریږي صرف په جلوت کښې اجتماعي طور باندې د قيام التزام کولې کيږي . معلومه شوه چه دا اظهار محبت نه دې بلکه ریا او خواهش پرستی ده ، فقط والله تعالى اعلم
 ۱۸ صفر سنه ۸۸ هجري

د مخکې په شان بل سوال

سوال - بعضي وختونو کښې د مونځ نه پس خلق په مسجدنو کښې ودريدلو سره صلوۍ و سلام وائی عقیده هغه ضروري گڼي او بعضي نور خلق دې لره بدعت او دين کښې اضافه گڼي ددې شرعي څه حيثيت دي او آیا داسې خلق د دې کار نه منع کړي شی او که نه ؟ بينواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب :

دا فعل بلا شبهه منکر او بدعت دي بلکه د ډيرو بدعاتو مجموعه ده . مثلاً

۱، د درود شريف دپاره د وخت تخصيص

۲، د ځای تخصيص

۳، د اجتماعي حيثت تخصيص

۴، د صورت امامت تخصيص

۵، ودريدلو سره د نيلو تخصيص

۶، په اوچت آواز د نيلو تخصيص

(۷) ددې ټولو امورو التزام

په دې کښې هريو فعل مستقل بدعت دې ددې وجه نه چه شريعت مطهره کښې د درود شريف دپاره ددې قيودو او تخصيصاتو هيڅ ثبوت نشته دې ، چه دکوم کار دپاره حضور صلی الله عليه وسلم يو خاص کيفيت او يو خاصه طريقه متعين کړې نه وي دهغې دپاره دخپل طرف نه مخصوصې طريقې جوړول په دين کښې اختراع او زيادت دې چه دهغې حاصل دا راوځي چه معاذ الله ، الله تعالى او رسول صلی الله عليه وسلم ته ددې طريقې علم نه وو ، الله تعالى اود هغه په رسول صلی الله عليه وسلم باندې ددې الزام او افتراء د وجه نه بدعت باندې سخت وعيدونه وارد شوي دي .
فرمائي «کل محدثه ضلالة وکل ضلالة في النار» يعنې په دين کښې هر نوې پيدا کوونکې څيز گمراهی ده او هره گمراهی جهنم ته ليکلو والا ده ، د داسې قسم منکراتو او بدعاتو نه د جماتونو د حفاظت دپاره هر ممکن کوشش کول فرض دی ، فقط والله تعالى اعلم . ۳ شوال سنه ۹۴ هجري

د خوراک نه پس لاس او چټولوسره اجتماعي دعا

سوال - زمونږ په علاقه کښې دا دستور دې چه د خوراک نه پس لاس او چټولوسره ټول مجلس دعا کوي او نه کولو والو لره بد هم گڼي نو د شريعت له نظره دا صحيح دی او که نه ؟ همدارنگه د اذان نه پس لاس او چټولوسره دعا غواړي آيا په دې مواقعو باندې لاس او چټول د قرآن او حديث اود فقهاؤ د اقوالو نه ثابت دې او که نه ، که چرته دې نو دلائلو سره يې وليکئ ، بينواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . په دې باره کښې قاعده کليه داده چه مطلق دعا دپاره رفع یدین مستحب دې مگر چرته چه شريعت خاص مواقعو کښې خاص الفاظ سره د دعا تعليم ورکړې دې مثلاً جمات ته د داخلیدلو او راوتلو په وخت ، د اوده کیدلو په وخت اود خوب نه د را بيداریدلو په وخت ، بيت الخلا ته د داخلیدلو او راوتلو په وخت ، د سوريږیدلو په وخت اود جمع په وخت وغيره په دې مواضعو کښې د دعا کولو په وخت لاس او چټول شرعاً ثابت نه دی . د خوراک نه پس اود اذان نه پس هم په دې قسم کښې داخل دې ، مذکوره مواقعو باندې لاس او چټولوسره دعا کول بدعت دې . بيا نه کولو والو لره بد گڼل نور هم زيات قبيح دی ، التزام سره خو د امر مستحب هم ترک کول لازميږي . کما فی صحيح البخاری ومسلم وسنن ابی داود والنسائي وابن ماجه عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه لا يجعل احدكم للشيطان شهيداً من صلاته يروي ان حقاً عليه ان لا يعصر الا عن يمينه لقد رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم كثيراً يعصر عن يساره ، فقط والله اعلم .

۲ ذی قعدة سنه ۸۹ هجري

د تیر شوی په شان یو بل سوال

سوال - یو دعوت کښې د خوراک نه پس اجتماعی طور باندې د کوروالو دپاره دعا کول د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ثابت دی او که نه؟ ، همدارنگه په دې باره کښې که چرته د یو امام نه یو دلیل ثابت وی نو هغه ولیکئ او که چرته دا دعا ضروری وگنلې شی نو ددې څه حکم دي؟
پینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حضور صلی الله علیه وسلم نه د اهل طعام دپاره دعا کول ثابت دی ، عن عبد الله بن بسر قال نزل رسول الله صلى الله عليه وسلم على ابي (الى ان قال) فقال ابي واحمد بلجام دابته ادع الله لنا فقال اللهم بارك في ارزاقهم فاغفر لهم فارحمهم (رواه مسلم) مگر په دې کښې لاس اوچتول او اجتماعی صورت ثابت نه دي لهذا ددې رسم نه اجتناب ضروری دي او هغه ثواب گنل او ضروری مگر خول بدعت او ناجائز دی په داسې وخت کښې د مستحب فعل ترک کول هم ضروری کیږي کما فی الحديث لا یعمل احدکم للشیطان شیئاً من صلاته الخ وقال القاری فی البرقعة من اصر على امر مدبوب وجعله عزماً ولم یعمل بالمرغص فقد اصاب معه الشیطان من الاضلال فكیف من اصر على بدعة ومنکر ان ینهی . فقط والله تعالی اعلم

۱۲ محرم سنه ۹۰ هجری

تپوسانو نه غوښه غورځول

سوال - د یو بیمار د طرف نه چیلن صدقه کول او دهغې غوښه تپوسانو ته غورځول چه زر په آسانی سره یی روح اوځی یا الله د صدقې په برکت سره شفا ورکړی جائز دی او که نه؟ پینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دا د جاهلانو په خرافاتو کښې دی ، شریعت کښې ددې هیڅ اصل نشته ، داسې قسم رواجونه د هندوانو نه اخستلې شوی دی ددې ډیره سخته گناه ده ، البته مطلق صدقې سره آفت لرې کیږي او صدقه د نقدو پیسو په صورت کښې زیاته افضل ده ، یعنی څه رقم یو مسکین ته ورکړئ شی یا په یو کار خیر کښې ولگولې شی ، فقط والله تعالی علم

۱۳ محرم سنه ۹۳ هجری

د بیمار نه د شفا دپاره چیلن ذبح کول

سوال - څه فرمائی علماء دین د دې مسئلې باره کښې چه زید سخت بیمار دي که چرته دهغه د طرف نه چیلن ذبح کولو سره غوښه په فقیرانو باندې تقسیم کړې شی نو جائز ده او که نه ، چه الله تعالی د صدقې د وجه نه هغه بیمار باندې رحم وکړي یا آسانی یی سره زر روح اوځی ددې شرعاً څه حکم دي؟ که چرته جائز وی نو د ځناور عمر اود رنگ هم څه تخصیص شته یا څنگه چه وی جائز نه

وی؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د آفتونو او بیماری نه د حفاظت دپاره د صدقې او خیرات ترغیب راغلي دي مگر د عوامو اعتقاد ددې په باره کښې دا شوې دې چه د یو ځناور ذبح کول ضروري دی روح لره د روح په بدله کښې گڼی ، شریعت کښې ددې هیڅ ثبوت نشته دي ، دا د عوامو د ځانه جوړ کړې شوې بدعت دي ، که چرته څوک دا عقیده نه لری نو بیا هم په دې کښې چونکه ددې عقیدې او بدعت تائید دي لهذا ناجائز دي ، بل قسمه صدقه او خیرات دي وکړی ، شریعت کښې د قربانی او عقیقې نه سوا بل چرته د ځناور ذبح کول ثابت نه دی ، دا غلطه عقیده په ښو ښو خلقو کښې هم موندلې کېږي ددې وجه نه په علماؤ باندې لازم ده چه دهغې په اصلاح باندې خاص توجو ورکړی او مدارس دینیه کښې چه داسې قسم کومې چیلن ورکولې کیږي هغې لره دي هیچرې قبولې نه کړی . د علماؤ سترگې پټول او داسې چیلو لره قبولو سره ددې گمراهی تائید کیږي . فقط والله تعالی اعلم

۲۵ ذی الحجه سنه ۸۶ هجری

د کونډا حقیقت

سوال - څه فرمائی علماء دین د دې مسئلې باره کښې چه په ۲۲ رجب باندې د کونډا کولو رسم څه حکم دي؟ او شریعت کښې ددې څه اصل دي؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د کونډو مروج رسم د ښمنان صحابه رضی الله عنهم د حضرت معاویه رضی الله عنه په وفات باندې د اظهار مسرت دپاره ایجاد کړې دي ، ۲۲ رجب د حضرت معاویه رضی الله عنه تاریخ وفات دي (طبری ، استیعاب) د ۲۲ رجب د حضرت جعفر صادق رحمه الله سره هیڅ تعلق نشته دي ، نه په دې کښې دهغه وفات شوې دي اونه ولادت ، د حضرت جعفر صادق رحمه الله ولادت په ۸ رمضان ۸۰ هجری یا په ۸۳ هجری کښې دي او وفات یې د شوال په ۱۴۸ هجری کښې وشو ، په دې سره ثابتیږي چه دې رسم لره د پټولو دپاره حضرت جعفر صادق رحمه الله طرف ته منسوب کولې کیږي ، او که نه نو په حقیقت کښې دا تقریب د حضرت معاویه رضی الله عنه د وفات په خوشحالی کښې کولې کیږي

کوم وخت چه دا رسم ایجاد شو شیعه د مسلمانانو نه مغلوبه او وریدونکی وو ، ددې وجه نه دا اهنمام وکړې شو چه شیرینی علانیه تقسیم نه کړې شی دي دپاره چه راز ښکاره نه شی بلکه د حضرت معاویه رضی الله عنه د ښمنانو په خاموشی سره یو بل ته ورتللو سره هغه ځای دا شیرینی خوری چرته چه ایښودلې شوې ده او په دې طریقې خپله خوشحالی یو بل باندې ظاهره کوی ، چه کله د دوی دا راز ښکاره شو نو هغې لره ئې حضرت جعفر صادق طرف ته منسوب کولو سره دا

تہمت نہی پہ ہفہ باندی ولگولو چہ ہغوی پخپلہ پہ دی تاریخ دخپلہ فاتحہ حکم ورکری دی
حالانکہ دا تولی دروغ خبری دی ، مسلمانانو باندی لازمہ دہ چہ ہیچری داسی رسم ونہ کری بلکہ
نور و لہ ہم ددی د حقیقت نہ خبر و لوسرہ دہغوی د بیج کولو کوشش وکری ، فقط واللہ الہادی الی
سبیل الرشاد
۲۰ رجب سنہ ۸۷ ہجری

د اذان نہ وړاندې درود شریف وئیل

سوال - زمونږ په مسجد کښې د شلوکالو راهیسې مونږ کیرې الحمد لله هیڅ قسمه جگړه
وغیره نه ده شوې لیکن خو ورڅو نه بعضې خلق په دې مسئله باندې په بحث کښې مبتلا دی چہ په
هغې سره په محله کښې پخپل مینځ کښې ډیر جدا والې پیدا شوي دي چہ آیا د اذان نه وړاندې
مؤذن په اوچت آواز سره درود شریف وئیلوسرہ اذان شروع کری اوکله مؤذن درود شریف په پټه
وئیلوسرہ اذان شروع کری چہ په هغې سره د جدا والې اودا رنج او غم ختم شی آیا دا خبره صحیح
ده ؟ داسې کولې شی اوکله درود شریف اذان سره په اوچت آواز وئیلوسرہ اذان ورکول ضروری دي
؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د درود شریف موقع شریعت مطهره د اذان نه پس ټیږدلی ده نه د
اذان نه وړاندې ، لهذا د اذان نه وړاندې درود شریف وئیل که په وچت آواز سره وی یا په آهسته
آواز سره به هر حال ناجائز او بدعت دي او په دین کښې دخپل طرفه زیادت دي ، ددې مثال داسې
دي لکه څوک د مونږ د آخر په ځای مونږ شروع کولو سره د سبحانک اللهم - الخ ، په ځای درود
شریف شروع کری او منع کولو والا ته د درود شریف منکر اودائی ، فقط واللہ تعالی اعلم
۱۱ رمضان المبارک سنہ ۸۸ هجر

د اذان نه پس په اوچت آواز سره صلوٰۃ او سلام

سوال - الدر المختار باب الاذان کښې دا لفظ راغلی دي چہ «التسليم بعد الاذان - الخ» ددي نه
څه مراد دي ؟ آیا هغه سلام چہ بریلوی حضرات یی وائی اوکله بل څه مراد دی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - د الدر المختار پوره عبارت دادي (فائدة) التسليم بعد الاذان
حديث يروي عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال قال ابن عباس (لو لم يسمعوا من النبي لم يسمعوا من الله) قال في
الشرح من المذبح والصواب من الاقوال انها بدعة حسنة وحكي بعض المالكية الخلاف ايضا في تسليم الموفلين
دي تسليم نه مراد هغه درود شریف دي چہ دهغې حکم په حدیث کښې راوړی .

من عبدالله بن عمرو بن العاص قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول ثم صلوا على فانه من صلى على صلوة صلى الله عليه وسلم بها عثر اثم سلوا الله على الوسيلة فانها منزلة من الجنة لا ينفك الا لعبد من عباده وارحوا ان اكون انا هو فمن سألني الوسيلة حللته عليه الشفاعة رواه مسلم (مشكوة المصابيح ص ١٠٠ ج ١) وفي الصحيح لمسلم عن عبدالله بن عمرو بن العاص انه سمع النبي صلى الله عليه وسلم الخ (الصحيح لمسلم ص ١٠٠ ج ١) في شرح معاني الآثار هذه الالفاظ الا انه ممكن منزلة منزل وممكن حللته عليه الشفاعة، حللته الشفاعة (شرح معاني الآثار ج ١ ص ١٠٠)

په دې حديث كښې د «ثم صلوا على» امر سامعيتو سره مؤذن ته هم شامل دي . پس د درود شريف ثبوت خو د حديث نه دي البته د هغې كيفيت مستحدث دي دهغه كيفيت په بدعت كيدلو كښې عبارتونه مختلف دي د تطبيق صورت دادي چه كه چرته هغه خاص كيفيت كښې زيات ثواب وگنلې شي اود هغې التزام نه وي نو جائز دي او كه نه نو بلا شبهه بدعت دي . قال سلطان العلماء الملا علي القاري لما فعله المؤذنون الان عقب الاذان من الاعلان بالصلوة والسلام مراراً أصله سنة والكيفية بدعة لان رفع الصوت في المسجد ولو بالذكر فيه كراهة سيما في المسجد الحرام لتشويشه على الطائفين والمصلين والمعكفين (مرقاۃ ج ٢ ص ٣١)

زمونږ د زمانې اهل بدعت هغې لره ضروري گرځولې دي كه چرته يې څوك نه وائي نو هغه نه بدې ردي وئيلې كيږي چه التزام ملايلزم دي ، امام طحاوي رحمه الله د اذان نه پس مطلقاً دعا باندې بحث كولو سره دهغه خلقو ترديد كړې دي چه هغې لره د مستحبو نه زياته درجه وركوي . همدارنگه اكثر اهل بدعت صلوة او سلام لره اذان باندې مقدم كوي ، او ددې هيڅ ثبوت نشته . همدارنگه مروجه صلوة او سلام كه د اذان نه وړاندې وي يا وروستو هغه په اوچت آواز سره بلكه لاوه سپيكر باندې وئيلې كيږي ، قطع نظر ددې نه چه په ذكر كښې اخفاء اولي بلكه مطلوب ده . مسجد كښې دننه يا مسجد ته نژدې په زور سره آواز ويستل كه ذكر بلكه د قرآن تلاوت وي هم ممنوع دي . د ملا علي قاري عبارت بطور نمونه تير شوي دي

ددې تمامو تفصيلاتو نه قطع نظر چونكه زمونږ په زمانه كښې بالخصوص برصغير هندوپاك بشمول ايران وافغانستان اوبلوچستان مروجه صلوة او سلام بالجهر د بريلوي حضراتو شعار دي چه دي مستحب لره د فرض او واجب مقام وركوي . ددې وجه نه ددې نه خان ساتل شرعاً ضروري دي . چنانچه فقهاؤ ددې تصريح كړې ده چه كله يو مستحب لره خلق ضروري گنل شروع كړي نو په داسې وخت كښې دهغې ترك واجب دي ، فقط والله اعلم ٢٢ ربيع الاخر ٩٦ هجري

د روژې نیولو رسم

سوال - زموږ طرف ته دا رواج دې چې کله ماشوم باندې رومېنې روژه نیسی نو د روژې ماتولو په وخت دهغه په مړي کښې څار اچوي او یو یا دوه ډیگونه پخوي او هغه په دوستانو او خپلو خپلوانو باندې خوري او جمات ته د افطار دپاره خوراک استولې کیږي نو آیا د داسې خوراک ثبوت دیو حدیث نه ثابت دې او که نه؟ او طریقه مذکوره جائز ده او که نه؟ خوراک به یې هم صحیح وي یا نه؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب - ددې رسم په شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته. دې لږه ثواب ګڼلوسره کول دین کښې دخپل طرف نه د زیاتۍ کولو د وجه نه بدعت او ناجائز دې بلکه ثواب یې که هم ونه ګڼی نو بیا هم ددې پرېښودل لازم دی ځکه چې دا داسې رسم جوړ شوی دې چې دهغه قباحته په اهل عقل والو باندې ښکاره دې، فقط واللہ تعالی اعلم ۱۲ رمضان سنه ۸۸ هجری

په قبر باندې د ګلابو اوبه شیندل

سوال - د مړي د دفن کولو په وخت قبر کښې دننه یا د پاسه د ګلابو اوبه شیندل صحیح دی او که نه؟ وائی چې د خوشبو څیز دې او خوشبو سره مړي ته خوشحالی ملاویږي هم دغه شان اګرېتی (د خوشبو تیلې، قیر باندې یا د قبر نه جدا بلول څنګه دی؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب - قبر کښې دننه خوشبو شیندل مستحب ده. باندې اګرېتی (د خوشبو تیلې، وغیره بلول بدعت دې. واللہ سبحانه و تعالی اعلم، ۱۷ رمضان سنه ۸۸ هجری

د رمضان په آخری جمعه باندې وداعی خطبه وئیل

سوال - د ماه رمضان د آخری جمعي په خطبه کښې الوداع او الفراق وئیل جائز دی او که نه؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب

ددې په شرع کښې هیڅ اصل نشته دې. بلکه بدعت دې. فقط واللہ تعالی اعلم
۹ شوال سنه ۹۵ هجری

مبارکو شپو کښې په مسجد کښې اجتماع

سوال - څه فرمائی علماء دین په دې مسئله کښې چې د عبدين. نصف شعبان. د رمضان المبارک په عشره اخير او په نورو مبارکو شپو کښې چې عام رواج جوړ شوی دې چې جماتونو کښې د ذکر او تلاوت وغیره دپاره خلق جمع کیږي او بعضې جماتونو کښې د تقرير هم اهتمام کیږي ددې شرعاً څه حیثیت دې؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب : په دې مبارکو شپو کېنې جماتونوته د تللو د عبادت کولو لپاره

درې طریقې دي

(۱) جمات کېنې ته تللو سره د عبادت کولو اهتمام ټې ونه کړو بلکه اتفاقاً جمات ته تللو سره په ذکر او تلاوت کېنې مشغوله شو ، دا جائز دی ، لیکن دا نوافل او ذکر که چرته ټې په کور کېنې کولې نوزیات ثواب به ملاویدلو ، بلکه د مسجد حرام اود مسجد نبوی په نسبت هم کور کېنې د نفل عبادت زیات ثواب دي ، چنانچه حدیث کېنې دی ((عن زيد بن ثابت رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال صلوة المرء في بيته افضل من صلوة في مسجدي هذا الا المكتوبة)) (رواه ابو داود) ، ((وايضاً عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال افضل الصلوة صلوة المرء في بيته الا المكتوبة)) ، رواه الجماعة الا ابن

ماجة (بیل الاوئل)

(۲) جمات ته د تللو اهتمام کړئ شوې وی نو دا بدعت دي ، ددې وجه نه چه د نوافلو دپاره د جمات اهتمام کولو مطلب دادې چه جمات کېنې نوافلو کولو لره زیات ثواب گڼی او دا شریعت مطهره باندې زیاتوالي دي بلکه د الله اود رسول صلی الله علیه وسلم مقابله ده ځکه چه احادیثو کېنې ددې صراحت دي چه د نوافلو په کور کېنې کول زیات افضل دي کما مر

(۳) مبارکو شپو کېنې جمات کېنې د عبادت اهتمام هیئت اجتماعیه سره وکړې شی مثلاً دنوافلو جماعت وکړې شی یا د تقاریرو اهتمام وکړئ شی ، دا صورت هم بدعت دي ، د دویم صورت نه زیات قبیح دي ، په دې کېنې خو یو هغه خرابی ده چه په دویم نمبر کېنې ذکر شوه ، دویمه دا خرابی هم ده چه د نفلی عبادت دپاره ټې هیئت اجتماعي پیدا کړو چه شرعاً ممنوع دي قال ابن عابدین ولی الامداد وحصل القيام بالصلوة نفلاً فرادی من غیر عدد مخصوص وبقراءة القرآن والاحادیث وسماعها وبالنسب وبقراءة الدعاء والصلوة والسلام على النبي صلى الله عليه وسلم وقال ايضاً بعد اسطر (تعنه) اشار بقوله فرادی الى ما ذكره بعد في معناه من قوله ويكره الاجتماع على احياء ليلة من هذه الليالي في المساجد ومما في شرحه وصحح بکراهة فذلك في الحادی القدسی (الشامیه ص ۳۷ ج ۱)

بعضې خلق دا وائی چه په کورنو کېنې شور وی ماشومان ژاړی چه دهغې د وجه نه خشوع باقی نه پاتې کیږي دا د شیطان د هوکه ده ، په اصل کېنې خشوع نوم دي د سنت مطابق عبادت کول . که چرته ټې د سنت مطابق عبادت وکړو نو خشوع او خضوع هم حاصله ده ، او که چرته خلاف سنت ډیر زاری او منت او هیئت خشوع اختیار کړی د شرعي په نظر کېنې هغې ته خشوع نه و نیلې کیږي . د فکر خبره ده چه سرور کائنات صلی الله علیه وسلم خو انتهای د سختې مجبورۍ باوجود د تهجد وغیره نوافل کور کېنې کوی او هم هغې لره زیات ثواب گڼی او نن مونږ دا وینا شروع کړه چه مونږ

ته په کور کښې خشوع نه حاصلېږي . ظاهره ده چه د شيطان د هوکه ده ، حديث کښې دى چه حضور صلى الله عليه وسلم د شپې پخپله حجره مبارکه کښې نفل کول او حضرت عائشه رضی الله عنها به مخې ته خپې غزولو سره ملاسته وه ، چه کله به دوى صلى الله عليه وسلم سجده کوله نو لاس به ئې دهغې خپو سره اولگولو نو بيا به هغې خپلې خپې راغونډې کړې ، چه کله به حضور صلى الله عليه وسلم د دويم رکعت دپاره اودريدلو نو حضرت عائشې رضی الله عنها به بيا خپلې خپې غزولې . د شپې تياره ، د چراغ وغيره انتظام نه وو ، په کور کښې دومره وسعت نه وو چه يو سړې ځملى او بل سجده وکړي شى او مسجد نبوى دومره نژدې چه د حجرې نه قدم راويستلو سره به مسجد ته رارسيدلو ، بيا مسجد هم مسجد نبوى دې چه د هغه افضليت ښکاره دې ، ددې باوجود د محسن اعظم صلى الله عليه وسلم عمل مبارک دا وو چه حجره کښې ئې نوافل کول مسجد ته به ئې شريف نه وړلو .

همدارنگه بعضې خلق دا وائى چه په کور کښې ځانله موندلو سره خوب زر راځي او که چرته به مسجد کښې هېښت اجتماعيه سره ذکر او نوافلو کښې شروع شى ، تقاریروى اود نوافلو جماعت وغيره نو خوب ختمیږي ، په دې طريقه د ډير زيات عبادت توفيق ملاويږي که چرته ځانله په کور کښې نوافل وغيره کوي نو ددې نيم هم نه شي پوره کولې

ښه پوهه شئ چه تکثير عبادت يا دهغې کميت مقصود نه دې بلکه د عبادت په کيفيت باندي د ټول ثواب دار مدار دې ، که چرته لږ عبادت دې وکړو نو دا دهغه عبادت نه ډير ښه دې چه د سنت خلاف وي ، سنت دادې چه ترڅو پورې په طبيعت کښې خوند وي نوافلو وغيره کښې مشغوله اوسه او چه کله د خوب غلبه وي طبيعت سترې شى نو آرام اوکړه ، چنانچه حديث شريف کښې دى عن النبي صلى الله عليه وآله قال دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم المسجد وحيل منه دهبين ساريين فقال ما هذا قالوا الزينب تصل فاذا كسلنا او فترت امسكت به فقال حلوته ليصل احدكم لها طه فاذا كسل او فتر لعنول حديث زهير بن ابي سلمة (رواه مسلم) واهيه ايضا عن عائشة قال دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم وعندي امر الا فقال من هذه فقلت امر الا لتنام تصل قال عليكم من العمل ما تطيقون فوافيه لا عمل لله حتى قبلوا وكان احب اليهم اليه ما داوم عليه صاحبه وفي حديث عنها رضي الله عنها غلوا من العمل ما تطيقون فوافيه لا يسأله حتى تساموا (رواه الشيخان) فلفظ وانه تعالى اعلم

جمادى الاول سنه ١٢٨٧ هجرى

د دعا په اختتام باندي کلمه وئيل

سوال : زمونږه په علاقه کښې دا دستور دې چه د دعا ختمولو نه پس چه کله په مخ باندي لاس راکاږي هغه وخت کلمه طيبه لا اله الا الله محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم وائى آيا په شريعت

کښې ددې څه ثبوت شته دي؟ بښواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د دعا په آخر کښې د دورد شريف او د آمين نه سوا بل څه ونيول ثابت نه دی. لهدا په مخ باندې د لاس راښکلو په وخت د کلمې طبيعي ونيولو دستور بدعت دي ځنگه چه د خوراک نه د فارغيدلو نه پس يا د تلاوت نه پس کوم يو سړي د دعاما ثوره په ځای يا دهغې نه پس کلمه طيبه اوواښي نو دې لړه به هر سړي په دين کښې زياتوالې او بدعت گڼي، فقط والله اعلم

۱۴ جمادى الاولى ۹۶ هجرى

په قبر باندي شنه څانگه يا گلاب ايښودل

سوال - څه ارشاد فرمائي علماء دين د لاندې مسئلې متعلق آيا قبر باندي شنه څانگه ښخول يا گلاب اچول مستحب دي؟ هم يو ځلې يا چه کله په دريمه او څلورمه ورځ قبر ته ځي نو هر ځلې به مستحب او جائز وي يا نه؟ وائې چه دا په حديث سره ثابت دي. بښواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب: حضور صلی الله عليه وسلم په دوو قبرونو باندې د کهجورې د څانگې دوه ټکړې کيښودلو سره او فرمائيل چه ترڅو پورې دا وچې شوې نه وي په عذاب کښې به تخفيف وي دا د حضور صلی الله عليه وسلم د لاس برکت وو. که چرته دا قاعده عام وي نو صحابه کرامو رضی الله عنهم به ضرور ددې اهتمام کولې ځکه چه دا حضرات حريص علی الخير وو. د حضور صلی الله عليه وسلم په قول او فعل باندې د پوهې دپاره د صحابه کرامو رضی الله عنهم تعامل لږه کتل لازم دي. دهغوی تعامل د حضور صلی الله عليه وسلم د قول او فعل تفسير دي. همدارنگه نن سبا چه ددې څومره اهتمام کولې کيږي او دې لږه لازم گڼلې کيږي ددې په بدعت کيدلو کښې هيڅ شبهه نشته. د دې نه علاوه ددې دپاسه داسې خبرونو سره د خلقو په گناهونو باندې جرات زياتيږي ددې وجه نه ناجائز دي. د گلاب اچولو رسم بدعت دي شريعت کښې ددې هيڅ ثبوت نشته. فقط والله تعالى اعلم

يکم ذی الحجه سنه ۸۶ هجرى

ايصال ثواب باندي اجرت اخستل جائز نه دي

سوال - زيد بکر ته او وئيل چه ځما د خپلو خپلوانو قبرستان ته روزانه څه. قرآن مجيد. حد شريف او (قل هو) وايه او ځما خپلو خپلوانو ته ئې بښه او ځما نه هره مياشت تنخوا اخله. بکر ته دا عمل کول څنگه دي؟ د تنخوا رقم دهغه دپاره څنگه دي که چرته هغه ته جائز نه وي نو د زيد نه اخستلو سره بل مسکين ته ورکول جائز دي او که بالکل د زيد نه دي نه اخلي؟ او د زيد خپلو خپلوانو ته داسې فتحه خوانئ سره ثواب رسي او که نه؟ بښواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب: قال في رد المحتار ان القاري اذا قرء لاجل المال فلا ثواب له فاي هو

يهدى الى الميعة والمما يصل الى الميعة العمل الصالح (رد المحتار ص ۴ ج ۲) وفي شرح العنود في بيان الاجارة
 السادسة (و) لا لاجل الطاعات وقال في رد المحتار تحت (قوله ويهدى اليوم) قال تاج الصريحة في شرح الهداية
 ابن القرآن بالاجرة لا يستحق الثواب لا للميعة ولا للقارى وقال العيني في شرح الهداية وممنع القارى للهداية
 والاعوذ المولى آمان فالماصل ان ما شاع في زماننا من قراءة الاجراء بالاجرة لا يجوز لان فيه الامر القراما
 واعطاء الثواب للامر والقراءة لاجل المال فاذا لم يكن للقارى ثواب لعدم الهدية منحة فابن يصل الثواب
 الى المستاجر ولولا الاجرة ما قرء احد لاحد في هذا الزمان الى جعلوا القرآن العظيم مكسبا ووسيلة الى جمع
 الدنيا اذ لله وان الله عز وجل اجمعون (رد المحتار ص ۴ ج ۲)

پاسنى عبارت سره ثابتہ شوہ چہ د بکر دا عمل جائز نہ دی . تلاوت قرآن باندي اجرت
 مقرر و لو سرہ تلاوت کولو سرہ مری تہ ثواب رسیدل خو لری خبرہ دہ پہ خپلہ قاری صاحب تہ ثواب
 بہ ملاویری . پس چہ هرکله پہ خپلہ قاری مستحق د ثواب نہ دی نومری تہ بہ خہ ثواب ورسیږی ؟
 ذکر شوي پیسې دهغه دپاره جائز نہ دی و نه یی اخستلو سرہ بل چاته ورکول جائز دی که چرته ئی
 کوم وخت اخستې وی نو دهغې واپس کول ضروری دی . فقط واللہ تعالی اعلم
 ۱۴ جمادی الاولی سنہ ۸۶ هجری

د سخت باران یا د وبا په وخت اذان کول

سوال په ځناورو کښې وبا خوره شوې ده . دهغه وبا لري کولو دپاره خلک د قرآن تلاوت کوي
 چه دهغې په برکت سره الله تعالی رحم وکړی او روزانه ترڅوپورې چه وبا باقی وی څلورو گویونو
 کښې اذان کول شرعاً جائز دی او که نه ؟ هم دغه شان په سخت باران او په سخته سيلن کښې اذان
 کول څنگه دی ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب کچري على سبيل التداعى نه وی او دخپل عادت مطابق تلاوت
 کوي نو جائز دی د تداعی صورت جائز نه دی . فقهاء کرامو رحمهم الله په غیر صلاة کښې چه د
 دل خورمه مواقع بین کړی دی په هغې کسې مواقع مسئوله نشته دي او مفهوم مخالف یعنی
 عدم ذکر عدم جواز باندي دال دی . قال فی الشامية رايي فی كتب الطاعية انه قد یسن الاذان
 لغير الصلاة كما فی النولود والمهموم والمصروع والغضبان ومن ساء خلقه من السان و بهيمة و صدم مزدحم
 المجهش وعند الحريق (الی قوله) وعند تغول الغیلان (الی قوله) وزاد ابن الجبر فی الصحفة الاذان و الإقامة خلف
 المسافر قال المذنی اقول وزاد فی سعة الاسلام لمن هل الطريق فی ارض تفری حالة من العاص الخ
 (رد المحتار ص ۴ ج ۲) فقط
 جمادی الاولی سنہ ۸۶ هجری

متيقن نه ده . بلکه ظن غالب دادې چه د غيرت اود حياء د وجه نه به شي رقم ورکړې وي . لهذا هغه رقم سره اخستلې شوې متهماني نه حلاله نه وي . قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يحمل مال امرئ مسلم الا بطيب نفسه (مسند الامام احمد)

(۶) عمرماً د داسې تقريباتو په چنده کښې حرامې آمدنن والا زياته حصه ورکوي .
(۷) که بالفرض قبائح مذکوره هم نه وي نو بيا هم په هغې کښې يولوئ قباحت دادې چه هغې سره د ناجائز رسم اود بدعت شنيعه تائيد کيږي ددې وجه نه بهر حال ناجائز او واجب الترك دي .
نقطه والله تعالى اعلم ۱۵ جمادى الاولى ۹۶ هجرى

د اذان په جواب کښې د کلمه توحيد نه پس محمدرسول الله وئيل

سوال - که د اذان په جواب کښې آخر کښې د لاله الا الله جواب ورکولو سره محمدرسول الله هم اوواڼي نوجائز به وي يا نه ؟ بينواتوجروا

الجواب باسم الله الصواب : د اذان په جواب کښې د لاله الا الله جواب بعينه هم لاله الا الله پکار دي ، د محمدرسول الله اضافه کول په دين کښې زيادت او بدعت دي ، عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول ثم صلوا على فانه من صلى على صلوة صلى الله عليه بها عصرا ثم سلوا الله لي بالوسيلة فانه من اذن لي بالوسيلة فانه من اذن لي بالوسيلة صلى الله عليه وسلم (رواه مسلم) وقال في العنود ويحيى بن سعيد الاذان بان يقولوا كما قاله (رحاله ح ۳۸ ج ۱) که چرته مؤذن د لاله الا الله نه پس هم داسې په اوچت آواز سره محمدرسول الله اوواڼي نو هغه به هر سرې په اذان باندې زياتوالي گټلو سره به ورته ناجائز وائي ، هم دغه شان د اذان اوريدلو والا محمدرسول الله وئيل د اذان په جواب باندې خپل طرف نه د زيادت د وجه نه ناجائز دي ، فقط والله تعالى اعلم
۲۶ ذى قعدة سنه . هجرى

جنازه باندې د گلونو خادر اچول

سوال - څه فرماني علماء دين په دې مسئله کښې چه په مړي باندې د گلونو خادر اچول صحيح دى يا نه ، همدارنگه د داسې مړي د جنازې دمونځ کولو نه انکار کول صحيح دى يا نه ؟ بينواتوجروا
الجواب باسم الله الصواب : جنازه باندې د گلونو خادر اچول بدعت دي لهذا دهغه د جنازې د مونځ کولو نه انکار کول صحيح دى ، فقط والله تعالى اعلم
۲۳ ذى الحجة سنه ۸۹ هجرى

اذان کښې غټې ګوتې ښکلول او هغه په سترگو باندې راکاږل

سوال اذان کښې اشهد ان محمداً رسول الله باندې چه کوم خلق ګوتې ښکلولې هغوی په ثبوت کښې دا ذکر سوي عبارت پسر کوی . هغه ملاحظه کړئ او تصدیق یا تردید یی وکړئ . عبارت دادې حضرت علامه نېهای په «حجة الله على العالمين» کښې دا روایت درج کړې دې چه په بنی اسرائیلو کښې یو سرن وو چه هغه دوو کالو پورې د خدای نافرمانی وکړه . د مرګ نه پس خلقو هغه لره په یو ګنده خای کښې گذار کړو . الله تعالی موسی علیه السلام ته دهغه د اوچتولو او دفن کولو او دهغه د پاره د مغفرت غوښتلو حکم وکړو حضرت موسی علیه السلام عرض وکړو چه خلق دهغه د نافرمان کیدلو شهادت ورکوی ارشاد وسو صحیح ده چه هغه ګنهګار وو مګر هغه به چه دشپې سترګې غړولې او خما د محبوب محمد نوم به ئې لیدلو نو هغه به دهغه نوم ښکلولو او پخپلو سترگو باندې به ئې راکاږلو ددې وجه نه ماته هغه خوښ دې ما دهغه د دوو کالو ګناه معاف کړه . بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب في الشامية ويستحب ان يقول عدد سماع الاولى من الشهادة صلى الله عليه وسلم
يا رسول الله وعد العاكية منها قرت عيني بك يا رسول الله ثم يقول اللهم متعني بالسمع والبصر بعد وضع ظفري الا بها ممن على العيدين فآفة عليه السلام يكون قائدا له الى الجنة كذا في كثر العباداة قهستاني ونحوه في الفتاوى الصوفية (الى ان قال) وذكر ذلك المراسي واطال ثم قال ولم يصح في المرفوع من كل هذا شيء الخ
علامه شامي د قهستاني وغيره په حوالې سره ددې تقبيل استحباب نقل کولو نه پس د جراحى نه نقل کړى دى چه د يو حديث نه هم ددې ثبوت نشته لهذا ددې په سنيت باندې يو دليل هم نشته . او چونکه عوام دې لره د سنتو نه هم څه زيات ضرورى ګڼلو سره تارک تقبيل لره ملامته کوی لهذا ددې ترک ضرورى شو . عبارت منسلکه سره متعلق چه دکوم کتاب حواله پيش کړې شوې ده هغه غير معروف دى . که چرته صحيح هم وى نو زيات نه زيات به دا ثابته شى چه د حضور صلى الله عليه وسلم نوم چرته ليکلې شوې وى نو هغه ښکلول و سترگو باندې راکاږل باعث د برکت او ثواب دى . او ددې نه چاته هم انکار نشته . دا څنگه ثابت شو چه نوکونو لره ښکلولو سره په سترگو باندې دې راکاږلى شى خصوصاً د اذان په وخت . فقط والله تعالى اعلم
٢٥ محرم سنه ٩١ هجرى

د کفن نه پاتې شوي ټکري نه د امام دپاره جانماز ، مصلی جوړول

سوال بعضی خلق د جنازې کولو والا امام دپاره لاندې جانماز ، مصلی ، د کفن نه پاتې شوي ټکري نه جوړوی . دا طريقه جائز ده یا نه ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د کفن پسې شوي ټکري نه د امام دپاره جانماز ، مصلی جوړول

علط رسم اونا جائز دې دا د کفن په مصارفو کښې داخل دې . فقط واللہ تعالی اعلم
۲۹ جمادی الاولی سنه ۹۲ هجری

اجتماعی طور باندې درود شریف وئیل

سوال - د جمعی مونځ نه پس اجتماعی طور باندې بعضې خلق کیناستلو سره د کومې ونې په تخم باندې هره جمعه په رو آواز سره درود شریف او وائی نو جائز به وی او که نه؟ بینواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب کله کله بلا اهتمام داسې کول اگرچه جائز دی مگر آئنده تللو سره داسې څیزونه د بدعت حده پورې رسیږي . دهغې اهتمام او التزام کول شروع کیږي او رنگ په رنگې د قیودو اضافه شروع کیږي چه دهغې په شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته دې . دا په شریعت باندې زیادت دې چه دهغې چاته هم حق نشته ددې وجه نه د داسې امورو نه اجتناب ضروری دې .
خاتله هر سرې چه څومره غواري درود شریف دې وائی ، باعث د برکت دې . فقط واللہ تعالی اعلم
۱۲ ذی قعدہ سنه ۸۲ هجری

د تعزیت دپاره جمع کیدلو سره کیناستل

سوال - مړی لره د دفن کولونه پس نزدې رشته دار او میلمانه رشته دار ، اود مړی وارثانو لره خپل خان سره د خوراک دپاره دمړی کور ته راځي ، دا خبره خو مستحسنه ده ، لیکن دهغوی سره د لرې رشته دار . چه دهغوی دپاره هغه ورځ د کوروالو دپاره نغري بلیږي او د تربورولن معزز حضرات هم د مړی والو د تسلی دپاره د اذیرې نه واپس د مړی والو کور ته راځي او په خوراک کښې شریک کیږي چه دهغې په وجه کله خو دخپلو خپلوانو نه راغلي شوي خوراک کفایت کوي او کله مړی والو ته یا دهغه نزدې رشته دارانو ته د مارار ته راوړل پیښیږي دا که چرته جائز نه دی نو ددې گناه به په چا باندې وی؟ آیا څوک چه د تسلی دپاره د خوراک په انتظار کښې وی او شریک طعام وی ، یا مړی والا اود دهغوی نزدې رشته دار ، چا چه ټولو راتللو والو باندې خوراک ورکول خپل مدهبی ، اخلاقی فرض گڼلی وی . بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا رسم یقیناً ناجائز دې او انتهائی د بې غیرتی خبره ده . په دې گناه کښې خوړلو والا او ورکونکی ټول شریک دی بلکه نزدې رشته دار هم که چرته دې رسم لره لازم گڼي او په دې کښې شریک نه کیدلو لره بدمنی یا دا طعام د مړی والو د طرفه وی نو دهغوی دپاره به هم دا کار ناجائز وی . د اهل میت د تعزیت دپاره ځای مخصوصو لوسره کیناستل اود دینو خلقو مغلته جمع کیدل دا هم ناجائز دی قال ابن عابدین ولی الامداد قال کثیر من معاصری ائمتنا یکره الاجتماع عند صاحب المیت بل اذا فرغ ورجع الناس من الدفن فلیتفرقوا ویشتغل الناس بأمورهم وصاحب المیت یأمره (رد المحتار ص ۴۸ ج ۱) فقط واللہ تعالی اعلم
ربیع الآخر سنه ۱۳۸۵ هجری

روزانه یو خای کیدلوسره قبرستان ته تلل

سوال - د مړی د وفات په دویمه او دریمه ورځ خصوصي طور باندې د سحر مونځ نه پس دهغه د ابصال ثواب دپاره خپل خپلوان او میلمانه کوم چه په جنازه کښې شریک وو ادیرې ته تللوسره او بیا واپس کیدلوسره راتلل او څه وخت د مړې په خای کښې حصاریدل او بیا چای وغیره سکولوسره دهغه خای نه رخصتیدل ، بیا ماسپڅین ته او ماښام ته هم دا سلسله جاری وی ، آیا دا شرعاً جائز دی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . دا ټول خرافات دی شرعاً ددې هیڅ جواز نشته ، دا شریعت کامله باندې زیادت دي او واجب الاحتراز دی ، د غم په موقع کښې دعوتونه خوړل بې غیرتی ده ، فقط والله تعالی اعلم
۱۲ ربیع الآخر سنه ۹۶ هجری

د خطبې په حالت کښې درود شریف وئیل

سوال - چه کله په خطبه کښې د حضور صلی الله علیه وسلم نوم مبارک راشی یا خطیب دا آیت اورائی «یاایها الذین امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیعاً» نو د اوریدلو والو دپاره درود شریف وئیل جائز دی او که نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : چونکه خطبه د مونځ په حکم کښې ده ددې وجه نه په دې حالت کښې په ژبې سره وئیل جائز نه دی زړه کښې یی وئیلې شی ((قال صلی الله علیه وسلم اذا خرج الامام فلا صلوة ولا کلام ولی الشامیه (توله ولا کلام) ای من جلس کلام العاص وکذلك اذا ذکر الله صلی الله علیه وسلم لا يجوز ان يصلوا علیه بالجهر بل بالقلب وعلیه الفتوی)) (رد المحتار ص ۳۰۳ ج ۲) فقط والله تعالی اعلم

شوال سنه ۱۳۰۰ هجری

د خلقو د ویرې نه «ان الله وملائکته - الخ» وئیل

سوال - امام د خلقو د ویرې نه «ان الله وملائکته - الخ» وائی چه که چرته دا ونه وایم نو مقتدیان به مې دامامت نه اوباسی شرعاً ددې څه حکم دي ، که چرته یی امام وائی نو ددې گنجائش شته او که نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : قال الله تعالی «ومن ینق الله یجعل له مخرجاً ویرزقه من حیث یرغب» ، «ومن ینق الله یجعل له من امره یسراً» ، «ومن یتوکل علی الله فهو حسبه» ، «ومن یرجر فی سبیل الله یجد فی الارض مواضعاً کثیراً وسعة» ، «(الان نسألک فیما حق تستکبل رزقها الا ان تقوینوا جلود الطلح وتوکلوا علیه)» ددې نصوصو په موجودگي کښې دا خطره چه که چرته د بدعت ارتکاب نه کوی نو

دهغه امامت شی او بیا به د لوړې نه مړشې انتهای د ضعیف ایمان دلیل دی او د کسب معاش دا
 دلیل ترینه طریقه ده . د حکم شرعی نه علاوه د غیرت هم دا تقاضا ده چه د داسې امامت نه دی
 فوراً استعفاء ورکړی فقط واللہ تعالی اعلم
 ۱۷ ربیع الاخر سنه ۸۸ هجری

د یولسمې خوراک

سوال . که چرته د خپلوانو یا د ملګرو د کورونو نه د یولسمې خوراک یاد معمرم کړو یا د شب
 براءت حله دا خلق کورته درواستوی نواختل به یی جائز وی او که نه، که چرته یی نه اخلې او
 واپس یی کړې نو د خفه کیدلو خطر ده ، یا دهغوی نه اخستلو سره په ماشومانو باندې شي
 او خوروي یا یو غریب له ورکړئ شي نو شرعاً به ددې گنجائش وی او که نه؟ بینواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب : که چرته داسې قسم خوراک پخولو والا غیر الله لره د نفع او نقصان
 مالک گنی نو دهغه دا کار شرک دی او دا خوراک حرام دی ، ددې قبلول په یو صورت کنبې هم
 جائز نه دی ، او که چرته د نفع او نقصان مالک یی نه گنی نو خوراک حرام نه دی مګر دا کار بدعت
 دی د داسې خوارک اخستلو نه حتی الامکان د بچ کیدلو کوشش دي وکړئ شی دی دپاره چه د
 بدعت د اشاعت او تائید گناه نه وی ، فقط واللہ تعالی اعلم
 ۲۲ ربیع الاخر سنه ۹۲ هجری

ميلاد کنبې قیام کول

سوال . مروجہ میلاد النبی صلی الله علیه وسلم کنبې قیام کول څنگه دی؟ بینواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب : محفل میلاد کنبې قیام بدعت دی ، حدیث کنبې ددې صفا
 معانت راغلي دي . حضور صلی الله علیه وسلم عین حیات کنبې صحابه کرامو رضی الله عنهم
 نه او فرمائیل چه تاسو اودریدلو سره ځما تعظیم مه کوئ څنگه چه د عجمو دستور دی چه هغوی
 پخپل مینځ کنبې دیو بل په اودریدلو سره تعظیم کوی ، محفل میلاد په یو خاص ورځ کنبې کول
 او هغه ضروری گنل ، د شیرینۍ وغیره تقسیمولو اهتمام کول ، قیام کول دا امور شرعاً ناجائز دی
 ، همدارنگه د حضور صلی الله علیه وسلم په مجلس کنبې د حاضریدلو اعتقاد ساتل شرک دی
 ددې امورو نه که چرته مجلس پاک وی نو باعث برکت او هدایت دی او که نه نو ضلالت او گمراهی
 ده . فقط واللہ تعالی اعلم
 ۱۲ رجب سنه ۹۱ هجری

داختر مبارکی وئیل

سوال - نن سبا چه د اختر په ورځ بالخصوص د اختر د مونځ نه پس د «اختر مبارکني» وئیلو
 عام رواج دي آیا په شریعت کنبې ددې څه اصل شته ؟ او په دې کنبې څه قباحت خو نشته ؟
 بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب شريعت كنبي ددي هيخ ثبوت نشته دي اوپه عوامو كنبي ددي التزام شروع شوي دي ددي وجه نه مكروه دي او كه چرته دي لره ثواب هم گنلې كيږي نرپه شريعت كنبي د زيادت اود دبدعت كيدلو د وجه نه سخته گناه ده قال ابن الحاج في المداخل قد اعترف علماءنا رحمهم الله تعالى في قول الرجل لاجيه يوم العيد تقبل الله معا ومعك وخف ربنا ولك على اربعة اقوال جائز بل انه قول حسن مكروه لانه من فعل اليهود مندوب اليه لانه دعاء ودعاء المؤمن لاجيه مستحب الرابع لا يبعد به وان قال له احذر وعليه مقله اذا كان اختلافهم في هذا الدعاء الحسن مع تقدم حديثه لما يالك بقول القائل عيده مبارك مهر دامن تلك الالفاظ مع انه متعارف الحديث فمن باب اولي ان يكرهوه وهو مقل قولهم يوم مبارك وليمة مبارك وصباحك الله بالخير ومساك الله بالخير وقد كرهه العلماء رحمهم الله تعالى كل ذلك (المداخل ص ١٠٦ ج ٢) فقط والله تعالى اعلم

د تیر په شان بل سوال

سوال - د اختر په ورځ د «د اختر مبارکۍ» وئیلو څه حکم دي؟ بینواتو جروا
الجواب باسم ملهم الصواب

قال العلامة المحقق رحمه الله تعالى والعنفة بتقبل الله منا ومعكم لا تذكر. وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى وإنما كذلك لأنه لم يحفظ فيها شيء عن أبي حنيفة وأصحابه رحمه الله تعالى وذكروا في القصة أنه لم ينقل عن أصحابنا كراهة وعن مالك رحمه الله تعالى أنه كرهها وعن الأوزاعي أنها بدعة وقال المعلق ابن أمير حاج بل الإشبهاء جائز والمستحبة في الجملة ثم ساق أكثر الأسانيد صحيحة عن الصحابة رضي الله تعالى عنهم في فعل ذلك ثم قال والمتعامل في البلاد الشامية والبصرية عيد مبارك عليك ونحوه وقال يكن أن يلحق بذلك في المشرعية والاستحباب لأبيهم من التلازم فإن من قبل استطاعته في زمان كان ذلك الزمان عليه مباركاً على أنه قد ورد الدعاء بالبركة في أمور شتى فهو عندنا استحباب الدعاء بها هذا أيضاً لا يرد المحار

(ص ٤٤ ج ١)

وقال الحافظ رحمه الله تعالى معنياً باليمين رشيداً وقد روى ابن عدي من حديثه واللة انه تلقى رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم عيد فقال تقبل الله مناً ومعك فقال نعم تقبل الله مناً ومعك وفي اسنادة محمد بن ابراهيم الشامي وهو ضعيف وقد تفرد به مرفوعاً وخولف فيه فروى البيهقي من حديثه عباد بن الصامت رضي الله تعالى عنه انه سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك فقال ذلك فعل اهل الكتابين واسنادة ضعيف

ایضا و کله اراد الله یصح فیه من مور ویدال المعامله بالسداد حسن عن جبریل بن یحیی قال کان صاحب رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا تلقوا یوم العید یقول بعضهم لبعض تقبل الله منا ومنک (فتح الباری ص ۴۰ ج ۴) حاصل د چه د دعاء تقبل الله منا ومنک په ثبوت او جواز کښې اختلاف دی . ثبوت راجع دی . په دې باندې قیاس کولو سره د اختر مبارکني د جواز قول نقل کړې شوې دي . ددې وجه نه ددې الفاظ مخصوصه تعیین او داسې التزام چه د حکم شرعی کیدلو اشتباه وی مکروه دی . ددې وجه نه د علماء او صلحاء تعامل نشته . مطلق دعاء جائز او مستحسن ده . والله تعالی اعلم

۱۸ شعبان ۱۴۱۱ هجری

د رخصتیدلو په وخت خدا حافظ وئیل

سوال - په دې دور ترقی کښې د رخصتی په وخت د السلام علیکم په ځای د « خدا حافظ » وئیلو عام دستور شوې دي شرعاً ددې څه حکم دي ؟

الجواب باسم ملهم الصواب دا رسم ناجائز دي . که چرته د السلام علیکم په ځای یی خدا حافظ او وئیلو نو د شریعت تحریف دي او که چرته د السلام علیکم سره ئې او وئیل نو شریعت باندې زیادت دي . البه که چرته سلام وداع نه جدا خدا حافظ او کله څه نور دعائیې کلمات ارونښلې شی یو هڅ خرج شته دي . مگر هم ددې الفاظ په التزام سره واضحه ده چه موقعه وداع دپاره خپل طرف نه مخصوص الفاظ متعین کولې کیږي چه دهغې زیادت فی الدین کیدل ظهري دي . او که چرته دا اصطلاح دیو غیر قوم نه اخستلې شوی وی نو نور هم زیات قبیح دی . فقط والله اعلم

۱۵ ربیع الاول ۹۷ هجری

عید شب براء ت

سوال - شب براء ت کښې اختر کول او حلوه پخول څنگه دی ؟ که چرته د ثواب د نیت نه بفرمې پخه کړې شی نو آیا په دې کښې څه خرج دي . همد رنگه د چربه نه راغلی حلوه خوړلو کسې څه خرج خونشته ؟ بیتواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب شب براء ت کښې د مبارکني کول او حلوه پخولو شریعت کسې هیڅ ثبوت نشته دي لهذا دا امور ناجائز او بدعت دي . که چرته محض د رسم په طور باندې حلوه پخه کړې شی د ثواب عقیده نه وی نو بیا هم په دې کښې د بدعت نائید کیږي لهذا ددې په احتراز لارم دي . هم ددې وجه نه د حلوه خپلولو نه هم بیج کیدل یکار دی . سره ددې نه چه حرام نه ده . فقط والله تعالی اعلم

۱۵ شعبان ۹۴ هجری

سیاسی فتنه کښې اذانونه کول

سوال ۰۰ نن سبا د حکومت او دهغه خلاف متعده محاذ په مینځ کښې د سیاسي بحران د وجه نه چه کومه فتنه راپورته شوې ده دهغې دپاره د شپې په وختونو کښې د اذانونو کولو عامه سلسله شروع شوې ده آیا دا اذانونه کول شرعاً جائز دی او که نه؟ بینواتوچروا

الجواب باسمه الصواب دې موقع باندې اذانونه کول شرعاً ثابت نه دی ، لهذا دا بدعت دې ، ددې نه علاوه په دې کښې دوه گناهونه نور هم دی ، یو داچه خلکو ته د مونځ په وختونو کښې اشتباه کیږي ، ماته ډیرو کسانو شکایت وکړو چه هغوی په مغالطه کښې د سحر سنتونه په شپه کښې وکړل ، بعضې زنانو او وئیل چه هغوی د سحر کیدلو په گمان کښې د سحر مونځ ادا کړو دویمه گناه داچه شپه کښې دخلکو په آرام کښې خلل پیداکیږي ، د تندرسته انسان په آرام کښې هم خلل اچول او هغه لره شپه کښې خوب ته نه پرېښودل گناه ده ، دلته خو مریض ، کمزوری او مزدوران وغیره هم دی ، ماته د داسې مریضانو طرف نه هم شکایتونه راغلي دی چه د اذانونو د شور د وجه نه ویده کیدلې نه شی ددې وجه نه دهغوی په اعصابی تکالیفو کښې اضافه شوې ده . د الله تعالی د غضب او د عذاب نه د بچ کیدلو طریقه داده چه گناه لره پرېښودلې شی د مالک د نافرمانی نه توبه او استغفار کولو سره هغه راضی کړې شی مگر نن سبا د گناه پرېښودلو په ځای شپه او ورځ علانیه د فسق او فجور مجالس قائم دی او محفلونه گرم دی ، غیبت ، افتراء ، بهتان ، بدگمانی ، بدژبهی او پخپل مینځ کښې لوت مار ، وژل ، هم دخپلو مسلمانانو وروڼو د جان ، عزت او مال سره د لوبو کولو مشغله شپه او ورځ جاری ده په دې گناهونو کښې د ټولو نه ادنی گناه د غیبت ده چه دهغې متعلق د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دې چه غیبت د زنا نه هم بدتر دې نن سبا څومره ډیر گناهونه اود موجب عذاب د گناهونو په ښکاره مجالسو کښې شپه او ورځ مشغله جاری کیدلو نه ددې اندازه دې وکړې شی نو د نن سبا د یوې ورځې گناهونه عامه زمانه کښې د ډیرو کلونو د گناهونو نه هم څه ډیر زیات دی ، بیا هغې سره د اذانونو سلسله شروع کولو سره الله تعالی لره د دهورکه کولو کوششونه جاری دی ، الله تعالی دې مسلمان وئیلو والا اود اسلام په نوم باندې انتخابات کولو والا قول لره د فهم سلیم اود صحیح اسلام د نعمت نه دې منور کړی ، د ترک سینات اود نافرمانی نه دې د توبې او استغفار توفیق ورکړی ، پخپل رحمت اود خپل حبیب رحمة للعالمین صلی الله علیه وسلم په طفیل د رحم او کرم معامله دې وکړی او دهغه عذاب نه دې نجات ورکړی ، آمین ، فقط والله تعالی اعلم

(رساله)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

من رأى منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع

فبقلبه وذلك اضعف الايمان (رواه مسلم)

په تاسو کښې چه هر څوک يو بدی وگوري دهغي په لاس باندې د ختمولو کوشش دې وکړي که چرته دهغي طاقت يی نه وي نو په ژبې سره دې منع کړي که چرته په هغي باندې يی هم قدرت نه وي نو په زړه کښې دې (بوقت قدرت) د اصلاح عزم پټ وساتي او دا د ايمان د تولو نه ادنی درجه ده .

د محرم منکرات

په دې کښې داسې گناهونو باندې تنبيه کړې شوي ده چه په هغي کښې د شيعه گاهانو نه متاثير کيدلو سره اکثر مسلمانان هم مبتلادی

ازافادات حضرت مولانا مفتي رشيد احمد صاحب دامت برکاتهم

اقتباس از تقرير پروژ جمع ۲ محرم ۹۶ هجري مطابق ۹ جنوري ۷۶ هجري

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى

اما بعد : فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم ، بسم الله الرحمن الرحيم

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا آدَمَ الْأَوَّلَ لِلْإِنْسَانِ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَلْفَ مَرَّةٍ وَكَتَبْنَاهُ فِي السُّمُورِ وَتَوَلَّوْا وَآلَوْا﴾

د نن په مجلس کښې ما ه مجرم سره متعلق اهمې خبرې ذکر کولې کيږي . چه په هغي کښې د اړسیر نه سوا باقی ټول منکرات او بدعات دی .

۱) **روژه نیول** د ټولو نه وړاندې د روژې بیان کوم ځکه چه کوم څیز سنت دې هغه رومېي یا نول پکار دی . اگر چه خوندور نور څیزونه دی . د شیطان په عبادت کښې خوند زیات ملاویږي مگر الله والو ته د الله په عبادت کښې دهغي نه هم زیات خوند ملاویږي . او بعضې خلق دواړو لړه جمع کول غواړي . گویا داسې گنې چه شعر .

حج بھی کعبہ کا کیا او منگا کا احسان بھی خوش رہے رحمن بھی راضی رہے شیطان بھی

مگر دا دهغوی کم فہمی ده . د دواړو په راضی کولو سره به خو شیطان راضی شی مگر رحمن بے راضی نه شی . هغه خو به هله راضی کيږي چه تاسو لاله الا الله وئیلو سره دهغي په مقتضیاتو باندې عمل وکړئ او چالره هم دهغه په عبادت کښې شریک نه کړئ . او شیطان د الله تعالی

عبادت پرېښودل نه غواړي ، هغه خو صرف دومره غواړي چه څه دهغه هم عبادت وکړي شي .
بهر حال په دې ورځو کېښي د سنت نه ثابت خو صرف يو عبادت دي ، او هغه روژه ده حضور صلي الله
عليه وسلم او فرماييل . د لسم محرم روژه ساتلو کېښي دومره لوی ثواب دي چه په هغې سره د
تیر شوی کال گناه معاف کېږي ، محدثین حضرات فرماني چه د دې صفاتر گناهونه مراد دي . د
کباثرو د پاره توبه ضروري ده ، چا عرض وکړو چه یار رسول الله په دې ورځو کېښي خو یهودیان هم
روژه نیسي نو وې فرماييل چه که چرته زه آنده کال ژوندې پاتې شوم نو یو بله روژه به ورسره هم
یوځای کوم ، ددې وجه نه لسمې سره یو بله روژه هم یوځای کول پکار دی ، نهغه یا یولسمه .

(۲) د محرم حقیقت . د منکراتو په اصلاح کېښي خبره ددې ځای نه روانیږي چه آیا دا میاشت
معظمه او محترمه ده او که منحوسه ده ؟ شیعه گان دې لره منحوسه گڼي ، او وجه ددې داده چه
دهغوی په نزد شهادت یو ډیر بد څیز او منحوس دي ، او چونکه د حضرت حسین رضی الله عنه
شهادت په دې کېښي وشو ددې وجه نه په دې کېښي هغوی څه تقریب اود خوشحالی کار واده ،
نکاح وغیره نه کوي .

ددې برعکس د مسلمانانو په نزد دا میاشت محترمه او معظمه اوفضیلت والا ده ، د محرم
معنی ده محترم ، معظم او مقدس

عام طور باندې دا خیال کیږي چه دې میاشتي ته ددې وجه نه فضیلت حاصل شو چه د حضرت
حسین رضی الله عنه شهادت په دې میاشت کېښي وشو دا غلطه ده ، ددې میاشتي فضیلت د
اسلام نه وړاندې هم وو ، بنی اسرائیلو ته د حضرت موسی علیه السلام سره د فرعون نه نجات په
دې ورځ وشو ، هغه ته نعمت باندې د شکر ادا کولو طور باندې په دې ورځ کېښي د روژې نیولو
حکم وشو . نور هم د فضیلت څیزونه په دې کېښي شری دی البته داسې به او وایو چه د حضرت
حسین رضی الله عنه په شهادت کېښي زیات فضیلت ددې وجه نه وشو چه داسې فضیلت والا
میاشت کېښي واقع شو

چه کله دا ثابته شوه چه دا میاشت او ورځ افضله ده نو په دې کېښي نیک کار زیات کول پکار
دی ، د نکاح وغیره خوشحالی تقریبات هم په دې کېښي زیات کول پکار دی ، په دې کېښي واده
کولو سره برکت پیدا کیږي ، لیکن دا لویه خبره ده ، ځکه چه د ډیرو ورځو نه دا غلطې خبرې مې په
زړه کېښي اوږې را اوږې ، خو د ډیرو کلونو زړې خبرې دومره زړ نه اوځي رو رو به په ویستلو سره
ووځي .

(۳) د حضرت حسین رضی الله عنه شهادت . د شهادت حسین رضی الله عنه حادسه اگرچه
انتہائی دردناکه ده مگر شیعه گانو هغې لره د حدنه څه ډیره زیاته کړې ده ، د عامو مسلمانانو په
ذهنونو کېښي دا غلطه خبره کینولې شوې ده چه په دنیا کېښي د شهادت حسین رضی الله عنه په شان

له سخته واقعه نه ده واقع شوې ، حالانکه دهغه نه زیات د مظلومیت یې شمیره واقعات دی .
 و مثال په طور باندې د حضرت عثمان رضی الله عنه شهادت وگورئ ، مدافعت باندې د پوره
 قدرت لرلو باوجود ظلم عظیم باندې څنگه صبر او استقامت سره مرگ ته ځان پیش کوي آیا دهغه
 مثال به په دنیا کې چرته پیدا شی ؟ مگر مسلمانان دهغه خلیفه الرسول صلی الله علیه وسلم د
 دومره لوی مظلومیت نه دومره بې خبره دی چه گویا دا فرش او عرش لره خوزولو والا واقعه بیخي
 تیره شوې نه ده ، آیا تاسو کله د یو سړی نه دهغه مظلومیت داستان بیانولوسره اوريدلې دي ، د
 یو غوږ هغه طرف ته التفات ، کوم قلم لره دا دردناکه حادثه لیکلوسره ، د تاریخ په پاڼو باندې
 دهغه تفصیل کنلودپاره دیونگاه توجه ، هغه مظلومیت باندې دچا په زړه کې احساس درد
 اوکومې سترگې لره زړوونکې لیدلې ده ؟ ددې نه زیات دحضور صلی الله علیه وسلم قدمونه
 مبارک په وینو کې لیت پیت کیدل ، د غائبونو مبارکو شهید کیدل ، د چهره انور زخمی کیدل
 اودهغه نه ، نه حصاریدلو والا وینه جاری کیدل ، د گوتې نه وینه بهیدل او د ډیرو انبیاء گرامر
 علیهم السلام شهید کیدل . د ټولې دنیا د اولیاء الله وینه دښې د یوې قطرې وینې برابر نه وی .
 مگر دلته خو ژبه ، غوږ ، قلم ، نگاه ، زړه او سترگې ټول هم په یو کرشمه کې مست دی ، نه د یو
 بل صاحبی شهادت په شمیر کې ، نه دیو نبي ، غور وکړئ چه دا د شیعیت زهر نه دی نو نور څه
 دی ؟

(۴) حضرت حسین رضی الله عنه ته د امام وټلو څه حیثیت دي :

د «امام» لفظ د اهل حق په نزد هم استعمالیږي اود شیعه گانو په نزد هم ، د اهل حق په نزد
 دهغه معنی ده پیشوا ، رهبر او مقتدا ، اود اهل تشیع په نزد امام عالم الغیب او معصوم وی .
 دهغوی په نزد د امام درجه د نبیانو نه هم اوچته ده ، ظاهره ده چه ددې لفظ په استعمالولو کې
 مونږ خو هم دهغه معنی لحاظ ساتو چه د اهل حق په نزد ده ، په دې اعتبار سره ټول صحابه ،
 تبعین ، اولیاء الله او علماء امامان دی ، ددې وجه نه امام ابوبکر صدیق رضی الله عنه ، امام
 عمر فاروق رضی الله عنه ، امام عثمان رضی الله عنه ، امام علی رضی الله عنه ، امام ابوهریره
 رضی الله عنه وغیره وټیل پکار دی ، حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل ، ((الانصار امة للمسلمین
 واهل بیتهم)) (دو مسلمین څما ټول صحابه د ستورو په شان دی ، ټول په ټوله امامان دی ، دچا
 چه غواړئ اقتدا وکړئ ، په هرستوری کې رڼا ده ، دکوم نه چه غواړئ رڼا حاصله کړئ ، ټولو
 معبود رضی الله عنهم ته ئې امام او وټیل په دې معنی سره ټول صحابه رضی الله عنهم او ټول
 تبعین او علماء کرام هم امامان دی
 د فکر خبره داده چه خلق امام ابوبکر رضی الله عنه نه وائی ، امام عمر رضی الله عنه نه وائی ،

امام حسن او امام حسين وائي ، نو معلومه شوه چه دا اثر په مسلمانانو كېنې د بل طرف سره دې ، دا د تشيع اثر دې چه په مسلمانانو كېنې نې سر ايت كړې دې ، كه چرته اهل حق علماي كېنې چا هغه حضراتو ته امام وئيلي دي نو هغوی په صحيحو معنو كېنې هغوی ته امام وئيلي دي مگر په هغې سره مخالطه ضرور كيږي ، ددې وجه نه دهغې نه احتراز ضروري دي ، حضرت مهدي ته امام مهدي عليه السلام وئيل هم د شيعه گانو اثر دې

(۵) د عليه السلام اطلاق هم دغه شان هغوی ته عليه السلام هم هغه خلق وائي چه هغوی ته د انبياء عليهم السلام درجه ورکوي ، دهغې نه هم احتراز لازم دي ، څنگه چه دنورو صحابه کرامو رضی الله عنهم سره د عزت او احترام معامله کولې كيږي هم هغه معامله دهغه حضراتو سره هم پکار ده څنگه چه د حضرت ابوبکر رضی الله عنه ، حضرت عمر رضی الله عنه او د نورو صحابه کرامو رضی الله عنهم نومونو سره د رضی الله عنه دعائيه کلمات ليکلې او وئيلې كيږي هم دغسې دې دعائيه کلمات د حضرت حسين رضی الله عنه سره هم او وئيلې شي

(۶) د مسلمانانو په نومونو كېنې د اهل تشيع اثر . د مسلمانانو په نومونو باندې هم د اهل تشيع اثر موندلې كيږي ، مثلاً د اصل نوم سره څنگه چه محض د تبرک دپاره د محمد او احمد يوځای کولو دستور دي هم دغه شان علی حسن او حسين يوځای کولې كيږي ، د صديق ، فاروق ، عثمان يا د بل صحابی نوم بطور تبرک د اصل نوم سره د يوځای کولو دستور نشته دي ، د غلامی نسبت هم د علی ، حسن ، حسين طرف ته خو کولې كيږي مگر د بل صحابی غلامی لره برداشت نه کولې كيږي ، بنځو كېنې د كنيز فاطمه نوم خو موندلې كيږي مگر د خديجه ، عائشه اود نورو ازواج مطهراتو كنيز چرته نه اوريدلې كيږي ددې نه زيات مسلمانانو كېنې د الطاف حسين ، فضل حسين او د فيض الحسين په شان شرکيه نومونه هم په کثرت سره موندلې كيږي

(۷) محرم كېنې د ايسال ثواب دپاره خوراک پخول . د محرم په مياشت كېنې بالخصوص نهم ، لسم او يولسم تاريخ كېنې خوراک پخولو سره د حضرت حسين رضی الله عنه روح ته ايسال ثواب كړی ، دا طريقه غلطه ده ، د ايسال ثواب د تولو نه افضل طريقه دا ده چه دخپل وسعت مطابق نقد رقم په يو كار خير ولگوي يا يو مسكين ته يې ورکړي دا طريقه ځكه افضل ده چه په دې سره به مسكين هر حاجت پوره كړې شي ، او كه چرته نن هغه ته څه ضرورت نشته نو د سبا د ضرورت دپاره يې ايښودلې شي ، همدارنگه دا صورت د ريا نه پاك دي ، حديث كېنې د مخني صدقې ورکولو والا دا فضيلت راغلې دي چه داسې سړی ته به الله تعالى د قيامت په ورځ دخپل رحمت په سوري كېنې ځای ورکوي په هغه وخت به بل سوري نه وي و د گرمي په سبب به خلق په خولو كېنې غرقېږي ، د فضيلت په لحاظ سره دويمه درجه باندې دا صورت دي چه د مسكين د حاجت مطابق دي هغه ته صدقه ورکړې شي ، يعنې د هغه ضرورت لره کتلو سره دي هغه پوره کړي

۱، دا د ایصالِ ثواب صحیح طریقې دی اوس د مروجہ طریقو قباحتونه واورئ *
(۱) کومو ارواحو ته چه ایصالِ ثواب کولې کیږي که چرته هغوی لږه د نفع او نقصان مالک وگڼلې شو نو دا شرک دې او داسې خوراک «ما اهل القبر الله به» کښې د داخلیدلو د وجه نه قطعې حرام دې

(۲) عموماً دا خیال کولې کیږي چه کوم څیز په صدقه کښې ورکولې کیږي مړي ته بعینه هم هغه ملایوېی دا خیال بالکل باطل او لغو دې مړي ته هغه څیز نه رسی بلکه دهغې ثواب رسی «لن ینال الله نعیمها ولا نماؤها ولكن یناله التقویٰ منکم» کښې صراحت دې چه د الله تعالی په نزد د قربانۍ د خاړو غوښه او څرمنه نه رسیږي بلکه دهغې ثواب رسیږي.

(۳) ایصالِ ثواب کښې خپل طرف نه دا قیود لگولې شوی دی ، د صدقې متعین صورت یعنې طعم ، میاشت متعینه ، ورځ متعینه ، حالانکه شریعت ددې څیزونو تعیین نه دې فرمائیلې ته چه کله غواړې او څه چه غواړې صدقه کولې یی شي ، د شریعت درکړې شوي آزادي باندې خپل طرف نه پابندیانې لگول سخته گناه او بدعت دې بلکه د شریعت مقابله ده .

(۸) ه شهادت قصي اوریدل او اورول : په دې میاشت کښې د نورو خرافاتو سره یو داهم دې چه په دې میاشت کښې مجلسونه او جلسې کولې کیږي چه په هغې کښې د شهادت قصي اورولې کیږي ، په هغې کښې یو گناه خو داده چه د اهل باطل سره مشابهت کیږي چه شرعاً منع دې چنانچه چه کله د لسم محرم د روژې په پاره کښې بارگاه رسالت کښې دا عرض وکړې شو چه په دې کښې یو د روژه نیسی نو وې فرمائیل چه یوه روژه بله یو ځای کړئ ، نهمه یا یو لسمه ، عبادت کښې ئې هم د مشابهت اجازت ورنه کړو

په دې مجالسو کښې بل قباحت دادې چه د شهادت قصي اوریدلو سره بزدلی پیدا کیږي او په مسلمانانو کښې د بزدلی پیدا کیدل د اسلام د تقاضو خلاف دی اسلام خو دا غواړي چه په مسلمانانو کښې اوچت همت پیدا شی ، هم دا وجه ده چه په قربانۍ کښې دا حکم دې چه ځناور پخپل لاس سره ذبح کړئ ، او که نه نو د ذبحې په وخت کښې موجود اوسئ ، په دې کښې هم دا حکمت دې چه په مسلمانانو کښې اوچت همت او قوت قلب پیدا شی ، ظاهره ده چه کوم سړي پخپلو سترگو سره چیلن لږه د ذبح کولو په وخت نه شی کتلې هغه به دښمن لږه څه قتل کړې شی ؟ د اسلامی کال ابتداء د کوم ځای نه وشوه ؟ د ټولو اتفاق په دې باندې وشو چه دهجرت نه د اسلامی کال ابتداء وکړې شی ، په دې کښې هم دا حکمت وو چه هجرت لږه اوریدلو سره په مسلمانانو کښې اوچت همت پیدا شی اود دین په خاطر د محنت او مشقت برداشت کولو جذبه پیدا شی ، ددې برعکس ملاد نه ابتدا کولو کښې لږه اولعب کښې د اشتغال او غفلت خطر وه اود وفات نه شروع کیدلو کښې غم او بزدلی پیدا کیدله ، ځنګ بدر کښې د کافرانو اویا سرداران

مردار شو مگر مکه کنبې نورو سردارانو اعلان وکړو چه خبردار څوک به نه ژړا کوی اونه به ماتم کوی ، چنانچه په هغې باندې عمل وکړې شو ، دا اعلان ځکه کړې شوې وو چه بزدلی پیدا نه شی همدارنگه دا ژریدونکی واقعات چه په دې میاشتو کنبې اورولې کیږي اکثر غلط دي ددې وجه نه دهغې اوریدل هسې خو هم ناجائز دی ، تاریخ باندې د اهل تشیع تسلط ، دهغه تقيیه باز منافقینو په مسلمانانو کنبې وردننه کیدلو سره د دروغو روایاتو اشاعت کول اود مسلمانانو د آل رسول صلی الله علیه وسلم نه دغیر معمولی محبت او عقیدت د وجه نه د مظلومیت هر داستان باندې صحیح باور کول داسې امور دي چه دهغې د وجه نه د شهادت د واقعې د صحیح حقیقت انکشاف ناممکن دي تردې پورې چه په ظاهره معتبر او مستند کتابونو کنبې لاندې تفصیل هم قابل اعتماد نه دی اکثر روایات په خپل مینځ کنبې د تضاد اود عقل او اصول شرع خلاف کیدلو د وجه نه یقیناً غلط دي ، بلکه د نفس شهادت نه سوا دهغې د تفصیل شاهد یو جزئییه داسې وی چه دهغې په صحت باندې پوره اعتماد وکړې شی ، د حضور صلی الله علیه وسلم د جگر ټکړو لره شیهه کولو والا پخپل هغه شقاوت باندې پرده اچولو او حقیقت لره د مسخ کولو په غرض سره دروغون روایات وضع کولو کنبې پخپل خاص مهارت سره پوره کار اخستلي دي

(۹) د تعزیه جلوس اود ماتم مجلس کتل . په دې ورځو کنبې د مسلمانانو کثیر تعداد د ماتم مجلس اود تعزیه جلوس نظاره کتلو دپاره جمع کیږي . په دهغې کنبې ډیر گناهونه دي ، یو داچه په دهغې کنبې د دښمنان صحابه رضی الله عنهم اود دښمنان قرآن سره تشبه ده ، د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد دي ((من تشبه بقوم فهو منهم)) چا چه دکوم قوم سره مشابهت وکړو هغه به هم په هغوی کنبې شمیرلې کیږي ، د «هولی» په ورځو کنبې یو بزرگ روان وو هغوی د خدا په طور باندې په یو خرباندې د پان رنگداري لارې اچولو سره اوفرمائیل چه تاباندې څوک رنگ نه اچوی واخله تاته زه رنگ درکوم ، د هر کیدلو نه پس دهغه گرفت وشو چه تا «هولی» کوله او په عذاب کنبې گرفتاره شوې .

دویمه گناه داده چه په هغې سره دهغه دښمنان اسلام مزه زیاتیری ، د دښمنانو مزه زیاتول لویه گناه ده . حضور اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ((من کثر سواد قوم فهو منهم)) چا چه د یو قوم رونق لره زیات کړو هغه هم په هغوی کنبې دي

دریمه گناه داده چه څنگه عبادت ته کتل عبادت دي هم دغه شان گناه ته کتل هم گناه ده یوځلې ځینو صحابو رضی الله عنهم د جهاد مشق کولو ، حضرت عائشې رضی الله عنها دهغوی هغه عبادت لره د کتلو خواش بنسکاره کړو ، حضور اکرم صلی الله علیه وسلم دهغې دومره اهتمام اوفرمائیلو چه دوی د پردې په غرض سره پخپله اودریدل ، حضرت عائشه رضی الله عنها د دوی نه وروستو

په پرده کښې او دریدلو سره د دوی صلی الله علیه وسلم په اوږه باندې کتل ، حضرت عائشه رضی الله عنها دهغه عبادت د نظارې نه مریدلو سره چه کله پخپله اخوا شوه نو بیا حضور صلی الله علیه وسلم اخوا شو . غرض دا چه عبادت ته کتل هم عبادت او گناه ته کتل هم گناه ده .
څلورمه گناه داده چه په هغه مقام باندې د الله تعالی غضب نازلېږي ، داسې غضب والا ځای ته تلل لویه گناه ده ، یو ځلې حضور اکرم صلی الله علیه وسلم اود صحابه کرمو رضی الله عنهم تیریدل د داسې کلي په کنډراتو باندې وشول چه هغوی باندې عذاب راغلې وو ، حضور صلی الله علیه وسلم پخپل سر مبارک باندې څادر واچولو او سورلئ لره ئې ډیره تیزولو سره دهغه مقام نه په تلوارې سره تیر شو ، چه کله سید الاولین والآخرین رحمة للعالمین حبیب رب العالمین صلی الله علیه وسلم غضب والا ځای نه د بیچ کولو دومره اهتمام کولو نو د عوامو به څه حشر وی ، سوچ کول پکار دی ، که چرته د الله د دشمنانو په په دغو ځایونو هغه وخت یو عذاب راغلو نو آیا صرف د نظارې کتلو دپاره جمع کیدلو والا مسلمانان به دهغه عذاب نه بیچ شی ؟ هیچرې نه بلکه عذاب آخرت کښې به هم دا خلق دهغوی سره وی ، الله تعالی دې مستحق عذاب جوړیدونکی بد عملو نه د بیچ کولو توفیق راکړی ، آمین

دا خیال دې هم وی چه څنگه مبارکو ورځو کښې د عبادت زیت ثواب دې هم دغه شان په هغه ورځو کښې معصیت او گناه باندې زیات عذاب دې

(۱۰) **د لسم محرم وختی کول** په هغه ورځ رخصتی کولو کښې ډیر قباحتونه دی یو داچه به هغې کښې د اهل تشیع سره تشبه ده ، بلکه دهغې نه هم څه زیات دهغوی تائید او تقویت دې دویم قباح ددې چه هغه ورځ شیعه گان دخپل مذهب دپاره د زیات مشقت اود زیات محنت مظاهره کوی ، دهغې برعکس مسلمانان د ټول دنیاوی او دینی کارونو رخصتی کولو سره دخپل بیکاروالی او بې همتی مظاهره کوی .

دویم قباح د داچه د رخصتی د وجه نه اکثر مسلمانان د جلوسونو او د ماتم مجلسونو ته ځی . چه هغې باندې د ډیرو گناهو بې بیان پورته نمبر ۹ کښې تیر شو

(۱۱) **په لسم محرم کښې په اهل اوعیال باندې د رزق فراخی** دا حدیث وثیلې کیږي چه په دې ورځ اهل اوعیال باندې وسعت رزق وکړئ نو پوره کال به وسعت رزق وی ، ((من وسع علی عیاله يوم عاشوراء وسع الله علیه السنة كلها)) دې لره مشهور محدثینو غیر ثابت گرځولې دې ، بفرض ثبوت ددې نه ځکه احتراز لازم دې چه خلق دې لره ثواب گنی حالاتکه شریعت په دې کښې ثواب نه دې و نیلې ، دې لره ثواب گنلو سره دا بدعت جوړیږي **کل بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار** که چرته څوک دا اوواښی چه زه خو دا کار صرف د وسعت رزق دپاره کوم ، زه هغې لره د ثواب په نیت باندې

نه کوم نوهغه ته به اووئيلي شي چه ستا ددي فعل نه دهغه خلقو تائيد کيږي چه د ثواب په نيت سره
بي کوي داسې وخت کښې د فقهي د قاعدې مطابق دهغي ترک واجب دي . چنانچه حکم دي ((الا
توجد لکم بين سنة وبدعة فرق واجب)) چه کله معامله سنت او بدعت کښې دائره وي نو ترک واجب
دي او دلته خو معامله د سنت او بدعت نه ده بلکه د جائز او بدعت ده دلته خو بطريق اولي ترک
واجب دي

دويم قباحه دادي چه په دي ورځ شيعه گان د حسين د نياز ديگونه پخوي چه شرک دي او
دهغي خوراک حرام دي ، ددي وجه نه هغه موقع باندې بناسته خوراک پخولو کښې د شيعه گانو د
عقيدې او عمل تائيد کيږي

همدارنگه د وسعت رزق نورهم ډيري نسخې دي چه په هغي کښې د ټولو نه لويه نسخه د
گناهونو نه بچ کيدل او توبه استغفار دي ، دا نسخه اکسیرد قرآن اود حديثو د نصوص صريحه نه
ثابته ده دي لره پريښودلو سره خوراک څښاک والا نسخه استعمالولي کيږي ، وجه داده چه دا خوږه
ده او هغه ترخه ده ، مگر ياد ساتئ چه ترڅو پورې د الله تعالی د نافرمانۍ اود گناهونو د ژوند نه
توبه کولو سره خپل مالک لره راضي نه کړئ يو نسخه هم فائده منده نه ده ، شعر

کسی کو رات زن سرگرم فریاد و فغاں پایا
کسی کو فکر گوناگون سے ہر دم سرگراں پایا
کسی کو ہم نے آسودہ فہم زیرِ آسماں پایا
بس اک مجذوب کو اس غمکدہ میں شادماں پایا
غموں سے بچنا ہو تو آپ کا دوا نہ ہو جائے

الله تعالی دي مونږ ټولو لره د دين صحيح فهم اود کاملې اتباع نعمت راکړي آمين
چونکه ذکر شوو منکراتو کښې داکثرو تعلق د محرم د مياشتې سره دي او عذاب هم په هغي
زيات دي ددي وجه دهغي مجموعې نوم تغليباً «منکرات محرم» تجويز کوم

كتاب العلم والعلماء

د يو عالم يا بزرگ لاس ښکلول

سوال د لاسونو او ښپو ښکلولو جواز د احاديثو نه ثابت دي او نحناء (سرتيټول، ناچترېده نو دا تقبيل د انحناء نه بغير د عالم او ولي د پاره په کوم کيفيت او طريقې سره وکړې شي چه په هغې کښې د فتنه الناس ويره هم نه وي ، دلایل عقليه او نقليه سره د عربي کتبونو د عباراتو نه ولېکن . بينواتو جروا

الجواب ومنه الصدق والصواب رومي د فقه او حديث عبارات نقل کيږي بيا به هغې باندي احکام مرتب کيږي .

«القسم الاول» (١) وکړه تحريراً قهستاني تقبيل الرجل ثم الرجل اويده (الي قوله) عند لقاء او وضاء وهذا لو عن شهوة واما على وجه البر فمأثر عدد الكل وفي الاعتبار عن بعضهم لا بأس به اذا قصد البروا من الشهوة كتقبيل وجهه (در)

(١) وفي الحقائق لو القبلة على وجه الميرقد دون الشهوة لجواز بالاجماع (در)

(٢) قال الامام العيني بعد كلامه فعلم اباحة تقبيل اليد والرجل والراس والكشف كما علم من الاحاديث المتقدمة اباحها على الوجهة وبين العينين وعلى الشفتين على وجه الميرقد والاكرام

(٣) قدم عن الخالية والحقائق ان التقبيل على سبيل البر لا شهوة جائز بالاجماع (در)

(٤) وفي البسيط ان لتعظيم اسلامهوا اكرامه جاز وان لم يمل الدنيا كره (در)

(٥) وسيأتي ان القبلة يد المؤمن تحية تولى ما بين كلامهم ولا يقال حالة اللقاء مستثناة لان قول حيفدب فيها الشارح عليه السلام الى البصافحة علم انها تزيد على غيرها في التعظيم فكيف لا تساويها سائحاتي (در)

(٦) وقبلة الصبية للمؤمن من على اليد (در)

«القسم الثاني» (١) وفي حديث رواية البزار مسنداً عن يزيد بن سالم قال اعراني النبي صلى الله عليه وسلم اية فقال له قل لعنك الله يا رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعوك قال فما انت الشجرة عن يمينها وشمالها وبين يديها وخلفها فتقطع عروقها ثم جاءت تحت الارض تجر عروقها مغبرة حتى ولقت بين يدي رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت السلام عليك يا رسول الله فقال الاعرابي مرها فلترجع الى ضبعها فلدت عروقها فاستوت فقال الاعرابي ائذن لي اسجد لك قال لو امرت احدا ان يسجد لاحد لا مررت المراقا ان تسجد لزوجها قال

فان كان في اقبال يديك ورجليك فائق له اي في تقبيل يديه ورجليه فقبليهما وفيه دليل على جواز تقبيل اليدين والرجل من القاضل للمقبول اذا كان لزمه وصلاحه او عليه وهرقه وليس مكروه بل يستحب اذا كان تعظيماً لا مرددياً كما قال النووي في الاذكار فان كان لا مرددياً فهو مكروه وقد روي في احاديث كثيرة صحبة تقبيل يدا النبي صلى الله عليه وسلم وبهذا رد على المتولي من ائمة الشافعية حيث اطلق القول بعدم جوازه (نسيم الرياض شرح الشفا للقاضي عياض لشهاب الدين القفاحي ج ٥ ص ٥٠)

(١) عن زاذع وكان في وقد عبد القيس قال فجعلنا لتبادر من رواحلتنا فتقبيل يدا النبي صلى الله عليه وسلم ورجله الخ (ابوداود باب في قبلة الجسد ج ٣ ص ٣٨)

(٢) ولا بأس بتقبيل يدا الرجل للعالم والمتورع على سهيل العمري (الى قوله) وقيل سنة (رد)

(٣) وقوله وقيل (سنة) اي تقبيل يدا العالم والسلطان العادل قال الشر لملاي وعلمنا ان مفاد الاحاديث سلمية او ندية كما اشار اليه العيني (رد)

«القسم الثالث» (١) المكروه محبة القيام لمن يقام له (ردنا قلا عن مشكل الاثار)

(٢) وما ورد من التواعد عليه في حق من يحب القيام كما يفعله التركوا الاعاجم (ردنا قلا عن ابن وهبان)

«القسم الرابع» (١) كذلك اي مثل السجدة الاحياء على هيئة الركوع بهذا عنه (الشفا للقاضي عياض ج ٥ ص ٥٠)

(٢) كاد الاحياء ان يكون كفرا (حاشية مكتوبة امام ربالي (فتراول ص ٥٠))

(٣) وفي الزاهدي الاحياء في السلام الى قريب الركوع كالسجود (رد)

(٤) وفي المحيط انه مكروه الاحياء للسلطان وغيره (رد المحتار)

د اول قسم عباراتوه معلومه شوه چه د عوامو مسلمانانو د لاسونو بشكلول جائز دى ، په دويم قسم سره ثابته شوه چه د علماؤ اود متورعينو د لاسونو بشكلول مسنون يا مندوب دى ، دريم قسم كښي دى چه د بل چا ودريدل دخان لپاره خوښول مكروه دى ، قياساً عليه تفصيل اليد من الغير لره خوښول هم مكروه شو ، موجوده دور كښي عموماً محبت تقبيل اوقيام بدرجه اتم موندلې كيږي ، لهذا تعظيم نفس لره محبوب لرلو ولا د وعيد مستوجب دى

خلورم قسم سره ثابته شوه چه انحاء (سرتيتول) مكروه ده ، باقى پاتې شو دا اشكال چه تقبيل بلا انحاء ممكن نه دې نو جواب دادې چه

(١) تقبيل كښي انحاء مقصود نه ده ، قصداً انحاء للتعظيم ناحاتز ده ، مطلقاً انحاء ممنوع نه

ده اونه دهغي نه تحرز ممكن دې ، چرته ديو ضرورت د وجه نه انحاء پيښيږي ، مثلاً يو خبر

او چتو لو دپاره ، اېښودلو دپاره ، څه کتلو دپاره وغيره ، ددې د عدم جواز چاته هم وهم نه شي کيدلې ځکه چه انحناء مقصود نه ده

(۳) انحناء قريب الى الركوع ناجائز ده ، معمولی غوندي انحناء ممنوع نه ده ځنگه چه د خلورم قسم په عبارت نمبر ۱ او نمبر ۳ کښې ښکړه دی ، فقط والله تعالى اعلم ۲۵ دی قعده ۷۱ هجري

د ښځې او والدينو (مور او پلار) د اجازت نه بغير

د طلب علم دپاره سفر کول

سوال - څه فرمائی علماء دين دې باره کښې چه د يو سړي والدين او دهغه ښځه د طلب علم دپاره هغه ته د سفر کولو اجازت نه ورکوي ، نو آيا هغه صورت کښې دا سړي د طلب علم دپاره سفر وکړي او که نه؟ بينوا تو جوړوا

الجواب ومنه الصدق والصواب د علم شرعي درې قسمونه دي (۱) فرض عين (۲) فرض كفايه (۳) مندوب

د منوع روژې وغيره د مسائلو علم فرض عين دې او د ضروري فرائضو او د روزمره د معاملاتو د علم نه زيات علم حاصلول فرض كفايه دې او تعمق في العلم مندوب دې ، پس كه چرته د سفر د وجه نه د والدينو يا د اولاد د ضئع كولو ويره وي يعنې هغه پخپله غني نه وي او دهغوی حفاظت كولو والا څوك نه وي نو په هغه صورت كښې د طلب علم دپاره مطلقاً (خواه فرض عين وي يا فرض كفايه ، سفر دې نه كوي ، البته كه چرته طالب العلم سړي وي او پلار يې د خوف فتنې د وجه نه منع كوي نو بهر حال اطاعت ضروري دې هم داسې كه چرته داسې سفر وي چه په هغې كښې د هلاكت ويره وي نو بيا هم د والدينو اطاعت لازم دې

علم مندوب كښې بهر حال د والدينو اطاعت اولی دې اود ښځې په اطاعت كښې خودمختاره دي . قال في شرح التنوير واعلم ان تعلم العلم يكون فرض عين وهو بقدر ما يحتاج للدين وفرض كفاية وهو ما زاد عليه لمنفع غير هو مندوب وهو العبر في الفقه وعلم القلب الخ (شاميه ج)

وفي حقه شرح التنوير وله الخروج لطلب العلم الشرعي بلا اذن والديه لو ملتحيا وتماه في الذم وفي الشامية (قوله وله الخروج الخ) اي ان لم يخف على والديه الضيعة بأن كلاً موسرين ولم تكن نفقتهم عليه وفي الثانية ولو اراد الخروج الى الحج وكرها ذلك قالوا ان استغنى الاب عن خدمته فلا بأس والا فلا يسعه الخروج وان احتاجا الى النفقة ولا يقدر ان يخلف لهما نفقة كاملة او امكنه الا ان الغالب على الطريق الخوف فلا يخرج ولو الغالب السلامة يخرج وفي بعض الروايات لا يخرج الى الجهاد الا باختها ولو اذن احدهما فقط لا يمنهى له الخروج

لان مراعاة حقوقها فرض عين والجهاد فرض كفاية (الى ان قال) هذا في سفر الجهاد فلو في سفر تجارة او حج لا بأس به بلا اذن الا يوين ان استغنيا عن خدمته اخلص فيه ابطال حقها الا اذا كان الطريق موقفا كالبحر فلا يخرج بلا اذنها وان استغنيا عن خدمته ولو خرج المتعلم وضيع عياله يراعى حق العيال اهـ (شاميه ج ٥) فقط والله تعالى اعلم
 ١٤٠٠ هـ ربيع الثاني سنة ١٣٢٠ هـ

خوانه بنسخه پرينودل او د طلب علم دپاره سفر كول

سوال - ديو سري بنسخه خوانه ده ، او هغه بنسخه پريږدي او د طلب علم دپاره سفر اختياروي او په ټول كال كښې كورته نه راځي ، آيا دهغه دپاره دا امر جائز دي او كه له بنسخې سره اوسيدل واجب دي ، بينواتو جروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : د بنسخې نفقه او هرو څلور مياشتو كښې يو ځلي جماع كول خاوند باندې واجب دي ، بس كه چرته خاوند ددې حقوقو په تكميل كښې كوتاهي نه كوي نو د طلب علم دپاره په سفر تلل جائز دي ، البته كه چرته ددې باوجود د بنسخې دپاره د فتنې مظنه نه وي نو سفر كښې پاتې كيدل جائز نه دي ، قال في شرح التنوير ويسقط حقها مرة ويحب حياة احيانا ولا يبلغ مدة الايلاء الا برضاها وفي الشامية تحب (قوله ويسقط حقها مرة) واذ اطاق المته حبب عليه ويحب عليه في الحكم مرقوا الزيادة تحب حياة لافي الحكم عند بعض اصحابنا وعند بعضهم تحب عليه في الحكم اقلويه علم انه كان على الفاح ان يقول ويسقط حقها مرة في القضاء اي لانه لو لم يصحبها مرة يؤجله القاضي سنة ثم يفسح العقد اما لو اصحبها مرة لم يتعرض له لانه علم انه غير عديم وقت العقد بل يامره بالزيادة احيانا لوجوبها عليه الا لعدم مرض او عنة حارضة او نحو ذلك وسياتي في باب الظهار ان على القاضي الزام المظاهر بالتكفير دفعاً للضرر عنها محبس او هرب الى ان يكفر او يطلق وهذا رعا يؤيد القول البار بانه تحب الزيادة عليه في الحكم فتأمل وايضا فيها تحب (قوله ولا يبلغ مدة الايلاء) ان عمر رضى الله عنه لما سمع في الليل امرأة تقول : شعر :

قوله لولا الله تمضي عوااليه لزح من هذا السرير جوانبه

فسأل عنها فانما زوجها في الجهاد فسأل بئته حفصة كم تصبر المرأة عن الرجل للقالت اربعة اشهر فامرا مرء الاجناد ان لا يتخلف المتزوج عن اهله اكثر منها ولم لم يكن في هذه المدة زيادة مضارة بها لها من علمه تعالى الفرق بالايلاء فيها (رد المحتار باب القسم ج) فقط والله تعالى اعلم
 جمادى الاولى سنة ١٣٢٠ هـ

متقدمینو او متاخرینو کنبې حد فاصل

سوال - د متقدمینو او متاخرینو حضراتو چه یوه مشهوره او معروفه اصطلاح ده دهغوی حد فاصل څه دي؟ کوم حده پورې متقدمین وئیلې کیږي او کوم حده پورې متاخرین؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . المراد بالمشاخ في قولهم هذا قول المشايخ من لم يدرك الإمام كذا في وقف العهد والمراد بالمتقدمين من فقهاءنا هم الذين ادر كوالا ائمة الغلاة ومن لم يدركهم فهو من المعاصرين هذا هو الظاهر من اطلاقناهم في كثير من المواضع (الى ان قال) وذكر الذهبي في مفتاح كعابه ميزان الاعتدال في نقد اسماء الرجال الحد الفاصل بين المتقدمين والمعاصرين هو راس ثلاث مائة الخ (مقدمة عبد القادر عكيلي في حل شرح الوقايع ص ۱۸)

په ظاهره د ((ادر كوالا ائمة الغلاة)) نه ((احد الائمة الغلاة)) مراد دي ، په دي صورت کنبې به د ذهبي د قول سره مطابقت پيدا شي ځکه چه د صاحبینو رحمهم الله تعالى وفات د دویمې پیړۍ په آخر کنبې شوې دي ، پس دهغه دویمې صدی د اختتام پورې چه د کومو حضراتو ولادت شوې وي دهغوی به متقدمین وي او د دریمې پیړۍ د شروع نه به د متاخرینو دور شروع وي ، فقط والله تعالى اعلم

۶ ربيع الاخر سنه ۸۷ هجری

د خلقو شرمنده کولو دپاره علم زده کول

سوال - که چرته یو سړي علم محض خلقو لره د شرمنده کولو دپاره وائی دهغې څه حکم دي؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . حديث کنبې د داسې سړي په باره کنبې ډیر سخت وعید دي . حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل : ((من طلب العلم لیجاری به العلماء اولیاری به السفهاء او یرف به وجهه الناس الیه ادخله النار)) (مکوة ص ۳۸) فقط والله تعالى اعلم

«جمادی الاولی» هجری

تعلیم پرینودل او د تبلیغ دپاره وتل

سوال - یو قاری صاحب قرآن کریم خلقوته بنائی او ډیر هلکان ورسره حفظ کوي ، او اکثر ناظره وائی ، د څلویښتو ورځو دپاره تبلیغی جماعت کنبې تلل غواړي زیات ثواب او ضروري گټل سره ، دا او وائی چه د قرآن په ښودلو کنبې زیات ثواب دي او که تبلیغی جماعت کنبې تلل زیات ثواب دي ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . د مدرسې مهتم او مدرسین اجرت باندې کار کوي لهذا معروف

تعطیل نه زیات وخت دپاره غاښیدل او کار نه کول ناجائز دي ، د غیر حاضری ورځو تنخوا دهنه دپاره حلاله نه ده دا د عام ملازم حکم دي ، د مدارس عربیه ملازمینو لړه که شرعی گنجانش هم وی نو بیا هم دهغوی دپاره د تعلیم کار پریښودلو سره د تبلیغ کار به څنګه چلیږي ، د تبلیغ کار اگر چه انتهائی ضروری دي لیکن د اسلامی تعلیم سلسله ددې نه هم زیاته اهمه ده بلکه دا هم د تبلیغ یو بنیادی شعبه ده ، د جماعت تبلیغی سربراه د تبلیغ دپاره د تدریس اود تعلیم پریښودلو هیچرې اجازت نه ورکوي ، فقط والله تعالی اعلم

۱۳ صفر سنه ۹۲ هجری

د غیر عالم دپاره د دلیل طلب جائز نه دي

سوال - چا د قرآن او حدیثو نه غلط استنباط او قیاسات فاسده باندې مشتمل یو اوږد مضمون د تصویب لپاره را ولیږلو ، چه په هغې کښې ئې دا هم لیکلی وو .
«زه بی اے یم ترننه پورې د یو استاذ نه مې د قرآن ناظره هم ونه وئيله ، دینی تعلیم خو صفر دي» . ددې جواب لاندې ذکر کیږي

الجواب باسم ملهم الصواب په دنیا کښې دا اصول مسلم او متفق دی چه د هر فن د تحصیل دپاره اهل فن سره تر یو معلوم وخت پورې پاتې کیدلو اوله هغه نه استفاده کول شرط دی . مثلاً تاسو خو د ډاکتر نه علاج بهر صورت کولې شی مګر دهغه د تشخیص او تجویز دلائل معلومولو مجاز نه یی . که چرته د ډاکتر نه معلوموي نو هغه به د علاج نه جوابی شی ، البته که چرته هغه فن لره باقاعده حاصلول غواړې نو هیڅ ممانعت نشته مګر دهغې دپاره یوڅو شرائط دی مثلاً به امتحان کښې اعلیٰ نمبرو باندې کامیاب شوي ئې بیا یو مستند میډیکل کالج کښې دي داخله اخستلې وی ، د ماهرینو په نگرانی کښې دي تمرین کړي وی اود نصاب د تکمیل نه پس امتحان کښې کامیاب شوي ئې ، هم دغه شان تاسو د هروکیل نه د قانون پوښتنه خو کولې شی مګر د دلائلو د پوښتنې اجازت نشته ، البته که د وکالت نصاب باقاعده وائي نو بیا دلائل په پوهه کښې راتللې شی . بعینه هم دغه شان علم دین لره هم وګټئ چه عوام مفتیان کرام نه د شریعت د قانون پوښتنه کولې شی د طلب دلائل مجاز نه دی البته که چرته چاته د علم دلائل شوق وی نو رومي دي پنځلس کاله یو مستند دینی درسګاه کښې داخله اخستلو سره دي د نصاب عام تکمیل کولو سره اعلیٰ نمبرو باندې کامیابی حاصله کړي بیا د افتاء په درجه تخصص کښې د دوو کالو دپاره دي داخله واخلي په هغې کښې محنت کولو سره دي امتیازی کامیابی حاصله کړي بیا د ماهرین فن په نگرانی کښې دي څه موده کار وکړي دهغې نه پس امید دي چه دلائلو باندې د پوهیدلو صلاحیت پکښې سدا شی . فقط والله تعالی اعلم

عمره ذیقعد ۹۷ هجری

(وسائل)

بسم الله الرحمن الرحيم

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الدِّينِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

گرا از بسط زمين عقل منعدم گردد بخود گمان نبرد هیچ کس که ندانم
گر آهين اجساد خواهی کرد کار ملت تمام خواهد شد

السبک الفريد لسک التقليد

- د تقليد شخصی ضرورت
- بضرورت عمل بمذهب غير

میں مرو تراز رہبر سر میچ میں رہے را کہ ز فتنی تو میچ
از سر خود اندر سر محراب مرو یار باید راه را تنہا مرو

د تقليد شخصی ضرورت

سوال - نن سب بعضی نوی تعلیم یافتہ خوانان دا وائی چه د تقليد شخصی خہ ضرورت دی؟
چه کله ائمہ اربعہ برحق دی اود حدیث نہ دا معلوم پری چه نبی کریم علیہ الصلوٰۃ والتسلیم پہ دوو کارونو کنبی به چه کوم کار آسان وو هغه به ئی اختیارولو نو مونو ہم داسی ولی ونه کړو چه په مسائلو کنبی ائمہ اربعو کنبی چه دکوم امام مذهب زیات آسان وی دهغی مطابق به عمل کوو ، ددی خہ ضرورت دی چه مثلاً حنفی هغه مسئله کنبی هم په کومې باندې چه عمل گران وی د امام اعظم رحمه الله په مذهب باندې عمل وکړی اود بل امام په مذهب باندې عمل نه کوی ، چه دهغوی په نزد هغه مسئله کنبی آسانی وی ، په دی سلسله کنبی هغوی دا هم وائی چه د آخر مفقود الخبر مسئله کنبی حضرت حکیم الامت او نورو حنفی علماؤ د حضرت امام مالک رحمه الله په مذهب باندې د عمل کولو اجازت ورکړې دی ، علاوه ددی نه هغوی د حضرت حکیم الامت دا ذکر شوی الفاظ هم پخپل تائید کنبی پیش کوی

«وی فرماؤ لی چه خما اراده وه چه یوه رساله داسی ولیکم چه عوام په هغی کنبی مه»

چرته هغه په کوم مذهب کېږي هم جائز وی نود هغې اجازت ورکړم . دې دپاره چه دمسلمانانو قول په کومه یوه طریقه جائز شی . د مولان گنگوهری نه ئې پوښتنه وکړې شوه نو هغوی اجازت ورکړه . مولانا حنفی ډیر سخت وو مگر عوامو باندې ئې شفقت هم ډیر وو . ما خو داسې رساله نه ده لیکلې مگر بعضې بعضې مسائل حوادث الفتاوی کېږي داسې راغلی دی « الخ » ماثرحکیم الامت ص ۲۲۹ ملفوظ نمبر ۲۶۰

په دې سلسله کېږي دالاندیني امور د پوښتنې تقاضا کوی
۱، د یو امام مقلد ته د سهولت په غرض سره د دویم امام په مذهب باندې عمل کولو کېږي څه مفاسد دی ؟

۲، آیا د مفقود الخبر په مسئله کېږي د بل امام په مذهب باندې د عمل کولو اجازت ورکولو سره ، حالانکه ددې جواز فتوی غالباً ډیرو کلونو پورې د علماء مالکیه نه د طویل مراسلت او مکاتبت نه پس د علماء احنافو پخپل مینغ کېږي د صلاح مشورې نه ورکړې شوې وه ، عام سړی ته هره مسئله کېږي دا اجازت ورکولې کیدلې شی چه دکوم امام مذهب باندې عمل کولو کېږي اسانی وگنې په هغې باندې عمل وکړئ ؟

۳، د عدم جواز په صورت کېږي د حضرت تهانوی رحمه الله د ملفوظ به څه جواب وی ؟
۴، آیا اردو ژبه کېږي یو داسې مستند کتاب شته چه په هغې کېږي د تقلید او د تقلید شخصي په سلسله کېږي مفصل بحث کړې شوي وی ؟ بینواتوجروا فقط
محمود حسن عفا الله عنه ۱۷۱۲۱۱۹۵ هجری ۲۱۲۱۲۱۷۵ .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل الكتاب ، وأرسل لتبينه رسوله الذي أوتى جوامع الكلم وفصل الخطاب ، وجعل لفرجه تفرقه العلماء الذين هموا الصديق والصواب والصلوة والسلام على سيد الأنبياء وعلى آله وأصحابه الأصفياء وورثته من الأئمة الفقهاء والتابعين إلى يوم الحساب .

اما بعد ! د فتنو په دې دور کېږي چرته چه هر قسمه فتنو لره راپورته کولې کيږي هغله یو فتنه دا هم ده چه مسلمانانو ته په یوې نه یوې طریقي سره مذهبي رخصتی حاصلیږي چه دهغې نه پس هغوی څنگه غواړي آزادانه ژوند تیر کړي ، لیکن چونکه ریفه اسلام لره څنگه چه نو هغې دخپلې غاړې هار جوړولو سره دا مذهبي آزادی حاصلیدلې نه شوه او علی الاعلان که چرته مذهب لره خیرآباد وشلوسره د آزادی یو منصوبه جوړولو کوشش وکړې شو نو هغه کامیاب نه شو ددې وجه نه خیرخواهان اسلام د خدمت دین نوي طریقي ایجادول شروع کړل

چاہد اسلام د ټولو اصولو ژبھی اقرار کولو سره پټ د اسلافو نه د حسن ظن قتل وکړو نو چاہد مرنه نوې نبوت ایجادولو سره د زمانې د ضرورت پوره کولو کوشش وکړو ، که یو طرف ته د اسلام اصل ثانی سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم لره د سر نه غیر ضروری گرځولو سره د مفسر قرآن جوړیدلو کوشش وکړي شو نو بل طرف ته د حدیث او د قرآن فهمی دپاره سړی فهم ته کافی وئیلو سره د اسلافو تعبیراتو لره د شرک او د بدعت په لقب سره تعبیر کړي شول ، صرف هم په دې باندې ئې اکتفا ونه کړو بلکه چه کله د یو فتنې ختمیدل کیږی نو د هغې هکن بجی د بلې یوې فتنې په صورت کښې رابښکاره شی ، شعر

تن همه داغ داغ شد پنبه کجا کجا نسیم

لیکن په هغه فتنو کښې بعضې داسې دی چه په هغې سره ساده مسلمانان ډیر زر د غلط فهمی شکار کیږی او هغوی دا گمان کوی چه دا هم یو مختلف فیه مسئله ده ددې وجه نه اخوا دیخوا کیدلو کښې څه اهم فرق نه پریوځی ، ځکه چه دا ټول قرآن او حدیث لره منلو والا خپل خلق دی ، لیکن حقیقت دادې چه شعر :

من اینیگان هرگز نه نالم که بامن هر چه کرد آن آسمان کرد

که چرته ددې فتنو په زور زیر سره مطالعه وکړي شی نو معلومه به شی چه دا ټولې د اسلام د جرړو د اچولو په فکر کښې دی او هغوی ته معلومه نده چه «وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْإِسْلَامُ نَزَلَ بِكَرَامَةٍ» چه کوم دین باندې د دویمې پیړئ هجری پورې تبعین او تبع تابعین پوره نه شو او د هغې صحیح اړخ متعین نه کړي شو اوس څوارلس کاله تیریدلو نه پس دهغه محافظ او مجدد پیدا کیږی ، د اسلافو بیان شوی د قرآن او حدیثو تشریحات د ردی په توکړئ کښې د اچولو قابل دی ، هغې باندې چلیدلو والا علی دین العجائز شمیریدل شروع شو ، او نن د څوارلسمې پیړئ مجتهد د قرآن او حدیثو تشریح وکړی نو هغه په سرسترگو باندې ، حالانکه هغوی باندې نه د قرآن هوا لگیدلې ده اونه د حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یی څه واسطه راغلې ده ، شعر

انقلاب من وحرک ویکھی نگیل آج قارون بھی کھدیتا ہے حاتم کو تھیل

ایو ضیف کو کے طفل وستان جاحل یحیی کرتے ہیں اسکول کے بیچ تجھیل

سامری موسی مران کو کے جادوگر لوبہ محفزا کو کستی ہے محرف انجیل

تاسو به دې اوریدلو سره ډیر حیران شی چه اوس مونږ کله د یوې جریدې نه د مولانا محمد حسین بتالوی اهلحدیث قول دهغه د کتاب اشاعة السنة نه نقل کړو چه «پنخوس کاله تجربې سره معلومه شوه چه غیر مقلدی د بې دینن دروازه ده» نو یو غیر مقلد صاحب ډیر په غصه شو ، اصل

۱۱- واقعي لره خو دروغزنه کوی ددې وجه نه مجبوراً چه کله هغه باندې تبصره کولو سره کیناستل نو ائمه کرامو رحمهم الله باندې ئې داسې تهمت ولگولو چه پخپله اهلحدیث به هم اوریدلو سره د شرم نه سترگې لاندې کړې ، ظلم ئې دا وکړو چه د ائمه کرامو مدون مذاهبو لره د الاحاد او زندقیث ثابتولو په ناکام کوشش کښې شروع شو چنانچه په دې موضوع باندې یی چه کوم کتاب ولیکلو دهغې نوم ئې کینودلو «حقیقة الاحاد» دهغه کتاب یو شو اقتباسات ستاسو په خدمت کښې وړاندې کیږی :

« فقه حنفی کښې چه کوم احادیث فقهاؤ درج کړی دی هغه یا خو موضوعی دی یابیا دهغې رواة ضعیف او متکلم فیها دی یا منکر او مختلف فیها دی یا بیا شاذ غیر محتج بها دی ، دې فقهاؤ احادیثو کښې د فایناوالی د وجه نه د صحیح او غیر صحیح په مینځ کښې امتیاز ونه کړئ شو کتب حنفیه کښې د موضوعاتو او اوامرو اود بې ثبوت روایاتو بندلې وې ، همدارنگه اکثرهغه فرضی اود زندیقانو له وضع شوی دی ، دهغه اسبابو د وجه نه فقهاؤ خیال وکړو چه که چرته څوک د احادیثو نه واقفه شونو زموږ «واژ به ښکاره شی لهذا د شروع نه د سد باب دپاره یی د خلقو په غوږونو کښې دا خبره واچوله چه بغیر مجتهد د پوهولو نه حدیث په فکر کښې نه راځی او براه راست حدیث او قران باندې عمل کول بې دینی ده — او په دې باندې عمل کولو والا دخیل خان بیج کولو دپاره څه خو وائی ، دهغوی په هغه وئیلوسره هغه بیچاره گان چه هغوی د اول نه په قران او حدیثو باندې عمل کول — ددوی په قول — حرام تنلی وی مطمئن کیږی » «حقیقة الاحاد ص ۲۷»

تاسې مهربانی وکړئ او په تورو شوو الفاظو باندې نظر دوباره واچوئ ، دا عبارت د کتاب مذکور د نیمې صفحې نه اخستلې شوې دې ، په دې سره تاسو پخپله اندازه ولگوئ چه مصنف علام ائمه کرامو او اکابر امت باندې د بهتان تړلو چه کوم دعوت شروع کړې دې په هغې کښې هغه

خومره زیات مصروف دې ، شعر قیاس کن زگلستان من بار

حالانکه حقیقت دادې چه هغه حضراتو چه د کوم څیز نوم اجتهاد ایښودلې دې هغه اجتهاد نه دې بلکه دهغوی په ائمه اربعه کښې به دچا قول وی .

د غیر مقلدینو ائمه اربعه ابن تیمیه ، شوکانی ، ابن حزم او نواب صدیق حسن خان دی که تاسې اندازه لگولوسره وگورئ نو معلومه به شی چه د غیر مقلدینو یر قول هم ددې څلورو حضراتو د داثرې نه خارج نه دې چه هغې باندې د حدیث مهر لگولوسره دا خلق پیش کوی ، څنگه چه دا حضرات د حدیث نه استدلال کوی هم دغه شان نور ائمه خو هم د کوم یو حدیث نه استدلال کوی مگر غیر مقلدینو ته فقط هغه حدیث په فکر کښې راځی چه هغې لره دې حضراتو صحیح وئیلې

دی یا بی اختیار کړې وی .

صحبیه خبره

حقیقت دادي چه دا حضرات چه خپل ځان ته غیر مقلدین وائی دا د ټولو نه زیات مقلدین دی . ځکه چه د حضور صلی الله علیه وسلم په موجودگي کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم د دوی د اقوالو په تشریح کښې اختلاف وشو ، د دوی صلی الله علیه وسلم د وصال نه پس پخپل مینځ کښې یی اختلاف وشو ، بیا د تابعینو ، تبع تابعینو او د ائمو پخپل مینځ کښې یې شمیره مسائلو کښې اختلاف وو . بلکه د یو استاذ په شاگردانو کښې اود یو مذهب په کسانو کښې اختلاف پاتې شوې دي . او اوس هم دي . عقلاً هم اختلافی راتې لازم دی ددې وجه نه چه د هر سړی ذهن او اسلوب فکر مختلف دي ، مگر دنیا کښې صرف د غیر مقلدینو فرقه داسې ده چه دهغوی په افرادو کښې د رایو اختلاف نه موندلې کیږی ، دهغوی کوم مشر چه خبره وکړه او نوږو ټولو غیر مقلدینو هغه بغیرد څه چون چرا نه تسلیم کړه .

د تقلید تعریف

په اصل کښې تقلید نوم دي دهغه څیز چه دخپل دین د یو پیشوا یو قول او فعل لره دهغه حسن ظن په بناء باندې قبلولو سره هغې باندې عمل کول چه هغه به د قرآن او حدیثو مطابق دا خبره کړې وی . هغه تسلیم کول او عمل لره دهغه مسئلې دلیل معلومیدلو باندې نه معلق کول ، لیکن هغه دلیل که چرته هغه وخت معلوم وی یا وروستو معلوم شی نو دا د تقلید منافی نه دي ، غرض داچه تقلید کښې د دلیل مطالبه شامله نه ده او علم بالدلیل دهغې معارض نه دي ، په کشاف اصطلاحات الفنون کښې د تقلید تعریف داسې ذکر دي ، ((العقلید اتباع الانسان غیره لیا یعول او یفعل معتقداً للحقیقة من غیر نظر الی الدلیل کانه هذا المتبع جعل قول الغير او فعله قلاباً فی عقله من غیر مطالبه دلیل)) علامه ابن ملک شرح منار مصری ص ۲۵۲ کښې فرمائی وهو (ای العقلید) عبارة عن اتباعه فی قوله او فعله معتقداً للحقیقة من غیر تأمل فی الدلیل . نامی شرح حسامی مطبوع مجتبیائی ص ۱۹۰ کښې دی . العقلید اتباع الغير علی ظن انهم حق بلا نظر فی الدلیل .

دي دریو وارو عبارتونو لره مخې ته ایښودلو سره پخپله فیصله وکړئ چه د تقلید معنی څه ده ، اوس که چرته څوک خپل جدا تعریف مقررولو سره حجت بازی کوی نو دا دهغه خپله اصطلاح شوه چه په موبو باندې حجت نه ده « لا مناقشة فی الاصطلاح » په دې سره د مولوی ثناء الله صاحب امرتسری دهغه اعتراض جواب هم وشو چه هغوی پخپل کتاب د تقلید شخصی ولسفی ص ۵۱ .

۵۲ ، کښې کړې دې چه مفهوم تقلید د علم بالدلیل منافی نه دې ، لهذا تقلید لازم جهالت دې

اعتماد او انقیاد

حقیقت کښې دین نوم دې د انقیاد او اعتماد ، که چرته د دنیا نه اعتماد او انقیاد دواړه صفات معدوم شی نو د دین نوم او نشان باقی نه پاتې کیږي ، دا اعتماد او انقیاد د عهد رسالت نه را پدې خوا جاری دې او هم په دې باندې د ټول شریعت دارومدار دې .

حضرت شاه ولی الله رحمه الله فرمائی . ان الامة اجتمعوا على ان يعتمدوا على السلف في معرفة الشريعة فالعابعون اعتمادوا في ذلك على الصعابة وتبع العابعين اعتمادوا على العابعين وهكذا في كل طبقة اعتمد العلماء على من قبلهم والعقل يدل على حسن ذلك لان الشريعة لا يعرف الا بالعقل والاستعانة بالنقل لا يستلزم الا بالان يأخذ كل طبقة عن قبلها بالاتصال (عقداً الجهد من ۳) او دا غیر مقلدین د شروع نه دهغه اعتماد او انقیاد بیخ کندي کوي

د تقلید فوائد

په دې پرفتن دور کښې چه هر طرف ته الحاد او بې دیني خوره شوې ده څنگه چه د ائمه کرامو په تقلید کښې د دین مبین حفاظت دې ترک تقلید کښې دهغې لسمه حصه هم نشته ، په دې سره معلومه شوه چه د تقلید مقصد د دین مبین بحسن و خوبی حفاظت دې او په کوم څیز کښې چه د دین حفاظت وی دهغې په خوین کښې دچا هم اعتراض نشته ، لیکن بیا هم تبرعاً د تقلید د خوین اود ترک تقلید د بیان دپاره مونږ پنځه حضرات بطور شهادت پیش کوو چه په هغې کښې درې حضرات پخپله اهل حدیث هم د سرتاج گڼي ، ددې وجه نه د «و شهد شاهد من اهله» مصداق هم وشو

د عبدالوهاب شعرانی شهادت

قطب ربانی شیخ عبدالوهاب شعرانی رحمه الله فرمائی ، فقد بان لك يا اخی مما نقلناه عن الإمامة الأربعة وغيرهم ان جميع الإمامة المجهدين دائرون مع احلة الشريعة حيث حاربوا واهلهم كلهم ملاهون عن القول بالارای في دين الله وان ملاههم كلها محرراً على الكتاب والسنة كتصريح الذهب والمجود دهر وان القوالهم كلها وملاهم كل قلوب المنسوج من الكتاب والسنة سداة ولحمة معها وما بقي لك هذا في التقليد لا منذهب شمس من ملاهم فانها كلها طريق الى الجنة كما سبق بأنه او اخر الفصل قبله واهم كلهم على هدى من ربهم والله ما طعن احدني قول من القوالهم الا بمهله به اما من حيث حليله واما من حيث دفع من ذكر كماله

لا سيما الامام الاعظم ابو حنيفة العميان بن ثابت رضي الله عنه الذي اجمع السلف والخلف على كثرة علمه وواعه وعبادته وحقه مداركه واستدباطاته كباقي بسطة في هذه الفصول وان شاء الله تعالى وحاشا لغيره من القول في دين الله بما لا يمهله ظاهر الكتاب ولا سنة (ميزان كبرى ص ٣٠ ج)

د شاه ولي الله رحمه الله شهادت

دويم شهادت د سيد الطائفة مسند الهند شاه ولي الله محدث دهلوی رحمه الله تعالى دي دوی فرمائی ولي ذلك (العقلین) من الصالح مالا يحصى لا سيما في هذه الأيام التي قصرت الهيم جدا واشرب الفوس الهوى وانحجب كل ذي رأي برأيه (هجة الله البالغة مطبوع مصر ص ٣٠ ج) اعلم ان في الاصل هذه المذاهب الاربعة مصلحة عظيمة وفي الاعراض عنها مفسدة كبيرة (عقدا الحميد ص ٣٠) واستفدت منه صلى الله عليه وسلم ثلاثة امور خلاف ما كان عندي (الى لوله) وثانيها الوصاية بالتمديد هذه المذاهب الاربعة لا اخرج منها (فيوض الحرمين ص ٣٠)

د نواب صديق حسن خان شهادت

دريم شهادت د فرقه اهل حديث خلورم امام نواب صديق حسن خان صاحب بهوپالي دي دوی ليكي . فقد نمت في هذا الزمان فرقة ذات سمعة ورياء تدعى لانفسها علم الحديث والقران والعمل بها على العلا في كل شان مع انها ليس في شيء من اهل العلم والعمل والعرفان (الحطة في ذكر الصحاح الستة از نواب صديق حسن) هم به دي كتاب كنبي ليكي ((فيا الله العجب من اين يسمون انفسهم الموحدين المخلصين وغيرهم بالمعركين وهم اهل العاس تعصبا وغلوا في الدين ...)) هم ددي مضمون به اختتام كنبي ليكي : ((فيا هذا دين ان هذا لا معتنة في الارض وفساد كبير)) (حوالته)

د مولانا محمد حسين بتالوي شهادت

خلورم شهادت د مولانا محمد حسين صاحب بتالوي دي ، دوی پخيله رساله كنبي ليكي . « د بنغه ويشت كالو د تجريبي نه مونې ته دا خبره معلومه شوي ده چه كرم خلق د بي علمي سره د مجتهد مطلق او د مطلق تقليد انكاري جوړيږي هغه آخرا سلام ته خير آباد وائي د كفراو ارتداد اود فسق اسباب په دنيا كنبي نور هم په كثره سره موجود دي مگر د ديندار د بي دينه كيدلو د پاره بي علمي سره ترك تقليد لوي دروند سبب دي ، د اهل حديثو په ډله كنبي چه څوك بي علمه وي يا علم نه كې وي د ترك مطلق تقليد مدعي دي هغه دي هغه نتايجو ته او ويريري ، د دي ډلي عوام

آزاد او خود مختاره روان دی»، «رساله اشعة السنة نمبر ۲ جلد ۱۱ طبع ۱۸۸۸ء»

د قاضی عبدالواحد صاحب خانپوری شهادت

پنځم شهادت د یو غیر مقلد بزرگ قاضی عبدالوحد صاحب خانپوری دې . دوی فرمائی «پس ددې زمانې دروغژن اهلحدیث مبتدعین مخالفین سلف صالحین چه په حقیقت کښې د ماجاه الرسول نه جاهل دی هغوی په صفت کښې وارث او خلیفه شوی دی د شیعه او روافض یعنی څنگه چه شیعه وړاندې زمانو کښې دروازې د کفر او نفاق وې او د ملحدینو او زندیقانو مدخل وؤ اسلام طرف ته ، هم هغه شان دا جاهل اهلحدیث په دې زمانه کښې دروازه او مدخل دی د ملاحدو او زنداقه منافقانو ، بعینه په مثل د شیعه گانو (الی ان قال) مقصود دادې چه په رافضیانو کښې ملاحدو که تشیع ښکاره کولو سره د حضرت علی او حضرت حسین رضی الله عنهم غلو سره تعریف کولو سره سلفو ته ظالم وئیلو سره کنخل وکړی او بیا چه څومره الحاد او زنداقه خوروی هیڅ پروا نشته ، هم دغه شان په دې جاهلانو بدعتیانو دروغژنو اهلحدیثو کښې که یو ځلې رفع یدین وکړی اود تقلید رد وکړی اود سلفو توهین وکړی ، لکه امام ابوحنیفه رحمه الله علیه چه دهغه امامت فی الفقه اجماع امت سره ثابت دې او بیا چه څومره کفر بد اعتقادی او الحاد او زندیقیت په هغوی کښې خوروی ډیر په خوشحالی سره یی قبولی او ذره قدرې هم نه ناراضه کیږی اگرچه علماء او فقهاء په زر کرته هغوی لره خبردار کړی نو هیچرې یی نه اوری ، سبحان الله ما شبه اللیلة بالبارحة ، او دویم داچه هغوی د اهل السنة والجماعت مذهب او عقائدونه وتلو سره د سلفو د اتباع نه مستنکف او مستکبر شوی دی فافهم وتدبرانتهی (التوحید والسنة فی رد اهل الاحاد والبدعة الملقب به) اظهار کفر ثناء الله بجمیع اصول امت بالله ص ۲۷۲

تاسو پورته پنځه شهادتونه ولوستل چه په هغې کښې یو د شافعی المسلک بزرگ ، یو د حنفی المسلک پیشوا او درې حضرات د اهلحدیثو علماؤ نه دی بلکه نواب صدیق حسن خان صاحب بهوپالی خو دغیر مقلدینو څلورم امام دې ، ددې وجه نه ددې حضراتو نه زمونږ استدعا ده چه په تقلید کښې کوم رحمت خداوندی دې او په ترک تقلید کښې کوم عذاب د نستونی مار جوړیدلو سره پټ شوی دې ، هغې ته پخپله په غور سره وگورئ

تقلید شخصی

تقلید شخصی دادې چه یو خاص مجتهد طرف ته چه کوم مذهب منسوب دې دهغه مفتی به مسائلو لره اخستلو سره هغې باندې بلاطلب دلیل عمل وکړې شی . عام دی چه هغه مسائل په خپله د هغه امام وی او که دهغه د شاگردانو ، مگر داسې وی چه هغې باندې دیو مذهب معین نوم صادق راشی

او تقليد غير شخصي دادي چه د ديرو مجتهدينو مفتي به مسائلو لره بدون طلب دليل خپل معمول دگرځوي ، ليکن يو مسئله ديو امام واخلې او بله دکوم بل امام يعني ديو مجتهد معين د مسائلو التزام ونه کړي .

د عهد رسالت صلى الله عليه وسلم نه واخله د دويمې پيړۍ هجري آخره پورې د تقليد غير شرعي رواج وو او چونکه هغه وخته پورې د مجتهدينو اصول او ضوابط هم منضبط نه وو ، ددې وجه نه ديومذهب معين په تقليد کښې مشکلات هم وو ، همدارنگه په هغه زمانه کښې غير مجتهد حضراتوکښې د تقوى اود اخلاص جذبه هم په کامله درجه موجود وه ددې وجه نه د ديرو مجتهدينو اقوالو اخستلوکښې د کيد نفس شائبه هم نه وه .

حضرت شاه ولي الله رحمه الله فرماني ((لان الناس لميزالوا من زمن الصحابة الى ان ظهر سائر المذاهب الاربعه يقلدون من اتفق من العلماء من غير تمييز من احد يعتبر انكرا ولو كان باطلا لا مكروه (عقدا كجيد ص

۳) تردې پورې چه د دويمې پيړۍ هجري په آخر کښې رباني علماؤ د اصولو او فروعو تدوين شروع کړو اودهغوى قابل شاگردانو په دې سلسله کښې نور تدوين او تهذيب وکړو ، نود دريمې صدۍ اکثرو خلکو بطور تقليد شخصي هغې لره اختيارکړو ، اصول او فروع د قرآن او سنت په رڼا کښې مدون کړې شول او هغې لره مطالعې کولو والا داسې رباني علماء او مجتهدين وو چه دهغوى علم او فقاہت مسلم وو ، دهغوى دا کلیات په آسانۍ سره دستیاب شو ددې وجه نه په هغې کښې دخلکو دپاره ډيره آسانۍ پيدا شوه ، شاه صاحب فرماني چه په هغه وخت کښې هم دا تقليد واجب وو ، ((وبعد الباتون ظهر فيهم العبد للمجتهدين بأعيانهم وقل من كان لا يعتمد على مذهب فمذهبهم

وكان هذا هو الواجب في ذلك الزمان)) (الانصاف ص ۵۰) څلورمې پيړۍ هجري پورې د مذاهب اربعه نه علاوه دنورو مجتهدينو هم تقليد کيدلو ، ليکن د نورو مجتهدينو حضراتو د مذاهبو داسې حفاظت ونه شو چه ډيرې مودې پورې مدون موجود وای چنانچه د څلورمې پيړۍ هجري نه پس د څلورو مذاهبونو سوا يو مذهب هم باقی پاتې نه شو اود الله تعالى په رحمت سره په هغه څلورو مذاهبوکښې دتقليد شخصي انحصار وشو ، حضرت شاه صاحب فرماني ولما اندر سائر المذاهب الحققة الالهة الاربعه كان تباعها اتباع السواد الاعظم والمخروج عنها عروجا عن السواد الاعظم (عقدا كجيد ص ۳۸)

علامه ابن خلدون مقدمه کښې فرماني ((ووقف العقل في الامصار عند هؤلاء الاربعه ودرس المقلدون لمن سواهم وسد الناس باب الخلاف وطرقه لما كثر لشعب الاصطلاحات في العلوم ولما عاقب من الوصول الى رتبة الاجتهاد ولما عفي من اسناد ذلك الى غير اهله ومن لا يوثق برأيه ولا يندبه لغيره ابا المعز

والا هو اوردو العاصي ال تقليد هو لاء كل عن اعصى به من المقلدين وخطر وال هو عدول تقليد هو لاء العاصي
العاصي ولم يبق الا تقلد مذهبهم و حمل كل مقلد مذهب من قلده مذهب بعد تصحيح الاصول والاتصال
سندها بالرواية لا حصول اليوم للشك في هذا ومذهب الاجتهاد لهذا العهد مرمود على حقه مذهب تقليد
وقد صار اهل الاسلام اليوم على تقليد هؤلاء الائمة الاربعة ((مقدمة ابن خلدون ص ۳۳))

ملاحيون رحمه الله په دې موقع باندې څه ويره خوندره خبره ليکلي ده ((والا تصالفي الصلح
المناصب في الاربعة واتهامهم فضل الهي وقبوله عدله تعالى لا مجال له للعوججات والافراط))
(تفسير احمدی ص ۳۳)

د تقلید شخصي وجوب

د واجب دوه قسمونه دي لعينه اولغيره ، د واجب لغیره مطلب دادې چه په خپله دغه کار
تاکید شریعت ته وی کړې مگر شریعت چه کومو امورو لره واجب گرځولی وی دهغې تعمیل بغیر
ددې نه عاده ناممکن وی ددې وجه نه دا امر به هم واجب وی ((لان مقدمة الواجب واجب)) لکه د
قرآن اود حدیثو د جمعې او کتابت په شریعت کښې چرته هم تاکید نه دې وارد شوي ، سره ددې نه
واجب ورته وئيلي کيږي ، هم دغه شان تقلید شخصي حسن لغیره دې ځکه چه د تقلید شخصي په
ترک کښې داسې مفاسد دی چه دهغې نه احتراز واجب دې

د ترک تقلید مفاسد

(۱) تقلید شخصي نه کولو سره په دین کښې چه کوم خلل پیدا کيږي هغه تجربې او مشاهدې
سره متعلق دي ، په دې زمانه کښې طبائعو کښې د آزادي او د نفس پرستن غلبه بالکل ښکاره ده
چه دهغې په احادیث فتن کښې پيشنگوئیاني کړې شوي دي ، دا حقیقت په اهل علم حضراتو
باندې پټ نه دي په دې دور کښې به د اجتهاد د اجازت ورکولو نتیجه دا وی چه که چرته چا د قرآن
کریم او مشکوة ترجمه کتلی وی نو هغه به هم دا وائی چه د نورو اجتهاد معتبر دي نو خا ولي
معتبر نه دي ؟ چه کله اجتهاد داسې عام شو نو په احکامو کښې چه کوم تعریف او تصرف محي
ته راځي دهغې نه غیر مقلدين هم انکار نه شی کولې ، بعضي نومولود مجتهدین به دا وائی چه
هرکله مجتهدینو سابقینو پخپل قوت اجتهادیه سره بعضي نصوصو لره معلل گنلي دی اود هغوی
قول معتبر او مقبول شو نومونې هم که چرته داسې وکړو نو څه خراسی ده ، حالانکه په دې طریق
سره که چرته په نصوصو کښې هرچاته د مداخلت کولو اجازت ورکړې شی نو هغه به د منصوصو
لویې جوړیدلو سره پاتې شی ، ترک تقلید سره کومې کومې فتنې ښکاره شوي او الحاد کوم ده

پورې خورشو دا اظهر من الشمس دي ، چا د تركِ تقليد نه پس د خدائي دعوي وکړه ، چا د نبوت ، چا د مهدويت ، د چا انکارِ تقليد او نکارِ حديث پورې اورسيدله او چا د مجدديت په جامه کښې ټول امت مسلمه لره گمراه گرځولوسره د اسلام د بنيادونه متزلزل کيدلو کوشش وکړو . بحمد الله ترننه پورې يو مقلد په دې ضلالتونو کښې مبتلا نه شو ، شعر

یہ سب حقے عدم تقلید کے ہیں کہ جن میں یوالموس اوندھے گرے ہیں

(۲) که چرته د تقليد غير شخصي اجازت ورکړې شي نود نفساني خواهشاتو د غلبې د وجه نه نفس ته چه کومه مسئله چه دکوم امام آسانه او موافق مقصد ملاؤ شي په هغې باندې به عمل کوي ، مثلاً ښځه ئې مس کړه نو دا دې اوواڼي چه زه حنفی یم ، او بيا يې که وينه را وه وتله نو دادې اوواڼي چه زه شافعی المسلك یم ، که چرته يې دا دواړه امره مخې ته راشي او هغه ذکر شوي تاويل کولوسره مونځ وکړي نود هغه مونځ په اتفاق د اتموسره ونه شو مگر هغه به د غرض پرستې د غلبې د وجه نه په هغه حالت کښې هم بې اودسه مونځ کوي او د اخلاصه دين لره د نفس تابع جوړول دي

(۳) د تقليد شخصي په ترک سره عوامو کښې بې پرواهي او پخپل مينځ کښې بې اتفاقي او منافرت پيدا کيږي .

حضرت تهانوی رحمه الله څه ښه او فرمايل چه «تركِ تقليد شخصي سره په دې پنځو امورو کښې بلاشبه خلل پيدا کيږي :

(۱) علم او عمل کښې د نيت خالص کيدل (۲) خواهش نفساني باندې د دين غالبه کول يعنې خواهش نفساني لره د دين تابع جوړول ، دين لره دهغې تابع نه جوړول (۳) د داسې امر نه بچ کيدل چه په هغې کښې زياته خطره دخپل ضرر دين وي (۴) د اهل حق د اجماع مخالفت نه کول (۵) د اسلام د دائرې نه ، نه وتل ، او تقليد شخصي کښې دهغه خلل معتدبه انسداد او علاج دي (الاقتصاد ص ۳۹)

مقدمة الواجب واجب

د حکيم الامه قدس سره په حوالي سره پورته چه کوم امور خمسة ذکر شو هغه بالاتفاق ضروري او واجب دي او تقليد شخصي لره پريخودلو سره په هغې کښې خلل واقع کيږي ، چونکه تقليد شخصي دهغه امور خمسة د حفاظت دپاره مقدمه ده ، او دا امور واجب دي ، ددې وجه نه تقليد شخصي هم د «مقدمة الواجب واجب» قاعدي مطابق واجبيږي او دا قاعده داسې ده چه نه صرف به مسلمانانو کښې بلکه په ټولو ملتونو کښې مسلمه ده ددې وجه نه په هغې باندې دکوم يو دليل خو ضرورت نه وو خوبيا هم تبرعاً يو حديث ستاسو په خدمت کښې پيش کوو . ((عن عطية بن

عامر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من علم الرمي ثم تركه فليس معاً او قد حصي) رواه مسلم (مشکوٰۃ ص ۳۸)

ظاہرہ دہ چہ غشی ویشتل دین کنبی خہ عبادت مقصود نہ دی لیکن چونکہ اعلاء کلمۃ اللہ واجب دہ او بوقت ضرورت غشی ویشتل دہغی دپارہ د مقدمی حیثیت لری ددی وجہ نہ یی ہفہ ہم واجب اوگر خول او ہغی لہر زدہ کولوسرہ ہیرولو والا تہ عاصی او ونیلی شو ، پہ دی سرہ واضعہ شو چہ ترک تقلید کنبی د دینی خطراتو د علم کیدلو باوجود دہغی نہ بندی دل پہ عصیان کنبی داخل دی چہ مقضی الی اشدہ ہم کیدلی شی ، (اعاذنا اللہ تعالیٰ منہ)

عقل شاہد دی

عقل شاہد دی چہ د دیرو مجتہدینو پہ تقلید کولو کنبی د تولو نہ لویہ او واضعہ خرابی دادہ چہ کلہ د بی علمی د وجہ نہ دغیر مجتہد تقلید طوق پہ غارہ کنبی غور خیبری چہ پہ اتفاق سرہ حرام دی ، بلکہ د زمانی رواج دا وائی چہ د دیرو مجتہدینو تقلید طبیعت کنبی داسی آزادی او سہولت پسندی پیدا کوی چہ بعضی وختونو کنبی دہغی نہ تباہ کن نتائج رااؤخی ، چہ کلہ د آراء حاصلولو شوق او شو نو بعضی طبائع دومرہ سہولت پسند شواوہغوی دی میدان تہ دومرہ وسعت ورکول شروع کرہ چہ بالآخر ہغوی د اضلال انتہاء تہ ورسیدل

پہ تقلید شخصی باندي د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم اجماع

حضرت شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ تعالیٰ پہ «ازالۃ الخفاء» کنبی فرمائی ، ((فی الجملہ طریق مشاورت ورماسائل اجتہادید وفتح احادیث از مظاہر آن کشادہ شد معہذا بعد عزم خلیفہ بر میرزے مجال مخالفت بود بدون استطلاع رائے خلیفہ کارے را مصمم نمی ساختند لهذا درس عصر اختلاف مذہب و تحت آراء واقع نشد ہمہ بیک مذہب متفق و بیک راہ مجتمع و اس مذہب خلیفہ ورائے آن بود ، رولت حدیث و فتوی و قضا و مواضع مقصود بود و خلیفہ)) (ازالۃ الخفاء مقصد دوم)

پہ ہمدی سلسلہ کنبی مونہ دوہ ثبوتونہ نور پیش کؤو ، د حضرت عمر مقرر فرمودہ قانون او خیر القرون کنبی د اہل مدینہ تعامل ، پہ ہفہ قانون او تعامل کنبی دیو صحابی ہم خہ اعتراض نہ کول د اجماع صحابہ ہیکارہ ثبوت دی

حضرت فاروق اعظم رضی الله عنه

اعلام الموقعين للحافظ ابن قيم او سنن دارمی کښې نقل دی چه حضرت عمر رضی الله عنه دا قاعده مقرر کړې وه چه په کومه مسئله کښې یو حدیث ملاؤ نه شی په هغې کښې دې د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په فتوی باندې عمل رکړې شی ، که چرته د دوی فتوی ملاؤ نه شی نو د علماؤ په مشورې سره چه کومه فیصله وشي دهغې تعمیل دې وکړی شی .
د حضرت عمر رضی الله عنه په هغه فیصلې سره د تقلید شخصی اهمیت اود ضرورت اندازه ولگوي ، پخپله د محدث ، فقیه ، مجتهد اود ټولو کمالاتو جامع کیدلو باوجود د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د تقلید التزام نهې افرمائیلو او ټول عمر نهې د دوی د فتاوی مطابق حکم کولو

اهل مدینه او تقلید شخصی

روی البخاری فی (باب اذا حاضوا المرءة بعد ما افاضوا) عن ابوب عن عكرمة ان اهل المدينة سألوا ابن عباس رضي الله عنهما عن امر الاطافئ ثم حاضوا قال لهم تنفروا قالوا لا نأخذ بقولك وندع قول زيد (الى قوله) رواه عالدوقعاة عن عكرمة قال الحافظ رحمه الله تعالى زاد النسخة فقالوا لا نأخذ بالاعتناء اوله ثمعتا ، زيد بن ثابت يقول لا تنفروا في رواية قتادة فقالوا لا نصار لا نأخذ بك يا ابن عباس وانما تخالفنا (فتح البخاري ص ۸۷ ج ۱)

دې روایت سره څنگه چه دا ثابته شوه چه اهل مدینه د حضرت زید بن ثابت رضی الله عنه تقلید شخصی کولو اودهغه په مقابلې کښې دبل چا خبرې اوریدلو ته تیار نه وو . هم دغه شان دا هم معلومه شوه چه حضرت ابن عباس رضی الله عنهما یا یو بل صحابی هغه مقلدینو باندې د شرک یا دگناه کبیرې د ارتکاب فتوی ونه لگوله

امام العصر حضرت گنوهی او تقلید شخصی

حضرت گنوهی قدس سره العزیز د تقلید شخصی متعلق دمختلفو سوالونو په جوابونو کښې مفید بحثونه لیکلي دي ، لاندې د فتاوی رشیدیة ص ۱۸۰ ، ۱۸۱ نه یو اقتباس پیش کيږي
تقلید مطلق فرض دې لقوله تعالی «فستوا اهل الذکر ان کتم لا تعلمون» الایة . حق تعالی په دې آیت کښې مطلق تقلید لره فرض فرمائیلې دې ، اود تقلید دوه افراد دي ، یو شخصی چه ټول مسائل م دیو عالم نه حاصلولو سره عمل پرې وکړي ، دویم غیر شخصی چه دکوم عالم نه غواړي حاصلولو سره عمل پرې وکړي ، او آیت په سبب دخپل اطلاق دواړو قسمو لره متضمن دې ، لهذا دواړه قسمه د تقلید مامور من الله او مفروض د الله د طرف نه دي ، او چه کوم فرد تقلید باندې

عمل کوی د الله تعالی د فرضی حکم عامل به وی ، لهذا کوم سړې چه تقلید شخصی نه چه مامور من الله او مفروض من الله دې شرک یا بدعت وائی هغه جاهل او گمراه دې ، خکه چه د الله تعالی په مخالفت کښې د الله تعالی مفروض ته شرک وائی او نه پوهیږی چه الله تعالی چرته مطلق حکم ورکړې دې مکلف لره ئې مختار فرمائیلې دې چه په کوم فرد مقید باندې غواړی عمل دې وکړی ، خکه چه د مطلق من حیث الاطلاق چرته په خارج کښې وجود نه وی بلکه دخپلو افرادو په ضمن کښې په خارج کښې موجودیږی ، مثلاً د انسان وجود من حیث الاطلاق چرته جدا نه موندلې کیږی بلکه دخپل افرادو په ضمن کښې خارج کښې وی ، هم داسې د تقلید وجود جدا وی او شخصی او غیر شخصی دې جدا وی دا هیچرې نه شی کیدلې ، بلکه تقلید چه چرته هم وی یا به د شخصی په ضمن کښې اوبابه د غیر شخصی په ضمن کښې وی لهذا دواړو قسمونو کښې مکلف مختار دې په کوم باندې چه غواړی عمل دې وکړی او غاړه دې د امر نه فارغه کړی ، پس مامور من الله ته بدعت یا شرک وئیل پخپله گناه ده بلک په صل کښې دواړه قسمه د تقلید په جواز کښې یوشان دی مگر هغه وخت کښې چه عوام الناس بلکه خواصو باندې هم د خواهشات نفسانی غلبه ده او هر سړې په خپله رایه او نظر باندې ځی او تقلید غیر شخصی دهغوی د خواهشاتو او اعجاب عمده ذریعه د جواز جوړیږی ، او موجب د بی پروایی کیږی د دین طرف نه او سبب د ژبه درازئی او تشنیع د مسلمانانو په شان او ائمه مجتهدینو کښې دهغوی واسطې جوړیږی او باعث د تفرقی اوفساد د مسلمانانو په مینځ کښې جوړیږی ، چنانچه دا ټول مشاهده دی لهذا داسې وخت کښې د تقلید غیر شخصی اختیارول په دې وجه سره چه په دنیا کښې مفساد راپورته کیږی صحیح نه دې ، او فقط شخصی د امتثال امر «فاسئلوا» په واسطې معین او مشخص په حکم دشرعی شوی دې ، خکه چه اتفاق او اتحاد رکن اعظم د دین اسلام دې نو دهغې محافظت هم فرض اعظم دې ، قال الله تعالی «واعتصموا بعجل الله جميعاً ولا تفرقوا - الاية» ، «ان الله لا يحب الفساد - الاية» او اکثر احادیث په دې باب کښې وارد دی لهذا محافظت دهغه فرض اعظم په وجه او رفع دهغه مفسادو اوشنائو په وجه یو شق مامور علی التخییر سوال لره ترک کول او دویم شق لره چه معین او مقوی دې هغه فرض اعظم لره او دافع شنائع مذکوره لره دې ، اختیارول عین حکم صحابه او ختم شارع علیه السلام شوی دې ، چنانچه قراءت د قرآن کریم په اوو ۷ حروفو ره مخیرو او په اجماع د صحابه کرامو حضرت عثمان رضی الله عنه هغې لره منع کولو سره یولفت قریش کښې مقصور کړو ودا محض د رفع فساد او تفرقی د وجه نه شوی وو ، صحیح بخاری ددې شاهد دې او خود فخر عالم علیه السلام د قتل ذوالخویصره په باب کښې «چه واجب القتل وو په سبب د کفری او گستاخو کلماتو د فخر عالم علیه السلام» فرمائیلی وو «((دهه فان الناس يقولون ان محمدا يقتل اصحابه))» او دا حکم له وجهې د خوف د فتنې نه شوی وو نه د بل څه ، الحاصل داسې نازک وخت کښې تقلید شخصی

واجب مشخص دے او غیر شخصی دھنہ فتنہ مشاہدے پہ سبب معنوع دے، البتہ کہ چرتہ دا فساد غیر شخصی کنبے ونہ موندلے شی نو ہنہ ہم مامور علی التخییر دے لکھ شخصی، پس واضعہ شوہ چہ تقلید شخصی واجب دے او ہنہ تہ بدعت یا شرک و ثیل جہل محض دے، واللہ تعالیٰ اعلم

کتبہ الاحقر شید احمد گنگوہی اذی الحجہ ۱۳۱۱ ہجری

خنگہ چہ د جسمانی علاج دپارہ یو داکتر طرف تہ رجوع اود دنیاوی حکومت قانون معلومولو دپارہ یو وکیل طرف تہ رجوع ضروری وی، بیا دھنہ دہ صورتونہ دی، یو دا چہ مختلفو اوقاتو کنبے مختلفو داکترانو او مختلفو وکیلانو طرف تہ رجوع وکری شی، دویم دا چہ ہمیشہ ہم د یو داکتر او ہم د یو وکیل سرہ تعلق و ساتلے شی پہ دوارو صورتونو کنبے پہ کوم باندے چہ ہم عمل وکری شی مقصود حاصلیری، بعینہ ہم دغہ شان د علاج روحانی اود حکومت ربانی قانون معلومولو دپارہ د یو حاذق تقلید پہ نص قرآنی سرہ فرض دے چہ شخصی او غیر شخصی دوارو صورتونو لہ شامل دے، پہ دے دوارو کنبے چہ پہ کوم صورت باندے بی ہم عمل وکری تہ بہ ہم فرض و ثیلے شی، بیا کہ چرتہ دیو عارض نہ بل داکتر یا وکیل طرف تہ رجوع متعذروی نو دعمل دپارہ بہ صرف ہم دویم صورت متعین کیڑی، ہم دغہ شان تقلید غیر شخصی د قبائح مذکورہ د وجہ نہ متعذر شرعی شو نو د نص قرآنی د تعمیل دپارہ ہم تقلید شخصی متعین شو، چنانچہ پہ ہمدے بناء باندے پہ یوہ واقعہ کنبے ہم دیو سری تقلید بالاتفاق فرض دے خک کہ چہ واقعہ واحدہ کنبے د دیرو علماؤ تقلید متعذر عقلی او شرعی دے لکھ پہ یو وخت کنبے ہم د یو داکتر نہ علاج ضروری دے، دا د فرض ادا کولو پہ دوارو صورتونو کنبے دیو د تعین واضعہ مثال دے، ہم دغہ شان د صدقۃ الفطر، د قربانی اود کفاراتو د حکم د تعمیل مختلفو صورتونو کنبے کہ چرتہ صرف یو صورت میسروی نو اداء واجب بہ صرف ہم پہ دے یو صورت کنبے منحصر کیڑی، پہ دے تقریر سرہ واضعہ شوہ چہ تقلید شخصی تہ فرض لغیرہ و ثیلو مطلب دادے چہ د فرض پہ دوارو صورتونو کنبے یو باندے انحصار د عوارضو د وجہ نہ وشو او کہ نہ نو فی نفسہ تقلید شخصی د مطلق تقلید یو فرد کیدلو د وجہ نہ فرض لعینہ دے، خنگہ چہ پہ کفارہ کنبے صوم فرض لعینہ دے او دھنہ تعین لغیرہ دے، کہ غورہونہ حقیقتاً اوریدلو والا ری نو دومرہ مختصر خبرہ ہم کافی دہ او کہ نہ نو د دلائلو انبار ہم بی فائدے دے، شعر

طوفان نوح لانے سے اے شتم فائدہ ؟ دوا شک بھی بست ہیں اگر کچھ اثر کریں !

خلاصہ د خبری

د ذکر شوی تفصیل پہ ضمن کنبے د مطلوبہ سوالونو جوابونہ بہ ہم پہ ذہن کنبے نہ ناست وی غویا ہم مختصراً دوبارہ لیکل کیڑی۔

۲۰۱، د یو امام مقلد لره د بل امام په مذهب باندې عمل کول جائز نه دی . دهغې مفاسد او په هغه سهولت پسندۍ کېنې د دین د نقصان مفصل بیان ماقبل کېنې د ترکِ تقلید شخصې په ضمن

کېنې تیر شو
(۳) «مآثر حکیم الامت» کېنې د حضرت حکیم الامت د ملفوظ حواله نه ده ورکړې شوې . د حضرت تهانوی حکم وو چه ترخو پورې شما د ملفوظاتو تصدیق فلانکی فلانکی یو خو مخصوصو خلقو نه ونه کړې شی هغې لره د شائع کولو اجازت نشته ، د مآثر حکیم الامت هغه ملفوظ ته دا تصدیق حاصل نه دي ، بالفرض که چرته دا ملفوظ د حضرت تهانوی هم په دې الفاظو سره وی نودهغې مطلب دادې چه چرته د اهل فتوی اوتقوی د اجتماعی غور نه پس د مذهب د اصولو او قواعدو په اساس سره بل مذهب باندې د عمل گنجائش وموندلې شی نودهغې اجازت ورکړئ، نه دا چه رخصتی ورکړې شی چه څه غواړې اوڅنگه غواړې عمل وکړی ، فافهم وتدبر
(۴) تقلید مطلق و تقلید شخصې باندې بې شماره کتابونه لیکلې شوی دی چه په هغې کېنې لاندینی کتابونه دخاص اهمیت والای .

- (۱) عقد الجید فی احکام الاجتهاد والتقلید شاه ولی رحمه الله تعالی
 - (۲) الانصاف فی بیان سبب الاختلاف - - - - -
 - (۳) «حجة الله البالغة» کېنې هم مفید بحثونه دی شاه ولی رحمه الله تعالی
 - (۴) فتاوی رشیدیہ کتاب التقلید والاجتهاد حضرت گنگوہی قدس سره
 - (۵) ایضاح الادله حضرت شیخ الہند رحمه الله تعالی
 - (۶) الاقتصاد فی التقلید والاجتهاد حضرت تهانوی رحمه الله تعالی
 - (۷) الکلام الفريد فی التزام التقلید - - - - -
 - (۸) فصل الخطاب فی مسألة ام الكتاب مولانا انور شاه صاحب رحمه الله تعالی
 - (۹) خبر لتنقید فی سیر التقلید مولانا خیر محمد صاحب رحمه الله تعالی
 - (۱۰) مقدمه اردو ترجمه المیزان الکبری للشعرانی مولانا محمد حیات سنبهلی
 - (۱۱) فلسفہ تقلید واجتهاد قاری محمد طیب صاحب مدظلهم
- فقط والله العاصم من جميع الفتن الظاهرة والباطنة
رشید احمد ۴ محرم ۱۳۹۲ هجری

د ضرورت په وقت کېنې په بل مذهب باندې عمل کول

- سوال . د شاه عبدالعزیز صاحب په ملفوظاتو «مطبوعه پاکستان ایجوکیشنل پبلشرز لمیتید»
۱۲ میری ودرود کراچی په ۱۹۶۰ء کېنې ص ۹۰ باندې دا لاندې لیکل زمونږ په نظر راغلل

« یو مرید عرض وکړو چه که چرته د ضرورت په وخت د حنفی ، شافعی په قول باندې عمل وکړی یاد یو بل امام په قول باندې عمل وکړی آیا دا صحیح کیدلې شی ؟ وې فرمائیل « چه که چرته له ضرورت شرعی مجبور کړی نو جائز ده ، او که نه نو دنفسانی حیلي په تقاضې سره داسې قول نه دی پکار چه » مثلاً د یو امام تقلید کوی په یو مسئله کېنې یی عملاً د بل امام قول آسان وموندلو هغه وخت ئې هم هغې لره اختیار کړو ، « دا بده خبره ده » ما ددې تفصیل په یو فتوی باندې لیکلې دي »

په دې سلسله کېنې دا لاندې امور معلومیږی دی :

(۱) د شرعی ضرورت نه څه مراد دی ؟ که چرته دهغې یو څو مثالونه ولیکلې شی ن د مطلب په نهم کېنې به سهولت وی .

(۲) داکومه خبره ئې چه کړې ده « بده خبره ده » نودهغې بدې شرعاً څه درجه ده . ناجائز ، مکروه تحریمی یا مکروه تنزیهی ؟

(۳) آیا هر عامی ته به دا اجازت ورکولې شی چه هغه د ضرورت په وخت کېنې دیو بل امام په قول باندې عمل وکړی یا دا ضروری دي چه مستند علماء د مشورې او غور او فکر نه پس دا فیصله وکړی چه هغه ضرورت شرعی دي او په دې صورت کېنې د بل امام په قول باندې د عمل کولو اجازت شته ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : (۱) ضرورت شرعی نه مراد هغه ضرورت دي چه هغې لره علماء راسخین فی العلم چه د تقوی او طهارت په صفات عالیه سره متصف وی ضرورت وگرځوی ، که چرته هغوی واقعی دا ضرورت وگنی چه په دې وخت کېنې په بل مذهب باندې د عمل کولو نه بغیر بله چاره نشته نو هغه به ضرورت شرعی گنلې کیږی او هغه وخت به په بل مذهب باندې بقدر ضرورت عمل جائز وی ، د ضرورت تعین به په هره مسئله او راقعه کېنې جدا وی او عوام خو عوام دی . عام علماؤ ته هم دهغې د تعیین اجازت نشته ، دهغې فیصله صرف راسخین فی العلم متقی علماء کولې شی چه شاڅ او نادر دی ، ددې واضح مثال د مفقود مسئله ده چه علماؤ کله مذهب مالکیه باندې د فتوې ورکولو ضرورت محسوس کړو نودهغې فتوی ئې صادره کړه ، لیکن به هغې کېنې د احتیاط د ټولو اړخونو مدنظر ساتلو سره دا فیصله ورکړې شوه

حضرت تهانوی رحمه الله تعالی فرمائی ، « او ضرورت هم هغه معتبر دي کوم لره چه علماء اهل بصیرت ضرورت وگنی ، دا هم ضروری دی چه فتوی ورکولو والا داسې سړې وی چه هغه د یو محرم استاذ نه فن حاصل کړې وی او اهل بصیرت هغه لره په فقه کېنې مهارت تامه حاصلیدلو باندې شهادت ورکوی » (کما قال العاصی فی شرح عقود رسم المفتی فان المتقدمین شرطوا فی المفتی

الاجتهاد وهذا مفقود في زماننا فلا اقل من ان يهتد به معرفة المسائل يهرونها وقيودها التي كثيرا ما يسقطونها ولا يصححون بها احوالها على فهم المطلقة وكلها لا بد من معرفة عرف زمانه واحوال اهله والتعرج في ذلك على استعدادها (الخ ص ۳۳). او ددي فتنو په زمانه کښې دا دواړه خبرې جمع کيدل يعنې په يو سړي کښې د تدوين کامل او د مهارت تامد اجتماع نايابه ده ددې وجه نه په دې زمانه کښې د اطمینان صورت دا کيدلې شي چه کم از کم دوه څلور محقق علماء دين په يو امر کښې ضرورت لره تسليمولو سره په بل مذهب باندې فتوی ورکړي ، بغير دهغې نه که په اقوال ضعيفه او يا بل مذهب لره د اخستلو اجازت ورکړې شي نو دهغې لازمی نتیجه د مذهب ړنگول دی ، کما لا يخفى (الحيلة الناجزة ص ۲۴)

(۲) نفساني حيلې سره يو مسئلې لره پريښودلو سره د بل امام په مذهب باندې عمل کول حرام او ناجائز دی ددې وجه نه ، دې سره متعلق چه شاه صاحب « بده خبره ده » فرمايلې ده دهغې مطلب هم ناجائز او حرام دې مکروه وغيره نه دې .
(۳) د عوامو به څه پوښتنه کوي هر عالم ته هم د ضرورت په وخت په بل مذهب باندې د فتوی او عمل اجازت نشته .

قال حکم الامم قدس سره العزيز :

«د ضرورت شديد او د ابتلاء عام په وخت د احنافو په نزد د نورو ائمو مذهب لره اختيارولو سره په هغې باندې فتوی ورکول هم جائز دی لیکن عوامو ته پخپلې رائي سره چه په کومه مسئله کښې غواړي د داسې کولو اجازت نشته بلکه د دیر احتیاط ضرورت دې ((وذلك لما صرح به العلامة الشامي في رسالته هرح المظلومة في رسم المفتي)) . او په دې زمانه کښې احتیاط په دې طريقه کيدلې شي چه ترڅو پورې محقق او متدين علماء گرامو کښې متعدد حضرات په يومثله کښې د ضرورت تحقق تسليمولو سره د بل امام په مذهب باندې فتوی ور نه کړي هغه وخته پورې دې هيچرې دخپل امام مذهب لره نه پريږدي ځکه چه مذهب غير لره د اخستلو دپاره دا شرط دې چه د اتباع هوی په بناء باندې نه وي بلکه د ضرورت داعيه په وجه وي » (الحيلة الناجزة ص ۲۲) فقط والله تعالى اعلم .
وشيد احمد ۱۲ ربيع الاول ۹۶ هجري

بسم الله الرحمن الرحيم
وما تولي على الا بالله عليه توكلت واليه اليب

الهدایات المفیده لتنزيه المدارس من العلوم الجديدة

الهدایات المفیده

تاریخ تالیف ۱۸ ربیع الاول ۱۳۸۹ هجری
داشاعت کال ۱۳۹۸ هجری

د ډیرې مودې راهیسې د مختلفو حلقو د طرف نه دا سوال راپورته کولې کیږي چه د مدارس دینیه په نصاب کېنې دې دنیوی تعلیم هم شامل کړې شی بعضې دیني مدارس په دې کېنې مبتلاشوی هم دی

په دې رساله کېنې د عقل سلیم اود ذاتی مشاهداتو او تجربیاتو په رڼا کېنې ثابتې کړې شوې ده چه دا اقدام د مدارس دینیه دپاره تباہ کونکې دې . او ددې د صحیح طریقه کار نشاذهی کړې شوې ده

په دیني مدارسو کېنې دنیوی تعلیم داخول

سوال - د یو دارالعلوم طالبانو ته علوم مقصوده سره مولوی فاضل او ایم اے کول او ضمناً اوتبعاً هغوی ته دیني ماحول کېنې د دیندارو استاذانو په ذریعې انگریزی ښودل او بعضې علوم جدیدې لکه عالمی جغرافیه ، سائنس ، فلسفه او جدید نفسیات او شهریت ښودل جائز دی او که نه ، خدمت خلق ود الله درضاء ذریعه ده او که نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دیندار ماحول کېنې اود دیندارو استاذانو په نگرانۍ کېنې د علوم جدیدې تحصیل په نیت د خدمت خلق اورضاء حق سره بیشکه موجب د اجرا و ثواب دې مگر مدارس دینیه کېنې دهغه علومو جاری کیدل په تجربې سره مضرت ثابت شوی دی . اولاً ددې وجه نه چه بعضې مدارس دینیه کېنې علوم جدیدې لږه تبعاً او ضمناً جاری کړي شو مگر په یوڅو ورځو کېنې هغه مدرسه سواد علم دین نه باقی د ټولو فنونو مرکز جوړشو او علم دین برائے نام پاتې شو .

اوبيا د يوڅو ورځو نه پس د علم دين نوم هم ختم شو ددې ډير نظر زموږ وړاندې موجود دى . په دې صورت كښې به د مدرسې زمكه . آبادى او متعلقه سامان چه د تعليم دين دپاره وقف وو قيامته پورې به د تعليم دنيا او بالو سله يا بلا واسطه د هدم دين دپاره به استعماليرې چه دهغې قول وبال به په بنياد ايښودلو والا باندې دى . بالفرض كه د هدم دين باعث جوړ هم نه شى مگر كوم وقفى خيزونه چه د علم دين دپاره مخصوص وو هغه د علم دنيا دپاره مخصوص كولو او هميشه دپاره د جهت وقف بدلولو عذاب خو به خامخا وى . دويم دا چه كه چرته بالفرض په يو مدرسه دينيه كښې هم علم دين غالب وى نو ددې استعداد طالبان به د كوم ځاى نه راولي چه علوم دينيه اودنيويه دواړو كښې مهارت حاصل كړې شى ، چه هر كله علوم دينيه كښې د استعداد حاصلولو والا تعداد ډير فيصد نه زيات نشته . اود علوم جديده د طلبه معيار خو دهغې نه هم زيات لاندې دې ، دريم كه چرته بفرض محال په لاهونو كښې څوك يونيم فرد د دواړو علومو ماهر هم شى نوآيا هغه به د علم دين څه خدمت وكړي ؟ حاشاوكلا هغه لره خو دنيوى اميدونو او حب مال اوجاه نه صرف دا چه د علم دين د خدمت موقع نه ور كړى بلكه دهغې نه يى متفركوى ، چنانچه دهغې يو نظيرنه شى پېش كيدلې چه دواړه قسمه علومو كښې يوماهر فرد د دين يو بنيادى معتدبه خدمت كړى داصحيح ده چه داسې سرې كه چرته اخلاص سره دنيوى خدمت وكړى نو هغه هم باعث اجر دي مگر كتل دادى چه كه چرته هغه ته د علوم دنيويه تعليم نه وې ور كړې شوې نو هغه به د دين خدمت كولو د علوم دنيويه تعليم هغه لره د خدمت دين نه محرومه كړو . بيا دهغه په دعوائى اخلاص كښې هم شبهه كيږي چه آيا دا حقيقت څه حصه هم ده او كه محض نفسانى تدبير او كيد دې كه چرته واقعى رضائى الهى مقصود وې نو د دين د خدمت قدرت لرلو سره د علوم دنيويه خدمت لره ولې يى اختيار كړو ؟

په دې سره ثابتيرې چه د طلب مال اوجاه نه سوا هيڅ مقصود نه دى ، مشاهده ده چه عموماً د داسې حضراتو د زړه نه د عمل اهتمام ختميرې بلكه د ډيرو خو نظريات هم بدليږي غرض دا چه مدارس دينيه كښې كه چرته هغه علوم جديده لره لږ شانتې هم ځاى ور كړې شى نو خطر ده چه يوڅو كاله پس به يوفرد هم د دين خدمت كولو والا پاتې نه شى الله تعالى دې په خپل فضل سره زموږ ته حفاظت وكړي ، آمين .

لهذا مدارس دينيه لره د بربادولوپه ځاى د كالجونو د اصلاح طرف ته توجه كول پكار دى ، هغله دې دينداره استاذان مقرر كړې شى او ماحول لره د دينداره جوړولو كوشش دې وكړې شى . نصاب كښې دې د علم دين معتدبه حصه مقرر كړې شى . مدارس دينيه كښې كه چرته قديم نصاب په محنت سره وښودلې شى نو د نگرينى ژبې نه سوا باقى ټولو فنونو دنيويه كښې هم د كالجونو د طالب علمانو نه زيات استعداد پيدا كيږي چنانچه فنون قديمه كښې فهم لرلو والا بعضې داسې

افراد ترننه پورې موجود دی چه علوم جدیده کښې د مهارت مدعی دهغوی وړاندې د مکتب ماشوم معلومیږي او افسوس دادې چه حساب ، اقلیدس (جیومیټری) ، او هیئت وغیره ضروری علومولره مدارس دینیه نه داسې خارج کړې شوی دی چه گویا دا دهغوی په نصاب کښې بالکل داخل شوی نه وو ، حقیقت دادې چه دهغه علومو نه سوا دعلم دین تکمیل ناممکن دې ، که چرته په ژورنظرسره وکتلې شی نو علوم جدیده بالکل هیڅ څیز نه دې دا ټول هم د علوم قدیمه رنګدار کاغذونه دی هغه هم ناقص او نامکمل ، هم دهغه علوم قدیمه لر جدید نوم تجویز کړې شوې دې یا خو متجددینو مصنفینو کتب جدیده لیکلې دی چه په هغې کښې علوم هم هغه قدیمه دی دغه جدید او متجدد نوم یا دکافر او ملحد مصنف د جدید تصنیف په طبائعو باندې بد اثر غورزیږي غوروکړئ چه د هدایه وئیلو والا اود هدایه انگریزی ترجمې «محمذن لاء» وئیلو والا عمل او سلامت طبع ونظروفکر کښې بربر کیدلې شی ؟ دا فرق «محمذن لاء» د هدایه ترجمه گڼلوسره دې نو چرته چه تصانیفولره مستقل بلکه تحقیق جدید او مصنف لره د ترقی یافته قوم اتل وگڼلې شی او ذهن دهغې نه دومره مرعوبه وی چه دهغه یو تحقیق ته د تنقید په نظر کتل جرم عظیم وی د الله اود الله در رسول صلی الله علیه وسلم په خبره کښې خو شبهات پیدا وی ، مگر د مغربی مصنف یوه خبره کښې د شبهې څه گنجائش نه وی نو ظاهره ده چه د داسې علومو حاصلولو والا انجام به څه وی ؟ په ذکر شوی بیان سره د بعضي حضراتو دهغه قیاس جواب هم وشو چه فرمائی چه متقدمینو خو هم سرکاری ژبه او علوم دنیویه وئیل او ښودل او په هغې کښې ئې مهارت لرلو ، نو واضحه دې وی چه د متقدمینو سرکاری ژبه دیومسلمان قوم ژبه وه او د فنونو د کتابونو مصنفین هم مسلمانان وو او استاذان هم ، او هغوی د عزت اود خرد اعتمادی او ټولو علومو اوفنونو کښې د سبقت او امتیاز په دومره اوچت مقام باندې وو چه هغوی ته د ټولې دنیا اقوام ښکته په نظر راتلل ددې وجه نه په هغوی باندې د سرکاری ژبې زده کولو یا دنیویه علومو اوفنونو حاصلولو کښې دیو بد اثریوتلو څه امکان نه وو هغوی سرکاری ژبه او دنیوی علوم دخپل کور څیز گڼلو ، د نن مسلمانانو په شان اغیار بلکه د خیرغوښتلو تصور ئې نه لرلو بلکه ددې برعکس د ټولې دنیا دپاره سخیان وو د ټولې دنیا اقوام دهغوی د بزرگانو نه خیرغوښتلوسره نن د ترقی دنده غږوی ، غرض داچه د متقدمینو دپاره سرکاری ژبه او علوم دنیویه کښې مهارت د غیرت اود خوداعتمادی اود نفوذ واستغناء باعث وو ، ددې برعکس بدقسمتی سره نن سبا هم دهغه علومو بطریق جدیدتعلیم د اغیارو غلامی او احتیاج لره په زړه کښې مکمل طور باندې مضبوطوی اود مسلمانانو مرئ لره د اغیارو د احسان په دروند بار سره داسې خفه کړې ده چه هغې لره دهغوی نه دنجات ورکولو دپاره یونسنه هم په کار نه راځي ، هم دهغه غلامانه ذهنیت اود احساسی کمزری دا کرشمه ده چه د پنځمې پېړۍ مسلمانان د ابوریحان بیرونی نه استفاده کولوسره سپورمئ او زهره ته رسېږي چه

دهغي ماسکو اعتراف کړې دې مگر د سب مسلمانان ماهرین فلکیات د نورو په نقل کښې هم ښکاره غلطیانې کوي . چنانچه همدا اوس حیرانیدونکې انکشاف وشو چه د گرینچ شاهي خبریالانو د رڼا د ابتدا چه کوم وخت ښودلې دې هغې لره د پاکستان او هندوستان ماهرین فلکیات صبح صادق گرځولوسره دهغي مطابق جنتریانې مرتب کولوسره په ټول ملک کښې شائع کړی دی .

دویم فرق دادې چه متقدمین علوم دنیویه کښې مهارت حاصلولونه پس هم د تقوی او د زهد په برکت نه د خدمت علم دین نه غافل کیدل او نه په هغې کښې څه عملی کوتاهی واقع کیدله . نظریاتی تبدیلی خو لرې خبره ده په هغوی کښې اکثر د هر قسمه مهارت لرلو باوجود د فقر اوفاقې په عالم کښې هم خدمت دین کښې مشغوله وو او هغې لره ټي سعادت گڼلو . او بعضي د دنیا په لویو لویو منصبونو باندې د فاتر کیدلو اود بدشاه کیدلو نه پس هم دهغوی په اعتقاد او عمل او خدمت دین کښې هیڅ نقص واقع نه شو بلکه هغه مال لره ټي نورد خدمت دین ذریعه جوړولوسره دنیالره ټي هم دین جوړکړو ددې برعکس نن سیا د تمنگانو اود حب مال وجاه دومره غلبه ده چه علوم دنیویه په جدیدې طریقې سره حاصلولو نه پس د خدمت علم دین تصور هم ناممکن دې

خلاصه داده چه مدارس دینیه کښې علوم دنیویه خصوصاً حساب او هیئت او اقلیدس تعلیم اشد ضروری دې مگر د کتب قدیمه په ذریعې . صرف اساتذہ دې د کتب جدیدہ مطالعه کوی که څه دکار خبره ومومی نو طالبان دې په داسې طریقې سره پوهه کړی چه کتب جدیدہ اودهغې د مصنفینو تفوق دهغوی په ذهن کښې رانه شی که چرته کتب قدیمه ناکافی وی نو علماء دین دې جدید تصنیف کړی . ددې نه هم زیات ضروری دادې چه د طریق تعلیم اصلاح دې وکړی د زیاتو کتابونو ښودلو په ځای دې تمرین عملی مشق زیات وکړی شی د یو کالج د تعلیم یافته تصنیف که هغه هرڅومره صالح او متقی وی د طالبانو په اذهانو باندې به دا اثر ضرور اچوی چه هغوی ته دا علوم د مغرب نه حاصل شوی دی . دې علومو لره که چرته دکتب جدیدہ په ذریعې سره مدارس دینیه ته راوړلې شو نویو طرف ته خو به دهغې اود هغې دمصنفینو د خیانت ډیر لوی اثر پریوځي او دې سره سره به د نصرانیت نه ذهن مرعوبه شی او بل طرف ته به دا نقصان وشي چه د غلبه هوس د وجه نه به دا خلق عصری امتحانات ورکولوسره د خدمت دین په ځای به د حکومت ملازمت اختیار کړی چه په هغې سره د خدمت دین د محرومتیا نه علاوه عملی او اعتقادی خرابیانی هم پیدا کيږي . که چرته خدانخواستہ ټولو مدارس دینیه دا کار خیر شروع کړو او خپل نیم پخته مال ټي سرکاری دفترونو او دینوی هندو کښې خرڅ کول شروع کړه نو آئندہ د علم دین یو دمدرس پیدا کیدلو هیڅ توقع نه دی پکار ساتل او علم دین لره صرف دیو څو ورځو میلمه گڼل پکار دی ممکن ده چه قرب قیامت کښې د رفیع علم دین سبب هم دا نظریه جوړیدلو والا وی . الله تعالی دې مونو ته

دا وخت نه شائی . آمین . د انگریزی ژبې په باره کښې وئیلې کیږي چه ددې په زده کیدلو سره علماء د دین خدمت زیات کولې شی . دا خبره څما په فکر کښې نه راځي چه هغه کومه مسئله ده چه دهغې حل په انگریزی ژبه باندې موقوف دې حالانکه مخالف او موافق د هر قسم کتابونو دفاتر په اردو کښې موجود دی . که چرته دهغې خدمت دین کښې معین کیدل هم تسلیم کړې شی نو کتل دادی چه دهغې څه مصداق هم په دنیا کښې موجود دې او که نه ؟ . که چرته تاسو دهغې جائزه واخلئ چه آیا یو انگریزی وئیلو والا د عالم دین یو بنیادی خدمت کړی نویقیناً هغه به کالعدم لومړی ، په دې سره څما مقصود دا هیچرې نه دې چه انگریزی ژبه زده کول ناجائز دی بلکه مقصود دادې چه د دین یو خدمت په دې باندې موقوف نه دې . لهذا د علماء دین دپاره انگریزی په زده کول بې ضرورته او غیر مفید دی بلکه د اکثر و طبیعتونو دپاره خو مضر دې

آخر کښې بیا درخواست دې چه مدارس دینیې لره مسموم او مولیانو لره دمستر جوړولو په ځای د کالجونو اصلاح او مسترانو لره صحیح مسلمان جوړولو باندې پوره قوت صرف کول پکار دی .

۱۸ ربیع الاول ۸۹۰ هجری

فقط والله العاصم

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

الكلام البدیع فی احکام التوزیع

الكلام البدیع

تاریخ تالیف ۱۴ ذی الحجہ ۱۳۹۵ هجری

داشاعت کال ۱۳۹۸ هجری

عنوانات

- د چندی د پیسو احکام
- آیا د چندی پیسې صرف کیدلو پورې هم د معطی په ملک کښې پاتې وی ؟
- د چندی په پیسو باندې زکوٰۃ فرض دې او که نه ؟
- آیا د معطی د انتقال په صورت کښې په هغه کښې به ورثت جاری کیږي ؟

- آیا معطی ته دخپل رقم واپس اخستلو اختیار دي؟
- زکوة لره په نورو مصارفو کښې د لگولو دپاره د مروجو حیلو حقیقت

د چندي د پیسو احکام

سوال - مدارس دینیه کښې د صدقات واجبه او د عطیاتو کومې پیسې چه جمع کیږي آیا په هغې باندې به د کال تیریدلو پس زکوة فرض وی او که نه؟ بیثواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د بعضې علماؤ خیال دي چه د چندي پیسې چه ترڅو پورې صرف شوې نه وی هغه وخته پورې هغه هم د معطی په ملک کښې وی په دي بناء باندې هغه پیسو سره متعلق لاندې اشکالات دخل کولو محتاج دی

(۱) هغه پیسو باندې حولان حول نه پس زکوة فرض دي او که نه؟

(۲) که چرته زکوة فرض وی نو دهغې د ادا کولو به څه صورت کیدلې شی؟ چه هرکله دهغې د مالکانو هیڅ علم نشته، ددې وجه نه چه اولاً خو د چندي ورکولو والا فهرست ډیر اوږد وی چه په هغې کښې د ډیرو معلومات کول مشکل وی بیا د چندي ټولې پیسې په یوځای کښې جمع کیږي او حسب موقع خرچ کیږي کیږي، په دي صورت کښې دا معلومول ناممکن دی چه په دي کښې ډیوسرې څومره پیسې دي، چا پنځوس گاله وړاندې پیسې ورکړې وی نو ترننه پورې دهغه هم شرکت را روان دي او آئنده به هم دا شرکت جاری وی

(۳) چنده ورکولو والا کښې که څوک مړ شی نو دهغه د چندي پیسې به دهغه په ترکه کښې داخلېږي، لهذا اداء وصیت او قرض اود وارثانو حقوق به هغې سره متعلق وی، وارثانو کښې نابالغه او مجنون هم کیدلې شی چه د ابراء اود تبرع اهل نه دی، پس هغه پیسو لره واپس کول فرض شو او دا د دویم نمبر مذکوره وجوه سره ناممکن دي،

(۴) هر چندي ورکونکي ته به هر وخت دخپل پیسو د استرداد حق وی او هغې باندې هم هغه اشکالات کیږي چه په دویم نمبر کښې بیان شو.

اوس ددې اشکالاتو حل لیکلې کیږي

د صدقات واجبه په چوکاټ کښې جمع شوی پیسو باندې خو حولان حول نه پس عدم وجوب زکوة ظاهر دي ددې وجه نه که چرته دا رقم هم اصل مالک سره وي او هغه چاته په چنده کښې نه ورکولو نو بیا به هم په هغې باندې زکوة واجب نه وو، حضرات فقهاؤ رحمهم الله تعالی تصریح فرمائیلې ده چه که چرته د چا په ذمه ډیر څو کالو زکوة باقی وی نو د کال په اول کښې د واجب کیدلو والا زکوة مقدار د ټول مال وضع کولو سره د نورو کلونو زکوة به ادا کوي. قال فی التعویذ وسببه ملک نصاب حولی تأمر فارغ عن دین له مطالب من جهة العباد و فی الشرح سواء کان الله کزکوة

وخراج، وقال ابن عابدین رحمه الله تعالى (قوله زکوة) فلو کان له نصاب حال علیه حولان فلم یزک
فیها الا زکوة علیه فی الحول الثانی (رد المحتار ص ۳۰ ج ۲)

د عطیاتو پیسې د مهمتم په تحویل کښې د ورکولو نه پس د معطی د ملک نه خارجېږي
قال فی الهدیه رجل اعطی درهما فی عمارة المسجد او نفقة المسجد او مصالح المسجد مع لانه وان کان الا
يمكن تصحيحه فملیکاً بالهبة للمسجد فالثبات الملك للمسجد على هذا الوجه صحيح فيتم بالقبض کذا فی
الوقائع الحسامية (عالمگیریه کتاب الوقف باب الفصل ۲ ص ۳۰ ج ۲) وفيها ایضاً معطى المسجد اذا اشترى
عمال المسجد حائوتاً او داراً ثم باعها جاز اذا کانت هذه الولاية الشراء هذه المسألة بناء على مسألة اخرى ان معطى
المسجد اذا اشترى من غلة المسجد داراً او حائوتاً فهذه الدار وهذه الحائوت هل تلحق بالحوادث الهبة الموقوفة على
المسجد ومعناه انه هل تصیر وقفاً مختلف المشايخ رحمهم الله تعالى قال الصدر الشهيد المختار انه لا تلحق
ولكن تصیر مستغلاً للمسجد کذا فی المضمهرات (عالمگیریه کتاب الوقف باب ۲ ص ۳۸ ج ۲)

په دې عبارتو سره ثابت شوه چه د عطیه پیسې د معطی د ملک نه خارجیدلو سره د مدرسې په
ملک کښې راځي دلته ملک بمعنی مختص دې اوکه نه نو د ملک حقیقت د غیر ذوی العقول
دپاره غیر معقول دې ، ددې پیسو نظیر غلة الوقف دې ، پس د عطیه په پیسو باندې هیڅ اشکال
باقی پاتې نه شو ، چه هر کله د معطی ملک ختم شو نو نه د وجوب زکوة سوال پاتې شو نه ده د
استرداد اونه د معطی د مرګ په صورت کښې پیدا کیدلو والا اشکالات باقی پاتې شو څنگه چه
معطی باندې دهغې زکوة واجب نه دې هم دغه شان د مدرسې په مهمتم باندې هم دهغې زکوة
ویستل واجب نه دی لما مرانها بمنزلة غلة الوقف

اوس صرف صدقې پیسو کښې استرداد اود متصدق په مرګ باندې واردیدلو والا اشکالات
باقې پاتې کیږي . نو غور کولو سره معلومیږي چه دا پیسې هم د مدرسې د مهمتم په تحویل کښې
د راتللو نه پس د اصل مالک د ملک نه خارجېږي ددې وجه نه چه په حکم د عطیه او صدقه کښې
څه فارق ښکاره نشته البته دهغه پیسو مستحقینو لره د مالک جوړیدلو نه وړاندې به زکوة ادا
کیږي نه . خروج عن الملك اداء زکوة لره مستلزم نه دې ، مثلاً چا بل چاته قرض ورکولو سره دا
اوونیل چه دا پیسې ماته د واپس کولو په ځای څما د طرف نه کوم مسکین ته په زکوة کښې ورکړه
به دې صورت کښې قرض ورکولو سره د مقرض ملک ختم شو مګر تراوسه پورې زکوة ادا شوې نه
دې ، غرض دا چه څنگه عطیه مختص للمدرسه کیدلو د وجه نه د معطی د ملک نه خارجېږي هم

دغه شان صدقه هم مختص للمدرسه ده اگرچه دهغې د یو خاص شعبي دپاره دي
غرض داچه صدقه هم د مالک د ملک نه خارجيږي ځکه چه د عطيه په شان د صدقي د پیسو د
استرداد به هم حق نه وي اود متصدق د مرگ به هم په هغې باندې څه اثر نه وي . سره ددې نه زیات
احتیاط دپاره که د صدقي پیسو لره د تمليک په ذریعې سره عطيه کښې شامل کړې شی نو بهتره
ده . د تمليک صحیح صورت دادې چه یو فقیر د مهمم په ضمانت باندې قرض اخستلو سره
مدرسي ته عطيه ورکړي او مهمم زکوة نه دهغه قرض ادا کړي . عام طور باندې چه کومه حيله
مروجه ده هغه صحیح نه ده

بعضې حضرات دا تاویل کوي چه مهمم د طالبانو وکیل دي لهذا د مهمم په قبضه کښې
راتللو والا پیسې که هغه عطیات وي او که صدقات د معطی د ملک نه وتلو سره د طالبانو په
ملک کښې داخلېږي . دا خیال په لاندې وجوهو سره باطل دي .

(۱) چه کله دومره پیسې جمع شی چه مجموعه طالبانو باندې تقسیمولو سره دهرسری حصه
د نصاب په اندازه شی نو دهغې نه پس د مهمم دپاره د چانه نورې پیسې د مدرسي دپاره اخستل
به جائز نه وي بلکه د حولان حول نه پس هر طالب علم باندې به زکوة فرض کیږي او که معطی نه
دهغې علم وشو او د هغې باوجود یی هغه زکوة ورکړو نو زکوة یی نه ادا کیږي ، قال فی العلائیه ولو
غلط زکوة موکبه همن وکان مستبرعا الا اذا وکله الفقراء قال ابن عابدین رحمه الله تعالی (قوله اذا وکله الفقراء)
لانه کما قبض شیئا ملکوه وصار خالطاً مالهم بعضه بعض ووقع زکوة عن الدافع لکن بشرط ان لا یبلغ
المال الذی یهدالو کیل نصاباً فلو بلغه وعلم به الدافع لم یجزه اذا کان الاخذ وکیلاً عن الفقیر کما فی البحر عن
الظهيرية . قلعه وهذا اذا کان الفقیر واحداً فلو کانوا متعددين لا یدان یبلغ لکل واحد نصاباً لان مالی یدالو کیل
مشترک بهمهم فاذا کانوا ثلاثة و مالی یدالو کیل بلغ نصابین لم یصبروا اغنیاء فتجزی الزکوة عن الدافع بعده
الی ان یبلغ ثلاثة انصاباً (رد المحتار ص ۳۰ ج ۲)

(۲) هر طالب علم ته به دا اختیار وي چه هغوی کله غواړي د مهمم وکالت ختمولو سره دحېلي
حصې د پیسو مطالبه وکړي خصوصاً چه کله هغه مدرسي پرېښودلو سره ځي

(۳) د طالب علم په انتقال باندې به دهغه د حصې رقم دهغه په ترکه کښې داخلېږي

(۴) مهمم ، استاذان اود مدرسي پوره عمله به د طلبانو تنخواه دار ملازمین وي ، ددې نظريې
مطابق به خود مدرسي بضم صحیح پسې کیدلې شی اونه د طالبانو صحیح تربیت کیدلې شی .
علاوه ددې نه دطالبانو په زړونو کښې د استادانو به څه عزت وي او په هغه علم کښې به څه نور
وی چه استاذ لره نو کرگنلو سره حاصل کړي شوي وي

دا اشکالات اسلامی بیت المال باندې نه واردېږي ددې وجه نه چه د ساعتی په قبضه کښې

انتلو والا مال د اصل مالک د ملک نه خارجيږي مگر د فقير په ملک کښې نه داخلېږي . د دې په کتابونو کښې ددې تصريح ده چه بيت المال کښې د فقراؤ حق دې او حق ملک . عدم حقيقت ملک لره مستلزم دې . د خروج الشيء عن ملک لا الى ملک نظائر موجود دی . لکه وقف . بيع بالخيار او ترکه مستغرقه بالدين

دسر د زکوة الغنم په آخر کښې دې ((ان الدفع الى المصدق لا يزيل ملكه عن المدفوع)) دا په هغه صورت کښې دې چه د تمام حول نه وړاندې نې زکوة ورکړې وي . په دې صورت کښې ساعی نه ولايت جبریه حاصل نه دې بلکه دا د معطی وکیل دې ددې وجه نه فقير ته ورکولونه وړاندې د معطی ملک نه زائل کيږي . د مدرسې مهتمم ته هم اگرچه ولايت جبریه نشته مگر په دې کښې او اعطاء ساعی قبل تمام الحول کښې دا فرق دې چه په اول کښې عمارت وقف کښې صرف متعين دې او ثاني کښې مطلقاً تصدق على الفقراء مقصود دې لهذا ول بحکم وقف کيدلو د وجه نه به مزيل ملک وي څنگه چه عالمگيريه نه د مسجد د عطيه حکم تير شو . ثاني بحکم وقف نه دې ددې وجه نه مزيل ملک نه دې پاتې شو بيت المال باندې دا اشکال چه بدون دتمليک دفقير نه زکوة ادا کول څنگه صحيح کيږي ؟

ددې جواب دا کمدلې شی چه بيت المال کښې خلاف قياس حق ملک لره حکماً حقيقت ملک گرځولې شوې دې څنگه چه دين قوی کښې حق ملک لره حقيقت ملک گرځولوسره دائن باندې د وجوب زکوة حکم ورکولې کيږي

د مدارسو خزاني لره په بيت المال باندې قياس کول صحيح نه دی . ددې وجه نه داخلاف قياس کيدلو د وجه نه پخپل مورد باندې به منحصر وي . علاوه ددې نه دلته خو وجه القياس هم موجود نه ده د سلطان ولايت جبریه عامه باندې د مهتمم وکالت اختياريه خاصه لره قياس کولو هيڅ جواز نشته . د شاميه تيرشوی عبارت «لانه كلما قبض شيئاً ملكوه - الخ» نه هم ثابته شوه چه وکالت اختياريه د ولايت جبریه په حکم کښې نه دې . وجه الفرق دادې چه د اخذ زکوة په ولايت جبریه کسې نفس اخذ سره د صحت زکوة حکم نه لگولو کښې خرج عظيم دې

حاصل داچه د مدارسو پيسې صرف په خروج عن ملک المعطی کښې د بيت المال په حکم کښې دی او اداء زکوة کښې د بيت المال په حکم کښې نه دی . ددې وجه نه بدون تمليک مستحقين زکوة به نه ادا کيږي اود مدرسې په نورو ضرورياتو کښې به خرج کول جائز نه وي .

۱۴ ذی الحجه ۹۵ هجري

لله والله تعالى اعلم

نظر ثانی ، د مدرسې خزانه دبيت المال په حکم کښې ده . په دفعې کښې مال زکوة داخلېدوسره زکوة ادا کيږي سره ددې نه د تمليک طلبه نه سوا په بل مصرف کښې لگول جائز نه دی . تفصيل به نشته کښې دې

۲۰ ذی قعدة ۱۴۰۴ هجري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

صيانة العلماء عن الذل عند الأغنياء

صيانة العلماء

سنی قالیف ۱۲۹۶ هجری

سنی اناعت ۱۳۹۸ هجری

په دې دور کسې د دیني اقتدار د سقوط یونهایت دردناکه واقعہ دا هم ده چه دیني کارونو بالخصوص دیني مدارسو دپاره دچندې کولو عام دستور داسې روان دې چه د مدارسو سفیرد مالدارانو دکانونو او کورونو ته تللوسره ډیرو خوشامندو او اصرار سره دسوال لاس اوږدوی ، مالداره هغوی ته د ذلت په نظر گوری ، بلکه کله کله دهغوی دپاره بې خونده الفاظ استعمالولو سره دهغوی تحقیر کوی ، چه په حقیقت کښې د دین اسلام تذلیل دې ، دا دومره لویه حادثه ده چه ددې په تصور سره هم د شرم نه سترگې نیټیږی ، او په زړه باندې اړې شروع شی ، د دین اود علماء دین په دې تذلیل او توهین کښې اهل مدارس او مالداره دواړه برابر مجرم دی .

په دې زسله کښې د دې دواړو طبقو دپره د صراط مستقیم هدایت دې ، الله دې وکړی چه د یو عاجز په درد کښې تتوتلې آواز دچا په زړه کښې کوز شی ، الله تعالی دې مونږ ټولو لره د آخرت فکر را نصیب کړی . آمین

د چندې غوښتلو مروجہ طریقہ جائز نه ده

سوال - نن سبا عام طور باندې دیني مدارسو کښې دا دستور شروع شوي دې چه د چندې دپره مستقل سفیرساتی چه د مختلفو خلقو سره ملاقات کوي دخلقو دکانونو او کورونو ته ځی او په هغوی کښې ډیر د څه ناڅه حاصلولو دپاره بیجده اصرار کوی ، بالخصوص د رمضان په میاشت کښې د دیني مدارسو ټولگی ټولگی په نظر راځی چه دهغوی د ویرې نه دوکانداران په پرده کښې پټ کینی . آیا د چندې کولو دا طریقہ شرعاً صحیح ده ، حالانکه دا یو قسم جبر دې ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب د مدارس دینیه دپاره نن سبا دچندې کولو چه کومه طریقہ مروج ده چه دهغې څه تفصیل په سوال کښې لیکلې شوې دې دا قطعاً ناجائز ده ، دیني کار کولو والو لره مستغنی کیدل پکار دی . استغناء اود دین عظمت لره برقرار ساتلوسره دخپل طرف نه چه د خومره سمسو انتظام وشي بس هغه اندازه کار باندې اکتفا وکړئ ، او که چرته هم چنده کول وی نو د عام

خطاب گجانش دی . خاص خطاب هرگز جائز نه دی . بعضی وقتونو کنسې خطاب هم بحکم خطاب خاص وی هغه په دې صورت کنسې چه عام مجلس کنسې خه خواص موجود وی . چه ددې خطاب نه پس خه پیسو نه ورکولو کنسې عیب محسوسوی ، نو دا صورت هم بحکم خطاب خاص کیدلو د وجه نه ناجائز دی . خطاب عام کنسې هم زیات د احتیاج ښکاره کول صحیح نه دی . بلکه استغناء سره اظهار مصرف باندې اکتفاء کول پکار دی

بن سبا یو عام دستور دا شروع شوي دي چه اهل خیر لره کومې بهانې سره جمع کولو سره دهغوی نه درقم مطالبه کولې کیږي دا طریقه انفرادی طور باندې د چا نه د خه سوال کولو په نسبت هم زیاته قبیحه ده . په دې صورت کنسې مجمع کنسې د رسوائی نه بچ کیدلو دپاره په زړه ماتې چنده ورکول پیښیږي چه بلا شبه جبر دي ددې وجه نه دا طریقه بالکل ناجائز او حرامه ده

که چرته یو سړي انفرادی طور باندې د چا نه چنده وغواړي نو دهغوی په خپل مینځ کنسې د تعلق درې قسمونه دی (۱) وجاهت (۲) محبت (۳) پردې والې . که چرته داسې سړي ته د چندي دپاره لارو چه هغه باندې دهغه د وجاهت اثر دي که هغه د دینی مرتبې د وجه نه وی یا د دنیاوی مال و دولت یې منصب په بناباندې دا صورت ناجائز دي ددې وجه نه چه په دې کنسې د چندي اخستونکي د وجاهت نه متاثر کیدلو سره په زړه ماتې باندې چنده ورکوي چه حلاله نه ده . لقوله علیه السلام «لا یحل مال امرئ مسلم الا بطیب نفسه» (مسند الامام احمد رحمه الله)

او که چرته بغیر د خه تعلق او رابطې نه چندي کولو دپاره خي نو په هغې کنسې خپل توهین دي او ددې نه هم زیات د اسلام توهین دي ددې وجه نه دا هم ناجائز دی . باقی صرف د محبت تعلق پاتې شو دهغې دلیل دادې چه پخپل مینځ کنسې دومره بې تکلفی وی چه دچا نه چنده طلب کړې شوه هغه دخپل کوم مصلحت په بناء باندې چنده ورکول نه غواړي نو دهغې نه انکار کولو کنسې لږ شان هم تکلف او ندامت نه وی . او دهغه په انکار کولو باندې طلب کولو والا ته لږ هم خه خفگان نه وی . صحابه کرامو رضی الله عنهم د حضور صلی الله علیه وسلم سره داسې قسم تعلق او محبت وو . هادېش کنسې ددې ډیر مثالونه موجود دی . حضور صلی الله علیه وسلم یو صحابی ته خه مشوره ورکړه هغه قبوله نه کړه . نه هغه صحابی ته انکار کولو کنسې خه مشکل محسوس شو اونه حضور صلی الله علیه وسلم دپاره دهغه انکار کول د خفگان باعث جوړ شو . عرض دا چه داسې قسم دې تکلفن تعلق وی نو دچندي دپاره خطاب خاص هم جائز دي مگر نن سبا داسې تعلق عنقاء دي خلاصه دا را اوتله چه نن سبا خطاب خاص هم بهر حال ناجائز دي

داهل مدارسو ددې بد چلند او دروازو باندې د چندي لتولو بنیاد په دریو څیزونو بنا دي ۱. کار شروع کولو سره پخپل ذهن کنسې لویه او ږده نقشه مرتب کوي چه د دومره طلباؤ د طعام و قیام انتظام به کولې کیږي . دومره کوتي به جوړیږي . دومره درسگاهونه به وی دومره استاذان

به وی دومره لویه کتب خانه به وی ، تردې پورې چه د سنگ نیاد ایښودلو نه وړاندې وړاندې د دارالعلوم اود جامعي په شان نوم تجویز کیږي . اوس د دومره لوی کار دپاره سرمایه موجود نه وی نو د مالدارو په دروازو باندې د خیر غوښتلود پاره گرځي راگرځي او دین لره ذلیل کړي ، صحیح طریقه داده چه ابتداء د مختصر کار نیاد کیښودلې شی . دهغې نه پس چه څومره څومره اسباب پیدا کیږي دهغې مطابق دې کار زیاتولې کیږي . یعنې چه څومره رقم دخپل خان عزت اود دین عزت لره باقی ساتلوسره حاصل شی صرف هم دهغې مطابق دې د کار آغاز وشي . وړاندې که الله تعالی ته منظوره شوه تر هغه به ستاسو دې وړوکی کار لره دارالعلوم او جامعه هم جوړه کړي . او که نه نو دهغه د مرضی مطابق چه څومره کار کیدلې شی هغې لره غنیمت وگتن . دهغې ظاهراً وړوکی شانې وجود به هم عند الله ډیر لوی وی .

(۲) مدرسي لره داسې مقصود جوړولې کیږي چه دهغې په بقاء او حفاظت باندې دین لره قربانولې کیږي . حالانکه اصل مقصود دین دې ، مدارس د حفاظت دین ذریعې دی ، پس د ذریعې په حفاظت باندې مقصود لره قربانول څومره لوی ظلم دې . حدود شرع کښې دننه که چرته مدرسه ونه چلېږي تر هغه دې بنده کړې شی ، مونږ دهغې مکلف نه یو ، د یوبند یو ب اثر رئیس د دارالعلوم د مجلس شوری رکن جوړیدلو مطالبه وکړه ، حضرت گنگوهری رحمه الله هغه لره دهغې لائق نه گڼلو ، حضرت تهمناوی رحمه الله تعالی مشوره ولیکل چه هغه سړی لره رکن نه جوړولو کښې دهغه نه د فساد خطره ده او رکن جوړولو کښې هیڅ خطره نشته ، ځکه چه اکثریت زمونږ دې حضرت گنگوهری رحمه الله جواب ورکړو چه که چرته عند الله ځما نه دا سوال وشو چه نالائق لره دې رکن ولې جوړکړو ؟ نو دهغې به ځما سره هیڅ جواب نه وی او درکن نه جوړولویه صورت کښې ریات نه زیات هم دا ضرر کیدلې شی چه مدرسه به بنده شی زه به الله تعالی ته دهغې دا جواب ورکړي ښم چه ما ست د حکم تعمیل وکړو هغې باندې که چرته مدرسه بنده شوه نو په هغې کښې ځما قصور خو نشته ، د حضرت گنگوهری رحمه الله تعالی دهغې تقوی نتیجه دا وشوه چه هغه رئیس صاحب د مدرسي خلاف چغو و هلو سره پاتې شو مگر دارالعلوم مسلسل حیرانونکي ترقی باندې روان وو

(۳) الله تعالی باندې د توکل او اعتماد فقدان ، که چرته الله تعالی باندې کامل اعتماد وي اود «انا عند ظن عبدي بی» مطابق د الله تعالی سره حسن ظن وي نو دهغه کریم درواړې لره پریځودلو سره د دنیا دارو په دروازه باندې به ئې نیلې نه خوړلې . دهغه سره به الله تعالی د غیبو هغه معامله کوله چه مالداران به دهغه دروازي ته راتلل . افسوس او تعجب دې چه دقرآن اوحديث ونیلو ښودونکو نظرونه د «ان تصروا الله ینصرکم وینبت اقدامکم» ، «ومن یتق الله یجعل له مخرجاً ویورثه من حيث لا یعتسب» ، «ومن یتوکل علی الله فهو حسبه» ، «ومن یتق الله یجعل له من امره یسراً» ، «ومن یاهر

فی سبیل الله یجد فی الارض مراغما کثیرا وسعة» «ومن یستغنی بینه الله ومن یتستغنی بعلیه الله» ، په شان
مصوصر باندې ولې نه غورځیږی ، اود الله ود الله در رسول صلی الله علیه وسلم دا ارشادات
دهغوی په زړونو کښې ولې نه کوزیږی او دې قطعې وعدو باندې دهغوی یقین ولې نه راځی اود
دعا «اللهم جعلنی ممن توکل علیک فکفیته» توفیق ولې نه حاصلیږی

مروحه طور باندې د چنډې کولو فسادات او قبائح او د الله تعالی حسن ظن او هغه باندې د
توکل اود اعتماد تعلیم باندې د حضرت تهانوی رحمه الله تعالی یو وعظ «تائیس البیان علی
تقوی من الله او رضوان» دې ، همدارنگه د حضرت یو رساله «التوریع عن فساد التوزیع» هم ده
چه په هغې کښې د چنډې کولو د مفاسدو نه علاوه د چنډې د پیسو د مصارفو مفاسد یی هم بیان
کړی دی. اهل مدارس باندې لازم ده چه دې دواړو رسالو لره تعویذ جوړ کړی اودهغې د مطالعې
معمول دې همیشه دپاره جاری وساتی ، پخپل قول او عمل و استغناء سره په مالدارو خلقو
باندې دا ښکاره کړی چه د الله تعالی دین ستاسو د اعانت محتاج نه دې بلکه تاسو محتاج ئې و
ستاسو خپل ضرورت دې چه ستاسو پیسې په یو دینی کار ولگیږی ددې وجه نه اهل مدارس
باندې ستاسو څه احسان نشته بلکه د اهل مدارسو په تاسو باندې احسان دې چه ستاسو پیسو لره
صحیح مصرف باندې د لگولو انتظام کوی ، د علم دین مقام خو ډیر اوچت دې یو عامی مسکین
نه د صدقې ورکولو په باره کښې احیاء العلوم کښې یی د مشهور امام محدث شعبی رحمه الله
تعالی قول نقل کړې دې چه کرم سړې خپل ځان لره د ثواب دهغه چا نه زیات محتاج ونه گڼی څومره
چه فقیر لره دخپلې صدقې محتاج گڼی هغه خپله صدقه ضائع کړه او هغه صدقه به دده په مخ باندې
ریشتلې کیږی مگر دلته دا حالت دې چه اهل مدرسه د چنډې ورکولو والا شکریه ادا کوی څومره
د بې غیرتوب خبره ده حقیقت خو دادې چه مالدار ته د اهل مدرسې شکریه پکار ده چه د هغوی
پیسو قبلولو سره دهغې حفاظت کوی او صحیح مصرف باندې یی لگوی

مالداره دې ښه پوهه شی چه الله تعالی ته د خپل دین د حفاظت دپاره دهغوی د خزانو ضرورت
نشه. «هم الذین یقولون لا تنفقوا علی من عند رسول الله حتی ینفضوا والله خزائن السموات والارض ولكن
النافقون لا یفقهون» که چرته تاسو خلق د الله په لاره کښې د خرج کولو نه برطرفی کوئ نو الله
تعالی به د خدمت دین کار د بل چا نه واخلي. «وان قولوا یتبدل قوما فیرکم ثم لا یكونوا امثالکم»
انشاء الله تعالی د الله د دین کار نه بندیری که چرته په ظاهره یو مدرسه بنده هم شی نو په حقیقت
کسې هغه بنده نه شوه بلکه د مالدارو خلقو د بې قدری او ناشکری د وجه نه الله تعالی دا چینه بل
ځای ته منتقل کړې ده اود هغه خلقو اصلاح لره ئې کوم بل ځای سره وابسته فرمائیلې ده. لکه یو
بادله ماشوم یا یو دیوانه په پوکوسره چراغ مړه کول غواړی نو چراغ لره اوچتولوسره چرته لرې
کېږدولې کیږی. اوس که چاته د رڼا ضرورت وی نولار دې شی هغې سره دې کینی. که یو

«حیانة العلماء» رساله تراوسه کتات نه پس د تصحیح مراحل پوره کول چه د عزیز محرم مولوی احتشام الحق آسیا آبادی خط را ورسیدلو چه دهغه په کلی آسیا آباد «بلوچستان» کښې هی الحال جاری شوي ددینی مدرسي دطرف نه دتوکل علی الله والاستغناء عما سواه په برکت سره د جذبہ قلوب په خبر باندې مشتمل وه. دنگاه عبرت په خاطر هغه هم د رسالې «حیانة العلماء» جزء جوړولې کيږي

دهغه مدرسي د مختصر کوائفو بیان به د برکات توکل د اظهار اود تحصیل توکل دپاره زیاته نافع او فائده منده شی

(۱) دا مدرسه د بلوچستان په داسې پسمانده علاقه کښې ده چه د هغې د بیچارگني اندازه بدون له مشاهدې نه شی کیدلې

(۲) دا مدرسه بالکل نوي ده دهغې عمر وس صرف د یو څو میاشتو دي.

(۳) دې مدرسي لره جاری کولو والا مولوی احتشام الحق بالکل خوان دي. اوس اوس د دارالافتاء والارشاد د شعبه تمرین افتاء نه فارغ شوي دي چه دهغه اوس نه علمی حلقه کښې څه مقام شته اونه څه وجاهت

(۴) د علاقې دنددارو بې دینه عناصرو د مدرسي دپاره زیاتې پیسې پیش کړې مگر مولوی صاحب قبولې نه کړې. چه کله هغوی داسې مولوی صاحب لره تابع نه کړې شو نو د دروغو مقدمات نې دائر کړل. الله تعالی پخپل فضل او کرم سره مولوی صاحب لره بری کړو

(۵) یو څو ورځې وړاندې مولوی صاحب مانه پوښتنه وکړه چه بعضې مالداره خلق د مدرسي سره د تعاون پیشنهاد کوی آیا هغه قبول کړم اوکه نه؟ ما دهغه خلقو څه کوائف معلومولو نه پس دهغوی د امداد قبلولو نه مولوی صاحب منع کړو.

هغه کوائفو لره مخې ته کیشودلو سره اوس د مولوی صاحب په خط کښې د توکل د برکاتو مشاهده وکړئ

زما محبوب حضرت اقدس دامت برکاتهم

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

طالب خیر په خیر او عافیت سره دي اما بعد

پرون د مدرسي دپاره یو صاحب ۳۲۳۷ روپۍ قطر عربین گلف، نه رالیږلی دی. هم داسې ددې نه وړاندې هم ډیر کرته مسقط او نورو بعضې ملکونو نه بعضې خلقو پیسې رالیږلې دي هم دغه شان من یو خط د عربو دیو علاقې نه راغلې دي په هغې کښې نې لیکلې دي چه یو څو زړه پیسې د مدرسي دپاره ما سره دي. زه به یی د مارچ په میاشت کښې در ولیږم. هغه حضرونو کښې عضولره خو زه پیژنم او بعضې به پیژنم لیکن هغوی ما پیژنی. اول الذکر اود چا د خط ذکر

مې چې څه کړې دې هغه دواړو لږه ژبه پيژنم . دينداره دې پيره نهې هم ساتلې ده ستاسو په مجلس کې پېرځلې حاضر شوی دی

سوال دادې چې دهغه حضراتو رالېږلې شوی پيسې تراوسه پورې ما نه دی اخيستې آ ددې حضراتو او دنورو داسې خلقو پيسې د مدرسې دپاره قبولې کړم او که نه ؟ يا په دې سلسله کې دې دهغه حضراتو سره څه شرائط مقرر کړم او هغه څه ؟ و ضعه دې وی چې دومره گمان غالب دې چې دومره پيسې دا حضرات دخپل طرف نه نه ورکوی اندازه داده چې د مدرسې دپاره د چنډې وغيره په ذريعې سره به دا پيسې حاصلوی

نمبر ۲ همدارنگه بعضې خلقو د عرب محالکونه ليکلی دی چې ستاسو د «راقم» بعضې پېژندلو والاد مدرسې دپاره مونږ ته ماهانه طور باندې د پيسې ورکولو دپاره رځی تاسو څه سند «رسيد بلك» راوليږئ دې دپاره چې هغوی ته رسيد هم ورکړې شی . او همدارنگه د پيسو حساب هم په سهولت سره وشي . په دې سلسله کې هم د حضرت نه د مشورې درخواست دې والسلام د دعاگانو طلب گار احتشام الحق آسيا آبادی

۲۲ صفر سنه ۱۳۹۷ هجري

جواب

رشيد احمد شريع الاول سنه ۱۳۹۷ هجري

بسم الله الرحمن الرحيم

عزيز محترم زیدت معاليکم

وعليکم السلام ورحمة الله وبرکاته . د الله تعالی دخلقو زړونو لږه د مدرسې اعانت طرف ته متوجه کول او د دیني کار دپاره دغیب نه اسباب پیدا کول دهغه لوی کرم دې . زمونږ په شان نلاتقو باندې دهغه د دومره لوی کرم خبرلو ستلو سره د ډیر ندامت او ډیرې خوشحالي نه دمرکب کیفیت په غلبي سره ځما د سترگونه اوبنکې جاري شوې او بې اختیاره هم په هغه حال کې په سجده باندې پریوتلم

یا الله ستادهغه کرم په صدقې سره مونږ ستانه سوال کڅوچه زمونږ کمزورې کوشش او رب لږه غوندې سعیه قبوله کړه او زمونږه ټولو اقوالو . افعالو . نیاتو . اراداتو . خطراتو او جمله حالاتو لږه دخپلې مرضی مطابق جوړ کړه . د ماضی په شان مستقبل کې هم مونږ صرف دخپل خان محتاج اوساته . د غیره احتیاج نه حفاظت راکړه . زمونږه د زړه توجه لږه خپل ذات باندې داسې مرکوزه کړه چې د زړه په یوه حصه کې هم دغیر تیریدنه ونه شی اللهم اذف قلبی رجاءک واقطع

رجائی عن سواک حق لا ارجوا احدًا غیرک آمین شعر

علو اؤادی و لتشوة و قلبوه کما تریدوا

فلن محسوا به سوا که ز حوا علی الحضور لیدوا

رسید بک «سید» اسولو کنبی هیخ حرج نشته . د معطیو «صدیقی ورکونکو» اود مرغبین «صدقی اخستونکو» شرائط لاندی ذکر کیچی نقل کولو سره یی دوستانو ته ولییه

شرائط معطین

- (۱) صحیح العقیده وی
- (۲) ذریعه معاش یی حلاله وی
- (۳) دهغوی نه کله هم د احسان کولو خطر نه وی
- (۴) کله یو ناجائز یا نامناسب کار کنبی ستاسو نه د تعاون درخواست کولو اندیبنه نه وی

شرائط مرغبین

(۱) صرف داسی دوستانو ته ذکر و کړی چه هغوی سره یی د بې تکلفی او خلوص محبت داسی تعلق وی چه هغوی څه نه ورکولو کنبی خپله شرمندگی محسوس نه کړی او ترغیب ورکولو والا لره قطعاً څه خفگان نه وی

- (۲) ترغیب کنبی د شان استغناء مظاهره وی
- (۳) د الحاح او اصرار نه بالکلیه احتراز وکړه
- (۴) چانه یو ځل ذکر کولو نه پس دوباره هیچرې مه وایه
- (۵) د وجاهت نه کار مه اخله

(۶) یو داسی سړی ته ونه وائی چه دیو وجه نه دهغه محتاج ئی

(۷) د ورکولو والا شکریه هیچرې ادا نه کړې بلکه د شکریه په ځای هغه ته د «جزاکم الله تعالی» دعا وکړه

ددې اور شرائطو خلاصه داده چه دیو سړی مرغب وجاهت یا هغه طرف ته خپل حاجت یا غلب مروت یا نه ورکولو کنبی د شرمندگئی او خفگان وغیره باعث جوړ نه شی بلکه ظن غالب حاصل شی چه د زړه نه ورکوی . نیز ورکولو والا دا اړگنی چه هغه چا باندی څه احسان نه کوی بلکه په هغې کنبی دهغه خپله فائده ده . وفقنا الله الجميع لما یحب ویرضی . آمین

ستاسو په نوم د قطر دوحه نه د دوو زرو روپو یو پیشکش اویو دنائیتد بنک نه یوه لفافه راغلبی ده دهغې سره څه وکړو ؟ فقط والسلام علیکم

تتمه

التوكل والتقوى

القرآن

١. ﴿وَرَبُّ الشَّرِّ وَالْقَرِيبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾
٢. ﴿إِنْ يَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾
٣. ﴿إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَحَلَّ اللَّهُ بِتَوْكَلِ الْمُؤْمِنِينَ﴾
٤. ﴿مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ﴾
٥. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ آتَاوُا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُوتِيَ الْإِنْسَانُ مِنْ رَحْمَةٍ لَآكَلُوا مِنْ قَوْعِهِمْ فَمِنْ حَتَّى لِيُؤْمِنُوا﴾
٦. ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَأَتَّخَفُوا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾
٧. ﴿وَمَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَافَعًا كَثِيرًا وَسَعَةً﴾
وقال صل الله عليه وسلم: ((المهاجر من هجر ما بهي لله عبده)).
٨. ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَرِزْقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَّكِلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾
٩. ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾
١٠. ﴿وَنَقُومِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ ثُبُّوا إِلَيْهِ يَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَنَزِدْ مِنْكُمْ قُرْآنًا﴾
١١. ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ غَشِيَ ظَهْرًا﴾
١٢. ﴿اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۖ ۝١٠ يَرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ۖ ۝١١ وَنَزِدَ بِكُم قُرْآنًا ۖ ۝١٢ لِكُلِّ جُثَّةٍ وَجُمْلَةٍ لَكُمْ آتِنَا ۖ ۝١٣﴾

الحديث

- (١) عن انس بن مالك رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت الاخرة همه جعل الله غناه في قلبه وجمع له شمله واتته الدنيا وهي راغمة ومن كانت الدنيا همه جعل الله فقره بين عينيه وقرق عليه شمله ولم يأت من الدنيا الا ما قدر له (ترمذي)
- (٢) عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ولم يقولوا انكم كنتم تؤكلون على الله حتى تؤكله لروى عنه كما تروى الطير تغدو غماما وتروح بطانا (ترمذي)
- (٣) عن ابي ذر رضي الله تعالى عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الزهادة في الدنيا ليست بتحرير الحلال ولا اضافة البال ولكن الزهادة في الدنيا ان لا تكون عما في يديك او في يدك (ترمذي)
- (٤) عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما قال كتب علف رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما فقال يا غلام احفظ الله يحفظك احفظ الله تجده تجاهك واذا سألت فاسأل الله واذا استعنت فاستعن بالله واعلم ان الامة لو اجتمعت على ان يدفعوك بشيء لم يدفعوك الا بشيء قد كتبه الله لك ولو اجتمعوا على ان يضروك بشيء لم يضروك الا بشيء قد كتبه الله عليكم فاعفوا ولا تلاموا وجهك الصحف (احمد وترمذي)
- (٥) عن ابي ذر رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اني لا علم اية لو اهل الناس بها لكفهم ومن يتق الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب (احمد وابن ماجه)
- (٦) عن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان من قلب ابن ادم بكل واحد شعبة فمن اتبع قلبه الشعب كلها لم يمال الله بها واذا هلكه ومن توكل على الله كفاه الشعب (ابن ماجه)
- (٧) عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال قال ربكم عز وجل لو ان عبادي اطاعوني لاسقيتهم المطر بالليل واطلعت عليهم الشمس بالنهار ولم اسمعهم صوت الرعد (احمد)
- (٨) عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال دخل رجل على اهل فلما راى ما بهم من الحاجة خرج الى البيرة فلما رأت امراته قامت الى الرحي فوضعتها والى العنور فسجرت ثم قالت اللهم ارزقنا فنظرت فاذا الجفنة قد امتلأت قال وذهب الى العنور فوجدته ممتلئا قال فرجع الزوج قال اصبتهم بعدى شيئا قالت امراته نعم من ربنا وقام الى الرحي فذكر ذلك للنبي صلى الله عليه وسلم فقال اما انه لو لم يرفها لم تزل تدور الى يوم القيامة (احمد)

(١) عن أبي الدرداء رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الرزق ليطلب العبد كما يطلبه أجله (ابن جرير في المحلية)

(٢) عن ابن مسعود رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أيها الناس ليس من شيء يقر بكم إلى الجنة ويباعدكم من النار إلا قد امرتكم به وليس شيء يقر بكم إلى النار ويباعدكم من الجنة إلا قد نهيتكم عنه وإن الروح الأمين نفث في روعي أن نفسا لن تموت حتى تستكمل رزقها إلا فاتقوا الله وأجملوا في الطلب ولا يحملكم استطاء الرزق على أن تطلبوه معاصي الله فإنه لا يدركها عند الله إلا بطاعته (شرح السنة)

(٣) عن جابر رضي الله تعالى عنه أنه غزا مع النبي صلى الله عليه وسلم قبل أن يبعث فلما قفل رسول الله صلى الله عليه وسلم قفل معه فأدركهم القاتلة في واد كغير العضاة فنزل رسول الله صلى الله عليه وسلم وتفرق الناس في العضاة يستظلون بالشجر وتزل رسول الله صلى الله عليه وسلم تحت شجرة فعلق بها سيفه ومعاذومة فإذا رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعونا وإذا عدة أعرابي فقال إن هذا اختلط على سيفي وأنا نائم فأستيقظت وهو بيده صلتا قال من يمنعك مني فقلت لله فلا تأولم يعاقبه وجلس (متفق عليه) وولي أربعة أبي بكر اسما حبل في صحفه لمسقط السيف من يده. الحديث

(٤) وأعلم أن ما أصابك لم يكن ليخطئك وما أخطأك لم يكن ليصيبك (كثر العمال)

(٥) وعلم الإمام البخاري رحمه الله تعالى بأثر في بركة الفأري في ما له حيا وميتا وذكر فيه قصة الزبير رضي الله عنه.

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم المجاهد من جاهد نفسه (ترمذي)

• ومن يستغن يغنه الله ومن يستعفف يعفه الله (بخاري)

• اللهم اجعلني ممن توكل عليك فكفيتها واسعدك أشقها وبارك في رزقك

• اللهم لا مانع مما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد من الجد

• اللهم اكفني بحلالك عن حرامك واغنني بفضلك عن سواك

• اللهم اذهب في قلبي رجاءك واقطع رجائي عن سواك حتى لا أرجو أحدا غيرك

• من جعل الهوم هما واحدا هم المعاد كفاة لله هم دنيا لا ومن تشعبت يد الهوم أحوال الدنيا لم

يصال لله في أي أوديته هلك (ابن ماجه)

• لا يفتح عبد باب مسألة إلا فتح الله عليه باب فقر (أحمد وترمذي)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلْحَكُم ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ

القول المتين في شرح اطلبوا العلم ولو بالصين

القول المتين

- تحقيق د «اطلبوا العلم ولو بالصين»
- تفسير د «انا عرضنا الامانة على السموات والارض والاية»
- علم د عقل په رڼا کښې
- سياست
- طب قديم او جديد
- دصحت حفاظت
- تعميرات
- کيمیکل
- علم المکاشفه
- دزلزله پيما فن
- دمعدنياتو فن
- د موسمياتو فن
- د سيلاب د معلوماتو فن
- د غوږي وهلو فن
- د تراکي فن
- د پرواز فن
- د دفاع فن
- د کسب معاش فن
- د وختونو د تخريج فن
- د کړه کښ

د (اُطلبوا العلم ولو بالصين) حديث تحقيق

سوال - آیا "اُطلبوا العلم ولو كان بالصين" حديث دې . که چرته دا حديث وی نو ددې څه مطلب دې ؟ بعضې خلق دا وائی چه چین نه د نبوت په زمانه کښې د دین مرکز وو اونه نن دې . ددې وجه نه دلته چه د کوم علم حاصلولو حکم دې هغه علم دنیوی دې . په دې باره کښې وضاحت اوفرمانې چه ددې نه څه مراد دی ؟ بښواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اطلبوا العلم ولو بالصين فان طلب العلم فريضة على كل مسلم، عقی، عد، هبوا ابن عبدالبر، قال البيهقي متده مشهور واسناده ضعيف وقدروى من اوجه كلها ضعيفة وقال المزی له طرق رعا يصل مجموعها الى الحسن (فيض القدير ج ۳ ص ۴۳) وقال العزیزی هو حديث حسن لغزيرة (السراج المبدی ص ۳۳ ج ۱) د بعضې متشددینو قول او وضع د روایت الفاظو سره متعلق دی . ددې مفهوم یعنې ممالک بعیده ته دتللو حکم د طلب علم لپاره د قرآن او حدیثو د نورو نصوصو نه ثابت دې .

د حديث مطلب

انسان ته الله تعالى دوه قوتونه ورکړي دی . یو د کوم کار پیژندلو قوت او دویم دهغې د کولو قوت او عقلاً پیژندل د کولو نه مقدم دې . د ټولو نه وړاندې انسان ته دیو څیز علم حاصلیږي چه په هغې سره رغبت یا نفرت او خوف پیدا کیږي او هم دا رغبت یا خوف دیو کار د کولو یا دنه کولو موجب جوړیږي . گویا چه د انسان د ژوند گامای لره د چلولو دپاره «علم» مدار عمل دې او ظاهره ده چه کوم د ژوند مدار وی هغه به افضل وی

دویمه خبره د پوهیدلو داده چه دیو انسان دپاره څنگه چه دهغه دنیوی ژوند اهم دې هم دغه شان دهغې نه څه چنده زیات د آخروی ژوند اهمیت دې بلکه د دنیوی ژوند اهمیت که چرته دې نو صرف دې لحاظ سره چه هغه مزرعة الاخرة یعنې د آخرت ژوند لره د صحیح کولو وخت او مقام دې دریمه مقدمه دا اویژندلې شی چه دانبیاء کرامو علیهم السلام د بعثت مقصد هم دادې چه اسن دنیوی جنجال کښې گیر دې اود خواهاشات نفسانیه میدان جنگ دې دهغه آخروی ژوند لره نه بنسټه کولو طور طریقې اوینائی . نبوت من حيث النبوة صفت علمیه دې . همدارنگه د نبی لغوی معنی هم خبرور کولو والا دې . یعنې د احکام الهیه خبرور کوی . او ظاهره ده چه چاته پخپله علم نه وی هغه به نورو ته څه خبرور کړی

دې دریو وارو مقدماتو لره په ذهن کښې د سانلو نه پس دا اوگتنن چه علماؤ ته ورته الانبیاء دینیلې شوی دی او ظاهره ده چه علم نبوی علم شرع ته وئیلې کیږي لهذا په دې حدیث کښې اوبه نورو احادیثو کښې چرته چه د علم لفظ ر غلې دې دهغې نه مراد هم علم شرع دې . او عالم نه مراد دعلم شرع پیژندلو والا . وارث ته دچپل مورث هر متروکه څیز نه حصه ملاویږي پس چا نه چه

د حضور صلی الله علیه وسلم د هر صفت نه حصه نه وی ملاؤ شوي هغه به وارث نبی هم نه وی . او ظاهره ده چه د نبوی فنون حاصلو لوسره علم نبوی او صفات نبویه نه حصه نه شی ملاویدلې

انسان او علم وحی الهی اود رسالت ود نبوت دولت په ټول عالم کېږي صرف د انسان په حصه کېږي راغلو وحی د علم الهی نازلولو ته وئیلې کیږي او هم دغه علم نورو انسانانو ته د رسولو دپاره حضرات انبیاء کرامو علیهم السلام ته ورکولې کیږي . په نورو لفظونو کېږي داسې وئیلې کیدلې شی چه د علم الهی په نعمت سره صرف انسان منتخب کړئ شو . گویا علم الهی د انسان بنیادی خصوصیت او امتیازی شان دې اود یو څیز خصوصیت هم هغه کیدلې شی چه په نورو څیزونو کېږي نه شی موندلې کیدلې

نتیجه دا شوه چه اصل انسان دهغه محسوس مجسمي نوم نه دې بلکه دهغه جوهر نوم دې چه په هغې کېږي ودیعت ایښودلې شوې دې او هغه علم الهی دې . بازار کېږي د پلاستیکو نه جوړ سوی انسانی صورتونه په یو څو پیسو باندې ملاویدی . هم دغه شان څوک چه د علم الهی نه محرومه دې هغه که زرڅلي د انسانیت دعوی وکړی لیکن حقیقت کېږي دهغه قدر اوقیمت د پلاستیک نه د جوړ شوی بت نه زیت نه دې . هم ددې متعلق ارشاد دې شعر

گر بصورت آدمی انسان بدے احمد یو جمل ہم یکساں بدے

اینگه می بینن خلاف آدم اند نیستند آدم خلاف آدم اند !

از برون چو مگر کافر پرحل داندرون قبر خدائے عزوجل

الله تعالی پخپله وضاحت کړې دې چه علم او عمل چه د انسان دپاره وجه امتیاز او شرف دې هغه صرف داسې عمل او علم دې چه د الله تعالی د رضا سبب او عذاب آخرت نه د بچ کولو ذریعه وی . فرمائی ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا يُعَذِّبُ اللَّهُ الْمُتَّقِينَ وَالْمُتَفَقِّهِينَ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

د آیت د تفسیر نه وړاندې دهغې د الفاظو تشریح ضروری ده

«عرض» د امتحان استعداد و صلاحیت «امانة» علم و عمل «اباء» د صلاحیت فقدان او استعداد «حمل» وجود صلاحیت او استعداد «ظلم» عدم العمل عما من شانه ان بكون عاملا «جهل» عدم العلم عما من شانه ان يكون عالما

د تفسیر خلاصه الله تعالی د علم او عمل د امانت دپاره په ټوله دسا کېږي صرف انسان لره ځکه

مسحبت کرو چه دده نه سوا په بل يو مخلوق کسې دهغي د تحمل استعداد او صلاحيت نه وو. «
 کان ظلوما جهولا» علت يې بيانوي. يعنې د علم مکلف هغه لره جوړولې شي چه په هغه کسې في
 ل حال علم موجود نه وي مگر بالقوة استعداد او صلاحيت ورسره وي. هم داسې د عمل حکم هغه
 چاته ورکولې شي چه په هغه کسې في الحال عمل نه وي مگر بالقوة عمل استعداد موجود وي.
 که چرته زمانه حال کسې علم او عمل موجود دې نو دهغي حکم تحصیل د حاصل دې. او که چرته
 هر استعداد نه وي نو هغه تکليف مالا بطلاق دې او دا دواړه امر باطل دي. غرض داچه انسان
 کسې علم او عمل بالفعل موجود نه وو مگر دهغي استعداد موجود وو او په بل کوم مخلوق کسې
 دهغي استعداد بالکل موجود نه وي ددې وجه نه د شرف امانت دپاره اسان لره منتخب کړي شو.
 لعذب - لایه، کسې لام د عاقبت دپاره دې يعنې د اسان د حمل امانت نتیجه دا شوه چه چه
 بعضی د الله تعالی د رضا مستحق شو و بعضی د عذاب

په دې سره دا ثابت شوه چه دلته د امانت نه هغه علم او عمل مراد دې چه صرف د انسان خاصه
 او امتیاز دې او ظاهره ده چه هغه علم هم دین دې. ددې وجه نه چه دنیوی علم او عمل کسې اسان
 سره هرجندار شریک دې. علاوه ددې نه لیعذب الخ کسې هم ددې صراحت دې چه دلته هغه علم
 او عمل مراد دې چه په آخرت کسې په کار راتللو والا وی. او هغه هم علم دین دې

دا امر اهل اسلام کسې متواتر او مسلم او بدیهی راروان دې چه اصل علم صرف هم علم دین
 دې او علماء صرف هم علماء دین ته وئلي کیږي مگر په دې دور فتن کسې څنگه چه د یورو دبرو
 ضروریات دین اود متواتراتو او مسلمانانو نه انکار شروع شوې دې اود اسلام بدیهی او متفق
 علیه حقائقو کسې شکوک او شبهات پیدا کولو سره هغې لره د نظری. استدلالی اود مباحث
 خلافیه په فهرست کسې اچولو سره په هغې باندې د دلائلو اود بحث مباحثې دروازي خلاصول
 شروع شوی دی هم دغه شان ظلمت جدید «نوی رها» سره مسموم مسلمانانو ته نن د علم او د
 علماو بدیهی او ټول امب کسې مسلم مفهوم یوهولو دپاره د دلائلو ضرورت دې ددې وجه نه مونږه
 پورته د کفایت په اندازه بیانولو باوجود قرن او حدیث نه یو څو داسې شواهد پیش کوو چه نه
 هغې سره دا حقیقت ښه صفا کیږي چه د شریعت په اصطلاح کسې د علم لفظ صرف هم د علم دین
 دپاره استعمالولې کیږي

۱. «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
 الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا» ۳۴. ۷۲، ددې آیت شریح پورته بیان شوی ده دهغه د اهميت نه
 نظر کسې نولو سره عاده شوې ده

۲. «فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ» ۴۷. ۱۶

په دې آيت كښې حضور اكرم صلى الله عليه وسلم ته اود دوى په واسطې سره د دوى امت ته د
 شرعو علم او عمل د تحصيل حكم وركړې شوې دې . امام بخارى رحمه الله تعالى باب العلم قبل
 القول رايعلى لاندې دې آيت لره راوړلوسره فرماتې ((فبدا بالعلم وقال الحافظ رحمه الله تعالى اي حبيب
 قال فاعلم انه لا اله الا الله ثم قال واستغفر للعلماء والحفاب وان كان للنبي صلى الله عليه وسلم فهو معاد اول
 لامته واستدل سفهان بن عثية بهذه الاية على فضل العلم كما أخرجه ابو نعيم في الحلية في ترجمته من طريق
 الربيع ابن نافع عنه انه تلاها فقال الع تسبح انه بداهه فقال اعلم ثم امره بالعمل ويتخرج منها دليل ما يقوله
 المتكلمون من وجوب المعرفة)) (فتح البارى ص ۳۰ ج ۱)

۳. ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ (۲۸. ۳۵)

قال الحافظ رحمه الله تعالى اي يخاف من الله من علم قدرته وسلطانه وهم العلماء قاله ابن عباس رضى الله
 تعالى عنهما (فتح البارى ص ۳۰ ج ۱)

حبر امت رئيس المفسرين حضرت ابن عباس رضى الله عنهما د «علماء» لقب لره منحصر كړې
 دې په داسې خلقو كښې چه دهغوى زېږونه د معرفت او خشيت الهييه نه معمور وى
 (۲) وقال الزمخشري (في قوله تعالى انما يخشى الله من عباده العلماء) المراد العلماء الذين علموا بصفاته
 وعذله وتوحيده وما يجوز عليه وما لا يجوز ف عظيوبة وقدره وخشوة حق خشيته ومن ازداد به علماً ازداد منه
 خوفاً ومن كان علماً به كان امتاً وفي الحديث اعلمكم الله اشد كراهية وخشية وقال رجل للشعبي افنتي ايها العالم
 قال العالم من خشى الله (عمدة القارى ص ۳۰ ج ۱)

۵. ﴿وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ (۱۰. ۲۷)

قال الحافظ رحمه الله تعالى وهذه اوصاف اهل العلم فالمعنى لو كنا من اهل العلم تعلمنا ما يجب علينا
 فعملنا به فنجونا (فتح البارى ص ۳۰ ج ۱)

(۱) قال العيني رحمه الله تعالى (في تفسير قوله تعالى لو كنا نسمع او نعقل الاية) والمعنى لو كنا من اهل العلم
 لما كنا من اهل النار (ثم قال) ان المراد من العقل والعلم ههنا فان الكفار لو كان لهم العلم لما دعوا النار
 (عمدة القارى ص ۳۰ ج ۱)

۷. ﴿وَلَا تَنْتَفِعُونَ مِنَهَا لِيَأْخُذَ بِهَا النَّارُ وَالَّذِينَ آمَنُوا لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ (۲۹. ۴۳)

قال العيني رحمه الله تعالى اي وما يعقل الامثال المظروبة الا العلماء الذين يعقون عن الله وروى جابر

رضي الله تعالى عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم لما تلا هذه الآية فقال العالم الذي عقل عن الله فعمل بطأه
واجتنب خطه (عمدة القارى ص ٢٠ ج ١)

(١) ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ (٣٠)

قال الحافظ رحمه الله تعالى واضح الدلالة في فضل العلم لان الله تعالى لم يأمر بيه صلى الله عليه وسلم
بطلب الازداء من شيء الا من العلم والمراد من العلم العلم الشرعى الذى يفهم معرفة ما يجب على المكلف
من امر دينه في عباداته ومعاملاته والعلم بالله وصفاته وما يجب له من القيام بأمره وتنزيهه عن النقائص
ومدار ذلك على التفهيم والحديث والفقهاء (فتح البارى ص ٣٠ ج ١)

(٢) ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾ (٣١)

دلته علم نه علم الاسرار والمكاشفة مراد دي چه شرعى علم او عمل كنبى رسوخ مادي مرتب
كبرى

قال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى اى علماً لا يكتنه كنه ولا يقادر قدره وهو علم الغيوب
واسرار العلوم الخفية (ثم قال) قال العارف بالله تعالى الشيخ عبدالوهاب الشعرانى عليه الرحمة فى كتابه
المسمى بالدرر المنشورة فى بيان زبد العلوم المشهورة ما لفظه واما زبدة علم التصوف الذى وضع القوم فيه
رسائلهم فهو نتيجة العمل بالكتاب والسنة (روح المعانى ص ٢٠ ج ١)

(٣) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقِنَهَا إِلَّا

الْمُكْرِمُونَ﴾ (٣٢)

به دي كنبى دنيا دارو به مقبله كنبى دنيا دنيا كولو استحضار او د آخرت فكر لرلو والوته
علي علم ربلي شوى دى

قال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى وقال الذين اوتوا العلم اى بأحوال الدنيا والاخرة كما ينبغي ومنهم
يوشع عليه السلام وانما لم يوصفوا بأرادة ثواب الاخرة تنبيها على ان العالم بأحوال النشأتين يقتضى
الاعراض عن الاولى والاتكال على الاخرى حتما وان تمى المتممنين ليس الالعدم عليهم بهما كما ينبغي (ولا
يلغاه الا الصابرون) على الطاعات وعن المعاصى والشهوات (روح المعانى ص ٢٠ ج ١)

(٤) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا﴾ (٣٣)

ای آنها کل واحد منها طائفة من العلم لائقة به من علم الخرائج والاحکام وهور تلك مما يختص بكل
مهما كصدقة لبوس ومنطق الطير وخصها مقاتل بعلم القضاء وابن عطاء بالعلم بالله عز وجل ولعل الاولى ما
ذكر او علماسنما غزير الخ (روح المعالی ص ۳۳ ج ۳)

به دي كنسي كه چرته لفظ علم نه صنعت لبوس او منطق الطير شامل تسليم كړې شي نو بيا هم
زمونږ د مدعي خلاف نه دي بلكه دهغي دپاره مزيد دي ځكه چه حضرت داؤد او سليمان عليهما
السلام ته دا دواړه علوم بصور معجزه وركړې شوي وو چه دهغوي سره مختص وو . او معجزې سره
د اسلام د حقانيت اظهار مقصود وي . لهذا كوم علم چه بطور معجزه وركړې شو هغه د نتيجې په
لحاظ سره علم شرع كنسي داخل دي

۱۲. ﴿وَلَوْ طَاءَ آيَاتُنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ (۷۴. ۲۱)

۱۳. ﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ (۷۹. ۲۱)

۱۴. ﴿قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ مِزَانُ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ (۴۰. ۲۷)

دا قائل په خپله حضرت سليمان عليه السلام دي ي د دوي يو خادم يا يو فرېشته . بهر صورت دا
د حضرت سليمان عليه السلام معجزه ده لهذا دلته د علم نه علم الهي مراد دي

۱۵. ﴿وَأَوْتَيْنَا آلِمُرَّ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ﴾

دلته د علم نه د الله تعالی معرفت . د حضرت سليمان عليه السلام نبوت اود اسلام د حقانيت
علم مراد دي

قال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى معناه واوتينا العلم بكما قال قدر الله تعالى وصحة نبوتك (الى قوله)
وكما مؤمنين من تلك الواقعة (روح المعالی ص ۳۳ ج ۳)

(۳) ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

قال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى (هل يستوي الذين يعلمون) فيعملون بمقتضى علمهم ويعتقون الليل
مهنا وركعا يعملون الاحرة ويرجون رحمة ربهم (والذين لا يعلمون) فيعملون بمقتضى جهلهم وضلالهم (الى
قوله) ويعلم مما ذكرنا ان المراد بالذين يعلمون العالمون من علماء الديانة (ثم قال) وان العلم الذي لا يترتب
عليه العمل ليس بعلم عند الله تعالى (ثم قال) وحمل الذين يعلمون على العاملين من علماء الديانة على ما
سمعنا مما لا ينهي ان يختار غير التكفير الفائدة (روح المعالی ص ۳۳ ج ۳).

واشار الى هذه الآية - الخ ابن جرير في ايمان الله شعر

اهلاً وسهلاً بالذين احبهم	ووداهم في الله في الآلام
اهلاً بقوم صالحين طوي الطل	طرا الوجوه والذين كل ملام
يسعون في طلب الحديث بعفة	وتوقروا سكنته وحياء
لهم المهابة والجلالة والهي	وفضائل جلت عن الاحصاء
ومداما تجري به اقلامهم	الذي وافضل من حمد الشهداء
يا طالبي علم النبي محمد	ما اتهم وسواكم، بسواء

(١٢) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ﴾ (٣١، ١٢)

قال الله تعالى ومن يؤت الحكمة فقد اوتي خيراً كثيراً، وقال رسوله صلى الله عليه وسلم من ير دله به خيراً بفقهه في الدين، تتبجه داراً او تلهجه دحكمت نه مراد تفقه في الدين دي

قال الامام في عبارة من توفيق العمل بالعلم ثم قال وان اردنا تحديدا عما يدخل فيه حكمة الله تعالى لنقول حصول العمل على وفق المعلوم (روح المعاني ص ٢٠٠ ج ٢)

١٨٠ ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ﴾ (١٢، ١٨٠)

اي لتعليمنا اياه بالوحى ونصب الاكلة حيث لم يعتقد ان الحلو يدفع القدر حتى يتبين الخلل في رايه عند تخلف الاثر او حيث ثبت القول بانه لا يفي عنهم من الله تعالى شيئاً فكانت الحال كما قال (روح المعاني ص ٢٠٠ ج ٢)

(٣) ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْوَحْيَ دَرَجَاتٍ﴾ (٥٨، ١١)

قال العيني رحمه الله تعالى والمعنى يرفع الله الذين امنوا واوتوا العلم على الذين امنوا فقط ولم يؤتوا العلم درجات في دينهم اذا فعلوا ما امروا به (عمدة القاري ص ٢٠٠ ج ٢)

قال الحافظ رحمه الله تعالى في تفسير قوله تعالى يرفع الله الذين الخ وفي صحيح مسلم عن تابع بن عبد الرحمن الخ رضي وكان اهل عمر رضي الله تعالى عنه على مكة انه تلقى به صفان فقال له من استغفرت فقال الخ رضي الله تعالى عنه اما ان تبيكم فقال عمر استغفرت مولى قال انه قارى لكتاب الله صالماً بالقرآن فقال عمر رضي الله تعالى عنه اما ان تبيكم من الله عليه وسلم قد قال ان الله يرفع بهذا الكتاب الواو يضع به اخرين (فتح الباري ص ٢٠٠ ج ٢)

وقال العلامة الاوسى رحمه الله تعالى (والذين اوتوا العلم) الشرعي (درجات) اي كدور لاجلته كما يشعر به لتمام وعطف الذين اوتوا العلم على الذين امنوا من عطف الخاص على العام تعظيماً لهم بحدود كآتهم جنس

اخر ولذا اعهد الموصول في النظم الكريم (روح المعاني ص ٣٠ ج ٣)

(١٠) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العلماء هم ورثة الانبياء ورثوا العلم من اخلة اخل بمحظو افر

(بخاري ص ٣٠ ج)

ظاهرة ده چه د حضرات نبيا كرامو عليهم السلام نه علماؤ نه هم علم شريعت ملاؤ شوي دي
واخرج الترمذي وغيره ان الانبياء لم يورثوا دينارا ولا درهما وانما ورثوا العلم وفي معناه قوله صلى الله
عليه وسلم العلم ميراثي وميراث الانبياء قبلي. مسند الفردوس للديلمي (كنوز الحقائق ص ٣٠ ج)

(١١) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سلك طريقا يطلب به علما سهل الله له طريقا الى الجنة (بخاري
ص ٣٠ ج ١). قال الحافظ رحمه الله تعالى (قوله تعالى) نكروها ونكرها علما ليتناول انواع الطرق الموصلة الى تحصيل
العلوم الدينية وليتدرج فيه القليل والكثير. (قوله سهل الله له طريقا) اي في الاخرة او في الدنيا بان يوفقه
للاعمال الصالحة الموصلة الى الجنة وفيه بشارة بتسهيل العلم على طالبه لان طلبه من الطرق الموصلة الى
الجنة (فتح الباري ص ٣٠ ج)

(١٢) قال العيني رحمه الله تعالى (قوله علما) انما ذكره ليتناول انواع العلوم الدينية وليتدرج فيه القليل
والكثير (قوله سهل الله له) اي في الاخرة او البراد منه وفقه الله للاعمال الصالحة فيوصله بها الى الجنة (عمدة
القاري ص ٣٠ ج)

(١٣) وقال النبي صلى الله عليه وسلم من يرد الله به غير الفقه في الدين (بخاري ص ٣٠ ج)
به دي حديث سره شته شوه چه قران او حديث كنبي چه د كوم علم فضيلت را غلبي دي هغه صرف
تفقه في الدين دي

(١٤) وانما العلم بالتعلم (بخاري ص ٣٠ ج)

قال الحافظ رحمه الله تعالى هو حديث مرفوع ايضا اورده ابن ابي عاصم والطبراني من حديث معاوية رضي الله
تعالى عنه ايضا بلفظ يا ايها الناس تعلموا انما العلم بالتعلم والفقه بالتفقه ومن يرد الله به غير الفقه في الدين
اسناد حسن لان فيه مرجعا اعتضد بمجمعه من وجه اخر وروي الزاير نحوه من حديث ابن مسعود رضي الله عنه
موقوفاً ورواه النعيم الاصبهاني مرفوعاً وفي الباب عن ابي الدرداء وغيره فلا يفتقر بقول من جعله من كلام البخاري
والمعنى ليس العلم بالمعنى الا بالاخوذ من الانبياء وورثتهم على سبيل التعلم (فتح الباري ص ٣٠ ج)
حديث مذكور سره چه خنكه دا بابته شوه چه اصطلاح شرع كنبي صرف هغه علم دس ته عنه

ونېلې کيږي هم دغه شان دا هم معلومه شوه چه علم دين صرف هغه معتبر دي چه د حضرات انبياء کرامو عليهم السلام اودهغوی وارثين علماء عظام نه بالمشافهه د تعليم اوتعلم په ذريعي سره حاصل کړئ شي . دا حديث د نن سبا دغه متجددينو جرړي کت کوي چه په کور کښې ناستې سره د عربي ژبه نه معمولي واقفت حاصلولو سره نه صرف علم بلکه مفسرو مجدداومفکر سلام جوړ شوي دي . اللهم خذهم اخذ عزيز مقتدر .

(۱۱) قال العيني رحمه الله تعالى في شرح قوله صلى الله عليه وسلم (انما العلم بالتعلم) يفتح الصلوة والاسلام من سبيل التعلم والتعليم فيفهم منه ان العلم لا يطلق الا على علم الصريحة ولهذا لو اوصى رجل للعلماء لا يصرف الا الى اصحاب الحديث والتفسير والفقهاء (عمدة القاري ص ۴۰ ج ۱)

(۱۲) عن ابي التياح عن انس رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان من افراط الساعة ان يرفع العلم ويذهب الجهل وعن قاعدة عن انس رضي الله تعالى عنه يقل العلم ويظهر الجهل (بخاري ص ۴۰ ج ۱) وعن سالم عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه يقبض العلم ويظهر الجهل (بخاري ص ۴۰ ج ۱)

وعن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان الله لا يقبض العلم انتزاعا ينتزعه من العباد ولكن يقبض العلم بقبض العلماء حتى اذا لم يبق عالما اتخذ الناس رؤسا جهالا فاقتوا به غير علم فاضلوا واطلوا (بخاري ص ۴۰ ج ۱)

وروي احمد والطبراني من حديث ابي امامة رضي الله تعالى عنه قال لما كان في حجة الوداع قال النبي صلى الله عليه وسلم خذوا العلم قبل ان يقبض او يرفع فقال اعرابي كيف يرفع فقال الا ان ذهاب العلم ذهاب حلقته ثلاث مراتف (فتح الباري ص ۴۰ ج ۱)

په دې رواياتو سره ثابته شوه چه قرب قيامت کښې به علم اوچنږي . حالانکه علوم دنيويه ورځ په ورځ ترقي کوي البته علم دين ورځ په ورځ کميدلو طرف ته روان دي . د علم د اسبابو زياتوالي . د مطبوعاتو کثرت اود تصانيفو د ډيروالي باوجود دعلم حقيقت او په هغې کښې نعتق ډير په تلواړي سره کمی طرف ته روان دي . په دې سره ثابته شوه چه احاديث مذکوره کښې صرف علم دين لره علم سره تعبير کړې شوي دي او بقيه تمام علوم د دنيا ترقي لره ظهور جهل گرځولې شوي دي .

(۱۳) كتب عمر بن عبد العزيز الى ابي بكر بن حزم انظر ما كان من حديث رسول الله صلى الله عليه وسلم لاكتبه في خطي حروس العلم وذهاب العلماء ولا يقبل الا حديث النبي صلى الله عليه وسلم ولو فقهوا العلم

ولم یسوا حق یمعلم من لا یعلم فان العلم لا یهلك حتی یکون سرا (هاری ص ۳۰ ج ۱)

په دې کښې حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمه الله تعالى حديث لره علم سره تعبیر کړې دي او حفاظت حديث لره ئې د حفاظت علم ذریعه ګرځولي ده .

(۲۸) نقل العلامة رحمه الله تعالى عن سيدنا علي رضي الله تعالى عنه ايات في فضل العلم هــ

ما الفضل الا لاهل العلم انهم	علي الهدي لمن استهدى اولام
و وزن كل امرء ما كان بحسنه	والجاهلون لاهل العلم اعداء
لفز بعلم ولا تجهل به ابدا	الداس موق واهل العلم احياء

حضرت علي رضي الله تعالى عنه د اهل علم وجه د فضيلت دا بيان کړې ده چه هغوی د امت دپاره هادي او رهبران دي . وقال ابن عابدين رحمه الله تعالى عنه وال في العلم للعهد اي العلم الفرص الموصول الى الاخره (قوله والجاهلون) اي بالعلم الفرص فيشمل العالمين بغيره بل هم اعداء العلماء الذين من العوام (رد المحتار ص ۲۸ ج ۲)

(۲۹) په خپله زير بحث حديث «اطلبوا العلم - الخ» کښې هم دا وئيلې کيږي چه په هغې کښې علم دين مراد دي ددې وجهې نه چه په هغې کښې صيغه د امر ده چه بغير له قرينې نه د وجوب دپاره راځي په دې سره ثابته شوه چه طلب علم هر مسلمان باندې فرض دي ، هم ددې حديث په آخر کښې ددې تصريح هم ده «فان طلب العلم قريضة على كل مسلم» او ظاهره ده چه د علوم دنيويه د تحصيل هر مسلمان سړي او ښځې دپاره ضروري او فرض ګرځولودنيا کښې يو احمق هم قائل نه دي مونږ ديو څو مثالونه ليکلي دي چه معمولي توجه سره مخې ته راغلل او که نه نو چاچه قرآن او حديث وئيلې وي او په هغې پوهه شوي وي هغوی ښه پوهيږي چه چرته هم د علم لفظ مطلقاً وئيلې شوې دي دهغې نه هم علم شرعي مراد دي ، ((فمن شاء فليراجع الى كتب الشرع والمطولات في الحديث والتفسير والفقه))

علم د عقل په رڼا کښې

عقلي حيثيت سره هم که چرته وکتلې شي نو د علم نه به دنيوي علوم مراد اخستل په يو طريقه هم صحيح نه وي . چه دهغې متعدد وجوه دي

(۱) د شريعت په نظر کښې د علوم هر عيه په مقابلې کښې دنيوي علوم صنعت وغيره دومره ناقص دي چه هغې ته علم وئيلې کيدلې نه شي . ددې وجه نه چه د تول کائنات وجه تخليق داده چه انسان دهغې نه استفاده وکړي لقوله تعالى «هو الذي خلق لكم ما في الارض جميعاً» چه کله نول

څيرونه د انسان د پاره جوړ کړې شوی دی نو سوال پيدا کيږي چه په خپله د انسان وجه تخليق څه ده ؟ هغه د الله تعالی عبادت دې لقلوله تعالی «وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون» نو معلومه شوه چه د ټول عالم د پيد نش نه اصل مقصود عبادت دې اود عبادت علم، علم شرع دې ، پس د علم فرد کامل چونکه علم دين دې ددې وجه نه علی الاطلاق چه کله د علم لفظ وئيلي کيږي نو دهغې نه به هم علم دين مراد وی هم دغه شان چه کله قرآن اوحديثو کښې د علم لفظ علی الاطلاق راځي نو دهغې نه به هم علم شرع مراد وی .

(۲) د فخر موجودات محسن اعظم صلی الله عليه وسلم د بعثت مقصد د اموردنيا تعليم نه دې بلکه د امور متعلقه بالآخرة تعليم دې ددې وجه نه د دوی په اصطلاح کښې علم نه مراد هم هغه علم به وی چه د دوی د بعثت مقصود دې .

(۳) کوم علم چه د انسان خاصه ده هغه علم دين دې ، ځکه چه صرف په علم دين کښې د انسان انفراديت دې ، په نورو علومو کښې د انسان هيڅ تخصیص نشته بلکه هر حيوان دنيوی علومو لره بقدر ضرورت پيژني ، بلکه د انسان نه زيات پيژني او ډير علوم انسان د حيواناتو نه زده کړی دی چنانچه لاندې مونږ يوڅو مثالونو سره دې حقائقو باندې رڼا اچوو :

سياست

سياست او انتظامی موړو کښې نسان نورو ځناورو باندې د برترئ (اوچتوالی ، دعوی نه شی کولې . د شاتو موچئ چه کله گيښ جوړوی نو په هغې کښې اتو اړخونه ته سوری او خانې جوړولو سره دخپلې قلعي تعمير کوی . دهغه قلعي تقسيم څه په دې طريقې وی چه په يو حصه کښې شات جوړول کيږي . په يو حصه کښې بچی زيږوی او په يو حصه کښې لوڼې موچئ اوسيږي . همدارنگه دهغوی يو امير هم وی چه هغه ته په عربی کښې «يعسوب» وائی هغه دهغه ټولو نگرانی کوی . چنانچه که چرته يو موچئ په يو زهريله پانې باندې کيناستلو سره دهغې رس په شاتو کښې د ملاژولو کوشش کوی نو فوراً هغه وژلو سره دهغې سرکټ کولې کيږي . د شاتو موچو والا ته تللو سره وگورئ دچابه سرکټ شوي وی اود چا به ملا ماته شوی وی

بيا د امير د اطاعت دا عالم دې چه مجرم ته سزائې موت ورکولو باندې په نورو موچو کښې د بغاوت يا د تحريک جذبه نه راپورته کيږي .

سياست کښې د بطخو تنظيم او اطاعت خوقابل تقليد دې ، چه کله ټولې بطخې ودې کيږي نو دهغوی امير په يو خپه باندې ټوله شپه په حوض کښې په ولاړه نگرانی کوی ، د خطرې په صورت کښې آواز کوی . په ډومبنی آواز باندې ټول قوم د خطرې نه خبر شی او ټولې وزرې راخوړې کړي او په دويم آواز باندې الوزيدل شروع کوی ، امير د ټولو نه وړاندې وړاندې ځی او باقي بطخې دوه

قطارونه جوړولوسره وروستو وروستو الوخی . امیرچه چرته رخ کړی هم دهغه په طرف باقی قوم ورخی . په دې سره دهغوی په یوبل باندې کامل اعتماد هم ښکاره دې
دین سبا متمدن دیبا ددې نه زیات د تنظیم اوسیاست مظاهره کولوسره اوبښايي

طب جدید او قدیم

(۱) طب قدیم او جدید دواړه علم احتقان (حقنه) او علم تلقیح (انجکشن یعنی پیچکاری) کښې د یو مارغه شکرگزار دی . حکیم جالینوس یو مارغه لره د پریشانی په حالت کښې وکتلو نو محوسه ئې کړه چه د هغه په خپته کښې درد دې ، لو وخت پس یو بل مارغه په مښوکه کښې آب نمکین (مالګینې اوبه) راوړې اودهغه په مقعد کښې ئې داخلې کړې چه په هغې سره دهغه خلاصه تقاضا وشوه او دردی په ختمیدو شو . جالینوس کورته راغلو نو دیو خیتې درد والا مریض راغلو . جالینوس په هغه باندې د مارغه نه د حاصل شوی حکمت تجربه پرې وکړه چه ډیره مفیده ثابته شوه ، جالینوس د مارغه نه عمل احتقان یاد کړو او هم په دې باندې قیاس کولوسره طب جدید انجکشن ایجاد کړو ددې وجه نه انجکشن ته عمل الطائر ونیلې کیږي ، غرض داچه طب قدیم او جدید دواړه د مارغه شاگردان دي

(۲) حضرت قاری محمد طیب صاحب مدظلهم خپله د سترگو لیدلې واقعه بیان کړه . لیکي چه د تقسیم نه وړاندې زما یو هندو ریاست اندرگډه ته ډیرځلې د تللو اتفاق وشو ، هغله څما بعضې خپلوان په اوچتو عهدو باندې ممتاز وو ، هغه ریاست کښې د بیزوگانو وژلو ممانعت وو ددې وجه نه د بیزوگانو شمیرڅه زرو پورې وو . د بیزوگانو په خمبیر کښې شرارت او چالاکی بلکه تکلیف رسول داخل دی . ددې وجه نه هغوی ډیر نقصان کولو . کله به ئې لوښی تختول او کله به ئې کپړې اوجامې تښتولې ددې وجه نه مونږ یو ځل سوچ وکړو چه څه تدبیر کول پکار دی . ددې وجه نه مونږ د یو روپن زهرواخستل او هغه مو په اوږو کښې ګډ کړل او روټن مو ترینه پخې کړې اوپه چت (بام) مو ورته کیښودلې دې دپاره چه هغوی ئې خوری او مړې کیږي . ددې وجه نه مونږ روټن په جهت باندې کیښودلې او ورته په انتظار ور چه اوس به بیزوگان راتللو سره هغه ډوډی خوری او مړې کیږي به ، یوڅو بیزوگانې راغلې مگر دهغه روټو (ډوډیو) نه لرې ودریدلوسره یی کتل چه دا څه نوې حادثه مخې ته راغله چه روټن خورې ورې پرته دی بقنسا په دې کښې څه خبره شته اوکه نه نو روټن داسې څوک نه خوروی ددې وجه نه ئې روټو ته په غور وکتل او بوټې کړې . بالاخر هغوی روټو سره لاس ونه لگولو او لاړې . مونږ پوهه شو چه زمونږ تدبیر ناکام شو لیکن د بیزوگانو دا چلاکه قافله لاړه او بیا ئې دخپل خان سره نورې بیزوگانې راوستلې او خوارلس پنځلس غټې بیزوگانې دهغوی سره راغلې اود روټو نه گیرچاپیره ډیره اچولوسره کیناستلې . څه

وخت پس یوه بیزو وړاندې شوه او هغې روتو لره بوئ کړې . بیا دویمه وړاندې شوه هغې یو روتن
ټکړې ټکړې کړه او هغه ټکړو لره ټې بوئ کړه او روتن ټې پرېښودلې ، وتولې وټنښتیدلې
اوس مونږ ته یقین وشو چه دا تولې پوهه شوې او زموږ ټول تدبیرناکام شو مگر لږ وخت پس
تقریباً د شپیتواویاؤ بیزوگانو یو قافله راغله او په هغوی کښې د هریو په لاس کښې یوه څانگه
وه چه هغه د پانو نه ډکه وه هغوی راټللو سره مخکښې ټې تولې روتن ټکړې ټکړې کړه . گویا په
ټول جماعت کښې دا اصول پیش نظر وو چه شعر

نم تانے گر خور و مرد خدا بذل درویشاں کند نئے دگر

د بیزوگانو تقسیم خو مشهور دې نو هغوی په خپل مینځ کښې هغه ټکړې تقسیم کړې او هریوې
یوه یوه ټکړه خوړله و ورپسې ټې هغه پارې وخورلې ، او په گډیدلو سره لارې او مونږ په
کتلوسره حیران پاتې شو . خپل اوږه هم لاره . کپړې خو د وړاندې نه تلې وې او وخت هم ضائع شو
(انسانیت کا امتیاز ص ۴۴)

اوس که چرته انسان خپل دا کمال ښکاره کړی چه زه طبیب یم او د جرړو بوټو خواص پیژنم نو دا
نه غلط وی ځکه چه بیزوگان خو هم د وټیلې شی چه مونږ هم طبیبان یو مونږ جرړو بوټو سره علاج
کوؤ . بلکه د زهر اثر ختمولو پورې مونږ ته معلومات دې ، هم داسې په نورو خناورو کښې هم
معالج او اطباء موجود دی ، که چرته د انسانانو په معالجه یو او خناورو کښې څه فرق وی نو
صرف دومره کیدلې شی چه انسان ته زیاتې دوائیانې معلوم دی او هغوی ته کمې . مگر په دې
سره د انسان لویوالي نه ثابتیږي ددې وجه نه هغوی ته د انسان په نسبت امراض هم کم راځي
غالباً وجه داده چه عامر انسانانو نه عامر خناورو ته اصول طب زیات معلوم دی . اکثر خنود
حفظ ماتقدمه اصولو باندې عمل کولو سره بیماری لره بندوی په دې طریق د دوا ضرورت هغوی
نه ماتی نه پاتې کیږي

هم دغه شان ټول حیوانات پخپل خوراک کښې هم د مضر او مفید څیزونه علم لری . که چرته یو
مصرخیز ډکومې وجه نه دننه لار شی نو هغوی ته دهغې طریق هم معلومه ده چنانچه سپې یو مضر
څیز وخورې نو هغه په کومه طریقہ التی (قی) کولو سره راوباسی .

مونږ اس دیرځلې کتلی دی چه په ځله کښې د لگام (قیضه) لگیدلو په حالت کښې وابنه خوری
دهغه په ځله کښې د وابنو په نرو ډکو کښې که چرته یو نرې ډکې دهغه دپاره مضر وی نو هغه هغې
لره سره د لگام نه باوجود په نرو ډکو کښې بهرته راوباسی

حفظ صحت

د حفظ صحت د علم په اصولو کښې ورزش زیات اهمیت لری او دهغې دستور په ټولو خناورو

کښې مشاهده کولې کيږي ، د لاندې پندو د ورزش موجد جوگی به د هرځناور حرکاتو لره په غور سره کتلوسره دهغې د ورزش طریقه به ئې زده کوله ، دغه شان انسان د ځناورو نه څلور اتیا لکه د ورزش ځایونه زده کړه چه په هغې کښې صرف څلور اتیا مشهور دی

تعمیرات

هرځناور دخپل حیثیت مطابق دخپل ځان دپاره محفوظ او آرام ورکونکې کور تیاروی . د یخنۍ ، گرمۍ ، د باران طوفان اود دښمنانو نه د حفاظت دهغه ټولو څیزونو رعایت دهغوی په کور کښې وی ، گویا چه د دښمن نه د حفاظت دپاره یو طرف ته مضبوطه ته خانه ده نو بل طرف ته د یخنۍ اود گرمۍ د شدت نه د حفاظت دپاره د اثر کنډیشن . زنبور «موچو» جوړ شوي کور دهغې واضح مثال دي

د بیا مارغه جاله وگورئ ، بیا هغه مارغه دي چه په جاله کښې زیات مشهور دي ، دهغه پیللو ته وگورئ څنگه ښائسته ئې جوړه کړې وی او داسې مضبوطه چه د هوا چپې دي چلیږي ، غټو او تیزو څاڅکووالا باران دي وی څه مجال دي چه دهغه جاله څانگې لره پریږدي او بیا په هغې کښې د اږو اود بچو حفاظت کوم حده پورې وی ، د شاتو د مچۍ کور وگورئ د بچو زیږولو کمږي جدا او د شاتو پیدا کولو ځای جدا دي ، د شاتو د غټو مچو کور هم داسې قسم وی

کیمیکل

د شاتو مچۍ په کومې طریقي سره د مختلفو پانو ، میوو او گلونو نه مختلف قسم وټامن حاصلولوسره کیمیاوی طور باندې په هغې کښې څه تصرف کوي چه هغه بهترین عمده . خوندور اود صحت بخش غذا په صورت کښې بدلېږي

علم المکاشفه

محنت شاقه اود اوږدو مجاهداتو نه پس بعضي خلقو ته توجه نفس او مسمریزم وغیره کښې کامیابی حاصلیږي مگر حیوانات بغیر د څه قسم مجاهدې نه اود مشق نه بعضي حالات معلوموي چندانچه حیواناتو دپاره کشف قبور داحادیثو نه ثابت دي

د زلزلي معلومولو ماهرين

د زلزلي معلومولو ماهرينو ترښه پورې د وخت نه مخکښې دزلزلې څه يقيني اطلاع وره کړي شوه ، مگر گډه چيلی او نور حیوانات د وخت نه مخکښې هغه محسوس کوي او چغې وهل شروع کوي

د معدنيانو ماهرين

نن سبا معدنياتو پسې ټوله دنيا لگيدلې ده ، زمكه كنلوسره د زمكې د خزانو په تلاش كېنې مصروفه دي مگر د نن نه په زرگونو كاله وړاندې هده حضرت سليمان عليه السلام ته درخواست كړې وو چه هغه دخپل لښكر سره كړه ددې وجه نه چه هغه ته د زمكې په تل كېنې د اوبه خزانې په نظر راځي

دموسميانو ماهرين

د باران او طوفان وغيره دپاره د محكمه موسميانو والو پيشگوټي بعضي وختونو كېنې غلطه هم كيږي ، دهغوی اعلان د ظن غلب په بنياد باندې وي مگر ميوې او نورو حشرات الارض ته دهغې داسې علم وي چه هغوی د رقت نه مخكېنې خپلې اړې او غذائي سامان وغيره محفوظو مقاماتو ته منتقل كوي

د سيلاب معلومولو ماهرين

سيلاب سره متعلق هم ماهرين فن څه يقيني پيشگوټي نه شي كولې مگر دريابونو ته نژدې اوسيدلو والا ځنور سيلاب نه وړاندې خپلې خپلې اړې بچي اونور سامان لرې محفوظو مقاماتو ته منتقل كوي

د غوږي وهلو فن

انسان كه غوږي وهلو كېنې څومره ماهروى مگر د درياب د ځناورو مقابله نه شي كولې

د لامبو فن

كوم انسان دې چه په لامبو كېنې د كب وغيره د درياب د ځناورو مقابله وكړې شي .

د پرواز (الوتلو) فن

انسان كه څومره پرواز هم وكړي ، د مارغانو مقابله نه شي كولې ، همدارنگه ددې انتهائى ترقى په زمانه كېنې هم يو طياره يا بحرى پيرى ترڅوپورې چه يو نښې ته مخامخ ونه گوري محض قطب نما سره زاويه قائمولو سره نيغ نه شي تللې ، بلكه مقام مطلوب ته د مقام روانگي نه چه كومه زاويه قائمولو سره ځي هغه زاويه د دواړو مقاماتو په مينځ كېنې خط مستقيم باندې تللو سره قدم په قدم باندې بدلېږي ددې وجه نه كه چرته يو څيز يو زاويه قائمولو سره روان وي نو هغه مقام مطلوب پورې د رسيدلو په ځاى به د قطب مقناطيسى گير چاپيره چكړې لگوي ، په دې بناء باندې د زاويې په مدد سره د رفتار دوه صورتونه دي :

(۱) د خط مستقیم د زاویې په نسبت دومره لویه زاویه کینودلې کیږي چه جهاز چکر و هلو سره مقام مطلوب ته ورسیدي

(۲) د خط مستقیم په زاویه باندې روانیدل شروع کیږي بیا هر شپيته میله پس نیی یا چپ طرف ته یو میل آخواکیدلو سره هغه فرق لږه ویستلې کیږي
مگر مارغان لرې سفر بغیرد کومې قطب نما په مدد براه راست کوی ، خصوصاً د شاتو مچن په باره کښې د الله تعالی ارشاد دې . «ثم کلی من کل الثمرات فاسلکی سبل ربک ذللاً - الایة» په دې سره ثابت شوه چه د رب کریم شان تربیت د شهود د مچن د پرواز دپاره د ډیرو لرو ځایونو لارې مسخرې کړی دی . د مچو ماهرین ددې مشاهده نباتی

د دفاع فن

د حیواناتو د دفاعی کورونو تذکره پورته بیان شوه . د دې نه علاوه ددې دپاسه د دښمنانو نه دخپل حفاظت طریقې هم الله تعالی هر حیوان ته ښودلې دی

د کسب معاش فن

کوم حده پورې چه د کسب معاش تعلق دې دا یو بدیهی خبره ده چه الله تعالی هغوی ته په علم معاشیاتو کښې هغه کمال عطا کړې دې چه د نن سبا ماهرین معاشیاتو ته دهغې لسمه حصه هم نصیب نه ده ، همدارنگه حیواناتو ته الله تعالی د توکل ثومره لوی دولت عطا کړې دې ، اول خو ډیر حیوانات مارغان وغیره داسې دی چه هغوی د سبا فکر نه لری ، او بعضې حیوانات لکه میږې وغیره ذخیره جمع کوی نو هغه ته بلاشبهه دا هم معلومه ده چه چربه هغه کینودلې شی دې دپره د یخنۍ اود گرمۍ د اثر نه اود دښمنانو د لوټ مار نه دهغې حفاظت وشي . غرض داچه په دې فن کښې هم حیواناتو ته مهارت حاصل دې

د اوقاتو د تخریج فن

چرگ به مو کتلې وی چه هغه بغیر د حسابی تخریجاتو نه څنگه د اوفاتو معلومات ورکوی . خاص طور باندې د صبح صادق ، صبح کاذب او نیمه او دریمه څلورمه حصه د شپې کښې خو نیک په وخت باندې بانگ کوی . تردې پورې چه بعضې کلو کښې د شپې وختونه بالخصوص د پیشمنی دارمدار دچرگ په آواز باندې وی

دا د فنون دنیویه یوڅو داسې مثالونه ذکر کړې شوی دی چه دهغې هرکس مشاهده کوی اوکه نه نو ماهرین حیوانات خو خدای ښه پوهیږي د حیواناتو دکومر کومو کمالاتو اطلاع ورکړې ده . سره ددې نه دهغوی د معلوماتو نه مجهولات زیات دی ، غرض داچه د دنیا په فنونو او علومو کښې کوم یولره چه اخلي اوپخپله انصاف سره فیصله وکړي نو معلومه به شی چه په هغه علومو او

دنونو کښې یوهم داسې نشته چه په هغې کښې انسان منفرد وی بلکه په هغه ټولو علومو کښې د انسان سره حیوان هم شریک دي ، ددې وجه نه قرآن او حدیث کښې چه د کوم علم تعریف کړې شوي دي او هغه د انسان کالې بلکه وجه امتیاز ښودلې شوي دي هغه علم داسې کیدل پکار دي چه په هغې کښې انسان منفرد وی او هغه هم علم دین دي څنگه چه مونږ مخکښې په وضاحت سره بیان کړې دي

(۳) دیو علم شرافت د معلوم د شرافت د وجه نه وی لکه د زرگراو د موچی د علم شرافت کښې متفاوت دي ، د علوم شرعيه معلومات قرآن او حدیث دی اود علوم دنیا معلومات پیشه وغیره دی ، او ظاهره ده چه قرآن او حدیث د الله اود الله د رسول تعلیمات دی ددې وجه نه هغه په صنعت او حرفت باندې د شرافت په لحاظ سره ډیر فوقیت لري نودهغه علم به هم اعلی او اشرف وی او حدیث کښې د همدغې اعلی او اشرف علم فضیلت وارد شوي دي

(۴) د دنیوی علومو ماحصل دادې چه ددې دنیا عارضی ژوند ښاښته شی ، گویا علوم دنیویه د عارضی ژوند موقوف علیه دي ، بخلاف علوم اسلامیة چه هغه د همیشه ژوند موقوف علیه دی . او ظاهره ده چه کوم د دائمی ژوند موقوف علیه دي هغه اعلی او اشرف به وی

(۵) دنیوی علم پخپل هم جنس انسانانو کښې د ژوند تیروولو او هغوی سره د تعلقاتو او رابطې ستلو ذریعه ده او علم آخرت خپل خالق او احکم الحاکمین سره تعلق او رابطې لره د برابرولو ذریعه ده هم په دې سره دهغه رضا حاصلیږي ، ددې وجه نه بنده او خالق کښې چه کوم فرق مرتبه دي هم هغه په علم دین کښې دي . ددې وجوه په بناء باندې علم آخرت ته کمال او علم دنیا باندې شرف حاصل دي ددې وجه نه چرته مطلق علم ونیلې کیږي هغې نه دهغه فرد اکمل و اشرف یعنې علم دین مراد وی .

د شریعت په اصطلاح کښې صرف د علم دین سره د علم د لفظ اختصاص دي حده پورې عام او معروف دي چه اهل اسلام کښې قبل الا سلام دپاره زمانه جاهلیت او کافر دپاره د جاهل اصطلاح عامه مشهوره وه . کتب بلاغت کښې دا مثال په کثرت سره مذکور دي « قول الجاهل انبت الربیع البقل وشفی الطیب المریض » ابوجهل د زیات هوښیاروالی د وجه نه د ابوالحکم په لقب سره معروف وو مگر د دولت ایمان نه د محروم والی په وجه سره ابوجهل جوړ شو عامه مقوله ده « علمي که بحق ره تنماید جهل است » وقال العارف الرومي رحمه الله تعالى شعر

فکر آں باشد که بکشاید ربه راه آں باشد که پیش آید شمس

د چین ذکر

حقیقت مذکور په زړه کښې د کینا ستلو نه پس سوال پیدا کیږي چه حدیث کښې د چین د ذکر

کولو څه مطلب دي "چين عهد رسالت کښي هم د علم دين نه خالي وو او وروستو هم تراوسه پوري د هغه ځای نه د علم دين د تحصیل هيڅ مطلب نه جوړیږي ونه د آندو دپاره دهغي څه توقع په نظر راځي

ددې جواب دادې چه دا اشکال څنگه چه علم دين سره متعلق پيدا کيږي هم دغه شان علم دنيا مراد اخستلو باندې هم دا اشکال پيدا کيږي ، ددې وجه چه علوم دنيويه کښي هم چين ته څه خصوصيت حاصل نه دي بلکه د نورو معالکو په چين باندې فوقيت پاتې شوي دي . بالفرض علوم دنيويه کښي که د چين څه اوچتوالي تسليم هم کړې شي نو بيا هم حقيقت هغه دي چه پورته بيان شو . يعني کلام محسن اعظم صلی الله عليه وسلم کښي علم نه فقط علم دين مراد دي اود چين ذکر صرف په بعد مسافت کښي د تمثيل په طور باندې دي . مقصد دادې چه د علم دين په تحصیل کسي ځواک څومره اوږد سفر راشي او څومره مشقت تيرول راشي نو بيا هم په هغه فريضه کښي د تساهل هيڅ گنجائش نشته . عامه معاوره کښي د داسې قسم کلام نه بعد مسافت کښي تمثيل مراد وي نه د هغه مقام تعيين . کيا هو ظاهر ملي من تمتع وتفكر في كلام العاص ، وهذا هو الحق الصريح لمن شاء ان يكون النجيب فقط والله سبحانه وتعالى اعلم .

درجہ سلسلہ ۱۰۰ هجري

بسم الله الرحمن الرحيم

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاللَّهُ أَرْحَمُ

کشف الغطاء عن حقيقة اختلاف العلماء

د اختلاف العلماء تحقيق

(دا مضمون د صحيح بخاري له تقرير نه اخستل شوي دي)

د علماؤ اختلاف ختميدل ناممکن دی او ددې تمنا ساتلو والا ډير لوی احمق دي ، ددې وجه نه چه د علماؤ اتفاق صرف په هغه صورت کښي کيدلې شو چه په قرآن او حديث کښي د هر سړي متعلق د هر فعل او د هر کيفيت حکم مخصوص وي او دا ناممکنه ده . ځکه چه دنيا کښي انسان غير محصور دي اگر چه غير متناهي نه دي بيا د هر سړي افعال غير محصور او د هر فعل کيفيات او

احکام غیر محصور دی . پس کہ چرتہ دومرہ مفصل کتاب نازل کرے شوی وی چه په هغه کښې
هره جزئیه ذکر وی نو هغه به دومرہ غټ شوی وو چه نه خو به دهغه حفاظت ممکن وو اونه دهغه نقل
کول به د انسان په قدرت کښې وو اونه به دهغه نه د استفادې څه صورت ممکن وو ، غیر محصور
بې شمیره انسانانو کښې به خپل نوم تلاش کول مشکل وو ، بیا دخپل غیر محصور افعالو غیر
محصور احکامو کښې دیو حکم تلاش کول به ناممکن وو . پس د داسې کتاب نازلول چه دهغه نه
انسان استفاده ونه کړې شی اودهغه د حفاظت نه هم عاجز وی دا یو عیب دی . او په الله تعالی
کښې د عیب کیدل ناممکن دی . لهذا د اختلاف ختمیدل هم ناممکن دی اود ناممکن تمنا کولو
والا به احمق وی . پس لازمه شوه چه قرآن اوحديث کښې د جزئیاتو په ځای کلیات ذکر وی چه
دهغې نه دهر جزئی حکم مستنبط کړې شی او کلیاتو نه استنباط کښې د انسان د عقل اوفهم دخل
وی اود انسانانو عقول مختلف دی چه دهغې د وجه نه په مسئله کښې اختلاف پیدا کیږی بعضې
اوانو کښې جزئیه یوه وی او کلیت هم فریقینو کښې مسلم وی مگر اختلاف په دې کښې وی چه دا
جزئیه دکوم کليی لاندې درج ده ، ددې مثال داسې وگنئ چه قاضی سره سره یوه دوسیه کښې د
مدعی اومدعی علیه وکیلان اختلاف کوی ، حالانکه جزئیه هم یو ده ، چه هغې باندې دواړه بحث
کوی اوپه کومو قوانینو سره چه خپلې نظرې سره ثابتول غواړی هغه قوانین هم دیو حکومت او
فریقینو په نزد مسلم وی . ددې باوجود دواړو وکیلانو کښې داسې اختلاف وی چه د مدعی وکیل
وایی چه د فلانکی قانون په اساس مدعی علیه ته سز ورکول پکار دی اود مدعی علیه وکیل دا
ثبوتی چه دا جزئیه دهغه قانون لاندې نه راځی کومه چه د مدعی وکیل بیان کړې ده بلکه د بل
قانون سره زیات مناسبت لری چه دهغې په لحاظ سره مدعی علیه بری کیږی ، غرض داچه ددې
دواړو بحثونه په دې کښې وی چه دا جزئیه دکومې کلیه فرد دې او کوم قانون په دې باندې تطبیق
کیږی . مونږ شپه او ورځ گورو چه د وکیلانو بحثونه داسې جاری وی او دواړه وکیلان د حکومت
مجار وی ، دهغوی په اختلاف باندې نه د فریقینو اعتراض وی او نه نور خلق هغه بدگنۍ اونه
قاضی دهغوی په اختلاف باندې ناراضه کیږی . نه حکومت دهغوی د اختلاف نه بندوی بلکه
دهغوی نه د بحث کولو اود دلائلو بیانولو موقع ورکولې کیږی ، او کوم وکیل چه زیات بحث کوی
دهغه تعریف کیږی ، دهغې نه پس قاضی په دواړو کښې چه دچا دلائل لره راجع اومومی دهغه
حائب فیصله کوی مگر د دویم وکیل نه اجازت سلب کولې کیږی اونه هغه ته سزا ورکولې کیږی
اونه هغه بد گنلې کیږی بلکه آئنده مقدماتو کښې بیا هغه ته په عادی ډول د بحث کولو اجازت وی
معینه هم دا مثال د علماؤ دې چه جزئیه معینه باندې کومه کلیه منطبق کیږی په دې کښې دهغوی
اختلاف وی ، دنیا کښې د اختلاف وکلا ، نه علاوه نورهم دیر قسمة اختلافات مونږ گورو او اوږو
مثلاً سیاسی اختلاف دې حده پورې رسیږی چه په پارلمانونو کښې بعضې کړت د ډوکیانو

د کرسیانو، وېشتلو پورې خبره رسیږي . هم دغه شن علم العلاج کښې هم لوی اختلاف موندلې کيږي . د ایلوپیتېهی ، هومیوپیتېهی ، یونانی اود ویدک وغیره خو اصول مختلف دي . چنانچه ایلوپیتېهی کښې علاج بالضد وی او هومیوپیتېهی کښې علاج بالمثل . بیا په هره طریقه د علاج کښې د مرض تشخیص دهغې اسباب اوتجویز دوا او خوراک اوپرهیز اود دوا مقدار ، د دوا د خوراکونه شمیر اود دوا طریقه استعمال کښې اختلاف وی ، که چیرته د یو طریقي دوو ماهرینو لره یعنې دوو ډاکترانو یا دوو حکیمانو لره وکتلې شي نو هغوی به هم پخپل مینځ کښې مختلف وی مگر دهغې باوجود هغه اختلاف لره څوک بدنه گڼي او اختلاف کولو والو باندې څوک هم اعتراض نه کوي اودهغوی اختلافاتو لره کتلوسره یو هم علاج نه پریږدي ، بلکه چه په کوم حکیم یا ډاکتر باندې اعتماد وی دهغه نه علاج کولې کيږي . د علماؤ اختلاف ددې نه ډیره کمه درجه لري ددې وجه نه چه دهغوی اصول متحد دي . سره ددې نه هغه اختلاف لره بدگڼي او علماؤ لره د طعن هدف جوړولې کيږي او ورسره ورسره د هم وئیلې کيږي چه مونږ ته هیڅ معلومات نه کيږي چه دکوم عالم خبره ومنو ، حقیقت کښې دا نتیجه ده د دین اودعلم دین نه د بې توجهی اود بې رغبتی ، د علاج جسماني اهمیت دې، ددې وجه نه د ډاکترانو اختلاف د علاج نه منع نه جوړيږي . ددې برعکس د چا په زړه کښې چه د باطني امراضو د علاج ضرورت نه گڼلې کيږي او د دین اهمیت یې په زړه کښې نوی نو بیا اختلاف د علماؤ حیله جوړولې کيږي ، تردې پورې ددې بیان دې چه اختلاف کیدل لازمی امر دې ودهغې ختمول ناممکن دي

ورپسې په دې بندې پوهیدل ضروري دي چه د اختلاف درې قسمونه دي ، یو داچه د فریقینو نقطه نظر د الله رضا وی ، هر سرې دا خیال وکړي چه زه څه وایم په هغې کښې د دین فائده ده اود فریق مخالف چه کومه نظریه ده په هغې کښې د دین ضرر دې په هغه صورتونو کښې جانیږي باندې دا اختلاف فرض وی چه په هغې باندې جانیږي ته ثواب ورکول کيږي که چرته دې اختلاف لره پریږدي نو گنهار به وی .

دویم داچه د جانب واحد مقصد رضائي الهی وی او بل جانب صرف د اتباع کیدلو په خطر اختلاف کوي . مثلاً یو سرې بل لره د مونږ تلقین کوي اود منکراتو نه یې منع کوي ، د نه بندیدلو په صورت کښې دهغه سره اختلاف کوي او بل سرې صرف ددې وجه نه دهغه مخالف دې چه دې هغه لره د منکراتو نه ولې منع کوي ؟ نو په رومېنی سرې باندې دا اختلاف واجب دې او په دویم باندې حرام

دریم داچه دواړه د خواهشات نفسانيه په بناء باندې اختلاف کوي . دا اختلاف د جابینو دپاره حرام دې ، اودهغې ترک کول واجب دې .

د صحابه کرامو ضم الله عنهم اختلاف د اول قسم اختلاف وو .

د اختلاف د جواز شرائط

- ۱، د اختلاف محمود کیدلو اول شرط دادي چه دهغوی منشاد الله رضا وی
- ۲، دویم شرط دادي چه د اختلاف کولو والا نظریه د بداهت خلاف نه وی. مثلاً څوک اوښ ته بکړی ونیل شروع کړی او دا اووانی چه خما تحقیق هم دادي. زه خپل دیانت او اخلاص سره هم دا گڼم ددې باوجود هغه اختلاف نه محمود نه شی وئیلې کیدلې بلکه مذموم دې
- د «ما انا علیه واصحابی» خلاف قول کول هم په دې کښې داخل دې. ددې وجه نه چه څنگه قرآن پخپل مفهوم کښې د سنت محتاج دې بعینه هم دغه شان کتاب اوسنت دواړه پخپل مفهوم کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم د تشریح او وضاحت محتاج دی. یعنې د کتاب او سنت نه به هغه مفهوم اخستلې کیږی کوم چه صحابه کرامو رضی الله عنهم گڼلې دې. د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه خلاف د کتاب اوسنت مفهوم گڼل گمراهی ده. په دې باندې مختصر دلائل دا دی
- ۱، «اهدنا الصراط المستقیم» کښې د صراط مستقیم تفسیر «صراط الذین انعمت علیهم» نه اخستلې شوې دې. «د الصراط المستقیم» تفسیر د صراط الله یا صراط الرسول یا صراط القرآن نه. ندې اخستلې شوې. ځکه چه بیا به خلقو دهغې په مفهوم کښې اختلاف کولې او هر سړی به خپل متعین شوی مفهوم لره صراط قرآن گرځولې لهذا «صراط الذین انعمت علیهم» سره یی وضاحت وکړو چه صراط مستقیم نه مراد د منعم علیهم بندگانو لاره ده چه یو خاص جماعت دې
- ۲، «ومن یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی ویبغ غیر سبیل المؤمنین نوله ما ټولی ونصله جهنم» په دې کښې هم د سبیل الله په ځای سبیل المؤمنین او فرمائیلې شو
- ۳، «قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة انا ومن اتبعنی» په دې کښې الله تعالی د «سبیلی» نه پس «انا» باندې د «من اتبعنی» عطف کولو سره ددې وضاحت وکړو چه لاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ده کومې طرف ته چه د دوی متبعین یعنې صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم دعوت ورکوی

- ۴، د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد دې. «(علیکم بسننی وسنة الخلفاء الراشدين المهديين عوا علیها بالتواجل)» د سنتی، نه پس د سنة الخلفاء الراشدين ذکر کول ټکاره دلیل دې چه سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم به هم هغه وی کوم چه خلفاء اختیاروی. یعنی دا عطف تفسیری دی او ددې نه سوا ددې بله معنی نه شی کیدلې
- ۵، حضور صلی الله علیه وسلم دا هم او فرمائیلې چه کامیابه فرقه هغه ده چه د «ما ان علیه واصحابی» مطابق وی. که چرته سنت پخپل مفهوم کښې د صحابی محتاج نه وي نو صرف «ما ان علیه» ونیل کافی وو. او د «اصحابی» لفظ یې فاسدې کیږی

(۷) د صحابه کرامو رضی الله عنهم مغفورلهم کیدل نصی قرآنی سره ثابت دي . فرماني «وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحَسَنِي» او دويم ځای فرماني «الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ الْحَسَنِي اُولَئِكَ هُمَا مَعْدُوْنِ» د دواړو آيتونو په يو ځای سره نتيجه دا را وتله چه ټول صحابه کرام رضی الله عنهم کامياب دي .

(۸) دا امر عفا هم ښکاره دي چه د قرآن او حديث مفهوم به هم هغه متعين وي کوم چه صحابه کرامو رضی الله عنهم وپيژندلو ددي وجه نه چه د متکلم مراد پيژندلو کښي ديو څو امورو دخل وي . مثلاً اهل زبه کيدل ، د متکلم حالت نه باخبره کيدل ، متکلم سره ظاهري اوباطني قرب ، د کلام شان وروود نه واقفه کيدل ، يعنې دا کلام په کوم محل او په کومه موقع باندې او کوم وخت واقع شو ؟ اود متکلم لهجې لره وریدل هغې سره د لاسونو او مخ آثارو لره ليدل خصوصاً د الله اود الله د رسول کلام پيژندلو کښي د تقدس او تقوی اود باطن طهارت او نورې قلب (د زړه رڼا) نهايت ضروري دي .

دا ټول امور په صحابه کرامو رضی الله عنهم کښي بدرجه اتم موجود وو . هم ددي وجه نه چه کله يو صحابي رضی الله عنه د دوی صلی الله عليه وسلم ديو حکم زيات تاکيد بيان کول غواړي نو د روايت کولو په وخت داسې فرماني «ابصرته عینای وسمعتته اذنای ووعاه قلبی» دهغه خلقو اهل حق سره اصولی اختلاف دي چه قرآن او حديث لره د صحابه کرامو رضی الله عنهم د تفسير محتاج نه گنی څنگه چه پرويز قرآن لره د حديث محتاج نه گنلو . کتاب الله و سنت رسول الله صلی الله عليه وسلم هم قافيه کولو دپاره زه دي جماعت د صحابه رضی الله عنهم لره رجال الله سره تعبير کوم ، اودا لفظ ماخوذ دي د «رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله» نه

(۳) د جواز اختلاف دريم شرط دادي چه د اختلاف کولو په وخت د «الاهم فلاحهم» خيال وساتلې شي ، د حضرت علي اود حضرت معاويه رضی الله عنهما په مابين کښي د اختلاف په زمانه کښي قيصريروم د حضرت معاويه رضی الله عنه د طرف نه خپل ځان لره مطمئن کولو لپاره د ايران په څه حصه باندې قبضه کول وغوښتل چه د حضرت علي رضی الله عنه په ولايت کښي وه په هغې باندې حضرت معاويه رضی الله عنه ملک روم ته وليکل ((والله لئن لم تثبته وترجع ال بلادك يا لعين لا مطلعن انا وابن عمي عليك ولا عرجدك من جميع بلادك ولا ضيقن عليك الارض بما رحبت، وفي جمهورية رسائل العرب وبلغ معاوية رضی الله تعالى عنه ان صاحب الروم يريد قصد بلاد الشام ايام صفين فكتب اليه تالله لئن لم يمسح علي ما بلغني لا صالحن صاحبي ولا كوثن مقدمة اليك ولا جعلن القسطنطينية الحمراء حصته سوداء ولا تزعجك من الملك نزع الاصططليته ولا ردك اريسان من الاراسة نزعى الد... وفي رواية كما كتب ترعى الحدائيس)).

دې اوچرته ديونې د بل نبی سره مقابله کولو سره یو ته ترجیح ورکړې شی چونکه په دې کسې د بل نبی تنقیص وی ددې وجه نه جائز نه دی . کومو مواقعو باندې چه دوی صلی الله علیه وسلم دخپل تفضیل نه منع فرمائیلې ده هغه هم د داسې تقابل مواضع دو چنانچه «لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى الْأَنْبِيَاءِ» یی هغه وخت افرمائیل چه هرکله دیو یهودی دمسلمان سره جگړه وشوه . مسلمان اوونیل «وَاللّٰهُ الَّذِي اصطفى محمدا صلی الله علیه وسلم عَلَى الْعَالَمِينَ» او یهودی اوونیل «وَاللّٰهُ الَّذِي اصطفى موسى عليه السلام عَلَى الْعَالَمِينَ» نو هغه مسلمان یهودی لره په څپیره وهلو سره اوونیل «علی محمدا ایضا؟» هغه یهودی حضور صلی الله علیه وسلم ته شکایت راوړلو سره راغلو دوی صلی الله علیه وسلم ټوله واقعه واوریدله نو وې فرمائیل «لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى الْأَنْبِيَاءِ» غرض داچه چرته چه په دوو نبیانو کښې تقابل وی چه په هغې کښې دیو تفضیل اوه دویم تنقیص لره مستلزم وی . د داسې قسم تفضیل نه یی منع افرمائیل

واعظین عموماً لاتندی وجوه د فضیلت بیانوی :

(۱) د حضور صلی الله علیه وسلم معجزه د حضرت موسی علیه السلام د معجزې نه زیات اهمیت لری ددې وجه نه چه موسی علیه السلام په کانی باندې کونتی (عصا) وهلو سره اوبه را ویستلې اود حضور صلی الله علیه وسلم د لاس مبارک نه اوبه را وتلې . د کانی نه و به راوتل څه بعیده نه ده . د کانی نه خو چینی راوځی . د گوتو نه یعنی د انسان د هورکی او غوښې نه چینه حاری کیدل دالوی کمال دي

(۲) کوډ طور باندې د الله تعالی تجلی لیدلو سره موسی علیه السلام یې هوشه شو او حضور صلی الله علیه وسلم عرش لره تشریف یوړ او بلا حجاب یی الله تعالی ولیدلو مگر یې هوشه نه شو .
(۳) موسی علیه السلام بنی اسرائیلو روان کړی وو چه د فرعون لښکر یی تعاقب وکړو . بنی اسرائیلو چه هرکله ولیدل چه مخامخ دریانې نیل دي او وروستو د فرعون لښکر دي نو وه ویریدل هغه وخت حضرت موسی علیه السلام افرمائیل «ان معی وبي سیهدين» په دې کلام کښې یو نقص خو دادې چه موسی علیه السلام خپل نفس لره په لفظ رب باندې مقدم کړو او دویم داچه د رب معیت یی صرف خپل ځان سره بیان کړو او قوم ئې پریښودلو . ددې برعکس حضور صلی الله علیه وسلم غاړه ټور کښې د صدیق اکبر رضی الله عنه په جواب کښې افرمائیل لَا تَحْزَنُ اِنَّ اللَّهَ مَعَنَا په دې کښې یی د الله تعالی لفظ لره مقدم افرمائیلو او «معنا» وئیلو سره ئې معیت الهیه لره عامه اوساتلو صرف خپل ځان سره ئې مختص نه کړو

(۴) حضرت نوح علیه السلام بددعایی وکړه او ټول قوم ئې غرق کړو . ددې برعکس طائف کښې د حضور صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حضرت حبرئیل علیه السلام نشریف راوړو چه که چرته حکم وی نوزه نه دي خلکو بره د دوو غرونو په مینځ کښې سوسه کړه . دوی افرمائیل

چه زه رحمه للعالمين جوړولو سره رالېږلې شوې يم

دا وجوه د ترجيح كه چرته صحيح وي نو بيا هم دهغي په دې طريقې سره بيانول جائز نه وو ددې وجه نه چه په دې كښې د نورو انبياء كرامو عليهم السلام تنقيص دي . كه ديو ورور تعريف داسې وکړې چه هغه دهغه بل ورور تنقيص لره متضمن وي نو د خوشحالي په ځاى د غيظ او غضب سبب جوړېږي . او حقيقت خودادې چه دا وجوه فضيلت چه پورته بيان كړې شوي دي فې نفسه غلط دي .

(۱) په هغې كښې د موسى عليه السلام هم تنقيص دي او ورسره د حضور صلى الله عليه وسلم هم تنقيص دي . د موسى عليه السلام تنقيص خو ښكاره دي چه هغه معجزه ده چه هغې لره الله تعالى باربار بطور امتحان ذكر فرمائيلې ده . دهغې متعلق دا وئيل چه څه لويه خبره نه ده څومره لوى جرأت دي ، او د حضور صلى الله عليه وسلم تنقيص داسې دي چه په يوروايت سره هم دا ثابت نه ده چه د دوى د گوتونه اوبه را وه وتلې بلكه حقيقت دهغه واقعي دادې چه دوى په اوبو كښې لاس كيښودلو چه دهغې په برکت سره هغه اوبه زياتې شوې او د گوتو د مينځ نه را خوتكيدلې په نظر راتللې نو كه ددې خبر د معجزې دعوى كولوسره هغه ثابت نه كړې شي نو دا په خپله موجب د تنقيص دي ، لهذا دا وجه د ترجيح او تفضيل د بې وقوفه دوست حيثيت لري

(۲) په كور كښې په ناسته يو خبره كول آسان دي ، كمال خودادې چه د خصم په وړاندې خبره وکړې شي ، غور وکړئ چه كه چرته مونږ هم دا وجه ترجيح ديو يهودي په وړاندې بيان كړو او هغه په حواب كښې داسې اوواڼي چه زمونږ نبى الله تعالى لره ليدلوسره بې هوشه شو او ستاسو نبى يوځلې جبرئيل عليه السلام لره ليدلو سره بې هوشه شو نو زمونږ سره سوا د ندامت نه دهغې به څه جواب وي ؟ حقيقت دادې چه موسى عليه السلام ته تجلى عالم دنيا كښې شوې وه او د عالم دنيا قوه كمزورې ده چه د الله د تجلى متحمل نه شي كيدلې ، د حضور صلى الله عليه وسلم جبرئيل عليه السلام لره ليدلوسره بې هوشه كيدل هم ددې وجه نه وو ، او حضور صلى الله عليه وسلم چه كله معراج ته تشریف يوړو نو دوى ته دهغه ځاى حالات بتودلو دپاره دهغه عالم مناسب قوه وركړې شوې وه چنانچه د معراج نه وړاندې د دوى شقي صدر او غسل بماء زمزم ددې وجه نه كړې شوې وو چه په دوى كښې د عالم اعلى قوت پيدا شي لهذا يو عالم لره په بل باندې قياس كول جهالت دي او د معراج په قصه كښې د عرش نه تجاوز كول وغيره ډير داسې خرافات داسې بينولې كيږي چه د اصول شريعت خلاف وي او رؤية بارى تعالى كښې د صحابه كرامو رضی الله عنهم اختلاف دي ^(۱) ، حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائي (من زعمه انه رأى ربه فقد اظلم على الله الفؤاد) .

(۳) دا داسې غلطی ده چه په دې کښې بعضي مصنفين هم مبتلا شوی دی . حقیقت دا دې چه د حضور صلی الله علیه وسلم اود موسی علیه السلام دواړو کلام په خپل خپل ځای د بلاغت په اعلی معیار باندې دې او دخپلو خپلو موافعو اومحل عین مناسب دې . که چرته موسی علیه السلام «ان الله معنا» ونیلې وې نو په کلام کښې بلاغت نه پاتې کیدلو . هم داسې که چرته حضور صلی الله علیه وسلم «ان معی وهی» فرمائیلې وې نو دموقع غیر مناسب کیدلو د وجه نه به کلام بلیغ نه پاتې کیدلو . تعجب دې په علامه تفتازانی باندې چه فنی فصاحت اوبلاغت کښې تصنیف کوی او هم په هغې کښې غلطی کوی چه د حضور صلی الله علیه وسلم کلام لره د موسی علیه السلام په کلام باندې ترجیح ورکوی . غالباً داغلطی د علامه بیضاوی نه هم شوې ده

اوس لږ تفصیل واورئ چه په هغې سره به ثابته شی چه د هرښی کلام پخپله موقع کښې نهایت بلیغ دې د حضرت موسی علیه السلام قوم دومره ضعیف الايمان واقع شوی وو چه د الله په حکم سره د الله ښی سره روان دی او ښی هم داسې چه دهغه معجزات صرف معقولی نه وې بلکه محسوس او مبصر وی چه په هغې سره کم عقل سړي هم یقین حاصلولې شی ، په هغه حالت کښې هغه خلقو ته دخپلې گرفتاری وهم قدرې هم نه وو راتلل پکار مگر هغوی د فرعون لښکر لر ، لیدلوسره وسوسه خوتې وکړه یقینې طور باندې یی د ډیرو تاکیداتو سره حکم ولگولو «ان الله معکون» لفظ «انا» او لام تاکید او جمله اسمیه راوړلوسره دهغه یقین استحکام لره ښکاره کړو ، اوس قابل غور مقام دې چه داسې قوم چه هغوی ته د الله اود رسول په وعدې باندې اطمینان نه وی او هغوی دهغه په خلاف یقین لری او هغه په دریو تاکیداتو سره بیانوی یعنې یقیناً یقیناً یقیناً مونږ ونیولې شو . نو داسې قوم سره د الله تعالی معیت او مدد څنگه کیدلې شی ؟ لهذا موسی علیه السلام «ان معی وهی» کښې بغرض حصر «معی» لره مقدم کړو او ضمیر متکلم ښی مفرد راوړو چه څما سره هم څما درب معیت دې دهغې په برکت سره به تاسو هم بچ کیږئ . او که نه نو تاسو خو ددې لائق ښی چه یا خو د فرعون د ظلم ښکار شی یا په دریاب کښې غرق شی نو مقصود دا بیانول دی چه د رب معیت صرف څما سره دې تاسو دهغه دمعیت لائق نه ښی ، پس که چرته یی «ان الله معنا» فرمائیلې وې نو خلاف مقصود به وې ، لهذا د کلام بلاغت د معیار نه به بالکل غورځیدلې وې . ددې برعکس غارثور کښې د صدیق اکبر رضی الله عنه په اوالله اورسول صلی الله علیه وسلم باندې ایمان کامل وو و بطور وسوسه یی چه دا لفظ په ژبه باندې راغو چه ښه چرته کفار لږ په ست او چتولوسره وگوری نومونږه نیولې شی ، اولاً دا صرف د وسوسې په درجه کښې وو چه هغې باندې مواخذه نشته . ثانیاً داچه دهغه وسوسې منشا خوف علی النفس نه وه بلکه حضور صلی الله علیه وسلم باندې خوف وو چه دا دلیل دې د حضور صلی الله علیه وسلم سره د کمال محبت اود کمال ایمان ، چنانچه د «لاتخف» په ځای «لاتحزن» ددې وضاحت کوی . ددې وجه

چه خوف نفس باندې وی او حُزن دیو محبوب خیز په جدا کیدلو باندې وی نو معلومه شوه چه صديق اکبر رضی الله عنه ته خوف نفس نه وو بلکه د حضور صلی الله علیه وسلم د جدا کیدلو خطر وه. لهذا دوی «ان الله معنا» فرمائیلو سره واضحه کړه چه د صديق اکبر رضی الله عنه ایمان دومره کامل دې چه څنگه د الله معیت ځمبا سره دې هم هغسې د هغه سره هم دې. که چرته په دې موقع باندې دوی «ان معی ربی» فرمائیلې وې نو مقصود نه ادا کیدلو او په کلام کښې بلاغت نه پاتې کیدلو.

(۴) د حضرت نوح علیه السلام په باره کښې دا وئیل چه هغوی د بد دعایی په ذریعې سره قوم لره تباہ کړو. دا د قرآن نه د بیخبري نتیجه ده. قرآن کریم کښې که چرته د حضرت نوح علیه السلام په قصه باندې غورو کړې شی نو معلومیږي چه د حضرت نوح علیه السلام په خپل قوم باندې ډیر شفقت وو او په یو صورت کښې هم هغه نه دهغوی هلاکت خوښ نه وو. چنانچه فرمائی «لا تبش بها کانوا یفعلون» په دې سره معلومه شوه چه نوح علیه السلام ته د قوم په بد عملی باندې تکلیف رسیدلو چه دا د شفقت او محبت دلیل دې. د دښمن په بد عملی باندې تکلیف نه ملاویږي بلکه خوشحالی ملاویږي. نه نیم سوه (۹۵۰) کاله پورې نوح علیه السلام دهغوی په بد عملی باندې تکلیف برداشت کولو. د نه نیم سوه کاله موده قابل غور ده. په وئیلو کښې آسان دی مگر دومره مودې پورې بد عملیاني کتل او په هغې باندې غمناکه کیدل بیا هم د صبر او استقلال لمنه نه پرېښودل لویه معجزه ده. ددې باوجود چه کله دهغوی د غرق کیدلو حکم کیږي نو نوح علیه السلام په ډیر اصرار سره دهغوی سفارش کوي چنانچه ارشاد دې **الذین ظلموا انهم مفزون**، ثابته شوه چه نوح علیه السلام سفارش کړې ووجه دهغې نه بندولې کیږي اود بلاغت تقاض ده چه د انکار د شدت مطابق جواب کښې شدت او تاکید وی. یعنی د جواب په تاکید د انکار په تاکید باندې دلیل وی. **الذین ظلموا** کښې ډیر تاکیدات دی. اول داچه د **التشفع** په خای **الذین ظلموا** فرمائیل ډیر لوی تاکید دې چه دهغوی په باره کښې ځما سره هېڅ خبره مه کړه او **فی الذین ظلموا** سره دهغوی قباحث شان لره ذکر کولو سره نوح علیه السلام لره پوهول. بیا لفظ **ان** او جملې اسميې سره مؤکد کول دا ټول امور په دې باندې دال دی چه د حضرت نوح علیه السلام انکار یعنی شفاعت باندې اصرار ډیر سخت وو مگر دهغې باوجود دا شفاعت قبول نه شو اود غرق حکم محکم شو مگر ددې باوجود هم نوح علیه السلام په دې تکل کښې وو چه کچرته د سفارش څه موقع او څه جبهه پیدا شی نو ښه به وی چنانچه خپل خوږ سره متعلق نې لو گنجائش وموندلو نو فوراً ټې سفارش وکړو. دې ته د شفقت پدري خاصه نه شی وئیلې کیدلې. اول د دې وجه نه چه د نبی تعلق ټول امت سره د پلار په شان وی. دویم ددې وجه نه چه اولاد که چرته انکار کوي نو هغې باندې غیظ او غضب د نورو په نسبت زیات وی. حضرت

نوح عليه السلام ته چه کله د خوئی په انکار باندې هم دومره شفقت وو نو په نورو باندې خو به ددې نه زیات وی .

غرض داچه د خوئی سفارش دې حیثیت سره نه وو چه هغه خوئی دې بلکه پدې وجه سره ووجه د بل چا دپاره څه گنجائش باقی نه وو ، دهغې نه پس د خوئی په سفارش کښې کښې هم چه کله حضرت نوح عليه السلام ته سخته تنبیه وکړې شوه او باربار سفارش کولو باندې د الله تعالی د ناراضگۍ احتمال تیرشو نو دهغې د تدارک دپاره اوخپلې رضا لره د الله تعالی په رضا کښې فناکولو دپاره یی عرض وکړو « لا تقدر علی الارض من الکافرین دیاراً » نو دا دعا د الله تعالی د رضا حاصلولو دپاره وه ، او که چرته بالفرض دا تسلیم هم کړې شی چه د نوح عليه السلام په بد دعا سره دا عذاب راغلې وو نو ډیر افراد بلکه ډیرو قبائلو باندې د حضور صلی الله علیه وسلم بدعا کول هم ثابت دی ، پس د بدعا کولو یا نه کولو مواقع انبیاء علیهم السلام ښه پیژنی ، که چرته حضور صلی الله علیه وسلم د حضرت نوح عليه السلام په مقام باندې وې نو دوی به هم بدعا غوښتلې وې ، او که چرته په طائف کښې د حضور صلی الله علیه وسلم په ځای باندې حضرت نوح عليه السلام وې نو یقیناً دوی به هم بدعا نه کوله ، فقط والحمد لله اولوا اخر او الصلوٰه والسلام علی رسله الکرام خصوصاً علی سید الانام ما اختلف الیهالی والا یاموهو عزیر ختام .

رشید احمد ۸ محرم ۱۳۸۷ هجری یوم الاربعاء

کتاب التفسیر والحديث

په ولاړه د خوراک نه د معانت حديث

سوال ۱۰. د نهی عن الاكل قائماً په باره کښې د لکه عبارات خو موجود دی مگر حديث باوجوده
نلاش کولو نه راته ملاقه شو ، لهاد جناب په نظر کښې که چرته يو حديث وی نو تحريری کړی
الجواب ومنه الصديق والصواب عن قاتل عن انس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه نهی
ابن يهرب قائماً قال قعادة فقلنا قال كل فقال ذاك امر او اخبر (مسلم ۳ ج ۴) وعنده الترمذي فقل
الكل قال ذاك امر هذا حديث صحيح (ص ۳۳) په دې سره معلومه شوه چه د مسلم په روايت کښې قول
د انس رضي الله عنه «ذاک امر» هم مرفوع دي ، نورو رواياتو نه هم ددې تائيد کيږی ((قال صل
الغاري رحمه الله تعالى ورواه الطيباء وزاد والاكل قائماً)) (مرقاۃ ص ۳۳ ج ۴) او مفتاح كنوز السنة کښې د
«لا ياكل ولا يشرب قائماً» لاندې د مسند احمد او طيالسي حواله ليکلي شوي ده علاوه ددې نه
شرب سره د نهی علت په اكل کښې بطريق اولی موجود دي او شرب قائماً باندې دومره شديد
ناکيد وارد دي چه قن کولو سره دي اوبه اوباسی ، بعضې احاديثو کښې د شرب قائماً ثبوت دي ،
تطبيق کښې امام نووی رحمه الله فرمائی ، اعلم ان هذه الاحاديث اشكل معناها على بعض العلماء حتى
قال فيها القول باطله وزاد حتى جهلوا ورواها ان يضعف بعضها وادعى فيها دعاوى باطله ولا عرض لها في ذكرها
ولا وجه لاجتماع الا باطليل والغلطات في تفسير السان بل لذكر الصواب ويشار الى الصواب من الاغترار بما
خاله وليس في هذه الاحاديث بمختلفه تعالى اشكال ولا فيها ضعف بل كلها صحيحة والصواب فيها ان النبي
محمول على كرامة العزيمه واما ما في صحيحه عليه وسلم قائماً فيها من الجواز فلا اشكال ولا تعارض وهذا الذي
ذكرناه بعض البصير اليه واما من زعم نسخاً او غير ذلك فقد غلط غلطاً فاحشاً وكيف يصار الى النسخ مع امكان
الجمع بين الاحاديث واما يكون نسخاً لوثيق الفارغ والى له ذلك ولله اعلم (نووی ص مسلم كتاب الاخرية)
ول عند الفقاري بهد نقل كلام النووي بلا اختصار قال الطحاوي ما ملخصه انه صلى الله عليه وسلم اراد بهذا
النهي الاغتراف على امته لانه يخاف من الحرب قائماً الهرور وحديث الداء كما قال لهم اما اتقوا الاكل معكم
بعضي قلنا اختلفوا في هذا الباب بحسب اختلاف الاحاديث فيه فذهب الحسن البصري وابراهيم النخعي
وعلقا الى كرامة الحرب قائماً وروى ذلك عن انس رضي الله عنه وذهب الشعبي وسعد بن المسوب وزاذان
وطاوس وسعيد بن جبير ومجاهد الى انه لا بأس به وروى ذلك عن ابن عباس وابي هريرة والوسعيد وغيرهم في الطلب

وابنه مهدي و ابن الزبير و عائشه رضي الله تعالى عنهم (عمدة القاري ج ۱ كفاية المحقق) فقط والله تعالى اعلم

شهر المحرم سنة ۱۳۳۷ هجری

د پورتنی پوښتنې په شان یوه بله پوښتنه

سوال آیا د نهی عن الاكل قائما متعلق یو مرفوع حدیث شنه . بینواتو جرړا
الجواب باسم ملهم الصواب جمع الفوائد کښې د حضرت انس رضي الله عنه نه دا روایت نقل
 دي (انس) بنی النبی صلی الله علیه وسلم عن العرب قائما وعن الاكل قائما للدار والموصل (جمع الفوائد ص
 ۳۷ ج) فقط والله تعالى اعلم

شهر المحرم سنة ۱۳۳۷ هجری

د حدیث ((لا ترفع عنهم عصاك ادباً)) حواله

سوال د تربیت اولاد متعلق ((لا ترفع عنهم عصاك ادباً)) مقوله ده او که حدیث ؟ که چرته حدیث
 وی نو دهغې حواله مطلوب ده ، بینواتو جرړا
الجواب ومنه الصدق والصواب دا حدیث دي ((ولا ترفع عنهم عصاك ادباً واغفهم في الله)) رواه
 احمد (مشکوٰة جلد اول باب الكبائر وعلامات النفاق الفصل الثالث) فقط والله تعالى اعلم
 ربيع الاول سنة ۱۳۳۷ هجری

تحقیق د حدیث ((لولاک لما خلقت افلاک))

ما دیو سوال په باره کښې لاندې جواب په یو خط کښې لیکلې دي دهغې په باره کښې ما
 دخپلې نظرې نه خبر کړه
سوال - یو مولوی صاحب وائی چه حدیث ((لولاک لما خلقت افلاک)) موضوع او بی بنیاد دي.
 ملا علی قاری هغه موضوع لیکلې دي .
الجواب بیشک یو عالم صفانی هغې ته موضوع وئیلې دي او بعضې نورو علماؤ هم . مگر
 ټولو محدثنو ورته موضوع ندې ویلې . سوا دهغوی نه که چرته بالفرض د صفانی محدث نو
 قبول کړې شی نو بیا هم هغه د ظاهري الفاظو متعلق دي نه د حقیقت او اصل معنی متعلق . ځکه
 چه بالمعنی دا حدیث صحیح دي کوم بزرگ چه صفانی طرف ته هغې لره د موضوع وئولو نسبت
 کړې دي . هم هغه د حضرت ملا علی قاری صاحب رحمه الله ، موضوعات کبر مطبع مجتبی دهلې
 صفحه ۵۹ کښې لیکلې دي چه ((حدیث لولاک لما خلقت الافلاک)) قال الصفانی انه موضوع کنای
 الخلاصة لکن معناه صحیح فقد روی الدیلمی عن ابن عباس رضي الله عنهما مرفوعاً انی جبرئیل لما قال يا محمد

که چیرې په اوله پاره کښې داخله وی نو دهغې نوم ولې الحمد، کښېنښودل شو او که په کومه بله پاره کښې داخله وی نو بیا یې د قرآن په اول کښې ولې ذکر کړه. بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب :

د (الحمد لله) سورع په منزله د متن سره دې اونور ټول قرآن په منزله د شرح سره دې نو سورة فاتحه نه د ټول قرآن نه خارج ده او نه د قرآن په یو معین جزء کښې داخله ده بلکه د قرآن په ټولو اجزاؤ کښې مشترک ده. همدارنگه د قرآن کریم د پارو ثبوت له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ندې راغلې او نه حضرت عثمان رضی الله عنه دا تجزیه او تقسیم کړې دې بلکه د نقل په سلسله کښې بغیر له کوم نقل د مصاحفو نه اتفاقاً او بغیر له قصد نه دیرش اجزاء مرتب شوی دی. پر د قرآن خارج کیدل له دې دیرشو اجزاؤ نه جائز دی ځکه چه د قرآن انحصار په دیرش اجزاؤ کښې ثابت ندې فقط والله تعالی اعلم.

۱۳ جمادی الاول سنه ۷۵ هجری

د حدیث نجد تحقیق

سوال نجد سره متعلق چه په حدیث کښې راغلی دی (هنا لک الزلازل والفتن وبها یطلع قرن الشیطان) ایا په دې سره د سلطان ابن سعود په کفر یا فسق باندې استدلال کولې کیږي لهذا ددې حدیث په تشریح کولو سره مونږ مطمئن کړئ

الجواب ومنه الصدق والصواب د حدیث دا مطلب نه دې چه قیامته پورې به نجد کښې څوک صالح سړې بالکل نه پیدا کیږي بلکه ټول به کافریا فاسق وی بلکه حدیث کښې د کثرت شرور او غلبه شیطان بیان دې چنانچه علامه عینی شرح بخاری کښې فرمائی. ((وینجد یطلع قرن الشیطان ای امتهم وحرز به قال کعب یخرج الدجال من العراق وان فعلته تكون من تلك الداحیه وکذلك کان صومری رقة الجبل ووقعه صفین ثم ظهور الخوارج فی ارض نجد والعراق وما وراها من المشرق)) علامه کرمانی شرح بخاری کښې د پورته ذکر شوی عبارت نه علاوه فرمائی. (کذلك خروج الدجال ویاجوج وما جوج منها) امام نووی رحمه الله شرح مسلم کښې فرمائی (والمراد بذلك اختصاص المشرق بمزید من تسلط الشیطان ومن الکفر کما قال فی حدیث آخر راس الکفر نحو المشرق) غرض دا چه حدیث نه د نجد د هر فرد کافر یا فاسق کیدل نه ثابتیږي. که چرته دیو سړي صالح او متقی کیدل واضحه وی نو قبیله یا بناریا ملک کښې د غلبه شر د وجه نه هغه باندې د «لا تزور ارضه اخی» اود «ان اکرمک عند الله اتقاکم» قانون سره څه قسم تهمت نه شی راتللي. دویم دا چه د ټول ملک عرب دوه حصې دی. حجاز او نجد. مکې مکرمې نه مدینې منورې پورې حجاز دې باقی ټول سره نه عراق بغداد. بصره. کوفه وغیره نه نجد دې. چنانچه شیخ عبدالحق محدث دهلوی رحمه الله فرمائی

مشكوة كنبی فرمائی نجد ورائی حجاز را گویند ، او ملا علی قاری رحمه الله فرمائی ، نجد من المشرق وقال الخطابي نجد من جهة المشرق ومن كان بالمدينة كان نجداً بأحدیه العراق ونواحيها وهي مشرق اهل المدينة .
علامه کرمانی رحمه الله فرمائی من كان بالمدينة الطيبة كان نجداً بأحدیه العراق ونواحيها وهي مشرق اهلها .

المصباح المنیر کنبی دی عمامة من هم اللین واللحم هما من باب تعب تغیر واقتن لاهما المنخفض عن نجد فتغیرت معها . او د نجد به تحقیق کنبی فرمائی « نجد ما ارتفع من الارض » ورائی فرمائی ، وقال الصفاتی كل ما ارتفع من هنا (الى ارض العراق) فهو نجد وقال في الهندية كل ما وراء الخندق الذي يحده كسرى على سواد العراق فهو نجد الى ان تميل الى الحرة فاذا ملت اليها فانت في الحجاز انتهى كلام صاحب المصباح . ملا علی قاری جمع الوسائل کنبی فرمائی ، د حجاز منخفض (لاندی) حصی ته مکہ مکرمه اود هفی جنوب ته تهامه وئیلی کیپی . د صاحب قاموس په تحقیق سره هم صفا ثابتی پی چه د نجد تخصیص چه کومی حصی سره نن سبا عرف عام کنبی گنهی کیپی حقیقت نه بعید دی نجد په خپل وسیع معنو کنبی ماوراء حجاز ته شامل دی . چنانچه حضرت علی د کوفی په منبر باندی شهید شو او حضرت حسین میدان کر بلا کنبی .

حافظ ابن حجر رحمه الله فرمائی اما نجد فهو كل مكان مرتفع وهو اسم لعصر قماوضع والمراد منها ههنا ما اعلاها عمامة واليمن واسلفها الشام والعراق . پس هغه حدیث سره چه کوم حکم په ابن سعود باندی لگولې کیپی جمله اهل بغداد ، کوفه ، یمن ، عراق باندی به هم لازم وی ، دویم دا چه حدیث کنبی نجد نه مراد عراق دی . کنزالعمال کنبی دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د صاع او مد په سره کنبی د برکت دعا وکړه او بیانی د شام او یمن دپاره د برکت دعا وکړه نو یو سری عرض وکړو چه حضور زموږ د عراق دپاره هم دعا وکړه ، دوی سکوت کولو سره او فرمائیل چه هغله خوبه د شیطانی دلی اود فتنو ظهور کیپی او ظلم مشرق کنبی دی .

او د مسند ابن عساکر په روایت کنبی دی چه د حضرت عمر رضی الله عنه د عراق په قصد باندی کعب احبار رحمه الله او وئیل ای امیر المؤمنین ! الله تعالی دی تاسو د عراق نه محفوظه وساتی . حضرت عمر رضی الله عنه پوښتنه وکړه چه په هفی کنبی څه خرابی ده ؟ کعب وه وئیل نهه حصی د شر دی او سخت عیب په هفی کنبی دی ، او نافرمانو پیریانو او هاروت او ماروت او سلطان هغله هگی اچولې دی . د علامه عینی او کرمانی ذکر شوی تحقیق هم ددی مثبت دی .
لفظ والله الهادی الى الصواب والعاصم من موجبات الارتیاب
٢٩ صفر سنه ٢٢ هجری

وجه تسمیه د آیت ، رکوع او د سورت

سوال آیت لره د آیت اورکوع لره د رکوع او سورت لره د سورت نوم ولې کیښودل شوي دي ؟
الجواب ومنه الصدق والصواب

آیت په لغت کېښي علامې او نښانې ته ویل کیږي او قرآني آیت نښه او نښانه ده په انقطاع د مابعد باندې له ماقبل نه. او دقرآن کرم بعضو خاصو کلمو ته هم آیت ویل کیږي. ځکه چې د کلمات دغه خاص مجموعه نښانه ده په خپلې معنی باندې. او یا له دې وجهې نه چې دا جمله کلمات د انقطاع له نښانې سره یوځای او ملگری دی. او آیت په لغت کېښي له (آی) نه نقل شوي دي چې لپاره د تمیز د یو شی راځي له بل شی نه. اولغوی علامت هم ممیز دي د ذی علامت له غیر نه. او یا له (اوی الیه) نه نقل شوي دي په معنی د رجوع سره. ځکه چې رجوع د علامې طرفته کول کیږي لپاره د معرف د ذی علامت. او دا هم ممکن دی چې قرآني آیت له منقول عنه نه اخستلي شوي وي یا په دې سبب چې قرآني علام ممیز ده د یوې طائفې له بلې طائفې نه او آیت په معنی د کلماتو د یوې ممیزې طائفې سره دي له بلې طائفې نه. او یا له (اوی الیه) نه اخستل شوي دي په دې سبب چې آیت قرآني په منزل د منزل سره دی چې قاری هغې ته رجوع کوي. او آیت په معنی د طائفې مجاورې د دې منزل سره دي نو ځکه ورته همدا نوم کیښودل شو او یا په دې سبب چې د قاری منزل د دې طائفې کلماتو آخری لفظ دي ((تسمیت الطائفة باسم جوهرها الآخر. قال الموضاوی رحمه الله والایة فی الاصل العلامة الظاهرة ویقال للمصنوعات من حیث انها تدل علی وجودالصانع وعلیه وقدرته وکل طائفة من کلمات القرآن المتمیزة عن غیرها بفصل واشتقاقها من ای لانها تبین ایامن ای او من (اوی الیه واصلها اییه کثرة فابدلها عینها الفاعل غیر قیاس اواییه او اویه کر مکه فاعلت اواییه کفائدة تخذفت الهمزة تخفیفاً. وفي الحاشية وفي اية القرآن قولان فقيل انها العلامة لانقطاع الكلام الذي بعدها من الذي قبلها وقيل انها جماعة من القرآن وطائفة من الحروف وقول المصنف من حیث اشارة الى القول الاول وقوله لكل طائفة اشارة الى الثاني فكان علیه ان يجمع بين القولين ولذلك اعترض علیه بأنه لم يصب في خلطهما. وايضا فيها قوله ایامن ای بالتشديد قيل معناه هي يسأل عنه های فالمعنى يميز امرا مجهولا من اخر وقيل ان العبارة ایامن ای بالمدى شخصا من شخص لان الای معنی الشخص وفيه نظر قوله اون اوی الیه لانها ملالة المنزل یاوی الیه القاری)) (تفسیر بیضاوی ص ۱۱)

رکوع پہ لغت کنبی پہ معنی د اطمینان سرہ راغلی ده او د قرآن رکوعاتو ته چه رکوع ویل کیږی
دهغې وجه داده چه قاری وروسته له طی کولو د سفر د منزلونو نه مطمئن کیږی هغې ته، او
ظاهری وجه یی دا ده چه قاری په تراویحو کنبی له دومره اندازې ویلو وروسته رکوع کوی
(روحي عن القاضي الامام عماد الدين رحمه الله تعالى ان مشايخنا اجمعوا جعلوا القرآن محسباً واربعين ركوعاً
وعلى ما اختلف بها لنقع الختم في الليلة السابعة والعشرين رجاء ان يدالوا فضيلة ليلة القدر اذا اختلفوا قد
كثرت بانها ليلة السابع والعشرين من رمضان وفي هذه الليلة المصاحف معلبة بالآيات والمناجيات ركوعاً على
تقدير انها تقرأ في كل ركعة (مبسوط ص ۳۰ ج ۱) عالکبیریه ص ۳۰ ج ۱) عائیه علی هامش العالمکبیریه ص ۳۰ ج ۱)
ولما اطلع على معيار مقدار الركوعات ولعل قارئاً يحتم ليلة السابع والعشرين فوضعوا ركوعاً على ما اتفق له من
القراءة في كل ركعة والله اعلم)).

سورت له (سور البلد) نه اخستل شوې دې ځکه چه دا محيط دې په يوه طائفه د قرآن باندې اويا راگيرونکې دې د علم او اعولره اويا له سور نه اخستل شوې دې په معنی د مرتبې سره ځکه چه سورة په مثل د منازلو او مراتبو سره دې چه قاری هغه قطع کوی. یا له دې سبب نه چه هر سورت په طول او قصر او فضل او ثواب کښې جدا جدا مرتبه لری. او یا له (سوره) نه اخستل شوې دې چه په معنی د قطع سره دې ((قال المصاوی وهی ان جعلها واهما اصلية منقولة من سور المدينة لانها محیطه بطائفة من القرآن مفرزة حمزة علی حیالها او محتویة علی انواع من العلم احتواء سور المدينة علی مافیه او من السورة الی هی الرتبة قال ولرهب حراب وقد سورة، فی المجد لیس غرابها بمطار. لان السور کالمنازل والمراتب یتقی فیها القاری اولها مراتب الطول والقصر والفضل والشر فثواب القراء کوان جعلهم بیدلة من الهمزة فمن السورة الی هی المقیة والقطعة من الشیء)) (تفسیر مصاوی ص ۳) فقط ولله تعالی اعلم.

سجادى الاولی سلسلہ مہجری

درکوع او پاري تحقيق

سوال قرآن کریم کتبی رکوع چا لگولې ده او دهغې معیار څه دې ؟
ځواب ظاهرأ دهغې څه معیار په مکر کتبی نه راځی . ددې وجه به چه دهغې مقدار مختلف دې او که جرته د مضمون په لحاظ سره کتبی شی نو بعضي مواقع داسې هم دی چه مضمون ختمیدلو کتبی یو دوه آیتونه مافی وی مگر رکوع ختمه شوې وی . یا د نوی مضمون یو دوه آیتونه تریدلو سره یوې رکوع شروع شوی وی . که جرته د رکوع مقدار ته سماعی او وئیلې شی نو آیا ددې څه ثبوت شته ؟ ظاهرأ د احادیثو به

دریعی ددی څه ثبوت نه معلومیږي . همدغه شان د قرآن کریم دیرش پارې څنګه او کله شروع شوي . احادیثو کښې د پارو هم چرته ذکر نشته او که نه ؟. بینواتو چروا

الجواب باسم ملهم الصواب د رکوع او سپارې ثبوت د حضور صلی الله علیه وسلم نه ندي راغلي ، مشایخ بخارا قرآن کریم کښې پنځه سوه څلویښت رکوع ولګولي دي دپاره چه په تراویحو کښې هر رکعت کښې یو رکوع ولوستلې شی چه اوه ویشتې روژې پورې یو ختم وشي لکه څنګه چه متقدمینو د هر لسو آیتونو نه پس د تعشیر علامات لګولي دي چه په هغې سره دا فائده حاصلیږي چه د تراویحو په هر رکعت کښې دومره مقدار وټیلسره په پوره میاشت کښې قرآن کریم ختم شي ځکه چه په پوره میاشت کښې د تراویحو د رکعتونو شمیر شپږ سوه دي او ټول آیتونه د شپږو زرو نه څه زیات دي

وروي الحسن عن أبي حنيفة رحمه الله تعالى ان الامام يقرأ في كل ركعة عشر آيات ونحوها وهو الاحسن لان السنة في التراويح الختم مرة وما اشار اليه ابو حنيفة رحمه الله تعالى يختم القرآن مرة فيها لان عدد ركعات التراويح في جميع الشهور ستائة وعدد اى القرآن الستة الاف وهي فاذا قرأ في كل ركعة عشر آيات يحصل الختم فيها . (مبسوط للمرعي ص ٣٠ ج) الفصل السادس في حق قدر القراءة في التراويح عاينه على هامش العالم كيريه ص ٣٠ ج)

وحكى عن القاضي الامام عماد الدين رحمه الله تعالى ان مشايخ بخارا جعلوا القرآن خمسمائة واربعين ركوعاً وعلّموا الختم بها ليقرأ الختم في الليلة السابعة والعشرين رجاء ان يدالوا فضيلة ليلة القدر اذا الاخبار قد كثر في بابها ليلة السابع والعشرين من رمضان وفي غير هذه الليلة البصاحف معلّمة بالآيات والماسموعة ركوعاً على تقدير انها تقرأ في كل ركعة . (مبسوط ص ٣٠ ج) عالم كيريه ص ٣٠ ج. عاينه على هامش العالم كيريه ص ٣٠ ج)

د رکوع د مقدار په باره کښې څه واضحه څيز دنظر نه ندي تیرې شوي . داسې معلومیږي چه یو مشهور قاری په تراویحو کښې قرآن کریم ختم کړو او څومره مقدار تلاوت کولو نه پس یی رکوع کړي وي هم هعومره مقدار باندې شاگردانو د رکوع علامت ولګول

د سپارو په باره کښې د بعضې حضراتو خیال دي چه دهغې تعیین قصدا نه دي کړي شوي بلکه حضرت عثمان رضی الله عنه چه کله قرآن کریم نقل کړو نو تفافاً په درې مساوي اجزاو کښې تکمیل شو مگر د دي خیال ثبوت چرته په نظر نه دي تیر شوي . همدارنګه بقول بعض فاتحه پرېښودلوسره د ټولو سپارو حروف برابر دي او نصف قرآن «نکرا» باندې دي . امراتفاقي کښې

داسي مساوات بعيد دى ، د بنده په خيال كښي صحيح توجيه داده چه ختم قرآن سره متعلق روايات مختلف دى ، درې ورځې ، اوه ورځې ، او يو مياشت . يومياشت كښي د قرآن كريم ختمولو پيشي نظر دهغه ديرش پارې متعين كړې شوې څنگه چه يو هفته كښي ختمولودپاره اوه منزلونه جوړ كړې شو التسوية افرحوا الاية الاولى من سورة الحجر اعلموا انهم القاري بان الملل قد تم على امر سورة ابراهيم ، والله سبحانه وتعالى اعلم

هجري الاخر سنة ١٢٨٧ هجري

د ((قضاء بشهادة زور)) حديث متعلق تحقيق

سوال - د احنافو په نزد شهادت زور سره واقع شوى قضا باطناً هم نافذ ده ، پس د حديث ((بعضكم الحن من بعض - الخ)) څه مطلب دي ، په دې حديث كښي خو د عدم نفاذ قضا تصريح ده . بينواتو جروا .

الجواب ومنه الصديق والصواب . په دې باره كښي د شاه صاحب تحقيق چه عرف شدى كښي منقول دي د ټولو نه زيات واضح دي ، وهو هذا ، قالوا ان حديث الباب يرد على الحقيقة حين قالوا ان القضاء نافذ ظاهر او باطناً وانكره البخاري رحمه الله في كتاب المحمل اشد الانكار اقول ليس المسألة ان يدكر ذلك الانكار فان عنوان المسألة هنا القضاء القاضى بشهادة الزور في العقود والفسوخ لاني الاملاك المرسلة اذا كان المحل قابلاً للتأثم ولا يأثم القاضى الرشوة نافذ ظاهر او باطناً وليود امر ايضاً ، واما الاملاك المرسلة فهي ان يدعى ان هذا الشيء في ولا يذ كر سبب ملكه فانه قضاء ظاهر لا باطناً واما وجه عدم نفاذه باطناً لذكر صاحب الهداية ان الشيء يجعلك بأسباب عديدة فاذا قضى بالقضاء يكون بدون السبب ولا وجه لترجيح بعض الاسباب على بعض فيكون ترجيحاً بلا مرجح والوجه ان العقود والفسوخ في هذا القاضى قدرته بخلاف الاملاك المرسلة فعلى ما ذكر قلنا انه اذا ادعى رجل نكاح امرأه وشهد شاهدان ان الحكم القاضى بنكاحه حل له الاستماع وزعم محبوساً اذا امرنا هذا الارتكاب بلا تكبر والحال ان هذا الزعم فاسد على المدعى والشاهد من وزلا الاغرة كما قال الشيخ في الفتح وخلافه العراقيين والجهالين في ان النكاح صحيح امر لا والمرأة منكوبة امر لا فقال الجهالون انها تقوم عدلة ولا تمكده من نفسها ولقد انما تمكده من نفسها ثم قال جماعة من ان القضاء بمنزلة النكاح حتى قالوا انه يجب عند هذا القضاء شاهدان مقل ما يكون الشاهدان في النكاح ولعل لا يجب الشاهدان لان القضاء ليس بنكاح من يمل النكاح في همه واتفقنا على ان القضاء قائم مقام النكاح واما حديث الباب فلا يرد علينا فانه ليس هو الحن بمجته ولا نقول بان القضاء نافذ ببعض ذلك الحن

بل يجب التماسه من المروط ونقول ايها ان الحديث في الاملاك المرسله فانه في الميراث كما اخرج
ابو داود (ص ٣٠ ج ٢) وقد يدور بالمال انه مع الحمل باطنا من النار لا في الكذب ابتداء فقط بل مستمرا ونظيره
ما ذكره في رد المحتار في نكاح الرقيق في من وطن جارية ابنه وادعى الولد والاسهل ان يقال انه قطع له من النار
من جهة السبب فهو في نفس الدفع لا بعدة فالسبب محقق ابتداء والاتصاف مستمر كما قال بعض ارباب
الفتون ان الصحابي مر فابصرت الاطلاق العام مستمرا او انه حكم من جهة السبب وعمله قالوا في حديث عمار
رضي الله عنه تقتله الفئة الباغية يدعوه الى الجنة ويدعونه الى النار، واما مجمعا فذكر الطحاوي حين يوب
على المسألة والى بعض لطيف من باب العقوبة ويدكر ارباب تصديقا والعة على رضي الله تعالى عنه انه ادعى
عنده رجل نكاح امرأه وشهد شاهد الزور فحكم على رضي الله تعالى عنه انه ادعى عنده رجل نكاح امرأه وشهد
شاهدا الزور فحكم على رضي الله تعالى عنه بالنكاح فقامت امرأه فالتفت ولله اعلم انه كاذب فانكهي به
امير المؤمنين كي لا يائم فقال على رضي الله عنه شاهداك زوجا لك الخ ذكره محمد رحمه الله في الاصل ولا
يدكرون سند هذه الواقعة ولم اجد السند وظني انها لا تكون بلا اصل ومما يحافظ رحمه الله تعالى على الاثر ولم
يرد على ياقوت الرذولم يقينه ايضا فدل على انه ليس بلا اصل (عرف شذوي ص ٣٠)

امام طحاوي رحمه الله حديث متلاعنين او حديث اختلاف المتبايعين في الثمن نه استدلال
كثير دي . ونصه فقد علمنا ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لو علم الكاذب منهما راي الزوجين بعينه لم
يفرق بينهما ولم يلاعن لو علم ان المرأه صادقة لحد الزوج بقلبه اياها، ولو علم ان الزوج صادق لحدت المرأه
بالرما الذي كان منها فلما عفى الصادق منهما على الحاكم وجب حكمه امر فحرم الفرج على الزوج في الباطن
والظاهر ولم يرد ذلك الى حكم الباطن (الى قوله) وقد حكم رسول الله صلى الله عليه وسلم في المتبايعين اذا
اختلفا في الثمن والسلعة قائمة انهما يتغالغان ويتردان فتعود الجارية الى البائع ويحمل له فرجها ويحرم على
المشتري ولو علم الكاذب منهما بعينه اذا يقضى بما يقول الصادق ويحرقض بفسخ بيع ولا يوجب حرمة فرج
الجارية المبيعة على المشتري الخ (شرح معاني الآثار للطحاوي ص ٢٨٨ ج ٢)

وقال في قبض الباري قريبا عما مضى من العرف الشكلي ونصه واورد عليهم (اي الخفية) حديث الباب
فانه لو نفذ باطنا ايضا لما وصفه النبي صلى الله عليه وسلم بالنار قلبا وهذا وصف لا حكم ويمكن ان يكون
شيء يوصف بالنارية ثم لا يدخل صاحبه في النار كالسؤال فانه يترتب عليه النار ثم لا يلزم ان يكون كل
سؤال كذلك بل قد يتخل عنه لعرض فانه يصح وصف الشيء بحال المجلس ايضا واذا لا يلزم تحقيقه في الاثر او

كلها وتحقق في البعض يصح وصله به باعتبار الجنس وهو الملاحظ في قوله ميل إليه عليه وسلم فإنه لا صلوة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب فهذا وصف في الفاتحة لا حكم بالوجوب على المقتدى في الحالة الراهنة وسما في تفصيله في موضعه إن شاء الله تعالى (فيض الباري ص ٣٠٠ ج ٢)

ولي بذل المجهود ولا يخالف هذا الحكم الحديث الوارد فيه فإن الحديث يقتضي من قضيت له من حق أخيه شيئا ولي العفو والفسخ لا يقتضي بحق أخيه شيئا بل يحكم بالعقد والفسخ الذي هو حق الحاكم نعم إذا قضى القاضي في غير صورة العقد والفسخ لا ينفذ حكمه إلا ظاهرا وأما في الباطن عند الله تعالى فلا ينفذ حكمه لأنه حكم بحق أخيه وهو ليس تحت القضاء (بذل المجهود ص ٣٠٠ ج ٢) فقط والله تعالى اعلم
ربيع الأول سنة ١٢٨٥ هـ

د سبعة احرف تشرح

سوال . حديث كنبى راغلى دى «ان هذا القرآن انزل على سبعة احرف» اونن سبا چه كوم قرائتونه معروف دى هغه لسو پوري دى نو درې قرائتونه زيات څنگه شو . بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب . حديث كنبى سبعة احرف نه معروف ارد قراءتونه مراد نه دى بلکه اختلاف قراءات اوه انواع مراد دى . (١) صيغ اسماء (٢) صيغ افعال ٣ اختلاف اعراب ٤ كمى بیشى (٥) تقديم او تاخير (٦) الفاظ مترادفه (٧) صفات حروف

قال الحافظ رحمه الله تعالى وقد حمل ابن قتيبة وغيره العدد المذكور على الوجوه التي يقع بها التغاير في سبعة اشياء الاول ما يتغير مركبه ولا يزول معناه ولا صورته مثل ولا يضار كاتب ولا شهيد يصب الرام ولعلها الثاني ما يتغير بتغير الفعل مثل وبعد بين اسفارا وباعد بين اسفارا بصيغة طلب والفعل الماضي الثالث ما يتغير بنقط بعض الحروف البهيملة مثل للهزها بالراء والزاء الرابع ما يتغير بالبدال حرف قريب من مخرج الآخر مثل طلع منضود في قراءة علي وطلع منضود الخامس ما يتغير بالتقدم والتأخير مثل وجاءت سكرة الموت بالحق في قراءة ابي بكر الصديق وطلحة من المصنف وزيين العابدتين جاءت سكرة الحق بالموبى السادس ما يتغير بزيادة او نقصان كما تقدم في التفسير عن ابن مسعود وابي الدرداء والليل اذا يهضي والهار اذا تهل والذكر والا نفي هذا في النقصان واما في الزيادة فكما تقدم في تفسير تيسر يدا ابي لهب في حديث ابن عباس والله عشرين الاقربين ورهطك منهم المخلصين السابع ما يتغير بالبدال كلمة بكلمة ترادفها مثل الصن المنفوش في قراءة ابن مسعود وسعيد بن الجبير كالصوف المنفوش وهذا الوجه حسن

وقال ابو الفاضل الرازي الكلام لا يخرج من سبعة اوجه في الاعطال، الاول اعطال الاسماء من افراد وتعلمية وجمع او تذکیر وتانیة الغالی اعطال تعریف الاعمال من ماضٍ ومضارع وامر الغالب وجوه الاعراب الرابع الدعوى والزيادة الخامس التعديل والاعمال السادس الابدال السابع اعطال اللغات كالفتح والامالة والترقیق والتعظیم والادغام والافهار ونحو ذلك (قلت) وقد اهل كلام ابن قتيبة وعلقه (لتح الماری ص ۱۰۰ ج ۴)

د تنزیل په ابتداء کښې خلق د قرآن د اسلوبونه ناواقفه وو، د مختلفو علاقو اود مختلفو قبیلو خلقونه علاوه سپین ږیرو باندې پېچیان او ناخوانده خلقو په یو اسلوب باندې چلولو کښې حرج وو ددې وجه نه د حضور صلی الله علیه وسلم د خراش مطابق الله تعالی د اوو قسمو الفاظو اجازت ورکړو هغه اوو اقسامو کښې هر سړی ته دا اختیار نه وو چه هغه پخپلې مرضی سره قرآن کریم کښې رد او بدل وکړی بلکه دا مختلف قراءات د الله تعالی د طرفه متعین وو وروستو چه کله خلق د قرآن د اسلوبو نه واقفه شو نو عرضېد اخیره یعنی حضرت جبرئیل علیه السلام سره د حضور صلی الله علیه وسلم د آخری دور قرآن په وخت ډیر قراءتونه منسوخ کړې شو، دهغې نه پس چه کوم قرائتونه باقی پاتې شو دهغې رعایت کولو سره حضرت عثمان رضی الله عنه د قرآن د جمع کولو په وخت رسم الخط داسې اختیار او فرمائیلو چه په هغې کښې د قولو قراءتونه مطابق وئیلو گنجايش وو، مثلاً ملک لره ملک، ملک او مالک درې واړه قسمه وئیلې کیدلې شی هم دغه شان «قل» لره په صیغه د امر او په صیغه د ماضی دواړه قسمه د وئیلو گنجايش دي، مصاحف عثمانیه کښې نقاط، اعراب لره ترک کولو سره هغه رسم الخط کښې زیات وسعت پیدا کړې شو مثلاً «نشرها» باندې نقطې ونه لگولې شی نو هغه ننشر او ننشز دواړه قسمه وئیلې کیدلې شی، بعضې قراءات په هغه رسم الخط کښې ځی نه شو نو هغې لره ئې په بل مصحف کښې مستقلاً ولیکل، د داسې قسم اووه مصاحف لیکلوسره مختلفو اطرافو ته ئې ولیږل او هغه سره ئې قراءت هم ولیږل چه خلق دهغه مصاحفونه دهغه قراءت د تعلیم مطابق قراءات زده کړی، په هغه زمانه کښې ذکر شوی اوو اقسامو کښې دننه د قرائتونو ډیر لوی تعداد وو، مگر وروستو په هغو کښې د لسو زیات شهرت وشو، نورو ته هغه شهرت حاصل نشو، بیا په هغه لسو قراءاتو کښې هم اوه زیات مشهور شو ددې وجه نه د سبع قراءات او عشر قراءات شهرت ډیر زیات شو

نه دی تفصل سره معلومه شوه چه معروفه سبع قراءاتو لره د سبعة احرف مصداق گڼل صحیح به دي، فقط والله اعلم

مسکینا وامعنی مسکینا واحقرنی فی ذمۃ المساکین» کښې مسکنت په معنی د فقر او فاقه سره نه دي بلکه د تواضع اود انکسار په معنی دي . د ښکته والی دوه قسمونه دي . یو د الله تعالی جلال او عظمت شان دوراندي تواضع او انکسار . نو دا نعمت دي او په دعا کښې هم دا مراد دي دویم د الله تعالی د نافرمانی د وجه نه ذلت کښې اېسلا . دا عذاب دي یهودو باندې دویم قسم مسلط کړې شوي دي هغوی پخپله هم خپل ځان لره ذلیله کړی چه هغې ته په نورو الفاظو کښې احساس کمتری وئیلې کیږي ددې دواړو امورو بیان په آینه کښې راړوان دي (۳) یهود قوم باندې یخ همیشه دپاره څه داسې طاقتونه مسلط وی چه هغوی لره به رنگ په رنگي پریشانیانو او مصائبو کښې مبتلا کوی .

(۴) مسلمانان او نصاری به تر قیامت پورې په یهودو باندې غالبه وی . د حضرت عیسی علیه السلام په متبعینو کښې مسلمانان او نصاری دواړه داخل دی . نصاری کښې اتباع ناقصه ده او مسلمانانو کښې اتباع کامله ده . او آیت قرآنیه دواړه قسمه اتباع لره شامل دی . نتیجه دا راوتله چه د مسلمانانو اود نصاری د حکومتونو مجموعه به د یهودو په حکومت باندې غالبه وی . ددې تفصیل نه پس اوس هیڅ اشکال باقی نه پاتې کیږي . ځکه چه په قرآن کریم کښې د یهودیانو د حکومتونو نفی کړې شوي نده بلکه د مسلمانانو اود نصاری د حکومتونو د مجموعې په مقابله کښې د یهودو د مغلوبیت پیشگوئی کړې شوې ده چه دهغې په صدق کښې هیڅ شبهه نشته . هم دغه شان دهغوی د فقر او فاقې اود تنگدستی څه پیشگوئی نشته بلکه د مغلوب اود ذلت اود ښکته والی پیشگوئی ده چه دهغې ذکر پورته وشو

آیت نمبر ۴ سره متعلق دا هم وئیلې کیدلې شی بلکه همدا زیاته ظاهره ده چه اتباع نه کامله اتباع مراد ده او نصاری بول په ټوله اود مسلمانانو اکثریت د اتباع کامل نه منحرف دي او په یو صفت باندې چه کله څه حکم لگولې کیږي نو هغه د اکثریت په لحاظ سره وی . کمافی قوله تعالی «وانتم الاعداء ان کتم مؤمنین» و قوله صلی الله علیه وسلم «نعم اذا کثر الخبیث» پس که جرته خدانخواستہ یو وخت د یهود حکومت د مسلمانانو اود نصاری د مجموعه حکومتونو په مقابله کښې هم غالبه شی نو بیا به هم د قرآن د فیصلې خلاف به وی البته دومره ضرور ده چه یهودو باندې قیامت پورې دیونه یو قوم د طرف نه به څه ناڅه فت راځی . فقط والله تعالی اعلم

۱۴ حمادی الاولی ۹۲ هجری

د حدیث «سبحان من زین الرجال - الخ» حواله

سوال عام طور باندې یو حدیث په اوریدل کیږي چه د فرښتو د جماعت دا سبح ده چه «سبحان من زین الرجال باللحی والنساء بالذوات» ددې حواله مطلوب ده . سوانو حروا

الجواب باسم ملهم الصواب

كنوز الحقائق لعبد الرؤف المنادى على هامش الجامع الصغير ص ١٤٢ ج ١ كنبى به حواله
 وحاكم سره صرف دومره حديث منقول دى «سبحان من زين الرجال باللعى والنساء بالذوائب» او
 ص ٩٠ ج ٢ كنبى به حواله دمستند الفردوس للديلمى دا الفاظ دى . « ملائكة السماء
 نسفرو لذوائب النساء ولعى الرجال » امام سرخسى رحمه الله تعالى مفصل روايت نقل فرمايلى
 دى ((ولصه وروى عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال ان لله تعالى ملائكة تسبىحهم سبحان من زين
 الرجال باللعى والنساء بالقرون والذوائب)) (المبسوط ص ٣٦) فقط ولىه تعالى اعلم
 «جهادى الاولى سنة ١٣٠٠ هجرى

مودودى صاحب كنبى د مفسر شرائط نشته

سوال - (١) د قرآن مجيد تفسير ليكلو دپاره د كومو خبرو كيډل لازمى دى ؟
 ٢، مودودى صاحب كنبى كومى خبرې موجود دى د اول سوال په حوالې سره .
 ٣، يو عام فهم سړى او د عربى نه ناواقفه دپاره به كوم تفسير زيات موزون وي بينواتو جورا
 الجواب باسم ملهم الصواب قال المولى احمد بن مصطفى المعروف بطاش كبرى راحه لى ((مفتاح
 السعاده قومصباح السيادة)) (ثم اعلم ان العلماء كما يهتدون الى التفسير شرائط يهتدون الى المفسر ايضا شرائط لا
 يحل التعاطى لمن عرى عنها او هو فيها راجل (وهى) ان يعرف خمسة عشر علما على وجه الالتقان والكمال (احدها)
 اللغة اذ بها يعرف مفرادات الالفاظ ومدلولاتها الوضعية قال مجاهد لا يحل لاحد يؤمن بالله واليوم
 الاخر ان يتكلم فى كتاب الله تعالى اذ لم يكن علما بلغات القرآن ونقل ايضا ذلك عن الامام مالك ولا يكفى
 معرفة السيرة منها اذ لا يامن ان يكون اللفظ مشتركا وهو داخل عن احد المعنيين او المعانى والمراد المعنى
 الاخر (الثانى) الدعواذ يختلف المعانى ويتبدل باختلاف الاعراب كما روى عن الحسن انه قال تعلم العربية
 لان الرجل يقرأ الآية فيعنى بوجهها فيهلك فيها (الثالث) التصريف اذ به معرفة الابلية والصيغ كما نقل عن
 ابن طارس انه قال كم من كلمة يجهل معناها فيمتنع بمصادرها (وقال) الزمخشري من بدع التعاسير قول من
 قال ان الامام فى قوله تعالى يوم تدعوا كل امة بامامهم جمع امة وان الناس يدعون يوم القيامة باممهم
 دون ائمتهم قال وهذا غلط اوجه جهله بالتصريف فان اما لا يجمع على امام (الرابع) الاشتقاق لان الكلمة
 تختلف معناها باشتقاقها من مادتين مختلفتين كالمسيح هل هو من السياحة او المسيح (الخامس)
 (السادس) و(السابع) المعانى والبيان والمبدع اذ بالاول يعرف خواص التركيب من جهة اقدعها المعنى

وبالفال خراسها من حيث اختلافها بحسب الزيادة في الوضوح والنقصان فيه وبالفالف وجوه تحسين الكلام وهذه العلوم الثلاثة هي علوم البلاغة الاولان ذاتيا والفالف عرضيا وهي من اعظم اركان المفسر لانه لا بد له من مراعاة ما يقتضيه الاجاز وانما يدرك هذه العلوم الا ان ملاك الامر فيه اما السبقة كالأعراب المخلص ومن يحدو حذوهم او الذوق الذي هو الالة في اكتساب البلاغة ولا يمكن تحصيلها بدونها. قال السكاكي في حق المعاني وايها ان فالويل كل الويل لمن تعاطى التفسير وهو فيها راجل (الفامن) علم القراءات اذ به يعرف كيفية النطق بالقران ويرجع بعض الوجوه المحتملة على بعض (التاسع) اصول الدين لان في القران ايات لا يجوز ظاهرها في حق الله تعالى فالاصول يا اول ذلك ويجعله على ما يجوز في حقه تعالى لمعرفة ما يستعمل في حقه تعالى وما يجب وما يجوز لا يمكن الا به (العاشر) اصول الفقه اذ به يعرف وجوه الاستدلال على الاحكام والاستنباط (الحادي عشر) اسباب النزول والقصص اذ سبب النزول يعرف به معنى الآية بحسب النزول فيه (الثاني عشر) النسخ والمنسوخ ليعلم المحكم من غيرة (الفالف عشر) الفقه (الرابع عشر) الاحاديث المبيحة لتفسير المجمل والبيهم (الخامس عشر) علم الموهبة وهو علم يورثه الله تعالى لمن عمل بما علم واليه الاشارة بحديث من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم يعلم (واعلم) ان هذه العلوم هي العلوم التي لا مندوحة للمفسر عنها والافعلم التفسير لا بد له من التبحر في كل العلوم. واما العلوم المستنبطة من القران فبحر لا ساحل له وان اعطرت بها لئال ان العلوم الوهية ليس في قدرتها المشر بل ذلك امر حاصل بفضلها سبحانه من غير كسب من العباد فقول معنى العلوم الوهية ان يحصل في الانسان حالة كشفية تعكف معها العلوم والمعارف بلا تعيل واكتساب بل محض لطف الملك الوهاب لكن تحصيل تلك الحالة واعلة تحف القدرة وحاصلة بالمباشرة بان لا يكون في القلب بدعة وكبر وهوى وحب الدنيا والاعزاز على الذنب وان (لا يتحقق بالامان او يتحقق به على ضعف وان لا يعتمد في باب التفسير على قول مفسر ليس عندنا علم او راجع الى عقله القاصر وهذه العلوم كلها يجب عن حصول الكشف وموانع عنه بعضها كد من بعض.

يورثه عبارات سره معلومه شوه چه د تفسير ليكلود پاره پنخلسو علومو كنبني مهارت تدمه لرل ضروري دي . (١) لغت (٢) نحو (٣) صرف (٤) اشتقاق (٥) معاني (٦) بيان (٧) بديع (٨) علم القراءات (٩) اصول الدين (١٠) اصول فقه (١١) اسباب النزول والقصص (١٢) نسخ منسوخ (١٣) فقه (١٤) احاديث (١٥) علم الموهبة .

مودودی صاحب ته به ددې علومو نه څه حاصل شوی وی؟ هغه ته خو محض عربی باندې هم پوره قدرت نه وو. دهغه د کتابونو عربی ترجمې مولانا مسعود عالم ندوی کړې دي که چرته هغه به د یو علم سره څه واقفیت دې نو هغه صرف دهغه مطالعې پورې محدود دي. هغوی علم دیو مستندې درسگاه نه. نه دې حاصل کړې. د ماهر استاذانو زیر نگرانی د علومو تحصیل نه بغیر صرف مطالعې سره یو فن حاصلېدلې نه شی. مثلاً یو سړې د ټولې دنیا د قدیم او جدید د طب کتابونو مطالعه وکړی نو بیا هم هغه ته د حکیم یا ډاکټر سند نه شی ورکولې اونه هغه ته د علاج معالجه کولو اجازت ورکولې کیږي. ترڅو پورې چه یو معتبر اداره کښې د ماهر استاذانو په زیر نگرانی کښې علم حاصل نه کړی. بیا مودودی صاحب کښې د علم الموهبة د شرایطو د وجود به څه وي. نیز حضرات صحابه کرام رضی الله عنهم د قرآن مبین حاملین اولین دی ددې وجه نه دهغوی سره عداوت ساتلو والا او دهغوی په شان کښې گستاخی کولو والو لره الله تعالی د علوم قرآن نعمت نه عطا کوی څنگه چه روافض د عداوت صحابه رضی الله عنهم د وجه نه د حفظ قرآن د دولت نه محرومه دي. صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې بالخصوص حضرت عثمان رضی الله عنه جامع قرآن دې لهذا دوی سره بغض لرلو والو ته د قرآن دولت هېچرې نه شی نصیب کیدلې. د حضرت عثمان رضی الله عنه دیانت لره مخدوش کول په حقیقت کښې د قرآن کریم صداقت لره مجروح کول دي. فقط والله تعالی اعلم

۱۳ جمادی الاخره سنه ۹۷ هجری

د «لنکاح بین العیدین» حدیث تحقیق

سوال - آیا «لنکاح بین العیدین» حدیث دې او آیا واقعی د اخرونو په مینځ کښې دوو میاشتو سوال او ذی قعدة کښې نکاح کول صحیح نه ده څنگه چه زمونږ په کلو کښې مشهوره ده؟
بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د اخرونو په مینځ کښې یعنې د سوال او ذی قعدة په مینځ کښې نکاح او زفاف دواړه بلاکراهت جائز دی هغې ته څنگه ناجائز وتیلې کیدلې شی چه هرکله حضور صلی الله علیه وسلم د ټولو نه محبوب ترینه بی بی حضرت عائشې رضی الله عنها سره هم سوال کښې نکاح او کړه او په سوال کښې رخصتی اوشوه. باقی پاتې شو لنکاح بین العیدین. اول خو دا حدیث صحیح نه دې او که چرته بالفرض هغه صحیح اومنلې شی نو به هغې کسې د عیدینو نه مراد عیدالافطر و عیدالاضحی نه بلکه جمعه او صلوٰۃ العید مراد دی او په هغې سره مقصد د قاعده کلیه بیان نه بلکه دا واقعہ جزئیہ ده چه دهغې حقیقت دادې چه د یخنی په زمانه کسې چه هرکله ورځې وړوکې وې حضور صلی الله علیه وسلم د اختر مویخ نه فارغه شو نو چاره و

نکاح کولو در خواست کړې وی نو دوی به دا ارشاد فرمایلي وی چه د دوو مونځونو په مینځ کښي نه . مطلب دا وو چه د جمعي افضل وخت د نکاح نذر نه شی ددې وجه نه په هغې سره عدم جواز باندې استدلال صحیح نه دې . قال ابن عابدین رحمه الله تعالى فی مستحبات النکاح (تعبيه) قال فی البزاليه والبعاء والنکاح بین العیدین جائز وکرة الزفاف والمغتار انه لا یکره لانه علیه الصلوة والسلام تزوج بالصديقة (رضی الله تعالی عنها) فی شوال وبنی جافیه وتاویل قوله علیه السلام لانکاح بین العیدین ان اصح انه علیه السلام کان رجوع عن صلوة العید فی اقصر ایام الشتاء یوم الجمعة فقال حتى لا تفوته الروح فی الوقت الافضل اه (شامیه ص ۱۰۷ ج ۲) فقط والله تعالی اعلم

«فی المحه سنه» هجری

د نوح علیه السلام طوفان عام وو

سوال آیا طوفان نوح عام وو یا خاص ؟ ددې جواب ضروری عنایت او فرمایي :

الجواب باسم ملهم الصواب د الله تعالی ارشاد دې . ﴿وَجَعَلْنَا دُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ وقوله ﴿لَا نَذَرُ عَلَى الْأَرْضِ مِنْ الْكَاذِبِينَ دَبَّارًا﴾ وقوله ﴿قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ آتَيْنِ﴾ د دې نه دهنه طوفان عام کیدل معلومیږي ددې آیت په تفسیر کښي د ترمذی روایت هم ددې مؤید دې ددې وجه نه د جمهورو هم دا مسلک دې بعضو د خصوص قول هم روایت کړې دې و ایتونو کښي یی د حضر اضافی او د ارض معهود تاویل کړې دې مگر ددې قائلین ډیر لږ دی . که چرته عموم عذاب سره د بعثت عدمه شه او کړي شی حالانکه بعثت عامه د حضور صلی الله علیه وسلم د پره خاص دې نو دهغې دا جواب ورکولې شی چه

(۱) قال الا لوسی رحمه الله تعالی ورايت فی بعض الكتب ولا ادری الآن ای کتاب هو ان نوحاً علیه السلام لم يرسل الا بالتوحيد ولم يهوه من اصول العقائد ولم يرسل بفروع . پس هرکله چه د نوح علیه السلام بعثت صرف توحيد وغيره اصول دین سره اوشو او ټول انبياء عليهم السلام په اصول دین کښي متحد دی نو دا سزا د توحيد د مخالفت د وجه نه اوشوه

(۲) د نبی بعثت اگر چه خاص وی مگر هر قوم باندې دهغه د نبوت تصدیق ضروری دې گر چه التزام طاعت ضروری نه دې لهذا د تکذيب اود انکار ثبوت د وجه نه عذاب عام شو
(۳) هغه وخت د دنیا آبادی محدوده وه او کومه آبادی چه وه هغه د نوح علیه السلام په قوم کښي وه ددې وجه نه عذاب په ټولو باندې نازل شو اود عموم بعثت معنی داده چه اقوام کشره

طرف ته بعثت وی ورنه حضرت آدم علیه السلام باندې به هم د عموم بعثت اشکال وی فقط والله
تعالی اعلم ۱۶ رجب المرجب سنه ۸۸ هجری

د اوو زمکو تحقیق

سوال ارشاد باری تعالی «الله الذی خلق سبع سموات ومن الارض مثلن» نه معلومه شوه چه
څکه آسمانونه اوه دی هم دغه شان زمکې هم اوه دی مگر آیا دا زمکې زمبوړه د پاسه دی او که
لاندې؟ بینو اتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب بعضې وائی چه زمکه هم یوه ده او مثلثیت په بعضې صفاتو کېنې
مراد دې په عدد کېنې ندې مراد، مگر دا قول صحیح نه دې څکه چه د اوو زمکو وجود احادیث
صحیحه سره ثابت دې، مگر شریعت دهغې ځایونه اونه ښودل ددې وجه نه په دې باره کېنې اقوال
مختلف دی

۱، اوه زمکې دیو بل دپاسه دی اود هرو دوو په مینځ کېنې فصل دې

۲، یو مېنی آسمان دپاسه دویمه زمکه ده بیا دویم آسمان دپاسه دریمه زمکه علی هذا القیاس
د شپږم آسمان دپاسه اوومه زمکه ده اودهغې دپاسه اووم آسمان دې

۳، د دینه اقالیم سبعة مراد دی

۴، د معادن باد خاوري اووه طبقات مراد دی

قول اول راجح دې څکه چه دا د بعضې احادیثونه هم ثابت دې اود جمهورو قول هم دادې قال
الابوس رحمہ لله تعالی والمثلثة تصدی بالاشتراک فی بعض الاوصاف فقال الجمهور هی ههنا فی کونها سبعة
وکونها طباقاً بعضها فوق بعض بین کل أرض وارمسافة کما بین السماء والارض و فی کل أرض سکان من خلق
لله عزوجل لا یعلم حقیقتهم الا الله تعالی وعن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما انهم ما ملأ الله ارضاً ورجلاً الا
قال کون ما بین کل ارضین خمسائة سنة کما بین کل سماءین جاء فی اخبار معتبرة کما روی الامام احمد
والترمذی عن ابی هریرة رضي الله تعالی عنه الحديث (روح المعانی ص ۳۱ ج ۲)

د تحقیقات جدیده مطابق که چرته د سپوږمۍ وغیره سترو د زمکې سره مماثلت ثابته شی
نوهغه د قول مذکور مطابق دې سبعة سیارو کېنې د نمرنه سوا د باقی سیاراتو د زمکې سره
مماثلت ښودلې کېږی نو د زمکې په شمول سره د اوو عدد پوره کېږی، او که چرته سیارات مزید
ثابت شی نو شاید زمکې سره دهغوی مماثلت من کل وجه نه وی او من کل وجه مماثلت هم ثابت
شی نو د اوو په عدد کېنې احتمال د بشیر دې، نیز عدد اقل د اکثر نفی نه کوی
اود دوو سیارو په مینځ کېنې فصل که چرته د پنځو سوو کالو د مسافت مطابق نه وی نوهغه

عدد لره هم د تکثير دپاره اختلې کيدلې شی . وهو معروف فی کلام العرب . فتح الباری کښې یو روایت د یو اویاؤ یا د دوو اویاؤ هم منقول دې په هغې سره ددې تائید کیږي چه دا اعداد د تکثير دپاره دی لکیلا تضا د

بعضي روایاتو کښې دی چه باقی زمکې زمونږه د زمکې لاندې دی . ددې دا مطلب کیدلې شی چه په بعضي حالاتو کښې لاندې وی او په بعضو کښې پاس . چونکه د زمکې په مفهوم کښې تحتانیة متصور دې ددې وجه صرف لاندې کیدل بیان کړئ شو . که چرته څوک دا دعوی اوکړي چه سیاراتو باندې مخلوق نشته او نه هغلته دیو جاندار د ژوندې پاتې کیدلو امکان شته . نو ددې جواب دادې چه عدم وجدان د عدم وجود دلیل نه دې ، بالخصوص چه هرکله ابن عباس رضی الله عنهما نه منقول دی چه هغه مخلوق ملاتکه یا جنات دی او دا امر مسلم او مشاهد دې چه د ملاتکو او جناتو وجود وعدم اودهغوی د ژوند د مدار د فقدان فیصله انسان نه شی کولې . بهرکیف اسلم داده چه په دې تحقیق کښې اخته نه شی چه دا زمکې چرته دی ؟ صرف دومره عقیده ساتل کافی ده چه اووه زمکې دی ، والله اعلم بمکانتها و کیفیاتها و سکنانها . فقط والله تعالی اعلم ۱۸ ربیع الاول سنه ۸۹ هجری

تحقیق د حدیث «فی کل ارض آدم کادمکم - الحدیث»

سوال څه فرمائی علماء دین د دې مسئلې باره کښې چه یو مولوی صاحب وائی چه حدیث کښې دی ان الله خلق سبع ارضین فی کل ارض ادم کادمکم ونوح کنوحکم و ابراهیم کابراهیمکم وعیسی کعیسی ونهی کنهیکم - الخ آیا دا صحیح دی ؟ په رومیني زمکه او په دویمه زمکه کښې څومره فاصله ده ؟ آیا په هره زمکه کښې داسې نبي تیر شوې دې او داسې سړی دی ؟ د کتابونو حوالې او عبارات هم ولیکئ چه د مودودی صاحب قول غلط دې و که صحیح ؟ بینواتوجروا

قال الحافظ رحمه الله تعالى عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما في هذه الآية، ومن الارض مملهن قال في كل ارض مثل ابراهيم ونحو ما على الارض من الخلق هكذا اخرجه مختصرا واسنادا صحيحا واخرجه الحاكم والميداني من طريق عطاء بن السائب عن ابي الضحى مطولا واوله اي سبع ارضين في كل ارض ادم كادمكم ونوح كنوحكم و ابراهيم كابراهيمكم وعيسى كعيسى ونهى كنهيكم قال البيهقي اسنادا صحيحا الا انه شاذ مرة (فتح الباری ص ۳۰ ج ۲)

وقال الحافظ ابن كثير رحمه الله تعالى وهكذا ما يذكره كثير من اهل الكتاب وتلقاه عنهم طائفة من علمائنا من ان هذه الارض من تراب والي نحتها من حديد والاخرى من حجارة من كبريت والاخرى من كذا وكذا

هنا اذاً يخرجه ويصح سندنا الى معصوم فهو محدود على قائله. وهكذا الاثر المروى عن ابن عباس انه قال في كل ارض من الخلق مثل ما في هذه حتى آدم كآدمكم وابراهيم كإبراهيمكم فهنا ذكره ابن جرير مختصراً واستقصاء المذهب في الاسماء والصفات وهو محمول ان مع نقله عنه على انه اخذ ابن عباس عن الاسرائيليات (المداية والنهاية ص ٢٠٠ ج ١)

وقال العلامة الالوسي رحمه الله تعالى والمفلية تصدق بالاشتراك في بعض الاوصاف فقال الجمهور هي هنا في كونها سبعاً و كونها طباقاً بعضها فوق بعض بين كل ارض وارضى مسافة كما بين السماء والارض وفي كل ارض سكان من خلق الله عز وجل لا يعلم حقيقةهم الا الله تعالى وعن ابن عباس رضي الله تعالى عنهم انهم اما ملائكة او جن واخرج ابن جرير وابن أبي حاتم والحاكم وصححه والمذهب في شعب الایمان وفي الاسماء والصفات من طريق أبي الضحى عنه انه قال في الآية سبع ارضين في كل ارض نبي كنبيكم وادم كآدمكم ونوح كإبراهيم كإبراهيم وعيسى كعيسى قال الذهبي واسناده صحيح ولكنه شاذ مرة الا اعلم لابي الضحى عليه متابعا وذكر ابو حيان في البحر نحوه عن الحارث وقال هذا حديث لا شك في وضعه وهو من رواية الواقدي الكتاب واقول لا مانع عقلاً وشرعاً من صحته والبرادان في كل ارض خلقاً يرجعون الى اصل واحد رجوع بني آدم عليه السلام وفيهم افراد محتارون على سائرهم كنوح وإبراهيم وغيرهما فيهما، واخرج ابن أبي حاتم والحاكم وصحه عن ابن عمر رضي الله تعالى عنهم مرفوعاً ان بين كل ارض والتي تليها خمسمائة والعلياً منها على ظهور حوت قدالت في طرفاة في السماء والحيات على صخرة بيد ملك والغانية مسجن الريح، والثالثة فيها حياتها. والسادسة فيها عقاربها والسابعة فيها سقرو فيها ابليس مصفد بالحديد يد امامه ويد خلفه يطلقه الله تعالى لمن يشاء وهو حديث منكر كما قال الذهبي لا يعول عليه اصلاً فلا تفتقر بتصحيح الحاكم ومغله في ذلك اخبار كثيرة في هذا الباب لولا خوف البطلان لذكرنا هاتك لكن كون ما بين بكل ارضين خمسمائة سنة كما بين كل مائة من جنات في اخبار معتبرة كباري الامام احمد والترمذي عن أبي هريرة الخ (روح المعاني ص ٢٠٠ ج ٢)

به دي عبارات سره دا لاندي امور ثابت شو

(١٠) دا مضمون د حضور صلى الله عليه وسلم نه ثابت نه دي بلکه د حضرت بن عباس رضي الله عنهما قول دي . بعضي حضرات هغه موقوف على السماء كيدلو د وجه نه بحكم مرفوع مخرولي دي مگر دهغي ددي وجه يقين نه شي كيدلي چه د اسرائيليانو نه د اخستلو احتمال دي كما قال الحافظ عماد الدين اس كثير رحمه الله تعالى

۲۲) دهغي ابن عباس رضي الله عنهما طرف ته دنسبت په صحت كښې اختلاف دې صحت راجع معلومېږي ځكه چه كه چرته د حاكم تصحيح قابل اطمینان نه ده مگر د ذهبي تصحيح بلا شبه معتبره ده دهغي وجه دېده په كتاب ارشاد القاري الى صحيح البخاري كښې اوځورئ

۳۱) دهغي په روايت كښې ابو الضحى متفرد دې په ظاهره دا مرد روايت صحت لره مشكوك كوي چه داسې اعجب العجائب مضمون لره سو د يو سړي نه بل څوك نه روايت كوي . مگر ددې جواب دا كيدلې شي چه حضرت ابن عباس رضي الله عنهما د فتنې له ويري نه هغه پتوله . چنانچه درمنثور كښې د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما نه منقول دي « لو حدثتكم بتفسيرها لكفرتم وكفركم بتكذيبكم بها » خلاصه داچه ابن عباس رضي الله عنهما طرف ته دنسبت صحت راجع دې مگر بحكم مرفوع كيدلو كښې كلام دې

يو مطلب

عضو اكابرو ليكلي دي چه په نورو زمكو كښې د مخلوق كيدل ثابت دي او «لكل قوم هاد» نه ثابتيږي چه هغوی طرف ته انبياء عليهم السلام هم مبعوث شوي دي . همدارنگه «يتنزل الامر بينهن» نه هم ثابت شو چه په ټولو زمكو كښې وحی نازلېږي ، ددې وجه نه اثر د ابن عباس رضي الله عنهما په حقيقت باندې مبنی دي يعنې په نورو زمكو كښې هم د انبياء عليهم السلام بعثت شوې دي . وړاندې دوه احتماله دي . يو دا چه دهغوی نومونه آدم . ابراهيم . الخ بطور تشبه وي . دويم داچه وقعه دهغوی هم دا نومونه وي «نبي كنبيكم» سره احتمال اول ته ترجيح معلومېږي مگر نورو محققينو هغي سره اتفاق اونه كړو ځكه چه بقيه زمكو كښې د مخلوق كيدل په يو صحيح حديث سره ثابت نه دي . او كه چرته د مخلوق وجود تسليم كړئ شي نو هغه بقول ابن عباس رضي الله عنهما ملائكه يا جنت دي او د نبي انسان كيدل لازم دي . اود انسان صرف جنانو طرف ته مبعوث كيدل اود نورو انسانانو جدا صرف هم د جنانو په كلي كښې اوسيدل بعيد دي ددې برعكس د نورو زمكو د جناتو هدايت ددې زمكې انبياء عليهم السلام سره متعلق كيدل او د هغوی دلته راتللو هدايت موندل څه بعيد نه دي . او «يتنزل الامر بينهن» كښې امر نه توكيښي امر مراد اخستلې كيدلې شي

باقی پاتې شو صرف اثر د ابن عباس رضي الله عنهما نواولاً خو د شبه اسرائليات د وجه نه دهغي محمل لټولو كښې د كوشش هيڅ حاجت نشته بالخصوص چه هر كله خود صاحب اثر هم هغه پټولو . كما مر من الدر المنثور) ثاني دهغي محمل دا كيدلې شي چه څنگه زمونږ په زمكه كښې مبداء او ممتاز حضرات دي هم دغه شن په نورو طبقو كښې هم مبداء او ممتاز حضرات دي .

که مر من لروح او سی کسبکم کسی بیی په لغوی معنی سره کیدلې شی
 عرض د چه اولاً خودا حدیث نه دي بلکه اثر د س عباس رضی الله عنهما دي . سا دهغي نبوت
 د اس عباس رضی الله عنهما نه مختلف نه دي . سا اسرائیلیانو کسې د کیدلو شې ده . بیا که
 صحیح هم سلسله کړي سی یو دهغي محمل واضح دي . مگر د هوس نبوت د شرافت په جامه کسي
 ظلم وگورئ چه داسې کمزوري نییاد باندې خومره لوی عمارت اودروی چه کله د زمکې په یورو
 طبعو کسي هم اساء دی یو حضور صلی الله علیه وسلم خام البین نه شو . ددي مثال بس هم هغه
 دي من اسس نبیانه علی شفا جرف هر فایده به فی نار جهنم . دهغي قرآسی اود قطعی او اجماعی
 عهدي ناقابل تسخیر قلعه لره د مچ په وزر باندې الوزول عواری اللهم خذهم اخذ عزیز مقندر
 که چرته په نورو طبقاتو کسې د انبیاء علیهم السلام وجود تسلیم هم کړئ شی نو دهغي نه دا
 خکه ثابت شو چه هغه د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس شوی دی یا په هغي کسې خوک د دوی
 د مرئې دي . د تشبیه دپاره مساوات ضروری نه دي . د دوی د نبوت عموم او ختم نبوت خصوص
 بطعه سره ناستدلو د وجه نه لازماً به هم دا وئیلې کیږي چه په نورو طبقاتو کسې که چرته انبیا
 بیرتوی دی نو د حضور صلی الله علیه وسلم نه وړاندې تیرې شوی دی . د دوی نبوت د جمع
 طفتو دپره عام دي . په هغي باندې دا اشکال نه شی کیدلې چه د دوی نه د نورو طبقاتو د
 سددی څه صورت دي ؟ ځکه چه هغلته هم اوسیرې جنات او هغوی نه د استفادې دپاره زمونږ
 رمکې نه راغللو کسې څه تکلیف نشته همدارنگه دا هم ممکن دی چه هغلته د حضور صلی الله
 علیه وسلم صوب مثالیه کار کوي . بلکه دا احتمال په ټولو انبیاء علیهم السلام کسې دي . هم
 دغه نار شبیه اشتراک فی الاسم ته هم شامل شو . دا علی سبیل التسلیه تحریر کړي دي ورنه
 حقیقت هم هغه دي چه مونږ پورته بیان کړو چه په نورو طبقاتو کسې د انبیاء علیهم السلام وجود
 نه دي . فقط والله تعالی اعلم

۲۷ صفر ۹۷ هجری

د حضرت موسی علیه السلام په قبر کسې مونږ کول

سوال آن په یو حدیث کسې د موسی علیه السلام پخپل قبر کسې مونږ کول ثابت دی تفصیل
 سره سی وئسکئ . ستوانو حروا
 الجواب باسم ملهم الصواب

حدثنا هناد بن خالد وشيبان بن فروخ قال أخبرنا حماد بن سلمة البغدالي وسليمان التيمي عن انس بن
 مالك رضي الله تعالى عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اتبعوا في رواية هناد بن حماد عن علي بن موسى
 ليلة امري بي عند الكعبة الاحمر وهو قائم يصلي في قبره (صحیح مسلم ص ۳۳ ج ۲) مختلفو خبرو سره

۲۸ ربيع الاول ۸۹ هجری

د حدیث مروي دی فقط والله تعالی اعلم

د ټولو نه اول څه څیز پیدا کړې شول ؟

سوال مو حدیث کښې دی چه حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه د ټولو نه وړاندې چه کوم خبر الله تعالی پیدا کړې دې هغه څما نور وو بیا دوی او فرمائیل چه د ټولو نه وړاندې چه کوم خبر الله تعالی پیدا کړې دې هغه څما روح وو ، بیا دوی او فرمائیل چه کوم څیز د ټولو نه وړاندې پیدا شو هغه څما عقل وو . بیا دوی او فرمائیل چه کوم څیز الله تعالی د ټولو نه وړاندې پیدا کړې وو هغه فلم وو نو اوس په دې څلورو حدیثونو کښې بنده ته شک پیدا شو لهذا مهربانی کولو سره د بنده شک لره دې رفع کړې شی . بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب

قال الملا علي القاري رحمه الله تعالى رايه في الدر المنثور لقلا عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما ان اول شيء خلقه الله القلم (الي ان قال) وفي الدر ايضا عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان اول شيء خلق الله القلم ثم الدون وهي الدواة (الي ان قال) وروي ان اول ما خلق الله العقل وان اول ما خلق الله نوري وان اول ما خلق الله روحى وان اول ما خلق الله العرش والاولية من الامور الالهية فيقول ان كل واحد مما ذكر خلق قبل ما هو من جنسه فالقلم خلق قبل جنس الاقلام ونوره قبل الاتوار (الي قوله) ومنه اول ما خلق نوري وفي رواية روحى ومعناها واحدا (مرقاة ص ٨٠ ج ١)

خلاصه دا چه د روح او د نور هم يو معنى ده او بقيه اشاء كښې اوليت به اوليت اضافيه مراد دې لهذا هېڅ تعارض نشته. فقط والله تعالى اعلم
٢٠ ربيع الآخر سنه ٨٩ هجرى

د «من هذا الرجل - الخ» حديث تشریح

سوال قبر کښې د مړي نه منکر نکیر تپوسونه کوي . «من هذا الرجل الذى بعث فيكم - الخ» اب په دې سره نبی صلی الله علیه وسلم په هر قبر کښې حاضر یږي او که روضه اقدس نه قبر پورې پرده د حجاب لرې کیږي یا د نبی کریم صلی الله علیه وسلم بصویر بودلې کیږي . بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب اگر چه احتمال داهه دې چه قبر کښې د حضور صلی الله علیه وسلم صورت مثاليه پیش کیږي یا د قبر او روضه اطهر د مینځ نه پرده او چټولې کیږي مگر د احادیثو ظاهر او بنابر عقل به دا معلوم یږي چه د حضور صلی الله علیه وسلم دنوم او د صفاتو بیانولو به پر پوښتنه کولې کیږي . بهذا الرجل ولم يقل برسول الله صلى الله عليه وسلم لئلا يكون تلقيد الجنة في عياض محتمل انه صلى الله عليه وسلم مثل لم يمت في قبرة والاظهر انه سمي له انه مهي يعني لانه المتبادر من

قوله في الصحيحين عن انس رضي الله تعالى عنه فيقولان ما كنت تقول في هذا الرجل محمد و كذا في رواية ابن
المنكدر عن اسماء رضي الله تعالى عنها عن ابي حمزة انه قال له من حديث عائشة رضي الله عنها ما هذا الرجل
الذي كان فيكم (ارشاد القاري ص ۳۳) فقط والله تعالى اعلم «ربيع الاول سنة ۱۱ هجرى

د حديث د كتابونو د تاليف تاريخ

سوال بخارى شريف . مسلم شريف . ترمذى شريف . ابن ماجه . موطا . موطا . نسائي
مسند امام احمد . سنن ابوداود . سنن دارمي او سنن امام شافعى . دا كتابونه د چا ليكلي شوى
دى او په كوم سن هجرى كېنې ليكلي شوى دى . بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب د مذكوره كتابونو مؤلفين پخپله په سوار كې كتاب سره مذكور
دى . موطا دوه دى . موطا امام مالك . موطا امام محمد . د دې محدثو تواريخ وفات دا دي

۱، موطا امام مالك بن انس متوفى سنة ۱۷۹ هجرى

۲، موطا امام محمد متوفى سنة ۱۸۹ هجرى

۳، مسند الامام الشافعى متوفى سنة ۲۰۴ هجرى

دا درې واړه كتابونه د دويمې صدئ دى ،

۴، صحيح بخارى متوفى سنة ۲۵۲ هجرى

۵، صحيح مسلم متوفى سنة ۲۶۱ هجرى

۶، سنن ابى داود متوفى سنة ۲۷۵ هجرى

۷، سنن الترمذى متوفى سنة ۲۷۹ هجرى

۸، سنن نسائي متوفى سنة ۳۰۳ هجرى

۹، سنن ابن ماجه متوفى سنة ۲۷۳ هجرى

۱۰، مسند امام احمد متوفى سنة ۲۴۱ هجرى

۱۱، مسند دارمي متوفى سنة ۲۵۵ هجرى

دا ټول كتابونه د دريمې صدئ دى (ارشاد القاري ص ۲۵) فقط والله تعالى اعلم

۱۲ ربيع الاول سنة ۹۳ هجرى

تشرېح د حديث ((من راي منكم منكرا - الخ))

سوال حديث «من راي منكم منكرا فليغيره بيده - الخ» څه تفسير دي ؟ بازار كېي عام خلق
بېره كتهكوى او فسق او فجور كېنې مبتلا ، په نظر راځي آيا هغه ټولو ته تبليغ كول فرض دي
سنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حديث كنبی استطاعت نه حسی استطاعت مراد نه دې . خكه چه په هغه صورتونو كنبی عدم استطاعت متصور كېدلې نه شی خكه چه بادشاه لره هم د سپړې وركولو حسی استطاعت خو په ټولو كنبی موجود دې . ددې وجه نه داستطاعت نه مراد دادې چه چاته تبليغ كول غواړې دهغه د شر نه محفوظه پاتې شي همدارنگه كه چرته د قبول توقع نه وی نو تبليغ ضروری نه دې . فقط والله تعالى اعلم ۲۷ ذی الحجه سنه ۹۴ هجري

تشریح د حدیث (للمسلم على المسلم ستة حقوق)

سوال حدیث (للمسلم على المسلم ستة حقوق - الخ) څه تفسیر دې ؟ آیا په هر کلي رال باندې لازمه ده چه هغه په ورځ كنبی كم از كم يو ځلي هسپتال ته تللو سره د بیمارانو بیمار پرسی او کړې؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : كه چرته د دنیا د هر مسلمان عیادت په هر مسلمان باندې واجب وي نو نه به عیادت كولو والو ته دیو بل كار فرصت ملاؤ شوې وي اونه به مریض ته دچین او سكون مهلت وركول كیده لهذا حدیث خاص دې اهل تعلق او اهل معرفت سره . فقط والله تعالى اعلم ۲۸ ذی الحجه سنه ۹۴ هجري

د امر بالمعروف په شان نهی عن المنكر هم فرض ده

سوال آیا امر بالمعروف كول او نهی عن المنكر نه كول مخرج عن عهدة الامر بالمعروف والنهي عن المنكر دې او كه نه . او وجه د ویلي كېږی چه مقصود نصیحت كولو سره اصلاح لغسوده او نهی عن المنكر سره نفرت او ضد پیدا كېږی ددې وجه نه امر بالمعروف كول کافی لاصلاح الغیر دی بلكه زیات مؤثر دی دهغې نه چه اجتماع بین الامر والنهي شی او وائی چه مونږ دهغې تجربه كړې ده . بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب امر بالمعروف او نهی عن المنكر هر دواړه مستقل مامور به دی . یو باندې عمل سره د بل نه فارغه الذمه نه شي كیدلې البته نهی عن المنكر كنبی د همدردی اظهار ضروری دې كما قال تعالى «ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة» فقط والله تعالى اعلم ۲ محرم سنه ۹۵ هجري

عاشوراء كنبی توسيع على العيال سره متعلق حدیث

سوال عدم ظور باندې مشهوره ده چه كوم سړې دعشورې په ورځ خپل اهل و عیال باندې فراخی كوی الله تعالى هغه به د سوره كال فراخی او وسعت عطا كوی آیا شرعاً ددې څه اصل سه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې باره کښې يو حديث مشهور دې چې هغې لره امام احمد . عقیلي . ابن فیساني ابن جرری . ابن تیمیه ، ابن قیم او حافظ ابن حجر په شان جبال حدیث غیر ثابت گرځولي دي البته نورو بعضو د موضوع په ځای ضعیف وئيلي دي . مگر فضائلو کښې هم د عمل بالضعیف دپاره دا شرط دې چې هغه په یو قاعده شرعی کښې داخل وي او هغې لره سنت ونه گڼلې شي (علائیه ، دلتہ دا دواړه شرطونه مفقود دي . دا دیو کلیه شرعیه لاندې نه دي او عوام هغه سنت گڼي . محرم سره متعلق د احادیثو موضوعه انبار هغه نور زیات مشکوک جوړوي . علاوه ددې نه چې په هغې کښې نور هم زیات قبحتونه دي چې دهغې تفصیل د بنده په رساله «منکرات محرم» کښې دي . فقط والله تعالی اعلم ۲۰ ربیع الاخر سہ ۹۵ هجری

د «والله يعصمک من الناس» وعده بعدالموت ته هم شامله ده

سوال بعضې علماء او واعظین دا قصه بیانوي چې سلطان نورالدین زنګي ته په خوب کښې حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائيلې وو چې دوه سره سپی څما په مرقد منور باندې حمله کوي دهغوی تعاقب اوکړه «او کمال قال» همدارنگه دهغه سور رنگو یهودیانو مثالی حمله هم بنودلې شوې وه . سلطان مرحوم سره د خپلو فوخیانو مدینې منورې ته رسیدلو سره دهغوی پته اولگوله او هغوی ټپ پیژندلو سره اوژل «ملخصاً» . آیا دا قصه حقیقت باندې مبنی ده ؟ او په کوم مستند اسلامی کتاب کښې موجود ده ؟ که چرته وی نو د «والله يعصمک من الناس» وعده د مابعدالموت دپاره هم شامله شوه نو سلطان نه د حفاظت څه ضرورت وو ؟ بیوانو جرړا .

الجواب باسم ملهم الصواب دا واقعه صحیح ده په ۵۵۷ هجری کښې ددې وقوع وشو او ترننه پورې په امت کښې په داسې تواتر سره راروانه ده چې چا هم نکار نه دي کړي . اکثرو علماء هغې لره پخپلو کتابونو کښې په تفصیل سره ذکر کړه ده . چنانچه شیخ الحدیث مولانا ذکریا صاحب فضائل حج کښې د سیرت معتبرو مقبول عام کتاب وفاء الوفا جلد اول په حوالې سره هغې لره بالتفصیل نقل کړې ده . د والله يعصمک من الناس په ذریعې د حضور صلی الله علیه وسلم د حفاظت چې کوم انتظام کړی شوی وو په ظاهره دا حیات وبعده الممات دواړو ته شامل دي . والله يعصمک من الناس سره مافرق العادة ذرائع نه حفاظت مراد دي چې واقعه مذکوره کښې حاصل دي لهذا دا واقعه دآیت مذکوره خلاف نه ده بلکه دهغې مظهر دي او په دې خاص ذریعه کښې حکمت دا معلومېږي چې د اسلام د معجزې اظهار وي . که چرته د حضور صلی الله علیه وسلم جسد اظهر پورې د تللو چاته هم داسې قدرت نه وي نو د معجزې اظهار به نه کیدلو ددې یو نظیر د حضرت حذیفه اوجابر بن عبدالله رضی الله عنهما کرامت دي . د ۱۹۳۲ . واقعه ده چې حضرت حذیفه رضی الله تعالی عنه په خوب کښې شاه عراق (ملک فیصل اول) ته او لیل چې زمونږ قبرونه

بل خائ نه منتقل كړه دلته د دجلې وېه راځي چنانچه په لوی شان وشوكت سره دهغه حضراتو جسدونه يې دهغه خائ نه را وه ويستل او په لاکهونو کسانو دهغې مشهده او کړه او بې شمير کافرانو کرامت ليدلو سره اسلام راوړو . د کتلو والو بيان دې چه د جسد مبارک کفن تر دې چه د پيرې مبارکې ويختوپورې بالکل صحيح حالت کښې وو . ليدلو والو ته داسې معلوميدله چه شايد د دوی دمرگ د دوو ساعتونو نه زيات وخت نه دې شوي . د دواړو حضراتو سترگې هم خلاصې وې او په هغې کښې دومره مزیدار چمک او صفائی وه چه کتلو والا دهغوی سره سترگې نه شوې ملاوولي . ددې واقعي يوعينې شاهد د لطافت حسين صاحب مکتوب ماهنامه «صدق» لکهنؤ ۱۱ دسمبر سنه ۱۹۴۴ء او ماهنامه «دارالعلوم» ديويند ستمبر ۱۹۵۷ء مطابق صفر ۱۳۷۷ هجري کښې شائع شوي ده . په هغې کښې هم دهغه معجزه اسلام د اظهار حکمت دې ورته الله تعالی په هغې باندې قادر وو چه د درياب اوبه دهغوی قبرونو طرف ته نه راتللي . فقط والله تعالی اعلم

۲۳ رجب سنه ۹۵ هجري

د حديث ((الدنيا جيفة)) حواله

سوال : الدنيا جيفة وطالبوها كلاب ، آیا دا حديث صحيح دې . که چرته وی نو په کوم کتاب کښې موجود دې ؟ هغه وليکئ . بينواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دا مضمون بلاشبهه د حديث نه ثابت دې البته سرسری نظر سره بعينه دا الفاظ ملاؤ نه شو . اوحى الله الى داود عليه السلام يا داود من الدنيا كيمثل جيفة اجتمعت عليها الكلاب يجرونها فتصعب ان تكون كلها مثلهم فتجر معهم (کنز العمال ص ۱۳ ج ۲) فقط والله تعالی اعلم

سجادی الاولی سنه ۱۳۷۷ هجري

په ولاړه میتيازي کولو سره متعلق حديث

سوال : آیا رسول کریم صلی الله عليه وسلم کله د خلقو په ډیران باندې په ولاړه میتيازي کړې وې ؟ دهغې وجه څه وه او دا ذکر په کوم کتاب کښې دې د خلقو په ډیران باندې یا په هرځای کې داسې کړی وو دهغې مکمل تفصیل تحریر کړئ . بينواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب : عن حذيفة رضي الله تعالى عنه قال اني رسول الله صلى الله عليه وسلم سبأطة لوم لبال قائما ثم دعاهم فمسح على خفيه (رواه ابو داود في باب البول قائما)

حديث مذکور کښې ددې تصريح ده چه حضور صلی الله عليه وسلم په ډیران باندې په ولاړه میتيازي کړې وې . علماؤ ددې مختلف وجوہات بيان کړي دي

۱. د دوی صلی الله عليه وسلم په گوډو کسی درد وو

۲، په ملا کښې درد وو . ددې دواړو دردونو دپاره په ولاړه میتیازې کول مفید گڼلې کیدل
 ۳، دوی صلی الله علیه وسلم زغره اچولې وه ددې وجه نه په کیناستلو باندې ئې قدرت نه وو
 ۴، په ناستې د میتیازو کولو په حالت کښې د کپړو د نجس کیدلو خطر وه .
 بهر حال بلاعذر په ولاړه میتیازې کول شرعاً ممنوع دی اود حضور صلی الله علیه وسلم هغه
 فعل لره په یو عذر باندې محمول کړئ شوې دي . فقط والله تعالی اعلم
 ۴ ذی قعدة سنه ۹۲ هجری

په «رب اجعلنی مقيم الصلوة» باندې د اشکال جواب

سوال حضرت ابراهيم عليه السلام دا دعا کړې وه «رب اجعلنی مقيم الصلوة ومن ذريتی»
 په دې کښې من تبعيضيه دي چه مطلب ئې دا راوځي چه ما او خما ولاد لره مونږ قائمولو والا
 جوړ کړې او د بعضې نورو په حق کښې دا دعا نه ده حالانکه پکار ده چه زمونږ تمام اولاد مصلی
 جوړ شی . آیا مونږ اوس وخت دا دعا وئيلې شو ؟ . بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حضرت ابراهيم عليه السلام صاحب وحی وو ، دوی ته د وحی په
 ذریعې سره معلومه کړئ شوې وه چه ستاسو به بعضې اولاد نیک نه وی . «لا ینال عهدی الظالمین»
 ومن ذریعتما معین وظالم لنفسه مبین» ددې وجه نه د دوی په دعا کښې «من ذریعتی» کښې من د
 تبعیض دپاره دي تاسو په دې دعا کښې هېڅ تغیراونه کړئ بلکه من لره د «تبیین یا ابتداء»
 دپاره اخستلو سره دجمیع ذریعت نیت کوئ . قال العلامة الألوسی رحمه الله تعالی فی تفسیر قوله تعالی ربنا
 هب لنا من ازواجنا وذریاتنا الخ ومن البدایة متعلقة بهب ای هب لنا من جهنم وجوز العکول بدایة کانه
 لیل هب لنا قارة اعین ثم یهدی القرعة وفسر بقوله سبحانه من ازواجنا وذریاتنا وهذا مبین علی هیه من
 الیمان وجواز تقدم المبین حل المبین (روح المعانی ص ۳۰۳ ج ۳) فکذلك ممکن التقدير ههنا معلا اجعل اقامة
 الصلوة من ذریعتی او اجعل مقلیدی الصلوة من ذریعتی، فقط والله تعالی اعلم،
 ۳ ذی القعدة سنه ۹۲ هجری

د عرض اعمال د حدیث تحقیق

سوال د یوې رسالې یوه حصه ستاسو خدمت ته در لیږل کیږي چه په هغې کښې ئې لیکلی دی
 چه حضور صلی الله علیه وسلم باندې د عرض اعمال روایت په جماع د محدثینو سره موضوع دي .
 په دې باره کښې دخپل تحقیق لیکلو سره مونږ مطمئن کړئ
الجواب باسم ملهم الصواب د محدثینو اجماع ده چه د عرض اعمال دا روایت دروغ دي .
 روایت داسې دي عن ابن المبارک ان ارجل من الانصار عن المهاجیل بن عمرو انه سمع سعد بن المسیب

يقول ليس من يوم الا يعرض فيه على النبي امته غدوة وعشية فيعرفهم باسمائهم واعمالهم فلذلك يعنون عليهم.

ترجمہ ابن المبارک او وئیل چه خما نه یو انصاری سری او هغه د المنهال ابن عمرو نه واوریدل چه هغه وئیل چه ما سعید بن مسیب (تابعی) لره دې وئیلو سره اوریدلی دی چه یو ورځ هم داسې نه تیرېږی چه نبی ته د هغه امت سحر او ماتنهام نه پیش کیږی او دوی امت لره دهغوی نومونو او اعمالو سره پیژنی نه دې دپاره چه هغوی باندي گواهی ورکړی . دا حدیث نه دې بلکه یو تابعی ته منسوب کیدلو والا غلطه خبره ده . بیا د «رجل من الانصار» سری د نوم نه څه معلومات شته اونه د یو حدیثو په کتاب کښې ددې روایت ذکرشته . قرآن کریم دا قاعده کلیه بیانوی . «ومن ورائهم برزخ الى يوم يعثون» (المؤمنون آیت ۱۰۰) ترجمه : د ټولو (مړه کیدونکی) وروستو یو برزخ (واسطه) حائل دي ، د دویم ژوند ترورځې پورې (المؤمنون آیت ۱۰۰) «وهم من دعائهم غافلون» (احقاف آیت ۵) او هغه دهغوی د آوازونو نه غافله دی .

هم دا خبره په صحیح بخاری کښې مختلفو مقاماتو باندي راغلې ده مثلاً (بها برجال من امی فیؤخذهم ذات النبا قالوا یا رب اصحابی فیقال انک لا تدري ما احدثوا بعدک قالوا کما قال العهد الصالح وکذب علیهم شهید ما دعت فیهم قلباً توفیتی کذب الله الرقیب علیهم (البائده)) فیقال ان هؤلاء امرت ان تدفن علی اعقابهم منذ فارقتهم (بخاری ص ۳۳)

ترجمه نبی او فرمائیل چه د قیامت په ورځ به خما د امت ځینو خلکو لره راوستلې کیږی او بیا به هغوی چپ طرف (جهنم طرف ته) راوستل شروع کړی نوزه به وایم چه خما ربه ! دا خو خما امتیان دی (جهنم طرف ته چرته لار شی) هغه وخت به ماته خطاب کیږی چه تاته څه معلومه ده چه ستا نه پس دوی څنگه څنگه بدعنونه راویستلی وو . جواب کښې به هم هغه وایم چه د عبد صالح (عیسی علیه السلام) ټول په قرآن کښې دي چه «زه ترخوپورې په دوی کښې ووم د دوی د احوالو نگرانی مې کوله او چه کله تاسو زه وفات کړم نو صرف تاسو په هغوی باندي نگران باقی پاتې شوی» بیا به ماته اوښودلې شی چه دا هغه خلق دی چه ستاسو رخصتیدلو نه پس گمراه شو (بخاری ص ۲۲۵) په دې سره معلومه شوه چه که چرته په نبی باندي د امت اعمال پیش کیدلې نو هغوی ته به دهغه بدعتیانو په معامله کښې تعجب نه وې ، د نبی په ژوند کښې دا حال وو چه هغه به فرمائیل

(تعرض الاعمال يوم الاثنين والخميس فاحب ان يعرض علي وانا صائمه) (رواه الترمذی) عیسی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه اعمال د الله په دربار کښې په دوښتبه او پنجشنبې پیش کیږی ددې وجه نه زه خوښوم چه په دې دواړو ورځو کښې چه کله خما اعمال د الله په دربار کښې پیش کړی چه رڼه

د روزې په حالت کېنې يم (ترمذی مشکوۃ ۱۸۰)

معلومه شوه چه اعمال انساني د الله په دربر کېنې پيش کېږي نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته نه پيش کېږي. پاتې شو هغه سرې چه په دې عقيده ساتلو باندې اصرار کوي چه اعمال رسول الله صلی الله علیه وسلم ته پيش کېږي نو هغه ښکاره مشرک دې هغوی نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته د الله تعالی صفت ورکړې دي.

الجواب باسم ملهم الصواب : تعجب دي چه محرر دهغه حديث په دروغ کيدلو باندې د محدثينو د اجماع دعوی خو اوکړه مگر دهغې د اثبات دپاره يی ديو محدث هم څه قول نقل نه کړو. د حديث موضوع کيدل خو لږې خبره ده دهغه ضعیف کيدلو باندې يی هم څه سند پيش نه کړو. طرز تحرير نه معلومېږي چه محرر د سختې غلو ښکار دې ځکه چه هغه به دهغه حديث موضوع کيدلو يا ضعیف کيدلو سره متعلق د محدثينو اقوالو په لتون کېنې څه قصر نه وی پرېښودلې. سره دې نه هغه ته به دخپل خواهش مطابق کوم قول نه وی ملاؤ شوې، ورنه هغه به هغه پخپل تنيد کېنې ضرور پيش کولو. سرسری لتون سره لاندې احاديث د نظر نه تير شو چه په هغې کېنې حضور اکرم صلی الله علیه وسلم باندې بلکه دهغې نه هم څه زيات دهرسری په والدينو خپلو خپلوانو باندې هم د عرضي اعمال تصريح ده.

۱۰. مرسل سعيد بن المسيب رحمه الله تعالى چه محرر بلاحواله نقل کړې دي. دچا په پوښتنې کولو باندې محرر د (التذکره للقرطبي) حواله ورکړه

(۱) قال الحافظ رحمه الله تعالى اخرج ابن ابي حاتم والطبراني وغيرهما من طريق يونس بن محمد بن فضالة عن ابيه ان النبي صلى الله عليه وسلم اتاهم في نبي ظفرو معه ابن مسعود وناس من اصحابه فامر قاريا فقرأ في علي هذه الآية فكيف اذا جئنا من كل امة بشهيد وجئنا بك على هؤلاء شهيدا، فيمكن حتى حاربكم ما وجدنا له فقال يا رب هذا علي من انابين ظهريه فكيف بمن لم اراه واخرج ابن المبارك في الزهد من طريق سعيد بن المسيب قال ليس من يوم الا يعرض علي النبي صلى الله عليه وسلم امته غدوا وعشيا فيعرفهم بسيماهم واعمالهم فلذلك يشهد عليهم في هذا المرسل ما يرفع الاشكال الذي تضمنه حديث ابن فضالة ولله اعلم (فتح الباري ص ۳۷ ج)

(۲) في البواهب مع شرحه للعلامة الزرقاني (دوي ابن المبارك) حديثه الذي تستدل به بذكره (عن سعد بن المسيب) العاصي الجليل ابن الصعالي (قال ليس من يوم الا يعرض علي النبي صلى الله عليه وسلم امته غدوا وعشيا فيعرفهم بسيماهم واعمالهم) في حديثه ويستظهره لهم فاذا علم المسند فانه

قد وصله الاقلاع ولا يعاربه (مارواه المحكم الترمذي وقد معناه عن الجامع الصغير) الجواز ان العرض على النبي صلى الله عليه وسلم كل يوم من وجه التفصيل وعلى الانبياء ومنهم نبيها على وجه الاجمال يوم الجمعة لم يعارض صلى الله عليه وسلم بغيره من اعمال امته كل يوم تفصيلا ويوم الجمعة اجمالا (رد قاتي ص ٢٢٠ ج ١)

د سعيد بن المسيب وفات به ١٠٠ هجري كنبي شوي دي او د عبدالله بن المبارك ولادت به ١١٨ هجري كنبي اوشو . لهذا دا سند مرسل كيدلوسره معلق هم دي . عدم قبول مرسل كنبي امام شافعي رحمه الله تعالى متفرد دي مگر د سعيد بن المسيب رحمه الله تعالى مراسيلولره امام شافعي رحمه الله تعالى هم حجت مني (.... ص ١٢٠)

معلق دي شرط سره قبول دي چه راوي د روايت عن الثقة التزام او كرى كتعليقات البخارى . د عبدالله ابن مبارك د جلالت شان نه علاوه د اعتضاد بالروايات الاخره وجه نه هغه روايت لره ساقط گرځول صحيح نه دى .

(٤) تعرض الاعمال يوم الاثنين والخميس من الله وتعرض على الانبياء وعلى الالهة والامهات يوم الجمعة فيخرجون بمسناهم وتزاد وجوههم بهاها واهرا اقا فتقولانه ولا تؤفوا موتاكم . المحكم عن والده عبدالعزير (ح) (الجامع الصغير ص ٢٠٠ ج ١)

(٥) يو عالم او وئيل چه جامع صغير كنبي د حضرت عائشي رضي الله عنها نه هم دهغه مضمون روايت بحواله مسند الفردوس للديلمي دهغه د نظر نه تير شوي دي چه هغه وخت سر سري لتون سره ملاؤ نه شو .

(٦) وفي جمع الفوائد عن ابن مسعود رضي الله عنه قال صلى الله عليه وسلم حياتي خير لكم تحدثون ويحدث لكم ووفاتي خير لكم تعرض على اعمالكم فما رايت من خير حديث الله عليه وما رايت من شر استغفرت الله لكم . للزار . وفي حاشية اغلب البوارق قال الهيثمي رجاله رجال الصحيح كذا في القمعي ٢٤١٢ / ٢٤١٣ وفي مجمع الزوائد ٣١٤ (رواه الزارور رجاله رجال الصحيح) (جمع الفوائد ص ٣٣ ج ١)

(٧) قال العلامة للالوسي رحمه الله تعالى في تفسير قوله تعالى (وجعلناك شهيدا على هؤلاء) فان اعمال امته عليه الصلوة والسلام تعرض عليه بعد موته فقد روى عنه صلى الله عليه وسلم انه قال حياتي خير لكم تحدثون ويحدث لكم ووفاتي خير لكم تعرض على اعمالكم فما رايت من خير حديث الله تعالى عليه وما رايت من شر استغفرت الله تعالى لكم بل جاء ان اعمال العبد تعرض على اقاربه من الموتى .

(٨) فقد اخرج ابن ابي الدنيا عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تقصروا

امواتکم پس نماز اعمالکم قایم نماز عرض علی اولیائکم من اهل القبور.

(۱) و اخرج احمد عن السرخسی انه تعالى عنه مرفوعاً ان اعمالکم تعرض علی اقاربکم وعشائركم من الاموات فان کان غیر الاستبصر و اوان کان غیر ذلك قالوا اللهم لا تمہم حتی تمہیہم كما ہدیہنا.

(۲) و اخرج ابو داود من حدیثہما بر روی انه تعالى عنه یزید قولہم ان یعملوا بطاعتک.

(۳) و اخرج ابن ابی الدنیا عن ابی الدرداء روی انه تعالى عنه انه قال ان اعمالکم تعرض علی موتاکم لہمرون ویسأون فکان ابو الدرداء یقول عند ذلك اللهم الی اعوذ بک ان یقتلی عالی عبدلہ بن رواحہ اذا لقیته یقول خلک فی سجدۃ والذی صلی اللہ علیہ وسلم لامعہ بمنزلة الوالدیل اولی (روح المعانی ص ۳۳ ج ۷)

۱۲، علامہ آلوسی رحمہ اللہ تعالیٰ بہ روح المعانی کنبی د یاسنو حدیثونو نہ پس فرمائی چہ علامہ مناوی رحمہ اللہ تعالیٰ ہم د عرض الاعمال علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم روایت نقل کرے دی احادیث مذکورہ کنبی د نمبر ۲ سند صحیح او د ۴ سند حسن کیدلو تصریح دہ او د ۹ . ۱۰ حدیث قوت دپارہ ہم د امام احمد او د امام ابو داود رحمہما اللہ تعالیٰ نومونہ ضمانت دی محرر پخپلہ دعویٰ باندی د قرآن کریم دوه آیتونہ او یو حدیث پیش کرے دی ، دہغی نہ استدلال داسی بدیہی البطلان دی چہ دہغی متعلق خہ د لیکلو حاجت خو نشته مگر ددی وجہ نہ نی لیکم چہ د محرر مبلغ علم پہ داگہ شی

(۱) درومبنی آیت پوره مضمون داسی دی . ﴿ حَقَّ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجُونِ ۝۱۱ ﴾
لَمْ يَأْمُرْ أَصْلُ صَلَاحًا فِيمَا زَكَّ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ زَكَايِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿۱۰﴾
ترجمہ یعنی کله چہ د نافرمانو د مرگ وخت راخی نو هغوی مهلت طلب کوی دی دپارہ چہ هغوی نیک عمل وکری دہغی پہ جواب کنبی ارشاد دی چہ اوس د دوی د واپسی ہیڅ امکان نشته

ددی حاصل دا شو چہ د مرگ نہ پس هیڅوک واپس نہ شی راتللی . دا مطلب هیچری نہ دی چہ ددی دنیا نہ ہم څوک عالم برزخ ته نه ځی ، ددی ځائی نه خو د ارواحو او اعمالو د تللو سلسله جاری دہ او د حادثو مطابق وروستو د تللو والا د مخکنی تللو والو سره ملاقات هم کیږی . هم دغه شان د ایصال ثواب په صورت کنبی مرو ته ثواب هم رسیږی

(۲) دویم آیت دادی ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَن لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ۝۱۲ ﴾
یعنی بت دخپلو تابعدارو د آوازونو نه بی خبره دی . ددی زیر بحث مسئلې سره خہ تعلق دی؟

(۲) حدیث «یجاء برجال من امتی - الخ» نه معلومه شوه چه حضور اکرم صلی الله علیه وسلم بعضی خلقو لره به دهغوی په صورتونو سره نه پیژنی ، دا مضمون د عرضی اعمال خلاف نه دی . ځکه چه عرضی اعمال د امت په نومونو سره وی چه په هغې سره معرفت صورتونه کیږی . دولسو روایاتو کښې په دوو کښې د « اسماء » په ځای « سیماء » لفظ دی چه سهوه د ناسخ معلومېږی محرر په آخر کښې د عرضی اعمال عقیده ساتلو والا پوره امت مسلمه په شمول د کبار صحابه کرامو او جلیل القدر محدثینو لره مشرک گرځولی دی او لیکلی یی دی چه « هغوی نبی لره اله جوړ کړې دي »

محرر باندې لازمه ده چه هغه رومې د شرک جامع او مانع حد تمام بیان کړی او بیا د عرضی اعمال په هغې کښې دخول ثابت کړی ، که چرته مطلقا د لرې نه په یو څیز باندې خبریدل الوهیت وی خواه که هغه په هرې ذریعې سره وی نو نن چه کوم خلق په کور کښې ناست په تیلی ویشن باندې د تولې دنیا حالات گوری او آوری ، آیا دا ټول د محرر په خیال کښې اله دی ؟ فقط والله العاصم ،
جمادی الاولی ۹۷ هجری

(رسائل)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

دَفْعُ الْوَسْوَاسِ عَنْ قِصَةِ الْقُرْطَاسِ

د قرطاس د قصې حقیقت

سوال د حضور صلی الله علیه وسلم د وفات په وخت کښې د قرطاس د واقعي څه حقیقت دی ، او په هغې کښې حضرت عمر رضی الله عنه باندې چه کوم اعتراض کولې کښې دهغې تفصیل او تحقیق څه دی ؟ بیواتو جروا

الجواب ومنه الصديق والصواب حضور صلی الله علیه وسلم پخپلې آخری سماري کښې د وفات نه څلور ورځې وړاندې د پنجشنبې په ورځ خپلو اصحابو رضی الله عنهم ته او فرمائیل چه قرطاس یعنی کاغذ راوړئ چه زه یو خط اولیکم چه دهغې نه پس به تاسو کله هم گمراه نه شئ . حضرت عمر رضی الله عنه او فرمائیل چه حضور صلی الله علیه وسلم نه په دې وخت کښې د بسم الله نکلیم

زیت دې لهذا دوی ته تکلیف ورکول نه دی پکار او د ضروری احکامو دپاره کتاب الله کافی دي او بعضې نه معلوم الاسم خلقو رائي داشوي چه ليکل پکار دی. هغه وخت بعضې خلقو چه دهغوی نومونه په کوم يو روايت کښې مذکور نه دی ، او وئيل (اھجر رسول الله صلى الله عليه وسلم استغفروا) يعي آیا د دوی صلى الله عليه وسلم د جدائي وخت راغلو ؟ د دوی صلى الله عليه وسلم نه خو پوښتنه او کړئ . بيا هغه وخت نه حضور صلى الله عليه وسلم د هغه تحرير ليکلو قطعې حکم او کړو اوبه دهغې نه پس په کوم بل وخت دهغې متعلق څه او فرمائيل حالانکه څلورو ورځو پورې دهغې نه پس هم حیات او ژوندې وو

قصه خو صرف هم دومره ده چه پورته بيان شوه . مگر اهل تشيع والو په دې قصه کښې حضرت عمر رضی الله عنه باندې درې اعتراضات په ډير زور او شور سره کړي دي
(۱) حضرت عمر رضی الله عنه د حضور صلى الله عليه وسلم متعلق او وئيل چه داسې بې هوده خبرې کوي (نعوذ بالله من ذلك) د هجر معنی په هذيان سره اخلي او هغې لره د حضرت عمر رضی الله عنه مقوله گرځوي

(۲) داسې ضروري خط چه دهغې نه پس ترقیامته پورې د گمراهي ويره نه وي حضرت عمر رضی الله عنه ليکلو ته پرې نه ښودلو ، په دې کښې د رسول الله صلى الله عليه وسلم نافرمانی هم اوشوه او د ټولو مسلمانانو نقصان هم اوشو

(۳) حضرت عمر رضی الله عنه حسينا کتب الله او فرمائيلو چه دهغې مطلب دادې چه د حديثو ضرورت نشته دي .

د اول اعتراض جواب (۱) لفظ هجر د حضرت عمر رضی الله عنه قول نه دي ، د اهل سنت په کتابونو کښې يو صحيح روايت هم ددې افتراء په ثبوت کښې نه ملاويږي . حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله په فتح الباری کښې ليکي چه په يوروايت کښې هم دا نشته چه دا لفظ د حضرت عمر رضی الله عنه مقوله ده . شاه عبد العزيز رحمه الله هم په تحفة اثناء عشره کښې هم دا ليکلي دي . شيعه علماء هم چه دهغوی د تجسس او د عيب لگولو خاص مشق کيږي د ډيرو کلونو راسې د داسې روايت په تلاش کښې دی مگر د مطالباتو باوجود ترنته پورې يو روايت هم پيش نه کړئ شو . لهذا که چرته يو عالم اهل حق هم دې لره مقوله د حضرت عمر رضی الله عنه تسليم کړي وي نو هغه د هوکه شوې دې ځکه چه شيعه گانو خپلو دروغو لره څه داسې شهرت ورکړې دي او په عوامو کښې ئې داسې خورکړې دي چه د هغه عام شهرت نه بعضو خواصو هم د هوکه خوړلې ده چه دهغې ډير مثالونه موجود دي . مثلاً د امام مالک رحمه الله په مذهب کښې د متعې جواز دومره مشهور کړئ شو چه صاحب هدايه په شان محقيق د هوکه او خوړله ، د يو لوی نه لوی عالم په د هوکه ښالل څه لرې خبره نه ده . هم ددې وجه نه مونږ مطالبه کړې ده چه يو معتبر روايت بسند صحيح

پیش کریں . اول خود هر سری بلا سنده یو خبره روایت معلق نه شی کیدلې . معلق هغې ته وائی چه یو محدث روایت کولو وخت کښې یو څیز لره د سند ذکر کولو نه بغير بیان کری ، بیا د هر روایت معلق صحیح کیدل هم غلط دی ورنه بیا خو به سند یو بې کاره څیز شی ، مولانا عبدالحی صاحب رحمه الله په ظفر الامانی کښې فرمائی :

((تلك الاخبار لا يعتبر بها ما لم يعلم سندها ومخرجها (الى ان قال) المرسل انما هو ما رسله راوى الحديث وترك الوسطة بينه وبين النبي صلى الله عليه وسلم لا مجرد قول كل من قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والالزم ان يكون قول العوام والسوقية قال رسول صلى الله عليه وسلم كلما مر سلا والوجه فيه ان الارسل والانقطاع ونحو ذلك من صفات الاسناد ويصنف الحديث به بواسطة الحديث لا اسناد فلا ارسل ولا انقطاع ولا اتصال وانما هو مجرد نقل اعتمادا على الغير ومن المعلوم ان صاحب الهدايع وغيره من اكابر الفقهاء ومؤلف احياء العلوم وغيره من اجلة العرفاء ليسوا من المحدثين ولا من المخرجين وان كانوا الى الفقه والتصوف وغيرهما من الكاملين)) (ظفر الامانی ص ۳)

(۲) د هجر معنی محض هذیان نه ده بلکه دا لفظ د جدائی په معنی هم راځي . قال الله تعالى «واهجروهم هجراً جميلاً» دا معنی د لغت علماء اود حدیثو شراح هم لیکي

په فتح الباری ج ۸ ص ۱۰۱ کښې دی . ویمثل ان يكون قوله اهجروهم فعلا ما ضيما من الهجر يفتح الهاء وسكون الجيم والفعال محذوف اي المحذوف ذكره لفظ الماضي مبالغة لما راى من علامات الموت .

او علامه محمد طاهر گجراتي په مجمع بحار الانوار (چه خاص د حدیثو لغت دي) ج ۲ ص ۴۷۵ کښې فرمائی . (ویمثل ان يكون معناه هجر كما رسول الله صلى الله عليه وسلم من الهجر ضد الوصل) بلکه تحقیق دادې چه ددې لفظ اصلی معنی هم د جدا کیدلو ده . د هذیان په معنی کښې هم ددې مناسبت نه راځي چه په دې کښې د عقل نه جدائی کیږي او هم دا معنی زیاته صحیح او متبادره ده از دو کښې هم هجر بمقابله وصل و نیلې کیږي او حدیث قرطاس کښې هم دا معنی چسپان کیږي . د هذیان معنی هغله د دوو وجهه ته . نه جوړیږي .

الف) د هذیان شبهه هغه خبره باندې وی چه خلاف عقل وی . یو پیغمبر پخپل اخری وخت کښې فرمائی چه کاغذ راوړئ چه زه یو ضروری هدايت نامه اولیکم . په دې کښې کومه خبره خلاف عقل ده چه هغې ته هذیان او وئیلې شی

ب) روایت کښې د هجر نه پس د استفهموه لفظ دي . یعنی تاسو نه پوښتنه او کړم که چرته د هجر معنی هذیان واخستلې شی نو استفهموه سره ربط بالکل غلطیږي . ځکه چه چاته هجر او شو اوس د هغه نه پوښتنه بالکل خلاف عقل ده . اوس او گوري د جدائی معنی په کومې خوا

سره جوړېږي . چه هرکله حضور صلی الله علیه وسلم حالت مرض کښې هدایت نامه لیکلولره او فرمائیل نوډ صحابه کرمو رضی الله عنهم په زړونو باندې د بجنی د کرنټ په شان سخت اولگیدل چه شاید هغه د قیامت ساعت راغلو ، شعر .

جف ورځم زون محبت یار آخره روڼه گل سیرنډیم د بار آخره

ځکه چه داسې تحریر په آخری وخت کښې لیکلې کیږي لهذا هغوی اوونیل «ا هجراً استفهام» یعنی آیا حضرت تاسو جدا کیږئ ، که تاسو نه پوښتنه اوکړم ، چه دا لفظ هجر چاچه هم اوونیلو د محبت اود عشق په جذبه کښې ئې اوونیلو . مگر د چا زړونو چه د محبت د درد نه ناآشنا دي هغوی ددې څه قدر کولې شی ، شعر .

چول سرنگارے خبرته ای مر تراز سوز درون دنازما چه خبر

(۳) فرض محال که چرته دا لفظ هم په معنی د هذیان وی نو دا د همزه استفهام سره دي . او استفهام انکاری دي ممکن دي چه دا قول دهغه جماعت وی چه د تحریر لیکلو مؤید وو هغوی دخپلې رائې د تقویت دپاره وئیلې وی چه د حضور صلی الله علیه وسلم د حکم په تعميل کښې ولې توقف کوئ ، آیا حضور صلی الله علیه وسلم ته معاذ الله هذیان شوې دي ؟ دا مطلب هم د حدیثو شراحو بیان کړې دي . بخاری کښې دا روایت اوو ځایونو کښې راغلې دي . د کتاب الجهاد نه سوا باقی شېر مواضعو کښې دا لفظ د همزه استفهام سره دي اود بخاری نه علاوه په نورو کتابونو کښې هم همزه موجود ده . پس که چرته په یو روایت کښې همزه نه وی نو حرج نشته . دیوې واقعې په متعدد اسانیدو کښې که چرته یو لفظ په یو روایت کښې وی بل کښې نه وی نو یقیناً به هم دا گنلې کیږي چه په کوم کښې نه دي په هغې کښې د راوی نه هیر شوې دي هم ددې وجه نه حافظ رحمه الله په فتح الباری ج ۸ ص ۱۰۱ کښې فرمائی ، الرجح فيه اثبات الهمزة ، علاوه ددې نه بغیر د اداة استفهام نه هم استفهام وی . ددې دریو وارو جوابونو خلاصه داشوه چه اول څو لفظ هجر د حضرت عمر رضی الله عنه مقوله نه ده ، دویم بالفرض هغه تسلیم هم کړی شی نو هجر بمعنی هذیان نه دي بلکه د جدائی په معنی ده چه د خاص محبت کلمه ده نه چه د گستاخن . دریم بالفرض هجر بمعنی هذیان وی نو همزه استفهام سره ده او استفهام انکاری دي . اوس ارباب عقل دي غور اوکړی چه په دې اعتراض کښې څه روح باقی پاتې شو ترڅو پورې چه شیعه گانو ددې دریو خبرو جواب رانه کړی یعنی په روایت کښې دي هم دا مقوله د حضرت عمر رضی الله عنه اوبشانی . بیا دي دا ثابته کړی چه د هجر معنی سوا د هذیان نه بل څه نه ده . یا دلته سوا د هذیان نه بله معنی چسپان کیږي نه . بیا دي دا هم ثابته کړی چه دا لفظ همزه استفهام سره نه نشته . یا دا استفهام انکاری نه شی کیدلې . دې وخته پورې دهغه اعراض نوم اخستل سخته بې غیرتی ده

دویم اعتراض جواب ددې نه وړاندې یو څو امور غور طلب دي

۱) ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَبَشَّرْتُ عَلَيْكُمْ بِمَقَرٍّ وَرَضِيتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ بالاتفاق د قرطاس د قصې نه وړاندې نازل شوې وو . پس اوس سوال دادې چه که چرته یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وو نو دسز هجرې کاملې نه شی او دا آیت معاذالله غلط ثابتېږي

۲) قصه د قرطاس د پنجشنبې په ورځ واقع شوه . اود حضور صلی الله علیه وسلم وفات په دوشنبې شوې وو نو څلورو ورځو پورې حضور صلی الله علیه وسلم دهغه قصې نه پس په دې عالم کېنې تشریف راوړی . پس که چرته یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وې نو دوی ته دهغې د لیکلو کافی موقع ملاؤ شوه . دهغې باوجود دوی اونه لیکلو ، دا به یو ډیر لوی الزام په حضور صلی الله علیه وسلم باندې عائد وی «نعوذ بالله من ذلک» د حضرت عمر رضی الله عنه په منع کولو سره یاد هغه د ویرې نه نه لیکل یو مسلمان باور نه شی کولې ځکه چه هم داسې د چا د ویرې نه که چرته انبیاء علیهم السلام د تبلیغ نه بند شی نو د دین نه به امان اوچت شی او نبوت به د ماشومانو یو لوبه شی . خیال اوکړئ چه کله کافرانو دوی ته اور ټیل چه که چرته تاسو ته د سلطنت خواهش یا د یو یوې بناسسته پښې طلب وی نو سلطنت اود ټولو عربو نه بناسسته پښه تاته درکوو . مگر زمونږ معبودانو ته بدې ردې مه وایه . د کافرانو سره د مقاطعې په وخت ابوطالب دوی ته پیغام راواستولو چه ای وراره ته ددې تبلیغ نه منع شه ، زه یواځې د ټول عرب مقابلې نه شم کولې نو دوی اوفرمائیل چه ای تره که چرته څما په یو لاس کېنې نمر او بل لاس کېنې سپوږمې هم کیخودلې شی نو بیا به هم ددې حق کلمې نه هجرې منع نه شم ، غرض داچه کومه ورځ دوی صلی الله علیه وسلم د ټولو عربو سره د دین په خاطر په جنگ وو هغه وخت خو دوی د دین ضروریاتو لره پری نه خودل نو اوس داسې اهم څیز لره څنگه پریخودلې شو ؟ بیا په دې څلورو پنځو ورځو کېنې یا شپه کېنې کوم وخت خو به حضرت عمر رضی الله عنه تللې وی هغه وخت به دوی لیکلې وې

۳) دومره ضروری تحریر لره که چرته حضرت عمر رضی الله عنه منع کړې وو نو حضرت علی او نورو صحابو رضی الله عنهم باندې فرض وو چه ورباندې ئې لیکلې وې مگر چا هم هغې طرف ته توجه اونه کړه . پس د حضرت عمر رضی الله عنه نه زیات الزام خو به په حضرت علی رضی الله عنه وی . ځکه چه بزعیم شیعې دوی ته د حضور صلی الله علیه وسلم تقرب د ټولو نه زیات وو . نیز داسې حکم عموماً کوروالو ته وی . چه دهغې نه ظاهره ده چه حضرت علی رضی الله عنه ته به دا حکم ورکړئ شوې وی چه دهغې دوی تعمیل اونه کړو . مزید په دې باندې د مسند احمد په روایت کسی تصریح موجود ده چه دا خطاب حضرت علی رضی الله عنه ته وو

۴) دومه لویه واقعه او په ټولو صحابو رضی الله عنهم کېنې یو شخص هم سوا د ابن عباس نسی الله عنهما نه ددې روایت نه کوی او بیا د ابن عباس په لاکهونو شاگردانو کېنې صرف د دوی

خاص عبید اللہ او سعید بن جبیر ددی ناقل دی

۵، د قرطاس د قصی نہ خہ دیوراندی حدیث ثقلین ارشاد شوی وو . په هغې کښې په خپله حضور صلی الله علیه وسلم وئیلی وو چه زه په تاسو کښې دوه قدرمند څیزونه پریږدم . که چرته تر هغه دواړه مضبوط او نیسئ نو تاسو به هیچرې گمراه نه شئ . پس که چرته د قرطاس د قصی والا تحریر یو ضروری فرض کړئ شی نو د حدیث ثقلین تکذیب لازمیری

په دې امر وو باندې د غور کولو نه پس عقل سلیم په دوو امر وو کښې دیو په سلیمولو باندې مجبوره کیږی

۱، یا خو دا قصه بالکل غلطه ده . دین کامل شوی وو . او هیچرې یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې نه وو او هیچرې حضور صلی الله علیه وسلم د آیت قرآنیه خلاف د یو تحریر د لیکلو اراده ښکاره کړې نه وه . دا قصه محض بې بنیاده او د دین د دښمنانو چال دې او محض دې دپاره راپورته کړئ شوه چه د آیت قرآنیه الیوم اکملت لکم دینکم الخ اود حدیث ثقلین تکذیب اوشی . و حضور صلی الله علیه وسلم باندې هم تبلیغ رسالت کښې د کوتاهن کولو الزام قائمولو سره ټول دین مشکوک شی مگر دامام بخاری رحمه الله په شان د محدثینو تخریج ددې نظر نې تردید کوی

۲، یا حضور صلی الله علیه وسلم محض دخپلو صحابو رضی الله عنهم د امتحان دپاره فرمائیلی وو چه په حقیقت کښې نه یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وو او نه په واقع کښې د دوی اراده وه محض امتحان مقصود وو چه دا خلق په یمان کښې کوم حده پورې راسخ القدم دی . که چرته خداوند خواسته اکر صحابه رضی الله عنهم دهغه تحریر په لیکلو باندې مستعد شوي وې نو حضور صلی الله علیه وسلم ته به ډیر غم ملاؤ شوي وو او فوراً به ئې فرمائیل چه د آیت الیوم اکملت لکم دینکم الخ نه پس اوس تاسو د کوم یو تحریر منتظر ئې او دین لره کامل نه گنئ مگر الحمد لله صحابه کرام رضی الله عنهم په هغه امتحان کښې بدرجه اولی کامیابه شو او په هغه کمیابئ کښې روښانه حصه د حضرت عمر رضی الله عنه ده . یو څو نامعلومو کسانو د لیکلو تائید کړي وو . قوی احتمال دي چه دا حضرات به جدید الاسلام والا وی . صحابه کرامو رضی الله عنهم کسی که چرته یو ممتاز شخصیت دا فول کړي وې نو دهغه نوم به ضرور په روایت کښې مذکور وو . کما هو ظاهر من داب المحدثین . پس دهغه حدید الاسلام خنقو اختلاف حضور صلی الله علیه وسلم ته خوښ رانغلو چه دهغې اظهار د « قوموا عنی » په الفاظو سره او فرمائیلو . د حضرت صلی الله علیه وسلم دا ارشاد بطریق امتحان وو په دې باندې دوه زبردست دلیلونه دی

۱، چه هر کله آیت « الیوم اکملت لکم دینکم الخ » د اکمال دین اود اتمام نعمت خبر ورکړي نو نو ناممکن وو چه حضور صلی الله علیه وسلم دهغې نه پس دیو تحریر حاجت ښکاره کولو سره دین لره ناقص او معیوب خداوندی لره بانعام گرځولې

۲، تاسو چه کوم صفت د قرطاس والا تحرير بيان فرمائيلې دې ، هم دهغه صفت چه دوه خيزونه چه هرکله دوی امت ته په لاس ورکړی وړ ، چه دهغې ذکر حديث ثقلين کښې تير شو ، نو اوس دهغه تحرير څه حاجت وو ؟ دهغې حاجت خو هغه وخت کيدلې شی چه کله په هغه دواړو خيزونو کښې دا صفت نه وي ، لهذا ناممکن ده چه حضور صلی الله عليه وسلم دخپل حديث خلاف داسې خبره اوکړی . د علامه ابن تیمیه وغيره دا خیال دې چه هغه موقع باندې حضور صلی الله عليه وسلم د حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه دپاره خلافت نامه لیکل غوختل اود صحیحینو هغه روایت لره خپل دې خیال باندې قرینه وائی چه حضور صلی الله عليه وسلم پخپل دې آخری مرض کښې حضرت عائشې رضی الله عنها ته وفرمائیل چه خپل پلار او ورور لره رااوغواړه دې دپاره چه زه د ابوبکر دپاره تحرير اولیکم چه خلق خما نه پس اختلاف اونه کړی ، ددې نه پس دوی اوفرمائیل ښه ده پرېږدئ « یا ای الله والمؤمنون الا لابی بکر - آه » پس دوی لره په وحی سره مطمئن کړئ شوی وو ددې وجه نه هغه ارادې لره ترک اوفرمائیله ، که چرته دې لره نسليم هم کړئ شی چه مطمئن کيدلو نه پس هم دوی خلافت صدیق لیکل غوختل دې دپاره چه خلق اختلاف اونه کړی نو وروستو د دوی سکوت د حضرت عمر رضی الله عنه په موافقت کښې وو چه په هغې کښې راز دا وو چه د انتخاب خليفه بنائسته اصول « تفویض الی اهل الحل والعقد » قائم لوسره لار شی اود ولیعهدی د رسم جاهلیت تصور په اسلام کښې باقی پاتې نه شی ، ډیرو موقعو باندې دوی د وحی الهی نه پس د حضرت عمر رضی الله عنه موافقت کړې دې ، په دې موقع باندې هم د دوی سکوت اود حضرت عمر رضی الله عنه موافقت وحی الهی سره وو ، دې لره شيعه هم تسلیموی چنانچه د شيعه گانو په کتابونو کښې نهایت معتبر کتاب فک النجات ص ۳۲۶ جلد اول باندې هم دا الفاظ موجود دی ، ((واما سکوتہ علیہ السلام بعد العناح لما کان من عدۃ بل کان یوحی) شعر

اپنے من میں ڈوب کر پا جا سراغ زندگی تو اگر میرا نہیں بتا نہ بن پنا تو بن

پس د حضرت عمر رضی الله عنه دا اختلاف که چرته بالهام الله تعالی اختلاف نظروو ، کما وقع فی مواضع شتی ، نو ددې په مناقبو کښې شمیر کول بدیهی دی او که چرته د شدت مرض او د دوی د تکلیف مدنظر دا اختلاف حضرت عمر رضی الله عنه کړې وو نو ددې نوعیت بعینه د صلح حدیبیه په موقع باندې د لفظ رسول اخو کولو نه د حضرت علی رضی الله عنه د انکار په شان به وی چه هغه شيعه گان مناقب علی کښې شماري

د دریم اعتراض جواب دا خو بعینه هغه قول دې چه هغې لره پخپله حضور کریم صلی الله عليه وسلم په حجة الوداع کښې دهغې نه درې میاشتی وړاندې په لاکهونو مجمع کښې فرمائیلې وو بعني « لن تبطلوا ماتمسکتم به » د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د « حسبتا کتاب الله » ونلو

که چرته هم دا مطلب دې نو په قرآن کښې دې «حسبنا الله» پس ددې مطلب هم دا پکار دې چه الله تعالی کافی دې . در سول ضرورت نشته دې . فها هو جوابکم فهو جوابنا رښتیاوادی چه دا ښائسته نا آشنا مقوله یعنی «حسبنا کتاب الله» د ایمان روح دې اود فاروق اعظم رضی الله عنه د هغه کمالاتو آئینه ده چه دهغې نمرته دې آسمان د دومره لوی وزن سره میخکله ونه لیدله . فقط ، وهذا آخر الکلام والحمد لله رب العالمین .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أَنِيبُ

مجالُ التخریر لخیالِ الزمهریر

د «اشتکت النار الی ربها» حدیث متعلق ژور تحقیق

د حضرت الاستاذ العلام مولانا مفتی رشید احمد صاحب لدهیانوی ثم خیرپوری محدث دارالعلوم کراچی دامت برکاتهم تقریر بخاری ته یو اقباس

عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال اذا اشتد الحر فابروا بالصلوة فان شدة الحر من فيح جهنم واشتكت النار الى ربها فقالت يا رب اكل بعضي بعضها فان لها بفسين نفس في الشتاء ونفس في الصيف وهو اشد ما تمنون من الحر واشد ما تمنون من الزمهرير جامع بخاری ص ۱۰۰ ج ۱

آیا په جهنم کښې د زمهریریه طبقې وجود هم شته په تمام امت کښې عام طور سره دا مسلمه گڼلې شوې ده چه جهنم طبقه ناریه او طبقه زمهریریه دوو حصو باندې مشتمل دې د طبقه زمهریریه ثبوت د کتابونو په دخیره کښې اوسنتو کښې چرته هم نه ملاویږي . بلکه قرآن

کریم کښې خو ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ (۱۱) ﴿إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا﴾ (۱۲) فرمائیلې شوې دې . نکره تحت النفی راوړلوسره د جنهم نه ئې د برودت اود زمهریر سلب کلی اوکړو . د بردا تخصیص د نافع سره صحیح نه دې . ځکه چه برد د ضار استثناء نه ده څنگه چه «الاحمیم او غساقا» سره د شراب ضار استثناء کړی شوې ده . که چرته تخصیص بالقرائن لره کافی گڼلې کیدلې نو د شراب ضار استثناء هم ضرورت نه وو . د قرآن او حدیثو په اصطلاح کښې خو جهنم مردف د «نار» حور شوې دې . هم دا وجه ده چه کتاب وسنت کښې چرته چرته چه د جهنم تذکره ده هغله دوزخ لره د

جهنم په لفظ سره کم او د «نار» په الفاظو سره زیات تعبیر کړی شوی دي چنانچه قرآن کښې ارشاد دي «**فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ**» «عليهم نار مؤبدة» «کالها نومي بشر وکالقصو» هم دغه شان فرمائيلې شوی دی «**كلما نضجت جلودهم بدلنا هم جلودا غيرها**» د نضج لفظ په دې خبره باندې واضح دلیل دي چه د جهنميانو عذاب به صرف اور وی د د داغ ورکولو په باره کښې ارشاد دي «**يوم تكوى بها جباههم وجوبهم وظهورهم**» دلته هم د کي لفظ استعمال شوی دي چه معنی ئې ده داغول . حديث کښې دي چه عصاة المومنينو لره به د اور نه په داسې حال کښې راويستلې شی چه هغوی به سوزيدلو سره کونله شوی وی او هغوی ته به په نهر حيا کښې غسل ورکولې کيږي او وي فرمائيل چه اور به دهغوی په زړونو باندې اثر نه شی کولې . ابوطالب به په زحزاح اور کښې وی . د «**أريت النار**» عرضت على النار حابسه هره» او اول من سيب السوائب متعلق ئې او فرمائيل چه ما هغوی لره به اور کښې اوليدل او وي فرمائيل چه خما مثال د هغه سړی په شان دي چه هغه اور بل کړې وی په هغې کښې پتنگان پريؤخي هغه . هغه پتنگانو لره د اور نه د بچ کولو کوشش کوی مگر دي په هغوی باندې غالب راځي او په اور کښې داخلېږي . غلول باندې ئې وعيد او فرمائيلو ((**ان السلسلة التي اصابها يومئذ من المفان لم تصبها المقام لتحتل عليه ذرا**)) او وي فرمائيل ((**هر الما وهر اكل من ذل**)) غرض داچه بې شميره مثالونه په کتاب اوست کښې د داسې قسم موجود دی چه جهنم باندې د نار اطلاق کړې شوی دي . هغه ټولو مثالونو لره که چرته يوځای کړې شی نو دهغې نه يو غټ کتاب تياريدلې شی . زير بحث حديث کښې هم «اشتكت النار الى ربها» او فرمائيلې شو . اشتكت الزمهرير ندي ويلې شوی . اود نفسين اذن هم نار ته ورکړې شو . که چرته د زمهريريه طبقې وجود وي نو د قرآن او د حديثو په دومره لويه ذخيره کښې چرته خو دهغې تذکره ضرور پکار وه ياکم از کم د قرون مشهور دلها بالخير صحابه . تابعينو يا د مذهب ائمهو رحمهم الله نه بايد يو قول منقول وي

بياد اچه که چرته د زمهريريه طبقې وجود لره بالفرض تسليم هم کړې شی نويو زبردست اشکال مخې ته راځي چه کوم وخت د يخنۍ شدت وی هغه وخت کښې هم د تاخير صلوۃ حکم وي حالانکه حديث کښې صرف د «ابرودا بالصلوة فان شدة الحر» ذکر دي ، که چرته د زمهريريه طبقې وجود وي نو په يخنۍ کښې هم مونځ لره د موخر کولو حکم به وي ځکه چه يخنۍ هم دهغه دساه خارج کولو سره دی اوڅنگه چه حرارت د غضب په آثارو کښې دي هم دغه دغه شان برودت هم د غضب په آثارو کښې وي همدارنگه عنقریب به بيانوم چه شدت حرارت لنفس جهنم يا لقرب الشمس کښې منافاة نشته ددي وجه نه چه شمس هم د جهنم نه حرارت اخذ کوی . پس حرارت شمس بعينه حرارت د جهنم دي . په دې باندې به دا اشکال و ردیږي چه که چرته جهنم کښې طبقه زمهريريه هم ده

نوخنگه چه شمس د جهنم نه حرارت اخذ کولو سره دنیا کښې شدت حرارت پیدا کوی هم دغه شان د یخنۍ په موسم کښې به لازمیږي چه شمس د جهنم نه برودت اخذ کولو سره زمکه باندې واچوی چه د شدت زمهریریه باعث جوړ شی حالانکه د شدت یخنۍ په موسم کښې هم شمس کښې برودت به وی بلکه صرف حرارت وی.

و حدیث مطلب . اوس دا بحث باقی پاتې کیږي چه کله د زمهریریه طبقې ثبوت نشته نو بیا د «اشد ماتجدون من الزمهریر» مطلب څه دي ؟ او په دنیا کښې د یخنۍ وجه او سبب جهنم څنگه دي ؟ هغې باندې د پوهیدلو دپاره یو څو مقامات ضروري دی .

(۱) گرمۍ سره څیزونو کښې انبساط پیدا کیږي او یخنۍ سره انقباض ، هم دا وجه ده چه د ریلوي لائن دوو ټکرو لره د یوځای کولو په وخت دهغوی په مینځ کښې څه خلا باقی ساتي ځکه که چرته پخپل مینځ کښې پیوست کولو سره هغه ملاؤ کړي نو د پایو په چلیدلو اود موسم په گرمیدلو وغیره سره شدید حرارت پیدا کیدلو نه پس د لائن په اجزاؤ کښې انبساط کیدلو د وجه نه دهغې د پاسه د بنستلو خطر وی چه دهغې نتیجه د گاري د الته کیدلو یا د دروند والی نه د لائن ماتیدلو په صورت کښې ښکاره کیدلې شی

(۲) متخلخل څیز سپک وی او متکاثف دروند لکه واینه او اوسپنه

(۳) سپک څیز سریع الحركت سهل الانجذاب وی او د محرک او جاذب اثر لره زر قبلوی او دروند څیز بطن الحركت او متعسر الانجذاب وی . د محرک او جاذب اثر لره زر نه قبلوی .

اوس په دې پوهه شی چه کله جهنم خپله ساه بهر غورځوی نو د بهر هوا د گرمۍ د وجه نه متخلخل کیږي بیا د جهنم دویمه ^{۱۱} ساه دننه کیږي بهر کیږي نه ، ددې وجه نه چه کله هغه ساه دننه کړي نو گرمه هوا د تخلخل د وجه نه چونکه سپکه وی لهذا د ساه سره دننه لاړه شی او یخه هوا چونکه متکاثف وی ددې وجه نه په هغې کښې سپک والي نه وی . دروند والي وی لهذا هغه دنیا کښې پاتې شی اود یخنۍ باعث جوړیږي ، په هغه هوا کښې یو جانب نه د کرة الماء او دویم جانب نه د زمهریریه تلاصق هم د برودت باعث جوړیږي .

حدیث باندې فلسفیانه اشکالات - په دې حدیث باندې د اهل فلسفه د جانب نه دا اشکال پیش کولې کیږي چه تجربې او مشاهدې سره دا امر ثابت دي چه د دنیا د یخنۍ او گرمۍ سبب د نمر نژدې والي او لرې والي دي چه کله نمر د دنیا کومې حصې سره نژدې کیږي نو هغله گرمی وی اود کوم ځای نه چه لرې کیږي هغله یخنی وی . نو بیا د یخنۍ او گرمۍ سبب د جهنم ساه لره گرځول

کوم حده پورې صحيح دی ؟

ددې دوه جوابونه دي . يو خو دا چه اسبابو کښې تراحم نه وي ، د يو څيز اسباب مختلف او متعدد کيدلې شي چنانچه د يخنۍ اود گرمۍ په اسبابو کښې يو سبب څنگه چه د نمر قرب او بعد دې هم دغه شان هغه هم دې چه په حديث کښې بيان کړئ شو ، بلکه دهغې نور هم ډير اسباب دي ، مثلاً اوچت ځای باندې کيدل د يخنۍ باعث دې هم دغه شان د سمندر يا د غره قرب اوبعد ، صلابت اورخاوت کښې د قطعات ارض اختلاف ، د جنس ارض انواع شوره ، د گندهک وغيره د آثارو اختلاف ، د رياح (بادونو) دباؤ او احتباس او احتقان وغيره ، که چرته صرف د نمر قرب او بعد سبب وي نو د سني اود کوټته په موسم کښې به دومره تفاوت نه وي حالانکه د دواړو په عرض البلد کښې صرف د ۴۳ د قيفو فرق دې ، ددې باوجود کوټته يځه ده او سبي سخت گرم دې . په دې جواب باندې بيا يوڅو اشکاله واردېږي ، يو دا چه که چرته د جهنم د وجه نه موسم بدلېږي نو پکار دی چه قطب شمالي او قطب جنوبي (عرض تسمين) کښې هم شپږ مياشتې يخنۍ او شپږ مياشتې گرمۍ وي حالانکه هغلته هميشه يخنۍ ده گرمۍ نه ده ، همدغه شان ميل کلي يهنې د مدارسرطان اود مدارجدې (تقريباً $\frac{1}{2}$ - ۲۳ درجه عرض البلد) دننه اوسيدلو ولا خلقوا ته موسمو نه وي . هر فصل په کال کښې دوه ځله راځي نو داسې ولې دي ، حر جهنم خو په ټوله دنيا باندې کيدل پکار دی . ددې وجه نه د مدارسرطان اوجدي نه کم عرض البلد کښې هم د اتو فصلونو په ځای څلور فصله کيدل پکار دی

ددې جواب دادې چه ددې اعتراض ثبوت په دې امر باندې موقوف دې چه محققين دې عرض تسمين کښې د ټول کال موسم بالکل يوشان کيدل چه ذره برابر قدرې هم فرق نه راځي ، ثابت کړی . که چرته ذره برابر هم فرق وي څنگه چه د عقل تقاضا ده (ځکه چه شپږو مياشتو پورې خو هغلته نمرراوتلې وي ، اگرچه هغه د افق نه تقريباً د (تقريباً $\frac{1}{2}$ - ۲۳ درجه نه زيات اوچتېږي نه) نو هيڅ اشکال نشته ، هم دغه شان ددې امر تحقيق دې اوکړئ شي چه د ميل کلي نه کم عرض البلد کښې مواسم ثمانيه کښې يو شتاء د دويمې شتاء نه او يو صيف د دويم صيف نه څه متفاوت دې يانه ، که چرته تفاوت دې نو هيڅ اشکال نشته او که چرته عدم تفاوت محقق شي نو د اصل اشکال د دفع کولو دپاره دويم جواب به متعين کيږي چه عنقریب راروان دې

دويم اشکال دا کيږي چه نفس جهنم نه د حرارت دفعه پيدا کيدل لازم وو ، حالانکه د موسم تبديل په تدريج سره وي ، ددې جواب دادې چه د دفعه حرارت پيدا کيدل اود موسم بدليدل د صحت دپاره سخت مضر دې ددې وجه نه الله تعالی نفس جهنم نه خارجيدونکی حرارت لره يو ځای باندې محقق کوی او په تدريج سره يې په زمکه باندې خوروی ، همدارنگه دا هم ممکن دې بلکه

ظاهر هم دادی چه نفس جهنم دفعه نه خارجیوی بلکه بتدریج خارجیوی اودهغی د ظهور وجه داده چه کله دجهنم مشابعت د حیوان سره اوشو په تنفس کښې او دا هم معلومه شوه چه په ټول کال کې دوه ساه گانې د جهنم دی یو خارج او دویمه داخل نود حیوان په شان د تنفس د حرکاتو اتصال هله کیدلې شی چه هریو نفس شپږو میاشتو پورې بتدریج مستند وی

دویم اشکال دا کیږی چه د جهنم حرارت د شمس د قرب سره اود جهنم برودت د شمس د بعد سره متلازم ولې دې . کله ددې برعکس ولې نه کیږی ؟ ددې جواب دادی چه د شمس د حرارت د مناسبت د وجه نه حرارت جهنم هم په هغه زمانه کښې ښکاره کیږی په کومه زمانه کښې حرارت شمس . که چرته د بعدشمس په زمانه کښې حرارت جهنم اود قرب شمس په وخت کښې برودت جهنم پیدا کیدلې نو د حرارت او برودت په اجتماع سره به ټول کال موسم یوشان وي او مختلف فصلونه به نه پیدا کیدلې چه سراسر خلاف حکمت دې . نیز موسم صیف کښې د حرارت شمس تحمل کولو دپاره قدرت الهیه باطن جسم کښې حرارت پیدا کوی . پس په کومه زمانه کښې چه دکوم خیز د تحمل اود مقابله استعداد قدرت پیدا کړو دهغه هم په هغه زمانه کښې پیدا کدل د حکمت او مصلحت مقتضی دې . د اصل اشکال دویم جواب دادی چه د آفتاب حرارت هم دجهنم نه ماحوذ دې او هغه د جهنم حرارت بخپل ځان کښې جذب کولوسره په زمکه باندې پریږدی څنگه چه د بجلئ بلب د پاورهاوس نه بجلئ لره جذب کولوسره رڼا کوی او آتشی شیشه د نمر شغلو لره جذب کولوسره مقابل خیز باندې غورځولوسره هغه سوروی . پس سبب ظاهري خو هم دا نمر دې لیکن په هغې کښې چه کوم حرارت دې دهغې سبب جهنم دې لهذا د یخنئ او گرمئ سبب جهنم لره گرځول بلکل صحیح دی بیا په دې باندې هم دا اشکال کیږی چه دا تقریر هغه امر لره مستلزم دې چه نفس نمر کښې حرارت کم ویش وی . په یخنئ کښې دهغې حرارت کمیږی او گرمئ کښې زیات . حالانکه حقیقت ددې خلاف دې . د یخنئ په موسم کښې د یخنئ دا معنی هیچرې نه ده چه د آفتاب نه حرارت کم شوي دې بلکه آفتاب کښې خو تمازت دومره قدرې وی څومره چه د گرمئ په موسم کښې وو مگر ددې وجه نه زیات محسوسیږی نه چه آفتاب د زمکې نه لرې کیږی ددې جواب دادی چه دا اشکال په هغه امر باندې موقوف دې چه د آفتاب په حرارت کښې د کمئ بیشئ عدم لرونات کړی شی ممکن دې چه په یخنئ او گرمئ کښې ذات شمس کښې حرارت مختلف وی مگر مونږ نه دا فرق نه محسوسیږی . دویم داچه که چرته تسلیم کړی شی چه تفاوت نشته دې نو دا به ونیلي کیږی چه آفتاب د جهنم د نفس خارج نه حرارت لره جذب کولوسره دهغې داسې مستقر جوړیږی چه د جهنم نفس داخل هغه حرارت لره واپس نه شی رانکلی . پس نفس داخل محض گرمې هوا لره راکاږی د آفتاب حرارت لره نه . که چرته به دې باندې دا شه وارده کړې شی چه د شمس سابقه حرارت علی حالها قائم وی نو هر آئنده کال د نفس خارج د اثر نه په هغې کښې اضافه

کیدل پکار دی نو ددې جواب به دا ورکولې کيږي چه د حرارت په یو خاص درجې سره د تریل نه کولو دوه وجې کیدلې شی یو دا چه حرارت لږه قبلولو والا جسم دیو خاصې او محدودې درجې استعداد لری دهنې نه زیات استعداد بالکل نه وی لکه د بجلن آتشی شیشه د خپل استعداد او مخصوص درجې مطابق حرارت اخذ کولې شی دویمه وجه دا وی چه د متفعل درجه حرارت د موثره درجه حرارت نه زیاتیدلې نه شی ، مثلاً تهرمامیتر یو منت ایښودلو باندې چه کوم درجه حرارت ښکاره کوی یو گهنتې پورې ښخودلو پورې به هم هغه درجه حرارت وی په هغې کښې به اضافه نه کيږي پس جهنم خواه ساه دتنه اخلی بیی بهر غورخوی، بهر صورت د آفتاب په گرموالی او حرارت کښې هیڅ تفاوت او کمی اویشتی نه کيږي ، لهذا دا ونیل بالکل صحیح شو چه د آفتاب حرارت د جهنم نه ماخوږ دي لهذا د یخنې او گرمی سبب حقیقی جهنم دي ، فقط والله تعالی اعلم بزموزگان.

قد ضبط هذا التقرير الطيف النفيس في حلق درس الجامع للبغاري احقر تلامذة الشيخ واصغر محدثي العمال الديوبندي ثم كراچي شرفه الله تعالى له ولوالديه والشافعه والجميع المؤمنين والمؤمنات آمين،
واخوه وانان الحمد لله رب العالمين.

تقرير مذکور سره متعلق د استاد العلماء جبر نحریر حضرت مولانا شمس الحق صاحب افغانی رایه احقر د اشتکاء نار په حدیث باندې د حضرت مولانا رشید احمد صاحب املاتی تقریر ملاحظه کړو ، شما په نظر کښې هغه قواعد د شرع خلاف نه دی بلکه مطابق دی او حدیث باندې واردیدلو والا د ټولو عقلی اشکالاتو چه کوم جوابونه ورکړې شوی دی هغه نهایت قیمتی دی . شارحین حدیث هغې طرف ته ډیره کمه توجه او کړه ، الله تعالی دې جزاء خیر ورکړی چه ډیرې اهمې غوټې یې حل کړې ، آمین» احقر العباد شمس الحق صاحب .

د تیر شوی تقریر ضمیمه

یو ملگری طبقه زمهریریه سره متعلق لاندې لیکلې شوی روایات ماته را کړل

- (۱) فی تنویر المقیاس انه قال امام المفسرین عبد الله بن عباس رضي الله عنهما فی تفسیر قوله عز وجل حمیم وفساق ((حمیم)) ماء حار قد انجم حره (و فساق) لا مهور یمر قههم کما تمر قههم النار (مجموعه التفسیر ص ۴۰۰ ج ۴)
- (۲) قال العلامة ابو البرکات النسی رحمه الله فی مدارک العزیز ولیل الحمیم یمرق بحره والفساق یمرق بوردة (مجموعه التفسیر ص ۴۰۰ ج ۴)
- (۳) وقال العلامة الخازن رحمه الله تعالی فی تفسیره ولیل الفساق عین فی جهنم ولیل هو البارد المتعاقب

(مجموعه الفتاوى ص ۳۰ ج ۵)

(۶) وقال القاضي الشافعي رحمه الله ((لا يذولون فيها يرداً)) قال طاهر والحسن اي راحة وروحاً اي ينفس عنهم حر الدار (وبعد سطرين) وروي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان الورد النور ومغله قال الكسائي وابو عبيدة لقول العرب منع الورد الورد اي الذهب الورد النور (وبعد سطر) وعن ابن عباس رضي الله عنهما الفساق الزمهرير يخرجهم ببردته (السراج المندبر ص ۳۰ ج ۲)

(۷) وقال الامام ابن كثير رحمه الله اما المحيم فهو الحار الذي قد انتهى حره واما الفساق فهو ضد وهو البارد الذي لا يستطيع من شدة برده الوله ولهذا قال عز وجل (واخر من شكله أزواج) اي واشياء من هذا القبيل التي موضة يعالون بها (وبعد سطر) وقال كعب الاخبار غساق عين في جهنم يسيل اليها حمة كل ذات حمة من حية وعقرب وغير ذلك فيستقطع ليرثي بالادنى فيغس فيها غسمة واحدة فيخرج وقد سقط جلده ولحمه عن العظام ويتعلق جلده ولحمه في كعبيه وعقبه ويخرج كلبه كما يخرج الرجل ثوبه رواه ابن ابي حاتم (تفسير ابن كثير ص ۳۸ ج ۲)

(۸) وقال العلامة الالوسي رحمه الله واخرج ابن جرير عن كعب انه عيّن في جهنم تسيل اليها حمة كل ذي حمة من حية وعقرب وخرمها يغس فيها الكافر فيه تساقط جلده ولحمه واخرج ابن جرير وابن المنذر عن ابن عباس رضي الله عنهما انه الزمهرير (وقال في تفسيره واخر من شكله أزواج) واخر اي ومذوق اخر وفسرة ابن مسعود رضي الله عنه كما رواه عنه جميع بالزمهرير (روح المعاني ص ۱۸ ج ۲)

(۹) وقال ابو حيان رحمه الله عن ابن مسعود رضي الله عنه واخر من شكله هو الزمهرير (البحر المحيط ص ۳۰ ج ۴)

(۱۰) وقال الشيخ ثعالب رحمه الله واختلفوا في معناه قال ابن عباس رضي الله عنهما هو الزمهرير يخرجهم ببردته كما يخرجهم النار بحرها ومجاهد ومقاتل هو الذي انتهى برده (تفسير مظهر ص ۸۵ ج ۸)

دې روایاتو لره لیدلو سره خوشحالی اوشوه چه کم زکم څه منشاء خوشته . ددې روایاتو د سند تحقیق بنده ونه کړې شو بهرکیف اوس دا لاندې امور قابل غور دی
۱. محدثینو ددې روایاتو تخریج نه دې کړې . پس صرف د مفسرینو تخریج به وزن دار نه وی .
فانه لكل فن رجال .

۲. دا تفسیر نه حقیقت مرفوع دې نه حکماً . که چرته غیر مدرک بالقیاس او غیر مستنبط من القرآن وغیر مفهوم من اللغة وی نو واقعی بحکم رفع به وو .

۳. که چرته دا تفسیر د حضور صلی الله علیه وسلم نه ثابت وی نو په دې کتبي به د صحابو او من بعدهم اختلاف نه وی

(۴) د حضرت کعب احبار رضی الله عنه تفسیر او دهغه بیان فرموده تفصیل د غیر مدرک بالقیاس کیدلو د وجه نه د مرفوع په حکم کښ دې. پس قول زمهریرد چه موقوف دې دهغې د معارضې صلاحیت نه لری

(۵) بعضې مفسرینو هغې لره په «قیل» سره نقل کړې دې چه دلیل د ضعیف دې
(۶) قرآن او حدیثو کښې د انذار او تخویف دپاره د انواع عذاب تفصیل نهایت په بسط و شرح - ره مدکور دی مگر د زمهریر ذکر چرته هم نه ملاویږی ، معرض بین کښې سکوت د دلیل عدم دې
(۷) د قرآن او حدیث په اصطلاح کښې نار او جهنم مترادف دی ، او «لایذقون فیها برداً» کښې چه کوم تاویلات کړې شوی دی ، په هغې کښې بلا ضرورت د خلاف ظاهر او متبادر قول کړې شوی دې چه جائز نه دې

(۸) د حدیث زیر بحث «اشتکاء نار» تقریر بهر کیف قول زمهریر نه مستثنی دې (کما مر)
فَلَقَطَ وَلَنَّهُ تَعَالَى اَصْمَرُ بِتَفَاصِيلِ كَائِنَاتِهِ، اَللّٰهُمَّ اَعْزَا بِرَحْمَتِكَ مِنْ جَهَنَّمَ وَمَا فِيْهَا اَمَّا نَعْلَمُ مِنَ الْاَوَاقِعِ عِلْمًا بِهَا وَمَا لَا نَعْلَمُ، اٰمِيْن.

رشید احمد ۲۲ جمادی الاخره ۷۹ هجری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿بَنَاتِنَا اَلَيْسَ قُلُوبُنَا لَازِلَةٌ﴾ (الی لوله تعالی) ﴿اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَكَذَلِكَ مَا يَتْلُو فِيْ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾

عمدة التفسير لاية التطهير

د اهل بیت تحقیق

سوال شیعه وانی چه هرکله د قرآن کریم آیت ﴿اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ نازل شو نو حضور صلی الله علیه وسلم اهل بیت یعنی حضرت علی ، حضرت فاطمه ، حضرت حسن ، حضرت حسین رضی الله عنهم لره پخپله کمبل کښې داخلولو سره او فرمائیل «اللهم هؤلاء اهل بیتی» اودهغوی دپاره ئې دعا اوکړه ، حضرت عائشې رضی الله

عها هم د شرکت درخواست اوکړو نو دوی صلی الله علیه وسلم هغې ته اجازت ور نه کړه . ددې
فصی څه حقیقت دی؟ پیواو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب آیت کریمه «انما يريد الله - الایه» کښې د اهل بیت نه مراد ازواج
مطهرات رضی الله عنهن دی او په دې باندې لاندې دلائل دی

(۱) ددې آیت په سیاق او سباق کښې د ازواج مطهراتو رضی الله عنهن ذکر دی
(۲) ددې آیتونو شان نزول ددې چه د فتوحاتو نه پس ازواج مطهراتو رضی الله تعالی عنهن په
مصارفو کښې د څه فراخی درخواست اوکړو . په هغې باندې دا آیتونه ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن
كُنَّ ثَرَدَاتٍ الْحَيَوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأَسَرِّجْكُنَّ سَرَاجًا جَدِيدًا وَلَئِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ نازل شوی په دې کښې ازواج
مطهراتو رضی الله تعالی عنهن ته اختیار ورکړې شو چه هغوی دینا لره خوښوی یاد حضور صلی
الله علیه وسلم معیت لره ، په دې امتحان کښې حضرت عائشه رضی الله عنها د ټولو نه ممتاز وه او
اعلی کامیابی حاصله کړه ، نورې بیبیانې رضی الله عنهن هم کامیابه شوې چه هغوی هم د دنیا په
مقابله کښې د حضور صلی الله علیه وسلم معیت اختیار کړو ، په دې امتحان کښې د اعلی
کامیابۍ ، اود اوچتې حوصلې اود الله اود الله در رسول صلی الله علیه وسلم د رضاساتلو په صله
کښې الله تعالی ازواج مطهراتو رضی الله عنهن باندې بې شمیره انعامات وکړل چه دهغې تذکره په
دې آیتونو کښې ده ، قرماتی

(۱) ﴿وَمَن يَفْعَلْ مِثْلَ هَذَا فَلَاحُ لَهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ په دې آیت کښې ددې انعام بیان دی چه د ازواج مطهراتو رضی الله عنهن دپاره هر نیک کار باندې
دوه چنده اجر دی

(۲) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ كَسِّرْكَ اللَّهُ مِنَ الْإِسْلَامِ إِنَّا أَتَقَاتُ﴾ په دې کښې دویم انعام ذکر دی چه د
ازواج مطهراتو رضی الله عنهن رتبې ته د دنیا یو ښځه هم نه شی رسیدلې

(۳) ﴿لَمَّا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ دادریم انعام شو

(۴) ﴿وَلَا أَن تَكُونُوا أَزْوَاجًا مِّنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ دا څلورم انعام
دی چه ازواج مطهراتو رضی الله عنهن لره امهات المؤمنین مگر څو لوسره همیشه دپاره امت باندې
حرامې کړې شوې

(۵) ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ الْإِسَاءَةُ مِنْ بَعْدِ وَلَا أَن تَدُلَّ بِهِ مِنْ أَرْبَعٍ وَلَوْ أَمَرَكَ حَتَّىٰ﴾ په دې کښې پنځم

انعام ذکر دی.

د ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ الْإِسَاءُ مِنْ بَعْدِ﴾ دوه تفسیرونه کړې شوی دی یو داچه ماقبل کنبې ذکر شوی صفات چه په کومو بنځو کنبې ونه موندلې شی هغوی تاسو دپاره حلالې نه دی ، ماقبل کنبې د اقاربو دپاره د مهاجرات قید دي اود مطلق نساء دپاره د مؤمنات قید دي . ارشاد دي چه ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ أَزْوَاجَكَ الَّذِينَ آمَنَتْ أَجْرَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِنْ أَفْئَةِ اللَّهِ عَظِيمٌ وَنَكَاحَ عَمَلِكَ وَنَكَاحَ مَمْنُونِكَ وَنَكَاحَ خَلِيلِكَ وَنَكَاحَ خَلْنُوكَ الَّذِينَ هَلَجَرْنَ مَعَكَ وَكَلِمَةً مُؤَمَّنَةً إِنْ وَهَبْتَ قَسَمًا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا﴾

حاصل دادي چه په رسته دارو زنانو کنبې غیر مهاجر او په نورو زنانو کنبې کتابیه تاسو دپاره حلالې نه دی

دویم تفسیر داچه هغه ازواج مطهرات چه ددي آیت د نزول په وخت کنبې ستاسو په عقد کنبې وې دهغوی نه سوانوري ټولې زنانه په تاسو باندې حرامې کړې شوې «وَلَا أَنْ تَبْدَلَ بَيْنَ مِنْ زَوَاجٍ» مطلب دادي چه په موجوده بیانو کنبې چاره د بدلولو په نیت سره طلاق ورکول حلال نه دی . په دې کنبې ازواج مطهراتو باندې دا انعام دي چه همیشه دپاره د حضور صلی الله علیه وسلم ذات لره دهغوی دپاره مخصوص کړې شو

غرض داچه امتحان د ازواج مطهراتو رضی الله عنهن اوشو او په دې باندې دا انعامات هم دهغوی دپاره بیانېږي په دې سره ثابته شوه چه د اهل بیت نه ازواج مطهرات دی . (۳) که چرته د اهل بیت نه علی ، فاطمه ، او حسنین رضی الله عنهم مراد واخستلې شی نو اشکال لازمیږي چه کله الله تعالی د حضور صلی الله علیه وسلم د دعا نه بغیر د تطهیر اهل بیت بشارت ورکړې وو نو اوس بیا هغوی لره جمع کولو سره دهغوی د پاره د تطهیر دعا کول تحصیل حاصل بلکه لایعنی او فائدي دی

حقیقت دادي چه د اهل بیت نه مراد ازواج مطهرات دی ، حضور صلی الله علیه وسلم چه کله د رحمت سمندر لره په جوش کنبې او کتلو نو اولاد لره ئې هم توسعا په اهل بیت کنبې داخلولوسره دهغوی دپاره ئې هم د تطهیر دعا اوکړه ، یعنی ازواج مطهرات خو د اهل بیت په مفهوم کنبې حقیقه داخلي وې اود هغوی د تطهیر بشارت بغیر د دعا نه ملاؤ شوې وو او اولاد لره حضور صلی الله علیه وسلم د اهل بیت په مفهوم کنبې توسعاً داخلولوسره دهغوی دپاره یی د تطهیر درخواست اوکړد . چنانچه د ام سلمه رضی الله عنها اود بعضي نورو روایاتو مطابق حضرت عائشې رضی الله عنه چه کله د شمولیت درخواست اوکړو نوارشاد اوشو «انک علی خیر» یا «انک الی خیر» یعنی تاسو

دهغوی نه بهتر حالت باندې ئې ، ځکه چه ستاسو تطهیر خو الله تعالیٰ څما د درخواست نه بغیر فرمائیلې دې .

اشکال آیت تطهیر کښې دمذکر صیغې دې ، دهغې نه ازواج مطهرات اخستل څنگه صحیح دې ؟
جواب د مؤنث دپاره د جمع مذکر صیغه استعمالول کلام عرب کښې معروف دې ، قرآن کریم کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام په قصه کښې دې «**قَالَ لَاهْلَهُ امْكُتُوا**» شرح شواهد الکشاف کښې فرمائی رما عوطیة المرأة الواحدة بـ خطاب الجمع المذکر یقول الرجل عن اهله فعلوا کذا (الی قوله) ومنه قوله تعالیٰ حکایة عن موسیٰ علیه السلام قال لاهله امکثوا ، ددې نه پس ئې دوه شعرونه هم پیش کړې دې ، شعر :

فان شئتم حرمت النساء سواکم وان شئتم اطعموا تلأفا ولا یردا
 فان تدکمی الکبح وان تعامی وان کف الکف منکم التام

(ص ۳ طبع معصی)

د ذکر شوی جواب نه علاوه دا جواب هم ورکړې شوې دې چه لفظ د «اهل»، مذکر دې دده د رعایت د وجه نه مذکر صیغې راوړلې شوی دې .
 دریم جواب دادې چه اهل بیت کښې په خپله رسول الله صلی الله علیه وسلم هم دې ددې وجه نه په صیغه د تذکیر سره خطاب او فرمائیلې شو .
 شیعه گان وائی چه آیت تطهیر په اصل کښې بل مقام باندې وړ ، جامعین قرآن هغه په ازواج مطهراتو باندې منطبق کولو دپاره ذکر ازواج په مینځ کښې ایخودلې دې .
 ددې جواب دادې چه شیعه پخپل قول مذکور کښې په خپله د تحریف قرآن د عقیدې اعتراف کوی او حقیقت هم دادې چه د شیعه په قرآن کریم باندې ایمان نشته ، د تفصیل دپاره د بنده رساله «حقیقت شیعه» او گورئ ، پس هرکله چه شیعه په قرآن کریم باندې ایمان نه لری اودهغه د معرف کیدلو عقیده لری نو دقرآن ددې آیت نه هغوی داثمه د تطهیر او عصمت دپاره استدلال په کومه ځله کوی ؟ بیا که چرته دهغوی قول مذکور بفرض محال تسلیم هم کړئ شی نو لفظ اهل بیت لره اثمه سره مخصوص کولو او ازواج مطهراتو رضی الله عنهن لره دهغې د مفهوم نه خارجولو باندې څه دلیل دې ؟

بعضي حضرات د اهل بیت تخصیص بالا ازواج دپاره لاندې دلائل بیانوی

(۱) «**قَالُوا أَتَجْعَلُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَةً أَهْلَهُ وَرِثَةً صَاحِبَهُ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَبِيبٌ نَجِيدٌ**» کښې حضرت ساره علیها السلام ته اهل بیت سره خطاب کړې شوي دي

۲) ﴿فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنَ الْمِيرَاثِ﴾ کبې اهل بیت نه ام

موسی علیه السلام مراد دی

۳) عام عرف کبې «اهل خانه»، «اهل بیت»، «اهلیه» او «کوروالا» صرف هم بنخې نه وئیلی

کبې

۴) د کور په افراد کبې د بنخې نه سوا بل چالره په کور کبې همیشه دپاره قیام نه وی

خانچه مدکر ولاد بالغیدلو نه پس خپل کور جدا جوړوی، بلکه هلکان چه ترخو پورې والدینو

سره وی هغه رمانه کبې هم دهغوی زیات وخت د کور نه بهر تیریرې، او جینکئ واده کیدلو نه

پس د کور نه رخصتیرې، مگر دا دلائل وزنی نه دی

د قرآن کریم، احادیثو اود کلام عرب په مواقع استعمال باندې نظر اچولوسره دا حقیقت مخې

ته راځی چه توسعاً د اهل بیت اطلاق د کور په ټولو افرادو باندې بلکه په پوره خاندان باندې وی.

اگرچه په کور کبې یوځای نه اوسیرې، دحضرت ساره علیهاالسلام سره د ملائکو په خطاب کبې

هم د اهلیت نه پوره خاندان مراد دې،

خلاصه د بحث داچه آیت تطهیر کبې د سبب سباق او شان نزول مدنظر د اهل بیت خطاب هم

ارواح مطهراتو سره مخصوص معلومیرې، حضوراکرم صلی الله علیه وسلم توسعاً اولاد لره هم په

هغوی کبې شامل کرو بلکه پخپه آیت کبې هم صیغه د تذکیر هغه توسع طرف ته اشاره کیدلې

شی ممکن ده چه حضوراکرم صلی الله علیه وسلم هم ددې اشارې په بناء باندې د اولاد دپاره دعا

فرمائیلی وی، فقط والله تعالی اعلم.

۷ جمادی الاخره ۹۶ هجری

کتاب السلوک

رفع د تعارض په مابین دمختلفو عباراتو کښې

په باره د اصلاح کښې له غیر اصلاح نه

سوال آیا دیو داسې سړی سره اصلاحی تعلق ساتل چه په فن کښې خو بصیرت لری مگر صالحه نه وی صحیح ده او که نه ؟ په دې باره کښې حضرت تهانوی رحمه الله تعالی په دوو مختلفو ځایونو کښې تحقیقی تحریر فرمائیلې دې

(۱) فرمائی چه د شیخ ولی کیدل ضروری نه دی ، مقبول کیدل یی ضروری نه دی ، البته د فن پیژندل او په هغې کښې مهارت یی ضروری دې . لکه طبیب چه دهغه پرهیزگار کیدل ضروری نه دی د فن پیژندل البته ضروری دی ، هم دغه شان که چرته اعمال صالح وی ، تقوی وی . ولایت به حاصل شی او که نه نوشیخ نه وی . البته دا ضرور ده چه که چرته شیخ ولی هم وی نو دهغه په تعلیم کښې به برکت زیات وی ، «ملفوظات کمالات اشرفیه مطبوعه مکتبه تهانوی ص ۳۱ ملفوظ ص ۷۸»

(۲) کار مردان روشنی وگرزی ست کار دودنان جیل دې شری ست

پیژندل پکار دی چه څنگه د مرض ظاهری د علاج دپاره د داسې طبیب ضرورت دې چه پخپله هم صحیح او تندرست وی مریض نه وی او د نورو علاج هم کولې شی ځکه چه که چرته پخپله مریض وی نوبیا دا طبی مسئله ده چه «رائ العلیل علیل» . اگر چه هغه طبیب دې مگر دهغه رایه قابل اعتماد نه ده ، که چرته هغه صحیح او تندرست دې مگر د علاج طریقه نه پیژنی نو بیا هم هغه د مریض مطلوب ندې اگر چه پخپله ښه دې ، هم دغه شان د امراض باطنی د علاج دپاره د داسې شیخ او مرشد حاجت دې چه پخپله هم متقی او صالح وی . مبتدع او فاسق نه وی اود نورو هم تکمیل او کرې شی . ځکه چه که چرته بدې عقیدې او بد عمله وی نو اولاً په هغه باندې دا اطمینان نشته چه دې به خیر خواهی سره تعلیم کوی بلکه غالبه خو هم داده چه په عقیده کښې دخپل ځان په شان د جوړولو کوشش به کوی او عمل کښې هغه ته به ددې وجه نه نصیحت نه شی کولې چه پخپله دهغې کوونکې دې . هم دا خیال به یی وی چه که چرته نصیحت او کرم نو دا سړې به پخپل زړه کښې دا وائی بلکه غالبه داده چه خپل ځان نیک ثابتولو لره به خپلې بد عملی لره په تویل سره صحیح کول غواړی نو په دې کښې دلوثې گمراهی خطر ده . دویم دا چه دهغه په تعلیم کښې به نواز او برکات او تاثیر و امداد غیبی نه وی . الخ . په دې کښې تطبیق یا ترجیح بیانولو سره تسلی او کرې ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب وجه د توفیق اول عبارت نه مقصد دادې چه غیرولی ماهر فن نه

داسې خواص چه په صحيح او سليم کښې امتیاز کولې شی په دوو طریقو سره استفاده کولې شی
الف) تشخیص دمرض او تجویز د علاج کښې دهغه بیان شوی کلیاتو لره پیش نظر ساتلو سره
د خپلو حالاتو جائزه واخلی او د جزئیاتو راتللو والا تشخیص او تجویز لره دهغه ماهرین د بیان
شوی کلیاتو نه دې استنباط کړی.

ب) د علاج په غرض خپل حالات دې دهغه وړاندې پیش کړی او دهغه د تشخیص او تجویز د
صحت او بیماری جائزه دې واخلی، که چرته د ذوق سلیم په وجه دهغه په تشخیص او تجویز باندې
زړه مطمئن وی نو هغې باندې دې عمل وکړی والا فلا، ددې مثال دهغه سړی په شان دې چه طبیب
کامل خو نه دې مگر د طبیب کامل د رائي د صحت او بیماری معلومولو استعداد لرې، حاصل دا
چه غیر ولی په فن کښې که هر څنگه مهارت لری په غرض د علاج دهغه وړاندې کامل تسلیم
اوتفویض، انقیاد او اعتماد، اطلاع او اتباع بدون له تفکر اوتدبیر نه هیچرې جائزه ده، د دویم
عبارت همدا مطلب دې

د توجیح وجوه

(۱) د کلید مثنوی مضمون مدلل دې اود ملفوظاتو غیر مدلل، لهذا د کلید مثنوی مضمون به
راجع وی، ملفوظاتو کښې چه د طبیب سره بطور تمثیل دلیل بیان کړې شوي دې هغه هم مخدوش
دې ځکه چه د طبیب ولی کیدل اگر چه ضروری نه دی مگر صحیح وتندرست کیدل ضروری دی،
پس څنگه چه د طبیب ظاهر امراض ظاهره نه تندرست کیدل ضروری دې بعینه هم دغه شان د طبیب
باطن امراض د باطن نه تندرست کیدل ضروری دی، د رائي العلیل علیل اصول د مسلم او
مشاهدو منقول کیدلو نه علاوه معقول هم دی، په دې وجه چه د علاج دپاره کمال عقل وکمال
سکون ضروری دې اود مرض د وجه نه د بل قوی په شان قوه عقلیه کښې هم ضعف راتلل لازم او
مشاهد دې، نیز د تکلیف د وجه نه چه کوم انتشار پیدا کیږی په هغې سره قوه فکریه کښې
د کار کولو پوره صلاحیت نه پاتې کیږی بعینه هم دغه شان مریض باطن د کمال عقل وسکون قلب
نه خالی وی، کمال عقل په هغه کښې ددې وجه نشته چه شریعت عین عقل دې ددې وجه نه قرآن
کریم صرف کامل الایمان خلقو ته د «رجال» لقب ورکړې دې، وقال العارف الرومی رحمه الله
تعالی

ور اشارت ماش را ښی زنی مرد پنداری وچو ښی زنی

ایں قدر عقلی که داری گم خود سرکه عقل از دست پروردم خود

پس کوم حده پورې یی چه په شریعت کښې نقصان وی هغه حده پورې به په عقل کښې فتور
لازم وی او سکون قلب ځکه نه شی کیدلې چه دهغې تحصیل منحصر دی په تعلق مع الله کښې سر

خومره چه دا تعلق کمزوري وی سکون قلب به ناقص وی اودهني ضد يعني انتشار به موجود وی
نوشته شوه چه غيرولی د کمال عقل و کمال سکون نه خالی وی . د ضعف عقل اود انتشار
شکاروی لهذا په هغه کښي د معالج جوړیدلو صلاحیت نشته

۲، د کلید مشنوی اوله حصه حضرت اقدس پخپله پخپل قلم سره لیکلې ده لهذا دهني نسبت
حضرت طرف ته بلا واسطه دي اود ملفوظاتو نسبت بواسطه ناقل دي چه په هني کښي احتمال
الخطا فی السماع والفهم والتعبیر موجود دي .

۳، دا امر مسلم دي چه د یو کتاب په تصنیف باندې کوم حده پوري تحقیق عمیق نظر سره کار
اخیستلې کیږي په عامو ملفوظاتو کښي دومره اهتمام نه وی اونه کیدلې شی . لهذا که چرته هغه
ملفوظاتو لره حضرت د تصحیح په غرض کتلی هم وی نو بیا هم دهني په مقابله کښي د
کلید مشنوی تحقیق به واجب القول وی . والتوفیق احسن من الترجیع
فقط والله تعالی اعلم وهو العاصم ولا حول ولا قوة الا به ولا ملجأ ولا منجاة الا الیه

رشید احمد ۲۷ جمادی الاخره سنه ۸۲ هجری

جواب له طرفه د مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمہ اللہ تعالی

بسم الله الرحمن الرحيم

د رفع معارض چه کوم تقرير پورته ذکر کړې شوې دي هغه هم صحيح او محتمل دي ليکن خما
ږه ته په اول کړتې دا خبره زياته نژدې ده چه کمالات اشرفيه کښي يو علمي تحقيق او امکان
عقلي باندې بحث دي چه شيخ که چرته ماهر فن وی اود مرید تدبیر صحیح وکړی مگر پخپله عامل
به وی نو مرید دهغه د اتباع نه درجه کمال ته رسیدلې شی نه عقلاً څه څیز مانع دي نه شرعاً . «ان
الله یؤید هذا الدین بالرجل الفاجر» او امثال ددي دپاره کافی دی

او کلید مشنوی کښي هغه طریقه ښودلې شوې ده چه عادة ضروري ده . تجربه او عادت په هني
بدي شاهد دي چه محض امکان عقلي سره چرته په دنیا کښي کار نه چلیږي ترڅو پوري چه
اسباب متناسب اختیار نه کړي . فاسق سرې اگر چه ماهر فن وی په هغه باندې دا اعتماد به شی
کیدلې چه هغه به دده تدبیر صحیح او کړی شی . چه هر کله اعتماد نشه نو علاج بیکاره دي .
خلاصه داده چه رومیني مضمون د علمی تحقیق اود امکان عقلي او شرعی بیان دي چه عموماً د
اصلاح حال دپاره عادة او تجربه کافی کړی نه او په دوم مضمون کښي صحیح طریقه او ښودلې
شوه چه دهني به غیر عادة اصلاح نه کیږي

بسمه محمد شفیع ارمات العلوم کراچی

۲۸ رجب المرجب سنه ۸۶ هجری

بیعت مقصود نه دي اصلاح مقصود ده

سوال که چیرته زید د یو پیر میرید نه وی او هغه مړ شی یا په ټول عمر کښې چالره مرشد جوړ نه کړی تر څه قسمه گناه خو به نه وی؟ بینواتو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب له بیعت نه مقصود اصلاح ده او هغه هلته کیږي چه دیو کامل سره اصلاحی تعلق اوساتی اگرچه بیعت نه وی . بیعت مقصود نه دي اصلاح مقصود ده ، فقط والله تعالی اعلم . غره رمضان ۸۸ هجری

د تصوف حقیقت

سوال نن سبا عام طورماندي دمدارس دینیه یوڅو استاذان او طلبه او دهغوی نه علاوه نورو عام لره هم کتلې کیږي چه هغوی تصوف او اهل تصوف ته د نفرت په نظر سره گوري او هغوی پورې خندا کوي لهذا دهغې وضاحت کولو سره مونږ ته تسلی را کړئ چه د تصوف شرعاً څه حقیقت دي او دهغې د قرآن او حدیثو نه څه ثبوت دي؟ بینواتو جوړوا

الجواب باسم ملهم الصواب د آخرت نه د بې فکره د تصوف نه د برطرفی سبب دادي چه چه د تصوف په ذریعې اصلاح باطن و فلاح آخرت حاصلیږي چه دعلم نه اصل مقصود دي . چونکه تصوف حب جاه او مال کښې د مبتلا ملایانو د نفسانی تقاضو خلاف دي ددې وجه نه هغوی ددې تحقیر کوي ، ددې مثال بعینه دادي چه په عوام الناس کښې هغه خلق چه په هغوی کښې د دین فکر نه وی او هغوی آزادانه ژوند تیروول غواړي هغوی علماء دین ته د نفرت په نظر سره گوري او پخپلو مجالسو کښې هغوی پسې بدې ردې وائی چه دهغې وجه صرف همدا ده چه هغوی دخپلو نفسانی خواهشاتو په تکمیل کښې علماء حق لره خنډ گڼي ، د تصوف ضرورت د قرآن او حدیثو نه ثابت دي علاوه ددې نه عقلاً هم دهغې ضرورت بدیهی او ښکاره دي ددې تفصیل دادي چه د احکام شریعت دوه قسمه دي (۱) ظاهر سره متعلق (۲) باطن سره متعلق

د اعمال باطنه وجود قرآن او حدیث نه ثابت دي او دهرسړی وجدان هم دهغې شهادت ورکوي . علاوه ددې نه مسلمات عقلیه او متفق علیه حقائقو کښې دي ، قرآن کریم کښې ارشاد دي «وفروا ظاهراً لاتم وباطنه» ددې نه علاوه حسد ، کبر ، ریا ، حب مال ، حب جاه وغیره رذائل اود دهغې متقابلات صفات محموده ، اخلاق رذیله نه د تخلیه او اخلاق حمیده نه د تخلیه حکم . د اول علاج اود دویم د تحصیل طریقې قرآن او حدیثو کښې برابر ډیر په کثرت سره ذکر دی . بس هغه اعمال باطنه یعنی د رذائلو ازاله او اخلاق حمیده د تحصیل سره متعلق د علم نوم تصوف دي

که عقلی لحاظ سره هم وکتلې شی نو بیا هم د تصوف ضرورت بدیهی دي په دې وجه چه هرکله

امراض باطنه په نصوص شرعيه سره ثابت دي او مشاهده دي نو دا به هم تسليمول پېښېږي چه الله تعالى به دهغي د اصلاح او د علاج طريقې هم بنودلې وي ورنه الله تعالى طرف ته به د ظلم نسبت كيږي چه اخلاق رذيله خو ئې پيدا كړه مگر دهغي علاج ئې ونه بنودولو

حضرت امام ابوحنيفه رحمه الله تعالى نه د فقه تعريف داسې منقول دي «الفقه معرفة النفس ماله و ماعليها» (توضيح ص ۱۰)، دا تعريف تصوف ته هم شامل دي بلكه اعمال باطنه چونكه زيات اهم دي تردې پورې چه د اعمال ظاهره وجود وعدم او دهغه اعتبار هم اعمال باطنه باندې موقوف دي ددې وجه نه د تعريف مذكور مطابق د فقه اهمه شعبه تصوف شو. د فقه اعمال ظاهره سره تعلق ساتلو والا شعبه ثانوي درجه لري، د علم باطن د اهميت پيش نظر د فقهي دهغه شعبي نوم «تصوف» كيخودلې شو مگر بې عمله موليانو تصوف لره د فقه د مفهوم نه داسې اوچت كړو چه د فقه په لفظ كښې تصوف طرف ته د هيڅ قسمه التفات څه گنجائش پري نه خودلو

غرض داچه د تصوف حقيقت صرف دومره دي چه اعمال باطنه سره متعلق علم حاصل كړې شي او دهغه ضرورت قرآن او حديث، فقه او عقل سره ثابت شو، باقي د مصلح كار صرف دا پاتې كيږي چه هغه په يو سري كښې د مرض تشخيص كولو سره نسخه تجويز كوي مرض او علاج خو منصوص دي، د مرض تشخيص اود نسخې تجويز خو مصلح كوي، ددې نه علاوه مصلح بعضي داسې تدابير اختياروي چه دهغي تعلق فراست او تجربې سره دي چونكه هغه تدابير لره مقصود نه گنلې كيدل بلكه ذريعه مقصود (اصلاح باطن)، دي ددې وجه نه دهغه تدابير ثبوت د قرآن او حديث نه ضروري پاتې نه شو

داسې بې فكره ملايانو نه كه چرته څوك د اصلاح باطن مشوره وركوي نو دهغوي نفس اماره دا عذر پيش كوي چه نن سبا يو بزرگ داسې نشته چه دهغه نه اصلاح وكړې شي هم دداسې خلقو په باره كښې حضرت رومي رحمه الله فرمائي، شعر

آب كم جو تسكي آوربدست تا بخشد آت از بالا و پست

د معالج نه ملاويدلو شكايت د دې خبرې دليل دي چه د علاج فكر نشته او مرض لره مرض نه گنلې كيږي، د امراض جسمانيه د علاج خو دا حالت دي چه لو شانتې په حितه كښې درد وي نو فرسري د معالج په لټه كښ شروع شي مگر د آخرت فكر نشته ددې وجه نه د معالج نه ملاويدلو شكايت كولې كيږي، آيا دا الله تعالى طرف ته د ظلم نسبت به نه وي چه امراض باطنه خو ئې پيدا كړه مگر معالج ئې يو هم پيدا نه كړو، يا داسې تعبير وكړئ چه د آخرت د تباهي اسباب ئې پيدا كړه مگر دهغي نه د نجات حاصلولو يوه لاره يي هم پيدا نه كړه، كه چرته داسې اوويلې شي چه هركله د امراض باطنه علاج په قرآن او حديثو كښې موجود دي نو علماء خپل علاج هم پخپله

کولې شی چا سره هم د اصلاحی تعلق ساتلو ضرورت نشته ، دا خیال ددې وجه نه صحیح نه دې چه
اولاً قرآن او حدیث کښې مذکوره نسخو لره صرف اهل فن پیژنی د نورو علماؤ هغه خای پورې
رسیدل نه کیږی . ثانیاً د امراض جسمانیه علاج صرف د طب د کتابونو په مطالعې سره نه شی
کیدلې بلکه دهغې دپاره یوماهر فن طرف ته رجوع کول ضروری دی هم دغه شان د امراض باطنه
علاج هم بغیر د صحبت کامل نه نه شی کیدلې ، ضرورت صحبت باندې مزید دلائل د بنده په
کتاب ارشاد القاری الی صحیح البخاری کښې مذکور دی ، الله تعالی دې مونږ ټولو ته د آخرت
فکر او د شوق وطن نعمت رانسیب کړی ، د نفس او شیطان د چالونونه دې پخپل امن کښې
اوساتی ، والله العاصم ۱۵ جمادی الاخری سنه ۹۶ هجری

د حضرت علی رضی الله عنه سره د حسن بصری رحمه الله ملاقات

او حضرت علی رضی الله عنه نه د باطنی سلسلو د ابتداء حکمت

سوال له بعضې حضراتو نه معلومه شوې ده چه د حضرت حسن بصری رحمه الله ملاقات
حضرت علی رضی الله عنه سره نه وو شوې لیکن سلسله چشتیه کښې دا لیکل کیږی چه حضرت
علی رضی الله عنه د حضرت حسن بصری رحمه الله پیر (مرشد) وو او ددې وجه هم ولیکن آیاچه
صرف د نقشبنديه سلسلې نه سوا باقی ټولې سلسلې د حضرت علی رضی الله عنه شروع شوې وې؟
د دواړو خبرو جواب په تفصیل سره ولیکن ، بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب

د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالی ملاقات د حضرت علی رضی الله عنه سره ثابت دې (۱)
(تهذیب التهذیب) دیو صحابی څه جزئی فضیلت د بل صحابی د مطلق فضیلت سره منافی نه دې
چنانچه حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ته د مطلق فضیلت حاصلیدلو باوجود د فتوحاتو فضیلت
حضرت عمر رضی الله عنه ته او د کثرت روایت حدیث فضیلت حضرت ابوهریره ، انس ، عائشه
رضی الله عنهم ته دې ، هم دغه شان د اشاعت علم باطن جزئی فضیلت حضرت علی رضی الله عنه
نه دې ، مشهور حدیث «انا مدینه العلم وعلی بابها» کښې شاید هم دا مرد وی ، ددې یو عقلی
چه دا هم ده هغه داچه د افادی او استفادی باطنی دپاره خاص مناسبت او مزاج ضروری دې او دا
مرنسی تعلق خصوصاً پرورش والا ماشوم کښې زیات ښکاره وی ، فقط والله تعالی اعلم

۱۱ جمادی الاخره سنه ۸۹ هجری

د شیخ کامل علامات

سوال دیو متبع سنت شیخ کامل علامات اود هغه پیژند څه دی ، آیا د شیخ اودهغه د مریدانو دپاره د شریعت اتباع ضروری ده ، او آیا شریعت باندې د تللو نه علاوه هم معرفت حاصلیدلې شی ؟ آیا اصلاح باطن او تزکیه نفس د اتباع شریعت نه علاوه حاصلیدلې نه شی ؟ او که دواړه څیزونه اتباع شریعت او شریعت باندې پوره پوره عمل کولو باندې موقوف دی که چرته څوک او وائی چه شریعت او معرفت دواړه څیزونه جدا جدا دی ، د داسې سړی په باره کښې د شریعت څه فیصله ده ؟ بینواتو جروا .

الجواب باسم ملهم الصواب . د شیخ کامل علامات دادی :

(۱) دهغه د ژوند په هره شعبه کښې پوره طور باندې متبع سنت وی او خپل متعلقینو او مریدانو ته هم هره معامله کښې د اتباع سنت تلقین اوتاکید کوی .

(۲) د امیرانو او غنیانو (مالدارو) په ځای صلحاء او علماء حق هغه طرف ته زیات متوجه وی اودهغه سره عقیدت لری .

(۳) هغه سره کیناستلو سره د الله تعالی یاد اود آخرت فکر او د دنیا نه بې رغبتی پیدا کیږی

(۴) هغه سره د اصلاحی تعلق ساتلو والا اکثریت ظاهراً او باطناً د شریعت پابند وی

د اتباع شریعت نه سوا د تزکیه نفس او د اصلاح باطن هیچرې یو صورت ممکن نه وی **قال الله**

نعمانی ﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ **وقال**

الله تعالى ﴿ وَإِنْ هَلَكَا سِرْطَانِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ﴾ کوم

سړی چه معرفت او طریقت لره د شریعت نه جدا گرځوی هغه ملحد . بې دینه او زندیق دی .

حکومت اسلامیة باندې فرض دی چه د هغه د وژلو حکم ورکړی . فقط والله تعالی اعلم .

غره رمضان المبارک ۹۳ هجری

د کرامت پیژندنه

سوال د کرامت صحیح تعریف څه دی . آیا هره اعجوبه کرامت دی ؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم الصواب . کرامت داسې کار ته وائی چه د یو پابند شریعت او مکمل متبع سنت ولی الله نه بطور څرک عادت صادر وی . کوم سړی چه مکمل طور باندې د شریعت پابند نه دی هغه که چرته څه اعجوبه وښائی نو هغه به کرامت نه وی بلکه استدراج . سحر یا مسمریزم وغیره به وی ، فقط والله تعالی اعلم

صفر سنه ۹۴ هجری

شريعت ، طريقت ، حقيقت ، معرفت ، جهاد اکبر

سوال د تصوف اصطلاحات شريعت ، طريقت ، حقيقت ، او معرفت څه مطلب دي ؟ آيا دا څيزونه د شريعت نه جدا دي ؟ وضاحت سره يې وليکئ ، پينواتو چروا

الجواب باسم ملهم الصواب شريعت د احکام ظاهري او باطني مجموعه ده او طريقت صرف احکام باطنيه ته ونييلې کيږي ددې وجه نه طريقت د شريعت نه جدا يو څيز نه دي بلکه د شريعت يوه شعبه ده . د شريعت ټول د احکام ظاهريه او باطنيه د کاملې اتباع په دولت سره د بعضې حقيقتي تکوينيه او تشريعيه نکشاف کيږي دا حقيقت دي . د شريعت د اتباع او د علومو د انکشافاتو د وجه نه د الله تعالی په معرفت او محبت کښې اضافه کيږي هغې ته معرفت وائي . الله تعالی دي موږ ټولو لره محض د اصطلاحاتو د چکر نه ويستلو سره خپل معرفت او محبت عطاء کړي . آمين فقط والله تعالی اعلم .

۷ ذی قعدة سنه ۹۶ هجري

جهاد اکبر

سوال عام طور باندې مشهوره ده چه صوفي کرام د نفس مجاهدي ته جهاد اکبر وائي . آيا ددې د قرآن او حديث نه څه ثبوت شته ؟ پينواتو چروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اعدي عدوك نفسك التي بين جنبيك المخرج البيهقي (كنوز الحقائق) ، وقال صلى الله عليه وسلم المجاهد من جاهد نفسه . رواه الترمذي وصححه والمخرج الديلمي عن جابر رضي الله عنه قال عمار بن عبد الله رضي الله عنه قال قال قتادة قال قتادة قال قتادة خير مقدم قدمتم من الجهاد الا صغر الى الجهاد الا كبر مجاهدة النفس هو اية (كنز العمال) واليه اشار العارف الرومي رحمه الله تعالى . شعر

قد رجعا من جهاد الا صغيم يا بني اندر جهاد اکبريم

ددې نصوص نه علاوه هسې خو هم ښکاره ده چه کافرانو سره د جهاد نه اصل مقصد د دين حفاظت دي او هغه مجاهدة نفس او مخالفت کيدلو باندې موقوف دي . فقط والله تعالی اعلم

۲ ربيع الاخر سنه ۹۷ هجري

د صاحب نسبت تعريف

د بعضې بزرگانو په باره کسې ونييلې کيږي چه فلاښ صاحب نسبت دي . ددې څه مطلب دي ؟ سنواتو چروا

الجواب باسم ملهم الصواب د هر مخلوق الله تعالی سره يې شمېره نسبتونه دي . مثلاً هغه

خالق دې مونږ مخلوق . هغه رازق دې مونږ مرزوق هغه قادر دې مونږ مقدور . هغه مکون دې مونږ مکون وغيره . ددې نسبتونو د استحضار اود اتباع شريعت په وجه انسان لره الله تعالى سره يو خاص نعلق پيدا کيږي هغې ته د صوفيه کرامو په اصطلاح کښې نسبت وئيلي کيږي . حضرت تهانوي رحمه الله تعالى دنسبت تعريف باللازم داسې فرمائيلي دې « دوام اطاعت او کثرت ذکر » کوم سړي ته چه دا دوه امور حاصل شي هغه ته صاحب نسبت وائي ، اللهم اجعلنا منهم آمين . فقط والله تعالى اعلم .

۲۰ ربيع الاول سنه ۸۶ هجري

تشریح د حال او مقام

د بعضي بزرگانو نه مو اوریدلی دی چه فلانکې صاحب حال دې ، دهغې نه څه مراد دې ؟ پینوا
توجروا

الجواب باسم عليهم الصواب په حقیقت کښې حال او مقام دوه متقابل اصطلاحګانې دي . «المقامات مکاسب والاحوال مواهب» یعنې مقام هغه ملکه راسخه ده چه د کسب اوریاضت نه حاصله شوې وي . هغې لره عموماً دوام وي ، کالتوکل والصبر وغیرها . او حال بلا اختیاره پيدا کیدلو والا وارد قلبی ته وئيلي کيږي چه اکثر زائل کيږي کالشوق والوجدوالاستغراق . دمقام معامله صرف د الله تعالى سره وي د عوامو نه دهغې آثار پت وي او حال اکثر خلق باندې هم ښکاره کيږي . کما قال العارف الرومي رحمه الله تعالى ، شعر .

حال چوں جلوه ست زان زیبا عروس وښ مقام آن خلوت آمد یا عروس

جلوه ښند شاه وغیر شاه نیز وقت خلوت ښت جز شاه عزیز

جلوه کرده عام و خاصان را عروس خلوت اندر شه باشد با عروس

بست بسیار اهل حال از صوفیوں نادرست اهل مقام اندر میاں

بعضي وختونو کښې حال بالمعنی الاعم شامل للمقام هم استعمالیږي . فقط والله تعالى اعلم

۲۰ ربيع الاول سنه ۸۶ هجري

د حضرت علي رضي الله عنه نه د حسن بصری رحمه الله استفاده

سوال اسماء الرجال کتابونو کښې تصریح ده چه د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالى ملاقات د حضرت علي رضي الله تعالى عنه سره ثابت نه دي . په دې صورت کښې د سلسله چشميه انقطاع لازميږي . اميد دي چه په دې باندې لږ تفصيل سره رڼا واچوي او مونږ مطمئن کړي .
والاجر عند الله الكريم

الجواب باسم ملهم الصواب لاندی روایاتو نه د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالى د حضرت
علی رضی الله عنه سره لقاء او سماع ثابت ده

(۱) قال ابن سعد ولد (الحسن البصري) لستین بقیعاً من خلافة عمر رضی الله تعالی عنه و نشأ بوادی القری
وكان قصیراً رای علیاً (مذهیب الهذیب)

(۲) روى عن ابی بن کعب وسعد بن عباد و عمر بن الخطاب ولم یدرکهم وعن ثوبان و عمار بن یاسر و ابی هريرة
و عثمان بن ابی العاص و معقل بن سنان و لم یسمع منهم و عن عثمان و علی الخ (مذهیب الهذیب)
که چرته د حضرت علی رضی الله عنه نه هم روایت بدون سماع وې نو دلته به د عدم سماع
تصریح وه

(۳) عن یونس بن عیید سأل الحسن قلت یا ابا سعید انک تقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم و السلام
تدر که قال یا ابن اخی لقد سالتنی عن هیه ما سالتنی عنه احد قبلک و لولا منزلتک منی ما اخبرتک انی فی زمان کما
تری (ای فی عهد الحجاج) کل هیه سمعتنی اقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم فهو عن علی بن ابی طالب
خبرانی فی زمان الا استطیع ان اذکر علیاً. (حاشیه مذهیب الهذیب من مذهیب الکمال)
او په لاندی روایاتو کښ د سماع نفی ده:

(۱) عن قتاد بن ربعی ما حدثنا الحسن عن بدوی مشافهة (مذهیب الهذیب)

(۲) حدثنا حماد بن زید عن ایوب قال ما حدثنا الحسن عن احد من اهل بدر مشافهة (مذهیب الهذیب)

(۳) سئل ابو زرعة هل سمع الحسن احدا من البدریین قال راهم رقیة رای عثمان و علیاً قیل هل سمع منها
حدیثاً قال لا رای بالمدينة و خرج علی الی الکوفة و البصرة و لم یلقه الحسن بعد فلیک و قال الحسن رایعت الزبیر
یسایع علیاً (مذهیب الهذیب)

(۴) قال علی بن المدینی لم یر علیاً الا ان کان بالمدينة و هو غلام (مذهیب الهذیب)

(۵) و فیها ان الحسن مصعب علیاً و هذا باطل باتفاق اهل البعرة فانهم متفقون علی ان الحسن لم یجتمع بهن
و اما احد عن اصحاب علی الا حدیث بن قیس بن عباد و غیرهما عن علی و مکرار و اهل الصحیح (محتاج
السنه جلد ۵)

د نفی د روایتو جوابونه

(۱) په رومینو دوو روایتونو کښې د تحدیث للراوی نفی نشته. د مطلقاً تحدیث نفی ده
(۲) د اثبات په روایتونو کښې په دریم روایت کښې تیرشوی دی چه حضرت حسن بصری رحمه

الله تعالى روایت کښې عمداً د حضرت علي رضی الله عنه ذکر نه کولو . لهد انکار سماع په عدم علم باندې مېنې دې

(۳) اصولاً نفی باندې اثبات راجع دې .

(۴) پنځم روایت کښې د مطلقاً لقاء اود صحبت نفی مقصود نه ده بلکه د لقاء ممتد نفی مقصود ده . « لکي تتحد معانی الآثار ولا تتضاد » چنانچه روایت رابعه کښې د دواړو مدینه موره کښې په یو وخت موجودیدلو لره تسلیمولو باوجود د عدم رؤیت محصل صرف هم دا کیدلې شی چه د رؤیت طویلۀ نفی مقصود ده . په هغه روایت کښې لفظ غلام قادح نه دې ځکه چه غلام مختص بالصغیرنه دې . دوی د حضرت عمر رضی الله عنه د شهادت نه دوه کاله وړاندې پیدا شو نو د حضرت علي رضی الله عنه د انتقال الی الکوفه په زمانه کښې به دوی بالغ یا مراهق وې

حضرت عمر رضی الله تعالى عنه په ۲۴ هجری کښې او حضرت عثمان رضی الله تعالى عنه په ۲۵ هجری کښې شهید شو . او په ۳۲ هجری کښې حضرت علي رضی الله عنه د مدینې منورې نه کوفې طرف ته تشریف یووړو په دې حساب سره هغه وخت د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالى عمر به څوارلس کاله وو . حریص علی الخیر کیدلو باوجود دومره عمره پورې هم په یو مقام کښې عدم لقاء او عدم سماع دیره بعیده ده . غرض دا چه دوی ته صحبت طویلۀ حاصله نه شوه . دباطنی استفاده دپاره اگر چه بالعموم صحبت طویلۀ ضروري ده مگر دا قاعده کلیه نه ده

که چرته بالفرض عدم سماع هم تسلیم کړې شی نو د حضرت علي رضی الله عنه نه به څی استفاده بالواسطه کړې وي . په دې کښې څه حرج دې ؟ فقط والله تعالی اعلم

۵ جمادی الاخره سنه ۹۷ هجری

مسئله دو حدة الوجود

سوال بعضي جاهل صرفیان « همه اوست » واتی ددې څه مطلب دې ؟ وضاحت سره یی بیان کړئ . بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب . « همه اوست » د مسئله وحدة الوجود یو عنوان دې . څنگه چه د صوفیانو په اصطلاح کښې توحید . عینیت او مظهریت وغیره هم ددې مسئلې مختلف عنوانونه دی . حاصل ددې دا دې چه د الله تعالی وجود کامل دې اودهغه په مقابلۀ کښې د ټولو ممکناتو وجود دومره ناقص دې چه کالعدم دې . عامه محاوره کښې دکامل په مقابلۀ کښې ناقص لره معدوم سره تعبیرولې کیږی لکه دیو لوی علامه په مقابلۀ کښې معمولی تعلیم یافته لره یا د یو مشهور پهلوان په مقابلۀ کښې معمولی شخص ته وئیلې کیږی چه دی خو دهغه په مقابلۀ کښې هغ څیز نه دې . حالانکه دهغه ذات او صفات موجود دی مگر دکامل په مقابلۀ کښې هغه معدوم گرځولې کیږی . هم دغه شان د الله تعالی د وجود کامل وړاندې د سم مغلن وجود لره حضرات

صوفیہ معدوم مگر خوی . حضرت شیخ سعدی پہ دوو مثالونو کنہی ددی بنہ وضاحت کھی دې
ارشاد دې اول مثال ع :

مگر دیدہ باغی کہ درباغ وراغ	بناید شب کر مکه چوں بزاغ
یکے گفتش اے مرغک شب فروز	چه بودت کہ بیرون نیائی بروز
بہیں کاشیں کر مکه خاک زاد	جواب از سر روشنائی چه داد
کہ من روز و شب جز بھرانم	وے میش خورشید پیدانم

دویم مثال بیانوی ع :

یکے قطرہ از ابر نیساں چکید	فعل شد چو پسنائے دریا بدید
کہ جایکہ دریاست من کہستم	گراوست حق کہ من نیمستم !
ہمہ ہرچہ ہستند از ان کہترند	کہ یا ہستیش نام ہستی ہرند

ذکر شوی تفریر سرہ معلومہ شوہ چہ د وحدۃ الوجود دا معنی نہ دہ چہ د تولو ممکناتو وجود د
اللہ تعالیٰ د وجود سرہ متحد دې بلکه دھغی مطلب دادې چہ وجود کامل صرف واحد دې . بقیہ
موجودات کالعدم دی . د «ہمہ اوست» ہم دا مفہوم دې لکہ چہ خوک د اللہ پہ دربار کنہی
درخواست پیش کړی . بادشاہ ہغہ تہ وړوکو حکامو طرف تہ د رجوع مشورہ ورکړی او دې پہ
جواب کنہی اووائی چہ جناب ہم تاسو ټول ہرڅہ یی . نو ددې دا مطلب نہ دې چہ ټول حکام تاسو
سرہ متحد دی بلکه مطلب دا دې چہ ستاسو وړاندې ټول حکام کالعدم دی .

ہم دغہ عینیت اصطلاح صوفیہ کنہی بمعنی احتیاج دې . پہ دې معنی سرہ جملہ مخلوق عین
خالق دې یعنی دھغہ محتاج دې . بیا کله پہ عینیت کنہی دا قید لگوی چہ دھغہ احتیاج معرفت
ہم وی . پہ دې معنی سرہ صرف د عارف دپارہ عینیت ثابتوی . بیابعضی وختونو کنہی یوقید
مزید زیاتوی چہ ہغہ معرفت کنہی دومرہ استغراق وی چہ جملہ مخلوق تردې پورې چہ خپل ذات
طرف تہ ہم التفات پاتې نہ شی وبہذ المعنی قال العارف الرومی رحمہ اللہ تعالیٰ . ع

آں یکے راروئے او شد سوئے دوست وں یکے را روئے او خور روئے دوست

د جاہلو صوفیانو د فتنې نہ د امت د حفاظت دپارہ اہل ارشاد د وحدۃ الوجود اصطلاح لہر پہ
وحدۃ الشہود سرہ بدلہ کړې دہ . پہ ہغې کنہی د فتنې خطرہ نشته . ځکہ چہ پہ ہغې کنہی دغیر د
وجود نفی نشته بلکه دھغې مفہوم دادې چہ جملہ موجوداتو کنہی شہود او التفات صرف یو ذات
طرف تہ دې . فقط واللہ تعالیٰ اعلم

د فناء اوبقاء تشریح

سوال د فناء د مقام څه معنی ده؟ بینواتو جروا

الجواب باسم ملهم المواب

دالله تعالی د ذات اوصفاتو د غلبه شهود د وجه نه خپل د ذات اوصفات نه بی خبری ته فنا وائی . فناء صفات نه قرب نوافل ، او فناء ذات ته قرب فرائض ونیلې کیږی ، چونکه حدیث قدسی ((وما یزال عبدی یقرب الی بالنوافل حتی اجهته فاذا اجهته کنت سمعه الذی یسمع به وبصره الذی یر به ویده الذی یرطش بها ورجله الذی یمشی بها)) کنبی فناء صفات لره تقرب بالنوافل باندې مرتب کړې شوې دې ددې وجه نه صوفیه دې درجې ته قرب نوافل وائی اود فرائضو درجه دنوافلو نه زیاته ده . چنانچه هم ددې حدیث په شروع کنبی دی « وما تقرب الی عبدی بشئ احب الی مما افترضت علیه » ددې وجه فناء ذات لره چه افضل ده فناء صفات نه قرب فرائض وائی .

بی دغه فناء هم علم پاتې نه شی نو دا فناء الفناء ده څنگه چه ویده دخپل خوب نه هم بی خبره دی . بعضې حضرات بقاء یعنی فناء نه افاقه ته فناء الفناء وائی

فناء اوبقاء په یو بله معنی کنبی هم استعمالیږی . زوال رذائل نه فناء او حدوث فضائل ته بقاء ونیلې کیږی . فقط والله تعالی اعلم

۶ جمادی الاخره سنه ۹۷ هجری

(رساله)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

قرآن باشد کہ بکشايد رہے راہ آں باشد کہ بیش آید شے (۱۰۰)

استیناس الابد بشرح فضل العالم علی العابد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د قالیف وجه

یو ځلي د لاهور په سفر جامعہ اشرفیہ کښي زما حاضري وشوه دهغه ځای یو عالم او وئیل چه
«خما په خیال کښي علماؤ ته د ذکر اوشغل او نوافلو اوتلاوت په ځای درس اوتدریس او افند،
اوارشاد کښي مشغولیدل زیات ضروری دی».

هغوی دخپل دي خیال په تائید کښي حدیث «فضل العالم علی العابد کفضل علی احنا کمر» اورئیلو
بنده عرض او کړو چه «کوم عالم ذکر اوتلاوت وغیره عبادات نافله کثرت سره به کوی هغه د
شرع په اصطلاح کښي عالم نه دي» ما په دي باندې د کتاب الله اوسنت رسل الله څه دلائل بیان
کړل. دا قصه د مازیگر اود ماښام په مینځ کښي راغله. د ماښام د مورخ نه پس هغه عالم شریف
راوړو او وي فرمائیل چه «ستاسو د بیان نه متاثر کیدلو سره زه نن او ایين کوم»

ما د کياچي نه واپس راتللو په وخت کښ د سفر په حالاتو کښي دا قصه هم ذکر کړه. هغه وخت
یو صاحب تیپ ریکاه لگولې وو، په هغې کښي دا بیان محفوظ شو اوریدلو والا ډیر خوښ کړو
اودهغې د اشاعت ضرورت ئې بیان کړو. بنده ته هم خیال اوشو چه «څه لرې نه ده چه الله تعالی د
عالم مذکور په شان په هغه غلط فهمی کښي مبتلا نورو علماؤ لره هم دا بیان نافع جوړ کړی

چنانچه ما دا مضمون د تېپ نه نقل کولو سره د استاد محترم حضرت مولانا مفتی محمد سعید
صاحب رحمه الله تعالی په خدمت کښي په غرض د اصلاح پیش کړو. دوی ډیر خوشحاله شو. به
هغې باندې ئې خپل تاثیر ولیکلو او وي فرمائیل چه «د دارالعلوم ټولو استاذانو لره جمع
کولو سره دي دا مضمون واورلې شی.» د حضرت مفتی صاحب په نظر کښي دومره اهمه
شانیدلو نه پس دهغې د اشاعت فیصله اوکړې شوه. الله تعالی دي قبول کړی اومور بولو د
دي نافع جوړ کړی. وفقنا الله الجميع لما یحب ویرضی. آمین

رشید احمد ۷ ص ۹۷ هجری

د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمہ اللہ تعالیٰ نائر

بسم الله الرحمن الرحيم

د عزیز محترم مولان رشید احمد صاحب زادہ اللہ تعالیٰ فضلاً و کمالاً د «فضل العالم علی العابد» حدیث سرہ متعلق مضمون ما پہ شوق و اوریدلو ماشاء اللہ د حجت پہ اعتبار سرہ سنگین اود اثر پہ اعتبار سرہ رنگین دی .

دا حقیقت دی چه د فقہاء گرامو داسی اقوال چه ہفتی سرہ ثابتیری چه د علم دین د کتابونو مطالعہ یادرس اوتدریس، قیام اللیل نہ فضل دی پہ دی سرہ دیر اہل علم پہ دی مغالطہ کنہی مبتلا کیڑی چه تہجد او نوافل او اورادو لہرہ بالکلہ ترک کولو سرہ تول وخت تبلیغ اوتعلیم کنہی خرچ کری . لیکن پہ خیلہ د حضرات فقہاء ، محدثینو او د تولو علماؤ سلفو وخلقو تعامل او کتلی شی نو ہم دا ثابتیری چه پہ ہفتی کنہی چا ہم اہم نوافل تہجد وغیرہ او اہم اذکارو لہرہ پریخودلو سرہ علمی خدماتو لہرہ اختیار کری نہ دی بلکہ علمی خدماتو سرہ د اورادو اذکار او تہجدو او نوافلو سلسلہ بی ہم برابرہ جاری ساتہ

ما دخیلو بزرگانو نہ اوریدلی دی چه حضرت امام قاضی ابویوسف عین ہفہ زمانہ کنہی چه کلہ ہفہ د قاضی القضاۃ پہ عہدہ باندی مامور اودہفتی د فرائضو پہ اداء کولو کنہی مشغول وو د شہی بہ ٹی درہ سوہ رکعہ نوافل کول ، کوم حدہ پوری چه ماتہ یاد دی خلاصۃ الفتاوی کنہی یو خئی لیکلی دی (چه ہفہ وخت سرسری لیون سرہ ملاؤ نہ شو) چه د سلفو علماؤ تعامل د وو چه دورخی وخت بہ ٹی زیات تر علمی خدمات درس اوتدریس، تبلیغ اوتعلیم یا تصنیف اوفتوی کنہی صرف کول مگر د شہی لوی عمل دہفتی تہجد او تلاوت وو او حقیقت دی چه د تعلیم اوتبلیغ خدمت ہم مؤثر او مفید ہفہ وخت وی چه ہرکلہ د تعلق مع للہ اود ذکر اللہ لازمی تاثرات پہ ہفتی کنہی موجود وی . واللہ المستعان .

بدہ محمد شفیع حفظہ اللہ عنہ دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴ ، ۸۵ھ ۱۲۱۶

بسم الله الرحمن الرحيم

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (فضل العالم على العابد كفضل علي ابي اكرم).

ددی حدیث پیشی نظر بعضی علماء پہ دی غلط فہمی کنہی مبتلا شوی دی چه اہل علم تہ دفلی عباداتو پہ خائی علمی مشغلہ ساتل یکار دی . اوایین تہجد او ذکر اوشغل وغیرہ کسہ مشغولیدل صحیح نہ دی . دا وخت د علم دین پہ خدمت کنہی واشاعت کنہی صرف کول افضل دی مگر دا محض مغالطہ اود نفس او شیطان کید دی ، ددی وجہ د حدیث مذکور د تشریح ضرورت پینن شو

اولاً په دې پوهیدل ضروری دی چه د شریعت په نظر کښې علم څه ته وائی؟ نو واضحه دې وی چه د شریعت په نظر کښې علم هغه معتبر دې چه په هغې سره خشوع او خضوع او تقوی او فکر آخرت او د حساب او کتاب استحضار اود دنیا وما فیها نه زهد او آخرت طرف ته رغبت پیدا وی. لکه چه الله تعالی فرمائی «**انما یغنی الله من عباده العلماء**» په دې سره معلومه شوه چه علم سره خشیت پیدا کیږی **وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم انا اتقا کرم واعلمکم بالله ای انا اتقا کمر لالی** اعلمکم بالله، په دې سره معلومه شوه چه زیادت علم د زیادت تقوی مورث دې. او وی فرمائیل «**فخرج علی قومه فی ربه**»، **قال الذین یریدون الحیاة الدنیا بالیت لنا مثل ما اوتی قارون**، **انه لذو حظ عظیم**، **وقال الذین اوتوا العلم ویکم ثواب الله خبر لمن امن وعمل صالحا**، **ولا یلقاها الا الصابرون**» په دې آیتونو سره د جهل و علم حقیقت معلوم شو چه حیات دنیا باندې نظر ساتل جهل او ثواب الله باندې نظر کیدل علم دې او دا هم ثابت شوه چه د ثواب الله خیر صرف اعتقاد حاصلیدل علم نه دې بلکه د تحقیق علم دپاره دهغې استحضار اود هغې مطابق عمل کول ضروری دې «**ولا یلقاها الا الصابرون**» سره ددې ټی نور زیات تاکید اوفرمائیلو لهذا خواه څوک د ټولې دنیا علوم حاصل کړی مگر بغیر د تقوی نه هغه د شریعت په نظر کښې د «**کمثل الحمار یحمل اسفراً**» اود «**چارپائې بروکتب یی چند**» مصداق به وی. عقلاً هم دا امر مسلم او بدیهی دې چه حقیقی علم معرفت خالق دې. ع

فکر آں باشد که بکشید ربه راه آں باشد که پیش آید شمس

او دا هم مسلم ده چه د یو څیز د صفاتو چه کوم حده پورې معرفت اوشی هم هغه حده پورې دهغې آثار به هم مرتب کیږی. پس د الله تعالی د شان جلالی او جمالی معرفت نه پس غلبه شوی او غلبه خوف اودهغه د آثارو ترتب لازم دې. دویمه خبره دا په ذهن کښې کینوی چه تقوی او خشوع څنگه حاصلیږی؟ د دې د تحصیل قرآن کریم په مختلفو ځایونو کښې متعدد طریقې بیان کړی دی. ارشاد دې چه «**وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالْعِلْمِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْفَتَاتِينَ الَّذِينَ يَنْظُرُونَ أَنَّهُمْ مُلْكُومٌ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَهِ وَرَبُّهُمْ**» ددې مضمون د تقریر خلاصه داده چه توجه الی الاخرة موقوف ده په زهد عن الدنيا پورې. ځکه چه تخلیه بلا تخلیه ناممکن ده؟

حضرت رومی رحمه الله فرمائی: ع

آمنت دانی چرا غماز نیست زانکه زنگار از رخس ممناز نیست

رو زنگار از رخ او پاک کن بعد زس این نور را ادراک کن

او زهد عن الدنيا نوم دې د حب دنیا د ازالې چه شامله ده حب مال او حب جاه ته پس فرمائی

چه د حب مال علاج صبر یعنی ترک لذات اوشهوات سره اوکړه . ددې وجه نه چه د تحصیل لذاتو دپاره به د مال ضرورت پېښېږي نو د مال طلب به زیاتېږي . لهذا نفس لره د ترک لذات عادی خوړ کړه دې دپاره چه د مال کثیر ضرورت پېښ نه شی قال البوصیری . ع

النفس کا طفل ان جمله شب علی حب الرضا عوان تغطيه بقطم

او د حب جاه علاج په مونځ سره اوکړئ . ددې وجه نه چه مونځ کښې سراسر عجز او انکسار دې اود مونځ د قیمتی کولو علاج خشوع یعنی سکون قلب دې . داسې چه د اعضاء حرکات د زړه د حرکاتو (خیالات و ارادات) تابع وی . ځکه چه مونځ کښې د سکون اعضاء قیود (یعنی تللو گرځیدلو ونیلو کتلو خوراک ځکاګ نه ممانعت ، هغه وخته پورې به گران معلومېږي ترڅو پورې چه په زړه کښې سکون پیدا نه شی او سکون قلب (خشوع) حاصلولو طریقه بیانوی چه دخپل رب نه د لقاء او حساب او کتاب . جز اوسزا مراقبه کوه

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّكَ زَلْزَلَةُ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ مَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ أَقْوَمٌ شَدِيدٌ﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَانٌّ عَن وَالِدِهِ شَيْئًا﴾ په دې دواړو آیتونو کښې د تقوی امر کولو سره دهغې د تحصیل طریقه ټې بیان کړه چه د قیامت اود هغه د خطرناکو منازلو مراقبه کوئ

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ په دې کښې د تحصیل تقوی دپاره د باری تعالی د قدرت قهره د مراقبې حکم یی او فرمائیلو

﴿وَأَنذَرْتُمْ لِحَبِّ النَّارِ لَشَدِيدٌ أَفَلَا يَعْلَمُونَ إِذَا بُعِثَ رَافِعٌ فِي الْقُبُورِ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ په دې کښې ټې د حب مال علاج دا بیان کړد چه د حشر او حساب او کتاب مراقبه کوئ . حضور صلی الله علیه وسلم د تقوی او د آخرت فکر پیدا کولو دپاره د مرګ د مراقبې تعلیم او فرمائیلو . ((ا کثروا من ذکرها زمر الملکات الموت)) . ((کلی بالموت واعظا زوروها)) (القبور) قامها تذکر الاخرة . ((ان تعبدلله کذلك تراها فان لم تکن تراها فانه یراک)) . کښې یی د ذات حق د مراقبې حکم او فرمائیلو . ((حقیق بالمرد ان یکون له محاسن مخلوقاتها ویدکر ذنوبه فیستکفر الله منها)) (حب) سره یی د

محاسبی تاکید او فرمائیلو

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلِتَنْظُرَ نَفْسٌ مِمَّا قَدْ مَتَّ لَهَا﴾ دلته یی د تقوی اختیارولو دپاره د اعمالو د محاسبی حکم او فرمائیلو

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ په دې آیت کښې یی د تحصیل تقوی طریقه دا بیان او فرمائیله چه د صادقینو سره اوسېږئ ، یعنی کثرت صحبت صادقین

﴿أَلَا يَنْصَرِفُ أَلَّا تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ په دې سره معلومه شوه چه د ذکر الله په کثرت سره زړه ته اطمینان او سکون حاصلیږي اود پورته آیت کریمه «وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ» په تفسیر کښې بیان او شو چه سکون قلب سره موندن آسانېږي ، چه په هغې سره حب جاه زانلیږي او فکر آخرت پیدا کیږي . «ذَكَرَ اللَّهُ خَالِيَا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» یعنی کوم سرې چه په خلوت کښې د الله ذکر او کړی اودهغه د سترگونه او ښکې روانې شی هغه ته الله داسې قرب ورکوي چه د قیامت په ورځ به هغه ته دخپل عرش په سوري کښې ځای ورکوي چه هرکله خلق به د تپش نه پریشانه وي او په خولو کښې به دوب وي . غرض داچه صحبت اولیاء الله او کثرت ذکر سره علم او معرفت کښې ترقی کیږي چه په هغې سره تقوی خشوع او تعلق مع الله پیدا کیږي ددې وجه د کثرت ذکر حکم ورکړی شوې دې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَبِيرًا ۝١١ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝١٢﴾ ، «وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾

وقال العارف الروحي رحمه الله تعالى: شعر:

ایں قدر گفتیم یائی فکر کن فکر گر جامد بود رو ذکر کن

ذکر آرد فکر را در اهتزاز ذکر را خورشید ایں افسرده ساز

نتیجه دا را اوله چه علم موقوف دې کثرت ذکر ، محاسبه ، مراقبه او صحبت اولیاء الله باندې د سید دو عالم صلی الله علیه وسلم نه هم خوورځو پورې مراقبه او تخلیه ورباندې کولو نه پس علم او عرفان سره د دوی تخلیه او کړې شوه . پس ابتداء خو دا اذکار او اشغال د مرضی جهل نه د نجات حاصلولو دپاره بطور علاج ضروری دی مگر چه کله دهغې په وجه علم او هغه سره تقوی او خشوع هم ملاؤ شی نو دا اذکار او اشغال پخپله مرض جوړیدلو سره عاشق باندې مسلط کیږي . څنگه چه د مو مرض دپره افیون یا تمباکو استعمالولې کیږي چه په هغې سره خو د اصل مرض علاج اوشی مگر پخپله د افیونو یا د تمباکو عادی جوړیدلو سره لا علاجه مرض کښې مبتلا شی . ابتداء کښې انسان د علاج په طور باندې خداخواسته هغه څیزونو لره اختیاروی مگر څه وحب پس دا

په دې کښې اول ماده قلت ، دویم دهغي تنکیر لپاره د تقلیل ، دریم من تبعیضیه ، څلورم ما
لپاره د تاکید ، دې راوړلو سره یې په کوم شان سره دهغوی د قیام لیل تذکره کړې ده چه د شپې دیر
کم ویده کيږي او شپه چه ختمیدلو ته نژدې کيږي نو د ټولې شپې د عبادت محاسبه کوي او داسې
گڼي چه هڅه عبادت مو ونه کړو (ماعبداناک حق عبادتک ، چه کله یې دخپل عبادت نقص مخې ته
راځي نو په هغې باندې استغفار کوي ، شعر :

نیکیاں یارب مری بدکاروں سے بد ہوئیں وہ بھی رسوا کن ترے دربار میں یہ مجد ہوئیں

دا عشاق دخپل خان نذرانه پیش کولو سره هم خپل خان لره قصور وار گڼي ، شعر :

جان دی دی ہوئی اسی کی تھی حق تو یہ ہے حق ادا نہ ہوا

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ ، ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّهُونَ فِي خَلْقِ السَّمَكِ

وَالْأَرْضِ﴾ یعنی په کثرت ذکر او مراقبه د قدرت کښې لگېدوی

﴿أَتَن مَّوَقِنَتْ أُنثَىٰ الْإِنسَانِ مَا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَرَبُّهَا رَحْمَةً رَّزِيقٌ قَلِيلٌ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَسْلُكُونَ وَالَّذِينَ لَا

يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَٰئِكَ الْأَنْبِيَاءُ ﴿١﴾ په دې کښې اهل علم هغه ته وئيلې شوی دی چه د شپې دخشوع
وخضوع اود خوف ورجا په حالت کښې په کثرت سره نوافل اوکړي ، بلکه د آیت ذیل د ظاهر نه
معلوميږي چه په کومو خلقو کښې غلبه خشیت ، خشوع وخضوع ، کثرت ذکر ، کثرت قیام لیل نه
وی هغه مؤمن دي نه .

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ رَجَعَتْ قُلُوبُهُمْ﴾

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٢﴾

تَسْبِاحٌ جُنُودُهُمْ مِنَ الْمَسَاجِدِ يَسْجُدُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَكَمَلًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ په دې آيتونو کښې
انما، کلمه د حصر ده ، يعني ترڅو پورې چه صفات مذکوره وبه موندلې شي دایمان وجود نه شي
کیدلې . ددې آيتونو ظاهر اود حضور صلی الله علیه وسلم نه واخله ترته پورې د رجال الله په
معامل سره د کثرت ذکر او قیام لیل فرضیت بلکه شرط ایمان کیدل مفهوميږي ، حقیقت دادي چه
د فرض دوه قسمونه دي ، ۱ ، د ضابطې فرض (۲) ، د رابطې فرض

مثلاً د خاوند په ذمه د ښځې د علاج مصارف اود ښځې په ذمه د خاوند خدمت ضابطه شرعه
کسې فرض نه دی مگر د رابطې په حیثیت سره دا داسې اهمه فریضه شمیرلې کيږي چه په دې
کسې کوتاهی کولو والا خاوند یا ښځې لره د زوجیت لائق نه گڼلې کيږي . اگر چه د صابطې په
لحاظ سره دا ښځه خاوند دی . هم دغه شان د صابطې په لحاظ سره اگر چه یو سړی مسلمان و

مگر د مسلمان وٹیلو لائق او د رابطی مسلمان به هله جوړپیری چه کله د رابطی فرائض او شرائط
وخشوع او خضوع، کثرت ذکر او قیام لیل لره ادا کوی، ددې پوره تقریر حاصل دادې چه ترڅو
پورې مراقبه محاسبه، خشوع وخضوع کثرت ذکر وقیام لیل متحقق نه وی هغه وخته پورې عالم
جوړیدل خو لري خبره ده صحیح معنو کښې مسلمان هم نه شی جوړیدلې

اوس د حدیث مطلب واضح شو چه د عالم نه مراد هغه دې چه د شرع په نظر کښې عالم وی او
کامل مؤمن وی، یعنی کم ازم دومره عبادت کوی چه د حقیقت علم او کمال ایمان دپاره شرط دې
چه دهغې تفصیل پورته بیان شو، ورنه هغه عالم نه دې بلکه ددې لائق هم نه دې چه هغه ته مؤمن
او وٹیلې شی اگرچه په حقیقت کښې مؤمن وی، پس د عالم نه مراد هغه سړې دې چه کم از کم
دومره عبادت کوی چه د حقیقت علم دپاره موقوف علیه وی او زیات وخت مشاغل علمیه کښې
صرف کوی اود عابد نه مراد هغه دې چه درجه موقوف علیه نه هم زیات عبادت کوی او علم بقدر
ضرورت نه زیات نه وی حاصل کړې، پس دواړه عالمان هم دی او عابدان هم، فرق دومره دې چه
یو علم بقدر ضرورت یعنی بقدر فرض عین حاصلولوسره فرص کفایه طرف ته د متوجه کیدلو په
ځای کثرت عبادت کښې مشغولپیری او دویم عبادت بقدر ضرورت چه د حقیقت علم او کمال ایمان
دپاره موقوف علیه دې، کوی او علم نه د فرض کفایه درجه هم حاصلوی حقیقت علم منکشف
کیدلو دپاره د درد محبت ضرورت دې، شعر

در درون خود یغزا در دریا تا بنی سبز و سرخ وز دریا

دهغه درد په دولت سره داسې علوم منکشف کیږی چه عقل ورته حیران پاتې کیږی، شعر

بنی اندر خود علوم انبیاء بے کتاب و بے معید و اوسا

کوم خلق چه دهغه درد د لذت نه ناخبره دی هغوی د علم د حقیقت نه څه خبر دی، شعر

تو ندیدی گمے سلیمان را چه شناسی زبده مرغان را

آگاه نه ټپ درون را نشتر چه زنی رگ جوں را

هغوی لره خو خود پرستی محبوب حقیقی طرف ته د راتللو اجازت نه ورکوی، شعر

اے قوم بچ رفتہ کجائید کجائید معشوق دریں جاست یائید یائید

د داسې خلقو په باره کښې حضرت رومی رحمه الله فرمائی، شعر

صد هزاران فضل دارد از علوم جان خود را بے دانند این ظنوم

جان محمد علمها این ست و این که بدانی من کم در یوم دیں

ایضا القوم الذی فی المدرسه کل ما حصله و سوسه

علم نبود الا علم عاشقی مہلکی تلبیس ابلیس شلی

د خدمت علم دین بہانہ جوړولو سره د عبادت نہ خان خلاصولو والو نہ زہ پوښتنہ کوم چہ آیا
هغوی د حضور صلی اللہ علیہ وسلم اسوۂ حسنہ اود صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم ژوند او ترنہ
پورې د رجال امت د سلسلې طرز عمل د دنیا د سترگو نہ پناہ کولې شی؟ تاسو خلق خو پخپل
گمان صرف د علم دین محافظ او مبلغ یئ . حضور کریم صلی اللہ علیہ وسلم او خلفاء راشدینو
رضی اللہ عنہم باندې خو مبلغ کیدلو نہ علاوہ د حکومت ذمہ د ریانې ہم وې سیا هغه نفوس
قدسیہ کښې د تبلیغ جذبہ اود ذمہ دارئ احساس کوم حده پورې وو . دا زمونږ د وہم او گمان نہ
ہم خارج دی ، شعر

وکیف یدرک فی الدنیا حقیقۃ قوم دہام تسلوا عنہ بالعلم

سره ددې نہ دوی قیام لیل کوم حده پورې کولو . ملا بہ نې ترلہ . احیاء لیل بہ نې کولو . خپې
بہ نې او پرسیدلې او پہ کثرت سرہ بہ نې نفلی روژې نیولې او هر وخت بہ پہ ذکر اللہ کښې مشغولہ
وو . دوی دا خیال ولې اونه کړو چہ د کثرت نوافل پہ ځای دا وخت ہم تبلیغ علم دین ود حکومت
پہ نظم او اقامت کښې صرف کیدل پکار دی . امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ تعالیٰ څلویښتر کالو پورې
مسلسل د ماسخونښ پہ اودس سرہ د سحر مونځ ادا کړو . یو قرآن بہ نې روزانہ ختمولو . علامہ
برہن الدین مرغیانئ مصنف ہدایہ دیارلسو کالو پورې مسلسل روژہ اونیولہ او پہ چا باندې نې
ښکارہ نہ کړہ . آی ستاسو جذبہ حفاظت و اشاعت علم دین دہغہ مقدس هستو نہ ہم زیاتہ دہ؟ د
مثال پہ طور باندې د دې دوو هستو ذکر او کړو . ورنہ ددې سلسلې دہر فرد دا کیفیت دې . شعر

زفرق تا بقدم ہر کجا کہ مے نگریم کرشمہ د من دل میکشد کہ جا نہ یاست

بو خلی امام احمد رحمہ اللہ تعالیٰ دخپل استاذ حضرت امام شافعی رحمہ اللہ سرہ میلہ شو د
امام شافعی رحمہ اللہ لور د میلمنو نہ نورو ضروریاتو سرہ د تہجد د وخت دپارہ د اودس اوبہ ہم
کښنودلې . سحر نې چہ کلہ وکتل چہ اوبہ ہم هغسې پرتې دی نو امام شافعی رحمہ اللہ تہ نې
داسې شکایت وکړو چہ «طالب علم لیس لہ حفظ فی الصلوۃ» دا څنگہ طالب علم دې چہ ہغہ تہ د
تہجد و ہم توفیق نہ کیږی؟ د یو حلیل القدر امام د لور دا جملہ د مدعیان علم دپارہ یو عبرت دې
د امام شافعی رحمہ اللہ پہ پوښتنہ باندې امام احمد عرض وکړو چہ د شپې مې کومہ روتن
خوړلې و دہغې انوار دومرہ محسوس شو چہ ټولہ شپہ پہ عبادت کښې تیرہ شوہ دیولمحي دپارہ
عہ غلب و نہ سو . لہذا د اودس کولو ضرورت پښن نہ شو . لږ مودہ مخکښ داسې رجل بیرشوی
دی چہ نہ اص مسلمہ باندې مو دینی یا دنیوی دنی شان اقت ہم دوی پریشانہ کول . چہ پہ هغې

سرہ دھنوی خوب بہ ختمیدلو ، یو درد وو چہ یو وخت ئی ہم آرام تہ نہ پربنودل دھنوی جذبہ
 شاعت د دین مدعیان حفاظت علم تہ خو ہوا ہم نہ دہ بگیدلہ ، یو طرفتہ د جہاد ، وعظ او تقریر
 تبلیغ او اشاعت ، تدریس او افتاء ، تصنیف او تالیف پہ میدان کنہی دا حضرات ورنہ یو و . بل
 طرف تہ مراقبہ ، محاسبہ ، کثرت ذکر او شغل ، نوافل او قیام لیل کنہی ممتاز اود امراض باطنہ
 طبیب حاذق وو ، یو جانب بلا واسطہ علم نبوت حاصلولو والا پہ زرگونو شاگردان اود مواظلو
 اومفوظاتو اوتصانیفو نہ مستفید کیدلو والا پہ کرورونو افراد او بل جانب تہ دھنوی مطب
 روحانی سرہ صحتیاب کیدلو والا د زرگونو پہ شمیرکنہی دی ، ہفہ حضراتو د فقہی ، قرآن ،
 حدیث ، د علوم نقلیہ او عقلیہ ، ظاہریہ اوباطنیہ داسی کتابونہ لیکلی دی چہ مدعیان علم
 اوفرست پوہولو باندی ہم پوہہ نہ شر ، مدعیان علم او اشاعت علم دھفہ عشاقو د تبلیغ
 او اشاعت دین پہ شان یو ادنی شانتی نمونہ خو پیش کریں . شعر

اولئک اسلافی الجمی معلوم اذا جمعتم باعدہن المہامع

حقیقت دادی چہ ترخو پوری تعلق مع اللہ حاصل نہ وی ، ہفہ وختہ پوری د تبلیغ او اشاعت
 فریضہ ادا کیدلہ نہ شی . نن سبا خطرناک ضلالت دادی چہ د علم حقیقی مدعیان علم خدا
 شروع کری دہ او خپلو کسانو لہ دھنہ نہ بندوی . شعر

منم کنی ز عشق دے اے مفتی زمن معذور دارمست کہ تو او را ندیدہ

خواجہ پندارد کہ دارد حاصل حاصل خواجہ بجز پندار نیست

د عوم کالانعم واہ واہ نسان لہ تہہ کوی ، د عوامو پہ عقیدت او لاس بنکلولو باندی عجب
 او غرور مہلک دی ، دیو صاحب نظر نہ دی تشخیص او کری ، شعر

نما بھاب نظرے گوھر خود را بھی توال گشت بصدق خرے چد

ہمیں کستی ہے دنیا تم ہو دل والے جگر والے

ذرا تم بھی تو دیکھو کہ ہو تم بھی تو نظر والے

داخلی د صورت علم او حقیقت جہل پہ غرور کنہی مبتلا دی ، شعر

ناز بے گل کو نزاکت پہ جمن میں اے ذوق

اس نے دیکھے ہی نہیں ناز و نزاکت والے

دوی د علم پہ لذت اود اہل دل پہ درد باندی خہ پوہیری؟ شعر

لطف ے تجھ ے کیا کسوں زاہد ہائے کجکنت تونے پی ہی نہیں

ع : ذوق ایں بادہ ندائی بخدا تانہ ہشی

چوں دل بمرنگارے نہ بستا سماہ تراز سوزِ درون و نیاز ماچہ خبر ؟
د اہل انصاف دپارہ دومرہ قدری مضمون کافی دی . چنانچہ یو معروف اہل علم چہ پہ دی
غلط فہمی کنہی مبتلا دی دومرہ متاثرہ شو چہ ددی مضمون صرف خلاصہ اوریدلوسرہ ہفتہ د
اوابینو او اشراقو وغیرہ نوافل شروع کرہ او د اہل اعتساف پہ خدمت کنہی دا دود شعرونہ پیش
کوم ، شعر

بامدعی مگوید اسرار عشق وستی بگذار تا بمیرد درج خود ہستی
تو و طوبی و ما و قاست یار فکر بر کس بقدر ہمت اوست
پہ آخرہ کنہی دعا دہ چہ اللہ تعالیٰ دی مونو تولو لہ د علم حقیقی دولت راکری . آمین ثم آمین
اللہم نور قلوبنا بنور معرفتک ابدًا ، آمین

رشید احمد

اوائل ذی الحجہ سنہ ۸۵ ہجری

تکملہ

چاتہ اشکال کیدلی شی چہ د علماؤ دپارہ تدریس ، تبلیغ ، افتاء او تصنیف پہ شن متعدی
خدمات سرتہ رسول فرض کفایہ دی ، او ذکر ، شغل ، مراقبہ او محاسبہ وغیرہ عبادات نافلہ دی .
اود فرضو اہمیت او ثواب د نفلو نہ زیات دی ، بیا زہ علماؤ تہ د کثرت ذکر او فکر تبلیغ ولہ کوم ؟
ددی دود جوابہ دی یو الزامی او بل تحقیقی :

الزامی جواب : ما پہ نصوص قرآنیہ سرہ ثابتہ کرہی دہ چہ کوم عالم د عبادت نافلہ او د ذکر
وفکر کثرت نہ کوی ہفتہ د شرع پہ نظر کنہی عالم خو لری خبرہ دہ د مؤمن و نیلو لائق ہم نہ دی .
بیا د حضور صلی اللہ علیہ وسلم اود علماء امت پہ اقوالوسرہ دہفتی اہمیت ثابت کرہی دی او
وہلی می دی چہ د حضور صلی اللہ علیہ وسلم نہ راخلہ د علماء امت ہم دا تعامل راروان دی چہ
ہفتی د اشاعت دین د متعدی خدماتو سرہ دخیلو وختونولویہ حصہ عبادت نافلہ او ذکر او فکر
کنہی صرف کولہ . ای علماء آبدین پہ دی باندی غور کولوسرہ جواب راکری :

تحقیقی جواب : نورو تہ تبلیغ اود ہفتی د اصلاح کوشش کول فرض کفایہ دی . مگر خپلہ
اصلاح فرض عین دہ ، د اصلاح مطلب دادی چہ د ظاہری او باطنی گت ہونو نہ اخراز و کرہی شی
اودا موقوف دی د ذکر او فکر او د محاسبی او مراقبہ پہ اہمیت باندی . بس د فرض عن موقوف
علیہ بہ ہم فرض عین وی ، د ذکر او فکر او د محاسبی او مراقبہ اود صحبت کامل د معتد بہ درجہ

چه کله هغوی د څلورو علماؤ نه د کتاب اصلاح کولو تحریر ولیکه اود څلورو مشهورو علماؤ نومونه ئې هم ولیکل نوڅما مقصد پوره شو ددې وجه نه ما په هغه سلسله کښې څه وئیل اوړیدل بالکل بند کړه

مگر مؤلف خپله وعده پوره نه کړه . دهغه څلورو مشهورو علماؤ د اصلاح کولو نه بغير کتاب شائع کوی . ددې وجه نه عوامو لره دهغه فتني نه د بچ کولو کوشش جاری ساتل فرض دی . څما د مفصل تحریر خلاصه دا ده .

(۱) مؤلف عالم نه دې . ددې وجه نه دهغه خپل نوم سره «مولانا» لگول جائز نه دی په هغې سره عوام د هوکه کیږي

(۲) ما په «درس قرآن» باندې د تقریظ لیکلو نه انکار کړې وو دهغې باوجود هغوی څما نوم په کتاب کې شائع کړو اوڅما په نوم سره امت ته د پنځلسو کالو راسې د هوکه ورکړی

(۳) ما خو صرف د تقریظ نه انکار کړې وو مگر حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا صاحب رحمه الله تعالی او حضرت مولانا مفتی محمد عاشق الهی صاحب خوڅما نه هم څه زیات د کتاب د اشاعت نه منع کړې وه . دهغې باوجود هغوی کتاب شائع کړو . ورسره ئې مزید جرئت دا وکړو چه د حضرت شیخ الحدیث نوم ئې هم شائع کړو

(۴) مولانا محمد تقی صاحب عثمانی لیکي «محمد احمد صاحب احقرته رایه حاصلولو دپاره کتب یا دهغې مسوده نه وه ر لیرلې . اونه ئې د اظهار رائے دپاره وئیلی وو . لیکن په کتاب کښې ئې څما نوم شائع کړو . د احقر نه ئې نه رایه واخستله او نه ئې ورسره مشوره وکړه . نه ئې کله د کتاب ذکر کړې دې . د حضرت د طرف نه «درس قرآن» باندې د اعتراضاتو نه پس احقر ډیر ځلې هغه ته وه وئیل چه که چرته تاسو د احقر نه واقعه رایه اخستلې وې نو احقر به دا مشوره درکوله چه تاسو ددې کتاب د تالیف اقدام مه کوئ»

(۵) که چرته دا معامله د حضرت حکیم الامت په خدمت کښې پیش شوې وې چه ستاسو د سلسلې یو غیر عالم خلیفه تفسیر لیکلې دې یو څو مشهورو علماؤ هغه لره دهغه کتاب د اشاعت نه منع کړې وو چه په هغوی کښې حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا صاحب هم دې مگر هغه خپل نوم سره «مولانا» لگولو سره کتاب شائع کړو اوله دې نه زیات ظلم ئې داوکړو چه کتاب کښې دهغه علماؤ نومونه شائع کولو سره پنځلسو کالو نه را په دیخوا امت ته د هوکه ورکوی . او بعضې د داسې علماؤ نوم ئې هم شائع کړې دې چه هغوی ته کتاب یا دهغې مسوده بنودل خو لري خبره ده هغوی ته بی دهغې خبر قدرې هم ورنه کړو . نو آیا حکیم الامت به داسې شخص ته توبه او دهغه علماء کرامو نه د معافۍ غوښتلو اود کتاب اشاعت بندولو باندې نه مجبور کولو ؟ او د انکار په صورت کښ د سلسلې به د اخراج اعلان نه به یی نه کولو ؟ او آیا اوس د سلسلې موجوده

اکړو باندې د فرص نه عائد کېږي ؟

۶، که چرته دهغوی دا پنځم نمبر مقدمه کېښي د مذکوره تفصیل مطابق عدالت شرعيه کېښي پېش کړې شي نو آیا عدالت به داسې سړي ته سخت تعزیر او کتاب باندې بندیز ونه لگوي ؟

۷، په سابق مفصل تحریر کېښي مې دا وضاحت کړې دې چې ما دهغه تحریر نه وړاندې دوه ځلې هغه لږه په ډیرې نرمۍ سره پوهه کړو او دریم ځلې مې د مخ د پردې په مسئله باندې لږې سختۍ سره اووئیل نو دې ډیر سخت غصه شو او هغه بې پردگۍ لږه تفسیر عثمانی سره دثابتولو کوشش نه کولو . چه کله دهغه نه د قبول څه توقع باقی پاتې نه شوه نو ما علماؤ لږه د جاهل مفسرینو د خطرناکو فتنو په طرف متوجه کول فرض وگڼل

العمدالله تعالی دینده په متوجه کولو باندې ټوله دنیا کېښي مشهورو علماؤ کرامو دهغه فتنې خلاف ښه ښکاره ولیکل . مزلف ته ئې ډیره سخته تنبیه ورکړه . د علماؤ هغه د کتاب په اصلاح کولو باندې مجبور کړو . مگر هغه د اصلاح له طریقې سره متعلق د علماؤ د هداياتو قبلولو نه انکار وکړو . د علماؤ بحرر و په دارالافتاء کېښي محفوظ دی .

۸، مزلف د علماؤ د هد یاو نه د انحراف د وجه نه انتهای کوشش او د لوی مالی پیشنهاد باوجود مشهورو او مسلمو علماؤ کېښي بول لږه هم د کتاب په اصلاح باندې آماده نه کړې شو . دیو غیر معروف او غیر مسلم عالم اصلاحی نظر معتبر نه دې . د دې وجه نه دهغه کتاب کتل جائز نه دی دهغه تنبیه چه څومره زیاته کیدې شي هغه شائع کړن او د قرآن کریم د تحریف نه د بچ کولو نریضه ادا کړی . د غفلت په صورت کېښي د الله تعالی د گرفت او د دنیا او آخرت د عذاب نه وه ډیرېږي

رشید احمد

دارالافتاء والارشاد ماظم آباد ۱۵ جمادی الآخره ۱۴۱۷ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الطهارة

به زبني سره د اوداسه نيت كول مستحب دي

سوال. د اوداسه د كولو په وخت كېنې چه كوم نيت كيږي آيا په زبني سره كول ئې ثابت دي او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. هو: مستحب دي. قال في التعوير ومن آداب الجمع بين نية القلب وفعل اللسان وفي المرح طهارة رتبة وسطى بين من سن العلفظ بالنية وبين من كرهه لعدم نقله عن السلف (رد المحتار ج ١ ص ١١٨). فقلولله تعالى اعلم ٨ رمضان سنة ١٣٠٣ هـ

پرتنه له نيت څخه د لامبلو په صورت كېنې اودس كيږي

سوال. كه چيرته يو څوك پرتنه له كوم نيت څخه ولاسي يا په سمندر كېنې لامبو ووهي نو آيا اودس ئې پخپله ورسره كيږي او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. اودس سره له مسح صحيح كيږي البته د نيت د نه شتون له وجې ثواب نه ور كول كيږي.

قال في العلائق وصرحوا بانها ليس بعبادة وفي الشامية اي الوضوء بدون النية ليس عبادة وذلك كان دخل الماء مدفوعاً او مختار القصد الحذر او لمجرد ازالة الوسخ كما في الفتح (رد المحتار ج ١ ص ١١٨).

فقلولله تعالى اعلم ٢١ جمادى الآخر سنة ١٣٠٣ هـ

تر اوداسه مخكېنې د اعوذ بالله د ويلو حكم

سوال. له اوداسه څخه مخكېنې اعوذ بالله من الشيطان الرجيم لوستل څه حكم لري؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. له اوداسه څخه مخكېنې د بسم الله الرحمن الرحيم لوستل سنت دي له بسم الله څخه مخكېنې د اعوذ بالله د ويلو هم يو ضعيف قول راغلي دي غوره دا ده چه وي نه لولي.

قال في الشامية: والليل الافضل بسم الله الرحمن الرحيم بعد العوذ وفي السجتي يجمع بينهما (رد المحتار ج ١ ص ١٠١).

فقلولله تعالى اعلم ٢٥ جمادى الاولى سنة ١٣٠٤ هـ

په اوداسه کښې د هر غړي په پريمنځلو باندې

د بسم الله د لوستلو حکم

سوال په اوداسه کښې د هر غړي په پريمنځلو سره د بسم الله لوستل مستحب دي او که نه؟
 الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه کښې د صحيح حديث له مخې د دُعا ثابته ده چه
 ((اللهم اغفر لذنبي ووسع لي في داري وبارك لي في رزقي)).

د فقهې په کتابونو کښې لاندینۍ دُعا گانې هم راغلې دي

{۱} د هر غړي د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل **بسم الله العظيم والحمد لله صلوات الله على من لا اله الا هو**

{۲} په هر غړي باندې د شهادت د کلمې ويل.

{۳} په هر غړي باندې درود شريف ويل.

{۴} د خولې د پريمنځلو «مضمضه» کولو په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم اعطني طي تلاوة القرآن و**

ذكرك و شكرك و حسن عبادتك.

{۵} په پوزه کښې د اوبو اچولو په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم لا حولي و لا قوة الا بك و لا ترحمني و لا ترحم الدنيا.**

{۶} د مخ د مينځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم بيض وجهي يوم يبيض وجهه و لا يفسد وجهه.**

{۷} د ښي لاس د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل. **اللهم اعطني كتابي يميني و حاسبني حساباً يسيراً.**

{۸} د کيڼ لاس د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم لا تعطيني كتابي يميني و لا من وراء ظهري.**

{۹} د سرد مسح په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم اظلمي تحفة عرشك يوم لا ظل الا ظلك عرشك.**

{۱۰} د غوږونو د مسح په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم اجعلني من الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه.**

{۱۱} د غاړې د مسح په وخت کښې دا دعا ويل. **اللهم اعق ربك من النار.**

{۱۲} د ښې پښې د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم ثبت عاقدتي على الصراط يوم تزل**

الانوار

{۱۳} د کښې پښې د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم اجعل ذنبي مغفوراً و سعي**

مشكوراً و نجارتي لن تهور.

په دغو کښې يوه دُعا هم له کوم صحيح روايت څخه ثابته نه ده و په ضعيف حديث باندې د عمل کولو د جواز له دريو شرطونو څخه يو شرط دا هم دی چه هغه به سنت نه گڼي

گناهی سنت گنهی. له دی امله له دی خنجه خان وسانن
برسیره پر دی په دغو دغا گانو پاندې د مشغولیدو له امله د صحیح حدیث له مخې د ناستې
شوي دغا (اللهم اغفر لی الخ) پرینودل بلکه له هغې خنجه د مخ گرځولو لامل گرځي
و الله سبحانه و تعالی اعلم. ۰۰۰ فی الحقیقة ۰۰۰

په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته راقلل بهتر دي

سوال زید وایي چه مسجد ته د راتللو او اودس کولو په ځای په کور کښې اودس کول او بیا
مسجد ته راتلل زیات ثواب لري آیا د زید دا خبره صحیح ده او که نه؟ بینرا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: د زید دا خبره صحیح ده. په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته
د راتللو فضیلت په حدیثو کښې راغلی دی

عن ابی هريرة رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ صلاة الرجل في الجماعة تصطف على صلواته في بيته وسوقه محاسن
وعشرين خضعاً وذلك انه اذا توضأ فأحسن الوضوء ثم خرج الى المسجد لا يفرجه الا الصلاة لم يخط خطوة الا
رفعه الله بها درجة وحط عنه بها خطيئة فاذا صلى لم تزل الملائكة تصلي عليه ما دام في الصلاة اللهم صل عليه
اللهم ارحمه ولا يزال احدكم في صلوة كما انتظر الصلوة (متفق عليه)

وعن ابی امامة رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ من خرج من بيته متطهراً الى صلوة مكتوبة فاجرة كاجر الحاج
المعمر ومن خرج الى تسبيح الضحى لا يدعيه الا اياه فاجرة كاجر المعتمر وصلوة على اثر صلوة لا ثوب بهما
كتاب فی علمین. (رواه احمد وابوداؤد)

وعن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه (في حديث طويل) وما من رجل يتطهر فيحسن الطهور ثم يعبد الى مسجد من
فلاة المساجد الا كتب الله له بكل خطوة يخطوها حسنة ورفعها درجة وحط عنه بها سيئة. (رواه مسلم)
وعن سهل بن حنيف رضی الله عنه مرفوعاً من تطهر في بيته ثم اتى مسجداً لم يمسح فيه صلوة كان له كاجر عمرة
(ابن ماجه)

د عقل له مخې هم په کور کښې اودس کول او بیا د مسجد خوا ته د تللو فضیلت ښکاره دی
ځکه چه په دې کښې د مسجد او د جماعت د لمانځه درناوی دی چه کله یو څوک کوم درېره
حضریدل غواړي نو د هغه د عظمت غوښتنه دا ده چه په کور کښې دې ځان پاک و صف کړي
اوبیا دې د هغه خوا ته لاړ شي. نه دا چه دربار ته ورسیږي او هلته اوبه غواړي دا د دربار د عصمت
لور والي خلاف ده. لکه څرنگه چه حرم شریف ته د داخلیدونکو لپاره له مواضع حجه راوړي

ترلو له حکم څخه هم د بيت الله شريف د عظمت ښکارول مقصود دی.
له دې څخه ثابت شوه چه نن صبا مسجدونو ته تلل او هلته د اودس کولو چه کوم رواج جوړ
شوی دی دا صحيح نه دی البته که چيرته مسافر يا معذور او د سې نوروي بيا د هغو لپاره پروا
نه کوي فقط ولله تعالی اعلم ۲۴ ربيع الآخر ۱۲۸۶ هجري

د غاري د مسح تحقيق (خيرنه)

سوال له روايتونو څخه څرگنديږي چه د غاري مسح بايد د غوږونو له مسحي څخه مخکې د
سر له مسحي سره يو ځای وشي او د (حق بلع القفا) الفاظ په عامر روايتونو کښې شته او د فقهي
په کتابونو کښې د غاري مسح د غوږونو له مسحي څخه وروسته راغلي ده نو د دې د تطبيق
صورت به څه وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د (حق بلع القفا) له لفاظو څخه د غاري مسح نه ثابتيږي په قفا او
رقبه کښې فرق دی. قفا د سر برخه ده او رقبه يوه بله مستقلة او بيله عضو ده فرض کړي که چيرته له
قفا څخه د رقبه معنی واخيستل شي نو بيا هم په هغې باندې په قصد سره مسح نه ثابتيږي بلکه د سر د
استيعاب د تول سر په مسح کښې د رانيو، په غرض سره راغلی دی د رقبه (غاري) د مسح په ثبوت
باندې حضرت مولانا عبد الحی لکهنوی قدس سره رساله "تحفة الطلبة في تحقيق مسح الرقبة" د قدر
وړ دی. په دې رسالې کښې لاندیني روايتونه هم شته

۱- ذکر ابن السكن في کتاب الحروف حدث معرف بن عمرو ويبلغ به عمرو كعب رضي الله عنه قال رأيته رسول
الله ﷺ توشأ فمسح بحمته وقفاً.

۲- روى ابو نعيم في تاريخ اصحابه من حديث ابن عمر رضى الله عنهما ان النبي ﷺ قال من توشأ ومسح عنقه
وقل الغل يوم القيامة.

۳- روى الديلمي في مسند الفردوس من حديث ابن عمر رضى الله تعالى عنهما مسح الرقبة امان من الغل
يوم القيامة.

۴- روى ابو عمير في كتاب الطهور عن عبد الرحمن بن مهدي يبلغ به موسى بن طلحة رضي الله عنه انه قال من مسح
قفاً مسح رأسه وقيل الغل يوم القيامة قال العيني في شرح الهداية هذا وان كان موقوفاً لكن له حكم الرقع لان فلا
محال للرأي فيه انتهى.

۵- حكى ابن همام من حديث وائل في صفة وضوء رسول الله ﷺ ثم مسح على رأسه ثلاثاً وظاهر الظاهر ثلاثاً

الاهرام رفته الخرواه الترمذی

وقال قدس سره في حاشية رسالته المذكورة (قوله رواية الترمذی) هكذا ذكر في الفتح و تبة الصيغ
لدهلوی في شرح سفر السعادة لكني لم اجد في النسخ المعذولة من جامع الترمذی و ذكر العين في الهداية و
الجمال الزيلعي في تخرج احاديث الهداية المسني بنصب الراية و ابن حجر العسقلاني في ملخص تخرج الزيلعي
المسني بالدرية هذه الرواية مسندة الى الازاراة.

د دغو روايتونو په سند کښي اگر که څه خبره شته ليکن په فضائلو کښي په فضائلو کښي په
ضعيف حديث باندې هم عمل جائز دی. همدارنگه د طرق د تعدد (ديروالي) له وجې په روايت
کښي قوت راتلی شي اگر که د سند له مخي ضعيف وي.

په نوموړې رسالې کښي د (حتى بلغ القفا و حتى بلغ اللبال) رویتونه هم موجود دي ليکن له هغو
څخه استدلال تام نه دی. کما مر. په پورتنیو روايتونو کښي په لومړني او څلورم روايت کښي
اگر که د قفا يادونه شوې ده ليکن د هغه په مستقلة توگه له يادونې څخه ښکاريږي چه له هغه څخه
يو اخي د غاري مسح مراد ده فقط والله تعالى اعلم ، شيخ جادي الاخره

په اوداسه کښي د گوتو خلالول سنت مؤکد دي

سوال: آیا په اوداسه کښي د گوتو خلالول مؤکد سنت دي او که نه؟ او د مؤکدو سنتو پريښودل
کبيره گناه ده او که صغيره؟ او آیا په مکروه تحريمي کښي راخي او که مکروه تنزيهي کښي؟
الجواب باسم ملهم الصواب: د گوتو خلال سنت مؤکد دی او له عذر پرته هر وخت پريښودل يې د
مکروه تحريمي د کيدو له وجې گناه كبيره گرځي

قال في شرح التنوير و تغيليل (الاصابع) اليدين بالتشبيك و الرجلين بمخصر يده اليسرى يادياً بمخصر رجله
اليمنى و هذا بعد دخول الماء غلالها فلو منقطعة فرض قال في الشاميه (قوله و تغيليل الاصابع) هو سنة مؤكدة
اتفقنا سراج (رد المحتار ج ١ ص ١٠٩) وفي موضع آخر منه في الحديث من ترك سننني لم يدل شفاعتي فترك السنة
المؤكدة قريب من الحرام قال ابن عابدین تحت (قوله و في الزيلعي) و مقتضاة ان ترك السنة المؤكدة مكروه
تحريمياً لجعله قريباً من الحرام و المراد بها سنن الهدى كالحجامة و الاذان و الإقامة فان تركها مضلل مبهم و
المراد الترك على وجه الاصرار بلا عذر (رد المحتار ج ٢ ص ٢٢٤) و في واجبات الصلوة و لها واجبات لا تفسد
بتركها و تعاد وجوباً في العبد و السهو و ان لم يعد لها يكون فاسقاً أثمأ قال الشامي (قوله يكون فاسقاً) اقول صرح
العلامة ابن نجيم في رسالته المؤلفة في بيان المعاصي بان كل مكروه تحريمياً من الصغائر و صرح ايضاً بانهم

هر طوا الاسقاط العدالة بالصغرة الايمان عليها. (رد المحتار ج ۱، ص ۳۲۵)

فقط والله تعالى اعلم. هجادی الآخر سه ۴۰۰

په اوداسه کښې د ولاء (پوله پسي والي) او په هر اندام باندې د دُعا لوستلو حکم

سوال په اوداسه کښې بیره کول مستحب دی او که څنگه؟ که چیرته مستحب وي نو د هر اندام د پرمینځلو په وخت کښې بسم الله، د شهادت کلمه او د هر اندام لپاره مستقله ماثوره دُعا، د هر اندام تر مینځلو وروسته درود شریف، برسيره پر دې د رب اعظم لفظي الخ دُعا څنگه لوستل کیدلی شي؟ بینوا نوجرو!

الجواب باسم ملهم الصواب په اوداسه او غسل کښې ولاء سنت دی، یعنې دومره څنډه دې پکښې نه کوي چه په معتدله هوا کښې د بل اندام تر مینځلو مخکښې لومړی اندام وچ شي همدارنگه تر مسح وروسته او په تیمم کښې دومره څنډه کول چه په هغه کښې که چیرته کوم اندام پرمینځل شي او بیا وچ شي د سنتو خلاف دی کذا هر العلامة ابن عابدین رحمته الله وقال فاغتم هذا التحريم. (رد المحتار ج ۳، ص ۱۱۸) د ولاء د نوموړي تعريف لاندې په دومره وخت کښې خو ډیر څه لوستل کیدلی شي. برسيره پر دې د فقهي په کتابونو کښې د دغو دُعا گونو له جملې څخه د يوې دُعا لوستل راغلي دي او حقیقت دا دی چه د اللهم اعظم لفظي الخ څخه پرته یوه دُعا هم په صحیح حدیث سره نه ده ثابته په فصائلو کښې په کوم ضعیف حدیث باندې د عمل کولود جواز له شرائطو څخه یو شرط دا هم دی چه هغه به سنت نه گڼل کیږي په دې زمانې کښې د جهالت د غلبې له وجې نې خلک سنت بولي له دې امله له داسې امورو څخه باید پرهیز وشي

قال في الشامية تحت (قوله والتسمية كما من) فصار مجموع ما يذکر عند كل عضو التسمية والشهادة والدعاء والصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم لكن قال صاحب الهداية في مختارات النوازل ويسمى عند غسل كل عضو او يدعوا بالدعاء المأثور فيه اويذکر كلمة الشهادة او يصل على النبي صلى الله عليه وسلم قال في الجميع باول لكن رأي في الحلية عن المختارات ويدعوا بالواو وبأو في البواق فليراجع. (رد المحتار ج ۳، ص ۱۱۸) وقال العلامة الرافعي رحمته الله راجع النوازل فرأيتة غير بأو في جميع المعاطيف. (التحريم المختار ج ۳، ص ۱۸)

وفي هذا المعنى من العلائكية قال محقق الشافعية الرملي فيعمل به في فضائل الاعمال وان انكرة الدعوى (هائكة) شرط العمل بالحدیث الضعیف غیر شدة ضغطه وان يدخل تحت اصل عام وان لا يعتد سنة ذلك الحديث. (رد المحتار ج ۳، ص ۱۱۹) فقط والله تعالى اعلم. ۲۸ شعبان ۱۳۹۴ هـ

مسواک د یو لویشت په انغازه اوړدوالی مستحب دی

سوال به لومړي سر کښي له یوې لویشتي څخه د لنډ مسواک استعمالول صحیح دي او که نه؟

سور حروا

الجواب باسم ملهم الصواب له پیل څخه د مسواک له یوې لویشتي څخه کموالی د استحباب خلاف دی چه په استعمال سره کم شي نو بیا پروا نه لري (لما فی العلالة وندب امسا که بهمانه و کونه لهما مستویا بلا عقدی غلط المختصر و طول شبر و فی الشامة (قوله و طول شبر) الظاهر انه فی ابعاد استعماله فلا یمر بقصه بعد ذلك بالقطع منه لتسويته تأمل و هل المراد شبر المستعمل او المعتاد الظاهر الثاني لانه عمل الاطلاق غالباً) (رد المحتار ج ١ ص ١٠٤) داسې مستحبات په عمومي ډول به آسانتیا او داسې نورو پورې مینې وي. شرعي حکم باید و نه گڼل شي. فقط ولله تعالی اعلم. رجب سید محمد

د اندامونو تر درې ځله زیات د پرمینځلو حکم

سوال ځینې خلک په او داسه کښي درې ځله لاسونه تر څنگلو پورې مینځي بیا درې واري اوبه پرې تیروي چه ټول شپږ واري کیږي. په او داسه کښي داسې کول صحیح دي او که مکروه یا ناجائز او داسې کول به شپږ واري گڼل کیږي او که درې واري؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د دې اعتقاد له مخې تر درې ځله زیات کوم اندام پرمینځي چه ثواب دی یا سنت دی نو دا مکروه تحریمي دی او که چیرته ئې اعتقاد نه وي لیکن پرته له کومې داعیې څخه ئې کوي نو د عبث والي له وجې مکروه تنزیهي دی. او که چیرته د شک د لري کولو او د زړه د تسلي لپاره ئې خپل اندامونه تر درې ځله زیات مینځه نو بیا کوم کراهت نه لري البته د مسجد او مدرسي د وقف په اوبو سره تر درې ځله زیات مینځل حرام دي

قال فی شرح العدوی و الاسراف و منه الزیادة علی الفلی فی تحریر ما لوعاء النهر و المملوک له اما الموقوف علی من یطهر به و منه ماء المدارس فحرام و قال فی الشامة (قوله و الاسراف) ای بان یستعمل منه فوق الحاجة "نهر عیة لما اخرج ابن ماجه و غیره عن عبد الله بن مروان العاص ان رسول الله ﷺ مر بسعد و هو یطوئ فقال ما هذا یسرف فقال فی الوضوء اسراف فقال نعم و ان کنص علی نهر جار علیه (قوله و منه) ای من الاسراف الزیادة علی الفلانی ای فی الفسلات مع اعتقاد ان ذلك هو السنة لم اقدم من ان الصحیح ان النهر محمول علی ذلك فاذا لم یعتقد ذلك و قصد الطهارة عند الغسل او قصد الوضوء علی الوضوء بعد الفراغ فلا کراهة كما من تقریر دآهو ما لکراهة تنزیهية لکن کراهة محتملة قوله تحریراً. (رد المحتار ج ١ ص ١٠٣)

فقط ولله تعالی اعلم. ربيع الاول سنة ١٢٨٥

په اوداسه کښې د پیرې د وینتانو د لمدولو حکم

سوال په اوداسه کښې که چیرته د پیرې له وینتانو څخه څه وچ پاتې شي نو اودس کېږي او که نه؟ بیتوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته پیره دومره کمه یا سپکه وي چه د مخ څرمن پرې ښکارېدله نو تر څرمنې پورې اوبو رسول ضروري دي او که نه وي نو نه دی او هغه ویسار کوم چه د مخ په حد کښې د تنه دي د هغو پریمینخل فرض دي او کوم چه تر زڼې لاندې زږېږي د هغو پریمینخل ضروري نه دي لیکن بهر دي

لانه فرض عند الشافعي رحمته الله قال في شرح العنود لا خلاف ان المسترسل لا يجب غسله ولا مسحه بل يسن وان الخليفة التي ترى بهر ما يجب غسل ما تحتها كذا في النهر. وفي الشامية (قوله ان المسترسل) اي الخارج عن دائرة الوجه وسفسرة ابن حجر في شرح المباح ما لو مقي من جهة نزوله لخارج عن دائرة الوجه وعلى هذا فالغسل على اسفل الذنن لا يجب غسل شيء منه لانه مجرد ظهوره فخرج عن حد الوجه لان ذلك جهة نزوله وان كان لو مثالي فخرج عن حد الوجه وكذا الغسل على اطراف الحفا من اللحية واما الغسل على الخدين فيجب غسل ما دخل منه في دائرة الوجه دون الزائد عليها (قوله بل يسن) اي المسح لكونه الاقرب لمراجع الضمير وعبارة المذنب صريحة في ذلك في ح. (رد المحتار ج ۳ ص ۳)

فقط والله تعالى اعلم ۰ جمادی الاولی سنه ۱۴۰۰

تر اوداسه وروسته د آسمان خوا ته د کتلو حکم

سوال د اوداسه تر کولو وروسته د آسمان خوا ته د کتلو حکم څه دی؟ سنرا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب تر اوداسه وروسته د سهاد د کلمې د وبلو په وخت کښې د آسمان خوا ته کتل له نبی کریم صلی الله علیه و آله څخه ثابت دی کله چې وانه 'سی داؤد'

وقال العلامة ابن عابدین رحمته الله (قوله وان يقول بعد) وزاد في المنية ايضاً وان يقول بعد فرائضهم انتم وحمدك انهداي لا اله الا انت استغفرک واتوب اليک و'شهد ان محمداً عبدک ورسولک' فظروا الى تسامح رد المحتار ج ۳ ص ۳

فقط والله تعالى اعلم ۰ صفر سنه ۱۴۰۰

له دي څخه د رجوع حاصل به تنه کښې دي

د اوداسه په حالت کښې د قبلي خوا ته د توکلو حکم

سوال بلې نه محامع کسانتل د اوداسه کولو به صورت کښې د قبلي خوا ته لاري ده

تو کي په داسې حال کې چې بل وخت کې خلك قبلې ته له توکلو څخه منع کېږي د دې شرعي حیثیت څه دی؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د قبلې خوا ته توکل مکروه دي که چیرته مخ د قبلې خواته وي لیکن لارې کېسته د زمکې خوا ته توکري نو په دې کې کوم کراهیت نشته. لکه څرنگه چې په حدیث کې دي چې که چیرته په لمانځه کې د لارې د توکلو ضرورت پېښ شي نو تر پښو لاندې دې لارې توکري په داسې حال کې چې په دې وخت کې لمونځ کوونکی قبلې ته مخامخ وي. له دې سره سره د لاندې خوا ته د توکلو اجازه ورکړ شوې ده. فقط والله تعالی اعلم. ۲۱ رجب سنه ۱۴۰۲ هـ

د چا لاسونه که چیرته پرې شوي وي هغه به اودس څنگه کوي؟

سوال: که چیرته د کوم سړي لاسونه دواړه پرې شوي وي هغه به اودس څنگه کوي؟
الجواب باسم ملهم الصواب: د اوداسه په اندامونو دې اوبو وبهوي، که چیرته ټي دا هم نه شوي کولی نو بیا دې تیمم وکړي که چیرته ټي لاسونه زخمي وي یا څنګل ټول پرې وي او په مخ باندې په هېڅ ډول د اوبو د بهولو قدرت نه وي نو مخ دې په زمکې یا دیوال او داسې نورو باندې د تیمم په نیت سره ومنښي، که چیرته په مخ باندې د زخم له وجې په دې باندې هم قدرت ونه لري نو بیا دې له اوداسه پرته لمونځ وکړي

قال في التدوير مقطوع اليدين والرجلين اذا كان بوجهه جراحة يصلّي بغیر طهارة ولا يعيد صلّي الاصح. وفي الشامية (قوله وبوجهه جراحة) والامسحه على التراب ان لم يمكنه غسله. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۲۲)

فقط والله تعالی اعلم. ۲۱ ربيع الآخر سنه ۱۴۰۲ هـ

د جرمانې په لوتو (بدنيو) باندې اودس کول

سوال: څه فرمایي د دين علماء کرام او د شرع متين مفتیان کرام د لاندینۍ مسئلې په اړه چې د کمیتې غړو صاحبانو د کوم ديني یا دنيوي قصور له وجې په زید باندې دا جرمانه ولگوله چې مسجد ته به شل دانې لوتې اخلي او د خلکو د اودسو لپاره به ټي ږدي نو اوس پوښتنه دا ده چې جرمانه خو د حنفیه وو په نزد ناجائزه ده لیکن په زید باندې چې اوس کومه جرمانه پېښودل شوې ده او هغه له همدې امله لوتې واخیستلې او مسجد کې ټي کینودلې آیا په دغو لوتو سره اودس جائز دی او که نه؟ او چې څوک په داسې اوداسه لمونځ وکړي نو آیا دا لمونځ ټي له کراهیت پرته صحیح دی او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته زید د لوتې په اخستلو باندې د زړه له منځه خوښ او راضي وي نو د داسې لوتو استعمالون جائز دي او که نه وي نو نه دی د زید له خوښۍ پرته اگر که

د داسې لویو استعمالو لگنه ده لیکن اودس او لمونځ له کراهیت پرته صحیح کیږي. یواځې د لویو د استعمالو لگنه به وي. فقط و الله تعالی اعلم

۲ ذی قعدة ۱۳۸۹ هـ

د جنازې د تلاوت د سجدې لپاره په شوی اوداسه باندې

لمونځ کیدلی شي؟

سوال یوه سړي د جنازې د لمانځه یا د تلاوت د سجدې لپاره اودس وکړ نو آیا په همدې اوداسه سره شي لمونځ هم کیږي او که نه؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو: کیږي بلکه د اوبو د نه شتون یا د کومې بیماری له وجې که چیرته د جنازې لپاره تیمم هم شوی وي نو په هغه سره هم د نورو لمونځونو کول جائز دي

قال ابن عابدین رحمته الله (قوله بخلاف صلوة جنازة) ای فان تمسها تمجوز به سائر الصلوات لكن عند فقدان الماء و اما عند وجوده اذا غاب فومها فاما تمجوز به الصلوة على جنازة اخرى اذا لم يكن بينهما فاصل كما مر ولا تمجوز به غيرها من الصلوات افادته ح. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۹) فقط والله تعالی اعلم. ۲۲ صفر ۱۳۸۹ هجری

په اخبارونو کښې لیکل شوي د قرآن ایتونو ته بې اودسه د لاس لگولو حکم

سوال د اخبار په کوم مخ باندې چه د قرآن آیت لیکل شوی وي هغه ته بې اودسه د لاس لگول څنگه دي؟ بښوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: چه په کوم ځای باندې د قرآن کریم آیت لیکل شوی وي په هغه ځای باندې بې اودسه د لاس لگول منع دي. په نورو ځایونو باندې د لاس لگول جائز دي. البته که چیرته له کوچني څخه کوچنی یعنې له شپږو حروفو څخه هم کم آیت وي نو د یوه قول مطابق په هغه باندې هم د لاس لگولو گنجائش شته.

قال فی شرح التعویذ و محرمیه ای بالاکبر و بالاصغر من مصحف ای مافیه آیه کدره و جدار و فی الحاشیه نص (قوله ای مافیه آیه الخ) لکن لا یحرم فی غیر المصحف الا المکتوب ای مؤطع الكتابة کذا فی باب المحیط من المحرر و لید بالآیه لانه لو کتب ما دونها لایکرهه کما فی حیض القهستانی و یدل علی ان محرمی هماغا محرمی لقرائة ما دون آیه من الخلاف و التفصیل المارین هذالك بالاول لان المس محرم بالحذف ولو اصغر بخلاف القراءات لکن قدونه تأمل. (رد المحتار ج ۱ ص ۱۶۰) فقط والله تعالی اعلم. ۲۶ رجب ۱۳۸۹ هجری

د قرآن کریم ټیپ یا پلټې یعنې قالی ته بې اودسه د لاس لگولو حکم

سوال په فونو گرام، هغه تلاوت چه د تار یا ټیلفون په ذریعې سره کړی ...

کوم تلاوت کيږي او په کوم چيني، بليت يا مالي يا تپ ريكاره کښې چه قرآنکريم وي هغو نه بې اودسه لاس لگول او سجده تلاوت او داسې نورو کښې د قرآنکريم غوندي حکم لري او که نه؟ بشوا توجروا

الجواب باسم الله الصواب په راډيو کښې که چيرته د سجدې آيت تلاوت شي نو په اوريدونکي باندې سجده واجبيږي په کيسټ يا تپ ريكاره کښې نه قرآنکريم ليکلی وي او نه د هغه آواز د قرآنکريم آواز دی بلکه د آواز د بيرته راگرځيدو انعکاس غوندي د غږ نقل دی له دې امله حکم ئې د قرآنکريم غوندي نه دی. بې اودسه لاس لگول ورته جائز دي او د سجدې د آيت په اوريدو سره سجده نه واجبيږي. فقط والله تعالى اعلم

۱ صفر ۱۳۷۱ هجري

د قرآنکريم په تش مخ باندې لاس لگول جائز نه دي

سوال بې اودسه د قرآنکريم په هغه مخ باندې لاس لگول چه کوم آيت پکښې ليکل شوی نه وي لکه د قرآنکريم د پيل په صفحه کښې قرآني حروف لیکل شوي نه وي نو د دې شرعي حکم څه دی؟ بشوا توجروا.

الجواب باسم الله الصواب د قرآنکريم خالي يا تش مخ ته هم بې اودسه لاس لگول جائز نه دي. بلکه په جلد يا گتې باندې ئې هم لاس لگول منع دي

قال في التنوير ويحرم به اي بالا كبر وبالا صغر مس مصحف الا بغلاف متجافه (رد المحتار ج ۱، ص ۱۶۰)
وفي الحيض منه ومسه الا بغلافه وفي الشرح المنفصل عنه وفي الحاشية (قوله ومسه) اي القرآن ولو في لوح او حرمه او حائط لكن لا يمسح الا من مس المكتوب بخلاف المصحف فلا يجوز مس الجلد وموضع البياض منه (رد المحتار ج ۱، ص ۲۴۰) فقط والله تعالى اعلم.

۲۸ رجب المرجب ۱۳۷۱ هجري

د روغني رنگ د لري کولو پرته اودس نه کيږي

سوال کوم خلک چه د رنگسازي يا تارکول (قير، کارو بار کوي د هغو په اړه دا پوښتنه کيږي چه کوم رنگ ب قير د هغو په لاسونو يا پښو باندې لگيدلي وي هغه په مينځلو سره نه پاکيږي او د اوداسه په کولو سره لاندې څرمنې ته اوبو نه ورځي نو آیا د هغو په لاسونو او پښو کښې د داسې مسنو په مسو سره د دوی اودسونه کيږي او که نه؟ بشوا توجروا

الجواب باسم الله الصواب رنگمال کوم چه د جامو د رنگولو کار کوی د هغه نه لاسونو باندې چه کوم رنگ لگيدلی وي د هغه د لري کولو ضرورت نشته البته د لرگو او اوسپنې او داسې بود بدي د رنگ لگولو روغني رنگ کوم چه د سوکي غوندي په بدر بوري نسلې که چيرته به

لاسو نو او داسې نورو باندې ولگيږي نو د هغه له لرې کولو پرته اودس نه کيږي البته که حسره د پتو کي غوندې کلک نه وړ نېستی او یواځې رنگ په نظر راته نو بیا اودس کيږي ځکه چه دې حی ته د اوبو د رسیدو کوم مانع نشته

قال في شرح العنبر ولا يمنع ما على ظفر مباح ولا طعام بين اسنانه او سنه المجهوف به يفتى وقيل ان صلبا منع وهو الاصح وفي الشامية (قوله وهو الاصح) صرح به في شرح المدينة وقال لا يمنع الا في ذال الماء مع عدم الضرر وهو المخرج آه (رد المحتار ج ١ ص ١٢٢) فقط والله تعالى اعلم. شعبان ١٤٠٠ هجري

په شرمگاه کښې د گوتې په داخلولو او بیا را ایستلو سره اودس ماتېږي

سوال زبد د خپلې بي بي په شرمگاه کښې له جامې سره یا پرته له جامې څخه گوته ننه ایسته نو آیا د بي بي اودس ئې ماتېږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اودس ئې ماتېږي که په گوتې باندې کومه جامه وي یا نه وي ځکه چه کله گوته را و ایستل شي نو په هغې باندې به خامخا نجاست لگیدلې وي او د نجاست را وبل د اوداسه ماتوونکې دی البته که چیرته گوته د فرج داخل یسې د گرد گول، سوري ته د ننه لاړه نه شي نو بیا اودس نه ماتېږي فقط والله تعالى اعلم ١٥ ذی الحجة ١٤٠٠ هجري

د زکام او رمډ (یو ډول بیماری ده چه سترگې ورسره سرې شي) د اوبو حکم

سوال د زکام په حالت کښې چه له پوزې څخه کومې اوبو بهیږي آیا اودس پرې ماسېږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب في الدر المختار في مباحات المعنور وصاحب عنده من به سلس بول (الى ان قال) اوبه عنده رمډ او عيش او غريبو کلا کل ما يخرج بوجع ولو من اذن وئدى وسرة وقال في الشامية (قوله و کلا کل ما يخرج بوجع الخ) طاهره فيهم الا انهما اذا زكما ط (رد المحتار ج ١ ص ٢٢٢)

له پورتنې عبارت څخه څرگندیږي چه د زکام له وجې چه کومې اوبو له پوزې څخه بهیږي د اودس ماتوونکې دي او چه کوم سړي ته داسې زکام لگیدلې دی هغه معذور دی. په هغه سړي معذور احکام جاري کيږي

علامه شامی لیکي (لکن هو حوالان ماء فاما الماء طاهر ولو منعاً فتأمل) څخه شک وړد کړی دی چه خواب ئې دا دی چه د خوږې اوبو د علت له مخې نه وي او د زکام اوبو د علت له مخې وي دا فرق ښکاره هم دی او علامه رافعي په التحریر المختار کښې د دې تصریح هم کړی ده

و نصه (قوله لكن مروحوا بان ماء لم الدائم الخ) ای مقتضى ما مروحوا ان لا يكون الزكام ناقصاً بالاولى
 لانهائه من الرأس الذي ليس محل الدجاسة وانهاء الاول من الجوف الذي محلها لكن يفرق بينهما بان
 الزكام خارج جملة بخلاف ماء لم الدائم ولو معتقاً أنه (المعبر به الخارج ج ۱ ص ۳۱)
 وجع ضروري نه دی د علت په سبب سره و تونکې اړیو نجسې او د اودس ماتوونکې دي (کمالی
 الشامية تصحیح القول المذكور فقط والله تعالى اعلم). ۲ ذی القعدة ۱۲۸۰ هجری

د پورتنۍ مسئلې اصلاح

له ژورې څیړنې څخه دا څرگندیږي چه د رمد او زکام اوبه ماتوونکې نه دي ځکه چه د خولې
 غونډې پوزه او سترگې د اصلي رطوبت (مدوالي) محل دي. په خولې کښې د زخم په صورت
 کښې چه تر څو پورې زوې يا وينې تر سترگو نه شي تر هغه وخته پورې د خولې لارې ماتوونکې نه
 دي اگر که د کوم عارض (تکلیف) له وجې لارې ډیرې وبهیري همدا حکم باید د پوزې، غوږونو او
 سترگو وي. د فن د ماهرینو ډاکترانو څخه د څیړنې په نتیجه کښې څرگنده شوه چه د زکام او رمد
 اوبو په زخم پورې کوم تعلق نه لري فقط و الله تعالى اعلم ۱۶ شوال ۱۲۸۰ هجری

د غټو متيازو له ځايه د چينجی وتل د اودس ماتوونکی دی

سوال که چيرته د لمانځه په حالت کښې د غټو متيازو له ځايه چينجی را ووځي نو آیا لمونځ
 يا اودس ماتېږي او که نه؟ بيا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اودس پرې ماتېږي له دې امله لمونځ هم نه کيږي (کمالی نواض
 التعويذ وريح اودودقا وحصاة من حبر). (رد المحتار ج ۱ ص ۱۲۶) فقط والله تعالى اعلم. ۲ ذی القعدة ۱۲۸۰ هجری

د ناست سړي په خوب سره د اودس د ماتيدو صورتونه

سوال په ناستي سره د ويده کيدلو کوم کوم صورتونه د اودس ماتوونکي نه دي، د دې تفصيل
 مطلوب دی بيا توجرو

الجواب باسم ملهم الصواب قال في الدر (توم يزيل مسكته) اي لوته الماسكة بمسك تزل مقعدة من
 الارض وهو التوم على احد جهتيه او ركيه او قفاة او وجهه و (لا) يزل مسكته (لا) ينقض وان تعبد في الصلاة
 او غير ما على المختار كالنوم قاعداً ولو مستعداً الى ما لو ازيل لسقط ولي المذهب وساجداً على الهيئة
 المسنونة ولو في غير الصلاة على المعتمد ذكره الحلبي او متوركا او محتبياً ورأسه على ركبتيه او شبه المعك

(الى قوله) ولو نام قاعداً يمايل فقط ان التيه حين سقط فلا نقض به يفي وقال ابن عابد بن جلال الله (قوله من
المذهب) اي على ظاهر المذهب عن ابي حنيفة وبه اهل عامة المشايخ وهو الاصح كما في البدائع واعتبار
الطحاوي والقنوري وصاحب الهداية النقض ومضى عليه بعض اصحاب المتون وهذا اذا لم تكن مقعده
زائلة عن الارض والاقض اتفاقاً كما في البحر وغيره (قوله او شبه المنكب) اي على وجهه وهو كما في شروح
الهداية ان ينام واضعاً اليديه على عقبه وبطنه على فخذه ونقل عدم النقيج به في الفتح عن الدعيرة ايضاً لم
نقل عن غيرهما لو نام متربعاً ورأسه على فخذه نقض قال وهذا يخالف ما في الدعيرة واعتبار في المدة النقض في
مسألة الدعيرة لا ارتفاع المقدور والتمكن واذا نقض في التربع مع انه اشد تمكناً فالوجه الصحيح النقض
هنا لم ابدع بما في الكفاية عن المبسوطين من انه لو نام قاعداً ووضع اليديه على عقبه وصار شبه المنكب
على وجهه قال ابو يوسف عليه الوضوء. (رد المحتار ج ١ ص ١٣٢)

له پورتي تفصيل خغه لاندینی امور ثابت شول

- که چیرته له کوم شی سره تر خنک لگولو پرته ویده شو او و نه لریده یا په لویدو سره فوراً را
وین شو نو اودس ئی مات نه شو

- د سجدې په مسنونه هیئت سره ویده کیدل د اودس ماتونکی نه دی اگر که له لمانځه خغه د
باندې هم وي

که چیرته ټول مقعد په زمکې پوري لگیدلې نه وي او تکیه ئې لگولې وي او ویده شوی وي
اگر که پخپل ورانه یا بل شي باندې هم وي نو و دس ماتېږي له دې امله په دواړو زنګونو باندې
کښیناستل او په ورانه باندې د تکیه لگولو په صورت کښې په ویده کیدو سره اودس له منځه
ځي همدارنګه پلتری وهل او په ورانه باندې تکه لگول او دومره تیتیدل چه ټول مقعد په زمکې
باندې لگیدلې پاتې نه شي نو بیا هم اودس ماتېږي البته که چیرته ټول مقعد په زمکې باندې قائم
پاتې شي مثلاً زنګونه ودرول شي او په لاسونو ونیول شي یا په کمر بند. توکری او داسې نورو
سره له ملا سره وتړل شي او په زنګونو باندې سر ولگوي او ویده شي یا پلتری کښیني او څنګلې
په ورننو تکیه کړي یواځې دومره تیت شي چه مقعد ټول په زمکې باندې قائم پاتې شو نو اودس
نه ماتېږي

که چیرته ټول مقعد په زمکې باندې قائم اکلک لگیدلې وي او د تکیې په لگولو سره دومره
ډور ویده شي چه هغه شی چه تکیه ئې پرې لگولې ده لرې کړی شي نو ولویږي په دې صورت کښې
اختلاف دی. نه ماتیدل مفتی به دی فقط و الله تعالی اعلم

د رگ ستن د اودس ماتوونکي ده

سوال حضرت صاحب ويلي وو چه د رگ په ستن کښې د وينې د وتلو له وجې اودس ماتېږي نو آيا په هرې ستنې کښې د وينې وتل ضروري دي او که څنگه؟ همدارنگه که چيرته وينه ووتله او هغه په پيچکاری کښې له دوا سره د يو ځای کيدو په صورت کښې بيرته بدن ته داخله شوه نو که چيرته دا وينه خارج ووتلې ومنل شي نو آيا په داسې صورت کښې علاج په حرامو نه رغی؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د رگ په ستن کښې د ستنې په رگ کښې د برابرېدو د يقين حاصلولو يواځې همدا ذريعه ده چه پيچکاری ته وينه راشي، تر څو چه وينه په پيچکاری کښې تر سترگو نه شي تر هغه وخته پورې دوا بدن ته نه ور داخلوي د غوښې او عضلاتو په ستن کښې وينه نه راووخې نو ځکه يواځې د رگ ستن د اوداسه ماتوونکي دي او د غوښې ستن نه دي پانې شوه د علاج په حرامو مسئله نو اگر که پيچکاری ته وينه را ووخې او له دوا سره يو ځای کيږي چه له مخې نه دوا مردارېږي ليکن انجکشن (ستن) په خارجي استعمال کښې داخله ده همدا وجه ده چه په ستنې سره روژه نه ماتېږي او د داسې منجسه مائع چه مغلوب النجاسة وي يعنې داسې مائع لکه ستن او داسې نور چه نجاست پکښې کم او بل شي پرې زيات وي استعمال جائز دی فقط والله تعالى اعلم

۲۲/ جمادی الاولی ۱۳۹۱ هجري

د اوداسه په دوران کښې د زنگونو د ښکارېدلو حکم

سوال که چيرته د اوداسه په دوران کښې د يوه سړي زنگونه ښکاره شي نو آيا په دې سره په اوداسه کښې کوم تاوان خو نه راځي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په اوداسه کښې هيڅ تاوان نه راځي، البته د نورو خلکو له مخې د زنگونو ښکاره کول سخته گناه ده فقط والله تعالى اعلم

۱۱/ صفر ۱۳۹۱ هجري

د چا د ستر په ليدلو سره اودس نه ماتېږي

سوال که چيرته د اوداسه په حالت کښې يا د اوداسه د کولو په وخت کښې د چا د ستر په ځای باندې سرگې ولگيږي نو آيا په اوداسه کښې کوم فرق راځي او که نه؟ بله دا چه په دې کښې د محرم او نامحرم لپاره څه فرق شته او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په اوداسه کښې کوم فرق نه راځي فقط والله تعالى اعلم

۱۱/ صفر ۱۳۹۱ هجري

په لمانځه کښې د خدا په غږ سره اودس ماتیري

سوال ما یوه ورځ په جماعت سره لمونځ کاوه، په مسجد کښې ناڅاپه د صفونو منځ ته یوه پیشور را ننوتله چه له مخې ئې ماته خدا راغله، ما ئې ډیر د بندولو کوشش وکړ لیکن د خولې له بندولو سره له پوزې څخه د خدا غږ ووت په دې سره په لمانځه او اوداسه کښې فساد راځي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته دومره غږ ووځي چه یواځې د څنگ سړی ئې واوري نو یواځې لمونځ فاسدیري اودس نه ماتیري او که چیرته د خدا غږ دومره لوړ وي چه د څنگ له سړو پرته د شا او خوا څه نور خلک ئې هم واوري نو اودس هم ماتیري دا حکم د بالغ لپاره دی. د نابالغ هک اودس په لمانځه کښې په خدا سره نه ماتیري.

په دې کښې اختلاف دی چه د بالغ اودس په مطلقه توگه ماتیري او که دا چه یواځې د لمانځه په حق کښې دی بي اودسه گڼل کیږي و د قرآن کریم لاس لگول او داسې نور ورته جائز دي په دې کښې دویم قول راجح دی یعنی قرآن کریم ته لاس وروړل او د سې نور ورته جائز دي.

فی نواقض الوضوء من شرح التنویر (وفقهة) هی ما یسمع جیرانه (بالغ) ولو امرأ کسهواً (بقطان) فلا یبطل وضوء صبی ونائم بل صلاهما.

وفي الشامية قيل انها من الاحداث وقيل لا وانما وجب الوضوء بها عقوبة وزجر أو فائدة الاختلاف في مس المصحف يجوز على الثاني لا الاول كما في المعراج قال في النهر وينبغي ان يظهر ايضاً في كتابة القرآن واما حل الطواف بهذا الوضوء فله تردد والحاق الطواف بالصلوة يؤذن بأنه لا يجوز فتدبره ورجح في البحر القول الثاني وابدق في النهر، (رد المحتار ج ۳، ص ۱۳۳) فقط والله تعالى اعلم.

ربيع الاول سنة هجرى

تر اوداسه وروسته په ټولېي (لاس پاک يا رومال) سره د اندامونو وچول

سوال د اوداسه تر کولو وروسته دې اندامونه په کومې کپړې سره وچول صحيح دي او که همدا سې پرېښودل ئې صحيح دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب تر اوداسه وروسته په رومال سره د اندامونو وچول پروا نه لري لیکن بهتره دا ده چه زیات ئې وچ نه کړي تر څو چه د اوداسه کوم اثر باقي پاتې شي

قال في الشامية منه (قوله والتيمع عديدين) فلي الخاتمة ولا بأس به للمتعوض والمغتسل بروى عن رسول الله ﷺ انه كان يفعله ومنهم من كره ذلك منهم من كرهه للمتعوض دون المغتسل والصحيح ما قلنا الا انه ينبغي ان لا يبالغ ولا يستقصي فيه بل اثر الوضوء على اعضائه، (رد المحتار ج ۳، ص ۱۳۱) فقط والله تعالى اعلم.

۱۱/ رمضان سنة هجرى

په فوج باندې برسیره گوتې لگول د اودس ماتوونکې نه دی

سوال آیا دا کیدلی شي چه د سیلان په مرض کومه مریضه ښځه د لمانځه یا تلاوت په دوران کېښې د وقفې په صورت کېښې د پوستکي د ننه ځای په گوتې باندې مس کړي چه اوبو وتلي دي او که نه. که چیرته هغې په دې طریقې سره وکتل لیکن هغه ځای با لکل پاک وو نو په دې صورت کېښې د هغې شرمگاه ته په کتنو او مس کولو سره اودس ماتېږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې سره و دس نه ماتېږي البته که چیرته مخکېښې گول سوري ته د ننه گوته داخله کړې نو په دې سره اودس ماتېږي ځکه چه له گوتې سره د ننه نجاست هم د باندې راووځي. فقط و الله تعالی اعلم.

۱۰ هوال المکرمه ۱۳۰۰ هجری

که چیرته اوبه او خاوره دواړه نه وي نو څه به کوي؟

سوال زید په موټر کېښې سفر کوي او بې اودسه دی د لمانځه وخت راغی او اوبه هم نشته همدارنگه د لمانځه د ادا کولو لپاره په موټر کېښې ځای هم نشته نو آیا بې اودسه په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ په دویم صورت کېښې که چیرته اودس ئې وي لیکن د لمانځه ځای نه وي نو د ځای د نشته والي له وجې په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ په نومرړیو دواړو صورتونو کېښې د لمانځه د قضا کېدو ویره هم موجوده ده بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دواړو صورتونو کېښې چه څنگه ممکنه وي لمونځ دي وکړي لیکن وروسته دې بیا قضائي راوړي فقط و الله تعالی اعلم

۱۱ ربيع الاول ۱۳۰۰ هجری

د نوکانو پالش د اوداسه او غسل دواړو مانع دی

سوال د شرع متین علماء کرام او مفتیان د دې مسئلې په باره کېښې څه فرمایي چه په دې زمانې کېښې ښځې چه د نوکانو کوم پالش لگوي، چه کله ورته وویل شي چه د نوکانو پالش لگول نارو دي، چه په نوکانو لگیدلی وي اودس نه کیږي کوم چه د لمانځه لپاره شرط دی او لمونځ د اسلام له ارکانو څخه یو رکن دی، چه کله اودس و نه شي نو لمونځ هم نه کیږي ځکه چه لمونځ په اوداسه باندې مرتب کیږي هغه به څنگه صحیح شي نو په ځواب کېښې ووايي چه دا د ښائست لپاره لگول کیږي کوم چه د ښځې لپاره ضروري دی فقهاء کرام هم وایي چه ښځه باید هر وخت د خاوند لپاره تیږه او ښائسته و اوسي بیا نو څنگه و نه لگول شي نو آیا لگول ئې جائز دي او که نه جائز؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داسې ښائست حرام دی کوم چه د شرعي فرائضو د صحت لپاره خنډ وي کوم شی چه بدن ته د اوبو رسولو څخه منع وي د هغه په موجودوالي کېښې اودس او

غسل نه صحيح كيږي كه چيرته د ويښته په اندازه خای هم وچ پاتې شي نو اودس او غسل نه كيږي حضرتانو فقهاء كرامو رحمهم الله تعالى وچ شوي وړه د اوداسه د صحت مانع بللی دی په داسې حال كېنې چه هغه د نوكانو د پالش غوندي سخت هم نه وي او ضرورت نې هم شته نو د نوكانو د پالش اجازه څرنگه وركول كيږي شي څومره لمونځونه چه د نوكانو له پالش سره ادا شوي وي د هغو بيرته راگرځول واجب دي او له دې سره سره به ستغفار هم غواړي

قال في الشامية (قوله بخلاف ما عني) أي كمالك وشع و قهر سمك و غير مضروغ معلد جوهره لكن في النهرواني اظفار طين او عجين فالفتاوى على انه معتبر قروياً كان او مدنياً انه نعم ذكر الخلاف في شرح المنية في العجين واستظهر المنع لان فيه لزوجة وصلابة يمنع نفوذ الماء. (رد المحتار ج ٣، ص ١٣٢) فقط والله تعالى اعلم.

١٣/ جمادى الاولى ١٤٠٠ هجرى

د تفاسيرو او احاديثو كتابونو ته بي اودسه لاس وړول

سوال د قرآنكريم تفسير او د حديثو كتابونه يعنې بخاري، مشكوة او داسې نور بي اودسه را اخيستلى او ويلي شي او كه نه؟ د دې خواب راكړى مهرباني به مو وي

الجواب باسم ملهم الصواب: كه چيرته په تفسير كېنې د قرآنكريم تر آيتونو تفسير زيت وي نو هغه ته بي اودسه لاس وړول جائز دي ليكن چه په كوم خای باندې د قرآنكريم آيت ليكلي وي له هغه خای سره به لاس نه لگوي د حديثو د كتابونو بي اودسه مس كول جائز دي فقط والله تعالى اعلم

١٧/ جمادى الاخر ١٤٠٠ هجرى

د وينې ايستل د اوداسه ماتوونكى دى

سوال آيا د وينې را ايستل (كوم چه په شفاخانو كېنې رواج دى) د اودس ماتوونكى دى او كه نه؟ ځكه چه وينه پخپله نه ده وتلې بلكه را ايستل شوې ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د اودس د ماتولو لپاره د وينې وتل يا را ايستل دواړه برابر دي لهذا لكه څرنگه چه د وينې په وتلو سره اودس ماتېږي همدارنگه په را ايستلو سره نې هم اودس ماتېږي له همدې وجې د رگ انجكشن (ستن) هم د اودس ماتوونكي ده ځكه چه په دې سره وينه بېچكارى ته راځي

قال العلامة والمخرج والحاج بنفسه سئل في حكم النقص على المعار، كذا في البزالية قال لا في الامراج مخرجاً فصار كالفصلة وفي الفح عن الكل انه الاصح واعتمد القهستاني وفي القمية وجامع الفتاوى انه الاشبه ومعه انه الاشبه بالمقصود رواية والراجح دراية ليكون الفتوى عليه. (رد المحتار ج ٣، ص ١٠٤)

اجادی الاخ

فقط ولله تعالی اعلم

په ولاړې وینې سره د اودس د ماتیدو تفصیل

سوال په یوه زخم باندې وینه هر وخت ولاړه وي او په جامو باندې بار بار لگيږي لیکن بهیرې نه. آیا داسې وینه د اودس ماتوونکې ده او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په یوه مجلس کښې څو وارې له جامو سره لگیدلې وینه اندازه نگرې که چیرته سره یو ځای شي او دومره ډیره وي چه که چیرته جامو نه وای جذب کړې نو وینه به بهیدله نو اودس ماتيږي او که نه وي نو نه ماتيږي. که چیرته په یوه مجلس کښې څو دومره وینه په جامو پورې و نه لگیده لیکن په مختلفو مجلسونو کښې ټپي مجموعره دومره شوه نو اودس نه ماتيږي.

قال ابن عابدین رحمته الله (قوله لو مسح الدم كلما خرج الخ) وكذا اذا وضع عليه قطعاً او شيئاً اخر حتى ينشف ثم وضعه ثانياً وثالثاً فانه يجمع جميع ما لشف فان كان يمسحوا لتركه سال نقص وانما يعرف طلها بالاجتماع وغالب الظن، وكذا لو القى عليه ماداً او ترأى ثم ظهر ثانياً فترته ثم وثمه فانه يجمع، قالوا وانما يجمع اذا كان في مجلس واحد مرة بعد اخرى فلو في مجلس فلا تأثر غائبة ومثله في المعبر، اقول وعليه لما يخرج من الجرح الذي يثد دائماً وليس فيه قوة السيلان ولكنه اذا ترك يعقوى بالاجتماع ويسيل عن محله فاذا لشفه او ربطه بمرته وصار كلما خرج منه شيء تهرته الخرقه ينظر ان كان ما تهرته الخرقه في ذلك المجلس شيئاً فشيئاً يمسحوا لتركه واجتمع لسال بنفسه نقيح والا لا، ولا يجمع ما في المجلس الى ما في مجلس آخر وفي ذلك توسعة عظيمة لاصحاب القروح ولصاحب كى الحمصة فاغتم هذه الفائدة، وكأهم قاسوها على التي ولما لم يكن هذا احتلا فمسبب تعين اعتبار المجلس فتلته. (رد المحتار ج ۱ ص ۱۲۵) فقط ولله تعالی اعلم.

ارجب المرجب

د گرمۍ په موسم کښې بدن باندې د را و ونوګو دانو د اوبو حکم

سوال د دوبي يا گرمۍ په موسم کښې اکثره په بدن باندې دانې را خيژي او په ټينګولو سره اوبو ترې را و وځي آیا اودس پرې ماتيږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د دانې په چاودلو سره اوبو پخپله و نه بهیدلې بلکه د لاس يا جامو په لگیدلو سره وېو خورې شوي نو اودس نه ماتيږي او که چیرته اوبو له زخم څخه پورته شي او برسيره راشي او د دانې له سوري څخه شا او حوا خورې شي لیکن تر پورته کدلو

باب الغسل

د جنب لپاره د خولي د پريمينځلو پرته داوبو څښل مکروه دي

سوال د غسل تر کولو مخکښي د جنب سري لپاره د څه شي خوړل او څښل جائز دي او که نه؟
بيشوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د خولي له پريمينځلو مخکښي د اوبو څښل مکروه تنزيهي دي
ليکن د کوم بل شي په خوړلو او څښلو کښي هيڅ کراهيت نشته د اوبو هم لومړی غريب مکروه دی
ځکه چه دا اوبو د خولي د جنابت په لرې کولو کښي استعمال شوي همدارنگه د لاسونو تر
پريمينځلو مخکښي هم څه خوړل او څښل مکروه تنزيهي دي

قال العلامة ويكفي الشرب عبالان المجل ليس بشرط في الاصح وفي الشامية (قوله لان المجل الخ) اي طرح الماء
ليس بشرط للبضطة خلافا لما ذكره في الخلاصة نعم هو الا حوط من حيثه الخروج عن الخلاف ويبلغه اياه
مكروه كما في الخلية (رد المحتار ج ١ ص ١٣١) وقال العلامة ولا اكلموه به بعد غسل يده وفي الشامية (قوله
بعد غسل يده) اما قبله فلا يمتنع لانه يصير شاربا للماء المستعمل وهو مكروه لا تكذيبا وبذلك لا تخلو عن
النجاسة فيمتنع غسلها ثم يأكل بدائع (رد المحتار ج ١ ص ١٣٢) فقط والله تعالى اعلم.

١٩ ذى الحجة ٨٥ هـ

په غسل کښي غرغره ضروري نه ده

سوال په فرض غسل کښي که چيرته يواځي مضمضه وشي او اوبو غرغره نه کړې شي نو آيا د
روژې د درلودلو له وجې غسل صحيح کيږي او که نه؟ بيشوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په غسل کښي غرغره ضروري نه ده. په ډکه خوله باندې مضمضه
کول ضروري دي که چيرته چا په ډکه خوله مضمضه وکړه نو غسل ئې وشو، او د روژې په حالت
کښي بايد غرغره ونه شي

قال ابن عابدین رحمه الله (قوله غسل كل ثمه الخ) عبر عن المضطبة والاستدشاق بالغسل لا فائدة

الاستيعاب. (رد المحتار ج ١ ص ١٣١) والله تعالى اعلم. ٢٥ جمادى الاولى ٩٦ هـ

په ډکه خوله سره د اوبو په چښلو سره د مضمضي (خولي پريمينځلو)

فرض ادا کيږي

سوال که چيرته کوم جنب سري پرته له مضمضي څخه يواځي اوبو وڅښلي نو آيا د مضمضي

ضرورت پاتې دي او که نه؟ او که غسل شي وکړ او مضمضه شي و نه کړه نو غسل شي صحيح شو او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د جنب لپاره په مضمضه کښې اوبو څښل مکروه تنزيهي دي. که چيرته شي وڅښلې او په ده که خوله شي وڅښلې نو دا د مضمضې قائم مقام گرځي، د دې لپاره د مستقلي مضمضې حاجت ورته نشته ليکن بيا هم مضمضه کول بهتر دي.

قال في العلامية ويكفي الشرب عبثاً لان المصحح قال في الشامية (قوله ويكفي الشرب عبثاً) اي لا مضاف فتح وهو بالعين البهيملة والمراد به هذا الشرب بجميع الفم وهذا هو المراد عملياً في الخلاصة ان شرب على غير وجه السنة يخرج عن الجنبابة والا فلا وما قيل ان كان جاهلاً جازوا ان كان عالماً فلا اي لان الجاهل يجهل والعالم يشرب عبثاً كما هو السنة. (قوله لان المصحح) اي طرح الماء من الفم ليس بشرط للمضمضة عملاً كما ذكر في الخلاصة نعم هو الا حوط من حيث الخروى عن الخلاف قبوله الا لمكره كما في الحلية. (رد المحتار ج ۱ ص ۱۴۱) فقط والله تعالى اعلم.

۲۲ ذى الحجة ۹۶ هـ

په خلوت (داسې ځای چه څوک نه وي) کښې بربنډ غسل کول جائز دي

سوال اوریدلي مو دي چه که چيرته د غسل ځانې چت نه وي نو هلته بربنډ غسل کول جائز نه دي او ملانکو ته حیا ورځي نو آیا دا خبره صحيح ده او که نه، او غسل کول به جائز وي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په بې چته غسلخانه کښې بلکه که چيرته يواځې وي نو په خلاصه نضا کښې هم بربنډ غسل کول جائز دي البته شا او خوا پرده بهتره ده او د پورته طرف د پردې هيڅ حاجت نشته.

روى البخارى رحمه الله عن ام هانئ رضي الله تعالى عنها بانها طالت ابها فذهب الى رسول الله صلى الله عليه وآله عام الفتح فوجدته يغتسل وفاطمة تستتر بالحديث وعن ميمونة رضي الله تعالى عنها قالت استترت العتيق وهو يغتسل من الجنابة فغسل يديه بالحديث.

وعن ابى هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وآله قال قال كعب بن اسير اني لم يفتسلون عراً الا ينظر بعضهم الى بعض وكان موسى يغتسل وحده فقالوا والله ما منع موسى ان يغتسل معاً الا انه ادر فذهب مرة يغتسل فوضع ثوبه على الحجر ففر الحجر بشوبه الحديث فوجهه صلى الله عليه وآله عن النبي صلى الله عليه وآله قال بهذا ان يغتسل عرياناً الحديث نبي كريم صلى الله عليه وآله خيل بدن په جامو باندې د پتولو په ځای شا او خوا د توکري يا کپري پرده جوړه کړې او د هغې شاته شي غسل کړی دی له دې څخه ثابت شوه چه لنگ يا کوم بل شی اغوستل او

بیا د غسل کولو په ځای د پردې شاته غسل کول افضل دي. فقط والله تعالى اعلم
• جمادى الاولى ۸۸ هـ

د نفاس په حالت کښې که چیرته د کومې ښځې احتلام وشي

نو غسل پرې فرض نه دی

سوال که چیرته د کومې ښځې د نفاس په حالت کښې احتلام وشي نو آیا غسل پرې واجب دی او که نه؟ یا تر پاکیدو وروسته یواځې یو غسل کافی دی؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب تر پاکیدو وروسته یواځې یو غسل ورته کافی دی.

قال في الخاتمة المرأة اذا احدثت ثمر حاضتها شامت اغتسلت وان شامت اخرت الاغتسال لانه لا فائدة في التعجيل فانها ان كانت تخرج من الجنابة لا تخرج من الحيض وحكمهما واحد. (خاتمة ج ۱، ص ۲۲) فقط والله تعالى اعلم.

۱۷/ ص ۸۸ هـ

په غسل کښې د مصنوعي غاښونو لگولو حکم

سوال د ځينو خلکو غاښونه ښورپوي او د ځينو خو با لکل لويږي نو په دې صورت کښې دا خلک د سرو زرو پوښ وراغوندي. اوس چه کله دوی ته د غسل ضرورت پيښ شي نو آیا د غسل په وخت کښې به د غاښ د پوښ ايستل ضروري وي و که نه؟ او اکثره دا پوښونه ډير مضبوط وي د ډاکټر له را ايستلو پرته نه وړځي او ډير مشکل وي نو آیا دا پوښ په نوکانو کښې په خپرو او اوږو باندې قياس کيدلی شي او که نه؟ د اوږو لرې کول خو آسان وي ليکن دا د تکليف ما لا يطاق د هغه تکليفونو چه طاقت نه ورته کيږي، له جملې څخه دی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې پوښ لگول په ضرورت کښې داخل دی او په لرې کولو کښې نهې حرج او تکليف دی وهر مدفوع شرعاً له دې امله له لرې کولو پرته غسل صحيح کيږي
ونظائرهما مشهوره في كتب القوم مسطورة بل نصوص على جواز اتخاذ الاسنان من الذهب وشدّها به ولو كان مانعاً عن حصة الغسل لها افتوا به. فقط والله تعالى اعلم.

۲۶/ رمضان المبارک ۸۸ هـ

په غسل کښې د مضمضې د هيريدلو حکم

سوال په غسل کښې له يوه سړي څخه مضمضه هيره شوه او وروسته ور په زړه شوه نو آيا له سره به غسل کوي او که يواځې مضمضه به کوي؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب چه کله هم ور په زړه شي نو مضمضه دې وکړي د بيا غسل کولو ضرورت نشته

ولو تركها (أي المضطربة) لأسباب فصل ثم تذاكرت مضطرباً ويعيد ما أصلي. (منية ص ٣٢) فقط والله تعالى

٣٠ محرم ١٤٩٠ هجري

اعلم.

د جنابت په حالت کښې د سلام اچولو حکم

سوال د جنابت او حیض په حالت کښې چاته سلام اچول. لاس ورکول (مصافحه، خورل، څنل، غوړل او داسې نورو ته داخلیدل شرعاً منع دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د جنابت په حالت کښې لمونځ کول، د کلام پاک تلاوت کول یا له غلاف پرته لاس ور لگول او جومات ته داخلیدل منع دي له دغو پرته نور کارونه ټول ورته جائز دي د حیض په حالت کښې هم له نوموړي کارونو، روژې او جماع پرته هر څه ورته جائز دي.

فقط والله تعالى اعلم.

١٤ رجب المرجب ١٤٩٠ هجري

که چیرته مني په لاس سره بنده شي او د شهوت تر ختمیدو ورسته را و وځي

سوال په احتلام کښې چاته دا محسوسه شوه چه مني وتونکې ده لیکن سترگې ئې وغړیدې او خپله آله ئې په لاس کښې ټینګ ونيو او د مني را وتل ئې منع کړل تر دې پورې چه شهوت ئې با لکل ختم شو نو تر پرېښودلو وروسته تر کافي څنډه کښې مني را ووتله آیا په دې صورت غسل پرې فرض دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته د را وتلو په وخت کسې شهوت نه وو نو د امام ابو یوسف رحمته الله په نزد غسل پرې فرض نه دی، په سفر او داسې نورو ضرورتونو په وخت کښې د دې ټول مطابق د عمل کولو اجازه شته

قال في التدوير وفرض عن علي منفصل عن مقرئ به هو لقوان لم يخرج بها. وفي المرح وشرطه ابو يوسف وبقره
بقي في ضيف ما فدية او استعفى كما في المستعفى وفي القهستاني والتاثير حاشية معزيا السنوازل وبقول ابى يوسف رحمته الله
أعماله انه امر على المسلمين قلعه ولا سيما في الهتمام والسفر. وفي الحاشية (قوله وشرطه ابو يوسف) أي شرط التدوير
الترخلاف يظهر فيه الواحدا وظهر به هو في المسألة ذكره حتى سكن شهوته ثم أرسله فانزل وجب عندهما الا عبده
(قوله قساع) ظاهر الميل الى اختيار ما في العوازل ولكن أكثر الكتب على خلافه حتى البحر والنهر ولا سيما قد ذكروا
ان قوله ليس بقولهها استحسان وانه الاحوط فيمنع في الافتاء بقوله في مواضع الضرورة فقط تأمل وفي شرح الشيخ
المحصل عن المنصورية قال الامام قاضيه ان يؤخذ بقول ابى يوسف في صلواته ما ضيق فلا تعادول مستقبلة لا يصل
ما لم يغسل رحمته الله. (رد المحتار ج ٢ ص ١٢٤) فقط والله تعالى اعلم.

که چیرته له شهوت پرته مني را ووځي نو غسل فرض نه دی

سوال یو سړی متیازې وکړې او تر متیازو وروسته د زور په لگولو سره سپین رنگه ماده ښه په کافي اندازه ترې را ووتله چه دا نه ده ورته معلومه چه دا مني ده او که ودي. نو په داسې سړي باندې غسل واجب دی او که نه؟ په داسې حل کښې چه دا ماده بغیر له شهوته ترې را ووځي. بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. تر متیازو وروسته را وتونکې ماده اگر که مني هم وي چه بغیر له شهوته را ووځي نو غسل پرې نه فرض کیږي.

قال في العلائق مخرج من بعد البول و ذکره مستشرق لزمه الغسل قال في البحر و حمله ان وجد الشهوة قولي الهامة ان عدم وجوب الغسل بخروجه بعد البول اتفاقا اذا لم يكن ذكره مستشرق الخ. (رد المحتار ج ۲، ص ۲۹) فقط والله تعالى اعلم.

۲۰ جمادی الآخر ۱۲۹۷ هجری

د جنابت په حالت کښې داودس کولو څه فائده ده؟

سوال د جنابت په غسل کښې لومړی اودس کول څه گټه لري؟ آیا د ناپاکی له لرې کولو پرته اودس کیږي؟ همدارنگه دا خبره هم په کتابونو کښې تر سترگو کیږي چه نبي کریم ﷺ نصیحت وکړ چه تر مباشرت (کوروالي) وروسته باید اودس وکړي او بیا ویده شی او صحابه کرامو رضی الله عنهم عمل پرې کړی دی. نو په دې ناپاکی کښې د اوداسه څه معنی؟ دا خبره مې په فکر کښې نه راځي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. د جنابت په حالت کښې د اوداسه په کولو سره خو پاکوالی نه حاصلیږي لیکن په حدث (ناپاکی) کښې څه تخفیف (کموالی) راځي که چیرته کوم شرعي حکم په عقل کښې را نه شي نو څه حرج دی؟ فقط والله تعالى اعلم

۲۱ جمادی الآخر ۱۲۹۷ هجری

په ناستې سره غسل کول بهتر دی

سوال غسل په ناستې سره بهتر دی او که په ولاړې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په ناستې سره غسل کول بهتر دي ځکه چه په دې کښې پرده زیاته ده له روایتونو څخه څرگندیږي چه نبي کریم ﷺ به په ناستې سره غسل کاوه فقط والله تعالى اعلم

۲۱ ربيع الآخر ۱۲۹۷ هجری

د غسل له کولو پرته دویم ځل جماع کول

سوال یو ځل تر جماع کولو وروسته پرته له وداسه یو غسل څخه دویم ځل جماع کول څنګه دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: جائز دی لیکن غسل، اودس یا استنجا، کول افضل او مستحب دي. قال فی شرح التنویر ویکرمه معاودة امله قبل اغتساله الا اذا احتلم لم یأثم امله قال الحلی ظاهر الاحادیث انما یفید الذنب لان فی الجواز المقادیر کلامه. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۱۲) فقط والله تعالی اعلم.

۳۰ جمادی الاولی ۹۵ هجری

په غسل کښې د ښځې د وینستانو حکم

سوال د ښځې په فرض غسل کښې که چیرته د سر په وینستانو کښې څه وچولی پاتې شي نو آیا فرض ته ادا کیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته وینستان ته ځلاص وي نو لمدول ته فرض دي او تر بیخونو پورې به نه او بوسوي او که چیرته ته وینستان کوڅی کړي وي نو خلاصول ته ضروري نه دي یواځې د بیخونو لمدول ته فرض دي. البته که چیرته له خلاصولو پرته ته بیخونو نه او بوسو نه رسیدلې نو بیا ته خلاصول او د ټولو وینستانو پریمینخل فرض دي.

قال فی شرح التنویر (و کفی بل اصل ضمیرها) ای شعر المرأة المصفور للمخرج اما المقطوع لم یفرض غسل کله اتفاقاً ولو لم یبتل اصلها يجب نقضها مطلقاً هو الصحيح. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۲۱) فقط والله تعالی اعلم.

۳۰ جمادی الاولی ۹۵ هجری

د جنابت په حالت کښې کوچني ته پی ورکول او د خوړو پخول جائز دي

سوال آیا د جنابت په حالت کښې ښځه خپل کوچني ته پی ورکولی شي او که نه؟ او همدارنګه خواړه پخولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: بچي ته پی هم ورکولی شي او خواړه او داسې نور هم پخولی شي فقط والله تعالی اعلم

۱۷ ذی القعدة ۹۵ هجری

د جنب لپاره د تفسیر، حدیث او د قران کریم په ترجمې باندې لاس لگول

سوال د جنب سري لپاره د تفسیر او حدیث په کتابونو لاس لگول یا ویل یا د قرآن او حدیثو ترجمه لیکل یا په ژبې سره ویل ته جائز دي او که نه؟ سنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د جنب لپاره د حدیثو او فقهې په کتابونو لاس لگول او ویل

صحيح دي لسکره اولی خلاف دي او د تفسیر په کتابونو کښې که چیرته تفسیر غالب وي نو بیا
لاس لگول صحيح دي او که نه وي نو نه دی.

د قرآن کریم د لیکلو په جواز کښې په دې صورت کښې اختلاف دی. په د. سې حال کښې چه که
چیرته کتابت یا لیکل داسې وو چه له کاغذ سره لاس نه لگیده نو د ضرورت په وخت کې گنجائش
شته لیکن په کاغذ باندې لاس لگول پوهیڅ صورت کښې هم جائز نه دی. د قرآن کریم ترجمې ته هم
لاس لگول فقهاء کرامو رحمهم الله قرآن کریم ته د لاس لگولو په حکم کښې شمارلی دی.

قال فی الدوا المعاروقه جوز اصحابنا من كتب التفسير للمحدثين ولم يفتوا به من كون الاكثر تفسيراً او
قرأناً ولو قيل به اعتباراً للغالب لكان حسناً قلنا لم يكن مخالفاً لما مر فتدبر. قال العلامة ابن عابدین (قوله
فتدبر) لعله يشير الى انه يمكن ادعاء تقديم اطلاق المتن عما اذا لم يكن التفسير اكثر فلا يقال دعوى
التفصيل. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۳۷) وفي الدوا لا تكرر كتابة قرآن والصعفة او اللوح على الارض عند الغالي
مخالفاً لمحمد ويذهب ان يقال ان وضع على الصعفة ما يحول بينها وبين يدك يؤخذ بقول الغالي والافضل
الخالق قاله الحلبي. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۳۲) وفي باب الخيش معه وقرأه قرآن بقصد تومئته ولو مكتوباً
بالفارسية في الاصح. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۶۰) فقط والله تعالى اعلم.

۲۹ ذی القعدة ۸۷ هجری

په غسل کښې د فرج خارج (باندنۍ شرمگاه) پریمینخل فرض دي

سوال د ښځې په فرض غسل کښې د شرمگاه د تنې برخې پریمینخل هم ضروري دي او که د
عام رواج مطابق یواځې استنجاء کافي ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د ښځې شرمگاه دوه برخې لري. یوه باندینۍ برخه کوم چه
مستطیل شکل لري تر دې وروسته لږ ژور گرد (گول) سوري دی له دې سوري څخه د باندې برخې
ته فرج خارج او د تنې برخې ته فرج داخل ویل کیږي په فرض غسل کښې د فرج خارج پریمینخل
فرض دي یعنې تر گول سوري پوري او بیا رسول ضروري دي چه پرته له دې څخه غسل نه صحيح
کیږي البته د فرج داخل د تنې او بیا رسول ضروري نه دي.

قال فی التدویر و يجب غسل ستره و شارب و حجب و حبة و فرج خارج و لی المشرح لانه كالقدم لا داخل لانه

۶ ذوال ۹۸ هجری

باطن. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۲۱) فقط والله تعالى اعلم

غسل خاني نه د داخلیدو او راوتلو طریقه او دعاء

سوال غسل خاني ته د داخلیدو او له هغې څخه د وتلو مسنونه طریقه کومه ده او په دې رخت

کښې د کومې دعاء ويل مسنون دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په غسل خانه کښې په عمومي توگه پاکوالي نه وي د دې لپاره د بيت الخلا غوندي غسل خانې ته هم د داخلیدو په وخت کښې دې لومړۍ کينه پښه او د راوتلو په وخت کښې دې لومړۍ پښه را وباسي. تر غسل مخکښې بسم الله ويل سنت دي لیکن غسل خانې ته دې تر داخلیدو مخکښې وايي او له فارغیدو وروسته له غسل خانې څخه د باندې په را وتلو سره دې د اوداسه دعا ووايي که چیرته غسل خانه پښه صفا او پاکه وه او بیت الخلا پکښې نه وه نو بیا د داخلیدو او را وتو په وخت کښې چه کومه پښه مخکښې پږدي کيښودلی شي او بسم الله دې هم د ننه د جامو تر را ایستلو مخکښې وايي او د غسل په حالت کښې د اوداسه دعا گانې هم ویلي شي

قال في العلائقة وسنده كسان الوضوء سوى الترتيب وأدابه كذا به وقال ابن عابد بن رحمته الله (قوله كسان الوضوء) أي من المداثة بالدية والتسمية والسواش والتخليل والدلك والولاء الخ. واخذ ذلك في المهر من قوله ثم يوحى (قوله سوى الترتيب) أي اليهود في الوضوء والافالغسل له ترتيب آخر بيته المصنف بقوله يادنا الخ طعن ابن السعدي القول ويستثنى الدعاء أيضاً فإنه مكروه كما في نور الايضاح (قوله وأدابه كذا به) نض عليه في المدايع قال الشرع لا يوجب استحباب ان لا يتكلم بكلام مطلقاً أما كلام العاص فلكراهية حال الكسوف وأما الدعاء فلا نه في مصب المستعمل ومحل الاقذار والاحوال آه. اقول قد عدت التسمية من سنن الغسل فيشكل على ما ذكره تأقل. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۴۰) قلص ويشكل على التعليل بكونه في مصب الماء التسمية والدعاء في الوضوء. فقط والله تعالى اعلم ۲۲ ذى القعدة ۱۴۸ هجرى

د جنابت په حالت کښې د نوکانو او ويښتانو د پرې کولو حکم

سوال. د جنابت په حالت کښې د ويښتانو او نوکانو پرې کول مکروه تحریمي دي او که تنزیهي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د مطلق کراهيت قول راغلی دی چه له هغه څخه په عمومي توگه کراهت تحریمي مراد وي. لیکن دلته له قرائنو څخه کراهيت تنزیهي معلومیږي
قال في الهدية حلق الشعر حالة الجنابة مكروه وكذا نض الاظفار كذا في الغرائب. (عالمگیریه ج ۴)

۳۵۴ فقط والله تعالى اعلم ۳۰ ذوال ۸۸ هجرى

د جنابت په حالت کښې د ذکر او تلاوت حکم

سوال د جنابت په حالت کښې د کلمه طيبه، درود شريف او قرآنکريم لوستل جائز دي او که نه؟
بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کلمه طيبه، درود شريف او هر ډول ذکر جائز دی ليکن د قرآنکريم تلاوت جائز نه دی فقط والله تعالى اعلم
٢٩ ربيع الآخر ١٤١٩ هجري

په غسل کښې د پوزې داخل ته د اوبو رسولو اندازه

سوال د غسل له دريو فرائضو څخه يو فرض پوزې ته د اوبو اچول دي زما يو ملگری وايي چه اوبو د پوزې تر نرم هډوکي پورې رسول ضروري دي داسې چه په ورغوي کښې اوبو واخلي او په سپړمو سره ئې د دماغو خوا ته کش کړي يعنې د ساه په ذريعه اوبو پوزې ته نننه باسي، نو آيا دا صحيح ده او که څنگه چه په اوداسه کښې پوزې ته اوبو اچول کيږي هغه صحيح ده ځکه چه پوزې ته د اوبو د کش کولو په وخت کښې تکليف هم سړي ته محسوسيږي.

الجواب باسم ملهم الصواب هډوکي ته د اوبو رسول ضروري نه دي بلکه له کوم ځايه چه هډوکي شروع کيږي تر هغه ځايه اوبو رسول فرض دي کوم چه په لږ غوندې اهتمام سره په آساني سره ور رسيدلی شي فقط والله تعالى اعلم

٢٩ ربيع الآخر ١٤١٩ هجري

باب المياہ

کوهي ته چه ناپاک شي ولويږي او را ايستل ئي ممکن نه وي

سوال که چيرته کوهي ته کوم مردار يا نجس شي ولويږي او ايستل کيدلی نه شوای نو د پاکولو به ئي څه طريقه وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کوهي ته چه مردار شي ولويږي او د ايستلو طريقه ئي نه وي نو بيا ئي ايستل ضروري نه دي يواځې د اوبو په ايستلو سره کوهي پاکيږي البته که چيرته عين نجاست ور ولويږي نو د هغه له ايستلو پرته کوهي نه پاکيږي که چيرته ئي په هيڅ صورت کښي ايستل ممکن نه وي نو کوهي به تر هغو پورې نه استعمالوي تر څو پورې چه د نجاست د خاورې کيدو ظن غالب نه وي راغلی د دومره مودې له نيږيدو وروسته د کوهي د اوبو په را ايستلو سره کوهي پاکيږي د ځينو فقهاوو قول دی چه شپږ مياشتې دې انتظار وشي، په شپږو مياشتو کښي د غالب ظن له مخې لويدلی شي خورې کيږي.

قال في شرح العدوي الا اذا تعدد كعشبة او عرقه متعجسة فيخرج الماء الى حد لا يملأ نصف الدلو يظهر الكل تبعاً. وفي الشامية تصنف (قوله متعجسة) و اشار بقوله متعجسة الى انه لا بد من اخراج عين النجاسة كعصاة ميتة وعنازير آفة قلعت فلو تعدد ايضاً ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن اخراجه لم يدر فيها فتعجسة فتعرك مدة يعلم انه استعمال وصار حماً أو قبل مدة ستة اشهر آفة (رد المحتار ج ۱) فقط

فمنع من المرام ۷۳ هجري

ولله تعالى اعلم

په ماشين سره هر وخت د اوبو په را ايستلو سره اوبو پاکيږي، تفصيل ئي په تتمه کښي دی

کوهي ته د چيلي يا خېلي د لويدلو حکم

سوال که چيرته کوهي ته چوته چيل، ولويږي کوم چه د پاکوالي او نجس والي هيڅ علم ئي نه وي نو کوهي پاک دی او که مردار؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته د چيل د نجس والي غالب يقين نه وي نو کوهي پاک دی

قال في الشامية ناقلاً عن البحر وقيد بالعلم لانهم قالوا في البحر ونحوه يخرج حياً لا يجب نزع صمغ وان كان الظاهر استعمال بولها على الحافة لكن يحتمل طهارتها بان سقطت عقب دخولها ماء كغورامع ن الاصل الطهارة الخ (رد المحتار ج ۱) ومفعله في الفتح ايضاً.

۳۰ له ۷۳ هجري

لفظ والله تعالى اعلم

د استعمالو اوبو حکم

سوال په اوداسه يا غسل کښې د استعمال شويو اوبو څه حکم دی؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه او غسل کښې استعمال شوي اوبو پاکې دي او چنبډل او
 خوراکي شيانو کښې نې استعمالول مکروه تنزيهي دي او بيا اودس يا غسل پرې کول صحيح نه
 دي. البته د حقيقي نجاست لپاره پاکوونکي دي يعنې که چيرته مردار شې پرې پريمينځل شي نو
 هغه پرې پاکيږي.

قال في العلائق وهو ظاهر ولو من جنب وهو الظاهر لكن يكره شربه والعين به تلاها للاستقذار وصل
 رواية نهاستم تحريراً وحكمه ان الغسل بطهور لم يذهب نجاسة على الرايح المحمدين في الشامة (قوله على الرايح)
 مرتبط بقوله بل نجاسة حلقية فائدة يجوز ازالها بغیر الماء المطلق من المائعات علاناً
 لمحمد بن النعمان (رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۴) فقط والله تعالى اعلم ۲۹ دی الحجة ۱۳۸۰ هـ

د جنب سړي اوبو سره د لاس لگولو حکم

سوال جنب سړی که چیرته بالتی (سطل) یا د اوبو کوم بل لوبښي ته لاس تنه باسي او د غسل
 لپاره اوبو واخلي نو دا اوبو پاکې دي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته د جنب سړي په لاس کښې ښکاره نجاست نه وي لگیدلی
 نو اوبو پاکې دي لیکن د لاس په داخلولو سره د استعمال والي له وجې په همدغو اوبو سره غسل
 نه صحیح کیږي. له دې امله دې لومړی لاس پريمینځي او بیا دې سطل ته تنه باسي البته که چیرته
 پرته د لاس د داخلولو د اوبو د را اخیستلو بل هیڅ صورت نه وي نو په داسې مجبوري کښې اوبو
 مستعملې نه بلل کیږي. په ځینو فتاواوو کښې دي چه که چیرته یواځې گوټې ور داخلې شي او
 ورغوی نې پکښې ډوب نه شو نو اوبو مستعملې نه گرځي. لیکن د دې وجه غیر معقوله ده.

اللهم الا ان يوجه بتعسر الضون معه. قال في شرح التعوير بان يغسل بعض اعضائه او يدخل يدها ورجله في
 جب لغیر اغتراف ونحوه فانه يصير مستعملاً في الشهية تحسناً (قوله بان يغسل) في الخلاصة وغیرها ان كان
 اصبعاً او اكثر دون الكف لا يهرق قال في الفتح ولا يخلو من حاجته الى تأمل وجهه (رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۴)

غزالی رحمه الله ۱۳۰۳ هـ

فقط والله تعالى اعلم

په دې تحقیق باندې اشکال او خواب په تنحه کښې دی

په داسې لوبښي کښې د جنب سړي لاس ننه ایستل

چه هغه ته د نلکې اوبه لویږي او بهیږي

سوال د اوبو کوم لوبښي ته د نلکې اوبه لویږي او بهیږي او جنب سړي لاس وروړي غسل وکړي نو اوبو پاکې دي او که ناپاکې؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: دا اوبه پاکې دي او غسل پرې صحیح دی ځکه چه دا اوبو جاري دي
 قال في الهداية والماء الجاري اذا وقع عليه نجاسة جاز الوضوء به اذا لم ير لها اثر وقال والنجاسة ما لا يعكّر استعماله. (هداية ج ۱ ص ۲۸) فقط والله تعالى اعلم هرادی قلعه ۲۹ مجری

د غسل د اوبو د څاخکو حکم

سوال د غسل په وخت کښې له زمکې څخه څاخکي پورته کیږي او د اوبو لوبښي ته لویږي نو آیا دا اوبو پاکې دي او که نه؟ بینوا توجروا.
الجواب باسم ملهم الصواب: اوبو پاکې دي او غسل هم پرې صحیح دی ځکه چې کله مستعملې ويو له نورو اوبو څخه کمې وي نو هغه اوبو پاکوونکې وي البته که چیرته مستعملې اوبو زیاتې وي یا دواړه برابري وي نو بیا غسل پرې صحیح نه دی
 قال في العلاية فان المطلق اكثر من النصف جاز التطهير بالكل والا لا. (رد المحتار ج ۲ ص ۱۷۸) فقط والله تعالى اعلم هرادی قلعه ۲۹ مجری

د کوچني هلک اوبو ته د لاس ننه ایستلو حکم

سوال که چیرته کوم کوچنی بچی اوبو ته لاس ننه باسي نو آیا اوبو پرې مردارېږي او که نه؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: د کوچني اوبو ته په لاس ننه ایستلو سره اوبو نه مردارېږي، البته که چیرته څرگنده شي چه لاس ټپ په نجاست ککړ وو نو بیا مردارېږي. لکه څرنگه چه د کوچنيانو د لاسونو د پاکوالي اعتبار نه وي له دې وجې که چیرته نورې اوبو وي نو په هغو سره اودس کول بهتر دي

ولو ادخل الكفار او الصبيان ايديهم لا يتنجس اذا لم يكن حل ايديهم لجانسة حلقية فلو ادخل الصبي يده في الماء لا يتوضأ به استحصانا ولو توضأ به جاز. (معية) فقط والله تعالى اعلم ۷ مهر ۱۳۸۶ مجری

له کوهي خغه د ووزي د ژوندي را وقلو حکم

سوال که چيرته کومه ووزه کوهي ته ولويږي او ژوندي را و ايستله شي نو کوهي پاک دی او که مردار؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته د ووزي په جسم باندې کوم ښکاره نجاست نه وي نو کوهي پاک دی خو سره له دې هم له کوهي خغه د شلو ډولچو اوبو ايستل بهتر دي

قال في العلائق لو اخرج حيا وليس يدنس العین ولا به حدف او حدف لم ينجح شيء الا ان يذهب فيه الماء فمعتبر بسورته فان نجس انزع الكل والا هو الصحيح نعم يدنس عذرة في المشكوك لاجل الطهوية. كذا في الخاتمة.

قال ابن عابدین (قوله وليس يدنس العین) ای بخلاف الخنزیر و کذا الکلب علی القول الآخر فانه يدنس المأمر مطلقاً وبخلاف المحدث فانه يدنس فيه نزع اربعین كما یزکره وبخلاف ما اذا کان علی الحيوان حدف ای نجاسة و علم بها فانه يدنس مطلقاً قال في المحرر و قد بدأ بالعلم لانهم قالوا في البقر والحوة يخرج حيا لا نجس نزع شيء وان كان الظاهر اشتغال بولها علی النجاسة لكن یحتمل طهارتها بان سقطت عقب دخولها ماء کثیراً مع ان الاصل الطهارة آه. ومثله في الفتح (قوله لم ينجح شيء) ای وجوباً لباقي الخاتمة لو وقع حدف الشاة وخرجت حية یخرج عذرون خلوا لتسکن القلب لا للتطهير حتی لو لم یخرج وتوهاً جاز و کذا الحمار والبغل لو خرج حيا ولم یصب فيه الماء و کذا ما یؤکل لحمه من الابل والبقر والغنم والطيور والدجاجة المحبوسة. آه ومثله في مختارات العوازل (رد المحتار ج ۱ ص ۱۱۹) فقط والله تعالى اعلم ۱۵ ص ۸۶ مصری

کوهي ته د خوشايو د لويدلو حکم

سوال که چيرته کوهي ته د خوشايو سپتي (هغه خوشايي چه ښځې نې لمدوي او په ديوال پورې نې د وچولو لپاره تپي) ټوله يا نيمه ولويږي او په اوبو کښې وره شي نو کوهي پرې مردارېږي او که نه؟ او که چيرته مردار شي نو څومره اوبو ته ترې ايستل کيږي؟ همدارنگه که چيرته کوهي ته د خره يا اس د خوشايو دوه ورسني ولويږي نو پرې مردارېږي او که نه؟ د ناپاکوالي په صورت کښې به څومره اوبو ترې ايستل کيږي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته کوهي په داسې ځای کښې وي چه هلته په عمومي توگه د ځناورو تگ او راتگ وي او ساتنه نې ترې گرانه وي نو د نوموړو ځناورو کم نجاست معاف دی نه ځانگړې توگه چه وچ هم وي او که چيرته کوهي په محفوظ ځای کښې وي شاذ و نادر کله کله هلته د ځناورو په راتگ سره کوهي ته خوشايي ب پچي او داسې نور ولويږي نو داسې کوهي پرې

مردارېږي او د ټولو اوبو ايستل ضروري گرځي

قال في الشامية تحت (قوله وبعرق ابل وغده) وفي العائنه عاتية ولم يذكروا في الاصل روث الحمام والحصى و
اعتلوا فيه فقل يدس ولو قليلا او يابساً وقيل لو يابساً قليلاً واكثرهم من انه لو فيه ضرر فويلو لا يدس و
الا تحس انه (فائدة) قال نوح افندي الروي للفارس واليهل والحمار والحصى يكسر فسكون للملح والهيل والمعر
للابل والغده والخمر للطيور والدجول للكلب والعذر قلل لسان، (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۴) فقط والله تعالى اعلم
۹ رجب المرجد ۸۷ هـ جري

د گوڅه گشتي چرگي پس خورده يا جوته مکروه ده

سوال د چرگي پس خورده پاکه ده او که مکروه تنزيهي يا تحريمي؟ په داسې حال کښې چه
نجاست ټي په مښوکه کښې نه وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د چرگي پس خورده پاکه ده ليکن په نجاست خورونکو چرگانو
کښې تفصيل دا ده چه که چيرته ټي د مښوکې د پاکوالي يقين وي نو اوبو پاکې دي او که ټي د
ناپاکوالي يقين وي نو بيا ناپاکې دي او که چيرته ټي يوې خوا ته هم يقين نه وي نو بيا مکروه
تنزيهي دي

قال في الشامية تحت (قوله طاهر للضرورة) واما البهلا فلعابها طاهر فسورها كذلك لكن لما كانت تأكل
العذرة كرسورها ولم يحكم بدجاسته للشك حتى لو علمت الدجاستة في لها تدس ولو علمت الطهارة انتفت
الكرهات وقال تحت (قوله في الاصح) انها كراهة تلايه الخ، (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۴) فقط والله تعالى اعلم
۱۰ رجب المرجد ۸۷ هـ جري

په لمر باندې د گرمو شويو اوبو د کراهيت شرائط

سوال په حديث کښې د لمر د اوبو له استعمال څخه منع راغلې ده اوس پوښتنه دا ده، چه د لمر
د اوبو تعريف څه دی؟ آيا هغه اوبو کومې چه د ټينکې د تنه د تيز لمر له وجې گرمې شوي وي په
دې کښې راځي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د احنافو په نزد د لمر د اوبو د استعمالولو کراهيت مختلف فيه دی
يعني اختلاف پکښې دی راجحه دا ده، چه مکروه تنزيهي دی دا کراهيت هم هلته دی چه په گرم
ځای او گرم وخت کښې وي او د سرو او سپينو زرو له لويښي پرته د کومې بلې اوسپنې په لويښي
کښې وي او د گرموالي په حالت کښې استعمال شي

قال في العلاية وعاء قصد تشبهه بلا كراهة و كراهته عند الشافعية طيبة وفي الشامية و ذكره روط

کراهمه عندهم (الشافعية) وهي ان يكون بقطر حار ولين الحرق في الماء من مطبخ فهو نقيذوان يستعمل وهو حار (ال
قوله) وفي الغية كرهنا الشمس في قطر حار في اوان من مطبوعة (ال قوله) ان المعتمد الكراهة عند الصحة الاثروان
صدها رواية والظاهر انها تلازمة صدها ايضاً بل دليل صدها في المدونة ليعرف لا فرق بين مذهبنا ومذهب
الشافعي. (رد المحتار ج ١ ص ١٢٤) فقط والله تعالى اعلم

٢٢ رجب ٨٨ هجري

کومي اوبه چه د رنگ بوي واخلي اودس پري صحيح دي

سوال درم، دبي و داسي نورو ته د رنگ په لگولو سره خو ورځي په اوبو کښي د رنگ بوي
محسوس پري او په خوند کښي شي هم څه ناڅه فرق راځي آيا د دغو اوبو په اوداسه او غسل کښي
استعمالول جائز دي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چيرته دا رنگ د خنزير د ويښتانو په برش باندې نه وي لگيدلی
نو د داسي اوبو استعمالول جائز دي اگر که په اوبو کښي د رنگ بوي او خوند راشي فقط والله
تعالى اعلم.

یکم مفر ٨٩ هجري

لوښي ته د ووزي يا ميري د پچو د لويدلو حکم

سوال د ووزي يا اوبښ وچي يا لمدي پچي که چيرته د اوبو کوم لوښي لکه ټينکي، متي، او
داسي نورو ته ولويږي نو آيا اوبو پرې مردار پري او که نه؟ په داسي حال کښي چه په ټينکي کښي
پنځه منه يا تر دې کمې اوبو ځاښي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د ټينکي، او متي، اوبو پرې مردار پري البته که چيرته ټينکي په
زموکه کښي څښه وي يا په داسي ځای کښي ايښي وي چه له پچو او داسي نورو څخه نې ساتنه
گرانه وي او اوبو هم پکښي ډيري وي نو بيا يوه يا دوه پچي معاف دي

قال شارح التدوير في فصل المرويع في ابل وغدهم كما يعطى لو وقعت في محلب وقت الحلب فرميتا فوراً قبل
تفتح وتلؤن وقال اب عابدين رحمته الله (قوله وقت الحلب) فلو وقعت في غير زمان الحلب فهو كوقوعها في سائر
الاولى فتجس في الاصح لان الضرورة انما هي في زمان الحلب لان من عاده ان تهر ذلك الوقت والاحترار عنه
عسير ولا كذلك غيره آه. شارح منية (رد المحتار ج ١ ص ١٢٤) فقط والله تعالى اعلم

٢٤ ربيع الآخر ٨٨ هجري

د لس په لسه حوض اندازه

سوال يو حوض دی کوم چه اوږدوالی، سور او ژوروالی نې په لاندې ډول دی

جگوالی دیارلس فته څلور انچه، سور یوولس نیم فته او ژوروالی دوه فته او اته انچه آیا دا حوض د شرعي لس په لسه حوض په حکم کښې راځي او که نه؟ که چیرته شرعي حوض نه شي نو په دې صورت کښې تر اوسه پورې چه څومره خلکو له دې حوض څخه اودسونه کړي وي یا ئې په نورو ضرورتونو کښې اوبو استعمال کړي وي د هغو په باره کښې څه حکم دی؟ آیا هغه خلک به لمونځونه بیرته را گرځوي؟ د حوض لپاره لس په لسه کیدل لازمي دی او که دا د شرعي حوض د پیژندگلوي صورت دی او همدارنگه د شرعي حوض صحیح تعریف څه دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: د لس په لسه حوض تعریف دا دی چه د هغه ټوله رقبه مساحت یمنې د اوږدوالي او سور د ضرب حاصل سل ذراعه (شرعي گز) چه برابر دی له ۲۲۵ فته یا ۲۰/۹ متره سره د گول (دثروي شکل) حوض د مساحت معلومولو طریقه داده مربع قطر ۱/۲ پای د دې لپاره که چیرته د گول حوض قطر ۱۶/۹۳ فته چه برابر دی له ۵/۱۶ متره سره وي نو داسې حوض به لس په لسه وي. ژوروالی اعتبار نه لري. د نوموړي حوض مساحت له سلو ذراعو څخه کم دی له دې امله که چیرته هغه ته د نجاست د ور لویدو یقین وي نو مرد ریږي او چه تر څو پورې د نجاست د لویدو یقین نه وي تر هغه وخته پورې هغه ته د نجس ویلو هیڅ وجه موجوده نه ده فقط والله تعالی اعلم.

۱۷ جمادی الآخر ۸۹ هجری

په کوچني حوض کښې د پاک سري د داخلیدلو حکم

سوال: یو حوض دوه گزه سورور او دوه نیم گزه اوږد دی. په دې حوض کښې زید د سروالي د حاصلولو لپاره غسل وکړ. تر آیا دا حوض پاک دی او که نه؟ په داسې حال کښې چه سري له جنابت او نورو نجاستونو څخه پاک دی؟ بیڼوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته زید په اوداسه کښې وي او یو څې د سروالي د لاس ته راوړلو لپاره ئې غسل کړی وي او د تازه اوداسه نیت ئې هم نه وو نو دا اوبو پاکې دي بلکه مستعملي هم نه دي. له دې امله اودس کول پرې صحیح دي البته که چیرته ئې له مخکښې څخه اودس نه وي یا ئې د اوداسه د درلودلو تر څنگ د نوي اودس نیت کړی وي نو بیا اوبو مستعملي شوې کومې چه پاکې دي لیکن اودس او غسل پرې نه صحیح کیږي او چنل ئې مکروه تنزیهي دي.

قال في التدوير واستعمل للقرية ورفع حذافول المرح ولومع قرية كوهوم حذافول للمعبد فلو توجأ معوضي المعبد او تعلیم او لطن بیده لم یصر مستعملاً اتفاقاً وقال في صرح قول الماتن او اسقاط فرض هو الاصل في الاستعمال كما انه عليه الكمال بان يغسل بعض اعضاءه او يدخل يدها ورجله في حبل يفرق اهراقه ثم يدها له يصير مستعملاً لسلوط الفرض اتفاقاً وفي الحاشية (قوله بان يغسل) أي المحدث او المحدث بعض

اعضاءه التي يجب غسلها احترازاً عن غسل المحدثات هو الفخذ (رد المحتار ج ٢، ص ١٨٢) فقط والله تعالى اعلم
٣ جمادى الاولى ٩٣ هجرى

له شيعه يا مرزائي خغه د اوداسه لپاره د اوبو لاس ته راوړل

سوال د شيعه، مرزائي يا كافر له كور خغه د اوبو په را اخيستلو سره اودس كيږي او كه نه او لمونځ كيږي او كس نه او همدارنگه د دغو خلكو د كور خوراك او چنباك جائز دي او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب شيعه مغان او قاديانيان زنديق دي له دې امله دوى د خپلو مالونو هيڅ ډول مالكان نه دي، د دوى ټول مالونه د بيت المال دي كوم چه د مسكينانو لپاره حلال دي، د غني لپاره د دوى يو شى هم حلال نه دي او ذبيحه د دوى په لاس حلال شوى ځناور، چې په مسكينانو باندې هم حرامه ده البته له دوى خغه اوبو لاس ته راوړل د مسكينانو او غنيانو ټولو لپاره جائز دي

لانه قبل قبض الزنديق ان لم يكن ملوكا لا احد قلا باحة الاصلية والاقل الاذن دلالة.

د عامو كفارو ذبيحه حرامه ده او نور مالونه چې د غنيانو او مسكينانو ټولو لپاره حلال دي و الله تعالى اعلم
٢٢ صفر ٩٣ هجرى

حكم ماء المراحيض اذا تكرر و تحلل

من مدينة الرسول ﷺ

سوال ما يقول العلماء المحققون و ارباب الفتوى في ماء المراحيض اى اذا تكرر و تحلل هل يجوز استعماله للوضوء والغسل ما هو القول المصحيح عندكم؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال في الهدية: والماء الجاري بعدما تغير احد اوصافه وحكمه بنجاسته لا يحكم بطهارته مما لم يزل ذلك التغير بان يرد عليه ماء طاهر حتى يزول ذلك التغير. (عالمگويه ج ١، ص ١٠)

وفي التدوير و مجاز وقعت فيه نجاسة (الى قوله) ان لم ير الثرة وهو طعم او لون او ريح، وقال العلامة ابن عابدن رحمته الله لو سال دهر جله مع العصور لا يتنجس خلافا للمحدثين في الخزانة انما ان ماء احد ما طاهر والاخر نجس فصبا من مكن عال فاعتلط في الهواء ثم نزل اظهر كلة ولو اجرى ماء الاثنتين في الارض صار بمنزلة ماء جار اذا و نحوه في الخلاصة ونظم البسطة المصنف في منظومته تحفة الاقران وفي الذخيرة قالوا اصابت الارض لنجاسة فصب عليها الماء فجرى قدر ذراع طهرت الارض والماء طاهر بمنزلة الماء الجاري ولو اصابت المطر و جرى عليها طهرت ولو كان قليلا لم يهرق فلا. (رد المحتار ج ٢، ص ١٤٣) وقال ايضاً اذا راسب الزبل في القساطل و

لم يظهر أثره في الماء طاهر وإذا وصل إلى الحيض في اليومين معقراً أو نزل في حوض صغير أو كبير فهو نجس وإن
زال تغيره بنفسه لأن الماء النجس لا يظهر بتغيره بنفسه إلا إذا جرى بعد ذلك ماء صاف فإنه حينئذ يظهر فإذا
انقطع الجريان بعد ذلك فإن كان الحوض صغيراً والزبل راسب في أسفله تنجس ما لم يصر الزبل حائلاً وهي الطين
الأسود فإنه إذا جرى بعد ذلك ماء صاف ثم انقطع لا ينجس. (رد المحتار ج ١ ص ١٤٦)

ثبت من العبارات المزبورة أن الماء النجس الذي لم يتغير أحد أوصافه بالنجاسة يظهر بمجرد جريانه في
الماء الطاهر والماء المتغير لا يظهر إلا أن يزول التغير ثم جرى بعد ذلك ماء طاهر وأما الجريان بدون الاختلاط
بالماء الطاهر فلا يظهر أصلاً. فقط والله تعالى أعلم ٢٢ شعبان ١٣٩٥ هـ

د چینه لرونکي کوهي د پاکولو طريقه

سوال د يوه جامع جومات کوهي ته يو کونگری ولويد او مړ شو او د را ايستلو سامان نه وو
چه را ايستل شوی وای. دا کوهی چینه لرونکی دی. د اوبو په را ايستلو سره ټي تل نه وچيري
يوه مولوي صاحب د درې سوه يو کویا ډولچو ايستلو فتوی راکړې ده چه په دې سره کوهی پرته له
شک او شبهې څخه پاکيږي د دې فتوی له مخې درې سوه ډولچې ترې و ايستل شوي او پاک و
گڼل شو اوس يو بل مولوي صاحب وايي چه د درې سوه ډولچو په را ايستلو سره کوهی هيڅکله
نه پاکيږي بلکه د ټولو اوبو په را ايستلو باندې اصرار کوي چه د دې کوهي ژوروالي او گول و لى
اندازه کړی او په همدې اندازه سره يو بل کډی و کینی او بيا له کوهي څخه اوبو وباسی او
نوموړي کډي ته ټي واچوی چه کله کډی ډک شي نو کوهی پاکيږي همدارنگه بله طريقه دا بيانوی
چه د اوبو ژوروالي اندازه کړی او د اوبو را ايستل شروع کړی په يو ساعت کښې چه اوبو څومره
کسته لاړې شي په هم هغه اندازه سره هم هغومره ساعته اوبو وباسی د مثال په توگه اوبو لس
لاسه ژورې دي او د يوه ساعت په را ايستلو سره يو لاس کم شو نو لس ساعته ماند را و اسل
شي که چرته د خلکو په را ايستلو کښې تکلف وی نو د موجوده زماني مشنې پمپ را وغواړی
او ټولې اوبو پرې وباسی دا دويم مولوي صاحب وایي چه په بهشي رپور او تغله الاسلا نومی
کنسونو کښې د درې سوه ډولچو را ايستلو هيڅ بډويه نسه او د ريلوی مسلكه کتاب بهر
سريع نومي کتاب کښې هم د ټولې اوبو را ايستل لیکلي دي او د درې سوه يو کویا دونه کسی
سته اوس په دغو دواړو کښې د کوم يوه په خبرې باندې موږ عمل وکړو "سو موخرو"

الجواب باسم ملهم الصواب چه کله د اوبو د وچولو ممکن نه وي نو د کوهی د پاکولو د ټي
واړه صورتونه صحیح دي کوم چه په سواب کښې "سوی دی نه بهشي رپور کسی" درې سوه
ډولچو یادونه راغلې ده فقط والله تعالى أعلم ٢٧ ربيع الآخر ١٣٩٥ هـ

د کوچني حوض د پاکولو طريقه

سوال د کور په حويلۍ، سړای يا په بام باندې که چيرته د اوبو جوړه شوې ټينکۍ، مرداره يا ناپ که شي نو د هغې د پاکولو څه طريقه ده؟ که چيرته د زمکې ټينکۍ او د بام ټينکۍ او د دغو دواړو تر منځه غزیدلي پيپونه او بيا د بم له ټينکۍ څخه تر غسل خانو او داسې نورو ځايونو پورې غزیدلي پيپونه که چيرته د دغو د مجموعه اوږدوالي او سور يا پلنوالي ټول مساحت سل لاسه شي نو آیا د لس په لسه په حکم کښې داخلېږي او که نه چه د نجاست په لويډو سره ناپاک و نه بلل شي؟ بښو نوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د دواړو ټينکيو تر منځ غزیدلي پيپونه او د برسیره ټينکۍ څخه تر غسل خانو او داسې نورو پورې غزیدلي پيپونه په لس په لسه کښې شمارول صحيح نه دي ځکه چه طول او عرض (اوږدوالي او پلنوالی) هغه معتبر دی کوم چه پورته له بام سره لگیدلی نه وي پيپونه لکه څرنگه چه له اوبو څخه هر وخت ډک وي د دې لپاره د دې مثال د هغه مسقف حوض په شان دی چه اوبو ئې له چت سره لگیدلي وي. همدارنگه له لاندینۍ ټينکۍ څخه د پورتنۍ ټينکۍ خوا ته غزیدلی پائپ يا نل چه په کوم ځای کښې پورتنۍ ټينکۍ ته رسيږي هلته د هغه اوبو له پورتنۍ ټينکۍ سره نه وصل کيږي نو ځکه د دواړو ټينکيو مساحت بالکل جلا جلا شمارل کيږي د دغو ټينکيو د پاکولي طريقه دا ده چه په زمکې کښې ټينکۍ ته چه کله له باهر څخه اوبو راځي په دې وخت کښې ئې سربوښ لرې شي يا دروند شی وغیره ورسره وتړل شي تر څو چه سربوښ له اوبو سره پورته شي او له باهر څخه د اوبو د راتلو مخه و نه نیسي او په دې ډول سره اوبو را روانې وي چه کله ټينکۍ ډکه شي او له خوښې څخه ئې وبهیري نو د جاري کیدو له وجې ټينکۍ پاکيږي برسیره ټينکۍ داسې پاکیدلی شي چه د ماشین په ذریعه دا ټينکۍ دومره ډکه شي چه له پورتنۍ پائپ څخه اوبو وبهیري په ظاهره کښې خو د پاکوالي په دې صورت کښې څه اشکال معلومېږي چه د اوبو د را ځيږولو له ماشین څخه واخله د زمکې د ټينکۍ تر بيخه پورې پيپونه وي کوم چه له نجسو اوبو څخه ډک وي همدا ډول چه کله برسیره ټينکۍ نجسه شي نو له هغې څخه غسل خانو او نورو ته په غزیدونکو پيپونو کښې مردارې اوبو وي، د دغو ټينکيو له سر څخه د اوبو په جاري کولو سره د پيپونو په منځ کښې اوبو باندې هيڅ اثر نه لويږي نو د پيپونو د ننه وېو نه څرنگه پاکې شي؟ د دې ځواب دا دی چه د اوبو د پاکوالي مسئله له قياس څخه د باندې ده، د قياس تقاضا خو دا ده چه کوم شی يو ځل ناپاکه شي نو بيا په هيڅ صورت کښې هم بايد پاک نه شي د دې لپاره د دې د پاکوالي لپاره چه کومې نورې اوبو ورسره گډې شوې هغه پخپله هم ناپاکې شوې د پاکوالي د شرعي قاعدې مطابق د مردارو اوبو په جاري کولو سره له هغو سره نږدې اوبو هم پاکيږي لکه څرنگه چه که چيرته حوض ډیر ژور وي چه په سر باندې ئې د اوبو په بهولو

سره د هغه تل ته د بهولو د اثر رسيدلو هيڅ امکان نه وي. نو په اتفاق سره د هغه برسيره د اوبو په جاري کولو سره د هغه تر تل پورې ټولې اوبو پاکيږي. همدارنگه د پيپونو په منځ کښې اوبو چونکه د ټينکي له اوبو سره لگيدلې وي د دې لپاره د ټينکي د اوبو په بهولو سره د پيپونو په منځ کښې اوبو هم پاکي گڼل کيږي.

د ټينکي د پاکوالي يو بل صورت دا هم کيدلی شي چه کله د زمکې ټينکي مرداره شي نو کوم وخت چه دې ته اوبو راځي په هم هغه وخت کښې د ماشين په ذريعې سره له ټينکي څخه د اوبو ايستل شروع شي نو دا جاري اوبو شماريږي او د بام ټينکي د سې پاکه کړی چه د ماشين په ذريعې سره هغې ته د اوبو اچول شروع کړی او له دې څخه غسل خانو او داسې نورو ته غزيدلي پيپونه خلاص کړی په دې صورت کښې د زمکې ټينکي ته له پورتنۍ ټينکي څخه اوبو له پاسه داخليږي ليکن ماشين د دې ټينکي له تل څخه اوبو باسي. همدارنگه پورتنۍ ټينکي ته د مشين په ذريعې سره اوبو له پاسه داخليږي او له هغې څخه د غزيدلو پيپونو په خلاصولو سره د هغې له آخرنۍ حصې څخه اوبو ووځي.

په دې طريقې سره د اوبو جاري کيدل د پاکوالي لپاره کافی دی او که نه؟ چه دې کښې فقهاء کرامو رحمهم الله تردّد ښکاره کړی دی.

قال في الشاميه تحت (قوله و يخرج من آخر) ثم ان كلامهم ظاهر ان الخروج من اعلاه فلو كان يخرج من ثقب في اسفل الحوض لا يعد جاريًا لان العبرة لوجه الماء (الى قوله) ولم ار المسألة مري بها نعم رأيته في شرح سقدي عبد الغني في مسألة عزالة الحمام التي اخبر ابو يوسف برؤية فارقها قال فيه اشارة الى ان امام الخزانة اذا كان يدخل من اعلاها ويخرج من الثوب في اسفلها فليس بمهار آه. وفي شرح المنية يطهر الحوض بمجرد ما يدخل الماء من الثوب ويفيض من الحوض هو المختار لعدم ثبوت بقاء الدجاسة فيه ومردودته جاريًا آه. و ظاهر التعليل الاكتفاء بالخروج من الاسفل لكنه خلاف قوله ويفيض فتأمل وراجع. (رد المحتار ج ۱ ص ۵۸)

علامه ابن عابدين رحمته الله د رد المحتار په منيه کښې د اشباه له حاشيې څخه لاندینی جزئیہ را نقل کړې ده

اقول رأيته بعد كتابي لهذا المحل في حاشية الاشباه والنظائر في آخر الفن الاول للعلامة الكفيري التي تلقاها عن شيخه الشيخ اسطعيل الحائلي مسمى دمشق ما نصه مسألة اذا كان في الكوز ماء متعجن فصب عليه ماء طاهر حتى جرى الماء من الثوب بحيث يعد جاريًا ولم يتغير الماء فانه يحكم بطهارته آه. معه (رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۶)

له دې جزئي څخه د دې تائيد لاس ته راځي چه د ټينکي د پاکوالي لپاره له لاندې څخه د وږو

جاري كيدل كافي دي څكه چه د بدنې يا لوتې چوښكې د لوتې په منځنۍ برخې كښې وي فقط و
الله تعالى اعلم
۱۸ جمادى الآخر ۱۹۶۱ هجرى

د لاسي نلکې د پاڅوالي حکم

سوال له زمکې څخه د اوبو ايستونکې لاسي نلکې «هيند پمپ» کښې که چيرته نجاست ولويږي نو هغه به څنگه پاکيږي؟ آيا د لو غوندي اوبو په را ايستلو سره د جاري اوبو په حکم کښې د کيدو په صورت کښې پاکيږي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په لاسي نلکې سره د اوبو په را ايستلو سره دا اوبو د جاري اوبو په حکم کښې نه راځي ځکه چه د نلکې له بيخه چه کومې اوبو را روانې دي هغه د زمکې له مساماتو هغه رگونه چه اوبو ترې را ووځي څخه په را کش کولو سره راځي او دا شرعاً د دخول په حکم کښې نه دی لکه څرنگه چه د دې فرق په بناء سره ستن د روژې ماوونکې نه ده گڼل شوې همدارنگه په کوهي کښې د زمکې له رگونو څخه اوبو هر وخت داخليږي د دې ترڅنگ له کوهي څخه د څو بوکو په را ايستلو سره يا د ماشين په ذريعه سره د څه اوبو په را څيرولو سره په اتفاق سره کوهي نه پاکيږي همدارنگه د لاسي نلکې د پاڅوالي لپاره د لو غوندي اوبو را ايستل کافي نه دي

ځينو حضراتو لاسي نلکې د کوهي په حکم کښې د شمارلو په صورت کښې دا وايي چه د نلکې د ننه د ټولو اوبو په را ايستلو سره نلکې پاکيږي ليکن نلکې لره په کوهي باندې په قيس کولو کښې دا اشکال دی چه د کوهي اوبو د زمکې له رگونو څخه په را وتلو سره د خپل طبعي جريان (بهيدلو) پورې محدود وي او نلکې دا اوبو را اخلي او د زمکې له سطحې څخه نې هم پورته څيروي په دې لحاظ سره نلکې د لوبښي په حکم کښې څرگنديږي برسیره پر دې د کوهي د تل او ديوالونو پاڅوالی متعذر ډير سخت چه محال ته نژدې وي دی او د نلکې پاڅوالی متعذر خو پريږده متعسر (لږ مشکل) هم نه دی د دې لپاره د لاسي نلکې د پاڅوالي طريقه دا ده چه څومره اوبو پکښې دي د هغو تر را ايستلو وروسته نورې دومره اوبو پرې را و ايستل شي چه په هغو سره ټول پيمپ درې ځله پريمينيخل کيدلی شي د پائپ په منځ کښې د اوبو د اندازې د معلومولو طريقه دا ده چه مربع (۱/۲) قصر * پائ * عمق په دې ډول سره د اوبو د حجم په معلومولو سره د دې اندازې مطابق اوبو را و ايستل شي که چيرته د اوبو ژوروالی څرگند نه شي نو په ظن غالب باندې دې عمل وشي تر ټولو آسانه طريقه دا ده چه د نلکې له پاسه دومره اوبو واچول شي چه پائپ ډک سي او له سر دې اوبو وبهيري په دې صورت کښې دا اوبو د جاري والي له وجې پاکيږي

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله ان حلواً نجساً فافرغ فيه رجل ماءً حتى امتلأ وسال من جوانبه من يطهر

عمر دخلت امر لا والذي يظهر في الطهارة اهل متازكرناه هنا وتمام من انهلا يشترط ان يكون الجريان معددا
قال في المدة) اقول رأيت بعد كتابي لهذا المحل في حاشية الاشياء والنظائر في آخر الفن الاول للعلامة
الكفيري التي تلقاها من شيخه الشيخ الطميل الحائك مفي دمشق مانصه مسألة اذا كان في الكوز ماء متنجس
فصب عليه ماء طاهر حتى جرى الماء من الانبوب بحيث يجرياناً ولم يتغير الماء فانه يحكم بطهارته آه منه.

١٨ جمادى الآخر ٩٦ هـ مجرى

فقط والله تعالى اعلم

(رد المحتار ج ١ ص ١٨٠)

زياتي تحقيق به تتمه كنبي دي

د متي (چاټي يا منگي) په ناپاکو اوبو باندي د پاکو اوبو

په بهولو سره متي پاکيږي

سوال دا خبره عامه مشهوره ده چه متي ته کارغه مینوکه وروري نو هغه ته دې دومره اوبو
نوري ور واچولې شي چه متي ښه ډکه شي او څه اوبه ترې تويې شي نومتي پاکيږي دا خبره تر
کومه ځايه صحيح ده؟ بيّنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې صورت کنبي د متي اوبو په جاري کيدو سره پاکيږي

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله ان دلوا تنجس فافرح فيه رجل ماء حتى امتلأ وسال من جوانبه هل يظهر
عمر دخلت امر لا والذي يظهر في الطهارة اهل متازكرناه هنا وتمام من انهلا يشترط ان يكون الجريان معددا
قال في المدة) اقول رأيت بعد كتابي لهذا المحل في حاشية الاشياء والنظائر في آخر الفن الاول للعلامة
الكفيري التي تلقاها من شيخه الشيخ الطميل الحائك مفي دمشق مانصه مسألة اذا كان في الكوز ماء متنجس
فصب عليه ماء طاهر حتى جرى الماء من الانبوب بحيث يجرياناً ولم يتغير الماء فانه يحكم بطهارته آه منه.

١٨ ربيع الآخر ٩٧ هـ مجرى

فقط والله تعالى اعلم

(رد المحتار ج ١ ص ١٨٠)

د گټو (هغه کډي چه مرداري او مستعملي اوبه پکښي يو ځای کيږي)

خواته د کوهي کيندل

سوال څه فرمايي د دين علماء کرام د دې مسئلې په باره کنبي چه يو کډي چه په هغه کسي
اوداسه مستعملي اوبو جمع کيدلې کله کله به نجاست هم ور اچول کيده اوس له حومات سره
راهيسي هغه وچ شوی دی او د خاورو په اچولو سره ډک شوی دی او د دې ډک سوني کډي ححه
تقریباً اوه ٧ فته لرې يو بل کوهی وکيندل شو چه خورې اوبو ترې را ووخی حه خلک ښي

اودسونه. غسلونه هم کوي او چني ئې هم يو بل دريم کوهی له دې دوهم کوهي څخه تقريبا شپاړس فته لرې له مخکښي څخه موجود دی کوم چه د اوس وخت د اوداسه اوبو ور لويېږي او کله کله ناپاکي يا نجاست هم ور لويېږي. اوس پوښتنه دا ده چه د دويم کوهي د اوبو په پاکوالي کښې ځيني خلک شک کوي او ځيني ئې په مطلقه توگه د پاکوالي قائل دي، فيصله کوونکي قول کوم يو دی په ځانگړې توگه چه دلته د اوبو ډير کموالی هم دی.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې کښې اصل معيار دا دی چه په اوبو کښې د نجاست اثر يعنې رنگ، بوی يا خوند ښکاره نه شي کومو خلکو چه د زمکې د مسافې څه اندازه مقررې کړي ده هغو د خپلو زمکو د تجربو په بناء دا تحديد بيان کړی دی کوم چه د هر ځای لپاره نه دی ځکه چه زمکه په نرموالي او کڼکوالي کښې مختلف وي.

قال في الدر لميل احكام السور (فرع) المعتبرين المبرر والبالوعة بقدر ما لا يظهر للعنصر اثر، وفي الشامية اختلف في مقدار المبرر المانع من وصول نجاسة البالوعة الى المبرر ففي رواية عمدة اخرج وفي رواية سبعة وقال الحلواني المعتبر الطعم او اللون او الريح فان لم يتغير جاز والا لا ولو كان عشرة اخرج وفي الخلاصة والحاشية و التعويل عليه وصحة في المحيط بحر والحاصل انه يختلف بحسب رعاوة الارض وصلابتها ومن قدره اعتبر حال ارضه. (رد المحتار ج ٣، ص ٢٠٢) فقط والله تعالى اعلم ١٣ جمادى الآخر ١٤١٩ هجري

د خړه او اس د پس خوردې حکم

سوال د خړه او اس د پس خوردې څه حکم دی؟ آیا پاکه ده او که مکروه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د اس پس خورده پاکه هم ده او پاکوونکې هم ده او د خړه د پس خوردې پاکوالی او طهوریت مشکوک دی. د دې لپاره چښل ئې هم جائز نه دي او اودس هم پرې صحیح نه دی که چیرته پرته له دې څخه نورې اوبو پیدا نه شي نو په دغو اوبو سره دې اودس هم وکړي او تیمم دې هم ووهي، که چیرته کوهي ته ور ولويېږي نو ټولې اوبو به ئې ترې را ایستل کیږي

قال في شرح العنود وما کول لحم ومعه الفرس في الاصح ومفله ما لا دم له طاهرا الفهم لم يلد کل طاهر طهور بلا کراهة وفي العنود وسور حمار وبغل مشکوک في طهوريته لافي طهارته آه ورنج ابن عابدین رحمته الله

تعالی الشک في الطهارة ونقل عن الشيخ انه لا ظاهر کلامهم على انه ينزع منه جميع ماء المبرر. (رد المحتار ج ٣، ص ٢٠٩) فقط والله تعالى اعلم

باب التيمم

د اوبو په موجودوالي کښې د لمانځه د قضا کيدو له ويري د تيمم حکم

سوال که چيرته اوبو موجودې وي ليکن د اوداسه د کولو په صورت کښې د لمانځه د قضا کيدو ويره وي نو د تيمم په کولو سره لمونځ کول صحيح دي او که نه؟ بنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب لمونځ نه صحيح کيږي البته بهتر صورت يې دا دی چه د تيمم په کولو سره دې لمونځ وکړي او بيا دې وروسته اودس وکړي او د همدې لمانځه قضائي دې راوړي

قال في التنوير من عجز عن استعمال الماء لمعدّة ميلا. (الي قوله) تيمم وفي الشامية (قوله لمعدّة) الضمير يرجع الى من طوّلها بالبعد لانه عدد عدمه لا يتيمم وان عاف عروج الوقت في صلواتها علف خلافا لفر وسيد كر الشارح ان الاحوط ان يتيمم ويصل ثم يعيد ويتفرع على هذا الاختلاف ما لو اذم جمع صل يكر لا يمكن الاستقاء منها الا بالمعاوية او كانوا عرا اقل من معهم الا ثوب يتناوبونه وعلم ان النوبة لا تصل الا بعد الوقوع فانه لا يتيمم ولا يصل عاريا بل يصبر عندئذ او كذا الواجب في مكان ضيق ليس فيه الاموضع يسع ان يصل قائما فقط يصبر ويصل قائما بعد الوقت كما جاز عن القيام والوضوء في الوقت ويغلب على ظنه القدرة (۱) بعدئذ كذا من معه ثوب لمس وما يلزمه غسل الثوب وان خرج الوقت بحر ملخصا عن التوشيح. (شامية ج ۱) وايضا في شرح التنوير لا يتيمم لفوت جمعة ووقت ولو وتر الفواتح الى بدل وقيل يتيمم لفوات الوقت قال الحلبي فالاحوط ان يتيمم ويصل ثم يعيد. وفي الشامية تحت (قوله قال الحلبي) ونظير هذا مسألة الضيف الذي عاف ربة فانهم قالوا يصل ثم يعيد. (شامية ج ۱) فقط والله تعالى اعلم ۵۵۹ الحجة

په ژمي کښې د اوبو د گرمولو له وجې د لمانځه د قضا کيدو حکم

سوال د ژمي موسم دی او په يوه سړي باندې د شپې په نيمايي کښې غسل فرض شو او دا فکر يې وکړ چه ويده به شم او له سهار څخه به ښه مخکښي را وينش شم او غسل به وکړم چه کله ويده شو نو له صبح صادق څخه ډير وروسته يعني د لمر تر را ختلو تقريباً پنځلس دقيقې مخکښي را وينش شو اوس که چيرته دی فوراً د نلکې په اوبو سره ولاړ شي نو د لمر تر ختلو مخکښي لمونځ کولی شي ليکن د نلکې اوبو دومره سړې دي چه د غسل کولو په صورت کښې په يقيني توگه مريض کيږي او که چيرته اوبو گرموي نو په پنځلسو دقيقو کښې د اوبو په گرمولو سره غسل نه

۱ - اي قبل خروج الوقت العالي كمن عرض له الغدر بعد دخول الوقت ثم انقطع في اثناء الوقت الثاني فانه بعيد

شي کولی نو آيا په دې صورت کښې که به نوموړی څرنگه او څه وخت لمونځ ادا کوي؟ بېوا
توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په نوموړي صورت کښې دې دا سړی د نلکې په اوبو غسل وکړي
او ځان دې فوراً په گرمو جامو کښې ونغاړي که چيرته سره له دې هم د مريض کيدو ظن غالب وي
نو اوبو دې گرمې کړي او غسل دې وکړي که نې لمونځ قضا شو بيا دې قضائي را وگرځوي البته
بهره دا ده چه د تیمم په کولو سره دې لومړی لمونځ وکړي او وروسته دې بيا په گرمو اوبو غسل
وکړي او د لمونځ دې بيا را وگرځوي

کما حرر دانی من مخالفات الوقف واشتغل بالوضوء فقط والله تعالى اعلم ۷ صفر ۱۳۹۶ هجری

په ریل گاډي کښې د تیمم حکم

سوال په ریل گاډي یا موټر کښې که چیرته د لمانځ د قضا کیدو ویره وي نو تیمم کول جائز دي
او که نه؟ د ریل په نڅتې باندې یا د موټر د اوسپنې په چادر باندې به تیمم جائز وي او که نه په
داسې حال کې چې موټر روان سره د ویلو د لمانځه لپاره موټر ونه دروي؟ بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب په ریل گاډي او موټر کښې په تیمم سره د لمانځه د صحت لپاره
لاندیني شرط نه سروري دي

- ۱ د ریل گاډي په کومې لې دې یا کوټې کښې اوبو موجودې نه وي
- ۲ نه لږه کسې د یوه سرعتي میل ۸۳۰ کیلو متر په اندازه چیرته د اوبو موجودوالي علم نه وي
- ۳ که چیرته د ریل گاډي یا موټر به تحتې باندې دومره گرد پروت وي چه په بڼه توگه په لاس
کسې سکاره شي نو تیمم پرې روا دی
- ۴ په ولاړې دې لمونځ وکړي
- ۵ داسې به دې محتاج لمونځ وکړي که چیرته قبله معلومه نه وه نو له ښه فکر څخه دې وروسته
چه کومې خوا ته ئې رپه گوډهي ورکړې هغې خوا ته دې لمونځ وکړي. که چیرته په دغو شرطونو
کسې په یوه شرط باندې هم قهر و نه لري نو بیا چه څنگه ورته ممکنه وي لمونځ دې وکړي
لکې ورسره به یې قضائي راوړي

قال في البدل المختار (او عوف علق) كعبة او مآر على نفسه ولو من فاسق او حبس غريم او ماله ولو امانة ثم
ان نشأ عوف بسبب وعيد تهد اعاد الصلاة والا لانه سماوى. وقال في رد المحتار تحت (قوله ثم ان نشأ
عوف) اعلم ان المانع من الوضوء ان كان من قبل العباد كاسير منعه الكفار من الوضوء ومحبوس في السجن
ومن قبل ان توضأ قتلته جائز له التيمم ويعيد الصلاة اذا زال المانع كذا في الدرر والوقاية. (رد المحتار
ج ۱ ص ۱۰۸) فقط والله تعالى اعلم

د غسل تیمم د اوداسه لپاره هم کافي دی

سوال یو جنب سړی مریض دی او اودس تاوان نه ور رسوي لیکن غسل ورته تاوان کړي په داسې صورت کښې د غسل په نیت سره دې اودس وکړي او که لومړی دې د غسل په نیت سره تیمم وکړي او بیا دې اودس وکړي؟ بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د غسل او اوداسه دواړو لپاره یو تیمم کافي دی له دې وروسته نه که چیرته ب اودس مات شي نو بیا دې د دویم ځل لپاره اودس وکړي

قال في الشامية وفي القهستاني اذا كان للجنب ماء يغطي لمحض اعضائه او للوضوء تیمم ولم يمسح عليه صرف اليه "الا اذا تیمم للحدأة ثم احدث فانه يمسح عليه الوضوء لانه قد رط على ماء كاف الخ. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۱۲) فقط والله تعالى اعلم

۱۶ محرم ۱۳۹۵ هجري

که چیرته جنب ته له بحسی څخه د سرص ویره وي نو تیمم ورته جائز دی

سوال زید به احتلام وسو لکه د سج له وڅې ورته د سخت نفوس خطر دی آیا سم کولی شي او که نه؟ بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته گرمې او وسه وي یا وي خو بیا هم د تکلیف ظن غالب موجود وي نو سم ورته جائز دی

قال في التنوير من عجز عن استعمال الماء لبعده ميلاً ولمرض او برد وفي الشرح يهلك الجنب او مريضه ولو في البصر اذا لم تكن له اجرة حمام ولا ما يدفنه. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۱۱) فقط والله تعالى اعلم

۱۶ رمضان المبارک ۱۳۹۵ هجري

که چیرته د چا په لاسونو کښې زخم وي نو تیمم دې وکړي

سوال د یوه سړي په لاسونو کښې دانې دي نو آیا داسې تیمم کولی شي او که په اوداسه کښې له بل چا څخه کومک وغواړي؟ بینو توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته نه په دواړو لاسونو کښې زخمونه یا دانې وي او اوبو ورته تاوان کوه نو تیمم صحیح دی البته که چیرته کوم بل څوک د اوداسه ورکړوکی موجود وي نو بیا د تیمم په حواز کښې اختلاف دی ارجح او احوط اتر تولو به او احتیاطي فون د به جوړ دی

قال في شرح التنوير ولو بيده (أي شقاق) ولا يقدح على الماء يتيمم وقال ابن عابد بن جعفر (الله) زاد في الخزانين وصلاته جائزة عند خلافهما. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۹) وفي تیمم شرح التنوير تیمم لو الجرح بيديه وان وجد

من يوضعه خلافهما. وقال ابن عابدين رحمته الله لكن خبر عن هذا في القصة والمصطفى يدل على جاز ما بالعصيل و هو الموافق لما مر في المريض العاجز من انه لو وجد من يعينه لا يتيمم في ظاهر الرواية فعليه لذلك. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۴۸) فقط والله تعالى اعلم ۲۰ ربيع الآخر ۱۲۹۷ هـ

تیمم په کومو کومو شيانو جائز دی؟

سوال آیا په لاندیني شيانو باندې تیمم کیدلی شي؟
په شیشه. گری. منی. او داسې نور که له اوبو ډکه شوي وي او که نه وي بلکه وچه وي او گرد پرې نه وي لویدلی
په داسې دیوال چه سپین شوی وي که په خالصې چوڼې سره وي او بیا له چوڼې سره نه نیل یا کوم بل رنگ گډ کړی وي

پنځې اکثره خټه خيشتوي او بیا نه سره یو ځای کوي او له وچیدو وروسته تیمم پرې وهي
د تناره یا نغري په ابرو باندې که د لرگو یا داسې نورو پاکو شيانو ايره وي او که د خوشایو د سپتو یا موټو کوم چه له وچوالي وروسته په سوځولو سره ايره شوي وي
د ریل گاډي. بس او موټر کار په سیمت باندې که گرد پرې وي یا نه وي. یا ډیر لوړ گرد وي بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په لومړني درې شمارو کښې چه د کومو شيانو یادونه شوې ده په هغو تیمم جائز دی په څلورم نمبر شي باندې جائز نه دی او په پنځم نمبر باندې که گرد وي پرې جائز دی او که نه وي نو نه دی. قاعده دا ده چه کوم شی په سوځولو سره و نه سوځي او په ویلي کولو سره ویلي نه شي په هغه باندې تیمم جائز دی لیکن په یرو باندې جائز نه دی او کوم شی چه و سوځي یا ویلي شي نه هغه باندې تیمم جائز نه دی لیکن په چوڼې باندې جائز دی

قال في العنوين معطهر من جن الارض وان لم يكن عليه نفع فلا يجوز مضمض ومترمط وفي الشرح الارصاد الحجر فيجوز كغير مذقوق او مغسول و حائط مطين او محصن و اوان من طين آه و قال في الشامية (قولهم من جنس الارض الخ) الفارق بين جنس الارض وغيره ان كل ما يمتزج بالعار فيصير مادا كالشجر والحشيش او يطعم ويلين كالخديو الصفرو الذهب والزجاج و هو ما فليس من جنس الارض اين كمال عن العنفة آه (رد المحتار ج ۱ ص ۲۴۰) فقط والله تعالى اعلم ۳۰ ربيع الثاني ۱۲۹۹ هـ

په تیمم کښې د ډیرې خاللول سنت دي

سوال په تیمم کښې د ډیرې خاللول مستحب دی او که سنت یا واجب 'سنوا سو جرو'

الجواب باسم ملهم الصواب به تیمم کنی د بیرې خلالول سنت دی

قال في الشامية وفي الفيض ويخلل بحبته واصابعه ويحرف الحائض والمرتبط كالوضوء والغسل آله صلى الله عليه وسلم في الحائض ان يغسل الاصابع بدمه ليمتص الاستيعاب وقال في البحر وكذا نوع الحائض او تحريكه آله صلى الله عليه وسلم يغسل

اللمحة من السنن. (رد المحتار ج ١ ص ٢١٣) فقط والله تعالى اعلم ١٠ ذي القعدة ١٤٩٠ هـ

د اوداسه په اکثرو اندامونو باندې چه زخم وي نو تیمم دي وکړي

سوال د يوه سړي په لاسونو، پښو او مخ باندې د خارش دانې وي او اوبو ورته نقصان کړي نو آیا نوموړی د غسل او اوداسه لپاره تیمم کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د اوداسه اندامونه یعنې په مخ، دواړه لاسونه، هوارو پښو په اکثره برخو باندې شي زخمونه وو نو تیمم دي وکړي او که نه وو نو روغ اندامونه دي پریمینځي او په زخمونو دي مسح وکړي. د غسل شي هم همدغه حکم دی لیکن په غسل کنې د اندامونو د شمارلو په ځای دي د ټول بدن اندازه وکړي. که چیرته له نیم بدن څخه په زیاتې برخې باندې شي زخمونه وو نو تیمم دي وکړي او که شي په نیم بدن یا له دې څخه په کم باندې زخمونه وو نو په دغو دي مسح وکړي او نور بدن دي پریمینځي او که چیرته په روغو ځایونو باندې د اوبو په نیرولو سره د زخمونو له اوبو څخه ساتل مشکل وو نو هغومره روغ ځای هم په زخم کنې شمارل کیږي

قال في شرح الندوی تیمم لو کان اکثره ای اکثر اعضاء الوضوء عدداً وفي الغسل مساحةً مجزئاً اوبه جدي اعتباراً ألا أكثر وبعبارة يغسل الصحيح ومسح الجرح وكذا ان استويا غسل الصحيح من اعضاء الوضوء ولا رواية في الغسل ومسح المائي معها وهو الاصح لانه احوط فكان اولى وفي الشامية (قوله وبعبارة) وهو لو كان اكثر الاعضاء صحيحاً يغسل الخ. لكن اذا كان يمكنه غسل الصحيح بدون اصابة الجرح والالتيم حلية فلو كان الجرحا بظهوره مغلا واذا صب الماء سال عليها يكون ما فوقها في حكيها فيضم اليها كما يجمع الضر لئلا في الامداد. وقال تصح (قوله ولا رواية في الغسل) ورخ في البحر تصحيح الثاني (اي الغسل والمسح) بانه احوط تبعه في المتن. (رد المحتار ج ١ ص ٢٢٤) فقط والله تعالى اعلم ٢٤ ربيع الثاني ١٤٩٠ هـ

د جنازي د لمانځه او مؤکدو سنتو لپاره د تیمم حکم

سوال که چیرته د جنزې لمونځ تیار وي او د اوداسه په کولو سره د لمانځه د سیریدو ویره وي نو په داسې صورت کنې د تیمم په کولو سره د جنازي په لمانځه کې شریکیدل جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

باب المسح على الخفين و الجبيرة

په موزو باندې د مسح د جواز شرطونه

سوال په جراېو باندې د مسح کوم شرطونه دي او په کوم ډول جراېو باندې مسح جائزه ده؟
پښتو: توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب في شرح التدوير للفقيهين محيي الدين قاسم و يعقوب بن الساق بنده و لا يراى ما تحتها ولا يمشى.

له دې روايت څخه څرگندېږي چه موزې كه د وړۍ وي او كه د تار وي چه لاندیني شرائط پكښې موجود وي نو مسح پرې جائزه ده

۱ - دومره ډبلې او پرېرې وي چه كه چيرته پرته له پوتونو يا خپلۍ څخه واغوستل شي نو درې ميله مزل پرې وشي او پرې نه شي شرعي ميل د راجح قول له مخې څلور زره ذراعه دى او فقهاء كرامو رحمهم الله يو قدم له يونيم قدم سره برابر شمار كړى دى په دې حساب سره درې شرعي ميله ۸ زره قدمه راځي

۲ - چه كله واغوستل شي نو په پنډۍ باندې له تړلو پرته له پښو څخه ونه ووځي او دا نه را لويدل نې د هغو د ډبل والي يا پرېروالي له وجې وي كه چيرته له تنگ والي يا د پلاستيكي نسمې د درلودلو له وجې ونه ووځي نو دې ته هيڅ اعتبار نشته

۳ - او يو وړ جذبې نه شي

۴ - پښې ترې ښكاره نه شي (رد المحتار ج ۱، ص ۲۴۸) فقط والله تعالى اعلم

۲ ذى الحجة ۱۳۸۵ هجري

په موزو باندې د مسح احكام

سوال لاندیني عبارت له يوه محقق كتاب څخه ليكم لږ غوندې نې ووايئ او كه زه غلط پوه شوى وم نو اصلاح نې كړى د نافع. عبد الله بن عامر. حفص. كساني او د يعقوب په قرائت كښې ((أَرْجُلُكُمْ)) په فتح (زور) سره دى چه له مخې نې د پيسو پر مينځل تابښيږي او د عبد الله بن كشر.

حمزه بن حبيب ابو عمرو بن العلاء او عاصم قرائت ((أَرْجُلُكُمْ)) په كسره زير سره دى چه له مخې نې په پيسو باندې د مسح حكم ترې را ووځي د نبي كرم ﷺ له عمل څخه پك ريري چه په اصل كښې دې كښې تضاد نشته بلكه دا د دوو مختلفو حالتونو لپاره د دوو جلا جلا حكمونو خوا به

شاره کوي بهی اودسه سری که چیرته اودس کوي نو هغه باید پېسي پریمینځي او که با اودسه سری اودس تازه کوي نو هغه یواځې په مسح باندې (اکتفاء) کولی شي د اوداسه په کولو سره که چیرته سری د پښو تر منځلو وروسته موري واغوندي نو بیا د مقیم والي په حالت کښې یوه شپه او ورځ او د سفر په حالت کښې درې شپې او ورځو پورې په موزو باندې مسح کولی شي په دې کښې دا پوښتنې مخې ته راځي

۱ - د مقیم والي په حالت کښې به نې څلورویشت ساعته لکه پیره دار او داسې نورو خلکو غوندي پرته له ایستلو څخه پرله پسې موزې اغوستي وي؟

۲ - د درې شپو او ورځو څه معنی؟ آیا درې شپې او درې ورځې؟ آیا په همدومره موده کښې به نې پرله پسې له ایستلو پرته موزې اغوستي وي؟

۳ - که چیرته موزې وباسي نو مسح نې ساقطیږي؟

۴ - د دغو مسحو له کیفیتونو څخه آیا زه سهار تر لامبلو وروسته له اوداسه پرته په ترتیب سره دا وکړم، جامې او بوتونه واغوندم، دفتر ته ورسیدم او د قرآن کریم د تلاوت لپاره د فرصت په وختونو کښې په جگو جگو واښ بیسونو (د) وبو هغه نلکې چه په دفترنو کښې له زمکې څخه د نې دوه فته په اندازه جگې لگیدلې وي، کښې لاسونه او خوله پریمینځم او په سر او پښو باندې مسح وکړم نو آیا له کامل اوداسه څخه برخمن کیږم او که نه؟

۵ - له موزو څخه څه مرد دي آیا بند بوتونه او خپلې پکښې شاملې دي؟

۶ - آیا په مسح کښې به د ویښته په اندازه ځای د نه پاتې کیدو شرط شته آیا په دې کښې تیمم او د موزې مسح سره برابر دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم علم الصواب

۱ - هو، د اوداسه د ماتیدو له وخت څخه تر څلورویشتو ساعتونو پورې

۲ - هو، تر دریو ورځو او شپو پورې د اوداسه د ماتیدو له وخته

۳ - هو، د موزو په ایستلو سره مسح ساقطیږي او د پښو پریمینځل فرض کیږي

۴ - هو، که چیرته نا شرعي موزې پښو کړې وي چه مسح پرې جائزه وي او په کامل اوداسه کښې دې اغوستي وي نو په موزو باندې د مسح په کولو سره د کامل اوداسه ثواب درکول کیږي

۵ - له موزو څخه مراد د خرمن جرابې یا بوتونه دي کوم چه له ښنگرو څخه تر پورتنی ځای پورې بالکل داسې بند وي چه یو ځای هم ښکاره نه وي

۶ - په مسح کښې شرط نه دی لیکن په تیمم کسې شرط دی

د مسائلو د تفصیل لپاره د بهشتي زیور تل مطالعه کول ضروري دي فقط و الله تعالی علم

په پلستر باندې مسح جائزه ده

سوال يوه چا په زخم يا داني باندې پلستر لگولی وي که چيرته ئې د اوداسه يا غسل په وخت کښې لري کړي نو څه نقصان نه ورکوي ليکن کومه دواني ئې چه لگولې وي هغه د پلستر په لري کولو سره نه پاتې کيږي يا پاتې کيږي ليکن د پلستر په لري کولو سره هغه د مرض لپاره گټمنه نه ثابتيږي يا دا چه بيا پلستر نه پيدا کيږي او که پيدا کيږي نو ډير گران او قيمته پيدا کيږي نو آيا د پلستر په لري کولو سره د دې اندام پريمنيخل ضروري دي او که نه؟ همدارنگه د دوا د گرانوالي اندازه څه ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال في الدر المختار اولم يهدمن يرضه فان وجد ولو باجر محل وله ذلك لا يثمم. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۵) وقال ابن عابد بن عيسى الله (رح) في جامع الحوامع رجل به رمد قد اواه وامر ان لا يغسل فهو كالجيرة. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۰)

له پورتنۍ عبارت څخه څرگنديږي چه که چيرته د پلستر لري کول د زخم لپاره نقصاني وي نو د هغه په خلاصولو سره د اندام پريمنيخل ضروري نه دي بلکه په پلستر باندې د پاسه مسح کافي ده او دا پلستر د جبره (پټۍ) په حکم کښې دی او که چيرته د پلستر لري کول نقصاني نه وي ليکن پلستر له عام مروج قېم څخه ډير گران پيدا کيده پ ئې قيمت زيات نه وو ليکن د مسکيني له وجې ئې په اخيستلو باندې قادر نه وو نو بيا هم مسح ورته جائزه ده فقط والله تعالى اعلم.

۲۰ ربيع الآخر ۸۶ هجري

په پټۍ باندې تر مسح وروسته د پټۍ د لويدلو حکم؟

سوال که چيرته يو څوک د زخم په پټۍ باندې مسح وکړي او بيا ولويږي بيا دويمه پټۍ ولگوي نو آيا دوباره به مسح کوي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب قال في التدوير والمسح بمطله ساقطها عن برء والا لا. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۵) له دې عبارت څخه څرگنديږي چه د لومړني پټۍ په لويدلو سره مسح نه ماتيږي البته که چيرته د زخم تر جوړيدو وروسته پټۍ ولويږي نو لومړنۍ مسح ساقطيږي او د همدې ځای پريمنيخل ضروري گرځي فقط والله تعالى اعلم.

۲۲ صفر ۸۷ هجري

د پرسېرني پټۍ په لويډلو سره په لاندینۍ پټۍ باندې

د مسح بیرته راگرځول واجب نه دي

سوال که چیرته لومړنۍ پټۍ ولوبېږي نو آیا په دویمې پټۍ باندې د مسح بیرته راگرځول شته او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښې په لاندینۍ پټۍ باندې د مسح بیرته راگرځول ضروري نه دي بلکه مندوب یعنی مستحب دی

قال العلامة لو بدلها بأخرى أو سقطت العليا لم يجب إعادة المسح بل يدب وفي الهامة (قوله لم يجب) وعن العالي انه يجب المسح على العصابة الباقية نهر. (رد المحتار ج ٣ ص ٢٥٨) فقط والله تعالى اعلم

٢٣ ص ٨٧ ج ٣

په پښې باندې د مسحي حکم

سوال د زید په خولې کښې زخم یا دانه ده او د انگریزي ملهم پښه ټپې پرې لگولې ده آیا اوس دې دا پښه لرې کړي اودس دې وکړي او که د پښې په سر دې اوبو تیرې کړي په داسې حال کښې چه د پښې په لرې کولو سره تکلیف وي یعنې په څرمن پورې کلکه لگیدلې وي بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته زخم ته اوبو نقصان کوي یا د پښې په لرې کولو کښې تکلیف وي نو پرته له لرې کولو څخه دې مسح پرې وکړي

قال في التنوير وحكم مسح جبهة وخرقة قرحة وموضع فصد ونحو ذلك كفصل لما تمها. (رد المحتار ج ٣ ص ٢٥٤) فقط والله تعالى اعلم

٨ ربيع الاول ١٢٩٠ هجري

که چیرته د زخم لپاره اوبه نقصاني وي نو مسح دې وکړي

سوال د حد نه لاسونو یا پښو باندې چه زخم وي او اوبه نقصان ورته کوي نو اودس به څنگه کوي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د زخم په ځای دې مسح وکړي. که چیرته مسح هم د وڼ ورته کاوه نو بیا معاف دی مسح دې هم نه کوي

قال في العلاية في اعضائه شقاً غسله ان قدره الا مسح والا ترکه ولو بيده ولا يقدر على الماء يتيهم. (رد المحتار ج ٣ ص ٢٥٤) فقط والله تعالى اعلم

٥ ذي القعدة ١٢٩٧ هجري

په منعلو (تلي لرونکو) جرابو باندې د مسحي حکم

سوال د منعل جرابو حد (اندازه) څه دی. د عامو ديسي بوتونو غوندي په پنجو او تليو پورې د څرمني لگول ترې مراد دي او که نور څه؟ همدارنگه په منعلو جرابو کښې چه په کومې برخې کښې نې څرمن نه وي د هغه لپاره د مضبوطي او پريږوالي او داسې نورو لپاره کوم شرط شته او که هر ډول چه وي مسح پرې جائزه ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د بوتونو چه يواځې تلي د څرمني وي نو هغو ته منعل ويل کيږي که چيرته تر دې څخه په زياتې برخې پورې نې څرمن لگيدلې وي ليکن په ټولو جرابو باندې تر ښکرو پورې نه وي لگيدلې نو هغه هم د منعل په حکم کښې راځي

((قال في المغرب مُنْعَلٌ وَمُنْعَلٌ وَهُوَ الَّذِي وَضَعَ عَلَى اسْفَلِهِ جِلْدَةً كَالْعِلِّ لِلْقَدَمِ وَفِي شَرْحِ الْمَنِيَةِ مُنْعَلَيْنِ اَيَّ جِلْدٍ عَلَى مَا يَلِي الْأَرْضَ مِنْهُمَا خَاصَّةً كَالْعِلِّ لِلرَّجْلِ)). په عربو کښې نعل يواځې تر قدم لاندې رواج وو د د پاسه به پرې لکه د چپلو غوندي يواځې تسمې وې ((وقال العلامة الطحطاوي رحمه الله فتح قول الدرر المنقلبين ما جعل على اسفله جلد اى الى قدم دون الكعبين)). (طحطاوي ج ۱، ص ۱۴۰)

د منعلو جرابو له څرمني بغير پخپله کپړه نې که چيرته دومره سخته او کدکه وه چه د مسح د جواز شرائط پکښې موجود وو نو په اتفاق سره مسح پرې جائزه ده او که عامه د مزي يا تار کپړه وه نو په اتفاق سره مسح پرې جائزه نه ده او که چيرته د وړيو کپړه وه او ښه مضبوطه او ډبله وه ليکن د مسح د جواز شرائط پکښې موجود نه وو نو په مسح کښې نې د متاخيرينو تر منع اختلاف دی د نه جواز قول له ديروالي سره سره احوط هم دی.

والتفصيل في رسالة نيل المأرب في المسح على الجوارب للشفيخ البقي محمد شفيخ رحمه الله. فقط والله تعالى

اعلم

۲۴ رمضان ۱۴۰۸ هجري

د څرمني د موزو لاندې که چيرته جرابي وي نو مسح پرې جائزه ده

سوال د څرمني د موزو لاندې که چيرته يو څوک د وړي يا کپړې جرابي واعوندي نو آيا په موزو باندې مسح جائزه ده او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جائزه ده ((قال في البحر بعد ذكر الاختلاف ومهم من افنى بالجواز وهو الحق لما قدمناه عن غاية الميان وايدة العلامة ابن عابد بن رحمه الله في منحة الخالق بقوله شارح المنية يعلم منه جواز المسح على خفليس فوق غيط من كبرأس او جوخ ونحوهما مما لا يجوز عليه المسح)). (البحر الرائق

۲۴ رمضان ۱۴۰۸ هجري

ج ۱، ص ۱۹۱ فقط والله تعالى اعلم

د پلاستيکي موزو برسیره که چیرنه جوابي وي نو مسح جائزه نه ده

سوال. که چیرته یو سری پلاستيکي موزې واغوندي او برسیره پرې تاري جرابې واغوندي نو آیا مسح پرې جائزه ده او که نه؟ بیا توجروا

الجواب باسم ملهم العواب: که چیرته پلاستيک له جرابو سره وگنډل شي نو مسح پرې جائزه ده او دې ته مبطن هغه موزې چه د ننه له خوا خفه کلکې او مضبوطې وي ویل کېږي.

ان ما كان رقيقاً منها (أي من الجلد الرقيق) لا يجوز المسح عليه اتفاقاً إلا ان يكون مملأً او مدقلاً او مبطناً.

(شرح المنية ص ١٢١)

او له گنډلو پرته په جرابو باندې مسح جائزه نه ده د دې لپاره چه مسح په چرمي موزې باندې روا ده او په جرابو باندې د مسح په کولو سره په موزې باندې مسح متحققه نه شوه په خلاف د مبطن ځکه چه په هغې کبښې کېږه او چمره د گنډلو په ذریعې سره یو شوي دي نو ځکه مسح پرې روا ده. فقط والله تعالى اعلم.

٢٤ رمضان ١٤٠٨ هجری

باب الحیض

د حیض په حالت کښې ذکر جائز دی

سوال آیا ښځه د حیض په حالت کښې ذکر، تسبیح او داسې نور ادا کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د حیض په حالت کښې د قرآن کریم له تلاوت پرته هر ډول ذکر ورته جائز دی. د قرآن کریم کوم آیت هم د دُعا په نیت سره ویل جائز دي. فقط والله تعالی اعلم.

فی المجله ۸۹ هجری

د حائضه ښځې لپاره د قرآن کریم د تعلیم (و ښوولو) حکم

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه حائضه ښځه که چیرته کوچنیانو ته قرآن کریم ور ښوده نو آیا په دغو ورڅو کښې به ور ښوول پریږدي او که څنگه؟ همدارنگه نورې دُعا گانې او درود شریف ویل ورته جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

جواب: قال فی شرح التعویذ و منع قراءة القرآن بقصد التعلیم (الی ان قال) ولا بأس بالحائض و جنب بقراءة لعدة مسها و حملها و ذکر الله تعالی و تسبیح و فی الشامية (قوله قراءة القرآن) ای ولو دون آية من المركات لا المفردات لانه جوز لحائض المعلمة تعلیمه كلمة كلمة (قوله بقصد) فلو قرأت الفاتحة علی وجه الدعاء او شيئاً من الأيات التي فیها معنى الدعاء ولم ترد القراءة لا بأس به (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۰) و فی غسل شرح التعویذ و یحرم به تلاوة القرآن ولو دون آية علی المختار بقصد و فی الشامية (قوله علی المختار ای من قولین مصححین ١٢١) ای لا یحرم ما دون آية (ای قوله) القول و محله اذا لم تكن طويلة فلو كانت طويلة كان بعضها كلمة لا تعمل ثلاث آیات ذکر فی الحلیة عن شرح الجامع لفقر الاسلام. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۰۹)

له دغو عبارتونو څخه لاندیني امور را ووځي

- ۱- د حائضه لپاره یو آیت یا تر دې زیات د تلاوت په نیت سره ویل په اتفاق سره جائز دي
- ۲- د آیت یوه برخه په دې شرط چه له کوچني څخه کوچنی آیت یعنې د شپږو حروفو په برابر نه وي د ویلو په جواز کښې اختلاف دی او نه جواز راجح دی
- ۳- له مفرداتو څخه یوه یوه کلمه ویل په اتفاق سره جائز دي
- ۴- د دُعا په قصد سره د هغو قرآني آیتونو ویل جائز دي چه د دُعا مضمون پکښې وي
- ۵- د ماثوره دُعا گانو ویل، لاس لگول، د خدی ذکر، تسبیحات او داسې نور ویل جائز دي

فقط و الله تعالى اعلم ۱۳ همان ۹۰ هجری

د حائضه بنحی د دمولو حکم

سوال کومه بنخه چه په حیض یا نفاس کښې دي آیا په هغې باندې د قرآن کریم ویل او بې نه پرې دمول جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

جواب هو! جائز دي فقط و الله تعالى اعلم ۱۱ ربيع الاول ۹۰ هجری

د عادت تر ورځو وروسته د وینې د راتللو حکم

سوال د یوې بنخې همیشنی عادت دا دی چه په هره میاشت کښې پنخه ورځې حیض ورځې، کله کله شپږمه ورځ هم ورته راځي کله خو داسې هم کیږي چه غسل وکړي دوه درې لمونځونه وکړي بیا نه وینه شروع شي د داسې بنخې لپاره شرعي حکم څه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. د پنځو ورځو له تیریدو وروسته چه کله وینه بنده شي نو د لمانځه په آخر کښې دې غسل وکړي او لمونځ دې وکړي، بیا که چیرته رینه ورته راغله نو لمونځ دې پرېږدي فقط و الله تعالى اعلم ۳ ربيع الاول ۹۶ هجری

د عادت تر ورځو مخکښې د وینې بندیدل

سوال یوې بنخې ته د تن لپاره پنخه ورځې وینه راتله، اوس ئې څلورمه ورځ وینه بنده شوه نو د دې لپاره د لمانځه څه حکم دی او آیا کوروالی ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښې لمونځ او روژه پرې فرض دي لیک د پنځو ورځو تر پوره کیدو مخکښې کوروالی ورسره جائز نه دی او لمونځ د مستحب وخت تر آخره پورې ځنډول ورته واجب دي.

قال العلامة فان لدون عاده لم يحل وتغتسل وتصل وتصوم احتياطاً، وفي الشامية (قوله لم يحل) أي الوطى وإن اغتسلت لان العادة غالب بحر (قوله تغتسل وتصل) أي في آخر الوقعة المستحب وتأخيرها اليه واجب هذا ما في صورة الانقطاع لتمام العادة فانه مستحب كما في النهاية والفتح وغيرهما. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۰۱)، فقط والله تعالى اعلم ۲۷ جمادى الآخر ۹۲ هجری

د حیض تر بندیدو څومره موده وروسته کوروالی جائز دی؟

سوال بنخه چه کله له حیض څخه پ که شي نو تر غسل مخکښې کوروالی ورسره جائز دی و که نه؟ بینوا توجروا

جواب کہ چیرته د لسو ورځو تر پوره کیدو وروسته ټپ وینه بنده شي نو تر غسل مخکښې هم کوروالی ورسره جائز دی لیکن مستحبه دا ده چه تر غسل وروسته ورسره وشي او که چیرته تر لسو ورځو مخکښې پاکه شي نو دکوروالی د جائز والی لپاره له دوو شرطونو څخه د یوه شرط موجودوالی ضروري دی یعنې بنځه به یا غسل کوي او یا به د وینې تر بندیدو وروسته دومره وخت پرې تیر شي چه د لمانځه قضائي پرې فرض وگرځي تر څو پورې چه په دغو ورځو کښې دا دوه شرطونه په ځای نه شي کوروالی به ورته جائز نه شي د لمانځه قضائي هلته پرې فرض کیږي چه د وینې تر بندیدو وروسته د لمانځه د وخت له تیریدو مخکښې دومره وخت موجود وي چه په پیره د غسل په کولو سره تکبیر تحریمه وویلی شي د مثال په ډول که چیرته د مازدیگر تر لمانځه لږ مخکښې ټپ وینه بنده شي لیکن د غسل کولو په صورت کښې د تکبیر تحریمه د ویلو په برابر وخت نه وي نو د لمر تر ه ویدو مخکښې کوروالی وره حلال نه دی ځکه چه تر دې مخکښې د هغې په ذمه باندې کوم فرض لمونځ نشته.

قال شارح التذویر ويحل وطؤها اذا انقطع حيضها لا كثره ولا غسل وجوباً بل ندباً وقال ابن عابدین رحمته الله اعلم انه اذا انقطع دم الحائض لاقل من عشرة و كان لعام عادتها فانه لا يحل وطؤها الا بعد الاغتسال او العيم بمرطه كما مر لانها صارت طاهرة حقيقة او بعد ان تصير الصلاة قديماً في ذمها وذلك بان ينقطع دمها عليها ادنى وقت صلوة من آخره وهو قدر ما يسع الغسل واللبس والتحرمة سواء كان الانقطاع قبل الوقت او في اوله او قبل آخره بهذا القدر فاذا انقطع قبل الظهر مثلاً او في اول وقته لا يحل وطؤها حتى يدخل وقت العصر لانها لمّا مضي عليها من آخر الوقت ذلك القدر صارت الصلوة قديماً في ذمها لان البعد في الوجوب آخر الوقت و اذا صارت الصلوة قديماً في ذمها صارت طاهرة حكماً لانها لا تلج في الذمة الا بعد الحكم عليها بالطهارة وكذا لو انقطع في آخره و كان بين الانقطاع وبين وقت العصر ذلك القدر فله وطؤها بعد دخول وقت العصر لما قلنا اما اذا كان بينهما دون ذلك فلا يحل الا بعد الغروب لصيرورة الصلوة العصر قديماً في ذمها دون صلوة الظهر لانها لم تدرك من وقتها ما يمكنها الخروج فيه الخ. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۶۲)

لفظونه تعالى اعلم

۲۵ ربيع الآخر ۱۳۹۷ هجری

د وینې په بندیدو سره د لمانځه او روزې د فرض کیدو تفصیل

سوال که حیرته د ښځې د حیض وینه د لمانځه په آخر وخت کښې بنده شي نو په هغې باندې د همدغه وخت د لمانځه د فرض کیدلو څسه شرط دی همدارنگه په رمضان شریف کښې ټپ وینه

لکل د سبې په آخري برخه کسي وينه بنده شي چا د همدغې ورځې روزه فسرغ دی او که نه؟
سنا نو جروا

جواب که چيرته عادت نه تر لسو ورځو که وي نو د لمانځه د فرض کيدلو لپاره دا شرط دی
چه د وينې تر بنديدو وروسته او د لمانځه د وخت تر ختميدو مخکې به بېره د غسل د فرائضو
په ادا کولو سره پرته د غسل د سنتونو د ادا کولو څخه دومره وخت په لاس ورشي چه تکبير
تحریمه پکې وويلی شي او که چيرته پوره لس ورځې وينه ورشي نو د وخت تر ختميدو
مخکې دومره وخت په لاس ورشي چه پرته د غسل له کولو څخه تکبير تحریمه وويلی شي نو دا
لمونځ پرې فرض دی او قضائي به ئې راوړي د روژې هم همدغه حکم دی چه په لومړي صورت
کې که چيرته بر صبح صادق مخکې او تر فرض غسل وروسته د تکبير تحریمه د ويلو او په
دويم صورت کې يواځې د تکبير تحریمه د ويلو وخت په لاس ورشي نو د همدغې ورځې روزه
پرې فرض کېږي او که په لاس ور نه شي نو نه فرض کېږي.

قال في شرح التدوير ومحض عليها زمن يسع الغسل وليس الغياب والتحرمة يعني ان آخر وقت الصلاة
لتعليقهم بوجوبها في وقتها (الى قوله) وهل تعتبر التحريم في الصوم الاصح لا وهي من الطهر مطلقا وكذا
الغسل لولا كثرة الاقوال في تحيض فتتقضى ان يبقى قدر الغسل والتحريم ولولعشره فقددر التحريمه فقط لئلا تزيد
ايامه على عشره فليحفظ وفي الشامية (قوله يسع الغسل) اي مع مقدماته كالاستلقاء وخلع الثوب والتستر عن
الاعين وفي شرح البردوي ولم يذكره وان المراد به الغسل المستنون او الفرض والظاهر الفرض لانه يوجب
رحمان جانب الطهارة آة. كذا في شرح الصدير لابن امير حاج (قوله والتحريمه) وهي لله عند ابن حنبله والله
اكبر عند ابن يوسف والفتوى على الاول كما في المضمهرات الهستاني وقال محمد (قوله الاصح لا) هذا ما صحه في
المجتبى ونقل بعده في البحر عن العوشيح والسراج انه لا يجزئها صوم ذلك اليوم اذا لم يبق من الوقت قدر
الاغتسال والتحريمه (الى قوله) ونحوه في الزيعلي وقال في البحر وهذا هو الحق فيما يظهر آة قال في النهر وفيه نظرو
لم يمتن وجهه (الى قوله) في الذي يظهر ما قال في البحر انه الحق. (رد المحتار ج ١ ص ٢٠٢) فقط والله تعالى اعلم

٢٦ ربيع الثاني ١٤١٧ هجري

د حبض په حالت کېنې د ديني کتابونو د کتلو حکم

سوال په تسليم کېنې چه هره اونۍ کوم تبليغي نصاب ويل کيږي د دې په اړه دا وئ کړي چه
بڅې د حبض په حالت کېنې هم دا کتاب را اخيستلی او ويلي شي ليکن لکه څرنگه چه د ک -
پول نه فراني آيتونو او حديثونو څخه ډک دی د دې لپاره په زړه کسي لږ تشوېش پيدا کړي چه نه

را اخیستل او ویل ئې جائز دي او که نه؟ که چیرته ئې را اخیستل جائز وي نو بیا نور هم ډیر دیني کتابونه دي د هغو او د بهشتي زیور په باره کښې څه حکم دی؟ بینوا توجروا.

جواب: د حیض په حالت کښې دیني کتابونو ته لاس لگول جائز دي لیکن په کوم ځای کښې چه د قرآن کریم آیت لیکلی وي په هغه باندې لاس مه لگوی. فقط والله تعالی اعلم.

۲۰ ص ۹۷ مجری

د حیض په حالت کښې د آیت الکرسي د تلاوت حکم

سوال: که چیرته یوه ښځه د شپې د ویدیدو په وخت کښې د آیت الکرسي، چارقل او الحمد لله شریف د ویلو عادت ولري نو د حیض په ورځو کښې څپل دا عادت پوره کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د دُعا په نیت دي وواښي او د تلاوت په نیت دي نه وښي. فقط والله تعالی اعلم.

۲۰ ص ۹۷ مجری

تر اسقاط وروسته د راتلونکې وینې حکم

سوال: که چیرته د کومې ښځې داسې بچۍ ولویږي چه یو اځې د غوښې ټکړه وه او اندامونه ئې نه وو نو تر اسقاط وروسته به د راتلونکې وینې حکم د نفاس وي او که د حیض؟ که چیرته د حیض حکم وي نو کوم لمونځونه ئې چه د نفاس گڼلو په صورت کښې د ناپوهۍ له مخې تر لسمو ورځو وروسته پریښي وي د هغو قضائي پرې واجبه ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته ئې حمل د څلورو میاشتو یا تر دې د زیاتې مودې وي نو تر ولادت وروسته به راتلونکې وینه د نفاس وي او که چیرته تر څلورو میاشتو د کمې مودې وي نو دا وینه به د حیض وي په دې شرط چه درې ورځې یا تر دې زیاته وینه راشي که چیرته تر دریو ورځو کمه وینه راشي نو بیا به استعاضه وي نو که چیرته ئې حمل د څلورو میاشتو نه وي او د دې تر څنګ ئې دا وینه نفاس گڼلې وي او لمونځونه ئې پریښي وي نو بیا ئې قضايي پرې فرض ده.

قال فی صرح العیویر وسقط طهر بعض خلقه کیدا ورجل او اصبع او ظفر او شعر ولا یستحبی خلقه الا بعد مائتین یوما ولد مکیا فحصر المرأه نفاسا (القول) فان لم یظهر له شیء فلیس یشرع والمرأه حیض ای ثم ثلاثا وتقدم طهر ثم والا استعاضة الخ. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۴۹) فقط والله تعالی اعلم.

۵ ص ۹۸ مجری

د مستعاضه بنهغي حکم

سوال ما ته د حیض په باره کښې دا مسئله را ونایې چه له پیل څخه زما د پاک اوسیدلو عادت پنځلس ورځې دی کله کله شل دوه ویشت ورځې هم پاکه یم لیکن داسې ډیر کم پېښېږي او یوولسمه ورځ غسل کوم له دریو څلورو کلونو څخه کله کله داسې هم شوي دي چه په اتو یا نهو ورځو کښې غسل کوم لیکن دا ډیر کم دي دا ځل ما له پنځلسم دسمبر څخه لمونځ شروع کړ او په درویشتم باندې بیا وینه راغله او تر ډیرشم پورې مې لمونځونه کول چه بیا خبر او زیر غونډې رنگ راتلل شروع شو یوولس ورځې مې پوره کړې او له دویم جنوري څخه مې بیا لمونځ شروع کړ په دې دوران کښې یوه یا نیمه ورځ پاکه وم او څه خبر غونډې رنگ وینه راتلله. درې څلور ورځې به وم لیکن په یوولسم جنوري کښې د ماسخوتن په وخت بیا د وینې راتلل شروع شو او تر دوو ورځو پورې نې د وینې رنگ وو او اوس نې کله رنگ خبر او کله گلابي غونډې وي نن تر پنځلسم تاریخ پورې نې همدا رنگ دی او له یوولسم جنوري څخه مې لمونځونه نه دي کړي نو اوس به زه لمونځ له کوم وخت څخه شروع کوم او دا کوم لمونځونه مې چه نه دي کړي د هغو قضایې راوړم او که نه؟ که چیرته په منځ کښې بیا وسه راشي نو په دې وخت کښې به لمونځ کوم او که نه او د ورځو حساب به څکه شم؟

الجواب باسم ملهم المواب له پنځلسم دسمبر څخه مخکې چه کله وینه شروع سوي وه هغه تاریخ به زېږد کسې وېسی او له هغه څخه پوره بر لسو ورځو وروسه د پاکوالي ورځې گڼل کړي بیا له هغو څخه پوره تر پنځلسو ورځو وروسته پورې به د دویم حیض موده وي. که په منځ کښې وسه راښی او را نه شي په هر حال کښې همدا حساب ونیسی د دې حساب په مطابق چه کومه زمانه د پاکۍ وي د هغې زمانې د لمونځونو قضایې را وگرځوی فقط والله تعالی اعلم

احكام المعذور

د متيازو په سوري كښې د كيښودل شوي پښې د نښې برخې د لمديدلو حكم

سوال - كه چيرته يوه سړي د متيازو په سوري كښې پښه كيښودله او د همدغې پښې د ننه خوا لمده شوه او د باندې خواتې وچه وه نو اودس ته ماتيرې او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: تر څو پورې چه د پښې ظاهري برخه لمده شوې نه وي اودس نه ماتيرې. قال في العذور كما يتعلق لوجوه احمله بقطعة واهل الطرف الظاهر وان اهل الطرف الداخل لا

يتعلق. (رد المحتار ج ١، ص ١٣٨) لفظ والله تعالى اعلم ٢٣ ذي الحجة ١٤٧١ هجري

د څاڅكو د مريض لپاره د لمانځه د ادا كولو اسانه طريقه

سوال د څلويښتو گامونو د اخيستلو او له لوړ ځاي څخه تر كښته كيدو وروسته كه چيرته د چا د متيازو څاڅكي بندي نه شي نو بيا څه بايد وكړي؟ په دې صورت كښې په لمانځه كښې كوم فرق راځي او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د څلويښتو گامونو اخيستل او داسې نور كوم قيد نه دی. اكثره له دې څخه استبراء حاصليرې په اصل كښې مقصود دا دی چه د څاڅكي له لويدلو څخه تسلي او ډاډ حاصل شي چه تر څو پورې ډاډ نه وي حاصل شوی د اوداسه شروع كول صحيح نه دي او چا نه چه تر ډيره ځنده پورې څاڅكي ورځي هغه بايد د وخت له داخليدو څخه مخكښې متيازې وكړي يا د متيازو په سوري كښې د ننه پښه يا كوم بل شی داسې ننه باسي چه د هغې نښې برخه د متيازو څاڅكي جذب كړي او لمدوالی ته د باندې وتلو ته پرې نه پري

قال في شرح التعوير يجب الاستبراء عني او تعذر او نومر على شقه الايسر ومختلف بطباع العاص و قال في التهامية اما نفس الاستبراء حتى يطئن قلبه بزوال الرشح فهو فرض وهو المراد بالوجوب ولذا قال الهرملي لا يلزم الرجل الاستبراء حتى يزول اثر البول و يطئن قلبه وقال غيرنا بالنزوم لكونه أقوى من الواجب لان هذا يغرف الجوار بغوته فلا يصح له الخروج في الوجود حتى يطئن قلبه بزوال الرشح آه قلب و من كان بطم الاستبراء فليقتل بحرقه مغل المعيرة او يحشى بها في الاحليل فانهما تتعرب ما بقي من اثر الرطوبة التي يخالف خروجها وينبغي ان يغشى بها في المحل لعل تلعب الرطوبة الى طرفها الخارج آه. (رد المحتار ج ١، ص ٣١٩)

لفظ والله تعالى اعلم ٢٨ صفر ١٤٧١ هجري

د معذور سړي د اوداسه او جامو د پاکوالي حکم

سوال د عذر د خاوند لپاره د هر لمانځه لپاره اودس کول او د جامو مینځل ضروري دي او که نه؟ او همدارنگه د عذر د خاوند جوړیدو لپاره کوم شرائط دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی العلائیه ان استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لا یجد فی جمیع وقتهاز مناً یعوضاً ویصلی فیہ عالمیاً عن الحدیف ولو حکماً لان الانقطاع الیه سیر ملحق بالعدم وهذا شرط العذر فی حق الابتداء ولی حق البقاء کلی وجوده فی جزء من الوقت ولو مرافق حق الزوال به شرط استیعاب الانقطاع تمام الوقت حقيقة لانه الانقطاع الكامل وحکمه الوضوء لا یسئل ثوبه ونحوه لکل فرض اللام للوقت کما فی لدلوك الشمس ثم یصلی به فیہ فرضاً ونفلأ قد یعمل الواجب بالاولی فافذا خرج الوقت بطل ای ظهر حدیثه السابق حتی لو توجهاً علی الانقطاع ودام اقلی عروجه لم یبطل بالخروج ما لم یطرأ حدیث اخر او یسل کمسألة مسح عفه وافتادانه لو توجهاً بعد الطلوع ولو لعید او مضی لم یبطل الا بخروج وقت الظهر وان سأل علی ثوبه فوق الدرهم جاز لغان لا یغسله ان کان لو غسله تدبیس قبل الفراغ منها ای الصلوة والا یتدبیس قبل فراغه فلا یجوز ترک غسله هو المختار للفتوی وکذا مریض لا یسقط ثوباً الا تدبیس فوراً له ترکه.

ولی الشامية (قله هو المختار للفتوی) وقیل لا یجیب غسله اصلاً وقیل ان کان مقیداً بان لا یصیبه مرة اخرى یجیب وان کان تصیبه المرة بعد الاخری فلا، واختاره السر عسی بحر. قلنا فی المذایع انه اختیار مشافخاً وهو الصحيح اقلان لم یکن التوفیق بحسنه علی ما فی المتن فهو اوسع علی المعذورین ویؤید التوفیق ما فی الحلیة عن الزاهدی عن البقالی لو علمت المستحاضة انها لو غسلته یبطل طاهرألی ان تصلی یجیب بالاجماع وان علمت انه یعود نجساً غسلته عندانی یوسف دون محمد ولو کن فیها عن الزاهدی ایضاً عن قاضی صدر انه لو یبطل طاهرألی ان تفرغ من الصلوة ولا یبطل ای ان یخرج الوقت فبعد ان تصلی بدون غسله. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۸۱)

له پورتني عبارتونو څخه لاندیني خبرې را ووتلې:

۱. د عذر د خاوند لپاره ضروري ده چه د لمانځه په ټول وخت کښې دومره وخت ده ته په لاس ورنه شي چه و دس وکړي اړ په وداسه سره لمونځ وکړی شي

۲. د شرعي معذور جوړیدو وروسته په راتلونکي ټول وخت کښې یو ځل د عذر موجودوالی کافی دی

۳. د عذر د زوال (رې کیدو) لپاره ضروري ده چه د لمانځه پوره وخت په کلي توگه له عذر څخه خالي پرې تیر شي

۴. د عذر د خاوند لپاره د هر وخت فرض لپاره اودس کول ضروري دي او په همدې اوداسه سره فرض واجب نفل او چه څه غواړي په وخت کښې د ننه ئې ادا کولی شي

۵ - د جامو د پاکوالي نه دا حکم دی چه که چیرته نه دا یقین وي چه د جامو تر پریمینخلو وروسته له لمانځه څخه تر فارغیدو مخکېنې دوباره نه مردارېږي نو په اجماع سره نه پریمینخل ضروري دي او که چیرته دویم ځل نه د مرداروالي اندېښنه وه نو پریمینخل نه ورته ضروري نه دي فقط والله تعالی اعلم اول درجہ المرجع ۱۸۸۱ هجری

د معذور د جامو حکم

سوال د یوه سړي له زخم څخه وینه خڅېږي چه جامې بدلوي نو هغه هم مردارېږي نو دا سړی به لمونځ څرنگه ادا کوي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته جامې تر مینخلو یا بدلولو وروسته او د لمانځه تر پوره کولو مخکېنې بیا لمډیږي نو بدلول یا مینخل نه واجب نه دي او که داسې نه وي نو بیا واجب دي قال فی العلائیه وان سأل عن ثوبه فوق الدرهم جاز له ان لا یغسله ان کان لوضله تدحس قبل الفراغ منها ای الصلوة الا یتدحس قبل فراغه فلا یجوز ترک غسله وهو المختار للفتاوی (ردالمحتار ج ۱، ص ۲۸۲) لفظولله تعالی اعلم ۲۶ ربيع الاول ۱۳۹۱ هجری

د مریض لپاره که د مردارو جامو بدلول مشکل وي

نو له هغو سره دې لمونځ وکړي

سوال په هسپتال یا شفاخانه کېنې کله کله په یقیني توګه بدن و جامې پاکې نه وي او کله کله څه پاک او څه ناپاک وي او کله کله پکېنې اشتباه وي نو آیا په داسې صورتونو کېنې په هر حال کېنې باید لمونځ ورسره شي او که دې قضا کړی شي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب داسې مریض باید په همداسې حالت کېنې لمونځ وکړي مریض جمعۃ ثیاب نمسه وکله یا بسط شیعاً تدحس من ساعته صلی علی حاله و کذا لولم یتدحس الا انه یلحقه معتقه بهر یکه (ردالمحتار ج ۱، ص ۵۱۲) لفظولله تعالی اعلم ۲۶ محرم ۱۳۹۱ هجری

د معذور په حکم کېنې د داخلیدو د معلوماتو اسانه طریقه

سوال څه فرمایي د شرع متین مفتیان کرام په دې باره کېنې چه یو سړی د پیچش په مرض کېنې گرفتار دی او په دې مرض کېنې نه هوا هم ډیره ووځي نو آیا دا سړی به د لمانځه لپاره یواځې یو ځل اودس کوي او که هر ځل نه چې باد ووځي نو اودس به کوي عا د لاندې له دار العلوم څخه د خواب غوښتنه کړې وه او هغو لیکلي وو چه د یوه پوره لمانځه وخت چه د عذر په حالت کېنې تیر شي او هغه د باد په ندولو قدرت و نه لري او د عذر همدغه حالت نه دې وخت

خفه وروسته هم پاتي وي نو داسې سړی شرعاً معذور دی. اوس به په نورو لمونځونو کښې د هر لمانځه لپاره تازه اودس کوي لیکن ما ته څه داسې وخت په لاس نه راځي چه زه د پورتنی خواب مطابق شرعاً معذور وگرځم. نو آیا د پیچش بیماری شرعاً د معذوري لپاره کافي دی او که نه؟

زه اکثره د یوه لمانځه لپاره پنځه یا شپږ ځله اودس کوم بیا چیرته لار شم او د لمانځه د ادا کولو وخت پیدا کړم. د جماعت لمونځ هم د اوداسه په کولو کولو سره رانه تیر شي او له ما سره اکثره دومره وخت هم نه وي چه دومره ډیر ځله اودسونه وکړم که چیرته د ماسخوتن په لمانځه کښې دا حالت را ته پیښ شي نو زه په دې انتظار کښې تر کومه وخته پوري و اوسم چه په یوه اوداسه باندي ټول لمونځونه وکړم. که چیرته ټوله شپه په وینه تیره کړم نو سهار بیا کار ته تگی غواړي. دومره ډیر ځله د اوداسه په کولو سره شرمیږم، خلک هم را پوري ځاندي، ما ته تقریباً په هر لمانځه کښې دا حالت را پیښیږي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم العزابة: تاسو یو ځل د داسې لمانځه وخت ځان ته غوره کړی چه تر ټولو ئې وخت کم وي او په دې وخت کښې فرصت هم ولری. د ماښام وخت تر ټولو وختونو کم وي زما له خوا په ترتیب شوې نقشی کښې د ماښام لمونځ د سره شفق تر ختمیدو پوري ورکړ شوی دی. همدا وخت تاسو کولی شئ چه د ماښام د لمانځه پای وگنئ. پس تاسو یوه ورځ د ماښام په وخت کښې په ډیر اهتمام سره د دې کوشش وکړئ چه په ټول وخت کښې داسې موقع په لاس درشي چه په هغه کښې تاسو د اوداسه او د فرض لمانځه له سنتونو پرته یواځې فرض ادا کولی شئ. که چیرته دومره وخت په لاس در نه شي نو تاسو د معذور په تعریف کښې داخل شوي یی او د راتلونکي لپاره دا ضروري نه ده چه ټول وخت په انتظار کښې کښینی بلکه په ټول وخت کښې یواځې یو ځل د باد وتل ضروري دی چه تر څو پوري ستاسو دا حالت وي نو تاسو معذور یی او د هر وخت لپاره به نوی اودس کول درباندي ضروري وي، په همدې وخت کښې د تنه په همدې اوداسه سره مو چه څه زړه غواړي هغه ادا کړئ. د وخت په منځ کښ د عذر په پیښیدو سره مو اودس نه ماتیري. البته که چیرته د اوداسه کوم بل ماتونکی درنه صادر شي نو په هغه سره اودس ماتیري، د وخت په وتو سره اودس ماتیري. البته که چیرته د عذر د ختمیدو په حالت کښې مو اودس کړی وي بیا د وخت تر وتلو پوري عذر در پیښ نه شي نو د وخت په وتلو سره اودس نه ماتیري بلکه چه کله بیا عذر در پیښ شي تر هغه وروسته اودس ماتیري. لنډه دا چه یواځې په یوه وخت کښې یواځې یو ځل تاسو ته عذر در پیښ شي که چیرته په دې کښې عذر ثابت شي نو د راتلونکي لپاره کوم تکلیف نشته یواځې دا خیال وساتئ چه د هر لمانځه په ټول وخت کښې یواځې یو ځل عذر در پیښیږي او که نه؟

که چیرته په ټول وخت کښې یو ځل هم عذر در پیښ نه شي نو د معذوري حکم دې له منځه ځي د معذور د حکم د ختمیدو په صورت کښې نور د دې خبرې خیال ساتل ضروري دي چه د کوه

لمانځه پوره وخت له عذر څخه خالي درباندي تير شوی دی له هغه څخه په مخکېني وخت کېنې که چيرته مو د عذر په حالت کېنې اودس کړی وي ليکن د لمانځه تر پوره کولو مخکېني مو عذر له منځه تللی وي او بيا د بل لمانځه وخت هم له عذر پرته درباندي تير شوی وي نو د هغه لومړني وخت د لمانځه قضائي درباندي فرض دی. د مثال په ډول د ماسپښين اودس دي د عذر په حالت کېنې وکړ ليکن د ماسپښين د فرضو تر شروع کولو مخکېني يا د لمانځه په دوران کېنې تر سلام اړولو مخکېني مو عذر ختم شي، بيا د مازديگر پوره وخت له عذر پرته درباندي تير شي نو د ماسپښين د لمانځه قضائي وگرځوی هو! که چيرته د ماسپښين د فرضو تر سلام اړولو وروسته عذر قطع شي نو بيا ئې قضائي درباندي فرض نه دی. د ظهر د قضاء په صورت کېنې د ترتيب د خاوند هم د مازديگر لمونځ وشو ځکه چه د ماسپښين د لمانځه نه صحيح کيدل د مازديگر تر لمانځه وروسته معلوم شو

که چيرته تاسو نه د مابنام د لمانځه په اوداسه سره د ادا کولو موقع په لاس دراغله نو بيا د کوم بل وخت تجربه وکړی. د ماسخوتن د وخت تجربه کول اگر که د دير پراخوالي له وجې تکليف پکېنې زيات دی ليکن په دې لحاظ سره په دې کېنې گټه ده چه د ماسخوتن لمونځ تر ټولو لمونځونو اوږد دی ځکه چه په دې کېنې وتر هم شامل دي. څلور فرض او درې وتر، د ۷ رکعاتونو تر ادا کولو پورې که چيرته اودس په ځای پاتې نه شو نو ته د معذورينو په فهرست کېنې داخلېږي. د سپين شفق له ډوښدو څخه تر صبح صادق پورې د ماسخوتن وخت وي. د سپين شفق د ډوښدو وختونه زما په ترتيب شوي نقشې کېنې د دويم عشاء لاندې ورکړ شوي دي. د ماسخوتن په ټول وخت کېنې دا کوشش وکړی چه په چټکۍ سره په دې ډول اودس وکړی چه يواځې څلور هغه اندامونه چه پريمينځل ئې فرض دي پريمينځی، د اوداسه سنتونه پريږدی، بيا څلور رکعاته فرض او درې رکعاته وتر داسې وکړی چه په هغو کېنې يواځې فرائض او وجبات په ځای کړی او سنتونه پريږدی چه تفصيل ئې دا دی چه په پيل کېنې ثناء، اعوذ بالله او بسم الله پريږدی او تر سورة فاتحه وروسته آمين مه وایی، بيا چه له هر ځايه وي دومره قرآنکريم پکېنې ووايي چه ټول ديرش حروفه شي، په رکوع او سجدي کېنې يواځې يو ځل تسبيح ووايي، په قومه کېنې ربنا لک الحمد پريږدی، د فرض په آخري دوه رکعتونو کېنې سورة فاتحه مه لولی بلکه د يو ځل سبحان ربی الاعلی ويلو په اندازه ودریږی او رکوع وکړی، په آخر کېنې يواځې التحيات په ويلو سره سلام وگرځوی. درود شريف او دعا مه وایی او په وترو کېنې د مستنون دعاء قنوت په ځای کومه بله لنډه غوندي دعا لکه ربنا اتنا الخ يا رب اغفر لی او داسې نور ووايي

که چيرته په تاسو باندې د معذور حکم ثابت نه شي نو د اوداسه په کولو سره لمونځ شروع کړی، که چيرته په منع کېنې له اختيار پرته اودس مات شي نو د دوباره اودس په کولو سره په نيم

ادا شوي لمانځه باندې بناء وکړی لیکن د بناء د صحیح والي د شرطونو لحاظ ساتل ضروري دي
 د دغو شرطونو تفصیل د احسن الفتاوی په باب المفسدات کېښي موجود دی
 فقط و الله تعالی اعلم ۲۵ مه مان ۹۱ هجری

معذور د اشراق په اوداسه سره د ماسپښین لمونځ کولی شي

سوال یو معذورسړی دی او اودس ئې وکړي د سهار لمونځ ئې ادا کړي بیا ئې د لمر تر ختلو وروسته بل اودس وکړي او د اشراق لمونځ ئې ادا کړي څه وخت وروسته ئې په همدغه اوداسه باندې د څښت لمونځ ادا کړي؟ آیا دا لمونځ ئې وشو او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د څښت لمونځ ئې وشو بلکه په همدې اوداسه باندې د ماسپښین لمونځ هم کولی شي ځکه چه د معذور اودس د وخت په وتلو سره ماتیږي د دې لپاره د ماسپښین د وخت تر آخره پورې فرض، نفل او چه څه غواړي کولی ئې شي

قال في التدوير ثم يصل في غير هذا وقتاً فاذ عجز الوقت بطل بولي المرح و افا دانه لو توضع بعد الطلوع ولو بعد او حتى لم يطل الا بمخرج وقت الظهر (رد المحتار ج ۱ ص ۲۸۲) فقط والله تعالی اعلم
 ۲۱ ربيع الآخر ۱۳۰۱ هجری

د انفلات ریح (هغه څوک چه باد ئې جاري وي) د مریض

په خوب سره اودس نه ماتیږي

سوال که چیرته ریاحي مریض د ماسخوتن لمونځ وکړي او ویده شي نو آیا د همدې ماسخوتن په اوداسه د نهجد او د سهار لمونځ ادا کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب في رد المحتار والاحسن ما في فتاوى ابن الشبل حيث قال سئل عن شخص به انفلات ريح هل يفتض وضوئه بالذوم فأجبت بعدم الفتض بناء على ما هو الصحيح من ان النوم نفسه ليس بفتاقض وإنما الفتاقض ما يخرج من ذهب الى ان النوم نفسه الفتاقض لزمه الفتاقض (رد المحتار ج ۱ ص ۳۶) له دې څخه څرگنده شوه چه چاته د انفلات ریح مرض لگیدلی وي او هغه شرعي معذوري نو د هغه خوب د اوداسه ماتوونکی نه دی ځکه چه د ماتولو سبب د باد وتل دي کوم چه د نوموړي لپاره د وخت په منځ کېښي د اودس ماتوونکی نه دی له دې امله نوموړی سړی د ماسخوتن په اوداسه د تهجد لمونځ ادا کولی شي لیکن د سهار لمونځ نه شي پرې ادا کولی فقط والله تعالی اعلم
 ۲۱ ذی الحجه ۱۳۰۱ هجری

د وخت تر داخلیدو وروسته د عذر د پېښیدلو حکم

سوال که چیرته د لمانځه تر داخلیدو وروسته یو څوک زخمي شي چه وینه ئې بنده نه شي او د

لمانځه د قضا كيدو اندېښنه وي نو څه به كوي؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب تر آخر وخت پورې دې انتظار وكړي، كه چيرته وينه بنده نه شي نو
 د اوداسه په كولو سره دې لمونځ ادا كړي، بيا كه چيرته په دويم لمانځه كښې هم ټول وخت وينه
 جاري وه نو لومړی لمونځ دې نه راگرځوي، او كه چيرته د دويم لمانځه د وخت تر ختميدلو
 مخكښې وينه بنده شوه نو د لومړني لمانځه بيرته را گرځول هم پرې واجب دي.

قال العلامة ابن عابدین رحمته الله ولو عرض بعد دخول وقت فرض انظر الى المرأة فان لم يقطع يعوها و
 يصل ثم ان انقطع في اثناء الوقت العالي يبعد تلك الصلوة وان استوعب الوقت العالي لا يبعد الصلوة بعد العذر
 حينئذ من وقت العروض اظهر كونه ونحوه في الزيلعي والظهريه، (رد المحتار ج ۳، ص ۲۸۱)
 البته كه چيرته د دويم وخت تر ختميدلو مخكښې د عذر د له منځه تللو غالب ظن وي نو د
 وخت په آخر كښې د لمانځه ادا كول فرض نه دي، سره له دې بهتره دا ده چه ونې كړي او بيا نې
 قضائي راوړي كما قالوا في العاجز عن القيام ويطلب على طه القدوة بعد ذلك فقط والله تعالى اعلم

۳ ربيع الاول ۱۲۹۰ هجري

د سيلان په مرض كښې د اوداسه د ساتلو گټور تدبير

سوال څه فرمائي د دين علماء او مفتيان كرام د لاندنيو پوښتنو په باره كښې چه
 له يوې ښځې څخه اوبه ووځي ليكن دا معلومات نه ورته كيږي چه اوبو په كوم وخت او كله را
 ووځي تر څو پورې چه ونې نه گوري، كله كله كمې اوبو ترې بهيږي او كله زماتې د لمانځه تر پيل
 كولو مخكښې نې وكتل نو هيڅ ناپاكي نې په نظر نه وراغله ليكن تر لمانځه لس دقيقې وروسته
 نې چه وكتل نو اوبو را وتلې وې كومې چه د څرمنې د لاندې وې او پرتوگ نې ترې ناو نه وو
 اخيستې، لمونځ نې تقريبا يو پاو دوام درلود او تر پنځه ويشو دقيقو وروسته نې چه وكتل نو
 اوبو ترې وتلې وې، آيا په دې صورت كښې نې لمونځ كيږي او كه نه؟ په داسې جال كښې چه دا با
 لكل په دې نه پوهيږي چه دا اوبو د لمانځه په دوران كښې وتلي دي او كه له لمانځه څخه تر
 فارغيدو وروسته وتلي دي، كه چيرته نې په دې سره لمونځ مات وي نو آيا ټول هغه لمونځونه چه
 په همدې وخت كښې نې كړي وي را گرځوي او كه يواځې فرض لمونځ به گرځوي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب چه كله د لمانځه په منځ كښې د اوداسه د ماتيدلو يقين نه وي نو
 لمونځ نې كيږي داسې مريضه ښځه دې د شرمگاه په منځ كښې اسفنج كښيږدي چه اوبو هر وخت
 جذب كړي، چه تر څو پورې د اسفنج يا پنبې هغې برخې ته لمدوالی نه وي را رسيدلی كومه برخه
 نې چه د شرمگاه د گول سوري څخه د باندي ده تر هغه وخته پورې نې اودس نه ماتيږي

۱۰ ذوال ۱۲۹۰ هجري

فقط والله تعالى اعلم

چه په قعدې او سجدي سره اودس ماتیرې نو د دریدو په صورت کښې د اشارې د کولو حکم

سوال یو سړی د یو اسیرو تکلیف لري چه کله لمونځ کوي نو د رکوع، سجدي او ناستې په حالت کښې ئې تل فضله مواد را ووځي البته تر څو پورې چه ولاړ وي تر هغو پورې ئې دا صورت نه وي په داسې حالت کښې به نوموړی لمونځ څرنگه ادا کوي، آیا هر وخت د دریدو په صورت کښې په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته په هر هئیت سره چه داسې ناسته کولی شي چه فضله مواد ئې نه را ووځي نو په ناستې سره د لمونځ وکړي او رکوع او سجده په اشارې سر وکړي که چیرته هیڅ ډول ناسته ورته مسکنه نه وي نو په ولاړې سره دې لمونځ وکړي او په رکوع او سجده کښې د اشاره وکړي، که چیرته د غټو مټیازو په ځای کښې د کوم توکري یا جامې په لگولو سره ئې فضله مواد نه را وتل او د توکري تر باندنۍ برخې پورې نجاست نه رسیده نو بیا دې په دې ډول سره لمونځ وکړي فقط والله تعالی اعلم ۲۹ جمادی الاولی ۱۴۰۹ هجری

د پورتنۍ پوښتنې غوندي یوه بله پوښتنه

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام او د شرع متین مفتیان کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د یوه سړي په ناسته او سجدي سره اودس ماتیرې او له رکوع او سجدي څخه هم عاجزه وي نو حکم ئې څه دی؟ آیا د ولاړې په حالت کښې به په اشارې سره لمونځ کوي او که د استلقاء په حالت کښې او که به معذور گنل کیږي؟ بینوا بالدلیل توجروا عند الجلیل

الجواب باسم ملهم الصواب: داسې مریض دې په ولاړې په اشارې سره لمونځ وکړي استلقاء ورته جائزه نه ده د ولاړې په حالت کښې د رکوع او سجدي لپاره اشاره صحیح ده

قال ابن عابدین رحمته الله انه لو لم يقدر على الائمة قاعدة كما لو كان محال لو صلى قاعدة يسهل بوله او جرحه ولو مستلقيا لا صلى قائما بر كوع وسجود لان الاستلقاء لا يجوز بلا عذر كالصلوة مع الحدث فيترج ما فيه الاتيان بالاركان كما في المدة وحرها. (رد المحتار ج. ۱ ص ۴۰۰) وقال ابن نجيم رحمته الله (قوله وغيره) ظهر اقل من ريعه) يعني بين ان يصل فيه وهو الافضل لما فيه من الاتيان بالر كوع والسجود وستر العورة الغليظة وبين ان يصل عريانا قاعدة يؤمى بالر كوع والسجود وهو ييل الاول في الفضل لما فيه من ستر العورة الغليظة وبين ان يصل قائما عريانا بر كوع وسجود وهو في الفضل وفي ملحق المحار ان شاء صلى عريانا بالر كوع والسجود او مؤميا بها اما قاعدة واما قائما فهذا نص على جواز الائمة قائما. (مخرج ص ۲۰۵) فقط والله تعالی اعلم

باب الانجاس

د انگریزانو په زړو یا لیلامي جامو کښې د لمآنځه د ادا کولو حکم

سوال څه فرمایي د دین علماء کرم د دې مسئلې په باره کښې چه د انگریزانو زاړه کوټونه په بازار کښې خرڅیږي کوم چه اکثره غریب خلک ئې اخلي آیا د هغو له مینځلو پرته اغوستل او لمونځ کول ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب . هو جائز دی لهائی شرح التدویر ثیاب الفسقة واهل الذمة طاهرة.

ربیع الآخر ۳۷ هجری

فقط والله تعالی اعلم

له مردارو اوبو څخه جوړه شوې مالګه پاکه ده

سوال یو ځای مردارې اوبو ولارې وې او اوس مالګه ترې جوړه شوې ده. آیا داسې مالګه به پاکه وي او که ناپاکه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له ګنده او مردارو اوبو څخه جوړه شوې مالګه حلاله ده

قال ابن عابدین رحمته الله وقد ذکر العلامة ابن حجر فی باب الانجاس فی الصحفة انه اختلف فی انقلاب الشئ عن حقیقته کالنجاس الی الذم هل هو ثابت لقیل نعم لانقلاب العصا ثعباناً حقیقة والا بطل الاعجاز وقیل لا لان قلب الحقائق محال والحق الاوّل الخ وقال بعد اسطر وحاصله انه اذا قلنا بانبات قلب الحقائق وهو الحق جاز العمل به وتعلمه لانه لیس بغش لان النجاس ینقلب ذهباً او فضة حقیقة وان قلنا انه غیر ثابت لا یجوز لانه غش کمالاً یجوز لمن لا یعلم حقیقة لهافیه اتلاف المال او غش المسلم یدو الظاهر ان مذهبنا یتبوت انقلاب الحقائق بدلیل ما ذکره فی انقلاب عین النجاسة کانقلاب الخمر عللاً والدم مسکاً ونحو ذلك والله اعلم. (رد

المحتار ج ۱، ص ۴۴) ۴ صفر ۸۷ هجری

فقط والله تعالی اعلم

د تلاوت لپاره د جامو پاکوالي ضروري نه دي

سوال په بدن یا جامو باندې د روپۍ له اندازې څخه زیته نپاکي لګیدلې ده نو آیا د اوداسه په کولو سره د قرآن کریم تلاوت ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو جائز دی البته د ادبو خلاف دی. له دې امله په پوره توګه د خان د پاکوالي په صورت کښې باید تلاوت وشي فقط والله تعالی اعلم ۲۵ ذی الحجة ۸۶ هجری

د دوبي (جامو مينځونکي) د مينځل شويو جامو حکم

سوال د قرآن او سنتو له مخې د داسې جامو په باره کښې څه حکم دی کوم چې ناپاک شي او داسې دوبي ته واستول شي چې د هغه د مينځلو د اوبو په باره کښې د ناپاکي او ناپاکي څه معلومات نه وي، هغه جامې له دوبي څخه تر مينځلو وروسته پاکې گڼل کيږي او که ناپاکې او په اغوستلو سره ئې لمونځ ورسره ادا کيږي او که نه، که چيرته لمونځ نه کيږي نو چې کوم لمونځونه په دا ډول جامو کښې ادا شوي وي د هغه څه حکم دی؟ بينوا توجروا

جواب کومې جامې چې دوبي ته پاکې ورکړي شوي وي هغه به له مينځلو وروسته هم پاکې وي او کومې جامې چې ناپاکې ورکړي شوي وي هغه به ناپاکې وي، د دې لپاره چې د شريعت اصول دی چې "المؤمن لا يزول الا باليقين" له دې امله چې تر څو پورې د پاکو جامو د ناپاکوالي او د ناپاکو جامو د پاکوالي يقين نه وي نو هغه به پخپل اصل حالت باندې پاتې وي، په ناپاکو جامو کښې که چيرته لمونځ ادا شي نو نه کيږي او د شويو لمونځونو بيرته را گرځول ضروري دي. د قلتينو د ابتلاء د ضرورت له مخې په (۲۱۷/۷۲۸ کلو) باندې د عمل کولو گنجائش شته فقط والله تعالى اعلم

۲۴ جمادى الثاني ۱۴۰۹ هجري

د ډرائي کلين حکم

سوال د جامو د وچو مينځلو Dry Cleaning په باره کښې تاسو څه وايي، د دې له طريقه کار څخه زه خبر نه یم. په عمومي توگه دا خيال راځي چې په پتروولو سره ئې مينځي ليکن پاکې او ناپاکې جامې په يوه ځای مينځل کيږي. نو داسې يو ترتيب په گوته کړئ چې جامې پرې هم مينځلي شي او پاکې هم پاتې شي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دې حکم بعينه هغه دی کوم چې په دوبي باندې د کالو مينځلو دی بعني که چيرته پاک کالي ورکړل شي نو هغه به له مينځلو وروسته هم پاک وي او که چيرته ناپاک کالي ورکړل شي هغه به له مينځلو وروسته هم ناپاک پاتې وي، ځکه چې د شريعت اصول دي چې (المؤمن لا يزول الا باليقين) له دې امله چې تر څو پورې د پاکو جامو د ناپاکوالي او د ناپاکو جامو د پاکوالي يقين نه وي تر هغو پورې به پخپل اصل حالت باندې پاتې وي البته که چيرته دوبي ئې په جاري اوبو کښې يا په دومره لوی حوض کښې پريمينځي چې مساحت ئې سل لاسه يا تر دې زيات وي نو بيا ناپاک کالي هم پاکيږي د قلتينو د ابتلاء د ضرورت له مخې په (۲۱۷/۷۲۸ کيلو) باندې د عمل کولو گنجائش شته فقط والله تعالى اعلم

"ربيع الاول ۱۴۰۹ هجري

د مرغانو د گندگي حکم

سوال څه فرمائي د دين بزرگان د دې مسئلې په باره کښې چه په هوا کښې د الوتونکو مرغانو گندگي پاکه ده او که ناپاکه؟ او د ملخ له پاکولو پرته خوړل جائز دي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په هوا کښې د الوتونکو حلالو مرغانو گندگي پاکه ده او د حرامو مرغانو گندگي ناپاکه خو نجاست خفيه ده ليکن که چيرته کوهي ته ولويږي نو معاف ده او د اوبو استل ترې ضروري نه دي

قال الملا علي بن النعمان الطيطة وعمره كل طير لا يذوق في الهواء كطائر ودهاج اما ما يذوق في الماء كطي ما كولا فطاهر والا فلهلك وفي بيان النجاسة الطيطة وعمره طير من السباع او غيرها غير ما كولا وفي الشامية محمد (قوله ثم الخطا انما يظهر في غير الماء واستطاع عمره طير لا ياكل بالنجاسة في الماء فانه لا ينجسها لعدم صوبها عنه كما تقدم في البئر. رد المحتار ج. ۱ ص ۱۴۰)

د ملخ گندگي پاکه ده خو حلاله نه ده. د دې لپاره که چيرته پرته له پاکولو به اوبو کښې وابلشول شي نو په غوښه کښې نې د گندگي د جذبېدو له وجې غوښه هم حرامېږي فقط والله تعالى اعلم

۱۳۴۲ هـ

هگي له د باندې خارج څخه ناپاکه ده

سوال څه فرمائي د دس علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د هگي د بهرنی برخې د پاکوالي او ناپاکوالي په اړه چه د امام صاحب او صاحبينو تر منځ چه کوم اختلاف دی په دغو دواړو کښې راجع قول کوم يو دی مدلل نې بيان کړی مهرباني به مروي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د هگي د پاکوالي په اړه له ائمه حضراتو رحمهم الله څخه کوم صراحت په نظر نه دی راغلی البته د فرج د رطوبت لمدوالي په اړه اختلاف د فقهي په کتابونو کښې راغلی دی د بهرني فرج رطوبت په اتفاق سره پاک او د رحم رطوبت په اتفاق سره ناپاک دی او د فرج داخل رطوبت د امام صاحب په نزد پاک او د صاحبينو په نزد ناپاک دی د هيڅ يوه قول د ترجيح صراحت لاس ته را نه غی. په قهستاني، نظم او مجتبى نومي کتابونو کښې د ناپاکوالي قول غوره شوی دی، د در مختار په تعبير سره پاکوالي ته او د تاتار خانيه له ليکنې څخه ناپاکوالي ته ترجيح ورکول څرگنديږي

قال في العلائية ولا (تجب الغسل) عند وطن بهيمة او موعة او صغیر لا ظهر مشعها لئلا یأتی تصویر مفضاها بالوطن و ان غلبت الحففة ولا ینقض الوضوء فلا یلزم الا غسل الذکر قهستانی عن النظم (رد المحتار ج. ۱ ص ۱۵۲) و فوجا ایضا اول المحضی او الج فادع فانزل لم یظهر الا یسله لعلو له بالنجس أه. ای رطوبة الفرج لم یكون مفرعاً

على قولهما ينداسها اما عند بعض طاهرة كسائر طويات المدن جوهره في الشامية (قوله من طوية الفرج اي
الداخل بدليل قوله اوج واما طوية الفرج الخارج فهي طاهرة اتفاقاً. ح وفي منها لا ماء العوى وطوية
الفرج لم يصف بنجسة في الاصح قال ابن حجر في شرحه وهي ماء بيض متروك بين المذي والعرق يخرج من باطن
الفرج الذي لا يجب غسله بخلاف ما يخرج مما يجب غسله فانه طاهر قطماً ومن وراء باطن الفرج فانه نجس قطعاً
ككل خارج من الباطن كالماء الخارج مع الولد او قبله آه (قوله اما عده) اي عده الامام وظاهر كلامه في آخر
الفصل الا في انه المعتمد. (رد المحتار ج ١ ص ٢٨٨)

وفي الشامية (قوله من طوية الفرج طاهرة) ولذا نقل في العاتار غائية ان طوية الولد عند الولادة طاهرة وكذا
السحلة اذا خرجت من امها وكذا البيضة فلا يتنجس بها الغوب والماء اذا وقعت فيه لكن يكره التعوض به
للاختلاف وكذا الانثى وهو المختار وعدها تنجس وهو الاحتياط آه قلت وهذا اذا لم يكن معه دم ولم
يخالط طوية الفرج مذي او مني من الرج او المراءة. (رد المحتار ج ١ ص ٢٢٢)

طوية الولد والسحلة والبيضة لره مشائخو رحمهم الله به طوية الفرج الداخل باندې قياس كرى دى
— ما به دې باندې خو خلې غور كرى دى ليكن د قياس وجه مې ذهن ته را نه غى د دې لپاره د
بجي طوبت د رحم طوبت دى كوم چه به اتفاق سره نجس دى، په ځانگړې توگه چه كله تر ولادت
او له ولد يا بجي سره د طوبت وتل متيقن دى او د دې ناپاكوالى متفق عليه دى.

قال الراعي رحمته الله (قوله ولذا نقل في العاتار غائية ان طوية الولد عند الولادة طاهرة) عبارة السندي و
كذلك طوية الولد عند الولادة الخ ولعلها اولي فان التعليل الذي ذكره غير ظاهر تأمل. (التحرير المختار ج ١ ص ٢٢)

حضرت تهانوي قدس سره به امداد الفتاوى كنبې دا اشكال داسې رفع كړى دى (وما قالوا من
طهارة طوية الولد الخارج من الرحم فالمراد ما على بدنه وهو كالدّم الذي على اللحم مع ان الدّم السائل نجس
لكذلك طوية الرحم نجسة وطوية الولد طاهرة قافاهم).

ليكن به دې جو ب سره تسلي نه حاصلېږي ځكه چه له غوښې سره لگيدلې جاري وينه له خروج
څخه مخكې پخپل معدن كښې ده، د دې لپاره د دې حكم نه ظاهريږي او چه كله دا غوښه
ظاهريږي نو له هغې سره ملصق (لگيدلې) جاري وينه نه ده، به خلاف د طوية الولد ځكه چه هغه د
وتلو په حالت كښې هم خاص د رحم طوبت دى كوم چه به اتفاق سره نجس دى، كه چيرته دا فرق و
هم نه منل شي نو داسې ويل كيدلى شي چه د غوښې پاكوالى منصوص د قياس خلاف دى د دې

لپاره په دې باندې رطوبه الولد قياس كول صحيح نه دي، بيا كه چيرته د رطوبه الولد پاكوالي له امام صاحب رحمه الله څخه منقول وای نو بيا هم د هغه په توجيه كښې څه تكلف كېده بلكه په تكلف هم كه چيرته كومه توجيه په ذهن كښې نه راتللی نو بيا به د امام صاحب قول په مقلد باندې حجت وای ليكن پورته دا بيان شول چه د رطوبه الولد او داسې نورو حكم له امام صاحب رحمه الله څخه منقول نه دی.

ځينو حضراتو په رطوبه الولد او رطوبه البيضة كښې دا فرق كوي چه په چرگه كښې د رحم د موجودوالي يقين نشته او كه چيرته وي هم نو د هغه د رطوبت نجس والی منقول نه دی دا خبره ځكه صحيح نه ده چه د عامو حيواناتو په خلاف په چرگې كښې د رحم نه موجودوالی يا د هغې د رحم د رطوبت پاكوالي د دليل محتاج دی.

لنډه دا چه د دلائلو له مخې د رطوبه الولد او رطوبه البيضة نجس ولى راجع معلومېږي او دا قول راجع والي تر څنگ احوط هم دی او د پاكوالي قول اوسع (دير فرخ) دی فقط والله تعالى اعلم

غرة رجب المرجب ۱۳۹۶ هجري

د نسبي د بدن څاڅکي پاک دي

سوال يوه سړي په سبي باندې پاكي اوبو واچولې، سبي مخامخ را ووت او خان نې وځانده چه د اوبو څاڅکي د بکر په کاليو باندې ولگيدل نو آیا د بکر کالي پاک دي او که ناپاک؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - کالي تې نه دي مردار شوي. قال العلامة ولواخرج حيا ولم يصب له

الماء لا يفسد ماء الحيوان ولا الغوب بانتفاهه. (رد المحتار ج ۱، ص ۱۰۲) فقط والله تعالى اعلم

۴ ذی القعدة ۱۳۸۶ هجري

د حلال ځناور د متيازو حکم

سوال که چيرته د حلال ځناور متيازې د چا په کاليو ولگيږي نو په څومره اندازې سره کالي نجس کيږي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - د حلال ځناور متيازې د بدن يا جامو د يوه اندام لکه لسونۍ او داسې نورو له څلورمې برخې څخه په کم ځای پورې ولگيږي نو لمونځ ورسره کيږي او څلورمه ياتر دې زياته برخه چه پرې مرداره شي نو لمونځ نه ورسره کيږي

قال في الدر المنثور (وعلى خون ريع) جميع بدن و (ثوب) ولو كبر هو المصالح ذكره المحقق رحمه الله تعالى
الغدير يبيع المصائب كيدو كروان قال في المحقق عليه الفتوى (من) لهاسة (محفقة) كبول مأكول) ولقد
المحار (قوله ولو كبر) الخ اعلم انهم اختلفوا في كيفية اعتبار الربع من ثلاثة احوال فقليل ربع طرف أصابعه

الدجاسة كالذئب والكم والدغريص ان كان المصاب ثوباً وربع العدو المصاب كالهدو والرجل ان كان يداً و
مصمماً في الصفة والمحيط والمجتمى والسراج وول الحقائق وعليه الفتوى (الى قوله) لكن ترجح الاول بان الفتوى
عليه. (رد المحتار ج ۳ ص ۲۱۹) فقطولله تعالى اعلم ۲۲ ذى القعدة ۸۶ هجرى

د شيدو د پاكولو طريقه

سوال كه چيرته د ميينې د لوشلو په وخت كښې شيدو ته دوه يا درې څاڅكي وينه ولويږي نو
شيدې پرې مردار پيږي او كه نه په داسې حال كښې چه په تي باندې تې برسیره زخم وي. شرعاً د دې
حكم څه دی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د ويتي د يوه څاڅكي په لويډو سره هم شيدې مردار پيږي، البته د
شيدو د پاكولو يو صورت كيدلى شي چه څومره شيدې وي هم هغومره اوبه ورسره واچوى او وني
ايشوى تر دې پورې چه اوبه ټولې ختمې شي او يواځې شيدې پاتې شي همدا عمل دې درې ځله
تر سره كړى نو شيدې پاك پيږي.

قال في الدر المختار ويطهر لبن وعسل وحس ودهن يغلى ثلاثاً وفي الشامية وقال في الدر ولو نجس
العسل فتطهيرة ان يصب فيه ماء بقدر تغلي حتى يعود الى مكانه والدهن يصب عليه الماء فيغلى فيعزل الدهن
الماء فيرفع بشئ هكذا ثلاث مرات وهذا عند أبي يوسف خلافاً لمحمد وهو اوسع وعليه الفتوى (الى ان قال) ثم
قال ان لشفة فيغلى ذكرى في بعض الكعب والظاهر انها من زيادة النسخ فان لم تر من شرط التطهير الدهن
الغليان بالخ. (رد المحتار ج ۳ ص ۳۰۹) فقطولله تعالى اعلم ۱۴ محرم ۸۸ هجرى

د شخوند څنگ نجس دی

سوال د ميينې د شخوند په وهلو سره چه کوم څنگ تې خولې ته راځي آيا هغه پاک دی او که
نپاک؟ بينوا توجروا.

جواب قال في الشامية (قوله وجرته كزبله) لكن قال بعده في الصبي ارتضع ثم قام فاصاب ثياب الامان
زاد على الدرهم منع وروى الحسن عن ابي حنيفة انه لا يمنع ما لم يمسس لانه لم يغير من كل وجه فكان
نجاسته دون نجاسة البول لانها مغفورة من كل وجه وهو الصحيح آه كذا في فتح القدير وظاهر الميل الى اعطاء
الحكم حكم هذا القم اخذ من التعليق. (رد المحتار ج ۳ ص ۳۲۲)

له نوموړي عبارت څخه په ظاهره د خفيفه نجاست د كيدو رجحان څرگند پيږي ليكن شامي د
اوداسه په ماتوونكو كښې د داسې شي په اړه كوم چه معدې ته په تلو سره د قى په ذريعه را

ووخې، په معده كښې پاتې نه شي درې قولونه را نقل كړي دي
پاكوالى، خفيفه نجاست، غليظه نجاست. او د غليظه نجاست قول ته ئې ترجيح وركړى دى
چه كله له معدې څخه پرته له استقرار څخه را وتونكى شي د راجع قول په بناء سره غليظه نجاست
دى نو شخوند كوم چه څه وخت په معده كښې تر استقرار نيولو وروسته بيرته خولې ته راځي په
طريقه اولي سره به نجاست غليظه وي. فقط والله تعالى اعلم ۱۰ شعبان ۱۳۸۷ هجرى

فروش يا زمكه په وچيدو سره پاكيزي

سوال په پاخه سراى يا حويلۍ كښې كوچنيان اكثره متيازې كوي تر وچيدلو وروسته كه
چيرته په همدې سراى كښې لمونځ ادا شي نو آيا كيږي او كه نه؟ په داسې حال كښې چه د متيازو
نښانه په نظر كښې را نه شي. بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب چه كله فرش وچ شي او د نجاست اثر يا نخبه او بد بويي پاتې نه
شي نو په هغه باندې لمونځ صحيح دى ليكن تيمم پرې صحيح نه دى.

قال في العنوين وتطهر ارض بيوتها وذهب اثرها لصلوة لا لتيمم واجر مفروش وعص وشجر وكال فانهم
في ارض كذلك وفي الشرح وكذا كل ما كان ثابتاً فيها لا غلظه حكمها باتصاله بها فالمدفصل يغسل لا غير الا
جرأعناً كرمي فكرض. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۸۶) فقط والله تعالى اعلم ۱۸ شعبان ۱۳۸۷ هجرى

د غليظه نجاست د عفوي د اندازې تحقيق

سوال د كميس په لستونې كښې د گنده اوسوب متيازو يا كوم بل نجاست څلور پنځه څاڅكي
ولگيږي او په هيره سره په همدې كميس كښې لمونځ وكړي نو آيا لمونځ ته وشو او كه بيرته را
گرځول ئې پرې واجب دي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب كه چيرته نجاست ذات لرونكى وي لكه خوشايي او داسې نور نو د
څاڅكو تول وزن په اندازه د يوه مثعل - ۵ ماشه - ۴/۸۶ گرامه ب تردې كم وي نو لمونځ ئې كيږي
په خپريدو كښې اگر كه هر څومره زيات وي. او كه چيرته نجاست خفيفه (سپك نجاست) لكه
مردارې اوبو، متيازې او داسې نور وي نو په خپريدو كښې د ورغوي د منځ يا ژوروالي په اندازه
معاف دى

حضراتو فقهاء گرامو رحمهم الله د ورغوي د منځ د پراخوالي د معلومولو طريقه دا طريقه
ليكلې ده چه خپله لپه دې له اوبو څخه ډكه كړي بيا دې ورغوى وغوروي. په څومره ځاى كښې چه
اوبه پاتې شي همدومره پراخوالى ترې مراد دى. اكابرو دا اندازه د يوې روپۍ له اند زې سره
مراړه كړې ده ليكن نن صبا د سرو يا سپينو زرو روپۍ بالكل غائب شوې ده او د ورغوي اندازه

کول آسان نه دی نو ځکه د ورغوي د اندازه کولو د ضرورت په محسوسولو سره ما په یادي شري
طريقي سره څو څو ځله په ډیر احتیاط سره اندازه وکړه نو نتیجه یې دا را ووتله چه قطر - ۱/۱ انچ -
۲/۵۷ سانتی متره شو تر دې وروسته په ناڅاپي توگه د سپینو زرو رویی لاس ته راغله نو د هغې
قطر مې هم له دې اندازې سره مطابق پیدا کړ. له دې امله د دې ټوله اندازه مربع نیم قطر * پانی -
۰/۹۵ - انچ - ۵/۹۴ سانتی متره شوه فقط و الله تعالی اعلم ۲۳ رجب المرجب

مرداري شیدي په ځناورو باندې د چنبلو حکم

سوال که چیرته د شیدو د لوشلو په وخت کښې له تیونو څخه لږ غوندي وینه راشي نو آیا د
میښې ټولې شیدې پرې مردارېږي او که نه؟ که چیرته مردارې شي نو آیا ځناورو ته ورکول یې هم
جائز دي او که نه؟ یو مولوي صاحب وایي چه حلال ځناور ته یې ور چنبل روا نه دي. بینوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب شیدې ټولې پرې مردارېږي او حلال ځناورو ته یې ور چنبل جائز
دي او که چیرته نجاست دومره زیات وي چه د شیدو رنگ یا بوی یا خوند یې بدل کړی وي نو بیا
حرامو ځناورو ته یې هم ور چنبل روا نه دي

قال فی الشامیة فی محض الماء المستعمل (فرع) الباء اذا وقعت فيه نجاسة فان تغير وصفه لم یجز الانعفاع
به بحال ولا جاز کبل الطین وسقی الدواب یخرج عن الخلاصة. (رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۶)
وقال العلامة فی فصل البئر وما عمن به فیطعم للکلاب وقال ابن عابدین رحمته الله لان ما تنجس باعطلاط
النجاسة به والنجاسة مغلوبة لا یباح اكله ویباح الانعفاع به فیما وراء الاکل ولحق عن الذخیرة تحت (قوله و
قیل یباح من شافئ) وعن ابی یوسف لا یطعم بهی آدم. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۰۱)
له دغو عبارتونو څخه څرگنده شوه چه په در مختار کښې د "کلاب" قید احترازي نه دی فقط و
الله تعالی اعلم ۳ شوال ۱۳۸۷ هجری

د پورتنۍ پوښتنې غوندي یوه بله پوښتنه

سوال تاسو لیکلي دي چه که چیرته د نجاست په لویدلو سره د شیدو رنگ، بوی یا خوند بدل
شي نو ځناورو ته یې ور چنبل جائز نه دي او په بهشتي زیور کښې لیکلي دي چه د اوبو درې واړه
صفات بدل شي نو ځناورو ته یې ور چنبل جائز نه دي. په دې دواړو کښې کومه یوه خبره صحیح
ده؟ سنوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د بهشتي زیور په حاشیه کښې د عالمگیری دا عبارت لیکل شوی
دی چه اذا تنجس الماء القلیل بوقوع النجاسة فيه ان تغيرت اوصافه لا ینتفع به من کل وجه کالمول ولا

جاء سقى الدواب ويل الطين ولا يطين به المسجد كذا في العاتار عاتية. (عالم كوريه قبل باب العمرة)
له دي خخه په ذهن كنبې درې وړه صفتونه راځي ليكن د احد الاوصاف (يو د دريو صفتونو،
احتمال هم شته او په احسن الفتاوى كنبې له شامي خخه بخږ د خلاصه چه كوم عبارت نقل شوى
دى په هغه كنبې "وصفه" شته د بحر اصل عبارت ښه واضح دى.

ونصه واما الماء اذا وقع عليه نجاسة فان تغير وصف الماء لم يجرز الانتفاع به بحال وان لم يتغير الماء جاز
الانتفاع به كمل الطين وسقى الدواب. (البحر الرائق ج ۱، ص ۹۹)

په دي كنبې د وصف په يو والى برسيره وان لم يتغير الماء الخ خخه ثابتېږي چه احد الاوصاف ترې
مراد دى همد رنگه په احسن الفتاوى كنبې د شامي له فصل البير خخه چه كوم عبارت نقل شوى
دى په هغه كنبې (والنجاسة مغلوبة) خخه هم د مفهوم را ووځي.

لان الغلبة تتحقق بتغير احد الاوصاف. في نوالج الوطوء من الشامية وعلامة كون الدم غالباً او مساوياً
ان يكون الذواق احمر وعلامة كونه مغلوباً ان يكون اصفر بحرط (رد المحتار ج ۱، ص ۱۱۰)

وفي مفسدات الصور من العلالية فان غلب الدم او تساوى فسدوا الا الا اذا وجد طعمه. (رد المحتار ج ۱،
ص ۱۰۰) وفي رضاء العناية فسر محمد الغلبة قال ان لم يتغير الدواء اللين بالاجزاء في الجنس وفي غيره بتغير طعم
اولون اوريج (الى قوله) يوافق ما في الهدية من اعتبار احد الاوصاف. (رد المحتار ج ۲، ص ۳۳)

پس راجح قول دا معلومېږي چه يو له صفتونو خخه بدل شي نو خنډ وړ نه شي ه وړ جنبل جائز
نه دي او حتماً هم نه دي كنبې دى فقط والله تعالى اعلمه ۲۱ صفر ۱۳۷۰ هجرى

له مردارو وازگو چوبى، خخه د جوړ شوي صابون حكم

سوال. خلك واني چه له مردارو وازگو خخه چه كوم صابون جوړېږي آيا داسې صابون پاك دى
او استعمال شي جائز دى او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له مردارو وازگو خخه جوړ شوى صابون پاك دى خكه چه له هغې
سره د نورو شيانو په گډولو د هغې حقيقت بدلېږي او د حقيقت په بدليدو سره په حكم كنبې هم
بدلون راځي

قال في الدرر يطهر زينة تدس بمحله صابوناً به يفي لليلوى كتنور رش ماء لميس لا بأس بالتحذير فيه الخ وفي
الشامية تحت قوله (و يطهر زينة) ثم هذه المسئلة قد فرعها على قول محمد بالطهارة بانقلاب العين الذي
عليه الفتوى واختاره اكثر المشايخ خلافاً لابي يوسف كما في صرح المنية والفتح وغيرهما وعبارة المجتنبى

جعل الدهن النعس في صابون يفتي بطهارته لانه تغير والعقور يظهر عند محمد ويفتي به للبلأوى وطاهر ان دعوى
 الميعة كذلك لصعوبة بالنعس دون المعصص الا ان يقال هو خاص بالنعس لان العادة في الصابون وضع
 الزيت دون بقية الادوية ثم رأيت في شرح الميعة ما يقيد الاول حيث قال وعليه يتفرع ما لو وقع السابون
 كلب في قدر الصابون فصار صابونا يكون طاهر التبدل الحقيقة وانه يفتي به للبلأوى كما علم مما مر ومقتضا
 عدم اختصاص ذلك الحكم بالصابون فمدخل فيه كل ما كان فيه تغير وانقلاب حقيقة وكان فيه بلأوى عامة
 الخ. (رد المحتار ج ٣ ص ٢١١) فقط والله تعالى اعلم
 ربيع الاول ١٢٨٥ هـ

د غالى او قاليني د پاكولو طريقه

سوال كه چيرته د جومات په غالى يا قاليني باندې كوم كوچنى متيازې وكړي يا په كوم بل
 شي سره د جومات غالى ناپاكه شي نو د پاكولو طريقه ئې څه ده. همدارنگه په جومات كښې له
 جومات څخه د باندې كومه لويه غالى يا قالينه مرداره شي نو د پاكولو طريقه ئې څه ده؟ بينوا
 توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب غالى چه وجه شي نو پاكېږي ليكن د جومات غالى بايد زر تر زره
 پاكه شي. اوبو پرې واچوى او په تو كړي. كېرې او داسې نورو سره ئې وجه كړى په دې ډول سره
 ئې درې ځله پريمينځى يا سو ځل پرې ښې ډيرې اوبو وبهوى. قالينه درې ځله په مينځلو سره
 پاكېږي په دې ډول چه په هر ځل سره اوبو ترې وڅڅيرې كه چيرته ئې نښتيځل مشكل وي. او كه
 چيرته ئې نښتيځل مشكل نه وي نو درې ځله ئې نښتيځل هم ضروري دي. دا تفصيل هلته دى چه
 كله يوه لوبښي يا كوچني حوض ته په اچولو سره پريمينځل شي كه چيرته له پاسه اوبو پرې واچول
 يا جاري اوبو ته ور واچول شي نو بيا نه درې ځله مينځل شرط دى او نه نښتيځل بلكه داسې
 اندازه ولگوى چه كه چيرته لوبښي ته اوبو واچول شي او بيا كېرې ور واچول شي نو په څومره اوبو
 كښې چه كېرې ډوبېږي له هغو څخه د درې چنده اوبو په بهولو سره كېرې پاكېږي

قال في التدوير وقد يغسل وعصر ثلاثاً في العصر ويتغلب جفاف أي القطاع نقاط في غيره وقال في الد
 المعتار وهذا كله اذا غسل في اجانة اما لو غسل في غدیر او صب عليه ماء كغیر او جرى عليه الماء طهر مطلقاً بلا
 شرط عصر وتغلب وتكرار خمس هو المعتار وفي الشامية (قوله او صب عليه ماء كغیر) ی محض مخرج الماء
 بمخلقه غيره ثلاثاً لان الجريان محالة التكرار والعصر هو الصحيح. سراج (رد المحتار ج ٣ ص ٢٠٨)

کہ چیرنه شیدو ته پچی و لویری

سوال د شیدو د لوشلو په وخت کښې که چیرته د مینې خوشایې د اوښې د پچی په اندازه شیدو ته ور ولویری نو آیا شیدې پرې مردار پری او که نه؟ او که چیرته په لویدلو سره فوراً ترې را ایستل شي نو بیا ېې حکم څه دی؟ یا د ووزې د لوشلو په وخت کښې که چیرنه شیدو ته د هغې پچی ور ولویری نو د شیدو حکم ېې څه دی او همدارنگه که چیرته د ووزې د پچی په اندازه خوشایې شیدو ته ور ولویری نو سا ېې څه حکم دی؟ بینوا توجرو

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د مینې خوشایې په شیدو کښې حل یعنې ورگ شي نو شیدې مردار پری البته که چیرته دومره وچ وي چه په شیدو کښې حل نه شي نو بیا شیدې پاکې دي همدارنگه د ووزې د پچو هم همدغه حکم دی لیکن دا حکم د ضرورت له وجې یواځې د شیدو د لوشلو په وخت پورې ځانگړی شوی دی.

قال في العلائیه وبعرق ابل وغده كما يعلى لو وقعت في محلب وقت المحلب فرميتاً فوراً قبل تفتحه وتلونو التعبير بالمعرقين اتفاقاً لان ما فوق ذلك كذلك ذكره في الفيض وغيره ولذا قال قبل القليل المفعول عنه ما يستقله الناظر والكثير بعكسه وعليه الاعتماد كما في الهداية وغيرها. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۴)

فقط والله تعالى اعلم ۲ ذی الحجه ۸۸۸ هجری

د استنجاء لویه په وچیدو سره نه پاکېږي

سوال د استنجاء استعمال شوې لویه تر استعمال وروسته پاکه ده او که ناکه که حیرته پاکه وي نو د دویم ځل په استعمال کښې ېې کراهیت شته او که نه؟ بینوا توجرو

الجواب باسم ملهم الصواب زمکه په وچیدو پاکېږي لیکن لویه نه پاکېږي له دې وجې په استعمال شوې لوتې باندې دویم ځل استنجاء مکره ده.

قال في العلائیه وحكم أجرة ونحوه كلين مفروش وعس وشهر وكل قائمين في ارض كذلك اي كثر من فيطر بمضاف وكذا كل ما كان ثلثاً فيها لا غلة حكمها باتصالها بها فالمتفصل يغسل لا غير الاخر اعهدنا كرمي فكاره. (رد المحتار ج ۱، ص ۲۸۴) فقط والله تعالى اعلم ۱۰ محرم ۸۹۰ هجری

د طاؤس مرغه گندگي ناپاکه ده

سوال آیا د طاؤس مرغه گندگي پاکه ده او که ناپاکه؟ بینوا توجرو.

جواب کرم مرغان چه د کوټرو یا کارغانو غوندي په هوا کسر د مرغو هرگه هلی او داسې نور د هغو گندگي د نجاست غلیظه په حکم کښې ده لکه د مرغو هم د عامو

مرغانو غوندي الولى به شي نو خكه ني گندگي د نجاست غليظه په حكم كښي ده فقط وماند
تعالی اعلم
اول سفر ۸۹ هجري

د جامو د پريمينخلو تر څنگ د نجاست د اثر (نخښي) د باقي كيدلو حكم

سوال څه فرمايي د دين علماء كرام د دې مسئلې په باره كښي چه كه چيرته هغه جامه چه څوك پكښي احتلام شوى وي غوټه شي او بيا پريمينخل شي او په ښه توگه اوبو پرې وبهول شي يا درې ځله نې د ښينځلو سره سره پريمينځي نو په دې صورت كښي تر وچيدلو وروسته بيا هم د مني څه اثرات لكه سختوالى يا زيږوالى تر گوتو شي نو بيا جامه ښه ده او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب كه چيرته طن غالب دا وي چه د نجاست دا اثر په صابون او داسې نورو شيانو باندې نه لرې كيږي نو په سوال كښي په يادو شويو دواړو صورتونو كښي جامه پاكيزي

لما في الشامية عن شرح المدة ان المذهب اذا اثار في الحمام وصب الماء على جسده ثم على الاثار بمحکم بطهارة الاثار وان لم يصح الخ. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۰۸). وفي العلائمة ولا يضرها اثر كلون وريح لازم فلا يكلف في ازالته الى ماء حار او صابون ومحوه. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۰۴) فقط والله تعالى اعلم ۲۲ ذى الحجة ۸۹ هجري

په ناپاكه غوړو سره د رنگ شوى لوگى حكم

سوال كه چيرته ناپاكه روغني رنگ په درو زې باندې ولگول شي نو آيا برسیره په پريمينخلو سره پاكيزي او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو برسیره برخه نې په مينځلو سره پاكيزي

قال ابن عابدین رحمته الله ولو مؤدة الحديد النجس بماء طاهر ثلاثاً لم يطهر خلافاً لمحمد بن عبد الله لا يطهر ابداً وهذا في الحمل في الصلوة او ما لو غسل ثلاثاً لم قطع به لم يوطئ او وقع في ماء قليل لا ينجسه فالصل يطره ظاهرة اجمالاً. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۰۴) فقط والله تعالى اعلم ۲۲ صفر ۹۰ هجري

د خاورو تيل پاك دي

سوال آيا د خاورو تيل پاك دي او كه ناپاك؟ كه چيرته په جامو يا لاسونو باندې ولگيږي نو پرته له مينځلو لمونځ ورسره كيږي او كه نه؟ بينوا توجروا

جواب د خاورو تيل پاك دي ليكن له بد بويي سره نې جومات ته تلل يا لمونځ كول حرام دي په نورو ځلكو باندې لازم دي چه داسې سړى چه په تيلو لړلى وي له جوماته منع كړي

قال في شرح التعوير ومهر فيه السؤال (الى قوله) واكل هو ثوم وممنوع منه وكذا كل مؤذ. (رد المحتار ج ۳).

۱۶ رجب ۱۲۹۰ هـ

فقط والله تعالى اعلم

ص ۱۱۹

د اسپرټ (الکحل یا الکول) حکم

سوال په فتاوی دار العلوم دیوبند کښې ئې لیکلي دي چه اسپرټ یا الکول ناپاک دي، اوس د دې خبرې تحقیق څه دی؟ بڼوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب اسپرټ که چیرته له انگورو، ممیزو یا خرماوو څخه جوړ شوي وي نو په اتفاق سره نجس دي او که له دغو شیانو پرته له کوم بل شي څخه جوړ شوي وي نو د شیخینو رحمهما الله تعالی په نزد پاک دي او د امام محمد رحمه الله په نزد ناپاک دي له څیرنې او تحقیق څخه دا څرگندیږي چه نن صبا په اسپرټ او الکحل کښې انگور او خرما نه استعمالیږي له دې امله د شیخینو د قول مطابق پاک دي. حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالی اگر که د زمانې د فساد له مخې د حکمت په بناء سره د امام محمد رحمه الله قول مفتی به گڼلی دی لیکن د نن صبا د علاج د ضرورت او عموم بلوی د رعایت له مخې د شیخینو رحمهما الله د پاکوالي په قول باندې فتوی ورکول کیږي. او همداسې هم د فتوی د اصولو په لحاظ کولو سره د شیخینو رحمهما الله تعالی قول ته ترجیح ورکول کیږي الا عارض. فقط والله تعالى اعلم ۲۵ محرم ۱۲۹۰ هـ

غلیظه نجاست چه د درهم په اندازې سره وي پریمینخل ئې واجب نه دي

سوال آنجناب کوم چه د بنده د لمانځه په کتاب باندې اصلاحي نظر واپاوه له هغه څخه بنده ته ډیره گټه ورسیده او ما ډیر ترمیمونه پکښې وکړل لیکن یوه مسئله چه غلیظه یا ټینگ نجاست د مثقال په اندازه په جامو یا بدن باندې ولگیږي نو آیا د طحطاوي او مراقي الفلاح د مسئلې له مخې پریمینخل ئې واجب نه دي او که څنگه؟ بڼوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب مفتی به قول دا دی چه پریمینخل ئې واجب نه دي

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالى (قوله وان كره تحمها) والاقرب ان غسل الذمهم وما دونه مستحب مع العلم به والقدر قليل غسله فتركه حينئذ خلاف الاول. (رد المحتار ج ۳ ص ۲۱۲) فقط والله تعالى اعلم ۷ محرم ۱۲۹۰ هـ

د بڼکو د صفائي لپاره د چرگي گرمو اوبو ته د اچولو حکم

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د چرگو د غوښې اکثره خرڅوونکي تجاران او په ځانگړي توگه د هوټلونو خاوندان چه چرگن ذبح کړي نو سره له بڼکو ئې

په روغ حالت کښې پرته د گيډې له څيرلو څخه نې گرمو اوبو ته اچوي تر څو چه بنکې په آساني سره راووځي او غوښه سره له څرمنې ترې جلا شي. په دې ډول د گيډې ټول شان نې هم هلته د ننه په غوښې کښې د حل کيدو په صورت کښې له غوښې سره شاملېږي او داسې پخې غوښې خلک استعمالوي او په دې سلسله کښې د ډيرو خلکو په ذهنونو کښې د نخمين او گومان پيدا کول يوه لازمي خبره ده. همدارنگه خلک هم د دې مسئلې په اړه د شريعت په رڼا کښې وضاحت غواړي او په دې مسئلې باندې د عمل کولو ډير غوښتونکي دي. لهذا له تاسو څخه هيله ده چه د شريعت له مخې د لاندنيو پوښتنو په اړه په تفصيل سره فتوى صادره کړي.

۱- آيا د پورته يادې شوې غوښې خورل جائز دي؟

۲- که چيرته د داسې غوښې خورل جائز نه وي نو په داسې ډول تاجرانو باندې له مسئلې څخه د

خبرتيا يا نه خبرتيا پر بناء کومه گناه لازمېږي؟

۳- له مسئلې څخه د خبرتيا تر څنگ که چيرته څوک د دې حرکت مرتکب شي نو په شريعت کښې د هغه لپاره کومه سزا ده؟ بښوا توجروا.

الجواب باسم علم الصواب . ۱- که چيرته په ايشول شوي يا جوشيدلو اوبو کښې چرگ يا چرگه واچول شي او تر دومره ځنده پورې پکښې پريښودل شي چه د گيډې گندگي نې په غوښه کښې د گيډولو غالب ظن وي نو دا غوښه مرداره شوه او د پاکولو نې هيڅ طريقه نشته البته که چيرته اوبه گرمې وي ليکن و نه ايشي يعنې و نه خوتېږي او چرگ تر ډيره ځنده پورې پکښې پرې نه ښودل شي، يا په حوشو اوبو کښې واچول شي ليکن په چټکۍ سره بيرته ترې و ايستل شي نو غوښه نې نه مردارېږي.

قال في شرح العذير ويظهر لحم طبعه يغسل وتبريد ثلاثاً وكذا دجاجة ملقاة حالة على الماء للتدفق قبل شقها ففتح وفي المجددس حنطة سبغت في عمر لا تطهر ايذا به يفتي. وقال العلامة ابن عابدن رحمته الله (قوله و كذا دجاجة الخ) قال في الفتح ايها لا تطهر ايذا لكن على قول أبي يوسف تطهر والعلة والعلة والله اعلم ثم رجا العجاسة بواسطة الغليان وعليه اشتهر ان اللحم السميح يحمر خمس لكن العلة المذكورة لا تنبت ما لم يحمر اللحم بعد الغليان زماناً يقع في معفه العشر ب و الدخول في باطن اللحم و كل منهما غير مصحوق في السميح حيث لا يصل الى حد الغليان ولا يترك فيه الا مقدار ما تصل الحرارة الى ظاهر الجلد لتدخل مسام الصوف بل لو ترك مع منع انقلاع الشعر فالاولى في السميح ان يطهر بالغسل ثلاثاً فانهم لا يصحسون فيه عن المنجس وقد قال صرف الائمة بهذا في الدجاجة والكروش والسميح آقواقرة في البحر. (رد المحتار ج ۱ ص ۳۰۹)

۲- له مسئلې څخه نه خبرتيا عذر به دي له دې امله که چيرته به هوټلونو کښې چرگه په جوشو

اوبو کښي پريږدي نو دا خلک د کبيره گناه مرتکب دي.

۳- په مسلمان بادشاه يا حاکم باندې فرض دی چه داسې خلکو ته داسې سزا ورکړي کوم چه د دوی لپاره او د دوی غوندې نورو مجرمانو لپاره د عبرت ذريعه وگرځي فقط واللہ تعالیٰ اعلم.

۸ ذی القعدة ۹۲ هجري

چه له نلکې څخه اوبه پرې وبهول شي نو د پاکوالي لپاره زېښل (نچور کول)

او تثلیث (درې ځله پریمینځل) شرط نه دی

سوال تاسو ویلي وو چه کله په کوم شي باندې د لوبښي له چوبښکي څخه اوبو وبهول شي نو د پاکوالي لپاره نښتینځل او درې واره پریمینځل شرط نه دی. یو مولوي صاحب په دې کښي لږ اشکال يا اشتباه لري. له دې امله لږ ئې په تفصیل سره ولیکي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښي نښتینځل او درې ځله پریمینځل شرط نه دي بلکه دومره اوبو بهول کافي دي څومره چه درې ځله په لوبښي کښي په مینځلو باندې مصرفیږي.

قال فی شرح التدویر اما لو غسل فی غدیر او صب علیه ماء کثیر او جرى علیه الماء طهر مطلقاً بلا شرط صبر وتطهیر وتکرار خمس. وفي رد المحتار وان المعتبر في تطهير النجاسة المراثية زوال عينها ولو بفسلة واحدة ولو في اجانة كما مر فلا يشترط فيها تفليس غسل ولا عصر وان المعتبر غلظة الظن في تطهير غير المراثية بلا عدد على المقتضى به او مع شرط التفليس على ما مر ولا شك ان الغسل بالماء الجاري وما في حكمه من الغدير او الصب الكثير الذي يذهب بالنجاسة اصلاً ويخلفه غيره مراراً بالجرىات القوی من الغسل في الاجانة التي على خلاف القياس لان النجاسة فيها ثلاث الماء وتسرى معه في جميع اجزاء الغوب فبعد كل البعد التسوية بينهما في اشتراط التفليس وليس اشتراطه حكماً تعبدياً حتى يلزم وان لم يحقل معناه ولهذا قال الامام المحلوا في على قياس قول ابی يوسف في ازار الحمام انه لو كانت النجاسة دماً او بولاً وصب عليه الماء كفافة (قوله او صب عليه ماء كثیر) ای بمحض مخرج الماء ومخلفه غيره ثلاثاً لان الجر يان عمالة التكرار والعصر هو الصحيح سراج. (رد المحتار ج ۱ ص ۳۰۸)

لفظ والله تعالى اعلم

۴ ذی القعدة ۹۵ هجري

د ناپاکو جامو د لمدوالی په پاکو جامو باندې د لگیدلو حکم

سوال که چیرته یو جوړ ناپاک کالي لامده وي او پاکي جامې ورسره ولگيږي او له مخې ئې پاکو جامو ته هم څه ناو یا لمدوالی ورسیري نو آیا پاک کالی سرې مرداریري او که نه. همدارنگه که چیرته پاک کالي لامده وي او له وچو ناپاکو جامو سره ولگيږي نو آیا پرې مرداریري او که نه، بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته ناپاک کالی په عین نجاست لکه متیازی او داسې نورو باندې لامده وي نو پاکې جامې د نجاست د اثر په ښکاره کیدو سره ناپاکې گرځي. او که چیرته په عین نجاست سره لامده نه وي بلکه په مردارو وېو باندې لامده وي نو په دې کسې دوه قوله دي یو قول دا چه وچو جامو ته دومره لمدوالی راشي په نښتیکلو سره اوبو ترې وڅاڅي نو مردار یې او که و نه څاڅي نو نه مردار یې. دویم قول دا دی چه که چیرته ناپاک کالی دومره لامده وي چه په نښتیکلو سره څاڅکي ترې وڅڅیږي نو له پاکو جامو سره په لگیدلو پاکې جامې هم مردار یې اګر که له دې وچو جامو څخه څاڅکي و نه څڅیږي لومړی قول اګر که اوسع دی لیکن دویم قول ارجح او احوط دی

او که چیرته پاک لامده کالی له ناپاکو وچو جامو سره ولګیږي نو نه مردار یې البته که چیرته دومره لامده وي چه له وچو پاکو جامو سره په لګیدو پاک کالی هم دومره لامده کړي چه د دواړو لمدوالی یو شان ښکاریده نو پاکې جامې هم مردار یې

قال في التنوير لف ثوب نجس رطب في ثوب طاهر يابس فظهرت رطوبة على ثوب طاهر لكن لا يسيل لو صغر لا يتنجس كما لو نشر الثوب المبلول على حبل نجس يابس. وفي الشامية (قوله لف ثوب نجس رطب) أي مهتل بماء ولم يظهر في الثوب الطاهر أثر العجاسة بخلاف المبلول يدنو البول لأن الدناوة حيث لا عين النجاسة وبخلاف ما إذا ظهر في الثوب الطاهر أثر العجاسة من لون أو طعم أو ريح أنه يتنجس كما حقه شارح المدينة وجرى عليه الشارح أول الكتاب (قوله لا يتنجس) لأنه إذا لم يتقاطر منه بالعصر لا ينفصل منه شيء وإنما يهتل ما يجاوره بالدناوة وبذلك لا يتنجس به وذكر المرحماني أن كان الميايس هو الطاهر يتنجس لأنه يأخذ بللاً من النجس الرطب وإن كان الميايس هو النجس والطاهر الرطب لا يتنجس لأن الميايس النجس يأخذ بللاً من الطاهر ولا يأخذ الرطب من الميايس شيئاً. زيلعي وظاهر التعليل أن الضمير في يسيل وعصر للنجس وبه صرح صاحب مواهب الرحمن ومضى عليه الشرع لئلا يمتنع من عبارة المصنف كالكنز وغيره أنه للطاهر وهو صريح عبارة الخلاصة والخاتمة ومدينة البصلي وكثير من الكتب كالتفهتاني وابن الكمال والجزايرية والبحر والاول احوط ووجهه اظهر والفاني اوسع واسهل فتصبر. (رد المحتار ج ٥ ص ٥١٤)

د مينځل شويو جامو په ناپاک تناو يا پري باندې د اچولو حکم

سوال که چیرته یو څوک جامې پریمنځي او د وچولو لپاره په ناپاک یا مردار پری باندې

و خړول شي نو آيا پرې مردار پرې او که نه؟ بينوا توجروا

جواب نه مردار پرې، البته که چيرته کالي ډير لामده وي چه پرې هم پرې دومره لوند شي چه بيا بيرته له جامر سره ولگيږي نو مردار پرې د پرې په خای که چيرته د اوسپنې او داسې نورو مزی وي نو په هغه کښې تر دې زيات د مرداريدو خطر موجود دی ځکه چه هغه اوبو نه جذبوي والدليل مزی مسئله المطمعة فقط والله تعالى اعلم ٢٤ ربيع الآخر ٩٧ هجري

د ناپاکي بستري په خولو باندې د لمديدلو حکم

سوال يوه بستره ناپاکه وه او يو څوک پرې ويده شو او دومره خولې شو چه بستره هم لنده شوه نو آيا د نوموړي سړي بدن او جامې مردارې شوې او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته بستره دومره لنده شي چه هغه لندوالی بيرته د سړي بدن او جاموته ورسپري نو بيا د سړي بدن او جامې پرې مردار پرې او که نه وي نو نه مردار پرې **قال في شرح التنوير** نام على فراش نجس فحرق ولم يظهر اثره لا يتنجس خالية، (رد المحتار ج ٥، ص ٥١٨) فقط والله تعالى اعلم ٢٤ ربيع الآخر ٩٧ هجري

د نجاست تر لگيدلو وروسته د خپريدلو حکم

سوال . که چيرته په کوم خای باندې له درهم څخه کم نجاست ولگيږي او وروسته په هغه باندې د اوبو د لويدلو له وجې له يوه درهم څخه زيات شي نو آيا لمونځ ورسره کيږي او که نه؟ بينوا توجروا

جواب وروسته د اوبو د لويدلو له وجې چه نجاست خپور شي نو لمونځ نه ورسره کيږي. او که چيرته پخپله خپور شي لکه مردار تيل نو په دې کښې اختلاف دی راجع قول دا دی چه لمونځ ورسره کيږي ليکن د نه جواز قول احوط دی

قال في العلامة والبحر الوقت للصلاة الا اصابه على الاكثر منه. وقال ابن عابد بن رحمه الله اولو اصابه ثوبه من نجس اقل من قدر الدرهم ثم انبسط وقت الصلاة فزاد على الدرهم قبل منع وبه اخذ الاكثرون كما في البحر عن السراج وفي البنية وبه يؤخذ وقال شارحها وتحقيقه ان المعتبر في المقدار من النجاسة الرقيقة ليس جوهر النجاسة بل جوهر المتنجس عكس الكيفية فليتأمل وقيل لا يمنع اعتبار الوقت الا اصابه. قال القسستاني وهو المعتار وبه يفى وظاهر الفتح اختياره ايضاً وفي الحلية وهو الاشبه عندى والمه مال سبيدى عبد الغنى وقال فلو كانت ازيد من الدرهم وقت الاصابة ثم جفت نجاسته فصارت اقل من معتبره. (رد المحتار ج ٣، ص ٢١١) فقط والله تعالى اعلم ٢٨ رمضان ٩٧ هجري

د نجاست تر وچیدلو وروسته حکم

سوال که چیرته د چا په بدن غلیظه نجاست د درهم له وزن څخه زیات ولگيږي لیکن تر وچیدلو وروسته کم شي نو آیا د لمانځه لپاره مانع گرځي او که نه؟ بینوا توجروا

جواب په دې صورت کښې داسې نجاست د لمانځه لپاره مانع گرځي

نقل ابن عابدین رحمته الله عن العلامة عبد الله رحمته الله لو كان اليد من الدرهم والاصابة ثم جففت
فلم يضره اقل منصف (رد المحتار ج ۲ ص ۲۱۲) فقط والله تعالى اعلم ۲۶ جمادی الآخر ۱۳۹۱ هجری

د سپي په خوله د جوته شوي لوښي د پاکولو طريقه

سوال که چیرته سپی کوم لوښي ته خوله وروړي نو آیا له خاورو پرته که چیرته یواځې په اوبو سره پریمینځل شي نو پاکيږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: درې ځله په پریمینځلو سره لوښی پاکيږي لیکن اوه ځله مینځل او خاوره پرې تیرول مستحب دي او دا د سپي د زهر و لپاره علاج هم دی فقط والله تعالى اعلم
۲۸ رمضان المبارک ۱۳۹۲ هجری

بڼګ پاک دي

سوال نشه ورکوونکی شی لکه بڼګ او داسې نور چه میده شي او د بواسيرو په دانو ولګول شي نو آیا له مینځلو پرته لمونځ ورسره کيږي او که نه؟ او آیا بڼګ پاک دي او که نایاک؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب بڼګ اگر که حرام دي لیکن پاک دي. پرته له مینځلو هم لمونځ ورسره کيږي فقط والله تعالى اعلم
۲۴ حوال ۱۳۹۸ هجری

په نجسي غالی باندې د لمدي پښې د کینودلو حکم

سوال که چیرته غالی په متیزو یا داسې نورو شيانو باندې ککړه شوې او بیا وجه شوې وي او وروسته په همدې ځای باندې څوک پښه کښيږدي نو آیا د پښې له مینځلو پرته لمونځ کيږي او که نه؟ او چه په کومې مصلی وغیره باندې همداسې پښه کښيږدي نو آیا پرې مردار پري او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته پښه دومره لنده وي چه غالی ښه پرې لنده شي او دومره لنده شي پرې راشي چه بل شی پرې کینودل شي نو هغه لنده والی هغه شي ته هم ورسیري مو به مردار پري بیا چه دا پښه په جای نماز یا مصلی باندې کښودله شي او لنده والی پری سکاره شي

نو مصلی یا جی نماز هم مردار پېږي. و که چیرته غالی. دومره لنده نه شي نو پښه هم نه مردار پېږي
فقط والله تعالى اعلم ۲۸ ذی القعدة ۱۴۸۸ هجری

د دوبي (جامو مينځونکي) د بدن او جامو حکم

سوال دوبي کالي مينځي او هغه ته پاک او ناپاک او هر ډول کالي راځي. د کالي مينځلو په وخت کېنې چه کوم څاڅکي د هغه جامو او بدن ته ور شيندل کيږي نو آيا کالي او بدن ئې پرې مردار پېږي او که نه او لمونځ ئې پرته له لامبلو او کالي بدلولو صحيح کيږي او که نه؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب چه تر څو پورې د کوم کالي د ناپاکوالي يقين نه وي تر هغه وخته پورې په هغو باندې د ناپاکي حکم نه لگول کيږي. د دې لپاره دوبي پرته له لامبلو له همدغو جامو سره لمونځ کولی شي فقط والله تعالى اعلم ۷ ربيع الآخر ۱۴۹۹ هجری

د هغه نجاست تفصيل چه د لمانځه دجواز لپاره مانع (خند) گرځي

سوال که چیرته د چا په جيب کېنې د شرابو بوتل وي نو لمونځ ئې ورسره کيږي و که نه؟ همدارنگه د هغه نجاست پوره تفصيل بيان کړی چه د لمانځه لپاره خند گرځي الله تعالى دې اجر درکړي

الجواب باسم ملهم الصواب په نوموړي صورت کېنې لمونځ نه کيږي د دې تفصيل دا دی چه د نجاست په محل کېنې درې احتمال دي. مبسوط، ملبوس او محمول. په مبسوط کېنې يواځې د دواړو پښو، دواړو لاسونو او دواړو ځنگلونو او تندي د ځای پاگوالی ضروري دی له دې پرته که چیرته په بل ځای کېنې که چیرته نجاست وي نو هغه مانع نه دی اگر که بساط (فرش) کوچنی وي. د ملبوس تفصيل دا دی چه که چیرته د لمانځه په حرکاتو سره د هغه نجسه خوا يا نجس طرف حرکت کاوه نو د لمانځه مانع دی او که ئې نه کاوه نو نه دی محمول که چیرته متمسک بنفسه وي (که هکې چه د ننه پکښې وينه وي) نو نجاست ئې د لمانځه مانع نه دی او که چیرته متمسک بنفسه نه وي او نجاست ئې په اصلي معدن کېنې وي نو هغه هم د لمانځه مانع نه دی او که چیرته په اصلي معدن کېنې نه وي نو د لمانځه مانع دی د شرابو بوتل له همدې ډول څخه دی.

قال في بلب شروط الصلوة من هرح التدوير وطهارة ثوبه وكذا ما يتحرك بمركة او يعد حامل له كسبي عليه لمسه يمسك بنفسه منع والا لا كعنب و كلب ان شئ له في الاصح ومكانه اي موضع قدميه او احدهما ان رفع الاخرى وموضع سجدة اتفاق في الاصح لا موضع يد تدور كتمسك على الظاهر الا اذا سجد على كفه كما سبق في الشامية (قوله وكذا ما) اي شيء متصل به يتحرك بمركة كمد يد طرفه على عنقه وفي الآخر لماسة

مأذنة ان تحرله موضع النجاسة بمركبات الصلوة منع والا لا بخلاف ما لم يحصل كبساط طرفه نجس وموضع الوقوف والجهة طاهر فلا يمنع مطلقاً (قوله كسوف) اي وكسوف وظلة وعيمة نجسة تصيب رأسه اذا وقف (قوله والا لا) اي وان كان يمشك بنفسه لا يمنع لان حمل النجاسة حيثما ينسب اليه لا ال المصلي (قوله كجيب) تعظيماً لا تمثيل اي فان الجناية ايضاً تنسب الى المعبول (لا الى المصلي ولو كان تمثيلاً للزم اشتراط ان يكون الجنب متمسكاً بنفسه بان لا يكون زمناً مع انه غير نجس حقيقة فلو حمل المصلي جنباً لا يمنع صلواته مطلقاً لان نجاسته حكمية فافهم. (قوله وكلب ان شئت له) لو قال وكلب ان لم يسلم منه ما يمنع الصلوة لكن اولى لانه لو علم عدم السيلان او سال عنه دون القدر المانع لا يبطل الصلوة وان لم يشئت له (الى قول) لو جلس على المصلي صبى ثوبه نجس وهو يمشك بنفسه او حمار نجس جازى صلواته (الى قوله) ونجاسة اطنه (اي الكلب) في معدنها فلا يظهر حكمها كنجاسة باطن المسلى كما لو صبى حاملاً بيضة مذرة صار معها ما جاز لانه في معدنه والشئ ما دام في معدنه لا يعطى له حكم النجاسة بخلاف ما لو حمل قارورة مضبوطة فيها بول فلا يجوز صلواته لانه في غير معدنه وايضاً فيها هتيت (قوله اتفاقاً في الاصح) فلا يشترط طهارة موضع الانف لانه اقل من الدرهم كما في شرح المنية. (قوله على الظاهر) اي ظاهر الرواية كما في البحر لكن قال في معية المصلي قال في العيون هذه رواية شاذة وفي البحر واختار ابو الليث ان صلواته تنفسد وصحة في العيون آفة. وفي النهر وهو المناسب لاطلاق عامة المتون والآية بكلام الخاتمة قلت وصحة في متن المواهب ونور الايضاح والمنية وغيرها فكان عليه المعول وقال في شرح المنية وهو الصحيح لان اتصال العضو بالنجاسة منزلة حملها وان كان وضع ذلك العضو ليس بفرض. (رد المحتار ج ١ ص ٢٤٢) فقط والله تعالى اعلم ١٩ صفر ١٢٦١ هجرى

د ویده سري لاري پاکی دي

سوال د خوب به حالت کنبی چه د خینو لاري بهیږي زید وایي چه په دې سره جامې مردار یږي آیا د زید دا خبره صحیح ده او که نه؟ بېنرا توجروا
جوابه دا لاري پاکی دي او جامې پرې نه مردار یږي

لعاب الغائم طاهر سواء كان من اللحم او من عظام الحيوان حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى وعليه الفتوى. (عالمگیری ج ١ ص ٢٠٠) فقط والله تعالى اعلم ٤ رجب المرجب ١٢٩٩ هجرى

فصل فی الاستنجاء

د استبراء معهوده طریقه

سوال په لوتې سره د متيازو د څاڅکو د وچولو معهوده طریقه کومه چه نن صبار و اچ ده آیا په دې طریقي سره د څاڅکو وچول ضروري دي او که چيرته په دې طریقي سره څاڅکي وچ نه شي نو لمونځ صحيح کيږي او که نه؟ که چيرته دا طریقه ورته شرط وي نو نبي کریم ﷺ او صحابه کرامو ﷺ د دې ښوونه ولې نه ده کړې او صحابه کرامو ﷺ ولې دا طریقه نه ده غوره کړې؟ ښووا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالى د متيازو د څاڅکي د وچولو دا معهوده طریقه بيان کړی دی چه وجه ئې ځينې علماء کرام دا بيانوي چه په مخکښې زمانه کښې د خلکو مثاني قوي وې نو ځکه د څاڅکو د راتللو احتمال موجود نه وو په دې زمانه کښې د خلکو په مثانه کښې هغه قوت پاتې نه دی. د دې لپاره په طریقي سره د څاڅکو د پاکوالي ضرورت مخې ته راغی لهذا د فقهاء کرامو رحمهم الله بيان شوې دا طریقه د نبي کریم ﷺ او صحابه کرامو ﷺ په قول او عمل باندې زياتوالی نه دی چه بدعت ورته وويل شي بلکه د زمانې د تغير او بدلون پر بناء د موجوده زمانې د ضرورت په لحاظ سره د پاکوالي او صفائي د يوې طریقي له وجې دا هم لکه په حديثو باندې د عمل کولو غوندې گڼل کيږي

نوموړې وجه تر دې پوښتنې لاندې راځي چه تر متيازو وروسته د څاڅکو راتلل د مثاني د کمزورۍ له وجې نه وي بلکه د مثاني د کمزورۍ له وجې چه کوم عارض سړي ته پېښيږي د هغه اثر دا وي چه د توخي. پريجي ي توپ وهل او داسې نورو سره څاڅکی را ووځي او چا ته چه دا مرض لگيدلی وي هغه ته د استبراء معهوده طریقه هيڅ گټه نه ورکوي. له متيازو وروسته د لنډوالي په نظر راتلل د مثاني کمزوري نه وي بلکه د متيازو د نسي او پردوالي او د هغه مورو نه د دې باعث گرځي د طبي نقطه نظر له مخې د دې خبرې تر منلو برسيره په دې باندې دا دليل هم دی چه حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالى د ښځو لپاره د استبراء دا طریقه نه ده ليکلې بلکه دا طریقه ئې يواځې د سرو لپاره مخصوصه کړې ده

قال ابن عابدین رحمه الله تعالى (وله يجب الاستبراء الخ) وفيها ان المرأة كالرجل الا في الاستبراء فانها لا استبراء عليها بل كما فرضت ساعة لطيفة ثم تستنوي ومثله في الامداد. (الشامية ج ١ ص ٣١)

له دې څخه ثابته شوه چه د استبراء د دې معهودې طریقي علت د مثاني کمزوري نه ده ځکه چه که چيرته دا علت وای نو دا حکم به د ښځو لپاره هم وای. په ښځو کښې لکه څرنگه چه د متيازې

نلی اوږده او مور لرونکې نه ده نو د دې لپاره چې هغوی ترې مستثنی کړي دي
 چه کله د استبراء علت دا شو نو د معهودې طريقې په ځای یوه بله آسانه طريقه غوره کيدلی
 شي او هغه دا چه له متيازو څخه تر فارغيدو وروسته لومړی دې د غټو متيازو له ځای څخه د خټو
 خوا ته رگونه کش کړی شي او بيا دې د متيازو نلی کش کړی شي نو په منځ کښې چه کوم لنډوالی
 وی هغه به ووځي او تر دې وروسته به د څاڅکو د راتللو هيڅ احتمال پاتې نه شي ما څو ځله دا
 تجربه کړې ده چه په طريقې سره تر استبراء وروسته مې په ډيره تيزي سره سل گامه اخيستي، و
 مې توځل. توپ مې وواهد، منډې مې ووځلي او څو څو واره کښيناستم او جگ شوم نو سره له دې
 هم هيڅ لنډوالی مې په نظر را نه ځی

له دې تحقيق څخه وروسته د اصل اشکال خوا ته بيا را گرځو چه د نبی کریم ﷺ په زمانه کښې
 خو هم دا علت موجود وو نو ده ﷺ د داسې ډول استبراء حکم ولې نه دی ورکړی او صحابه کرمو
 رضی الله عنهم دا ولې نه دي په ځای کړي. د غور تر کولو وروسته د دې دا ځواب ذهن ته راځي چه
 شریعت د عامې ابتلاء په موقع کښې لږ غوندې نجاست معاف کړی دی لکه څرنګه چه ئې د
 متيازو د ستني د سر غونډې څاڅکي، په بیت الخلاء کښې د مچانو په ګندګۍ باندې کښت سل
 او بيا د سړي په بدن او جامو باندې کښيناستل او خټې او داسې نور ئې معاف کړي دي د دې
 قانون تقاضا دا ده چه د استبراء د يوې طريقې استعمالول هم ضروري نه دي بڼکه په خپل وخت
 کښې لږ وځي نجاست لږه په لويې يا اوبو سره پاکول کافي دي او وروسته که چيرته په داسې
 ډول سره څه لنډوالی ورسېږي چه احساس ئې نه کيږي نو هغه شرعاً معاف دی سره له دې لکه
 څرنګه چه په احاديثو کښې د استبراء ډير تاکيد او له متيازو څخه په نه ځان ساتنې باندې سخت
 وعيد راغلی دی د دې لپاره د احتياط تقاضا دا ده چه په پورتنۍ طريقې سره د استبراء اهتمام
 بايد وکړی شي يعنې د متيازو نلی دې کش کړی شي او رطوبت يا لنډوالی دې و ايستل شي له
 دې وروسته دې په لوتې يا اوبو سره استنجا وشي بهتره دا ده چه لومړی په لوتې سره نجاست
 لرې کړی شي او بيا اوبو استعمال شي ليکن نن صبا په بنارونو کښې د بيسن يا ليترين د سيستم
 له وجې د لوتې استعمالول د ډير تکليف سبب جوړيږي يعنې د لوتې په اچولو سره د اوبو نل
 بنديږي کوم چه بيا د ډيرې بد بويی او ضرر رسولو سبب جوړيږي. بيا ئې په پاکوالي کښې ډير
 تکليف پيښيږي له دې وجې په داسې ځايونو کښې هيڅکله لوټه مه استعمالوی. د لوتې
 استعمال مستحب دی ليکن ځان او نور خلک په تکليف کښې اچول حرام دي د کوم مستحب کار
 لپاره به حرامو کښې ځان اچول جائز نه دي البته د پاکوالي په غرض سره چه کوم جاذب کاغذ په
 ځان کښې پيدا کيږي د هغه استعمال جائز دی

له متيازو څخه د ځان ساتنې اهتمام کول له شک او شېبې پرته مؤکد دی ليکن په دې کښې

ډیر شدت یا غلو کول د شریعت له مخې صحیح نه دي. په صحیح البخاري کښې دي چه حضرت ابو موسی اشعري رضی الله عنه د متيازو په باره کښې به ډیر له شدت یا سختي څخه کار اخيست. حافظ بدر الدين عيني رحمه الله د دې په شرح کښې ليکلي دي چه ابو موسی اشعري رضی الله عنه د متيازو د څاڅکو څخه د خان ساتنې په غرض په بوتل کښې متيازې کولي ليکن د ده دا شدت نورو صحابه کرامو رضی الله عنهم ته خوند نه ورکاوه چنانچه په صحیح البخاري کښې په دې باندې له حضرت حذیفه رضی الله عنه څخه اعتراض منقول دی.

کان ابو موسی الاشعري رضی الله عنه یُشد فی البول ویقول ان بی اسرائیل کان اذا اصاب ثوب احدهم قرحة فقال حذیفه رضی الله عنه لیتة امسک الی رسول الله ﷺ سباطة قور قال قاتماً بخاری ص ۳۱
وقال الحافظ العینی رحمه الله (الوله یُشد) جملة فی محل النصب علی انه قد مر کان ومعهما کان یحاط علیهما
الاحراز عن رشاشته حتی یبول فی القارور الخوقا ان یصیب من رشاشاته شیء. (عمدة القاری ج ۳ ص ۱۳۸)

د حضرت شاه عبد العزيز رحمه الله فتوی

د مروجې طريقې استبراء پرینودونکي خلکو ته چه کوم خلک بدعتي وایي نو دا یواځې د دې ظاهر بینې ډلې له مالعاتو څخه دی او دا د اعتبار وړ نه دي. په بخاري شریف او د هغه په شروحو کښې راغلي دي چه ابو موسی اشعري رضی الله عنه چه کله د قبر د عذاب حدیث واورید نو له دې وجې څخه ئې متيازې ډیرې په احتیاط کولې تر دې پورې چه کله به د متيازو ضرورت ورته پیدا شو نو د متيازو ځای به ئې بوتل ته وردننه کړ او په بوتل کښې به ئې متيازې وکړې د دې ویرې له وجې چه داسې نه وي چه بدن یا جامو ته مې والوځي نو حذیفه رضی الله عنه د انکار په توگه هغه ته وویل چه ما ولیدل چه د خدی پیغمبر ﷺ د یوه قوم ډیر ن ته ولاړ او په ولاړې ئې تقاضا وکړه او په دې کښې د شبهه نشته چه په ولاړې متيازې کولو کښې د څاڅکو د لویدلو گومان دی. او له تجرې څخه دا څرگندیږي چه کله په استبراء کولو کښې مبالغه وشي نو له مثاني څخه متيازې نورې هم راځي او مثال ئې دا دی چه کله شیدې لوشل کیږي نو د خناور له تي څخه شیدې راځي او چه کله لوشل بند شي نو شیدې هم ودریږي (فتاوی عزیزي ج ۱، ص ۱۴۰)

د حضرت حکیم الامت تهانوي رحمه الله وینا

حضرت خواجه صاحب عرض وکړ چه ما ته په استنباء کښې ډیر وسواس لویږي. په ډیر خنډ سره په مشکله څاڅکي وچيږي او له لاس لگولو سره خامخا څه نا څه څاڅکی را ووځي ونې فرمايل چه داسې هیشکله مه کوی. په معمولي توگه د استنباء په وهلو سره ذکر پریمینځی په

عوارف المعارف نومی کتاب کنبی لیکلی دی چه دا د تی غوندی مثال لری چه خومره لاس پری را کاپی خه نا غه شیدی ترې را ووخی او که نی همداسې پریږدی نو هیڅ ترې نه راوړخی حضرت خواجه صاحب عرض وکړ چه وروسته بیا څاڅکی را ووخی و نی فرمایل چه هیڅ فکر مه کوی اگر که وروسته د لمونځونو بیرته را گرځول درباندي لازم شي لیکن تر څو پورې چه په تکلف او زور سره د وسوسې خلاف ورزي و نه کړې دا مرض درنه نه ورکیري له دې وجې څخه تاسو په ډیر تکلیف کنبی یی خواجه صاحب عرض وکړ چه د لنډوالي له وجې د یوه وخت په اوداسه کنبی د بل وخت د اوداسه لپاره شک را لویږي او له دې وجې څخه رومال یا دسمال هم مینځم و نی فرمایل چه مه اودس کوی او مه رومال مینځی څو ورځې لو په تکلف سره له دې څخه د توجه اړولو په صورت کنبی وسواس له منځه ځي (ملفوظات کلمات اشرفیه ص ۱۹۸ ملفوظ ۸۰۷)

له دې څخه ثابته شوه چه په استبراء کنبی زیات شدت او سختي د شریعت له مخې له بدوالي برسیره د صحت لپاره هم نقصاني دی او د ذهني انتشار او دماغی پریشانو سبب هم دی فقط و الله تعالی اعلم.

۲۹ جمادی الاولی ۱۳۱۳ هجری

په استنجاء کنبی یواځې په لوتې باندي د اکتفاء کولو حکم

سوال له وړو یا غټو متيازو څخه وروسته که چیرته په لوتې سره استنجاء وشي او د استنجاء ځای په اوبو پری نه مینځل شي او بیا اودس وکړي نو آیا لمونځ نی کیري او که نه همدارنگه ځینې خلک د متيازو تر کولو وروسته یواځې لاس مینځي او بیا په خوړلر مشغولیري په داسې حال کنبی چه اویو هم موجودې وي شرعاً د دې حکم څه دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته متيازې له مخرج څخه تجاوز کړی وي او دا تجاوز له یوه درهم قطر - ۱/۱ انچه - ۲/۷۵ سانتي متره او ټوله اندازه نی - ۱/۹۵ انچه - ۰.۹۴ سانتي متره څخه زیات نه وي نو بیرته له مینځلو یواځې د لوتې په استنجاء سره لمونځ کیري او د غټو متيازو حکم دا دی چه په لوتې سره تر استنجاء وروسته که چیرته له مخرج څخه د تجاوز کونکي نجاست وزن یو مثقال ۰۱ ماشه - ۰.۸۶ گرام یا تر دې کم وي نو لمونځ کیري اگر که په خپریدو کنبی له یوه درهم څخه هم زیات وي

قال في العلائقة (وعمم) ای پهره غسله (ان جاوز المخرج) (مبس) مانع ويعبر القدر المانع لصلاة فيما وراء موهج الاستنجاء لان ما على المخرج ساقطاً وروحاً ولهذا لا تكرر الصلوة معه وفي رد المحتار (قوله ولهذا) الخ استدلال على سقوط اعتبار ما على المخرج ولما ان ترك غسل ما على المخرج انما لا يكره بعد الاستنجاء كما مر لعله لا مطلقاً. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۳) وفي المحاسن التدوير وعلى عن القدر درهم وهو مطلق في كنهه وفي

الشامية ان قدر الدرهم من الكفيلة لو كان مديسماً في القوب اكثر من عرض الكف لا يمدح كما ذكره سهدى
عبد الغنى. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۴۳)

یواخي لاس مينخل او بيا خوراک کول جائز دي ليکن له مخرج خغه تجاوز کونکی نجاست
که چيرته د درهم له اندازې خغه زيات وي نو له عذر پرته ئې نه مينخل مکروه تحريمي دي او که
چيرته په اندازه د درهم يا تر دې کم وي نو بيا ئې نه مينخل مکروه تنزيهي دي فقط و الله تعالى
اعلم ۲۳ جمادى الاولى ۱۲۹۳ هجرى

تر اوداسه وروسته د استنجاء کولو حکم

سوال که چيرته له استنجاء خغه وروسته اودس وشي او وروسته په ياد کښې د راتلو په
صورت کښې استنجاء وهل شي نو آيا اودس صحيح دى و که نه؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب لومړى اودس ئې صحيح دى او د دوباره کولو ضرورت ئې نشته
فقط و الله تعالى اعلم ۲۴ ربيع الآخر ۱۲۹۲ هجرى
تفصيل ئې د احسن الفتاوى په تتمه کښې راځي انشاء الله تعالى

په کاغذ سره د استنجاء کولو حکم

سوال په زاړه کاغذونو يا پښتو اردو او انگرېزي اخبارونو باندې د کوچنيانو د نجاست
پاکول يا د دسترخوان په ځى استعمالول جائز دي او که نه؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب کاغذ لکه څرنگه هم د عه د حاصلولو يوه آله ده له دې امله ئې
احترام او درناوى لازم دي اگر که سپين يا څه پکښې لسکلي وي په کاغذ سره نجاست پاکول يا د
دسترخوان کار ترې اخيستل د بې حرمتۍ له وجې مکروه تحريمي دي البته هغه جاذب کاغذ کوم
چه يواخي د استنجاء په غرض سره جوړېږي او د ليکلو په کار نه راځي او قمېتي هم نه وي په هغه
سره استنجاء وهل جائز دي

قال في التدوير و كره عظم (الى قوله) وشي محترم. وقال ابن عابدين رحمته الله (قوله وشي محترم) وكذا
ورق الكتابة لصقالته ونقومه وله احترام ايضاً لكونه آلة العلم ولذا علله في الحاشية بأن تعظيمه من ادب
الدين (الى قوله) ومفادة الحرمة بالكتوب مطلقاً واذا كانت العلة في الابيض كونه آلة للكتابة كما ذكرناه
يوخذ منها عدم الكراهة فيما لا يصلح لها اذا كان قالاً للنجاسة غير متقوم. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۵) فقط وليه

له استنجاء خفه د عاجز سړي حکم

سوال یوه مریضه بنځه ده چه یوه پسه ئې ماته شوي ده د اوداسه کولو په وخت کښې په اندامونو اوږو په بل چا باندې اچوي البته د اوداسه اندامونه پخپلو لاسونو مینځلی شي ښکند استنجاء د کولو په وخت کښې ډیر تکلیف برداشتوي په باقاعده توگه یو بل څوک هغه له خپل ځایه پورته کوي او بیا په ډیر تکلیف سره نوموړي مریضه پخپله استنجاء کوي یا تر گټ لاندې یو لوبښی کښیږدي او استنجاء وهي اوس پوښتنه دا ده چه آیا د داسې مریض لپاره استنجاء معاف کیدلی شي او بکه نه اگر که نه لاندیني عبارتونو خفه نه جواز څرگندیږي لیکن بیا هم ستاسو د حضرت پوهه او فراست بل شی دی

فی الشامة (کمریض الخ) فی العاثر عاثة و الرجل المریض اذا لم تکن له امر الا لامة وله ابن او اخ و هو لا یقدر علی الوضوء لآل یوضعه ابده او اخو لا یغیر الاستنجاء فانه لا یمس فرجه و یسقط عنه المهر الا المریضه اذا لم یکن لها زوج و هی لا تقدر علی الوضوء ولها بنت او اکف توضعها و یسقط عنها الاستنجاء آف ولا یخفی ان هذا التفصیل مبری فیمن شلت ابده لانه فی حکم المریض (شامة فصل فی الاستنجاء ج، ص ۲۵۰) و فی العالیکریة لو شلت ابده الیسری ولا یقدر ان یتنهی بها ان لم یجد من یصب الماء لا یتنهی و ان قدر علی الماء الجاری یتنهی بهینه کذا فی الخلاصة. (عالیکریة ج، ص ۳۰ باب الاستنجاء)

وراندیز دا دی چه له نوموړي عبارت خفه د استنجاء معاف کیدل په هغه وخت کښې څرگندیږي چه کله په استنجاء باندې څوک قدرت و نه لري او لاسونه ئې شل یا پرې وي، همدارنگه یو بل څوک هم نه وي چه په هغه باندې اوږو واچوي لیکن زمونږ څه پوهه ده د دې لپاره پخپلې گرامي رایې باندې په واضحه توگه د مطلع کیدو په صورت کښې د مسئلې صحیح حکم ولیکی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم مهم الصواب ستاسو خیال صحیح دی په دې صورت کښې استنجاء معاف نه ده البته که چیرته ئې دواړه لاسونه شل وي یا ئې یو لاس شل وي او بل څوک د اوږو اچولو والا نه وي او جاري اوږو هم نه وي چه پکښې کښیني و په روغ لاس باندې استنجاء وهي او د ښځې خاوند یا د نارینه خپله بي بي هم نه وي چه استنجاء ور وهي نو بیا استنجاء معاف ده فقط و الله تعالی اعلم

• صفر سنه ۹۸ هجري

تمت بالخیر

اول جلد ختم شو و لله الحمد اولاً و آخراً و باریاً

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و علی اله و صحبه و سلم اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین

د موضوعاتو فهرست

صفحه	عنوان
۲	تذكرة المؤلف ..
۲۷	تمهيد (طبع جديد)
۳۱	تقدمه (اول اشاعت)
۳۲	كتاب الايمان والعقائد ..
۳۹	د يو سړي دا وئيل چه پيغمبر (ص) ماته فرضي مونځ معاف كړې دي
۴۴	اولياء الله لره متصرف او عالم الغيب گڼل
۴۶	د قبر بنكلول
۴۸	روژه خور كافر نه دي
۴۸	په رمضان كښې د ښكاره خوارك خوړلو والا حكم
۴۹	د علم اود اهل علم اهانت كفر دي
۴۹	پردي لره بد گڼل كفر دي
۴۷	گناهونو باندې فخر كول كفر دي
۴۷	په رساله د «التلقين والهداية لمن انكر الكرامة» باندې تبصره
۴۸	سپوږم ته رسيدل د شريعت خلاف نه دي
۴۹	پيرې لره بد گڼل كفر دي
۴۰	د ختم نبوت په مسئله باندې يوه خونديره مناظره
۴۴	قاديانيانو سره د تعلقاتو لرلو حكم
۴۴	د حضرت عيسى عليه السلام د شهادت هقيده لرل كفر دي
۴۵	د صفر په مياشت كښې واده لره منحوس گڼل
۴۵	«طی خمسة اطفی بها» شرك دي
۴۵	تحقيق د «واما اهل به لغير الله»
۴۶	د ساتنې تحقيق
۴۹	نجومي ته لاس ښودل

۵۱	د ترور د ځوئ نه پردې کولو لړه بد گڼل کفر دې
۵۱	جی ایم سید په کفر کښې چید
۵۲	نور او بشریت
۵۳	مسلمان ته کافر وئیل کفر دې
۵۴	رسائل
۵۴	د ایحان او کفر معیار
۶۱	د مسلمان تعریف
۶۴	د اهل قبله تکفیر
۶۷	د بحث خلاصه
۶۸	د شیعہ گانو حقیقت
۶۸	آیا شیعہ گان مسلمانان دی
۶۸	د تحریف قرآن عقیده
۷۵	تقیه
۷۵	مسئله د بداء
۷۶	د شیعہ گانو تکفیر په خپله د هغوی له کتابونو نه
۷۸	د اهل تشیع په خپل مینځ کښې لعن او طعن
۷۹	له اهل بیت سره د ښمنۍ
۸۱	آیا شیعہ گان اهل کتاب دی
۸۲	د زندیق احکام
۸۳	د شیعہ گانو په کتابونو کښې د شخړو او د نورو صحابه کرامو رضى الله عنهم تعریف
۸۴	د متعې فضائل
۸۸	شیعہ گانو ته اهامه مشوره
۸۹	یو اعتراض او دهغې حل
۸۹	د تقیه حقیقت
۹۰	د اهل تشیع امتحان
۹۰	د شیعہ گانو اهام کتابونه
۹۲	د زړه د راز معلومولو عجیبه اصول، قاعده کسه
۹۴	د حضرت مفتی صاحب د یو شیعہ معتقد سره مناظره و د مجتهد صاحب کسه
۹۵	د صلحي روښنې طریقه

۹۵	پرمېنې مرکز الله تعالى
۹۵	دويم مرکز رسول الله صلى الله عليه وسلم
۹۵	درېم مرکز حضور صلى الله عليه وسلم اولاد
۹۶	څلورم مرکز حرمين شريفين
۹۶	پنځم مرکز قرآن مجيد
۹۶	د صلحي دويمه طريقه
۹۷	درېمه طريقه
۹۹	حاضرينو ته خطاب
۱۰۰	د انکار حديث فتنه
۱۰۱	مفسد څوک دې ؟
۱۰۳	ناپاک عزائم
۱۰۳	گندگي نه پټيږي
۱۰۵	د رسول الله صلى الله عليه وسلم د لمنې پريښودو کی څلک به ګوتې مروړي
۱۰۶	په دنيا کېنې ډير لوی احقان پراته دي
۱۰۶	د خوفناکې فتنې په مقابل کېنې او درېږي
۱۰۷	آيات بينات
۱۱۵	د رسول الله صلى الله عليه وسلم احاديث
۱۱۹	د اُمت اجماع
۱۱۹	عقل سلم
۱۲۳	د احاديثو تدوين
۱۳۲	د منکرين حديث تذبذب
۱۳۳	ضميمه
۱۳۳	د منکرين حديث په متضادو نظرياتو باندې يو نظر
۱۳۴	د اولې نظريې باطلوالي
۱۳۷	عقلي دلايل
۱۴۰	د دويمې نظريې باطلوالي
۱۴۰	عقلي دلايل
۱۴۱	د درېيمې نظريې باطلوالي
۱۴۳	عقلي دليل

۱۷۸	ارغام العنيد في ميراث الحفيد
۱۷۸	دنمسي ميراث
۱۷۹	د ميراث په اصولو باندې دمنكرين حديث د اعتراضونو جوابونه
۱۷۹	الرجوم الشهابيه على الفرقة الذكورية والاباضية
۱۷۹	ذكرى فرقه
۱۸۰	مهدوى فرقه
۱۸۰	مهدى جونپورى
۱۸۱	د مهدى كيدلو دعوى او سلاطينونه دعوت نامه
۱۸۱	د مهدويت درجي
۱۸۲	ذكرى مذهب
۱۸۲	د ذكریانو عقائد
۱۸۳	دين يا مذهب
۱۸۳	د عباداتو ذكرى تخيل
۱۸۷	چوگان يا مذهبي رقص
۱۸۸	ذكرى كافر دى
۱۸۸	آدم بر سر مطلب دخپل مطلب ته راتلل
۱۸۸	اباضى فرقه
۱۹۰	ازالة الريب عن مسئلة علم الغيب
۱۹۰	د علم غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق
۱۹۵	علم غيب سره متعلق دصحابه كرامو رضى الله عنهم عقیده
۱۹۷	دامام ابو حنيفه رحمه الله عقیده
۱۹۷	دامام مالك رحمه الله عقیده
۱۹۷	د فقهاء كرامو رحمهم الله عقیده
۱۹۷	يو څو زړه راښكونكې نكتې
۱۹۹	د اهل بدعت د دلائلو حقيقت
۲۰۱	د علم غيب نفى سره متعلق د اهل بدعت د مشرانو عبارات
۲۰۱	د علم غيب كلې د عقيدې حكم
۲۰۲	د تيرې شوې خبرې متعلق يو بل سوال
۲۰۴	د گڼو په صورت كېني شرمځ ديعنى ديندار انجمن

۲۰۷	صدیق دیندار چن بسویشور
۲۰۸	دیندار تولگی
۲۰۹	وضع، قطع، وضعیت او کیفیت
۲۰۹	اقتباسات
۲۱۰	چن بسویشور او مرزا غلام احمد قادیانی
۲۱۱	موعود یوسف
۲۱۲	دیوسف موعود کیدلو دعوی یوبل اړخ
۲۱۴	مهدی آخر الزمان
۲۱۵	د تازه گل غوریدل
۲۱۷	په حضور صلی الله علیه وسلم باندې تهمت
۲۱۷	دمشیل موسی علیه السلام کیدلو دعوی
۲۱۷	هرزنگی چی غواړي په هغه جامو کښې پټ دي
۲۱۸	د یوې وې نیولې مېوې
۲۱۹	د دیندار انجمن والو امتحان
۲۲۱	د حضور صلی الله علیه وسلم دویم بعثت
۲۲۲	د بروز محمد تشریح
۲۲۲	د بسویشور په دربار کسې د بیانو اجتماع
۲۲۳	د بی ادبی انتهای دي وکړه
۲۲۴	جنت نه بی کاره کور
۲۲۵	راز ښکاره شو
۲۲۶	مجهد اوتار
۲۲۶	هیڅ یو مسلمان د دوی په عقیده د انسانو نه کم ندي
۲۲۹	د ظلم د پاسه ظلم
۲۲۹	د صحابه کرامو طبقه بندی
۲۳۰	شمس الضحی
۲۳۰	لتنذر قومًا لدا
۲۳۱	تبلیغ او هجرت حرام دي
۲۳۱	گهن چکر
۲۳۲	فکر وکړئ

۲۳۱	تفسير نقطې
۲۳۲	د قرآن کریم نزول
۲۳۲	ظالم «بد ذات، بد کار»
۲۳۵	په مقام محمود باندې قبضه کول
۲۳۷	د قيصر او کسری هلاکت
۲۳۸	سخته نا انصافی
۲۳۸	د قیامت تصور
۲۳۸	رحمة للعالمین
۲۳۹	د شفاعت او قیامت مالک
۲۳۹	د فلاح او کامیابی لاره
۲۴۰	د الله مظهر او خدائی اختیارات
۲۴۱	العیاذ بالله
۲۴۱	الله پاک د چن بسویشور (علیه ما علیه) په صورت کښې
۲۴۱	ناپاک عزائم
۲۴۲	د الله پاک ویدار اصف نگر حیدر آباد دکن کښې
۲۴۲	الله د چن بسویشور په شکل کښې
۲۴۳	د آخرینو سردار
۲۴۳	د قادیانیانو سره زاړه تعلقات
۲۴۴	قادیانی اختلافات
۲۴۵	د خلیفه قادیان اصلاح
۲۴۵	لنگایت
۲۴۶	مسبح گراو دهغه خانقاه
۲۴۷	پیغمبر جوړونکي پوهنتون
۲۴۷	د مثال په طور مساوات
۲۴۸	د انبیاء ۳۱۸ زړونه
۲۴۸	د هر زوندي کوونکي
۲۴۹	د مشورې مجلس
۲۴۹	علوم شرعي کښې سفر
۲۴۹	مامور وقت خوک وو؟

۲۵۰	بہ پردہ کنبہ نئی پر پردہ
۲۵۰	دامیہم حل کری
۲۵۰	مہمات مہملات و اہیات
۲۵۱	دریو لہرہ خلورو کولو والا نبی
۲۵۱	قادیانی نشان
۲۵۲	چن بسویشور او د قادیان خلیفہ
۲۵۵	د میا محمود نور تقدیس او صفات
۲۵۵	۲۲۵۷ دروغ
۲۵۵	د دروغ و ریکادہ نئی مات کرو
۲۵۶	د چن بسویشور منلو والا دجلانو مختصر فہرست
۲۵۶	د اقتنہ بی را پور تہ کولی کی پری
۲۵۷	شوگر کوتہ تہلیتس
۲۵۷	نشر او اشاعت کنبہ د دیندار انجمن دمکریو مثال
۲۵۹	د حکومت نہ درخواست
۲۵۹	د عوامو پہ خدمت کنبہ درخواست
۲۶۰	زبردست شہادت
۲۶۱	دیندار انجمن والو تہ ہمدرد نہ پیشنہاد
۲۶۱	خما بی لاری شوو منگرو
۲۶۲	ستان القنا علی محل الربا
۲۶۲	ربا (سود) سرہ متعلق د متجددینو د نظریاتو تردید
۲۶۲	د ربا (سود) تعریف
۲۶۲	د ربا اقسام
۲۶۲	د متجددینو نظریات
۲۷۰	د بانکی نظام د تباہی کارونہ
۲۷۱	د سرمایہ داری دویم گذار
۲۷۲	د سرمایہ داری آخری ہلاکونکی گذار
۲۷۳	د شریعت عادلانہ نظام
۲۷۴	مودودی صاحب او د اسلام تخریب
۲۷۵	جماعت اسلامی

۲۷۶	د معیار حق په تعیین کښې مخالفت
۲۷۸	کوم طرف ته به لارې روان یی؟
۲۷۸	معیار حق
۲۷۸	آیات بینات
۲۷۹	احادیث مبارکه
۲۸۰	عقل سلیم
۲۸۱	د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور
۲۸۲	د اهل حق جماعت
۲۸۲	یوقن هم بغیر د استاذ نه حاصلیدلې نشی
۲۸۳	د جماعت اسلامی چل او فریب
۲۸۴	تخریبی کار کردگي
۲۸۴	د صحابه کرامو رضی الله عنهم توهین
۲۸۶	د انبیاء کرامو علیهم السلام توهین
۲۸۷	قرآن غائب
۲۸۸	اصول حدیث (د دوئی په نیژد) یوه افواه ده او بهی فائده دی
۲۸۹	نخن رجال وهم رجال
۲۹۰	د جماعت اسلامی نه سوا باقی ټولې طریقې غلطې دی
۲۹۰	جماعت اسلامی څه غواړی؟
۲۹۱	د مودودی مذهب
۲۹۲	تقلید د گناه نه هم بد تر دي
۲۹۲	د نوی اسلام جوړول
۲۹۲	د امیر مقام
۲۹۳	تقلید او غلامی کښې فرق
۲۹۳	حکمت عملی
۲۹۳	مودودی صاحب او ارکان اسلام
۲۹۴	مودودی صاحب او مرکز اسلام
۲۹۴	مودودی صاحب او پیره
۲۹۵	مودودی صاحب او زکوة
۲۹۵	مودودی صاحب او جمع بین الاختین

- ۲۹۵ مودودی صاحب او متعه
- ۲۹۶ مودودی صاحب او دجال
- ۲۹۶ مودودی صاحب او تقيه
- ۲۹۶ قابل غور او فکر
- ۲۹۷ مودودی صاحب د شيعه گانو پيشوايانو په نظر کښي
- ۲۹۸ مودودی صاحب او اعتزال
- ۳۰۰ آیا مودودی صاحب مذهب اهل سنت باندې دې ؟
- ۳۰۱ له مودودی صاحب نه صرف يو دوه سوالونه
- ۳۰۲ معذرت
- ۳۰۲ د جماعت اسلامي د کسانو دپاره د فکر کولو وقت
- ۳۰۲ ثيل الفضية بسؤال الوسيلة
- ۳۰۲ د وسيلې ثواب
- ۳۰۶ د غير مقلدينو امام شوکانی
- ۳۰۷ الحاق
- ۳۰۸ باب رد البدعات
- ۳۰۸ د جنزې د مونځ نه پس دې
- ۳۰۸ د جمعي د اذان نه پس الصلوة سنت رسول الله وئيل
- ۳۰۹ په قبر باندې اذان کول
- ۳۰۹ جنازې سره په زوره کلمه وئيل
- ۳۰۹ دعا کښي په زوره درود شريف او (ان الله وملائکته الخ) لره ضروري گڼل
- ۳۱۰ د تبر سوي په شان بل سوال
- ۳۱۵ دري خلې د دعا غوښتلو التزام
- ۳۱۵ د ثوابلو نه پس اجتماعي دعا
- ۳۱۷ د مونځ نه پس په وچت آواز سره اوږده دعا
- ۳۱۸ د مروج ميلاد تحقيق
- ۳۱۹ د اسقاط مروج حکم
- ۳۱۹ د تير شوي سوال په شان بل سوال
- ۳۲۰ يوځای کيدلو سره جهراً ذکر کول او وجد کښي راتلل
- ۳۲۱ د مړي په سينه باندې د شهادت کلمه ليکل

۳۲۱	د دفن نه پس لازماً درې ځلې دعا غوختل
۳۲۲	د دفن نه پس لاس او چټولو سره دعا کول بدعت دی
۳۲۲	د تیر په شان بل سوال
۳۲۲	د اختر مونځ نه پس مصافحه (ستری مشی) کول
۳۲۳	د اختر مونځ نه پس مصافحه او معافه
۳۲۴	د مونځولو نه پس مصافحه
۳۲۵	د اهل میت د طرف نه د دعوت رسم
۳۲۷	د مړي له طعام سره متعلق د یو حدیث جواب
۳۲۸	د مړي طعام سره متعلق د بعضي عبارتو ژباړه
۳۲۹	د صفر په آخری چهارشنبه کښې بناسسته خوراک پخول
۳۲۹	د دم په غرض اجتماعي ختم
۳۳۰	مروجه قرآن خوانی
۳۳۰	د بیماری د شفاه نه پس د قرآن ختم کول
۳۳۰	د تقریب په افتتاح کښې د قرآن د ختم رسم
۳۳۱	د ایصال ثواب دپاره د اجتماع اهتمام
۳۳۱	مروجه صلوٰه او سلام
۳۳۱	د تیر شوی په شان بل سوال
۳۳۲	د مخکنی په شان بل سوال
۳۳۴	د خوراک نه پس لاس او چټولو سره اجتماعي دعا
۳۳۵	د تیر شوی په شان بل سوال
۳۳۵	تپوسانو ته غوښه غورزول
۳۳۵	د بیماری نه د شفاه دپاره چیلې ذبح کول
۳۳۶	د کونړا حقیقت
۳۳۷	د اذان په وړاندې درود شریف وویل
۳۳۷	د اذان پس اوچت آواز سره صلاه او سلام
۳۳۹	د روزي نیولو رسم
۳۳۹	په قبر باندې د گلانو او به شیدل
۳۳۹	د رمضان په آخری جمعه باندې وداعی خطبه وویل
۳۳۹	مسکوکو کسې په مسجد کښې اجتماع

- ۲۴۱ د دعاء په اختتام باندې کلمه وئیل
- ۲۴۲ په قبر باندې شنه خانګه یا ګلاب ایښودل
- ۲۴۲ ایصال ثواب باندې اجرت اخستل جائز ندی
- ۲۴۳ د سخت باران یا د وبا په وخت اذان کول
- ۲۴۴ قبرونو باندې خادر غوړول
- ۲۴۴ په تراویحو کېنې ختم قرآن باندې متهانی تقسیمول
- ۲۴۵ د اذان په جواب کېنې د کلمه توحید نه پس محمد رسول الله وئیل
- ۲۴۵ جنازه باندې د ګلونو خادر اچول
- ۲۴۶ اذان کېنې غټې ګوتې ښکلول او هغه په سترګو باندې را کاپل
- ۲۴۶ د کفن نه پاتې شوې ټکړې نه د امام د پاره جانماز، مصلی، جوړول
- ۲۴۷ اجتماعي طور باندې درود شریف وئیل
- ۲۴۷ د تعزیت د پاره جمع کیدلو سره کیناستل
- ۲۴۸ روزانه یوځای کیدلو سره قبرستان ته تلل
- ۲۴۸ د خطبې په حالت کېنې درود شریف وئیل
- ۲۴۸ د خلقو د ویرې په اړه الله و ملائکتہ - الخ، وئیل
- ۲۴۹ د یولسمې خوراک
- ۲۴۹ میلاد کېنې قیام کول
- ۲۴۹ د اختر مبارکي وئیل
- ۲۵۰ د تیر په شان بل سوال
- ۲۵۱ د رخصتیدلو په وخت خدا حافظ وئیل
- ۲۵۱ عید شب براءت
- ۲۵۲ سپیسی فتنه کېنې اذانونه کول
- ۲۵۳ رساله د محرم منکرات
- ۲۶۱ کتاب العلم والعلماء
- ۲۶۱ دیو عالم یا بزرګ لاس ښکلول
- ۲۶۳ د ښځې اود والدینو مور، پلار د اجازت نه بغیر د طلب علم د پاره سفر کول
- ۲۶۴ ځوانه ښځه پرېښودل او د طلب علم د پاره سفر کول
- ۲۶۵ متقدمینو او متاخرینو کېنې حد فاصل
- ۲۶۵ د خلقو د شرمندګولو د پاره علم زده کول

۲۶۵	تعلیم پر بنودل او د تبلیغ دپاره وتل
۲۶۶	د غیر عالم دپاره د دلیل طلب جائز نه دي
۲۶۷	رسائل
۲۶۷	السبک الفريد لسلك التقليد
۲۶۷	د تقلید شخصي ضرورت
۲۷۱	عجيبه خبره
۲۷۱	د تقلید تعريف
۲۷۱	اعتماد او انقياد
۲۷۲	د تقلید فوائد
۲۷۱	د عبدالوهاب شعرائي شهادت
۲۷۶	د شاه ولي الله رحمه الله شهادت
۲۷۲	د نواب صديق حسن خان شهادت
۲۷۲	د مولانا محمد حسين بتالوي شهادت
۲۷۲	د قاضي عبدالوهاب صاحب خانپوري شهادت
۲۷۲	تقليد شخصي
۲۷۶	د تقلید شخصي وجوب
۲۷۶	د ترك تقلید مفسد
۲۷۷	مقدمة الواجب واجب
۲۷۸	عقل شاهد دي
۲۷۸	په تقلید شخصي باندې د صحابه كرامو رضی الله عنهم اجماع
۲۷۱	حضرت فاروق اعظم رضی الله تعالى عنه
۲۷۱	اهل مدينه او تقلید شخصي
۲۷۹	امام العصر حضرت گنگوهي او تقلید شخصي
۲۸۱	خلاصه د خبرې
۲۸۱	د ضرورت په وقت كښې په بل مذهب باندې عمل كول
۲۸۵	الهدايا السعيدة لتزیه المدارس من العلوم الجديدة
۲۸۵	په دني مدارسو كښې د نوي تعليم داخلول
۲۸۹	لكلام البديع في احكام التوزيع
۲۹۰	د چندي د پيسو احكام

۴۴۷	کتاب التفسیر و الحدیث
۴۴۷	په ولاړه د خوراک نه د ممانعت حدیث
۴۴۸	د پورتنی پوښتنې په شان یوه بله پوښتنه
۴۴۸	د حدیث (لا ترفع عنهم عصاک ادبا) حواله
۴۴۸	تحقیق د حدیث (لو لاک لما خلقت الافلاک)
۴۴۹	سورة فاتحه په کومه پاړه کېږي داخله ده
۴۵۰	د حدیث نجد تحقیق
۴۴۲	وجه تسمیه د آیت. رکوع او د سوره
۴۴۳	د رکوع او پاړې تحقیق
۴۴۵	د (قضاء بشهادة الزور) حدیث متعلق تحقیق
۴۴۷	د سبعة احرف تشریح
۴۴۹	په «ضربت علیهم الذلة. الایه» باندې د اشکال جواب
۴۵۰	د حدیث «سبحان من زین الرجال باللحی. الخ» حواله
۴۵۱	مودودی صاحب کښې د مفسر شرائط نشته
۴۵۳	د (النکاح بین العیدین) حدیث تحقیق
۴۵۴	دنوح علیه السلام طوفان عام وو
۴۵۵	د اوو زموږ تحقیق
۴۵۶	تحقیق د حدیث (فی کل ارض آدم الحدیث)
۴۵۸	یو مطلب
۴۵۹	د حضرت موسی علیه السلام په قبر کښې مونږ کول
۴۶۰	د ټولو نه وړاندې کوم څیز پیدا کړې شو؟
۴۶۰	د «من هذا الرجل - الخ» حدیث تشریح
۴۶۱	د احادیثو د کتابونو د تالیف تاریخ
۴۶۱	تشریح د حدیث (من رای منکم منکرا - الخ)
۴۶۲	تشریح د حدیث (للمسلم علی المسلم ستة حقوق)
۴۶۲	د امر بالمعروف په شان نهی عن المنکر هم فرض دي
۴۶۳	عشره کنی نوسیع علی العیال سره متعلق حدیث
۴۶۴	د و نه عصاک من الناس وعده بعد الموت لره هم شامله ده
	حدیث «الدن جف» حواله

۴۶۲	پہ ولارہ میتازی کولوسرہ متعلق حدیث
۴۶۵	پہ «رب اجعلنی مقیم الصلوۃ» باندی د اشکال جواب
۴۶۵	د عرض اعمال د حدیث تحقیق
۴۷۰	رسائل
۴۷۰	دفع الوسواس عن قصة القرطاس «دقرطاس د قصی حقیقت»
۴۷۷	مجال التحریر لخیال الزمهریر
۴۷۷	د «اشتکت النار الی ربها» حدیث متعلق ژور تحقیق
۴۸۲	د تیر شوی تقریر ضمیمہ
۴۸۳	عمدة التفسیر لایة التطهیر «د اهل بیت تحقیق»
۴۸۹	کتاب السلوک
۴۸۹	رفع د تعارض په ما بین د مختلفو عباراتو کنبی په باره د اصلاح کنبی له غیر اصلاح نه
۴۹۰	د ترجیح وجوه
۴۹۲	بیعت مقصود نه دی اصلاح مقصود ده
۴۹۲	د تصوف حقیقت
	د حضرت علی رضی اللہ عنہ سره د حضرت حسن بصری ملاقات او حضرت علی رضی اللہ عنہ
۴۹۲	نه د باطنی سلسلو د ابتداء حقیقت
۴۹۵	د شیخ کامل علامات
۴۹۵	د کرامت پیژندنه
۴۹۶	شریعت، طریقت، حقیقت، معرفت، جهاد اکبر
۴۹۶	د صاحب نسبت تعریف
۴۹۷	تشریح د محل او مقام
۴۹۷	د حضرت علی رضی اللہ عنہ نه د حضرت حسن بصری رحمه الله استفاده
۴۹۹	مسئله دو حدة الوجود
۵۰۱	د فناء اوبقاء تشریح
۵۰۲	رساله «استیناس الابد بشرح فضل العالم علی العابد»
۵۰۳	د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله تاجر تکمله
۵۱۲	د محمد احمد «درس قرآن» اوریدل، ویل جانز ندی
۵۱۳	کتاب الطهارة
۵۱۶	

- ۵۱۶ په ژبې سره د اوداسه د نيت كول مستحب دي .
- ۵۱۶ پرته له نيت څخه د لاملو په صورت كښې اودس كيږي
- ۵۱۶ تر اوداسه مخكښې د اغوذ يا الله د ويلو حكم
- ۵۱۷ په اوداسه كښې دهر غري په پريمينځلو باندې د بسم الله دلوستلو حكم
- ۵۱۸ په كور كښې اودس كول او بيا مسجد ته راتلل بهتر دي ..
- ۵۱۹ د غاري د مسح تحقيق (خيرنه)
- ۵۲۰ په اوداسه كښې د گوتو خلالول سنت مؤكده دي .
- ۵۲۱ په اوداسه كښې ولاء د پرله پسې والي او په هر اندام باندې د دعاء لوستلو حكم . . .
- ۵۲۲ ممو اكو ديوه لويشت په اندازه اوږدوالى مستحب دى
- ۵۲۲ د اندامونو تر درې ځله زيات د پريمينځلو حكم
- ۵۲۳ په اوداسه كښې د پيري د وينتائو د لمدولو حكم
- ۵۲۳ تر اوداسه وروسته د آسمان خوا ته د كتلو حكم
- ۵۲۳ د اوداسه په حالت كښې د قبلي خوا ته د توكلو حكم
- ۵۲۴ د چا لاسونه كه چيرته پري شوى وي هغه به اودس څنگه كوى
- ۵۲۴ د جرمانې په لوتو (بدنيو) باندې اودس كول
- ۵۲۵ آيا د جنازې يا د تلاوت د سجدې لپاره په شوي اوداسه باندې لمونځ كيډلې شى؟
- ۵۲۵ په اخبارونو كښې ليكل شوي د قرآن آيتونو ته بې اودسه د لاس لگولو حكم
- ۵۲۵ د قرآن كريم پيپ يا پليټ يعنې تالى ته بې اودسه د لاس لگولو حكم
- ۵۲۶ د قرآن كريم په تش مخ باندې لاس لگول جائز ندى
- ۵۲۶ د روغنى رنگ د لرې كولو پرته اودس نه كيږي
- ۵۲۷ په شرمگاه كښې د گوتي په داخلولو او بيا را ايستلو سره اودس ماتيرى
- ۵۲۷ د زكام او رمد (يوه ول بيمارى ده چه سترگې ورسره سرې شى) د اوبو حكم
- ۵۲۸ د پورتنۍ مسئلې اصلاح
- ۵۲۸ د غټو متيازو له ځايه د چينجي وتل د اودس ماتوونكى دى
- ۵۲۸ د ناست سري په خوب سره د اوداسه د مانيدو صورتونه
- ۵۳۰ د رگ ستن د اوداسه ماتوونكې ده
- ۵۳۰ داوداسه په دوران كښې د زنگونونو د ښكاريدلو حكم
- ۵۳۰ د چا د ستر ليدلو سره اودس نه ماتيرى
- ۵۳۱ په لمانځه كښې د خدا په غي سره اودس مانيرې

- ۵۳۱ تر اوداسه وروسته په تولېي لاس پاک يا رومال سره د اندامونو وچول ...
- ۵۳۲ په فرج باندې برسیره گوټې لگول د اودس ماتوونکې نه دي ...
- ۵۳۲ که چيرته اوبه او خاوره دواړه نه وي نو څه به کوي؟ ...
- ۵۳۲ د نوکانو پالش د اوداسه او غسل دواړو مانع دي ...
- ۵۳۲ د تفاسيرو او احاديثو کتابونو ته بهې اودسه لاس وروړل ...
- ۵۳۲ د وينې ايستل د اوداسه ماتوونکې دي ...
- ۵۳۲ په ولاړې وينې سره د اودس د ماتيدو تفصيل ...
- ۵۳۲ د گرمۍ په موسم کښې بدن باندې د را وتونکو دانود اوبو حکم ...
- ۵۳۵ تر اوداسه وروسته شک اعتبار نه لري ...
- ۵۳۵ د اوداسه په ماتوالي او نه ماتوالي کښې د شک حکم ...
- ۵۳۶ بلب الفصل ...
- ۵۳۶ د جنب لپاره د خولې د پريمينخلو پرته د اوبو خښل مکروه دي ...
- ۵۳۶ په غسل کښې غرغره ضروري نه ده ...
- ۵۳۶ په دکه خوله سره د اوبو په چښلو سره د مضمضي (خولې پريمينخلو) فرض ادا کيږي ...
- ۵۳۷ په خلوت داسې ځای کښې چه څوک نه وي، بريند غسل کول جائز دي ...
- ۵۳۸ د نفاس په حالت کښې که چيرته د کومې ښځې احتلام وشي نو غسل پرې فرض نه دي ...
- ۵۳۸ په غسل کښې د مصوعي غاښونو لگولو حکم ...
- ۵۳۸ په غسل کښې د مضمضي د هيردلو حکم ...
- ۵۳۹ د جنابت په حالت کښې د سلام اچولو حکم ...
- ۵۳۹ که چيرته مني په لاس سره بنده شي او د شهوت تر خښيدو ورسته را ووي ...
- ۵۴۰ که چيرته له شهوت پرته مني را ووي نو غسل فرض نه دي ...
- ۵۴۰ د جنابت په حالت کښې د اودس کولو څه فائده ده؟ ...
- ۵۴۰ په ناستي سره د غسل کول بهتر دي ...
- ۵۴۱ له غسل کولو پرته دويم ځل جماع کول ...
- ۵۴۱ په غسل کښې د ښځې د ويستانو حکم ...
- ۵۴۱ د جنابت په حالت کښې کوچنی ته پي ورکول او د خوړو پخول جائز دي ...
- ۵۴۱ د جنب لپاره د تفسير، حديث او د قرآن کریم په ترجمې باندې لاس لگول ...
- ۵۴۲ په غسل کښې د فرج خارج (باندینی شرمگ) پريمينخل فرض دي ...
- ۵۴۲ غسل ځانې ته د داخليدو او را وتلو طريقه او دُعاه ...

- ۵۴۴ د جنابت په حالت کېښي د نوکانو او ويښتانو د پرې کولو حکم
- ۵۴۴ د جنابت په حالت کېښي د ذکر او تلاوت حکم
- ۵۴۴ په غسل کېښي د پوزې داخل ته د اوبو رسولو اندازه
- ۵۴۵ باب الميا
- ۵۴۵ کوهي به چه ناپاک شي ولويږي او را ايستل ئې ممکن نه وي
- ۵۴۵ کوهي ته د چيلې يا خپلې د لويدلو حکم
- ۵۴۶ د مستعملو اوبو حکم
- ۵۴۶ د جنب سري اوبو سره د لاس لگولو حکم
- ۵۴۷ په داسې لوبښي کېښي د جنب سري لاس ننه ايستل چه هغه ته د تلکي اوبه لويږي او بهيږي
- ۵۴۷ د غسل د اوبو د څاڅکو حکم
- ۵۴۷ د کوچني هلک اوبو ته د لاس ننه ايستلو حکم
- ۵۴۸ له کوهي څخه د ووزې د ژوندۍ را وتلو حکم
- ۵۴۸ کوهي ته د خوشايو د لويدلو حکم
- ۵۴۹ د کوڅه گشتې چرگې پس خورده يا جوته مکروه ده
- ۵۴۹ په لمر باندې د گرمو شويو اوبو د کراهيت شرائط
- ۵۵۰ کومې اوبه چه د رنگ يوئ واخلې اودس پرې صحيح دی
- ۵۵۰ لوبښي ته د وزې يا ميرې د پجو د لويدلو حکم
- ۵۵۰ د لس په لسه حوض اندازه
- ۵۵۱ په کوچني حوض کېښي د پاک سري د داخليدلو حکم
- ۵۵۲ له شيعه يا مرزائي څخه د اوداسه لپاره د اوبو لاسته راوړل
- ۵۵۲ حکم ماء المراحيض اذا تکرر و تحلل
- ۵۵۳ د چينه لرونکي کوهي د پاکولو طريقه
- ۵۵۴ د کوچني حوض د پاکولو طريقه
- ۵۵۶ د لاسي تلکي د پاکوالي حکم
- ۵۵۷ د متي اجاتي يا منگي په ناپاکو اوبو باندې د پاکو اوبو په بهولو سره متي پاکيږي
- ۵۵۷ د گتر هغه کډۍ چه مردارې او مستعملي اوبه پکښي يو ځای کېږي خوانه د کوهي کيندل
- ۵۵۸ د خره او آس د پس خوردې حکم
- ۵۵۹ باب التيمم
- ۵۵۹ د اوبو په موجودوالي کېښي د لمانځه د قضا کيدلو له ويرې د تيمم حکم

- ٥٥٩ په ژمي کښې د اوبو د ګرمولو له وجې د لمانځه د قضاء کيدو حکم
- ٥٦٠ په ريل ګاډي کښې د تيمم حکم
- ٥٦١ د غسل تيمم د اوداسه لپاره هم کافي دی
- ٥٦١ که چيرته جنب ته له يخنې څخه د مرض ويره وي نو تيمم ورته جائز دی
- ٥٦١ که چيرته د چا په لاسونو کښې زخم وي نو تيمم دې وکړي
- ٥٦٢ تيمم په کومو کومو شيانو جائز دی
- ٥٦٢ په تيمم کښې د پيرې ځلالول سنت دي
- ٥٦٢ د اوداسه په اکثرو اندامونو باندې چه زخم وي نو تيمم دې وکړي
- ٥٦٢ د جنازې د لمانځه او مؤکدو سنتو لپاره د تيمم حکم
- ٥٦٢ کوم تيمم چه د تلاوت لپاره وشي په هغه باندې لمونځ صحيح نه دی
- ٥٦٥ باب المسح على الخفين
- ٥٦٣ په موزو باندې د مسح د جواز شرطونه
- ٥٦٥ په موزو باندې د مسح احکام
- ٥٦٧ په پلمستر باندې مسح جائزه ده
- ٥٦٧ په پتي باندې تر مسح وروسته د پتي د لويدلو حکم
- ٥٦٨ د برسيرني پتي په لويدلو سره په لانديني پتي باندې د مسح بيرته را ګرځول واجب نه دي
- ٥٦٨ په پښې باندې د مسح حکم
- ٥٦٨ که چيرته د زخم لپاره اوبه نقصاني وي نو مسح دې وکړي
- ٥٦٩ په منعلو (تلي لرونکي) جرايو باندې د مسح حکم
- ٥٦٩ د څرمنې د موزو لاندې که چيرته جرايې وي نو مسح پرې جائزه ده
- ٥٧٠ په پلاستيکي موزو برسيره که چيرته جرايې وي نو مسح جائزه نه ده
- ٥٧١ باب الحيض
- ٥٧١ د حيض په حالت کښې ذکر جائز دی
- ٥٧١ د حائضه ښځې لپاره د قرآن کریم د تعليم (ښوولو) حکم
- ٥٧٢ د حائضه ښځې د دمولو حکم
- ٥٧٢ د عادت تر ورځو وروسته د وينې د راتللو حکم
- ٥٧٢ د عادت تر ورځو مخکښې د وينې بنديدل
- ٥٧٢ د حيض تر بنديدو څومره موده وروسته کوروالی جائز دی؟
- ٥٧٢ د وينې په بنديدو سره د لمانځه او روژې د فرض کيدلو تفصيل

- ۵۷۴ د: حیض په حالت کښې د ديني کتابونو د کتلو حکم
- ۵۷۵ د حیض په حالت کښې د آيت الکرسې د تلاوت حکم
- ۵۷۵ تر اسقاط وروسته د راتلونکې وينې حکم
- ۵۷۶ د مستعاضه بنځې حکم
- ۵۷۷ احکام المعذور
- ۵۷۷ د متيازو په سوري کښې د کيښودل شوي پښې د نننۍ برخې د لمديدلو حکم
- ۵۷۷ د څاڅکو د مريض لپاره د لمانځه د ادا کولو آسانه طريقه
- ۵۷۸ د معذور سړي د اوداسه اوجامو د پاکوالي حکم
- ۵۷۹ د معذور د جامو حکم
- ۵۷۹ د مريض لپاره که د مردارو جامو بدلول مشکل وي نو له معذور سره دې لمونځ وکړي
- ۵۷۹ د معذور په حکم کښې د داخليدو د معلومولو آسانه طريقه
- ۵۸۲ معذور د اشراق په اوداسه سره د ماسپښين لمونځ کولی شي
- ۵۸۲ د انفلاټ ربح هغه څوک چه باد تې جاري وي د مريض په خوب سره اودس نه ماتېږي
- ۵۸۲ د وخت تر داخليدو وروسته د عذر د پيښيدلو حکم
- ۵۸۳ د سيلان په مرض کښې د اوداسه د ساتلو گټور تدبير
- ۵۸۴ چه په قعدې او سجدي سره اودس ماتېږي نو د دريدو په صورت کښې د اشارې د کولو حکم
- ۵۸۴ د پورتنۍ پوښتنې غوندي يوه بله پوښتنه
- ۵۸۵ باب الانجاس
- ۵۸۵ د انگریزانو په زړو يا ليلامي جامو کښې د لمانځه د ادا کولو حکم
- ۵۸۵ له مردارو او بو څخه جوړه شوې مالگه پاکه ده
- ۵۸۵ د تلاوت لپاره د جامو پاکوالي ضروري نه دی
- ۵۸۶ د دوبي جامو مينځونکي د مينځل شويو جامو حکم
- ۵۸۶ د ډرائي کلين حکم
- ۵۸۷ د مرغانو د گندگۍ حکم
- ۵۸۷ هکې له باندې (خارج) څخه ناپاکه ده
- ۵۸۹ د سپي د بدن څاڅکي پاک دي
- ۵۸۹ د حلال خنارو د متيازو حکم
- ۵۹۰ د شيدو د پاکولو طريقه
- ۵۹۰ د شخړند څگ نجس دي

- ۵۹۱ فرش يا ځمکه په وچيدو سره پاکيږي
- ۵۹۱ د غليظه نجاست د عفو د اندازې تحقيق
- ۵۹۲ مردارې شيدې په ځناورو باندې د چنبلو حکم
- ۵۹۲ د پورتنۍ پوښتنې غونډې يوه بله پوښتنه
- ۵۹۳ له مردارو وازگو (چرۍ) څخه د جوړ شوي صابون حکم
- ۵۹۴ د غالي او قالينې د پاکولو طريقه
- ۵۹۵ که چيرته شيدو ته پچې ولويږي
- ۵۹۵ د استنجاء لويه په وچيدو سره نه پاکيږي
- ۵۹۵ د طاؤس مرغۍ گندگي ناپاکه ده
- ۵۹۶ د جامو د پريمينځلو تر څنگ د نجاست د اثر (نخښې) د پاتې کيدلو حکم
- ۵۹۶ په ناپاکو غوړو سره د رنگ شوي لرگۍ حکم
- ۵۹۶ د خاورو تيل پاک دي
- ۵۹۷ د اسيرت (الحل يا الکول) حکم
- ۵۹۷ غليظه نجاست چه د درهم په اندازې سره وي نو مينځل نې واجب نه دي
- ۵۹۷ د بنکو د صفا کولو لپاره د چرگې گرمو اوبو ته د اچولو حکم
- چه له تلکې څخه اوبه پرې ويهول شي نو د پاکوالي لپاره زيبينل (نچور کول) او تشليث (درې ځله پريمينځل) شرط نه دی
- ۵۹۹ د ناپاکو جامو د لمدوالي په پاکو جامو باندې د لگيدلو حکم
- ۶۰۰ د مينځل شويو جامو په ناپاک تناو يا پرې باندې د اچولو حکم
- ۶۰۱ د ناپاکې بستري په خولو باندې د لمديدلو حکم
- ۶۰۱ د نجاست تر لگيدلو وروسته د خپريدلو حکم
- ۶۰۲ د نجاست تر وچيدلو وروسته حکم
- ۶۰۲ د سپي په خوله د جوته شوي لوبښي د پاکولو طريقه
- ۶۰۲ بنگ پاک دي
- ۶۰۲ په نجسې غالي باندې د لمدې پښې د کيښودلو حکم
- ۶۰۳ د دوبي (جامو مينځونکي) د بدن او جامو حکم
- ۶۰۳ د هغه نجاست تفصيل چه د لمانځه د جواز لپاره مانع اخذ دی
- د ویده سري لارې پاکې دي
- ۶۰۴ فصل فی الاستنجاء
- ۶۰۵

- ۲۰۵ د استبراء معہودہ طریقہ
- ۲۰۷ د حضرت شاہ عبد العزیز رحمہ اللہ تعالیٰ فتویٰ
- ۲۰۷ د حضرت حکیم الامت تھانوی رحمہ اللہ تعالیٰ وینا
- ۲۰۸ پہ استنجاہ کنبی یواختی پہ لوتی باندی د اکتفاء کولو حکم
- ۲۰۹ تراوداسہ وروستہ د استنجاہ کولو حکم
- ۲۰۹ پہ کاغذ سرہ د استنجاہ کولو حکم
- ۲۱۰ لہ استنجاہ خفہ د عاجز سری حکم

تمت بالخیر

تم فہرس الكتاب بعون الملك الوهاب

د احسن الفناوی د اول جلد فہرست ختم شو ولله الحمد اولاً و آخراً

وصلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و علی آلہ وصحبہ وسلم اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین